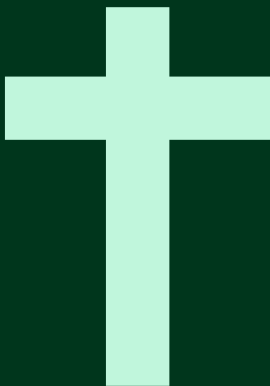

Uwumbər aagbaŋ

Bible without Deuterocanon in Konkomba

Uwumbor aagban

Bible without Deuterocanon in Konkomba

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Konkomba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Bible without Deuterocanon

in Konkomba

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

c7765cba-ce13-51c8-80b3-68facb5fdf4a

Contents

MATIU	1
MAK	63
LUK	102
JONN	167
LITULN	213
ROM YAAB	276
1 KORINT YAAB	302
2 KORINT YAAB	327
GALASIA YAAB	343
EFESUS YAAB	352
FILIPI YAAB	361
KOLOSE YAAB	367
1 TESALONIKA YAAB	373
2 TESALONIKA YAAB	378
1 TIMOTI	381
2 TIMOTI	389
TAITUS	394
FILEMONN	397
HIIBRU YAAB	399
JEMS	420
1 PIITA	427
2 PIITA	435
1 JONN	440
2 JONN	447
3 JONN	448
JUUD	449
TIBOKPIIRKAAN	452

Tibɔnyaan ti MATIU ŋmee ti na

*Yesu Kristo aayaajatiib
ponn ni aayimbil
(Luk 3.23-38)*

¹ Yesu Kristo aamaal ponn ni aayimbil le bi kigban kee ponn ni. U nan ye Ubɔr David aayaabil la. David mu nan ye Abraham aayaabil.

² Abraham le nan ma Aisak, Aisak mu ma Jakob, Jakob mu ma Juda ni un-aabitiib.

³ Juda mu ma Peres ni Sera. Bina aayimbil le nan ye Tamar.

Peres mu ma Hesronn, Hesronn mu ma Ram,

⁴ Ram mu ma Aminadab, Aminadab mu ma Nasonn,

Nasonn mu ma Salmonn,

⁵ Salmonn mu ma Boas. Una aayimbil nan ye Rahab la.

Boas mu ma Obed. Una aayimbil nan ye Ruf la.

Obed mu ma Jese, ⁶Jese mu ma Ubɔr David.

David mu ma Solomonn. Una nan ye Yuraya aapuu la, le David kpan u.

⁷ Solomonn mu ma Rehoboam, Rehoboam mu ma Abija,

Abija mu ma Asa,

⁸ Asa mu ma Jehosafat, Jehosafat mu ma Joram,

Joram mu ma Usia,

⁹ Usia mu ma Jotam, Jotam mu ma Ahas,

Ahas mu ma Hesehia,

¹⁰ Hesehia mu ma Manase, Manase mu ma Amonn, Amonn mu ma Josia,

¹¹ Josia mu ma Jekonia ni unaabitiib buyoonn baadim nan faa bi butɔb ki chuu bi buen Babilon na.

¹² Baah chuu bi ki di buen Babilon ni na, nee aapuwɔb le

Jekonia ma Sealtiel, Sealtiel mu ma Serubabel,

¹³ Serubabel mu ma Abiud, Abiud mu ma Eliakim, Eliakim mu ma Asor,

¹⁴ Asor mu ma Sadok, Sadok mu ma Akim, Akim mu ma Eliud,

¹⁵ Eliud mu ma Eleasar, Eleasar mu ma Matann, Matann mu ma Jakob,

¹⁶ Jakob mu ma Josef, u ye Mari aachal na.

Mari mu ma Yesu u bi yin u ke Kristo u ga gaa binib lii na.

¹⁷ Abraham yoonn ki yoor kina ki ti saa Ubɔr David yoonn na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la. David yoonn ki yoor ki ti saa buyoonn baadim chuu bi ki di buen Babilon aatin ni na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la. Buyoonn baadim chuu bi ki di buen Babilon ni na ki yoor ki ti saa Kristo yoonn na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la.

*Baah ma Yesu Kristo pu na
(Luk 2.1-7)*

¹⁸ Baah ga nan ma Yesu Kristo na, le bi nan puu ke bi ga di una Mari ki di tii Josef. Baa nan kee kunn u, le bi kan ke u kpa lipuul Uwumbɔr Aafuur Nyaan pu. ¹⁹ Uchal

Josef aah ye uninyaan na, le waa ban ke u jinn u iniməən. U ŋa nlandak ke u loon ki yii u. ²⁰ Waah dakl tibər ngbaan kina na, le u kan Uwumbər aatuun ubaa tidan ponn ni. Le Uwumbər aatuun ngbaan bui u, “Josef, Ubər David aayaabil, taa yii ke saan joo Mari u li ye aapuu; ba pu? Uwumbər Aafuur Nyaan le tii u lipuul ngbaan. ²¹ U ga maa ubijabo, le aa ga yin u ke Yesu;* ba pu? uma le ga nyan waanib baatunwanbir ni.”

²² Nimina məmək nan ŋa ke ni gbiin Uwumbər aah nan cha waabənabr len pu na ke, ²³ “Usapəən u kaa nyi uja na ga nan dek lipuul ki maa ubijabo, bi ga li yin u ke Imanuel.”† (Immanuel aatataa le ye ke “Uwumbər bi ti chee”.)

²⁴ Le Josef finn ki fii le ki nan ŋa Uwumbər aatuun aah tuk u ke u ŋa pu na, le ki yoor Mari di ŋa upuu. ²⁵ Waa nan doon u chee le u nin ma waajan aabijabo. Le Josef yin u ke Yesu.

2

Bilankpalb bi nyan ni liwipuul wəb na

¹ Bi nan ma Yesu, Betlehem aatin ponn ni la, ki bi Judea aatin ni na, n-yoonn mu Herod ye ubər na. Baah ma Yesu na, le bilankpalb bibaa nyan ni liwipuul wəb ki dan Jerusalem, ² ki nan

baa ke, “Baah ma ubo u ye Juu yaab* aabər na, u bi la chee? Ti kan waanmabil liwipuul wəb, le ti dan ke ti nan doon u.”

³ Ubər Herod, ni Jerusalem aatin aanib məmək aah ŋun tibər ngbaan na, le ti muk bi. ⁴ Le u yin Uwumbər aatotoorninkpiib ni Uwumbər aakaal aaməməkb məmək, le ki nan baa bi, “Bi ga maa Kristo u ga gaa binib lii na la chee?”

⁵ Le bi tuk u, “Betlehem aatin, ki bi Judea aatin ni na; ba pu? Uwumbər aabənabr aah nan ŋmee pu na sə:

⁶ ‘Sin Betlehem aatin, ki bi Judea aatin ni na, saa ye kitiwaatiir Judea aatim ponn ni; ba pu? uyidaan ga nyan aa ponn ni, ki ga li ye Uwumbər aanib Israel yaab aayidaan.’ †

⁷ Le Herod yin bilankpalb ngbaan libəəl ni, le ki baa bi, “Linmabil ngbaan nan nyan ni bayoonn?” Le bi tuk u. ⁸ Le u tun bi ke bi buen Betlehem, ki tuk bi, “Li cha man ki ti bee ubo ngbaan aabər mbaməm. Ni yaa ti kan u kan, ni gir ni man ki nan tuk mi, aan m mu buen ti doon u.”

⁹ Waah len kina doo na, le bi siir ki cha. Baah siir ki cha na, le bi kan linmabil li bi nan kan liwipuul wəb na loln bi pu nsan, ki ti fuu ubo ngbaan aah bi nin chee na, le ki sil nima chee paacham. ¹⁰ Baah kan linmabil ngbaan

* 1:21 : Yesu aatataa le ye ke “Uwumbər gaa timi lii”. † 1:23 : Lik Aisaya 7.14.

* 2:2 : Bi nan ki yin Israel yaab ke Juu yaab la. † 2:6 : Lik Maika 5.2.

na, le bi kpa mpopiin sakpen ki mɔ̀ni. ¹¹ Le bi koo lidichal ngbaan ni, ki ti kan ubo ngbaan ni una Mari. Bi nan gbaan kitin̄ ki doon ubo ngbaan, le ki chuu piir baataakɔr ki tii u ipiin. Bi nan tii u salmaa, ni tulalee u bi yin u ke frankinsense, ni tulalee u bi yin u ke mir na.

¹² Le Uwumbɔr nan tuk bi tidan̄ ponn ni ke bi taa ki gir buen ubɔr Herod chee. Nima pu na, bi nan dii nsan yayan le ki kun.

Josef aah yoor Yesu ki di san buen Ijpt aatin̄ ni pu na

¹³ Baah nan chaa kun na, Josef nan kan Uwumbɔr aatuun tidan̄ ponn ni. Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “Fiin ki yoor ubo ngbaan ni una ki san buen Ijpt aatin̄ ni, ki ti li bi nima ki kiir bundaln̄ m ga nan tuk si ke aa nya nima na. Ubɔr Herod ga li ban ubo ngbaan ke u ku u.”

¹⁴ N-yaayoonn ngbaan le Josef fii le ki yoor ubo ngbaan ni una kinyeek, ki nyan nima ki buen Ijpt, ¹⁵ ki ti bi nima le Herod ti kpo.

Nimina nan ŋa kina ke ni gbiin Uwumbɔr aah nan cha waabɔnabr len pu na, ke Uwumbɔr bui ke, “M yin Maabo ke u nyan ni Ijpt aatin̄ ni.” †

Ubɔr Herod aah ku mbim pu na

¹⁶ Le Herod bee ke bilankpalb ngbaan ŋmann u la. Le u gee lin̄juul sakpen, ki cha waajab ku mbijabim bi mɔ̀mɔ̀k ye ŋibin ŋilee aabim,

ni bi mu kaa fuu kina na, ki bi Betlehem, ni Betlehem aatingbaan ni na. U nan baa bilankpalb ngbaan ke bi kan lin̄mabil ngbaan bayoonn. Nima le cha u bee Yesu aabin aah saa pu na.

¹⁷ Waah ku mbim ngbaan pu na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Jeremia aah nan len pu na ke,

¹⁸ “Bi ŋun kifuuk Rama aatin̄ ni,

ki ye ikpowiil aafuuk la.

Rachel le wii waabim pu,

bi mɔ̀mɔ̀k kpo a,

le ubaa aan ŋmaa sɔ̀ŋ usui.” §

Josef aah di Yesu nyan ni Ijpt aatin̄ ni pu na

¹⁹ Ni bi cha le Herod ti kpo. Waah kpo na, le Josef, u nan bi Ijpt aatin̄ ni na, kan Uwumbɔr aatuun tidan̄ ni. ²⁰ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “Fii ki yoor ubo ngbaan ni una ki gir buen Juu yaab aatin̄ ni. Binib bi nan ban bi ku ubo ngbaan na kpo a.”

²¹ Le u fii ki yoor ubo ngbaan ni una, ki ti fuu Juu yaab aatin̄ ni.

²² Le u ŋun ke Ubɔr Herod aabo Akelaus jin ute aanaan Judea aatin̄ ni. Nima pu na, Josef nan san ijawaan, kaa ban u buen nima. Le Uwumbɔr tuk u tidan̄ ni waah ga li cha nin chee na.

²³ Le u buen kitin̄ kibaa ni, bi yin ki ke Nasaref, ki bi Galilee aatin̄ ni na. Waah ŋa kina na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr aah nan len pu na,

† 2:15 : Lik Hosea 11.1. § 2:18 : Lik Jeremia 31.15.

ke bi ga yin Yesu ke Nasaref aatiŋ aanii la.

3

Jɔnn u muini binib nnyun ni na aah moon Uwumbɔr aabɔr pu na

(Mak 1.1-8; Luk 3.1-18; Jɔnn 1.19-28)

¹ N-yoonn ngbaan le Jɔnn u muini binib nnyun ni na bi nteersakpiin ni, Judea aatiŋ ni, ² le ki mooni, “Kpeln nimi aabimbin man. Uwumbɔr aanaan peen ni a.”

³ Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan len Jɔnn aabɔr ke,

“Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar ke:

‘Toor Uwumbɔr aasan man,

ki ŋa waasan mu li tok ki tii u.’”*

⁴ Jɔnn nan pee kikipalk ki bi nan di laakumii aakor luu ki na, ki di ligbapapaln buu uchaŋ ni. Waajikaar nan ye itoon ni tisiir la. ⁵ Le binib nyan ni Jerusalem, ni Judea aatim mɔmɔk ni, ni Jɔdɔdann aamɔɔl aatingbaan ni, ki dan u chee, ⁶ le ki nan kpiir baatunwanbir tuk Uwumbɔr. Le Jɔnn muin bi nnyun ni, Jɔdɔdann aamɔɔl ni.

⁷ Le Jɔnn kan Farisii yaab ni Sajusii yaab† pam dan u chee ke u muin bi nnyun ni. Le u baa bi, “Nimi ija-gen aabim, ŋma sur nimi ke ni nya ntafadaan mu choo na ni? ⁸ Ni li tun lituln li ga mɔk

ke ni sil kpeln nimi aabimbin na, ⁹ ki taa bui ke niyaaja aah ye Abraham na, nima le ga cha ni nyan ntafadaan ni. M tuk nimi la, Uwumbɔr ga ŋmaa di ŋitakpal ŋimina kpeln Abraham aayaabitiib, ¹⁰ hali dandana wee Uwumbɔr toor kichɔk ke u ti gaa isui. Isui imɔk kaa lu ŋisubil ŋi ŋan na, u ga gaa i, ki di ŋa mmii ni. ¹¹ Mma muini nimi nnyun ni la, ki mɔk ke ni kpeln nimi aabimbin. Unii u paa ni m pu na jer mi. Maa ŋeer m chuu takl waanaatak tii u. Uma le ga nan muin nimi Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ni mmii ni. ¹² U joo waayikpimbik uŋaal ni, u ti chaar waajikaar, ki ga di njikaabim ŋa lipil ni, ki di tigbengbir see mmii mu kaan junn na ni.”

Waa muin Yesu nnyun ni pu na

(Mak 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ N-yoonn ngbaan le Yesu nyan ni Galilee, ki dan Jɔnn chee, Jɔdɔdann aamɔɔl ni, ki ban ke Jɔnn muin u nnyun ni.

¹⁴ Le Jɔnn aa kii, le ki len ke, “Ni ŋan si le muin mi nnyun ni, le aa ban ke m muin si.”

¹⁵ Le Yesu bui u ke, “Kii kina n-yoonn mue. Ni ŋan ke ti ŋa Uwumbɔr aah ban pu na mɔmɔk.”

Le Jɔnn kii ki muin u nnyun ni. ¹⁶ Waa muin u doo na, libuul ngbaan ni le Yesu nyan ni nnyun ni. Le ki-tapaak chuu piir. Le u kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan

* **3:3** : Lik Aisaya 40.3. † **3:7** : Farisii yaab ni Sajusii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na. Bi mu aa nan dii nkaal ngbaan mbamɔm. Bi nan kpa kigaak la, kaa nan kpa linimbaasaln.

sunn ni ki naahn linanjel, ki nan tɔŋ u pu. ¹⁷ Le u ŋun nneel len paacham ke, “Njapɔɔn u m gee u na sɔ. Nnimbil gbiin u.” †

4

Kinimbɔŋ aah tɔŋ Yesu pu na

(Mak 1.12-13; Luk 4.1-13)

¹ N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha Yesu buen nteersakpiin ni ke kinimbɔŋ ti tɔŋ u. ² Yesu nan lul bumɔb nwiin pu ni kinyeek iwiin imonko ilee. Iwiin imonko ilee ngbaan aah jer na, le nkon chuu u. ³ Le kinimbɔŋ u tɔŋni binib na dan u chee, le ki nan bui u, “Aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, bui ŋitakpal ŋimina aan ŋi kpaln tijikaar.”

⁴ Le Yesu bui ki ke, “Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘Tijikaar baanja aan ŋmaa tii unii limɔfal. Limɔboln limɔk nyan ni Uwumbɔr aamɔb ni na le ga tii unii limɔfal.’ ”*

⁵ Le kinimbɔŋ di Yesu buen Jerusalem, le ki ti di u tɔŋ Uwumbɔr Aadichal paab, ⁶ le ki bui u, “Aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, lir ni kitiŋ. Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘U ga tuk waatuuntiib ke bi li lik si, le bi ga li joo si biŋaal ni, aataal taa gbeer litakpal.’ ” †

⁷ Le Yesu bui ki ke, “Ni ki ŋmee Uwumbɔr Aagban

ni ke, ‘Taa tɔŋ Aadindaan Uwumbɔr.’ ” †

⁸ Le kinimbɔŋ ki yoor u buen lijooll li fɔk sakpen na paab, le ki ti mɔk u dilyn-nyaa aanaan mɔmɔk, ni mu aanyaan, ⁹ le ki bui u, “Aa yaa gbaan kitiŋ ki pak mi kan, m ga di nimina mɔmɔk di tii si.”

¹⁰ Le Yesu bui ki ke, “Kinimbɔŋ, li cha. Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘Li pak Aadindaan Uwumbɔr ki dii uma baanja.’ ” §

¹¹ Le kinimbɔŋ siir cha u. Le Uwumbɔr aatuuntiib dan nan ter u.

Yesu aah piin waatuln Galilee aatiŋ ni pu na

(Mak 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹² Yesu nan ŋun ke bi chuu Jɔnn ki di ŋa kiyondiik ni. Nima le u nan nyan nima ki gir buen Galilee. ¹³ U nan cha Nasaref le ki buen ti kal Kapenaum, kitiŋ ki bi nnyusakpem chee na ni. Ki ye Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatiŋ la. ¹⁴ Waah kal nima na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len pu na ke,

¹⁵ “Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatiŋ
ki bi Jɔɔdann aamɔɔdapuul,
nnyusakpem wɔb,
aan bi yin ki ke Galilee aatiŋ,
ŋinibol mɔmɔk aabɔŋ aah
ŋmal tɔb ponn ni nin
chee na,

¹⁶ nima aanib bi bi mbɔmbɔɔn ni na kan nwiihn sakpiin.

† 3:17 : Lik Aisaya 42.1. * 4:4 : Lik Ikaal 8.3. † 4:6 : Lik Ilahn 91.11-12.

† 4:7 : Lik Ikaal 6.16. § 4:10 : Lik Ikaal 6.13. * 4:16 : Lik Aisaya 9.1-2.

Binib bi bi mbəmbəən ni, ki san nkun ijawaan na, nwiihn woln bi pu.”*

17 N-yoonn ngbaan ki joo cha le Yesu piin ki mooni binib ke, “Kpeln nimi aabimbin man. Uwumbər aanaan peen ni a.”

Yesu aah yin bijanbam binaa pu na

(Mak 1.16-20; Luk 5.1-11)

18 Yesu nan chuun kpak Galilee Aanyusakpem aagbaan le ki ti kan naabitiib bilee, bi yin ubaa ke Simonn ki dulni u ke Piita, le ki yin unaal ke Andru. Bi nan bi mae kipəək nnyun ni. Bi nan ye bijanbam la. 19 Le Yesu bui bi, “Dii mi man, aan m cha ni ban binib ki nan tii Uwumbər.” 20 Waah len kina na, libuul ngbaan ni le bi siir cha baapər le ki dii u.

21 Le u foor siib kpee, le ki ki kan naabitiib bilee, Jems ni unaal Jənn, bi ye Sebedee aajapətiib na. Bi ni bite Sebedee nan bi buŋəb ni, ki bi leŋni baapər. Le Yesu yin bi. 22 Libuul ngbaan ni le bi siir cha buŋəb ngbaan ni bite le ki dii u.

Yesu aah mooni Uwumbər aabər ki cha bibum pəək pu na
(Luk 6.17-19)

23 Le Yesu bə dii Galilee aatim məmək ni, ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabər ki mooni Uwumbər aanaan aabənyaan tee, le ki cha bibum bi kpa iween aabəŋ məmək na, ni binib bimək kaa pəə na pəək. 24 Le waayimbil moon Siria aatim məmək ni. Le bi joo ni bibum

məmək u chee, binib bi iween aabəŋ joo bi na, ni binib bi tiyayaar joo bi na, ni binib bi ŋibimbik joo bi na, ni binib bi aawon faan na. Le u cha bi məmək pəək. 25 Le kinipaak nyan ni Galilee aatingbaan ni, ni kitiŋ ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, ni Jerusalem aatiŋ ni, ni Judea aatingbaan ni, ni Jəədann aaməədapuul, ki dii u.

5

Binib aah ga ŋa pu ki kan Uwumbər aanyoor na
(Luk 6.20-23)

1 Yesu aah kan kinipaak ngbaan na, le u jon ligongoln paab, le ki kal. Le waadidiliib kuun u chee. 2 Le u waar uməb ki bui bi ke:

3 Binib bi nyi ke bi ye bigiim Uwumbər wəb na, waanyoor bi bi pu. Bima le yeh Uwumbər aanaan.

4 Binib bi kpa mpombiin baatunwanbir pu na, Uwumbər aanyoor bi bi pu; u ga səŋ bisui.

5 Binib bi sunn bibaa taab na, Uwumbər aanyoor bi bi pu. Bima le ga li yeh dulnyaa wee.

6 Binib bi aanimbil man ke bi li ye bininyaam na, Uwumbər aanyoor bi bi pu. Binimbil ga gbiin.

7 Binib bi kpa linimbaasaln na, Uwumbər aanyoor bi bi pu. U mu ga san bi kinimbaak.

8 Binib bi dii Uwumbər ni bisui məmək na, waanyoor bi bi pu.

Bima le ga kan uma
Uwumbər.

9 Binib bi par kijaak na,
Uwumbər aanyoor bi
bi pu.

U ga len ke bi ye waabim.

10 Binib bi ji falaa Uwumbər
aasan aadiim pu na,
waanyoor bi bi pu.

Bima le yeh uma
Uwumbər aanaan.

11 “Binib yaa sii nimi
ki ŋa nimi falaa ki mɔln
inyamɔn mɔmɔk aabɔŋ ki
paan nimi, ki bii nimi, min
Yesu pu kan, Uwumbər
aanyoor bi ni pu. 12 Ni li kpa
mpopiin sakpen, ba pu? ni
ga nan kan tinyoor sakpen
paacham. Kina le bi nan ŋa
Uwumbər aabɔnabtiib bi nan
bi n-yaayoonn na falaa.”

*Uwumbər aanib aah
naahn n-yaan ni nwiihn pu na
(Mak 9.50; Luk 14.34-35)*

13 “Nimi maadidiliib le
ye dulnyaa wee ni aayaan.
N-yaan yaa bii, ki yaa kaa ki
mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki
ŋmaa ŋa mu aan mu mɔk. Mu
aa ki bi tibər tibaa ni. Bi ga di
mu kpir la. Le binib ga taa
mu pu ki jer.

14 “Nimi le ye dulnyaa wee
ni aawiihn, ni woln binib
aanimbil. Kitisakpenj ki bi
ligongoln paab na aan ŋmaa
bɔr. 15 Unii yaa see karyaa
kan, waan di lisambil chinj
u pu. U ga di u tɔŋ ti-
wan paab la, le u woln kidiik
mɔmɔk ponn ni nwiihn. 16 Ni
li bi kina man. Cha binib

mɔmɔk kan nimi aawiihn aah
wiin pu na, aan bi kan nimi
aatunyaan aan ki pak Nite
Uwumbər u bi paacham na.”

Uwumbər aakaal aamɔkm

17 “Ni taa dak ke m dan
m nan kuln Uwumbər aakaal
ni Waabɔnabr aabɔr. Maa
dan ke m nan kuln ti. M
dan ke m nan ŋa taah len
pu na mɔmɔk chub la. 18 M
tuk nimi mbamɔn la, nkaal
ngbaan mubaa aan jer, see
mu aah len pu na mɔmɔk
ŋa. Buyoonn paacham ni dul-
nyaa ga li bi na, nkaal ng-
baan mɔmɔk ga li beenin bi.
19 Nima pu na, unii umɔk yii
nkaal ngbaan ponn ni siib
na, ki mɔk binib kina na, u
ga li ye uwaatiir Uwumbər
aanaan ni. Unii umɔk kii
nkaal ngbaan, ki mɔk binib
kina na, u ga li ye unikpaan
Uwumbər aanaan ni. 20 M
tuk nimi la, nimi aabimbin
yaa kaa ŋan ki jer Uwumbər
aakaal aamɔmɔkb ni Farisii
yaab* aabimbin kan, naan
koo ni Uwumbər aanaan ni.”

Binib taa li gee liŋjuul

21 “Ni ŋun ke bi nan tuk
n-yaayoonn na aanib, ‘Taa
ku unii, ke unii ubaa yaa ku
uken kan, bi ga ji u tibər.’†
22 Min le tuk nimi ke unii
umɔk gee liŋjuul una aabo pu
na, bi ga ji u tibər. Unii umɔk
tuk una aabo, ‘Saa bi tibər
tibaa ni,’ bibɔjirb aaninkpiib
ga ji u tibər. Unii umɔk tuk
una aabo ke, ‘Si ujər’ na, u
ŋeer u koo mmii mu kaan

* 5:20 : Farisii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses
aakaal na. Bi mu aa nan dii nkaal ngbaan mbamɔm. Bi nan kpa kigaak la, kaa nan
kpa linimbaasaln. † 5:21 : Lik Nnyam 20.13; Ikaal 5.17.

junn na ni. ²³ Aa yaa bi Uwumbər Aadichal ni ki ban aa tii Uwumbər ipiin, ki teer ke aa koo aana aabo ubaa aataani ni kan, ²⁴ di saapiin di bil nima, ki buen ti chuu utaal waahr, aan ki nin gir ni ki nan tii Uwumbər ipiin ngbaan.

²⁵ “Aa ni unii yaa kpa tibər, u ban u di ti buen kooti ni kan, chuu utaal mala aan ni taa kee fuu nima, u taa di si ŋa ubəjir aanjaal ni, ubəjir mu taa di si ŋa kiyondiik aaninkpel aanjaal ni, ke u di si ŋa kiyondiik ni. ²⁶ M tuk si mbamən la, saan nyan nima ki nan saa buyoonn aa ga pa kooti ni aamombil məmək doo na.”

Kidagook aabər

²⁷ “Ni ŋun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Taa gər kidagook.’ † ²⁸ Min le tuk nimi ke unii umək kan upii aan usui koo u ni kan, u kpaan gər kidagook usui ni la. ²⁹ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanimbigiil pu na kan, tiwan ngbaan yaa təŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yəli kan, ni soor ni tiwon məmək koo mmii mu kaan junn na ni. ³⁰ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanjangii pu na kan, tiwan ngbaan yaa təŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yəli kan, ni soor ni tiwon məmək koo mmii mu kaan junn na ni.”

Uja taa jenn upuu
(*Matiu 19.9; Mak 10.11-12; Luk 16.18*)

³¹ “N-yaayoonn na aanib nan ki len ke ‘Uja yaa jenn upuu lii kan, u ŋmee kigban, ki di tii u ki mək ke u jenn u.’ § ³² Min le tuk nimi ke upii yaa kaa gər kidagook kan, uchal yaa jenn u lii kan, u ŋa u upiidagoor le na. Uja u yoor baah jenn upii u lii na mu ye udagoor la.”

Naah ga puu tipuur pu na

³³ “Ni ŋun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib ke, ‘Taa puu Uwumbər nnyamən pu, ke aa yaa puu Uwumbər kan, ŋa saah len pu na.’ ³⁴ Min le tuk nimi: ni taa puu Uwumbər. Ni taa puu paacham mu; ba pu? paacham ye Uwumbər aabərjal la. ³⁵ Ni taa puu kitin mu; ba pu? kitin ye Uwumbər aataa aajal la. Ni taa puu Jerusalem mu; ba pu? Jerusalem ye Uwumbər u ye Ubər kpaan na aatin la. ³⁶ Taa puu aayil; ba pu? saan ŋmaa kpeln kiyikpirk kibaa, ki li ye kiyikpipiin, kaan ŋmaa kpeln kibaa ki li ye kiyikpibəŋ. ³⁷ Ni po len ke ‘Een’, bee ‘Aayii’. Ni yaa ki kpee nibaa kan, naa ŋan.”

Naah ga ŋa binib bi ŋa nimi bakaa na pu na

(*Luk 6.29-30*)

³⁸ “Ni ŋun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Unii yaa chuu lokr aanimbil kan,

† 5:27 : Lik Nnyam 20.14; Ikaal 5.18. § 5:31 : Lik Ikaal 24.1-4. * 5:38 : Lik Nnyam 21.24; Liifai Yaab 24.20; Ikaal 19.21.

bi chuu lokr u mu yaal. Unii yaa gbaa fenn aanyin kan, bi chuu fenn u mu yaan.*
 39 Min le tuk nimi: unii yaa ŋa si bakaa kan, taa giin u waah ŋa si pu na. Unii yaa faa si aanjängii aataapak kan, aa cha u faa aanjangan aataapak mu. 40 Unii yaa ban u di si buen bibɔjirb chee ke u ti gaa saabɔkul kan, tiin u saakekeln mu. 41 Uja yaa muk si ke aa cheen u mal ubaa kan, cheen u mal bilee. 42 Unii yaa mee si tiwan kan, tiin u. Unii yaa ban ke aa pinn u tiwan kan, taa yii.”

Naah ga ŋa nimi aadim pu na
 (Luk 6.27-28, 32-36)

43 “Ni ŋun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Li gee aana aabo ki nan saadin.’†
 44 Min le tuk nimi: ni li gee nimi aadim man, [ki bui binib bi seei nimi na ke, ‘Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa ni pu;’ ki ŋa binib bi nan nimi na tiŋann,] ki mee Uwumbɔr ki tii binib bi ŋani nimi falaa ki muk nimi na.
 45 Ni yaa ŋani kina kan, ni ga li ye Nite Uwumbɔr u bi paacham na aabim; uma le cha waawiin puur ki woln tiniwanbir ni bininyaam pu, ki cha utaal nu ki tii binib bi ŋan na, ni binib bi kaa ŋan na. 46 Ni yaa gee binib bi gee nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbɔr chee ee? Bilampoogaab mu gee binib bi gee bi na la.
 47 Ni yaa dooni ninaabitiib baanja kan, ni ŋan ki jer

biken aa? Aayii. Binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na mu ŋani kina la. 48 Nima pu na, ni li bi mbamɔm, ke Nite Uwumbɔr u bi paacham na aah bi pu na.”

6

Naah ga tii bigiim ipiin pu na

1 “Ni li nyi man, ki taa tun nimi aatunyaan binib aan-imbil ni, ke bi kan aan ki pak nimi. Ni yaa ŋani kina kan, naan kan tinyoor Nite Uwumbɔr u bi paacham na chee.

2 “Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa joo kilonj gbaa ke biŋmanjmannim aah ŋani pu mmeen aadir ni, ni kitiŋ ponn ni, ke binib pak bi na. M tuk nimi mbamɔn la, bi kan baapal le na. 3 Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa cha aanjangan li nyi aanjängii aah ŋa pu na. 4 Tii u libɔɔl ni. Le Aate Uwumbɔr u kan saah ŋa pu libɔɔl ni na ga pa si binib aanimbil ni.”

Naah ga mee Uwumbɔr pu na
 (Luk 11.2-4)

5 “Ni yaa mee Uwumbɔr kan, ni taa mee u ke biŋmanjmannim na aah mee u pu na. Bi gee ke bi sil mmeen aadir ni, ni kitiŋ ponn ni ki mee Uwumbɔr, aan binib kan bi. M tuk nimi mbamɔn la, bi kan baapal le na. 6 Sin ma kan, aa yaa mee Uwumbɔr kan, koo saadiik ni, ki di jaalenj piin, ki mee Aate Uwumbɔr u bi libɔɔl ni na. Le Aate Uwumbɔr u kan

† 5:43 : Lik Liifai Yaab 19.18.

saah ɲani pu libɔɔl ni na ga tii si tinyoor.

⁷ “Ni yaa mee Uwumbɔr kan, ni taa len yɔl yɔl aabɔr ke binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na aah len pu na. Bi dak ke bi yaa len sakpen kan, nima le ga cha Uwumbɔr ɲun.
⁸ Ni taa ɲani ke baah ɲani pu na; Nite Uwumbɔr nyi naah ban tiwan ni na, naa kee mee u.
⁹ Ni yaa mee Uwumbɔr kan, bui ke,

“Tite Uwumbɔr u bi paacham na,
cha binib li san saayim-bil.

¹⁰ Saanaan dan.
Bi li ɲani saageehn dulnyaa wee ni
ke baah ɲani paacham pu na.

¹¹ Tiin timi din aawiin aajikaar.

¹² Cha timi aataani ki pinn timi,
ke ti mu aah di cha pinn binib
bi koo timi aataani ni pu na.

¹³ Taa cha ti kan ntɔɲ.
Nyan timi kinimbɔɲ aarjaal ni.

[Si le yeh nnaan, ni mpɔɔn, ni mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.]

¹⁴ “Ni yaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbɔr u bi paacham na mu ga di cha pinn nimi. ¹⁵ Ni yaa kaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbɔr mu aan di cha pinn nimi aatunwanbir.”

Naah ga lul bumɔb pu na

¹⁶ “Ni yaa lul bumɔb kan, ni taa bii ninimbil wɔb ke biɲmanɲmannim aah ɲani pu na; bi bii binimbil wɔb ke

binib bee ke bi lul bumɔb. M tuk nimi mbamɔn la, bi kan baapal la. ¹⁷ Sin ma kan, aa yaa lul bumɔb kan, finn aan-imbil wɔb, ki di nkpan ɲmir aayil, ¹⁸ aan binib taa bee ke aa lul bumɔb. Aate Uwumbɔr u bi libɔɔl ni na le ga bee. Le Aate Uwumbɔr u kan saah ɲa pu libɔɔl ni na ga tii si tinyoor.”

Paacham aawankpal
(Luk 12.33-34)

¹⁹ “Ni taa kuun liwankpal bil dulnyaa wee ni. Idundur ni ɲipulaaleen ga bii ni. Bi-naayukb mu ga loon koo ni ki nan sun ni. ²⁰ Ni di liwankpal bil Uwumbɔr do. Idundur ni ɲipulaaleen aan bii li nima. Bi-naayukb mu aan koo ni nima ki nan sun li. ²¹ Saawankpal aah bi nin chee na, aasui mu bi nima la.”

Tiwon aawiihn
(Luk 11.34-36)

²² “Linimbil ye tiwon aakaryaa la. Aanimbil yaa wiin kan, saabimbin mɔmɔk ga li gbii nwiihn la. ²³ Aanimbil yaa jɔb kan, saabimbin mɔmɔk ga li gbii mbɔmbɔɔn la. Aanimbil li tii si nwiihn na yaa bɔɔn kan, aa bi mbɔmbɔɔn sakpiin ni la.”

Uwumbɔr ni liwangol
(Luk 16.13; 12.22-31)

²⁴ “Unii ubaa aan ɲmaa li ye dindatiib bilee aanaagbiija; u ga li nan ubaa, le ki gee uken; u ga li si ubaa aachan ni, le ki lik uken fam. Naan ɲmaa dii Uwumbɔr ni liwankpal mu.

²⁵ “Nima le m tuk nimi ke ni taa cha nimi aalandak muk nimi tiwon aawan pu, ki taa li

dak: 'Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?' Limɔfal bi tijikaar baanja pu la aa? Tiwon bi tiwanpeenkaan baanja pu la aa? ²⁶ Lik inyoon i laani paacham na aah bi pu na. Yaa ko tijikaar ki mu aa chee, ki mu aa faa njikaabim fuu njipil ni. Nite Uwumbɔr u bi paacham na le kpiini i. Naa jer i ii? ²⁷ Ni ponn ni ubaa ga ŋmaa muk waalandak aan ki yunn jer Uwumbɔr aah siin pu na aa?*

²⁸ "Ba pu ni cha ilandak muk nimi tiwanpeenkaan pu? Daklik mmopuun aah bi pu na man. Mu aa tun lituln, ki mu aa fik tikokonn. ²⁹ M tuk nimi la, Ubɔr Solomonn u nan peeni tiwanpeenkaan nyaan na aawanpeenkaan aa nan ŋan ke mmopuun aah ŋan pu na. ³⁰ Timoor bi din ki ga fe wu mmii fen, le Uwumbɔr ŋa ti mmopuun mu ŋan na. Waan tii nimi tiwanpeenkaan aa? Naa gaa Uwumbɔr ki kii mbamɔm la. U ga tii nimi.

³¹ "Nima pu na, ni taa cha ilandak muk nimi, ki taa li dak: 'Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?' ³² Tiwan ngbaan mɔmɔk pu le binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na aanimbil man. Nite Uwumbɔr u bi paacham na nyi ke ni ban tiwan ngbaan mɔmɔk. ³³ Ni li ban Uwumbɔr aanaan, ni waasanyaan le waahr; le u ga di tiwan ngbaan mɔmɔk kpee nimi. ³⁴ Nima pu na, ni taa cha fen u choo na aabɔr muk nimi. Fen

le ni ga fe dak fen aabɔr. Ni yaa dakl din aabɔr din kan, ni njeer kina la."

7

Ni taa galni binib
(Luk 6.37-38, 41-42)

¹ "Ni taa galn binib, aan Uwumbɔr mu taa galn nimi. ² Naah galni binib pu na, Uwumbɔr mu ga galn nimi kina la. Naah tii binib pu na, Uwumbɔr mu ga giin kina le ki tii nimi. ³ Ba ŋa aa lik ki waa lidɔchɔl li bi aana aabo aanimbil ni na, kaa tee waa jaatɔlk u bi aayaan ni na? ⁴ Aa tee ŋa kinye ki bui aana aabo, 'Cha m nyan lidɔchɔl li bi aanimbil ni na,' ka jaatɔlk bi aayaan ni? ⁵ Sin unjanmann umina, chuu nyan jaatɔlk ngbaan aanimbil ni waahr, aan ki li waa mbamɔm, aan ki nan nyan aana aabo yaan ni lidɔchɔl.

⁶ "Ni taa di tiwan ni bi chain na di tii ibɔ. I ga gir nan junn nimi. Ni taa di nleenyaa di tii igbeer. I ga taa taa mu pu."

Naah ga li mee Uwumbɔr pu na

(Luk 11.9-13)

⁷ "Ni li mee Uwumbɔr man, le u ga tii nimi. Ni li ban Uwumbɔr chee man, le ni ga kan. Ni li kpaar jaalenj man, le u ga piir tii nimi. ⁸ Unii umɔk mee Uwumbɔr na, u ga tii u. Unii umɔk ban na, u ga kan. Unii umɔk kpaar jaalenj na, u ga piir tii u. ⁹ Tɔ, ubo ubaa yaa mee ute maab kan, u ga di litakpal tii u uu? ¹⁰ U yaa mee u ujan kan, u ga di

* 6:27 : Bee "...aan ki di lisan libaa kpee waafɔfɔk pu uu?"

ukuub tii u uu? ¹¹ Nimi titunwanbirdam yaa tee nyi ipiin i njan na ki tii nimi aabim kan, njaninkabaa Nite Uwumbər u bi paacham na le aan di tiwan ni njan na ki di tii binib bi mee u na aa?

¹² “Nima pu na, naah ban ke binib li njan ni nimi pu na məmək, ni mu li njan bi kina. Uwumbər aakaal ni waabənr aabər le mək kina.”

Naah ga dii pu na

(Luk 13.24)

¹³ “Ni li dii mbisaməb mu kaa waa na. Nsan mu cha mmii mu kaan junna na ni na waa la. Nsan ngbaan aabisaməb mu waa la. Binib bi dii mu na, bi wiir la. ¹⁴ Nsan mu cha liməfal li kaa kpa ndoon na ni na aa waa. Nsan ngbaan aabisaməb mu aa waa. Binib bi dii mu na aa wiir.”

Naah ga nja pu ki bee binib aabimbin na

(Luk 6.43-44)

¹⁵ “Ni li nyi binyaməndam bi njan ke bi ye Uwumbər aabənr na. Bi njan ke bi ye ipiih, le ki tee ye nisapol ni ga bii nimi na. ¹⁶ Baatuln pu le ga cha ni bee bi. Bukokom ga nmaa lu nkakan aa? Ichakpeejagar ga nmaa lu saasaa aa? ¹⁷ Isui imək njan na ga lu nisubil ni njan na la. Isui i kaa njan na ga lu nisubil ni kaa njan na la. ¹⁸ Busub bu njan na aan nmaa lu nisubil ni kaa njan na. Busub bu kaa njan na mu aan nmaa lu nisubil ni njan na. ¹⁹ Busub bumək kaa lu nisubil ni njan na kan, bi ga gaa bu, ki di

nja mmii ni. ²⁰ Nima pu na, baah nja pu na le ga cha ni bee binjanmannim bi njan ke bi ye Uwumbər aabənr na.”

Binib bi ga koo Uwumbər aanaan ni na
(Luk 13.25-27)

²¹ “Naa ye binib bimək yin mi ke ‘Dindaan, Dindaan’ na le ga koo Uwumbər aanaan ni. Binib bi njan Nte Uwumbər u bi paacham na aah gee pu na le ga koo waanaan ni. ²² Liyaadaal ngbaan le binib pam ga bui mi, ‘Tidindaan, Tidindaan, ti nan nabr Uwumbər aabər saayimbil pu, ki nyan tiyayaar binib ni, saayimbil pu, ki tun lijnjiir aatun saayimbil pu.’ ²³ Le m ga tuk bi, ‘Nimi titunwanbirdam, maa nyi nimi. Siir m chee man.’”

Bidimaab bilee aabər
(Luk 6.47-49)

²⁴ “Nima pu na, unii umək njan maabər ngbaan ki njan kina na, naahn unii u kpa nlan, ki maa waadiik litakpal pu na. ²⁵ Utaal nun, le nwam nyan, le libuln daar, le ki pee kidiik ngbaan. Kaah si litakpal pu na, le kaa lir.

²⁶ “Unii umək njan maabər ngbaan, kaa njan kina na, naahn unii u kaa kpa nlan ki maa waadiik litambol pu na la. ²⁷ Utaal nun, le nwam nyan, le libuln daar ki pee kidiik ngbaan; le ki lir. Ki lir kookoo la.”

Yesu aapəən

²⁸ Yesu nan len doo. Waah tuk bi tibər ti na, le ni gar kini-paak ngbaan. ²⁹ U tuk bi ke unii u kpa Uwumbər aapəon na la, kaa tuk bi ke Uwumbər aakaal aaməmək b aah tuk bi pu na.

8

Yesu aah cha ukəndaan pəək pu na

(Mak 1.40-45; Luk 5.12-16)

¹ Yesu nan sunn ni ligongoln na taab. Le kini-paak sakpen dii u. ² Le ukəndaan ubaa dan u chee ki nan gbaan unimbiin ni, le ki doon u ki bui u, “Ndindaan, aa yaa gee kan, aa ga ηmaa cha m pəək.”

³ Le Yesu taln uηaal, ki meeh u, le ki bui u, “M gee. Aa pəək a.” Libuul ngbaan ni le u pəək. ⁴ Le Yesu bui u, “Li nyi, ki taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbər aatotoor chee ki ti di aabaa mək u, ki toor kitork tii Uwumbər, Moses aakaal aah len pu na. Nima le ga mək binib ke aa pəək a.”

Yesu aah cha butəb aajab aaninkpel aatutunn pəək pu na

(Luk 7.1-10)

⁵ Yesu nan koo Kapenaum aatiη ni. Le butəb aajab nkub aaninkpel ubaa dan u chee ki nan gaη u ki bui u, ⁶ “Ndindaan, maatutunn də linampal. Uwon faan ki wu sakpen a.”

⁷ Le Yesu bui u, “M ga dan ki nan cha waaween səη.”

⁸ Le u bui u, “Ndindaan, maa ηeer aa dan ndo ki nan koo maadichal ni. Aa yaa po len ke ‘Pəək’ kan, maatutunn

ngbaan ga pəək. ⁹ Min mbaa kii maaninkpel aaməb, ki mu ye butəb aajab aaninkpel la, le ki bui ubaa, ‘Li cha,’ le u buen; ki bui ubaa mu, ‘Dan,’ le u dan; ki bui maanaagbiija, ‘Na kina,’ le u ηa.”

¹⁰ Yesu aah ηun waah len pu na, le ni gar u pam. Le u bui binib bi dii u na ke, “M tuk nimi mbaməon la, maa kee kan unii ubaa bi Israel yaab ponn ni ki gaa mi ki kii mbaməm kina. ¹¹ M tuk nimi la, binib pam ga nya ni liwipuul wəb, ni liwilir wəb, ki nan kal, ki ji Abraham, ni Aisak, ni Jakob chee tijikaar Uwumbər aanaan ni. ¹² Le Juu yaab bi ba ga koo ni na, Uwumbər ga chuu nyan bi lipaal mbəmbəon aah bi nin chee na. Bi ga wii ki ηmə ηinyin nima chee.” ¹³ Tə, le u bui butəb aajab aaninkpel ngbaan, “Li dii saasan. Saah gaa mi ki kii mbaməm pu na, ni ηa kina ki tii si.”

Yesu aah len kina na, libuul ngbaan ni le uninkpel ngbaan aatutunn pəək.

Yesu aah cha bimum pam pəək pu na

(Mak 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴ Yesu nan buen Piita aadichal ni, le ki ti kan Piita aapuu aana bun ki də kidiik ni. Le uwon ton. ¹⁵ Le Yesu meeh uηaal. Le uwon səη. Le u fii, ki chann u tichann.

¹⁶ Kijook aah joor na, le binib dan Yesu chee, ki joo ni binib bi tiyayaar joo bi na pam. Yesu nan po len tibər baanja la, le tiyayaar ngbaan nyan bi ni. Le u cha

bibum məmək mu pəək. ¹⁷ U ŋa kina ke ni gbiin Uwumbər aabənabr Aisaya aah nan len pu na ke, “Uma ubaa le nyan ni iween, ni tibunbunn timi aawon ni.”*

Binib bi nan ban ke bi dii Yesu na
(Luk 9.57-62)

¹⁸ Yesu nan kan ke kinipaak ki dii u na wiir sakpen a. Nima pu le u nan tuk waadidiliib ke u ban u puur nnyusakpem la. ¹⁹ Le Uwumbər aakaal aaməməkr ubaa nan dan u chee ki nan bui u, “Uməməkr, m ga dii si, saah cha nin chee na mək.”

²⁰ Le Yesu bui u, “Inək kpa yaah koo ibuu i ponn ni na. Inyoon i laani paacham na mu kpa yaadil. Min Unibən Aabo ma aa kpa maah ga doon nin chee na.”

²¹ Le waadidiir ubaa mu bui u, “Ndindaan, m mee si nsan, cha m buen ti sub nte waahr, aan ki nan dii si.”

²² Le Yesu bui u, “Dii mi dandana wee, ki cha bitekpiib sub təb.”

Yesu aah ŋa pu ki cha kibun ŋmin na

(Mak 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³ Le Yesu koo bunəb ni. Le waadidiliib mu dii u. ²⁴ Baah chuun nnyun ni cha na le kibun ti fii ki bi daar, le tinyunkpenn fii ti ti biin bunəb pu. Yesu nan də geen. ²⁵ Le waadidiliib dan ki nan gbaa finn u ki bui u, “Tidindaan, ter timi. Ti ga bee nnyun ni.”

²⁶ Le u bui bi, “Ba ŋa ni san ijawaan? Naa gaa mi ki kii

mbaməm.” Le u fii ki kae kibun ni nnyun. Le kibun ni nnyun mək ŋmin chii.

²⁷ Ni nan gar bi pam. Le bi baa təb, “Ba aanibol le na? Hali kibun ni nnyun kii waaməb.”

Yesu aah cha biwaab bilee pəək pu na

(Mak 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Gadarene yaab aatinj ni. Baah fuu nima na le biwaab bilee nyan ni baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na, ki tooh u nsan ni. Biwaab ngbaan yaa nan kan unii kan, bi ga gbaa u la. Nima pu na, ubaa aa nan ŋmaa jer nima chee. ²⁹ Baah kan Yesu na, le bi teen ke, “Sin, Uwumbər Aajapəən, aa ban ba ti chee? Aa dan do ke aa nan ŋa timi falaa n-yoonn aah kaa kee ŋeer buyoonn aa?”

³⁰ Le igbeer i wiir na bi dandar ki chuun ji. ³¹ Le tiyayaar ti bi bijab ngbaan ni na gan Yesu, “Aa yaa nyan timi binib ngbaan ponn ni kan, cha ti ti koo igbeer ngbaan ni.”

³² Le Yesu bui ti, “Li cha man.” Le ti nyan binib ngbaan ni, le ki ti koo igbeer na ni. Libuul ngbaan ni, le igbeer ngbaan məmək san sunn liməəgongoln taab, le ki ti koo nnyun ni ki kpo.

³³ Le bijab bi kiir igbeer ngbaan na san buen kitiŋ ni, ki ti tuk binib Yesu aah cha biwaab ngbaan pəək pu na, ni tibər ngbaan məmək. ³⁴ Kitiŋ ngbaan aanib aah ŋun kina

* 8:17 : Lik Aisaya 53.4.

na, le bi məmək dan ki nan tooh Yesu nshan ni. Baah kan u na, le bi ganj u ke u nyan baatinj ni.

9

Yesu aah cha uja u aawon faan na pɔɔk pu na

(Mak 2.1-12; Luk 5.17-26)

¹ Le u gir koo bunɔb ni, ki ki puur nnyusakpem ki kun udo aatinj ni. ² Le bijab bibaa luhn ni uja u aawon faan na likekeln ni Yesu chee. Le Yesu kan baah gaa u ki kii mbaməm pu na, le ki bui uja u aawon faan na, “Maabo, chuu aabaa, m di cha saatunwanbir pinn si.”

³ Waah len kina na, le Uwumbər aakaal aaməməkbb bibaa daktl bisui ni ke, “Uja wee sii Uwumbər la.”

⁴ Le Yesu bee baalandak, le ki baa bi, “Ba ŋa ni dak ilandak i kaa ŋan na nisui ni? ⁵ Maah len ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pɔɔ aan m yaa len ke ‘Fii ki li chuun’ le pɔɔ? ⁶ M ga mək nimi ke min Unibən Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na ke, “Fiin ki yoor saawandookaan ki li chaa kun.”

⁷ Libuul ngbaan ni le uja ngbaan fii ki chaa kun. ⁸ Kinipaak ngbaan aah kan kina na, le bi san ijawaan, ki nyuyj Uwumbər u tii unibən mpɔɔn kina na.

Yesu aah yin Matiu pu na
(Mak 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Le Yesu siir nima ki buen. Waah cha na, le u kan ulampoogaar ubaa bi yin u ke Matiu. U ka baah gaal lampoo nin chee na. Le Yesu bui u, “Li dii mi.”

Le u fii ki dii u.

¹⁰ Le Yesu ni waadidiliib nan kal Matiu do ki jin tijikaar. Le bilampoogaab ni titunwanbirdam bi wiir na dan nan jin bi chee tijikaar. ¹¹ Farisii yaab aah kan kina na, le bi baa waadidiliib, “Ba ŋa nimi aaməməkri ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar?”

¹² Le Yesu ŋun baah len pu na, le ki bui ke, “Binib bi kpa laafee na aa ban dəkta, see binib bi bun na le ban dəkta. ¹³ Uwumbər Aagbanj len ke waa ban ke binib toor kitork baanja ki tii u. U ban ke bi li san tɔb kinimbaak la.* Li cha ki ti bae tibər ngbaan aatataa. Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam [ke bi nan kpeln baabimbin.]”

Kimɔlul aabər

(Mak 2.18-22; Luk 5.33-39)

¹⁴ Le Jɔnn aadidiliib dan Yesu chee, le ki nan bui u, “Ti ni Farisii yaab lul buməb kpakpaayuk la. Ba pu saadidiliib ma aa luhni buməb?”

¹⁵ Le u baa bi, “Bicham bi dan bi nan ji ubəndinn aajim na ga ŋmaa li kpa mpombiin buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. N-yoonn choo, le bi ga nan chuu nyan upiidinn na bi chee mpɔɔn. N-yoonn ngbaan le bi ga lul buməb.”

* 9:13 : Lik Hosea 6.6.

¹⁶ Yesu nan ki len ke, “Ubaa aan di likekepɔln aageln lej libɔkukpokl. U yaa ɲa kina kan, likekepɔln aageln na ga kar libɔkukpokl na. Libɔln ngbaan ga jer njan yaan. ¹⁷ Ubaa mu aan di ndawiin ki di ɲa kilookpok ponn ni. U yaa ɲa kina kan, kilook ngbaan ga puu, ki bii. Ndaan mu ga kpir. Bi ga di ndawiin ki di ɲa kilooɔɲ ni la. Le ndaan aan kpir. Kilook ngbaan mu aan bii.”

Yesu aah cha upii ubaa pɔɔk aan ki fikr upiibo nkun ni pu na

(Mak 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Yesu aah bi len kina na, le uninkpel ubaa dan nan gbaan unimbiin ni ki doon u, le ki bui u, “Mbisal kpo a. Dan nan di aanjaal paan u pu, le u ga fikr.”

¹⁹ Le Yesu fii ki dii u. Waa-didiliib mu dii u.

²⁰ Le upii u fu tipiir ɲibin kipiik ni ɲilee taa door na nan bi nima, ki dan Yesu aapuwoɔb, le ki nan meeh waabɔkul aamojuul; ²¹ ba pu? u nan dak usui ni ke u yaa po meeh Yesu aabɔkul kan, u ga pɔɔk.

²² Le Yesu fenn ki kan u, le ki bui u, “Mbisal, chuu aabaa. Saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, nima le cha aa pɔɔk.” Libuul ngbaan ni le u pɔɔk.

²³ Le Yesu fuu uninkpel ngbaan aadichal ni, ki ti koo li ponn ni, ki kan kinipaak nima. Bi nan wii ikpowiil, ki pii ɲiwul, ki faa kifuuk. ²⁴ Le u

bui bi, “Nyan lipaal man. Upi-ibo ngbaan aa kpo. U geen la.”

Le bi laa u sakpen. ²⁵ Baah nyan kinipaak ngbaan lipaal na, le u koo ni upiibo ngbaan aah bi kidiik ki ponn ni na, le ki ti chuu unjaal, le u fii. ²⁶ Le bi mooni tibɔr ngbaan itingbaan mɔmɔk ni.

Yesu aah likr bijoom bilee aanimbil pu na

²⁷ Yesu nan siir nima. Waah cha na le bijoom bilee dii u, ki tar ke, “David Aayaa-bil, san timi kinimbaak.”

²⁸ Le u ti koo kidiik ni. Le bijoom ngbaan mu koo ni u chee. Le u baa bi, “Ni pak ke m ga ɲmaa likr ninimbil aa?”

Le bi kii, “Tidindaan, een.”

²⁹ Baah len kina na, le u meeh binimbil, le ki bui bi, “Naah gaa mi ki kii pu na, ni ɲa kina ki tii nimi.” ³⁰ Le binimbil likr. Le u sur bi mbamɔm ke bi taa tuk unii ubaa.

³¹ Le bi buen ki ti joo waayimbil mooni itingbaan mɔmɔk ni.

Yesu aah cha ubir pɔɔk pu na

³² Bijoom ngbaan aah nyan ni Yesu chee na, le binib bibaa nan joo ni ubir u tiyayaar joo u na. ³³ Le Yesu nyan tiyayaar u ni. Le u len, kaa ki ye ubir. Le ni gar kinipaak ngbaan pam. Le bi len ke, “Taa kee kan kina timi Israel yaab aatiɲ ni.”

³⁴ Le Farisii yaab bui ke tiyayaar aayidaan le tii u mpɔɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.

Yesu aah san kinipaak ngbaan kinimbaak pu na

³⁵ Yesu nan bə dii nti-sakpem, ni ntiwaatiir ni, le ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabər, ki mooni Uwumbər aanaan aabənyaan tee, le ki cha bimum bi kpa iween aabəŋ məmək na, ni binib bimək kaa pəə na pək. ³⁶ Waah kan kinipaak ngbaan na, le u san bi kinimbaak sakpen; ba pu? bi naahn ipiih i yəl ki də kitin, kaa kpa upihkpaal na la. ³⁷ Le u bui waadidiliib, “Idi biir a, ki wiir. Bidicheeliib ma aa wiir. ³⁸ Nima pu na, ni li mee kisaak Aadindaan man ke u tun ni bidicheeliib bi nan chee waajikaar.”

10

Yesu aakpambalb kipiik ni bilee

(Mak 3.13-19; Luk 6.12-16)

¹ Yesu nan yin waakpambalb kipiik ni bilee ke bi dan u chee, le ki nan tii bi mpəəŋ ke bi ti nyan tiyayaar binib ni, ki cha bimum bi kpa iween aabəŋ məmək na, ni binib bimək kaa pəə na pək.

² Waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan aayimbil sə: njan, Simonn u bi yin u ke Piita na, ni Andru u ye Simonn aanaal na; Jems u ye Sebedee aajapəəŋ na, ni Jəŋn u ye Jems aanaal na; ³ Filip, ni Batolomiu; Tomas, ni Matiu u nan gaal lampoo na; Jems u ye Alfeus aajapəəŋ na, ni Tadeus; ⁴ ni Simonn u nan ban u kuln waatinj aadim na, ni Judas Iskariot u ga nan kooh Yesu na.

Yesu aakpambalb kipiik ni bilee aatuln

(Mak 6.7-13; Luk 9.1-6)

⁵ Yesu nan tun waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan bi ti moon Uwumbər aabər ki bui bi, “Ni taa buen binib bi kaa ye Juu yaab na aatinj ni, ki taa buen Samaria yaab aatinj kibaa ni. ⁶ Li cha man Israel yaab bi yenn Uwumbər aasan ni na aatim ni, ⁷ ki ti li mooni Uwumbər aabər ke waanaan peen ni a, ⁸ ki cha bimum pək, ki li fikr binib bi kpo na, ki cha bikəndam pək, ki nyan tiyayaar ni bipəŋib binib ni. Ni kan mpəəŋ, kaa pan nibaa. Ni mu li tii bimum laafee, ki taa li ban tipar. ⁹ Ni taa li joo ŋimombil tikpaləŋn ni, ¹⁰ ki taa li tu lituln, ki taa li joo libəkul ki kpee naah pee li na pu, ki taa li joo ŋinaatak, ki taa li joo tijaangbar; ba pu? ni ŋan ke ututunn məmək ji waatuln pu la.

¹¹ “Ni yaa fuu kitin kibaa ni kan, ni li ban uninyaan u ga gaa nimi waadiik ni na, ki li bi nima ki ti saa buyoonn ni ga nan nya nima na. ¹² Ni yaa koo lidichal libaa ni kan, ni doon bi ki bui bi ke Uwumbər aanyoor bi bi pu. ¹³ Lidichal ngbaan aanib yaa gaa nimi kan, Uwumbər aanyoor ga li bi bi pu. Bi yaa kaa gaa nimi kan, waanyoor aan li bi bi pu. ¹⁴ Lidichal libaa aanib, bee kitin kibaa aanib yaa kaa gaa nimi, ki yaa kaa kii nimi aabər kan, ni nyan nima ki kpaar nitaa aatatan ki lii nima. ¹⁵ M tuk nimi mbaməŋ la, bundaln Uwumbər ga nan ji binib tibər na, binib

ngbaan aatafadaan ga jer Sodom ni Gomora aatim aanib aatafadaan.”

Binib aah ga ŋa Yesu aanib falaa pu na

(Mak 13.9-13; Luk 21.12-17)

16 “M ga tun nimi, ni ti moon Uwumbər aabər. Ni ga li bi ke ipiih i bi ŋisapol aakaasisik ni na la. Ni li kpa nlan ke iwaa aah kpa nlan pu na, ki li bi suuna ke ŋinanjel aah bi pu na. 17 Ni li nyi man. Bi ga nan chuu nimi ki ji nimi tibər, ki gbaa nimi ŋinaalab mmeen aadir ni. 18 M pu, le ntim aaninkpiib ni bibərb ga ji nimi tibər. Le ni ga tuk Juu yaab, ni bi kaa ye Juu yaab na tibənyaan tee. 19 Bi yaa chuu nimi kan, ni taa baa nisui ni ke ni ga len kinye; n-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, Uwumbər Aafuur Nyaan le ga tuk nimi naah ga len pu na; 20 naa ye nimi le ga len, Nite Uwumbər Aafuur Nyaan le ga cha ni len.

21 “Binib ga di binaabitiib ŋa binib aanaal ni, ke bi ti ku bi. Tetiib mu ga di baabim ŋa binib aanaal ni, ke bi ti ku bi. Binib mu ga yii bitetiib ni binatiib, ki cha binib ku bi. 22 Le binib məmək ga li nan nimi m pu. Unii umək jin limər ki dii mi ki ti saa liməfal aadoon na, uma le ga ŋmar. 23 Bi yaa ŋa nimi falaa kitiŋ kibaa ni kan, ni san buen kitiŋ kiken ni. M tuk nimi mbamən la, buyoonn min Unibən Aabo ga nan gir ni na, naan kee bə dii Israel yaab aatim məmək ni, ki doo.

24 “Unii u bae mbaem na aa jer waaməməkr. Unaagbiija ubaa mu aa jer udindaan.

25 Unii u bae mbaem na yaa bi ke waaməməkr aah bi pu na kan, cha unimbil gbiin kina. Unaagbiija yaa bi ke udindaan na kan, cha unimbil gbiin kina. Bi yaa yin udichadaan kinimbəŋdaan kan, baan yin waachiln ni aanib mu kinimbəŋdam aa?”

Ni li san Uwumbər baanja (Luk 12.2-7)

26 “Ni taa san binib ijawaan man. Tibəbərkaan məmək ga kpiir. Tibər timək bəə na, ti ga nyan mpaan pu. 27 Maah tuk nimi tibər ti libəəl ni na, ni li mooni ti binib ni. Maah loon tibər ti nitafal ni na, ni li mooni ti lipaal. 28 Ni taa san binib ijawaan man. Bi ga ŋmaa ku nimi aawon baanja la. Baan ŋmaa ku nimi aawiin. Ni li san Uwumbər u ga ŋmaa bii tiwon ni nwiin məmək mmii mu kaan junn na ponn ni na. 29 Bi kooh iyaar ilee janjan ubaa la. Nite Uwumbər yaa kaa kii kan, uyaar ubaa aan lir ni kitiŋ. 30 Uwumbər nyi nimi aayikpir aakahm. 31 Nima pu na, ni taa san ijawaan man. Ni jer iyaar pam.”

Len binib aanimbil ni ke aa ye Yesu yoo la (Luk 12.8-9)

32 “Unii umək len binib aanimbil ni ke u ye miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbər u bi paacham na aanimbil ni ke udaan ngbaan le ye miyoo. 33 Unii umək len binib aanimbil ni ke waa ye

miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbør u bi paacham na aanimbil ni ke udaan ngbaan aa ye miyoo.”

Binib bi dii Yesu na, ni bi kaa dii u na aa kpa kimɔbaan (Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ “Maah dan dulnyaa wee ni na, ni taa dak ke nima le ga cha binib mɔmɔk li kpa kimɔbaan. M pu, le butɔb ga li bi. ³⁵ M pu, uja ga kpak ute kinikpakpak, usapɔn mu ga kpak una, upii mu ga kpak uchapii. ³⁶ Unii aadim ga li ye waachiln ni aanib la.*

³⁷ “Unii umɔk gee ute, bee una ki jer mi na, waa ɲeer u le ye maadidiir. Unii umɔk gee ujaɔn, bee ubisal ki jer mi na, u mu aa ɲeer u le ye maadidiir. ³⁸ Unii umɔk kaan yoor waadɔpuinkoo ki dii mi na kan, waa ɲeer u le ye maadidiir.

³⁹ “Unii yaa kaa kii ke u kpo m pu kan, waamɔfal ga bee yɔli la. Unii yaa kpo m pu kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

Uwumbør aah ga pa binib pu na

(Mak 9.41)

⁴⁰ “Unii yaa gaa nimi maanib kan, u gaa mi le na. Unii yaa gaa mi kan, u gaa Uwumbør u tun ni mi na le na. ⁴¹ Unii yaa gaa Uwumbør aabɔnabr kan, waah ye Uwumbør aabɔnabr na pu le cha u gaa u, nima na, u ga kan Uwumbør aabɔnabr aapal. Unii yaa gaa uninyaan kan, waah ye uninyaan na pu

le cha u gaa u, nima na, u ga kan uninyaan aapal. ⁴² M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk tii maadidiir waatiir ubaa nnyunyunkoo baanja na kan, waah ye maadidiir pu na le cha u tii u, nima na, u ga kan tiyaapar.”

11

Jɔnn aah tun ni waadidiliib Yesu chee pu na (Luk 7.18-35)

¹ Yesu aah tuk waadidiliib kina ki ti doo na, le u siir nima, ki buen ti moon Uwumbør aabɔr itingbaan ni.

² Le Jɔnn u muini binib nnyun ni na bi kiyondiik ponn ni ki ɲun Yesu Kristo aah tun pu na. Le u tun ni waadidiliib u chee ³ ke bi ti baa u ke u ye unii u Uwumbør aabɔnabtiib nan len ke u ga dan na aan waa ye? Bi li ban uken aa?

⁴ Le Yesu bui bi, “Gir buen Jɔnn chee ki ti tuk u naah ɲun pu na, ni naah kan pu na: ⁵ ke m likr bijoom aanimbil, ki cha biwɔb, ni bikɔdam, ni bitafakpaab pɔɔk, ki fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tuk bigiim Uwumbør aabɔnyaan tee. ⁶ Unii u kaa joo mi beeni na, Uwumbør aanyoor bi u pu.”

⁷ Le Jɔnn aadidiliib ki gir buen u chee. Baah cha na, le Yesu len kinipaak ngbaan chee Jɔnn aabɔr ke, “Naah nan buen Jɔnn chee nteersakpiin ni na, ni nan buen ni ti kan ba? Lipul li libuln fiini li na aa? Aayii. ⁸ Ni nan buen ni ti kan ba? Uja u

* 10:36 : Lik Maika 7.6.

pee tiwanyaana na aa? Aayii. Binib bi pee tiwanyaana na bi bibərb aadichal ni la. ⁹ Ni nan buen ni ti kan ba? Uwumbər aabənbr aa? Mbamən, m tuk nimi la, ni nan kan unii u jer Uwumbər aabənbr na. ¹⁰ Ni ηmee Uwumbər Aagbaη ni ke Uwumbər bui ke, 'Maatutunn sə. M tun ni u ke u loln ni nsan ki nan toor nsan ki siin si.'* Jənn le ye ututunn ngbaan. ¹¹ M tuk nimi mbamən la, baa kee ma unii ubaa u jer Jənn u muini binib nnyun ni na. Le unii u ye uwaatiir Uwumbər aanaan ni na jer Jənn. ¹² Buyoonn Jənn nan fuu ni ki nan saa dandana na, le binib aanimbil man ke bi ti koo Uwumbər aanaan ni, le ki koo mpəən pu. ¹³ Uwumbər aakaal ni waabənbr aaliin nan len Uwumbər aanaan aah ga li bi pu na, ki nan saa Jənn aayoonn. ¹⁴ Ni yaa ban ke ni pak baah nan len pu na kan, ni ga bee ke Jənn ye Uwumbər aabənbr Elaija u bi nan len ke u ga fuu ni na la. ¹⁵ U kpa litafal u ηun na kan, u ηun.

¹⁶ "M ga di ba ηaη dandana aanib ngbaan? Bi bi ke mbim mu ka kinyan ni ki bui birjeen aatətiib, ¹⁷ 'Ti pii ηiwul tii nimi, le naa saar. Ti wii ikpowiil, le naa kaani.' ¹⁸ Dandana aanib ngbaan mu bi kina la; Jənn dan ki nan lulni buməb, kaa nyu ndaan, le bi len ke u kpa kinimbəη. ¹⁹ Min Unibən Aabo dan le ki ji ki nyu, le bi len ke m ye upusakpiindaan ki ye udanyur,

ki jənni bilampoogaab ni titunwanbirdam. Tə, nlan aah tun pu na le mək ke mu ηan."

Binib bi kaa kpeln baabimbin na aabər
(Luk 10.13-15)

²⁰ N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi len ki kae ntim mubaa aanib. U nan tun lijnjiir aatun pam ntim ngbaan ponn ni, le baa kpeln baabimbin. Nima le cha u kae bi. ²¹ U nan len ke, "Korasinn aatiη aanib, tibəbir bi ni pu. Betseda aatiη aanib, tibəbir bi ni mu pu; ba pu? m yaa ba nan tun lijnjiir aatun Taya aatiη ponn ni, ni Saidonn aatiη ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, bi ba ga kpeln baabimbin ni yunn a, ki li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na, ki di nfatan puk biyil, aan ki mək ke bisui bii baatunwanbir pu. ²² M tuk nimi la, bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, nimi aatafadaan ga jer Taya ni Saidonn aatim aanib aatafadaan. ²³ Nimi Kapenaum aatiη aanib, bi ga yoor nimi paacham aa? Aayii. Bi ga sunn nimi kitekpiitiη ni; ba pu? m yaa ba nan tun lijnjiir aatun Sodom aatiη ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, kitiη ngbaan ba ga li bi ki nan saa dandana wee. ²⁴ M tuk nimi la, bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, nimi aatafadaan ga jer Sodom aatiη aanib aatafadaan."

* 11:10 : Lik Malakai 3.1.

Dan Yesu chee man ki kan lifuur

(Luk 10.21-22)

²⁵ N-yoonn ngbaan le Yesu bui ke, “Nte Uwumbər, u ye paacham ni taab Aadindaan na, aa bər tibər timina bilankpalb ni binimbiwolm, le ki di mək chapəntiib, nima pu le m pak si. ²⁶ Nte, saageehn le na, nima le cha aa ŋa kina.

²⁷ “Tɔ, Nte Uwumbər le tii mi tiwan məmək. Ubaa aa nyi min Uwumbər Aajapəɔn, see Nte Uwumbər. Ubaa mu aa nyi Nte Uwumbər, see min Ujapəɔn. Binib bi m ban ke m di Uwumbər mək bi na, bi mu nyi u.

²⁸ “Nimi bimək tun lituln ki ti bak na, dan m chee man, le m ga tii nimi lifuur. ²⁹ Gaa maatuln man, ki bae mbaem m chee; m bi suuna, ki sunn mbaa taab. Ni ga kan lifuur; ³⁰ ba pu? maaməkm aa pəɔ. Maatuln mu aa nyuun.”

12

Juu yaab aakpaakool daal aabər

(Mak 2.23-28; Luk 6.1-5)

¹ N-yoonn ngbaan le Yesu ni waadidiliib bɔ dii kisaak kibaa ponn ni, Juu yaab aakpaakool daal. Nkon nan joo waadidiliib, le bi piin ki bi chur tijikaar ki geei ki per ki ŋmɔ. ² Le Farisii yaab kan baah ŋani pu na, le ki bui Yesu, “Lik saadidiliib aah ŋani pu na. Timi aakaal aa kii ke bi ŋa kina likpaakool daal.”

³ Le u baa bi, “Naa karn Ubər David aah nan ŋa pu

na aa? Nkon nan joo u ni waanib. ⁴ Le u koo Uwumbər Aadichal ni. Le u ni bi ŋman Uwumbər aaboroboro. Baah ŋman boroboro ngbaan na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbər aatotoorb baanja le ga ŋmɔ boroboro ngbaan na. ⁵ Tɔ, likpaakool daal məmək Uwumbər aatotoorb bi bi waadichal ni na mu bii likpaakool daal aakaal, le ubaa aa galni bi. Naah kee karn kina Nkaal aagban ni ii? ⁶ M tuk nimi la, unii u jer Uwumbər Aadichal na bi do. ⁷ Uwumbər Aagban len ke waa ban ke binib toor kitork baanja ki tii u. U ban ke bi li san tɔb kinimbaak.* Ni yaa ba nyi iliin ngbaan aatataa kan, naa ba ga galn binib bi kaa kpa taani na. ⁸ Tɔ, min Unibən Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan.”

Yesu aah cha uja u aanjaal faan na pəɔk pu na

(Mak 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹ Le u siir nima, ki koo baameen aadiik ni. ¹⁰ Le uja u aanjaal faan na bi nima. Le bi ban ke bi galn Yesu, le ki baa u, “Timi aakaal kii ke unii li tei bibum likpaakool daal aa?”

¹¹ Le u baa bi, “Ni ponn ni ubaa yaa kpa upiuh ubaa aan u yaa lir liboln ni likpaakool daal kan, saan nyan u uu? ¹² Unibən aa jer upiuh ii? Nima le mək ke timi aakaal kii ke ti ŋani ni ŋan na likpaakool daal.” ¹³ Waah len kina na, le u bui uja u aanjaal faan na, “Taln aanjaal.”

* 12:7 : Lik Hosea 6.6.

Le u taln unjaal. Le mu naar, ki pɔɔk ke muken na. ¹⁴ Le Farisii yaab nyan lipaal, le ki kpokl baah ga ŋa pu ki ku Yesu na.

Ututunn u Uwumbɔr lee u na aah bi pu na

¹⁵ Yesu nan bee baah kpokl pu na, le ki siir nima. Kinipaak nan dii u, le u cha bimum mɔmɔk pɔɔk, ¹⁶ le ki bui bi ke bi taa li joo u mooni. ¹⁷ Waah ŋa kina na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len pu na, ke Uwumbɔr len ke,

¹⁸ “Maatutunn u m lee u na sɔ. M gee u, le u gbiin nnim-bil.

M ga di Maafuur Nyaan gbiin u.

Le u ga tuk ŋinibol mɔmɔk maah ga ji binib tibɔr pu na.

¹⁹ Waan li kpak kinikpakpak, kaan li tar, kaan li kpa kifuuk ntim ni,

²⁰ kaan koo lidabil li boon na, kaan junn karyaa u kaa wiin mbamɔm na.

U ga kan linyan, ki tii binib mɔmɔk baabamɔn.

²¹ U pu, le ŋinibol aanib mɔmɔk ga li kpa li-makl.”†

Binib bibaa aah sii Uwumbɔr Aafuur Nyaan pu na

(Mak 3.20-30; Luk 11.14-23)

²² Le binib bibaa joo ni unii u tiyayaar ŋa u ujoon ni ubir na Yesu chee. Le Yesu cha u pɔɔk, le u len, unimbil mu likr. ²³ Le ni gar kinipaak ngbaan mɔmɔk pam. Le bi

bi baa tɔb, “Uja ngbaan sil ye Ubɔr David Aayaabil aa?”

²⁴ Farisii yaab aah ŋun kina na, le bi len ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le tii u mpɔɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.

²⁵ Le Yesu bee baalan-dakbir ngbaan, le ki bui bi, “Nnaan mubaa ni aanib yaa jaa tɔb kijaak kan, nnaan ngbaan ga bee yɔli la. Kitiŋ kibaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, kitiŋ ngbaan ga bee yɔli. Lidichal libaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, lidichal ngbaan ga bee yɔli. ²⁶ Tiyayaar aayidaan yaa nyan tiyayaar binib ni kan, u jan ubaa kijaak la. Waanaan ga ŋa kinye aan ki sil? ²⁷ Ni yaa len ke tiyayaar aayidaan Beelsebul le tii mi mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni kan, ke ŋma tii nimi aanib mu mpɔɔn ke bi nyan tiyayaar binib ni? Nimi aanib aah ŋani pu na le ga mɔk ke ni kpa mbamɔn bee naa kpa. ²⁸ Tɔ, Uwumbɔr Aafuur Nyaan le tii mi mpɔɔn le m nyani tiyayaar binib ni. Nima le mɔk ke Uwumbɔr aanaan fuu ni ni chee.”

Yesu aah nyan mpɔɔndaan kinimbɔŋ ki bii kaawan pu na

²⁹ “Ubaa aan ŋmaa koo mpɔɔndaan aadichal ni ki bii waawan, see u puen buu u le waahr, le ki nin bii waadichal.

³⁰ “Unii umɔk kaa dii mi na, u ye maadin la. Unii umɔk kaa kuuni binib tii mi na, u yaal bi la. ³¹ M tuk

nimi la, Uwumbør ga di cha pinn binib aatunwanbir ni baasiibil məmək. Tə, unii yaa sii Uwumbør Aafuur Nyaan ma kan, Uwumbør aan di cha pinn udaan ngbaan. ³² Unii yaa bii min Unibøn Aabo kan, Uwumbør ga di cha pinn u. Unii yaa bii Uwumbør Aafuur Nyaan kan, Uwumbør aan di cha pinn u dulnyaa wee ni, kaan di cha pinn u paacham mu.”

Naah ga ŋa pu ki bee unii aabimbin aah bi pu na

(Luk 6.43-45)

³³ “Busub yaa ŋan kan, bu aasubil ga li ŋan. Bu yaa kaa ŋan kan, bu aasubil mu aan li ŋan. Bu aasubil pu le aa ga bee bu aah ye busub bu na. Kina le unii aatuln pu le ga cha aa bee ke u ŋan aan waa ŋan. ³⁴ Nimi ikuub aabim, ni ye titunwanbirdam la. Ni ga ŋa kinye ki len iliin i ŋan na? Ilandak i gbii unii aasui ni na, ima le u ga len. ³⁵ Ilandak nyaan bi uninyaan aasui ni, nima le u ga len iliin i ŋan na. Ilandak i kaa ŋan na bi unii u kaa ŋan na aasui ni, nima le u ga len iliin i kaa ŋan na.

³⁶ “M tuk nimi la, bundaln Uwumbør ga ji binib tibør na, liyaadaal ngbaan le bi ga kpiir baah nan len tibør yøl yøl ti na məmək ki tuk Uwumbør. ³⁷ Saaməliin le ga nyan si. Saaməliin mu le ga bii si.”

Baah ban ke Yesu tun lijn-jiir aatuln pu na

(Mak 8.11-12; Luk 11.29-32)

³⁸ N-yoonn ngbaan le Uwumbør aakaal aaməmək kb bibaa ni Farisii yaab bibaa bui Yesu, “Uməməkr, ti ban ke aa tun lijnjiir aatuln, aan tinimbil kan, aan ti gaa si ki kii.”

³⁹ Le u bui bi, “Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbør, nima le ni ban lijnjiir aatuln. Uwumbør aabønabr Jona aah nan bi ujan sakpiin aaponn ni iwiin itaa ni tiner titaa pu na, ⁴⁰ kina le min Unibøn Aabo mu ga li bi kitin ponn ni iwiin itaa ni tiner titaa. Lijnjiir aatuln limina baanja le ni ga kan. ⁴¹ Jona nan tuk Ninfefa aatin aanib Uwumbør aabør. Le bi kpeln baabimbin. Min, u jer Jona na, le tuk nimi Uwumbør aabør, le naa kpeln nimi aabimbin. Bundaln Uwumbør ga ji binib tibør na, Ninfefa aatin aanib aah nan kpeln baabimbin pu na, nima le ga mək ke nimi aabør bii. ⁴² Seba aapiibør nan nyan ni dandar ke u nan ŋun Ubør Solomonn aalan aaliin. Min u jer Solomonn na bi do la, le naa ŋun maaliin. Bundaln Uwumbør ga ji binib tibør na, upiibør ngbaan aah nan ŋa pu na, nima le ga mək ke nimi aabør bii.”

Tiyayaar aah ga gir ni pu na

(Luk 11.24-26)

⁴³ “Tiyayaar yaa nyan unii ni kan, ti ga li chuun gər nnyun aah kaa bi kipək ki ponn ni na, ki ban taah ga kal nin chee ki fuur na, kaan kan. ⁴⁴ Le ti ga len ke ti ga gir kun

taah nyan unii u ponn ni na la. Le ti ga gir ni, le ki nan kan ke bi toor taakookoo yaan ki ŋa mu mbaməm, nibaa aa bi ni ni. ⁴⁵ Le ti ga buen ki ti joo ni tiyayaar tilole ti bir ki jer ti na. Le ti məmək ga nan koo unii ngbaan ponn ni, ki ga li bi u ponn ni, le ki bii u ki jer waah nan bi njan pu na. Kina le ni ga li bi dandana aanib bi kaa ŋan na chee.”

Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na

(Mak 3.31-35; Luk 8.19-21)

⁴⁶ Yesu aah bi len kinipaak ngbaan chee na, le una ni unaatiib dan nan sil lipaal ki ban ke bi len u chee. ⁴⁷ Le kinipaak ngbaan ponn ni ubaa tuk u, “Aana ni aanaatiib si lipaal ki ban bi len aa chee.”

⁴⁸ Le u baa bi, “Ŋma ye nna? Bilabi ye nnaatiib?” ⁴⁹ le ki taln unjaal mək waa-didiliib, le ki bui ke, “Lik, nna ni nnaatiib sɔ. ⁵⁰ Ba pu? unii umək ŋani Nte Uwumbər u bi paacham na aah gee pu na, uma le ye nnaal, ni nninkpan, ni nna.”

13

Unii u yaa njikaabim na aayatanjakl

(Mak 4.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Liyaadaal ngbaan le Yesu nyan lipaal, le ki buen ki ti kal nnyusakpem aagbaan. ² Le kinipaak sakpen dan u chee, ki wiir. Nima le u koo buŋəb ni, nnyun ni, le ki kal bu ponn ni. Kinipaak ngbaan məmək mu si lipaal.

³ Le u tuk bi tibər pam ŋiyatanjak ponn ni, le ki bui ke, “Ukpaal ubaa le nan buen u ti yaa njikaabim. ⁴ Waah yaa na, le mubaa lir nsan ponn ni. Le inyoon dan nan peei jin. ⁵ Le mubaa mu lir ntak-pateer paab, titan aah kaa wiir nin chee na. Titan aah kaa wiir na, le mu guu puln mala. ⁶ Le nwiin puu, ki ton, ki see mu. Mu aah kaa kpa inyaan mbaməm na, le mu yɔl. ⁷ Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le ikokon muun le ki ku mu. ⁸ Le mubaa mu lir kitin ki ŋan na ponn ni le ki mar. Ngem lun nkub nkub, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun piitaa piitaa.

⁹ “U kpa litafal na kan, u ŋun.”

Nitaa ŋi pu u ŋak bi ŋiyatanjak na

(Mak 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰ Le waadidiliib dan nan baa u, “Ba pu aa ŋak bi ŋiyatanjak?”

¹¹ Le u bui bi, “Nimi le Uwumbər cha ni bee waanaan aabəbərkaan, kaa cha bima bee. ¹² Unii u kpa nlan ki bee Uwumbər aanaan aabər na, Uwumbər ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, Uwumbər ga chuu gaa waah kpa mu pəkkaa na. ¹³ Kinipaak ngbaan lik, kaa waa, ki pel kaa ŋun, kaa bee maaliin aatataa. Nima le cha m ŋak bi ŋiyatanjak. ¹⁴ Baah bi pu na, le ni gbiin Uwumbər aabənabr Aisaya aah nan len pu na ke, ‘Bi ga pel ki pel, kaan bee Uwumbər aaliin aatataa.’

Bi ga lik ki lik kaan li waa.

15 Ba pu? binib ngbaan aasui
aa bi nibaa ni.

Bitafal kpaal la.

Bi njub binimbil,

kaa ban ke binimbil
woln,

kaa ban ke bitafal njun,

kaa ban ke bisui bee
Uwumbor aaliin
aatataa,

kaa ban ke bi kpeln
baabimbin ki dii
Uwumbor aasan ke u
tii bi laafee.*

16 "Nimi maadidiliib,
Uwumbor aanyoor bi ni
pu; ba pu? ninimbil
woln, nitafal mu njun.

17 M tuk nimi mbamɔn la,
Uwumbor aabɔnabtiib pam
ni bininyaam pam nan ban
bi kan naah kan tiwan ni na,
kaa kan. Bi nan ban bi njun
naah njun tibor ti na, kaa njun
ti."

*Liyatanjaki ngbaan aatataa
aah cha pu na*

(Mak 4.13-20; Luk 8.11-15)

18 "Li pel man aan m tuk
nimi unii u yaa njikaabim na
aayatanjaki aatataa. 19 Binib
yaa njun Uwumbor aanaan
aabor kaa bee taatataa kan,
le kinimbɔɔ ga dan nan
nyan tibor ti bi bisui ni na.
Njikaabim mu lir nsan ponn
ni na le na. 20 Njikaabim mu
lir ntakpateer pu na mu ye
binib bi njun tibor ngbaan, ki
gaa ti mala ni mpopiin na.

21 Bi mu aa gaa ti mbamɔm
bisui ni. Bi ga li joo ti ni yunn
siib. Bi yaa kan limukl ti pu
kan, bee binib yaa na bi falaa
ti pu kan, libuul ngbaan ni, le

bi ga di ti lii. 22 Binib ngem
mu bi ke njikaabim mu lir
ikokon ponn ni na la. Bi njun
tibor ngbaan la. Le bitafal bi
baabimbin ni, ni liwankpal
ni. Nima le ku tibor ngbaan
bisui ni, le taa mar. 23 Binib
bi njun tibor ngbaan ki bee
taatataa, ki kii ti na, bima le
bi ke njikaabim mu lir kitinj
ki njan na ponn ni, ki mar na.
Ngem lun nkub nkub, ngem
mu lun imonko itata, ngem
mu lun piitaa piitaa."

*Timoor ti bi ipui ponn ni na
aayatanjaki*

24 Yesu nan ki njaki bi liy-
atanjaki liken ke, "Uwumbor
aanaan naahn ukpaal u yaa
ipui i njan na waakpaab ni
na la. 25 Kinyeek kibaa daal,
binib aah do geen na, le
waadin dan nan di timoor
yaa njmal ipui ngbaan ponn
ni, le ki buen. 26 Ipuu aah
muun ki mar na le bi kan ke
timoor mu bi i ponn ni. 27 Le
ukpaal ngbaan aatutum dan
nan baa u, 'Timi aaninkpel,
saa nan di ipui i njan na le di
yaa saakpaab ni ii? Timoor
ngbaan mu nyan ni la?' 28 Le
u bui bi, 'Maadin ubaa le
na kina.' Le bi baa u, 'Aa
ban ke ti buen ti njoi nyan
timoor ngbaan aa?' 29 Le
u bui bi, 'Aayii. Di cha ti
man. Ni yaa njoi nyan timoor
ngbaan kan, nibaakan, ipui
ibaa mu ga li kpaan njoi ki dii
ti. 30 Cha man ipui ngbaan ni
timoor ngbaan kpaan muun,
aan ki nan biir. Ni yaa nan
njeer lipuicheel kan, m ga tuk

* 13:15 : Lik Aisaya 6.9-10.

bipuicheeb: Puen η̄oi nyan man timoor ngbaan waahr, aan ki buu ti, ki di see mmii, aan ki nin chee ipui ki di fu maapil ponn ni.’ ”

Tisufar aabil aayatanakl

(Mak 4.30-32; Luk 13.18-19)

³¹ Yesu nan ki η̄akl bi liy-atanakl liken ke, “Uwumb̄or aanaan naahn linaanyiimbil li uja ubaa nan di bun waakpaab ni na la. ³² Tisufar ngbaan aabil le ye liwaatiir, η̄ibil m̄om̄ak filk jer lima la. Bi yaa di libil ngbaan bun kan, li ga puln ki muun, ki jer tisufar m̄om̄ak, ki ga η̄a busub la. Le inyoon i laani paacham na dan nan ter yaadil bu aabon pu.”

Boroboro aanyok aayatanakl

(Luk 13.20-21)

³³ Yesu nan ki η̄akl bi liy-atanakl liken ke, “Uwumb̄or aanaan naahn boroboro aanyok mu upii nan di η̄a boroboro aayon ponn ni, aan boroboro ngbaan m̄ak duun na la.”

Yesu di η̄iyatanakl η̄meen ki tuk bi

(Mak 4.33-34)

³⁴ Kina le Yesu η̄akl η̄iyatanakl ki tuk kinipaak ngbaan, kaa len tibaa bi chee see η̄iyatanakl η̄meen. ³⁵ Waah η̄a kina na, le ni gbiin Uwumb̄or aab̄onabr aah nan len pu na ke,

“M ga waar mm̄ob ki η̄akl η̄iyatanakl, ki len tib̄ob̄orkaan ti nan b̄or

buyoonn Uwumb̄or nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na.”†

Timoor ti nan bi ipui ponn ni na aayatanakl aatataa

³⁶ Yesu nan siir cha kini-paak ngbaan, ki gir buen kidiik ni. Le waadidiliib dan u chee, ke u tuk bi timoor ti bi ipui ponn ni na aayatanakl aatataa.

³⁷ Le u bui bi, “Ukpaal u yaa ipui i η̄an na le ye min Unib̄on Aabo. ³⁸ Bukpaab ngbaan le ye dulnyaa wee. Ipui i η̄an na le ye Uwumb̄or aanaan ni aanib. Timoor ngbaan le ye kinimb̄on̄ aanib.

³⁹ Ukpaal aadin u yaa timoor ngbaan na le ye kinimb̄on̄. Lipuicheel le ye dulnyaa aadoon. Bipuicheeb ngbaan le ye Uwumb̄or aatuuntiib.

⁴⁰ Baah nan η̄oi timoor ti ki di see mmii ponn ni na, dulnyaa aadoon ga nan li bi kina la.

⁴¹ Min Unib̄on Aabo ga tun ni maatuuntiib dulnyaa wee ni, bi nan chuu titunwanbir-dam, ni bit̄ot̄on̄ m̄om̄ak, aan ki nyan bi maanaan ni, ⁴² ki di ti η̄a mmii sakpiin ni. Bi ga wii ki η̄m̄o η̄inyin nima chee. ⁴³ N-yoonn ngbaan le bininyaam ga li bi Bite Uwumb̄or aanaan ni, ki wiin ke nwiin aah wiin pu na. U kpa litafal na kan, u η̄un.”

Liwankpal li b̄or na aayatanakl

⁴⁴ “Uwumb̄or aanaan naahn liwankpal li b̄oo bukpaab ni, kitiη̄ ponn ni na la. Le uja ti kan liwankpal

ngbaan, le ki ki di biin li pu. Le ni mō u ki ti nyan. Le u buen ke u ti kooh waawan mōmōk, ki gir ti daa bukpaab ngbaan.”

Nleenyaan aayatanjakl

⁴⁵ “Uwumbōr aanaan naahn uwankoooh u chuun ban nleen mam mu ŋan na ke u daa na la, ⁴⁶ le ki ti kan nleenyaan mu kpa kidaak sakpen na, le ki buen ti kooh waawan mōmōk, ki ti daa nleenyaan ngbaan.”

Kipōōk aayatanjakl

⁴⁷ “Uwumbōr aanaan naahn kipōōk ki bijanbam di mee nnyun ni ki chuu ijan mōk aabōŋ na la. ⁴⁸ Kaah gbiin ijan na, le bi dar ki nyan lipaal, le ki kal ki gann ijan i ŋan na ki di ŋa tibōōkur ni, ki cha i kaa ŋan na, ki di mee. ⁴⁹ Dulnyaa aadoon mu ga nan li bi kina la. Uwumbōr aatuuntiib ga nan dan dulnyaa ni, ki nan gann titunwanbirdam bininyaam ponn ni, ⁵⁰ ki ti di ŋa mmii sakpiin ni, binib aah wii ki ŋmō ŋjinyin nin chee na.”

Tibōkpokr ni tibōpōnn

⁵¹ Le Yesu baa bi, “Ni bee tibōr timina mōmōk aatataa aa?”

Le bi kii, “Een.”

⁵² Le u bui bi, “Unii u tuk binib Uwumbōr aakaal na yaa dii mi kan, u naahn udichadaan u nyan ni waawankpal ponn ni tiwankpokr ni tiwapōnn.”†

Nasarefaatinj aanib aah yii Yesu pu na

(Mak 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Waah nan ŋakl ŋiyatanjak ngbaan ti doo na, le u siir nima, ⁵⁴ le ki gir kun udo aatinj Nasaref ni, le ki ti koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbōr aabōr. Waah tuk bi pu na, le ni gar bi. Le bi baa tōb, “Uja wee kan nlan mue la chee? U kan mpōōn mue la chee ki tun lijnjiir aatun ngbaan? ⁵⁵ Waa ye kapenta na aabo la aa? Una aa ye Mari la aa? Unaatiib aa ye Jems, ni Josef, ni Simonn, ni Judas la aa? ⁵⁶ Uninkpatiib mōmōk aa bi do chee na la aa? U kan nlan mue, ni mpōōn mue la chee?” ⁵⁷ Bi nan len kina le ki yii u.

Le Yesu bui bi, “Binib pak Uwumbōr aabōnabtiib see bido aatinj ni aanib, ni baachiln ni aanib baanja le aa pak bi.” ⁵⁸ Baah kaa gaa u ki kii na, waa nan tun lijnjiir aatun pam nima chee.

14

Jōnn u nan muin binib nnyun ni na aakun

(Mak 6.14-29; Luk 9.7-9)

¹ N-yoonn ngbaan le Ubōr Herod ŋun Yesu bōr, ² le ki bui waatutum ke, “Jōnn u nan muini binib nnyun ni na le na. U fikr nkun ni la. Nima le cha u kpa mpōōn, ki tun lijnjiir aatun.”

³ Budabu pu Herod len kina na le ye ke u nan chuu Jōnn ki buu u tikululn ki di u ŋa

† 13:52 : Nibaakan tiwankpokr ye Uwumbōr aagbakpok, tiwapōnn mu ye Yesu aamōkm.

kiyondiik ni. Taani u cha u nan chuu u na le ye ke Jōnn nan bui u ⁴ ke waah joo unaal aapuu Herodias na, naa ŋan, ke u bii Uwumbər aakaal la. ⁵ Jōnn aah nan len kina na, le Herod ban ke u ku u, le ki san Juu yaab ijawaan. Bi nan len ke Jōnn ye Uwumbər aabənabr la.

⁶ Le Herod aamaaldaal aawiin fuu ni. Le u ŋa tijiir ke bi ji. Le Herodias aabisal dan nan waa liwaal, Ubər Herod ni waanib aanimbiin ni. Le ni mōər Herod sakpen. ⁷ Le u puu tipuur ke u ga tii u waah ban pu na.

⁸ Le una bui u ke u bui Ubər Herod ke u tii u Jōnn aayil likusambil ponn ni.

⁹ Usapəən ngbaan aah bui u kina na, le Ubər Herod aasui bii. Waah puu tipuur ti bicham aanimbiil ni na pu, waa ban ke ti bee. ¹⁰ Nima le u tun unii ke u li cha kiyondiik ponn ni ki ti gii ni Jōnn aayil. ¹¹ Le u ti joo ni uyil likusambil ponn ni ki nan di tii usapəən ngbaan. Le u mu di ti tii una. ¹² Le Jōnn aadidiliib dan nan yoor linikpol ngbaan ki ti sub, le ki buen ti tuk Yesu.

Yesu aah kpiin binib ŋichur ŋijmu pu na
(Mak 6.30-44; Luk 9.10-17; Jōnn 6.1-14)

¹³ Yesu aah ŋun kina na, le u koo buŋəb ni, le ki buen kipəək ni, binib aah kaa bi nin chee na. Le kinipaak ngbaan ŋun ke u buen, le ki nyan baatim ni, ki chuun kitin ki buen u chee. ¹⁴ Waah nyan

buŋəb ni na, le u kan kini-paak sakpen, le ki san bi kinimbaak, le ki cha bi ponn ni bi ye bibum na pəək.

¹⁵ Naah joor na, le waadidiliib dan nan bui u, “Ti bi kipəək ni la. Ni jer tijikaar aajim yoonn a. Cha kinipaak ngbaan buen itingbaan ni ki ti daa tijikaar ji.”

¹⁶ Le u bui bi, “Taa cha bi buen man. Nimi nibaa tii bi tijikaar bi ji man.”

¹⁷ Le bi bui u, “Ŋiboroboro kpin ŋijmu ni ijan ilee baanja le bi.”

¹⁸ Le u bui bi, “Li joo ni tii ni mi man,” ¹⁹ le ki bui kinipaak ngbaan, “Kal kitin timosənn pu man,” le ki yoor ŋiboroboro kpin ŋijmu ni ijan ilee ngbaan, ki waan lik paacham, ki doon Uwumbər, le ki gii boroboro ni ijan ngbaan, ki di tii waadidiliib. Le bi yakr siin kinipaak ngbaan mək aanimbiin ni. ²⁰ Bi məmək nan ŋman ki bab. Baah ŋman ki bab ki gur ni na, le Yesu aadidiliib nan yoor tijikaar ti gur na ki gbiin tibəəkur kipiik ni tilee. ²¹ Bijab bi jin tijikaar ngbaan na ga nan li fuu ŋichur ŋijmu. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.

Yesu aah chuun nnyun pu pu na
(Mak 6.45-52; Jōnn 6.15-21)

²² Libuul ngbaan ni le Yesu muk waadidiliib ke bi koo buŋəb ni ki loln u pu nsan ki puur nnyusakpem na. Le u tuk kinipaak ngbaan ke bi li chaa kun. ²³ Waah tuk bi kina na, le u jon lijoor paab ubaa,

u ti mee Uwumbər. Le ni mue. Le u bi nima chee ubaa. ²⁴ Waadidiliib mu bi buḅəb ni nnyusakpem aakaasisik ni. Libuln nan daar sakpen ki tok bi, tinyunkpenn mu yenḅi baḅəb.

²⁵ Ikooja aah wii buyoonn na, le u chuun nnyun paab, ki buen bi chee, ki ti ḅaḅ bi. ²⁶ Waadidiliib aah kan u chuun nnyun pu na, le ijawaan chuu bi sakpen, le bi len ke ni ye utekpiir aawiin la, le ki faa ikuun tən tən.

²⁷ Libuul ngbaan ni le Yesu bui bi, “Chuu nibaa man. Min ye. Ni taa san ijawaan man.”

²⁸ Le Piita bui u, “Ndindaan, ni yaa sil ye si kan, bui mi ke m chuun nnyun pu ki dan aa chee.”

²⁹ Le Yesu bui u, “Li chuun choo.” Le Piita nyan buḅəb ni, ki chuun nnyun paab ki cha Yesu chee. ³⁰ Le u kan libuln aah daar ki feeni tinyunkpenn pu na, le ki san ijawaan, le ki piin ki bi muini cha, le ki teen ke, “Ndindaan, nyan mi.”

³¹ Libuul ngbaan ni le Yesu taln uḅaal ki chuu u, le ki bui u, “Saa gaa mi ki kii mbaməm. Ba ḅa aa joo mi beeni?”

³² Le bi məmək bilee koo buḅəb ni. Libuul ngbaan ni le libuln ḅmin. ³³ Le binib bi bi buḅəb ponn ni na gbaan Yesu aanimbiin ni, ki dooni u, le ki len ke, “Mbamən, aa sil ye Uwumbər Aajapəən la.”

Yesu aah tii bibum laafee Genesaret aatiḅ ni pu na (Mak 6.53-56)

³⁴ Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Genesaret aatiḅ chee, le ki nyan buḅəb ni. ³⁵ Le kitiḅ ngbaan aanib bee u, le ki buen itingbaan məmək ni, ki ti yoor bibum məmək, ki joo ni bi Yesu chee, ³⁶ ki nan mee u ke u cha bibum ngbaan meeh waabəkul aaməjuul. Binib bimək meeh li na pək libuul ngbaan ni.

15

Biyaaajatiib aakaal (Mak 7.1-13)

¹ N-yoonn ngbaan le Farisii yaab, ni Uwumbər aakaal aaməməkḅ nyan ni Jerusalem ni ki dan Yesu chee, le ki nan baa u, ² “Ba ḅa saadidiliib bii tiyaaajatiib aakaal, kaa ḅir biḅaal aan ki nin ji tijikaar?”

³ Le Yesu baa bi, “Ba ḅa ni mu bii Uwumbər aakaal, nimi aakaal pu? ⁴ Uwumbər len ke, ‘Aa li pak aate ni aana,* ki ki len ke, ‘Unii yaa len tibəbir lii ute bee una pu kan, ni ku u.’† ⁵ Tə, nimi le len ke unii yaa bui ute, bee una, ‘Maah ba ga tii si ni na, maan ki ḅmaa tii si. M di tii Uwumbər a,’ ⁶ ki yaa kaa pak ute kan, ni len ke naa kpa taani. Naah len kina na, le ni yii Uwumbər aabər nimi aakaal pu. ⁷ Ni ye biḅmaḅmannim la. Uwumbər aabəḅabr Aisaya aah nan len nimi aabər pu na, u nan len mbamən la, ke,

* 15:4 : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16. 20.9.

† 15:4 : Lik Nnyam 21.17; Liifai Yaab

8 ‘Binib ngbaan pak
Uwumbər buməb ni la.
Bisui daa u chee.
9 Bi dooni u yəli la,
ki mək binib biyaajatiib
aakaal
ke ni ye waakaal la.’ †

*Tiwan ni ɲani unii titun-
wanbirdaan na*
(Mak 7.14-23)

10 Le Yesu yin kinipaak ng-
baan, ki nan bui bi, “Li pel
man, aan ki bee man maah
ga tuk nimi pu na aatataa.

11 Tijikaar ti koo unii aaməb
ni na aan ɲmaa ɲa u titun-
wanbirdaan. Tiwan ni nyan
uməb ni na, nima le ɲani u
titunwanbirdaan.”

12 Le Yesu aadidiliib dan
nan baa u, “Saa nyi ke saah
len pu na le cha Farisii yaab
gee linuul aa?”

13 Le u bui bi, “Tisufar
timək Nte Uwumbər aa bun ti
na, u ga chuu ɲəi ti la. 14 Taa
gar bi man. Bi ye bisanmək
bi jəb na la. Ujoon yaa mək
ujoon nsan kan, bi məmək
bilee ga lir libuul ponn ni la.”

15 Le Piita bui Yesu,
“Tuk timi liyatanakl ngbaan
aatataa.”

16 Le Yesu baa bi, “Ni mu aa
kee bee maaliin aatataa aa?
17 Tiwan ni koo unii aaməb ni
na koo lipuul ni, le u ti sənn.

Naa nyi kina aa? 18 Tiwan
ni nyan unii aaməb ni na,
ni nyan usui ni, ki ɲani u
titunwanbirdaan la. 19 Tiwan
ni nyan binib aasui ni na le
ye ilandak i kaa ɲan na, ni
linikul, ni kidagook aatuln,
ni kinaayuk, ni linyaməngee,
ni ɲisiibil. 20 Nimina le ɲani

unii titunwanbirdaan. U yaa
kaa ɲir ɲɲaal ki ji tijikaar kan,
nima le aan ɲa u titunwanbir-
daan.”

*Upii aah gaa Yesu ki kii
mbaməm pu na*
(Mak 7.24-30)

21 Le Yesu nyan nima, ki
buen Taya ni Saidonn aat-
ingbaan ni. 22 Le upii u ye
Kanaann aabo na bi nima, le
ki dan nan teen ke, “Ndin-
daan, si u ye Ubər David
Aayaabil na, san mi kinim-
baak. Tiyayaar le joo mbisal
ki muk u sakpen a.”

23 Le Yesu aa len tibaa. Le
waadidiliib dan nan gan Yesu
ke u jenn u, u paa bi pu ki kpa
kifuuk sakpen a.

24 Le Yesu bui bi,
“Uwumbər tun ni mi ke m
nan ter Israel yaab bi yenn
Uwumbər aasan ni na baanja
la.”

25 Waah len kina na, le upii
ngbaan dan ki nan gbaan
unimbiin ni ki doon u, le ki
bui u, “Ndindaan, ter mi.”

26 Le Yesu bui u, “Ti yaa
di mbim aajikaar ki di tii ibə
kan, naa ɲan.”

27 Le u bui u, “Ndindaan, ni
ye mbamən la; ibə mu tee ji
ɲijikaabol ɲi nyan ni idindaan
aateebul pu ki lir ni kitiɲ na.”

28 Le Yesu bui u, “Upii, aa
gaa mi ki kii mbaməm la.
Saah ban pu na, ni ɲa kina ki
tii si.” Libuul ngbaan ni le
ubisal pək, kaa ki bun.

*Yesu aah tii bibum pam
laafee pu na*

29 Yesu nan siir nima ki
bə dii Galilee Aanyusakpem

ni, le ki ti jon lijoor paab, le ki kal kitin. ³⁰ Le kinipaak sakpen joo ni biwəb, ni bijoom, ni bibirb, ni bitaageeb, ni bimum aabəŋ, ki nan di bil Yesu aanimbiin ni. Le u tii bi məmək laafee. ³¹ Le ni gar kinipaak ngbaan pam; bi kan bibirb len tibər, ni bitaagen-dam pək ki chuun, ni biwəb mu fii chuun, ni bijoom aan-imbil likr. Le bi pak Israel yaab Aawumbər.

Yesu aah kpiin binib ŋichur ŋinaa pu na
(Mak 8.1-10)

³² Yesu nan yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki bui bi, “M san kinipaak ngbaan kinimbaak la; bi bi m chee iwiin itaa, kaa kpa nibaa bi ji. Maa ban m tuk bi ke bi li chaa kun, kaa puen tii bi tijikaar ke bi ji. Nibaakan, bi ga ti fik nsan ponn ni.”

³³ Le waadidiliib bui u, “Ti bi kipək ni la. Ti ga kan tijikaar la chee aan ki tii kinipaak ngbaan aan bi ji bab?”

³⁴ Le u baa bi, “Ni kpa ŋiboroboro kpin ŋina?”

Le bi bui u, “Ti kpa ŋiboroboro kpin ŋilole, ni njanbim siib.”

³⁵ Le u bui kinipaak ngbaan, “Kal kitin man,” ³⁶ le ki yoor ŋiboroboro kpin ŋilole ni njanbim ngbaan, le ki doon Uwumbər, ki gii gii, ki di tii waadidiliib, le bi yakr siin kinipaak ngbaan məmək aan-imbii ni. ³⁷ Le bi məmək ŋman ki bab. Baah ŋman ki bab na, le waadidiliib yoor tijikaar ti gur na, ki gbiin tibəkur tilole. ³⁸ Bijab bi nan

jin tijikaar ngbaan na nan ye bijab ŋichur ŋinaa la. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.

³⁹ Le u bui kinipaak ngbaan, “Li chaa kun man,” le ki koo bunəb ni, ki buen Magadann aatinj ni.

16

Baah ban ke Yesu tun lijn-jiir aatuln pu na

(Mak 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ Farisii yaab ni Sajusii yaab bibaa nan dan Yesu chee, ki ban bi təŋ u, le ki bui u, “Tun lijnjiir aatuln Uwumbər aapəon pu, aan ti kan.” ² Le u bui bi, “Paacham yaa maln kijook kan, le ni bui ke utaal aan nu. ³ Paacham yaa maln ki bəln kichakpiik ni kan, le ni bui ke utaal ga nu din. Paacham pu, le ni beer ke utaal ga nu aan waan nu. Le naa bee Uwumbər aah ŋani pu dandana na. ⁴ Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbər, nima le ni ban lijnjiir aatuln. Uwumbər aah nan ŋa lijnjiir aatuln ki ŋa waabənabr Jona pu na, lituln limina aaboln le ni ga kan. Maan mək nimi lijnjiir aawan niken kpee.”

Waah len kina na, le u siir nima ki cha bi.

Bi li nyi Farisii yaab ni Sajusii yaab aaməkm

(Mak 8.14-21)

⁵ Le u ni waadidiliib puur nnyusakpem. Le waadidiliib suln, kaa joo boroboro. ⁶ Le Yesu bui bi, “Ni li nyi man

Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyək bər.”

7 Le bi bui tɔb, “Taah kaa joo boroboro na, nima le cha u len kina.”

8 Le Yesu bee baah len tɔb chee pu na, le ki baa bi, “Ba pu ni len tɔb chee ke naa joo boroboro? Naa gaa mi ki kii mbaməm. 9 Naa kee bee maabimbin aa? Naa teer maah nan di ɲiboroboro kpin ɲiɲmu kpiin bijab ɲichur ɲiɲmu pu na aa? Ni nan yoor tijikaar ti gur na tibɔkur tiɲa? 10 Naa teer maah nan di ɲiboroboro kpin ɲilole kpiin bijab ɲichur ɲinaa pu na aa? Ni nan yoor tijikaar ti gur na tibɔkur tiɲa? 11 Ba pu naa bee ke maa len boroboro aabər? M len ke ni li nyi Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyək aabər la.”

12 Waah len kina na, le bi bee ke waa len boroboro aabər. U len ke bi li nyi ki taa dii Farisii yaab ni Sajusii yaab aaməkm la.

Piita aah len Yesu aabər pu na

(Mak 8.27-30; Luk 9.18-21)

13 Le Yesu buen Siisarea Filipi aatingbaan ni. Waah bi nima na, le u baa waadidiliib, “Binib bui ke min Unibən Aabo ye ɲma?”

14 Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jənn u nan muini binib nnyun ni na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbər aabənabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbər aabənabr Jeremia,

bee Uwumbər aabənabr ubaa la.”

15 Le u baa bi ke, “Nimi, ni len ke m ye ɲma?”

16 Le Simonn Piita bui u, “Aa ye Kristo u ga gaa binib lii na. Aa ye Uwumbər u fu na Aajapəən la.”

17 Le Yesu bui u, “Simonn, Jənn aajapəən, Uwumbər aanyoor bi aa pu la. Naa ye unibən le kpiir kina mək si. Nte Uwumbər u bi paacham na le kpiir kina mək si. 18 Piita, m tuk si la, aa ye litakpal* la. Litakpal limina pu le m ga di maanib siin. Le nkun aapəən aan nyan bi. 19 M ga tii si mpəən Uwumbər aanaan ni. Tiwan ni aa ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham mu. Tiwan ni aa ga buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu.”

20 Le Yesu sur waadidiliib ke bi taa tuk unii ubaa ke u ye Kristo ngbaan.

Yesu tuk waadidiliib waah ga ji falaa pu na

(Mak 8.31-9.1; Luk 9.22-27)

21 N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi kpiir tuk waadidiliib, “See m buen Jerusalem ki ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək b ga ɲa mi falaa sakpen, le ki ku mi. Iwiin itaadaal le Uwumbər ga fikr mi nkun ni.”

22 Le Piita di u nyan n-gbaan, le ki ti sur u ke,

* 16:18 : Piita aataataa le ye ke “litakpal”.

“Ndindaan, Uwumbər cha ni ɲa libuln ki daa jer. U taa cha ni pii si.”

²³ Le Yesu fenn lik Piita le ki bui u, “Kinimbər, siir foor m chee. Aa ye lisugeln la, le ki lek mi nsan. Aa dak ke unibən aah dak pu na la, kaa dak ke Uwumbər aah dak pu na.”

²⁴ Yesu nan bui waadidiliib, “Unii yaa ban u dii mi kan, cha u yii ubaa, ki yoor waadəpuinkoo aan ki li dii mi. ²⁵ Unii umək kaan ɲmaa kpo m pu na kan, waaməfal ga bee yəli la. Unii umək ga ɲmaa kpo m pu na kan, u ga kan liməfal li kaa kpa ndoon na. ²⁶ Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan məmək ki lann waaməfal kan, ba aanyoor le u kan? Unii tee ga di ba ki daa waaməfal? ²⁷ Min Unibən Aabo ga fuu ni ki ga li kpa Nte Uwumbər aapəən. Le Uwumbər aatuuntiib ga li dii mi. N-yoonn ngbaan le m ga tii binib məmək lipal, baatuln aah ɲeer pu na. ²⁸ M tuk nimi mbamən la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan min Unibən Aabo jin maanaan waahr.”

17

Yesu aawon aah kpeln pu na
(Mak 9.2-13; Luk 9.28-36)

¹ Iwiin iloob aah jer na, le u di Piita, ni Jems, ni un-aal Jənn, ki jon lijoor fəfək libaa paab, bibaa. ² Le uwon kpeln binimbil ni. Unimbil

wəb wiin ke nwiin aah wiin pu na. Le waawanpeenkaan kpaln tiwanpipinn ke nwiin aah piin pu na. ³ Le bi kan n-yaayoonn na aabənabtiib Moses ni Elaija bi len u chee tibər. ⁴ Le Piita bui u, “Ndindaan, taah bi do na, ni ɲan. Aa yaa gee kan, cha m ɲa ɲiboo ɲitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.”

⁵ Waah beenin bi len kina na, libuul ngbaan ni le ntaalangbapiin dan nan biin bi pu. Le nneel len ntaalangbapiin na ponn ni ke, “Njapəən u m gee u na sɔ. Nnimbil gbiin u. Li ɲun waah len pu na man.”*

⁶ Waadidiliib aah ɲun nneel ngbaan pu na, le bi san ijawaan sakpen, le ki lir kitiɲ lichichikr. ⁷ Le Yesu dan nan meeh bi, ki bui bi, “Fii man. Taa san ijawaan man.” ⁸ Le bi waan lik paacham, kaa ki kan ubaa see Yesu baanja.

⁹ Le bi gir sunn ni lijoor ngbaan taab. Baah bi sunni na, le Yesu bui bi, “Ni taa tuk ubaa naah kan pu na, ki nan saa buyoonn min Unibən Aabo ga fikr nkun ni na.”

¹⁰ Le bi baa u, “Ba pu Uwumbər aakaal aaməməkɓ len ke Elaija le ga puen dan le Kristo† nin fuu ni?”‡

¹¹ Le u bui bi, “Mbamən, see Elaija fuu ni, ki nan toor tiwan məmək. ¹² M tuk nimi la, Elaija puun fuu ni a. Le baa nyi u, ki ɲa u baah ban pu na. Baah ɲa u falaa pu na,

* 17:5 : Lik Aisaya 42.1. † 17:10 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na. ‡ 17:10 : Lik Malakai 4.5.

kina le bi ga ŋa min Unibɔn Aabo mu falaa.”

¹³ Yesu aah len Elaija aabɔr kina na, le waadidiliib bee ke u len Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na aabɔr la.

Yesu aah nyan libimbikl ubo ni pu na

(Mak 9.14-29; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Le bi fuu kinipaak ngbaan aah bi nin chee na. Baah fuu ni na, le uja ubaa dan nan gbaan unimbiin ni, ¹⁵ le ki bui u, “Ndindaan, san maabo kinimbaak. Libimbikl le joo u, ki ŋani u falaa sakpen, ki cha u lir mmii ni, ni nnyun ni kpala kpala. ¹⁶ M joo ni u saadidiliib chee, le baa ŋmaa nyan libimbikl na u ni.”

¹⁷ Le Yesu bui ke, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbɔr ki kii, ki mu aa dii u mbamɔm. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limɔr ni pu, aan ni gaa mi ki kii? Li joo ni ubo ngbaan m chee.” ¹⁸ Baah joo ni u na, le Yesu kae libimbikl li joo u na. Le li nyan u ni. Libuul ngbaan ni le u pɔɔk, kaa ki bun.

¹⁹ Le Yesu aadidiliib dan u chee bibaa, le ki nan baa u, “Ba pu taa ŋmaa nyan libimbikl ngbaan u ni?”

²⁰ Le u bui bi, “Naa gaa Uwumbɔr ki kii mbamɔm. Nima le naa ŋmaa nyan li. M tuk nimi mbamɔn la, ni yaa gaa Uwumbɔr ki kii siib kina kan, ni ga bui lijool limina ke, ‘Fii nima chee,’ le li ga fii. Nibaa aan li pɔɔ ni chee. [²¹ Libimbikl limina aaboln

ma kan, ni yaa kaa lul bumɔb ki mee Uwumbɔr kan, naan ŋmaa nyan li.”]

Yesu aah ki tuk bi waakun aabɔr pu na

(Mak 9.30-32; Luk 9.43-45)

²² Waadidiliib mɔmɔk aah nan bi Galilee aatinj ni na, le u bui bi, “Bi ga di min Unibɔn Aabo ŋa binib aanjaal ni, ²³ le bi ku mi. Le iwiin itaadaal Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni.”

Le biponn bii sakpen.

Uwumbɔr Aadichal aamombil

²⁴ Yesu ni waadidiliib aah fuu Kapenaum aatinj ni na, le binib bi gaal Uwumbɔr Aadichal aamombil na dan nan baa Piita, “Saamɔmɔkr aa pa Uwumbɔr Aadichal aamombil aa?”

²⁵ Le u bui bi ke, “U pa la.”

Piita aah fuu linampal na, le Yesu puen len u chee ke, “Simonn, dulnyaa wee ni aabɔrb gaal baatinj aanib chee lampoo aan bicham chee? Aa dak kinye?”

²⁶ Le u bui u, “Bicham chee.”

Le Yesu bui u, “Kina kan, baatinj aanib aa pa. ²⁷ Tɔ, taa ban ti koo baataani ni. Li cha nnyusakpem ni ki ti di njapiin lii nnyun ni. Saah ga chuu njan aajan u na, yoor u ki chuu waar umɔb. Aa ga kan limombil umɔb ponn ni. Nyan li ki ti pa tii bi, m ni si pu.”

18

Ulau ye uninyuun?

(Mak 9.33-37; Luk 9.46-48)

¹ N-yoonn ngbaan le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Uwumbɔr aanaan ni, ulau tee ye uninyuun?”

² Le u yin ubo ke u dan u chee, ki di u siin bikaa-sisik ni, ³ le ki bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, ni yaa kaa kpeln ki bi ke bibilb waatiir aah bi pu na kan, naan koo Uwumbɔr aanaan ni. ⁴ Unii umɔk sunn ubaa taab ki bi ke ubo waatiir umina aah bi pu na kan, udaan ngbaan le ye uninyuun Uwumbɔr aanaan ni. ⁵ Unii umɔk gaa ubo umina aaboln maayimbil pu na, u gaa mi le na.”

Taa tɔŋ ubo ubaa ke u tun titunwanbir
(Mak 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ “Unii yaa tɔŋ mbim bi gaa mi ki kii na ponn ni ubaa ke u tun titunwanbir kan, tibɔbir ga li bi u pu. Bi yaa ba tee di kinaak sakpeŋ ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem ni, nin chee nyoo na kan, ni ba soor ki tii u, ni u tɔŋ ubo ubaa. ⁷ Ntɔŋ pu, tibɔbir bi dulnyaa wee ni aanib pu. Tɔ, ntɔŋ ga li bi. Tibɔbir mu bi unii u tɔŋ binib ke bi tun titunwanbir na pu.

⁸ “Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanaal, bee aataal pu na kan, tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann njaal mubaa, bee litaal libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa injaal ilee ni njataa nilee ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni. ⁹ Aa yaa gee tiwan ke saah

gee aanimbil pu na kan, tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann linimbil libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa njinimbil nilee, ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni.”

Kiwakork ki wɔŋ na aay-atanjakl
(Luk 15.3-7)

¹⁰ “Li nyi man ki taa lik bibilb ponn ni ubaa fam. M tuk nimi la, baatuuntiib bi paacham Nte Uwumbɔr aanimbiin ni n-yoonn mɔmɔk. [¹¹ Min Unibɔn Aabo dan dulnyaa wee ni ke binib bi wɔŋ na nmar la.]

¹² “Unii yaa kpa ipiih nkub, i ponn ni ubaa yaa wɔŋ kan, ni dak ke u ga nja kinye? U ga di cha ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae na ligongoln paab, ki buen ti ban upiih u wɔŋ na la. ¹³ M tuk nimi mbamɔn la, u yaa ti kan u kan, u ga li mɔɔni upiih ngbaan pu, ki jer waah ga li mɔɔni ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae i kaa wɔŋ na pu na. ¹⁴ Kina le Nite Uwumbɔr u bi paacham na aa ban ke bibilb waatiib ngbaan ponn ni ubaa wɔŋ.”

Saah ga nja aana aabo u nja si bakaa na pu na

¹⁵ “Aana aabo yaa nja si bakaa kan, pɔɔn aabaa ki buen ti kan u n-gbaan suuna ki tuk u waataani. U yaa njan tii si kan, aa giin u ki siin waabuul ni la. ¹⁶ U yaa yii, kaa kii tii si kan, pɔɔn aabaa ki ban unii ubaa, bee bilee, ki

ki buen u chee ki ti kan u, aan binib bilee, bee bitaa ngbaan n̄un tibər ngbaan m̄əmək ki li ye saaseeraadam.* 17 U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, nyan ti mpaan pu ki tuk Uwumbər aanib. U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, ni lik u ke ulampoogaar, bee unii u kaa dii Uwumbər aasan na.

18 “M tuk nimi mbam̄n la, tiwan ni, ni ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham. Tiwan ni, ni ga buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu.

19 “Cha m moo tuk nimi man, ni ponn ni bilee yaa kpaan kim̄baan dulnyaa wee ni, ki mee Nte Uwumbər u bi paacham na kan, u ga n̄a naah ban pu na ki tii nimi. 20 Binib bilee, bee bitaa, yaa kuun t̄əb chee maayimbil pu kan, m ga li bi bikaasisik ni.”

Unii u kaa di cha pinn waatutuñeer na

21 Le Piita dan nan baa Yesu, “Ndindaan, nna aabo yaa n̄ani mi bakaa kan, m ga di cha pinn u nfum mun̄a? Nfum mulole ee?”

22 Le Yesu bui u, “Maa tuk si ke nfum mulole. Cha pinn u imonko itaa ni kipiik nfum mulole. 23 Ba pu? Uwumbər aanaan naahn ubər kpaan u nan ban u bee waatutum aah joo waap̄ln pu na la. 24 Waah piin ki bi lik kina na, le bi joo ni waatutunn ubaa u joo waap̄ln tikunabr aamombil n̄ichur n̄ichur kipiik.† 25 Waah kaa kpa n̄imombil n̄ibaa ki ga

pa lip̄ln ngbaan na, le udindaan bui ke bi di u ni upuu, ni waabim, ni waah kpa tiwan ni na m̄əmək, ki di koooh, aan ki di n̄imombil ngbaan pa lip̄ln ngbaan. 26 Le ututunn ngbaan gbaan udindaan aanimbiin ni, ki gan̄ u ke, ‘Ndindaan, p̄əon aabaa ki ji lim̄ər. M ga pa si maah jin saap̄ln li m̄ək na.’ 27 Le udindaan san u kinimbaak, ki di cha pinn u lip̄ln ngbaan, le ki di u lii.

28 “Le ututunn ngbaan nyan lipaal, ki ti kan waatutuñeer u joo waap̄ln kpakpaln nkub na, le ki chuu u, le ki chuu uneen ni, ki bui u ke, ‘Pa mi saah joo maap̄ln li na.’

29 Le waatutuñeer ngbaan gbaan unimbiin ni, ki gan̄ u ke, ‘P̄əon aabaa ki ji lim̄ər. M ga pa si.’ 30 Le waa kii, le ki chuu u ti n̄a kiyondiik ni, u li bi nima ki ti saa buyoonn u ga pa lip̄ln ngbaan na.

31 Waatutuñeertiib aah kan kina na, le ni bii bisui sakpen. Le bi dan nan tuk bidindaan waah n̄a pu na m̄əmək. 32 Le bidindaan yin u, ki nan bui u, ‘Aa ye bakadaan la. Saah gan̄ mi na, le m di cha pinn si saap̄ln m̄əmək. 33 Aa mu ba ga san saatutuñeer kinimbaak ke maah san si pu na la.’ 34 Udindaan aah gee liñuul u pu sakpen pu na, le u cha bi ti n̄ani u falaa kiyondiik ni, ki ti saa buyoonn u ga pa lip̄ln ngbaan m̄əmək doo na.

35 “T̄ə, unii um̄ək kaa di cha pinn una aabo usui ponn ni na kan, Nte Uwumbər u bi

* 18:16 : Lik Ikaal 19.15. † 18:24 : Griik aaliin ni, bi n̄mee ke “talenti n̄ichur kipiik.” Ni ga fuu unii aapal ki ti saa n̄ibin kipiik ni n̄in̄mu la.

paacham na mu ga daa utafal kina la.”

19

*Uja taa jenn upuu
(Mak 10.1-12)*

¹ Yesu aah len kina ti doo na, le u nyan Galilee aatin ni, ki buen Judea aatin ki bi Joodann aamoodapuul na ni.

² Le kinipaak sakpen dii u. Le u cha bi ponn ni bi ye bimum na pook.

³ Le Farisii yaab bibaa nan dan u chee, ki ban bi tɔŋ u, le ki baa u, “Uja yaa jenn upuu lii waageehn pu kan, timi aakaal kii kina aa?”

⁴ Le Yesu baa bi, “Naa karn Uwumbɔr Aagban aah len pu na aa? Ni ηmee ke Uwumbɔr u naan bi na, u nan naan uja ni upii,* ⁵ le ki len ke waah naan uja ni upii na, uja yaa yoor upii kan, bi ga nya cha bitetiib ni binatiib, ki kpaan tɔb chee, ki ηa unibaan.† ⁶ Nima pu na, baa ki ye binib bilee, bi ye unibaan la. Uwumbɔr aah kpaan bi na, unibɔn taa yakr bi.”

⁷ Le Farisii yaab ngbaan baa u, “Ni yaa ye kina kan, ba pu Moses nan len ke uja yaa ban u jenn upuu kan, u ηmee kigban ponn ni ke u jenn u, ki di tii u, ki nin jenn u?”

⁸ Le Yesu bui bi, “Nitafal aah pɔɔ pu na, nima le cha Moses tii nimi nsan ke ni jenn nipuutiib. N-yoonn mu Uwumbɔr nan naan tiwan mɔmɔk ki nan saa dandana wee na, waa tii bi nsan kina.

⁹ M tuk nimi la, upii yaa kaa

gɔr kidagook, aan uchal jenn u lii ki ki yoor upii uken kan, uja ngbaan kpaln udagoor la. [Upii aachal yaa jenn u lii, uja uken yaa yoor upii ngbaan kan, uja ngbaan kpaln udagoor la.”]

¹⁰ Le Yesu aadidiliib bui u, “Uja ni upuu aabɔr yaa ye kina kan, uja yaa kaa yoor upii kan, ni soor.”

¹¹ Le Yesu bui bi, “Bijab mɔmɔk aan ηmaa gaa naah len pu na ki yii bipiib mɔmɔk. Bijab bi Uwumbɔr tii bi mpɔɔn ke bi yii bipiib na, bima le ga ηmaa yii bi. ¹² Bibaa bi, baah ma bi na, baa ye bijab. Bibaa mu bi, bi kpaabi la. Bibaa mu bi, ki yii bipiib mɔmɔk Uwumbɔr aanaan aatuln pu. Uja umɔk ga ηmaa gaa tibɔr ngbaan ki yii bipiib mɔmɔk na, u gaa ti.”

*Yesu aah ηa Uwumbɔr aanyoor ki ηa mbim pu pu na
(Mak 10.13-16; Luk 18.15-17)*

¹³ Le binib joo ni mbim ki di dan Yesu chee ke u nan di unjaal paan bi pu, ki mee Uwumbɔr tii bi. Le waa didiliib kae bi. ¹⁴ Le Yesu bui bi, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbɔr aanaan.”

¹⁵ Le u di unjaal paan bi pu, le ki siir nima.

*Yesu aah tuk uwankpadaan ubaa pu na
(Mak 10.17-31; Luk 18.18-30)*

* 19:4 : Lik Mpiin 1.27; 5.2. † 19:5 : Lik Mpiin 2.24.

16 Unachipɔɔn ubaa nan dan Yesu chee le ki nan baa u, “Umɔmɔkr, m ga tun litunyaan bayaar aan ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na?”

17 Le Yesu baa u, “Ba pu aa baa mi litunyaan pu? Uwumbɔr baanja le njan. Aa yaa ban limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, kii waakaal.”

18 Le u ki baa u, “Mulaakaal?”

Le Yesu bui u, “Taa ku binib; taa gɔr kidagook; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamɔn aaseeraadaan; ¹⁹ li pak aate ni aana; † li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.” §

20 Le unachipɔɔn ngbaan bui u, “M joo ikaal imina mɔmɔk tibir ni la. Ba gur?”

21 Le Yesu bui u, “Aa yaa ban ke aa li bi mbamɔm kan, buen ti kooh saah kpa tiwan nimɔk na, ki di njimobil ngbaan di tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan dii mi.”

22 Unachipɔɔn ngbaan aah njan kina na, le ni nja u mpombiin; ba pu? u nan kpa liwankpal sakpen a. Le u siir nima.

23 Le Yesu bui waadidiliib, “M tuk nimi mbamɔn la, ni pɔɔ uwankpadaan koo Uwumbɔr aanaan ni. ²⁴ Cham moo tuk nimi man, uwankpadaan aah ga koo Uwumbɔr aanaan ni pu na, ni pɔɔ jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

25 Waadidiliib aah njan kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa u, “Ni yaa ye kina kan, njan ga tee njan?”

26 Le Yesu lik bi le ki bui bi, “Ni pɔɔ binib le chee. Nibaa aa pɔɔ Uwumbɔr chee.”

27 Le Piita bui u, “Lik, ti nan di timi aawan mɔmɔk di lii ki dii si. Ti ga kan ba aanyoor?”

28 Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, min Unibɔn Aabo ga kal libɔrjal pu, ki kan mpakm sakpen dulnyaapɔɔn ponn ni. N-yoonn ngbaan, nimi bi dii mi na mu ga kal njibɔrjal kipiik ni njilee pu, ki ga ji Israel yaab aanibol kipiik ni njilee tibɔr. ²⁹ Unii umɔk di cha waadichal, bee ukpetiib, bee unaatiib, bee uninkpatiib, bee ute, bee una, bee waabim, bee tisar, maayimbil pu na kan, u ga kan kina nfum nkub, ki ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ³⁰ Tɔ, binib bi ye bisalolm na pam ga nan nja puwɔb yaab. Binib bi ye puwɔb yaab na pam ga nan nja bisalolm.”

20

Ukpaal aah pa paatiib pu na

¹ “Uwumbɔr aanaan naahn ukpaal u nan pue kichakpinaanyeeek ni u ti ban paatiib bi nan tun waasaak ni aatuln na la. ² Waah kan njan yaab bi na, u nan tuk bi, ‘M ga pa nimi tikunabr aamombil libaa nwiin ni mu aalirn.’* Bi nan kii tii waah siin bi pu na. Le u mɔk bi waasaak ponn ni.

† 19:19 : Lik Nnyam 20.12-16; Ikaal 5.16-20. § 19:19 : Lik Liifai Yaab 19.18.

* 20:2 : Griik aaliin ni, bi njmee ke “denarius ubaa.” Ni nan ye nwiin mubaa aapal la.

³ Le ni saa tikur tiwae yoonn, le u ki buen kinyanj ni ki ti mui bijab bibaa si nima, kaa kpa lituln libaa. ⁴ Le u bui bi, ‘Buen maasaak ponn ni ki ti tun man. Naah tun pu na, m ga pa nimi kina la.’ ⁵ Le bi buen. Nwiin aah ti saa sisik ni na, le u ki gir buen kinyanj ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u tuk bi mu kina. Nwiin aah ti kpar na, le u ki gir buen kinyanj ni, le ki ki na kina. ⁶ Nwiin aah ti taln njitaa ki ban mu lir na, le u ki gir buen kinyanj ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u baa bi, ‘Ba pu ni si kina nwimɔn, kaa tun nibaa?’ ⁷ Le bi bui u, ‘Taa kan unii u ga tii timi lituln aan ti tun na.’ Le u bui bi, ‘Ni mu li cha maasaak ponn ni, ki ti tun man.’

⁸ “Nwiin aah lir kijoobɔn na, le ukpaal ngbaan tuk bitutum aaninkpel, ‘Yin ni paatiib ngbaan ki nan pa bi baapal. Piin ki pa bijab bi gbiln puwɔb na, aan ki ti pii bisalolm.’ ⁹ Le bijab bi gbiln puwɔb na aah dan bi nan gaa baapal na, u pan bi tikunabr aamombil libaabaa. ¹⁰ Bisalolm aah dan bi nan gaa baapal na, bi dak ke bi ga kan ki jer puwɔb yaab na, le u pan bi mu tikunabr aamombil libaabaa. ¹¹ Baah gaa baapal na, le bi njul ukpaal ngbaan pu, ¹² ki len ke, ‘Bijab bi gbiln puwɔb na tun kikurk kibaa baanja la. Timi le boo ko nwimɔn. Ntoton njun timi la. Le ti ni baapal ki njak.’

¹³ “Le ukpadaan bui bi ponn ni ubaa, ‘Njɔ, maa jin

si pem pem. Aa ba kii ke aa ga gaa tikunabr aamombil libaa la. Naa ye kina aa? ¹⁴ Yoor saamombil ki li chaa kun linampal. M ban m tii puwɔb yaab ke maah tii si pu na la. ¹⁵ Maa kpa nsan ke m di maamombil na maah gee pu na aa? Maah kpa tibulchinn pu na le cha aa kpa lipiipoln aa?’

¹⁶ “Liyatanjaki limina aatataa le ye ke puwɔb yaab ga nan na bisalolm. Bisalolm mu ga nan na puwɔb yaab.”

Yesu aah ki len waakun aabɔr taataa pu na

(Mak 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Yesu ni waadidiliib ni kinipaak nan cha Jerusalem. Waah cha na le u di waa-didiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, le ki bui bi, ¹⁸ “Li pel man, ti yaa ti fuu Jerusalem kan, bi ga di min Unibɔn Aabo na Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aanaal ni, le bi ji mi tibɔr, ki ga len ke ni neer bi ku mi, ¹⁹ le ki ga di mi na binib bi kaa ye Juu yaab na aanaal ni ke bi yook mi, ki lue mi njinaalab, ki kpa mi ndɔpuinkoo pu. Le iwiin itaadaal Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni.”

Waadidiliib ponn ni bilee aana aah mee u pu na

(Mak 10.35-45)

²⁰ N-yoonn ngbaan le Sebedee aajarɔtiib bilee na, ni bina, nan dan Yesu chee, le bina nan gbaan unimbiin ni, ki doon u, ki mee u ke u ter u.

²¹ Le u baa u, “Aa ban ba?”

Le u bui u, “Aa yaa jin saanaan kan, cha njapotiib bilee ngbaan li ka aa chee, ubaa li ka aanjängii wɔb, uken mu li ka aanjangan wɔb.”

²² Le Yesu bui binachipɔm ngbaan, “Naa nyi naah mee mi pu na aatataa. Ni ga ηmaa ji falaa ke maah ga ji pu na aa?”

Le bi bui u, “Ti ga ηman.”

²³ Le u bui bi, “Ni mu ga sil ji falaa ke maah ga ji pu na. Binib bi ga kal ηnjängii ni ηnjangan wɔb na ma kan, naa ye min le ga lee bi. Nte Uwumbɔr le leer binib bi ga kal nima chee na.”

²⁴ Le waadidiliib kipiik bi gur na aah ηjun Sebedee aajapotiib aah bui Yesu pu na, bi gee lijuul bi pu. ²⁵ Le Yesu yin bi mɔmɔk ke bi dan u chee, le ki nan bui bi, “Ni nyi ke dulnyaa ni aanib aayidam yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na mu joo baanib mpɔɔn pu la. ²⁶ Nima taa li bi kina man. Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye uninyuun kan, u ηa ubaa ni mɔmɔk aatutunn. ²⁷ Ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u ηa ubaa ni mɔmɔk aanaagbiija, ²⁸ ki li bi ke min Unibɔn Aabo aah bi pu na; maa dan dulnyaa wee ni ke bi nan tun lituln tii mi, m dan ke m nan tun lituln tii binib, ki kpo ke m gaa binib pam lii la.”

Yesu aah likr bijoom bilee aanibil pu na

(Mak 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Yesu ni waadidiliib nan nyan Jeriko aatin ponn ni.

Le kinipaak sakpen dii bi. ³⁰ Baah cha na, le bijoom bilee ka nsan aamɔgbeln, le ki ηjun ke Yesu ban u jer. Le bi tar ke, “Tidindaan u ye Ubɔr David Aayaabil na, san timi kinimbaak.”

³¹ Le kinipaak ngbaan kae bi ke bi ηmin. Le bi moo tar ke, “Tidindaan u ye Ubɔr David Aayaabil na, san timi kinimbaak.”

³² Le Yesu sil nsan ni, ki yin bi ke bi dan, le ki nan baa bi, “Ni ban ba?”

³³ Le bi bui u, “Tidindaan, ti ban ke aa likr tinimbi tii timi la.”

³⁴ Le kinimbaak chuu Yesu. Le u meeh binimbi. Libuul ngbaan ni le binimbi likr, le bi dii u.

21

Jerusalem aanib aah nyun Yesu pu na

(Mak 11.1-11; Luk 19.28-40; Jonn 12.12-19)

¹ Bi nan peen Jerusalem, ki fuu Befej aatin, ki bi lijuul li bi yin li ke Olif aasui aajool na paab. Baah ti fuu nima chee na, ² le Yesu bui waadidiliib ponn ni bilee, “Li cha man naah si gbɔk kitin ki na ni. Ni yaa koo ki ponn ni kan, libuul ngbaan ni, ni ga kan ubon si gbin, waabo si u chee. Chuu gbiln ubon ngbaan, ki li joo ni u ni waabo m chee man. ³ Unii ubaa yaa len tibaa kan, ni bui u, “Tidindaan le ban i, le u ga cha ni li joo ni i libuul ngbaan ni.”

⁴ Nimina le gbiin Uwumbɔr aabɔnabr aah nan len pu na ke,

⁵ “Tuk Sionn aatin aanib,

Lik, nimi aabørkpaan
choo ni chee la.

U sunn ubaa taab le ki dik
ubon pu,
u dik ubon u laa diin na
pu la.”*

⁶ Le Yesu aadidiliib buen ki
ti na waah len pu na, ⁷ ki joo
ni ubon ngbaan ni waabo, le
ki di baakeken paan u pu. Le
Yesu diŋ u pu. ⁸ Kinipaak
ngbaan nan di baakeken ter
nsan ponn ni. Bibaa mu bar
tisufar ki di ter nsan ponn ni.
⁹ Le binib bi loln u pu nsan
na, ni binib bi paa puwob
na nan bi tar ke, “Hosiana, †
pakn Ubør David Aayaabil
man. Uwumbør na tinyoor na
unii u choo waayimbil ni na
pu. Hosiana bi paacham.” ‡

¹⁰ Yesu aah fuu Jerusalem
ni na, le kitiŋ ngbaan aanib
mømøk fii ki bi baa tøb, “Nma
ye umina?”

¹¹ Le kinipaak ngbaan bui
bi, “U ye Uwumbør aabønabr
Yesu u nyan ni Nasaref aatiŋ
ki bi Galilee aatiŋ ponn ni na
la.”

*Yesu aah toor Uwumbør
Aadichal pu na*

*(Mak 11.15-19; Luk 19.45-
48; Jønn 2.13-22)*

¹² Yesu nan ti koo Uwumbør
Aadichal ni, le ki jenn nyan
binib bimøk koo tiwan ki
daa tiwan li ponn ni na,
ki labr bilikpelm aateebul
mam chin, le ki labr binib
bi koo njanjel na mu aajal
ki di chin, ¹³ le ki bui bi, “Ni
nmeee Uwumbør Aagban ni

ke Uwumbør len ke, ‘Bi ga
yin Maadichal ke Mmeen
Aadichal la;’ nimi le nani li
bififiirb aakakaa chee.” §

¹⁴ Bijoom ni biwob nan
dan Yesu chee Uwumbør
Aadichal ni, le u cha
bi pøk. Le mbim mu
bi Uwumbør Aadichal
ni na tar ke, “Hosiana,
pakn Ubør David Aayaabil
man.” ¹⁵ Uwumbør aato-
toorninkpiib ni Uwumbør
aakaal aamømøk b aah nun
kina, ki kan Yesu aah tun
lijinjiir aatun pu na, le bi gee
liŋuul, ¹⁶ le ki baa Yesu ke,
“Saa nun mbim ngbaan aah
len pu na aa?”

Le Yesu bui bi ke, “M
nun. Naa kee karn Uwumbør
Aagban ni ii? ke, ‘Mbim ni
mbipøm ga pak Uwumbør
mbamøm.’ ”*

¹⁷ Yesu aah len kina na,
le u siir cha bi, le ki nyan
Jerusalem, ki buen Betani
aatiŋ ni, u ti doon nima.

*Yesu aah len tibøbir busub
bubaa pu na*

(Mak 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Naah ki woln kitaak
na, le u gir buen Jerusalem.
Waah cha na, le nkon joo u.
¹⁹ Le u kan likakaln si nsan
aamøgbeln, le ki buen bu
taab, kaa kan lisubil libaa bu
pu, see tifar nmeen. Le u bui
busub ngbaan, “Saan ki lu
njsubil n-yoonn mu kaa kpa
ndoon na.” Libuul ngbaan
ni le busub ngbaan mømøk
kuur.

* 21:5 : Lik Sekaria 9.9. † 21:9 : Hosiana aatataa le ye ke “gaa timi lii.” ‡ 21:9
: Lik Ilahn 118.25, 26. § 21:13 : Lik Aisaya 56.7; Jeremia 7.11. * 21:16 : Lik
Ilahn 8.2.

²⁰ Waadidiliib aah kan kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa ke, “Ba pu busub ngbaan kuur mala kina?”

²¹ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, ni yaa gaa Uwumbɔr ki kii, kaa joo beeni kan, ni mu ga ηmaa ηa kina. Naa ye nimina baanja le ni ga ηa. Ni yaa po bui lijool limina ke li fii ki ti lir nnyusakpem ni kan, ni ga ηa kina. ²² Ni yaa mee Uwumbɔr ki yaa pak ke u ga ηa naah mee u pu na kan, u ga ηa kina tii nimi.”

Baah baa Yesu waatuln pu pu na

(Mak 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³ Yesu nan koo Uwumbɔr Aadichal ni, le ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Waah ηani kina na, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee ki nan baa u, “Aa kpa nsan ke aa ηa saah ηani pu na aa? Nma tii si nsan ngbaan?”

²⁴ Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. Ni yaa ηmaa gar kan, m mu ga tuk nimi maah kpa nsan pu ki ηani maah ηani pu na. ²⁵ Jɔnn aah nan muin binib nnyun ni na, ηma nan tii u nsan? Uwumbɔr aan binib?”

Le bi kpokl tɔb ke, “Ti yaa bui ke Uwumbɔr le tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ηa taa nan gaa u ki kii. ²⁶ Ti yaa ki len ke binib le tii u nsan kan, ti san kinipaak ngbaan ijawaan baah ga ηa timi pu na la; ba pu? bi mɔmɔk len ke Jɔnn nan ye Uwumbɔr aabɔnabr la.” ²⁷ Nima le bi bui Yesu, “Taa nyi.”

Le Yesu bui bi, “M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki ηani maah ηani pu na.”

Binachipɔm bilee aay-atanakl

²⁸ “Dakl lik man maah ga tuk nimi pu na aatataa. Uja ubaa nan kpa japɔtiib bilee, le ki dan nan bui u ye upol na, ‘Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.’ Le u bui u, ²⁹ ‘Maan buen.’ Naah kpee siib na, le u jer waalandak ki buen kisaak. ³⁰ Le uja ngbaan buen uwaatiir mu chee le ki bui u, ‘Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.’ Le u bui u, ‘Maaninkpel, m ga buen,’ ki mu aa buen. ³¹ Mbim bilee ngbaan ponn ni, ulau ηa bite aageehn?”

Le bi bui u, “Njan yoo.”

Le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, bilampoogaab ni bipiidagoob koo Uwumbɔr aanaan ni, ki cha nimi. ³² Ba pu? Jɔnn nan dan ni chee ki nan tuk nimi nsan mu ηan na. Le naa gaa u ki kii. Bilampoogaab ni bipiidagoob le gaa u ki kii. Ni nan kan baah gaa u ki kii pu na, le naa kpeln nimi aabimbin, kaa gaa u ki kii.”

Bikpaab bi kaa ηan na aay-atanakl

(Mak 12.1-12; Luk 20.9-19)

³³ “Li pel man liyatanakl liken. Udichadaan ubaa le nan bi le ki naan kisaak, le ki ηum isui i lu ηisubil na ki ponn ni, le ki di idɔ gob kisaak ngbaan, le ki gbii libuul li bi ga di ηisubil ηa li ponn ni na aan ki mueni nyani ηaanyun na, le ki maa libimbifɔfɔŋ ke

unii li ka li paab ki kiir kisaak ngbaan, le ki yin bikpaab bibaa, le ki di kisaak ngbaan na birjaal ni, ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun njsubil kan, bi ker ki tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah na kina na, le u siir ki buen kitinj ki daa na ni. ³⁴ Buyoonn njsubil nan pur na, le u di waatutum tun bikpaab ngbaan chee, bi ti gaa ni waasubil kisaak ngbaan ponn ni, ki li joo ni. ³⁵ Le bikpaab ngbaan ti chuu waatutum ngbaan, ki gbaa ubaa, ki ku ubaa mu, ki yur ubaa mu njitakpal u ti kpo. ³⁶ Le usadaan ngbaan ki tun bitutum bi wiir ki jer njan yaab na. Le bikpaab ngbaan na bi mu kina. ³⁷ Kookoo yaan le u di ujaɓɓon tun ni bi chee, le ki bui ke 'Bi ga pak uma la.' ³⁸ Bikpaab ngbaan aah kan waabo ngbaan na, le bi bui tɔb, 'Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man aan ki ji waafaal.' ³⁹ Le bi chuu u, ki di nyan n-gbaan, le ki ti ku u.

⁴⁰ "Kina pu na, usadaan yaa nan fuu ni kan, u ga na bikpaab ngbaan kinye?"

⁴¹ Le bitotoorninkpiib ni juu yaab ngbaan bui ke, "U ga sil ku titunwanbirdam ngbaan, ki di kisaak ngbaan tii bikpaab bi ga li bilni u waasubil njibin mɔmɔk na."

⁴² Le Yesu baa bi, "Naah kee karn Uwumbɔr Aagban aah len pu na aa? ke,

'Litakpal li bidimaab yii li na, _____
lima le ye litakpajal.

Uwumbɔr le na kina, le ni gar timi pam.'†

⁴³ "M tuk nimi la, Uwumbɔr ga nyan ni chee waanaan, ki di tii linibol li ga dii waah ban pu na. [⁴⁴ Unii u lir litakpal ngbaan pu na, u ga kool. Unii u litakpal ngbaan lir u pu na, li ga nan u ke ntayon na.]"

⁴⁵ Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Farisii yaab aah njun kina na, le bi bee ke Yesu di liyataɗakl ngbaan naɗ bima la. ⁴⁶ Le bi ban ke bi chuu u, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan; ba pu? kinipaak ngbaan len ke Yesu ye Uwumbɔr aabɔnabr la.

22

*Unii u na ubɔndinn aajikaar na aayataɗakl
(Luk 14.15-24)*

¹ Le Yesu ki ɗakl bi liyataɗakl ke, ² "Uwumbɔr aanaan naahn ubɔrkpaan u na ubɔndinn aajikaar ki tii ujaɓɓon, ³ ki tun waatutum ke bi yin binib bi u ban ke bi dan nan ji na. Baah yin bi na, le bi yii, kaa dan. ⁴ Le u ki tun bitutum biken ke bi ti yin bi ki tuk bi, 'Ubɔrkpaan len ke u gor tijikaar mɔmɔk doo a. U kɔr inaaja ni tiwakor ti filk na, ki gor tiwan mɔmɔk doo a,' ke bi dan. ⁵ Le baa gar waatutum. Bi nan beenin tun baatuln; ubaa nan buen kisaak, uken mu buen u ti tiir kitiiir. ⁶ Bi gur na chuu bitutum ngbaan, ki gbaa bi ki ku bi. ⁷ Le ubɔrkpaan ngbaan gee linjuul sakpen, le ki tun

† 21:42 : Lik Iahn 118.22-23.

waajab le bi ti ku binikurb ngbaan, le ki see baatin mmii. ⁸ Le u bui waatutum, 'Ubɔndinn aajikaar gor a. Binib bi m yin bi na aa ɲeer bi ji tijikaar ngbaan. ⁹ Li cha kitin ponn ni aasan ni man, ki ti yin ni naah ga kan binib bimɔk na, bi dan ki nan ji ubɔndinn aajikaar ngbaan.' ¹⁰ Le waatutum buen kitin ponn ni aasan ni, ki ti yin ni baah kan bi na mɔmɔk, binib bi ɲan na ni bi kaa ɲan na mɔmɔk. Le bi nan gbiin kidiik ki bi ji tijikaar ki ponn ni na.

¹¹ "Le ubɔrkpaan ngbaan koo ni u nan lik binib bi dan bi nan ji tijikaar ngbaan na, le ki kan uja u kaa pee tibɔndinn aawanpeenkaan na. ¹² Le ubɔrkpaan ngbaan baa u, 'Njɔ, aa ɲa kinye ki koo ni do, kaa pee tibɔndinn aawanpeenkaan?' Le u si ɲmin. ¹³ Le ubɔrkpaan ngbaan bui waatutum ke bi chuu u, ki buu unjaal ni utaa, ki nyan u, ki ti di mee lii lipaal mbɔmbɔɔn ni. U ga wii ki ɲmɔ ɲinyin nima chee.

¹⁴ "Liyatanakl ngbaan aatataa le ye ke baah yin bi na wiir, le baa nyan bi na aa wiir."

Baah pen Yesu nlan pu na
(Mak 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Le Farisii yaab buen bi ti kpokl baah ga peei Yesu nlan pu aan ki chuu u na. ¹⁶ Le bi tun baadidiliib ni Ubɔr Herod aanib bibaa Yesu chee, le bi ti bui u, "Umɔmɔkr, ti bee ke aa len mbamɔn la,

ki mɔk timi Uwumbɔr aasan mbamɔm, kaa san unii ubaa ijawaan, kaa pak ubaa ki jer uken. ¹⁷ Tuk timi saah dak pu na. Ni ɲan ti pa lampoo ki tii Ubɔrkpaan Siisa aan naa ɲan?"

¹⁸ Le Yesu bee baah bir pu na, le ki baa bi, "Nimi binmanmannim, ba ɲa ni tɔɲ mi? ¹⁹ Mɔk mi lampoo aamombil."

Le bi joo ni limombil nan mɔk u. ²⁰ Le u baa bi, "Nma aanan ɲi liyimbil bi li pu?"

²¹ Le bi bui u, "Siisa yaan."

Le u bui bi, "Nima pu na, di ni ye Siisa yaan na, ki di tii u man, ki di ni ye Uwumbɔr yaan na, ki di tii Uwumbɔr."

²² Baah ɲun kina na, le ni gar bi pam. Le bi di cha u ki buen.

Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga li bi pu na

(Mak 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Liyaadaal ngbaan le Sajusii yaab dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni. ²⁴ Le bi bui u, "Umɔmɔkr, Moses nan len ke uja yaa kpo, kaa kpa mbim kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki maa mbim tii ukpel.*

²⁵ Naabitiib bilole nan bi ti ponn ni. Le upol din upii, ki kpo, kaa kpa ubo. Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ²⁶ ki mu kpo, kaa kpa ubo. Le u paa u pu na mu ɲa kina. Le bimɔk bilole kpan upiibaan, ki kpo doo, kaa kpa ubo. ²⁷ Kookoo yoo, le ukpopii ngbaan mu kpo. ²⁸ Kina pu

* 22:24 : Lik Ikaal 25.5.

na, binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye ŋma aapuu? Bi məmək bilole nan joo u la.”

²⁹ Le Yesu bui bi, “Naa bee Uwumbər Aagbaŋ aah len pu na, kaa bee Uwumbər aah kpa mpɔɔn pu na. Nima le cha ni yenn nimi aaliin ni. ³⁰ Binib yaa nan fikr nkun ni kan, baan yoor bipiib, bipiib mu aan mən bijab. Bi ga li bi ke Uwumbər aatuuntiib bi bi paacham na aah bi pu na la. ³¹ Joo cha binib aah ga fikr nkun ni pu na aabər kan, naa karn Uwumbər aah nan len pu na aa? ³² ke uma le ye Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbər.† Uwumbər yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbər kan, nima le mək ke bi kpa liməfal.”

³³ Kinipaak ngbaan aah ŋun Yesu aah tuk bi pu na, le ni gar bi pam.

Mulakaal ye nkaalkpaan?
(Mak 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ Le Farisii yaab ŋun ke Yesu len tibər ki jin Sajusii yaab. Le bi kuun ki dan Yesu chee. ³⁵ Le bi ponn ni ubaa, u nyi Uwumbər aakaal mbaməm na, ban ke u pen Yesu nlan, le ki baa u, ³⁶ “Uməməkr, Uwumbər aakaal ponn ni, mulakaal jer ikaal məmək?”

³⁷ Le Yesu bui u, “‘Aa li gee Aadindaan Uwumbər aasui məmək ni, ni saawiin məmək, ni saalandak məmək.’‡
³⁸ Nkaal mumina le ye

nkaalkpaan ki jer ikaal məmək. ³⁹ Leler aakaal naahn nkaal ngbaan la, ‘Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.’§ ⁴⁰ Moses aakaal məmək, ni Uwumbər aabənabr aabər məmək si ikaal ilee yee le pu.”

Kristo u ga gaa binib lii na aabər
(Mak 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Farisii yaab aah kuun tɔb chee pu na, le Yesu baa bi mbaan mubaa ke, ⁴² “Kristo u ga gaa binib lii na aabər pu, ni dak kinye? Ŋma aayaabil ye u?”

Le bi bui u, “David aayaabil ye.”

⁴³ Le u baa bi, “Kristo ngbaan yaa ye David aayaabil kan, ba pu Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha David yin u ke Udindaan? David nan len ke, ⁴⁴ ‘Uwumbər bui Ndindaan ke: Kal ŋŋangii wɔb, ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.’*
⁴⁵ Tɔ, David aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li ŋmaa ye uyaabil aa?”

⁴⁶ Yesu aah baa bi kina na, le ubaa aa ŋmaa gar mbaan ngbaan, ki mu aa ki kaa bi baa u mbaan muken daal-baadaal.

23

Bi li nyi Uwumbər aakaal aaməmək ni Farisii yaab

† 22:32 : Lik Nnyam 3.6. ‡ 22:37 : Lik Ikaal 6.5. § 22:39 : Lik Liifai Yaab 19.18. * 22:44 : Lik Ilahn 110.1.

aabər

(*Mak 12.38-39; Luk 11.43, 46; 20.45-46*)

¹ Yesu nan bui kini-paak ngbaan ni waa-didiliib, ² “Uwumbər aakaal aaməmək b ni Farisii yaab tuk nimi Moses aakaal aatataa. ³ Nima pu na, baah tuk nimi pu na məmək, ni kii kina man, ki li ɲani kina. Ni mu taa ɲakni baah tun pu na. ⁴ Bi mək nimi ni ɲan na la, kaa dii ni. Bi di nkaal mu pɔɔ sakpen na, le ki di kpee Uwumbər aakaal pu, ki tuk binib ke bi li dii kina. Bima bibaa aa ter bi ke bi dii kina. ⁵ Baah tun pu na məmək, bi ban ke binib kan aan ki pak bi. Bi di Uwumbər aabər tam biyigbeer pu, ki ɲa baabəkur aaməgbeln ni fək, ke binib kan aan ki pak bi. ⁶ Bi gee ke bi kal bininyuum aakakaa yaan njim chee, ni mmeen aadir ni, ⁷ ki gee ke binib doon bi mbaməm kinyan ni, ki yin bi ke ‘Uməmək r.’ ⁸ Nimi, ni taa li ban ke binib yin nimi ke ‘Uməmək r.’ ba pu? ni kpa Uməmək r ubaa baan ja la. Ni məmək ye naabitiib la. ⁹ Ni taa yin ubaa ke ‘Nite’ dulnyaa wee ni; ba pu? ni kpa te ubaa la, le u bi paacham. ¹⁰ Ni taa li ban ke ubaa yin nimi ke Dindaan; ba pu? ni kpa dindaan ubaa la. Uma le ye Kristo u gaa binib lii na. ¹¹ Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u li ye nimi aatutunn. ¹² Unii umək nyuɲ ubaa na, Uwumbər ga sunn u taab. Unii umək sunn ubaa taab na, Uwumbər ga nyuɲ u.”

Tibəbir ga li bi biɲmanɲmannim pu

(*Mak 12.40; Luk 11.39-42, 44, 52; 20.47*)

¹³ “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, bi ye biɲmanɲmannim na, tibəbir bi ni pu; ni kiir binib ke bi taa koo Uwumbər aanaan ni. Nimi nibaa aa koo ni, ki mu aa kii ke binib bi ban bi koo ni na koo ni.

[¹⁴ “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, bi ye biɲmanɲmannim na, tibəbir bi ni pu; ni ji bikpopiib pem pem, le ki mee Uwumbər ni yunni, ni ɲmanni ke ni ye bininyaam. Nima pu na, Uwumbər ga daa nitafal ki jer waah ga daa biken aatafal pu na.]

¹⁵ “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, bi ye biɲmanɲmannim na, tibəbir bi ni pu; ni puur nnyusakpem ki chuun ntim məmək ni ke ni kan unii ubaa ki ɲa u nimi aadidiir. Ni yaa ti kan u kan, le ni ɲa u titunwanbirdaan ki jer nimi nibaa aah ye pu na.

¹⁶ “Nimi bisanmək b bi jəb na, tibəbir bi ni pu; ni len ke ‘Unii yaa puu Uwumbər aadiik pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ilik i bi ki ni na pu kan, see u gbiin tipuur ngbaan.’ ¹⁷ Nimi bi jərb bi jəb na, nilani jer niken, ilik ngbaan le aan Uwumbər aadiik ki ɲa ilik ngbaan chain na? ¹⁸ Ni ki len ke ‘Unii yaa puu Uwumbər aatork aabimbiln pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ipiin i bi li paab na pu kan, see u gbiin tipuur ngbaan.’

19 Nimi bijoom, nilani jer niken, ipiin ngbaan le aan Uwumbər aatork aabimbiln li ɲa ipiin ngbaan chain na? 20 Nima pu na, unii yaa puu Uwumbər aatork aabimbiln pu kan, u puu tiwan nimək bi li pu na mu la. 21 Unii yaa puu Uwumbər aadiik pu kan, u puu Uwumbər u bi ki ni na mu la. 22 Unii yaa puu paacham pu kan, u puu Uwumbər aabərjal, ni Uwumbər u ka li pu na mu la.

23 “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, tibəbir bi ni pu; ni yakr tikpifar nfum kipiik ki nyan nibaa na ki di tii Uwumbər, ki muk nibaa ke ni joo Uwumbər aakaal mumina, ki yii nkaal mu ye nkaalkpaan na. Ni yii, kaa ɲani ni ɲan na, kaa san binib kinimbaak, kaa dii Uwumbər mbaməm. Ni ɲan ke ni li joo nkaal ngbaan, ki yakr nimi aawan mu ki di tii Uwumbər. 24 Ni ye bisanmək b bi jəb na la. Kisibirk waatiir yaa bi tiwanyukaan ni kan, ni yak nyani ki. Laakumii ma yaa bi kan, ni kpaan nyu laakumii ni tiwanyukaan mək la.

25 “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, bi ye biɲmanɲmannim na, tibəbir bi ni pu; ni ɲir tiyir ni ɲisambil aapuwəb mbaməm, kaa ɲir ni ponn ni. Kina le ni ban ke binib bui ke ni ye bininyaam. Le nisui ponn ni gbii kinaayuk aatuln, ni iniman aatuln. 26 Nimi Farisii yaab bi jəb na, puen nyan kinaayuk aatuln, ni iniman

nisui ni waahr, aan lipaal yaan li ɲan.

27 “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, bi ye biɲmanɲmannim na, tibəbir bi ni pu. Ni naahn ɲikaakul ɲi bi di ikukuun aayon ki piir ɲi na la, le lipaal ɲan, ponn ni mu gbii inikpab, ni tiwan ni bur na, ni tijəɲ mək aabəɲ. 28 Ni mu bi kina la. Ni ɲmanni ke ni ye bininyaam la, le ni ponn ni gbii inyamən, ni titunwanbir.”

Uwumbər aah ga daa biɲmanɲmannim aatafal pu na (Luk 11.47-51)

29 “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, bi ye biɲmanɲmannim na, tibəbir bi ni pu; ni maa ɲikaakul ki tii Uwumbər aabənabtiib bi nan bi n-yaayoonn na, ki di ikukuun aayon ki piir bininyaam aakaakul, 30 le ki len ke ni yaa ba nan bi niyaa-jatiib yoonn ngbaan kan, naa ba ga ɲa baah nan ɲa pu ki ku Uwumbər aabənabtiib ngbaan na. 31 Naah len pu na le mək ke ni ye binib bi nan ku Uwumbər aabənabtiib ngbaan na aayaabitiib la. Nima le nimi aabər bii. 32 Niyaa-jatiib aah nan tun titunwanbir ti na, ni mu ga tun tima la, le ki ti doo. 33 Nimi iwaa, bi ye ijagen aabim na, ni ga ɲa kinye ki nya ntafadaan mu ga pii nimi, mmii mu kaan junn na ponn ni. 34 Nima pu le m ga tun ni Uwumbər aabənabtiib ni bilankpalb ni biməmək b ni chee. Le ni ga ku bibaa, ki kpaab bibaa mu idəpuinkee pu, ki gbaa bibaa mu ɲinaalab

nimi aameen aadir ni, ki ɲa bi falaa ntim mɔmɔk ni. ³⁵ N-yoonn mɔmɔk binib nan ku bininyaam la. Njan bi nan ku Abel u nan ye uninyaan na, le ki ku bininyaam ki joo cha, ki ti pii Barakia aabo Sakaria, u bi nan ku u Uwumbɔr aadiik ni na. Bininyaam ngbaan mɔmɔk aakun pu, le ntafadaan ga pii nimi. ³⁶ M tuk nimi mbamɔn la, ntafadaan ngbaan ga pii nimi dandana aanib la.”

Yesu aah gee Jerusalem aanib pu na

(Luk 13.34-35)

³⁷ “Jerusalem aanib, nsui bii ni pu la. Ni ku Uwumbɔr aabɔnabtiib, ki yur waatum ɲitakpal ki ku bi. N-yoonn mɔmɔk le m nan ban m kuun nimi ki di kpaan mbaa chee ke ukɔla aah kuuni waakoobi pu ki ɲani ufeen ni na, le naa kii. ³⁸ Lik, Uwumbɔr siir cha nimi. ³⁹ M tuk nimi la, naan ki kan mi ki nan saa bundaln ni ga bui ke ‘Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa unii u choo waayimbil ni na pu.’ ”*

24

Baah ga gbaa wii Uwumbɔr Aadichal pu na

(Mak 13.1-2; Luk 21.5-6)

¹ Yesu nan nyan Uwumbɔr Aadichal ni. Waah nyan ki cha na, le waadidiliib dan ki nan mɔk u, “Lik Uwumbɔr Aadichal aah wiir pu na.” ² Le u bui bi, “Ni kan tiwan nimina mɔmɔk aa? M tuk nimi la, bi ga nan gbaa wii

lidichal limina mɔmɔk. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na

(Mak 13.3-13; Luk 21.7-19)

³ Le u buen ti kal Olif aasui aajool paab. Le waadidiliib dan u chee bibaa, ki nan bui u, “Tuk timi, bi ga ɲa kina bayoonn? Ba ga li ye limɔkl ki mɔk timi ke ni ɲeer aa fuu ni, ki ɲeer dulnyaa aadoon?”

⁴ Le u bui bi, “Ni li nyi man, ubaa taa ɲmann nimi.

⁵ Binib pam ga nan dan ki nan pur maayimbil ke bima le ye Kristo u ga gaa binib lii na, ki ɲmann binib pam.

⁶ Ni ga ɲun ke binib to butɔb kɔnkɔni do, ni dandar mu. Ni taa cha ni li muk nimi man. Uwumbɔr le siin ke nimina mɔmɔk ga ɲa. Nima le aan mɔk ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni. ⁷ Linibol libaa ga to linibol liken butɔb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to tɔb butɔb. Nkon ga lir ntim pam ponn ni. Kitiɲ ga deɲ ɲipepel pam. ⁸ Nimina mɔmɔk le ga li ye njan aafalaa.

⁹ “N-yoonn ngbaan bi ga chuu nimi, ki ɲa nimi falaa, ki ga ku nimi. M pu, le ɲinibol mɔmɔk ga li nan nimi.

¹⁰ N-yoonn ngbaan le binib pam ga di maasan lii, ki ga kooh tɔb, ki ga li nan tɔb.

¹¹ Le binib bi ɲmanni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabtiib na ga li wiir ki ɲmanni binib pam.

¹² Le titunwanbir ga li wiir. Nima le binib pam aan ki li

* 23:39 : Lik Iahh 118.26.

gee mi ke baah nan gee mi njan pu na. ¹³ Unii umək ji limər ki dii mi ki ti saa liməfal aadoon na, uma le ga ηmar. ¹⁴ Bi ga moon Uwumbər aanaan aabənyaan tee itingbaan kookoo ni waahr, aan ηnibol məmək ηun, le dulnyaa ga nin doo.”

*Tiwan ni kaa ηan na aabər
(Mak 13.14-23; Luk 21.20-24; Daniel 9.27)*

¹⁵ “Ni ga kan tiwanbir ni bii tiwan nimək bi chain na si Uwumbər Aadichal ni, ke Uwumbər aabənbr Daniel aah nan len pu na.”* Tə, nimi bi karni na, ni li beer nimina aatataa. ¹⁶ “N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatiη ponn ni na, bi san buen ηjoo paab. ¹⁷ Unii yaa bi kidiik paab† kan, u taa ki koo waadiik ni u ti yoor waawan, u san mala. ¹⁸ Unii yaa bi kisaak kan, u taa gir kun linampal ke u ti yoor waakekeln. ¹⁹ N-yoonn ngbaan, bipiib bi kpa ηipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa ηaa libiil na ga li kpa kinimbaak. ²⁰ Mee Uwumbər man, aan u taa cha ni san kakab aayoonn, bee likpaakool daal. ²¹ N-yoonn ngbaan binib ga ji falaa pam. Buyoonn Uwumbər nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na, baa kee jin falaa ngbaan aaboln, ki mu aan ki ji falaa

kina. ²² Uwumbər yaa kaa bar falaa ngbaan aayoonn aawiin kan, ubaa aan ηmar. Le waanib aanimbaasaln pu u ga bar falaa ngbaan aayoonn aawiin.

²³ “N-yoonn ngbaan, unii yaa bui nimi ke ‘Lik, Kristo u gaa binib li na sə,’ ki yaa ki bui ke ‘U bi nima chee’ kan, ni taa gaa waah len pu na man. ²⁴ Ba pu? biηmanηmannim ga li bi. Bibaa ga bui ke bi ye Kristo ngbaan la. Biken mu ga bui ke bi ye Uwumbər aabənbatiib la. Le bi ga tun lijinjiir aatun pam, ki ηmann binib. Hali, bi ga pəon bibaa ke bi ti ηmann binib bi Uwumbər nyan bi na. ²⁵ Li pel man, m puen tuk nimi la.

²⁶ “Nima pu na, bi yaa tuk nimi ke Kristo ngbaan bi nteersakpiin ni kan, taa buen ti lik man. Bi yaa ti ki tuk nimi ke u bi kidiik ni kan, taa gaa man. ²⁷ Min Unibən Aabo yaa gir ni kan, ni ga li bi ke utaal aah moor liwipuul ki cha liwilir pu na, unii məmək ga kan.

²⁸ “Liwankpol aah bi nin chee na, nangba mam mu kuuni nima chee la.”

*Yesu aah ga gir ni pu na
(Mak 13.24-27; Luk 21.25-28)*

²⁹ “N-yoonn ngbaan aafalaa aapuwb, le paacham aawan aan ki li bi mbaməm. Nwiin ga bəln. Uηmal mu aan ki li wiin.

* **24:15** : Lik Daniel 9.27; 11.31; 12.11. † **24:17** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idə paan puln tidir paab, le ki di titan pər biin. Bi nan maa ηbibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham. ‡ **24:29** : Lik Aisaya 13.10, 34.4; Esekiel 32.7-8; Joel 2.10, 31; 3.15; Tibəkpiirkaan 6.12-13.

Inmabi mu ga lir.†³⁰ N-yoonn ngbaan le binib ga kan liməkl li ga li bi paacham ki mək bi ke min Unibən Aabo choo na. N-yoonn ngbaan le ηinibol ηimək bi dulnyaa wee ni na ga wii. Bi ga kan min Unibən Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpəən. ³¹ Le kakaan ga wii mpəən pu. Le m ga tun ni maatuuntiib ke bi buen liwipuul, ni liwilir, ni ηηangan, ni ηηangii, ki ti kuun ni maanib məmək, ki di dan m chee.”

Bukpasəm aayatanəkl

(Mak 13.28-31; Luk 21.29-33)

³² “Bukpasəm le ye liy-atanəkl ki tii nimi. Bu aabon yaa bi ηani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, kiseek ga seer. ³³ Kina na, ni yaa kan nimina məmək bi ηani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, m ga gir ni. ³⁴ M tuk nimi mbamən la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina məmək puen ηa. ³⁵ Paacham ni taab ga jer. Maaməbon ma aan jer.”

Ubaa aa nyi bundaln Yesu ga gir ni na

(Mak 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-36)

³⁶ “Ubaa aa nyi buyoonn m ga gir ni na. Uwumbər aatu-untiib bi bi paacham na aa nyi. Min Uwumbər Aajapəən mu aa nyi. Nte Uwumbər baanja le nyi. ³⁷ Min Unibən Aabo aah ga nan gir ni buyoonn na, ga li bi ke naah nan bi Nowa aayoonn pu na

la. ³⁸ Nowa aayoonn ngbaan, buyoonn nnyusakpem aa nan kee jin kitij na, binib nan bi, ki ji, ki nyu, bijab yoor bipiib, bipiib mu mən bijab, ki ti saa bundaln Nowa nan koo bunəb ni na. ³⁹ Baa nan nyi ke nibaa ga ηa bi, ki ti saa buyoonn nnyusakpem nan jin kitij məmək na. Le bi məmək nan bee nnyun ni. Buyoonn min Unibən Aabo ga nan gir ni na, ni ga li bi kina la. ⁴⁰ N-yoonn ngbaan bijab bilee ga li boo kisaak ko. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. ⁴¹ Bipiib bilee ga li boo nan idi. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.

⁴² “Ni li nyi man. Naa nyi bundaln min Nidindaan ga gir ni na. ⁴³ Ni li nyi ke udichadaan yaa ba nyi buyoonn unaayuk ga fuu ni na kan, waa ba ga doon geen. U ba ga li ka lik, unaayuk ngbaan taa koo waadichal ni. ⁴⁴ Nima pu na, ni mu li gor man; ba pu? buyoonn naan li dak ke m ga gir ni na, n-yoonn ngbaan le m ga gir ni.”

Ututunn u ηan na, ni u kaa ηan na

(Luk 12.41-48)

⁴⁵ “Uyidaan ubaa yaa tii waatutunn ubaa tininkpir ke u li lik waachiln ni aanib ki tii bi tijikaar naah ηeer buyoonn na kan, ututunn ngbaan ga ηa kinye ki li kpa nlan, ki li tun waatuln mbaməm? ⁴⁶ Udindaan yaa nan fuu ni ki mui waatutunn ηani uma udindaan aah ban pu na kan, Uwumbər aanyoor ga li bi

ututunn ngbaan pu. ⁴⁷ M tuk nimi mbamɔn la, u ga tii u tininkpir u li lik waawan mɔmɔk. ⁴⁸ Tɔ, ututunn yaa ye titunwanbirdaan kan, u ga dakl usui ni ke udindaan ga yunn, ⁴⁹ ki ga piin ki gbaa ututuɲeen aatɔtiib, ki ga dii bidagbiib, ki ji, ki nyu ndaan ki gbii. ⁵⁰ Le udindaan ga gir ni buyoonn waan li dak ke u ga gir ni na, ⁵¹ ki ga gbaa u ɲinaalab mbamɔm, ki ga di u ɲa biɲmanɲmannim aah bi nin chee na. U ga wii ki ɲmɔ ɲɲinyin nima chee.”

25

Bisapɔm kipiik aayataɲakl

¹ “Uwumbɔr aanaan naahn bisapɔm kipiik bi nan joo baakaryaa mam, bi ti tooh upiidinn nsan ponn ni na la. ² Bi ponn ni biɲmu nan ye bijɔrb, biɲmu mu nan ye bilankpalb. ³ Bijɔrb na nan joo baakaryaa mam, kaa joo nkpan. ⁴ Bilankpalb na joo baakaryaa mam, ki joo nkpan mu. ⁵ Le upiidinn ngbaan yunn. Le bi mɔmɔk dɔ geen.

⁶ “Kinyetaasiik le bi ɲun bi teen mpɔɔn pu ke, ‘Upiidinn choo. Nya ki tooh u nsan ni man.’ ⁷ Le bisapɔm kipiik ngbaan mɔmɔk fii ke bi toor baakaryaa mam. ⁸ Le bijɔrb biɲmu na bui bilankpalb biɲmu na, ‘Tii timi nkpan man. Timi aakaryaa mam ban bi junn la.’ ⁹ Le bilankpalb ngbaan bui bi, ‘Nibaakan, timi aakpan ngbaan aan ɲeer ti ni nimi.

Li cha man binib bi kooh nkpan na chee ki ti daa ɲa man.’ ¹⁰ Baah buen bi ti daa na, le upiidinn fuu ni. Le bilankpalb biɲmu bi gor na dii upiidinn ngbaan, ki koo waadiik ni, bi ti ji upiidinn aajikaar. Le bi laɲ kidiik ngbaan.

¹¹ “Le bijɔrb ngbaan mu nan fuu ni, le ki bui ke, ‘Tidindaan, Tidindaan, chuu piir tii timi.’ ¹² Le u bui bi, ‘M tuk nimi mbamɔn la, maa nyi nimi.’”

¹³ Tɔ, Yesu aah ɲakl bi liy-ataɲakl ngbaan doo na, le u bui ke, “Nima pu na, ni li nyi man. Naa nyi bundaln m ga gir ni na.”

Bitutum bitaa aayataɲakl (Luk 19.11-27)

¹⁴ “Uwumbɔr aanaan naahn uja u nan cha nsan, ki yin waatutum ki nan di waawan mɔmɔk ɲa biɲaal ni na la. ¹⁵ U nan di salmaa aakur aamombil ɲichur ɲiɲmu ki di tii ubaa, ki di ɲichur ɲilee ki di tii uken, ki di lichur libaa ki di tii uken mu. U nan tii bi mɔmɔk baah ga ɲmaa tun pu na, le ki nyan buen. ¹⁶ Ututunn u nan joo ɲichur ɲiɲmu na, libuul ngbaan ni le u tiir kitiir, ki kan tinyoor ɲichur ɲiɲmu ki di kpee. ¹⁷ Ututunn u joo ɲichur ɲilee na mu tiir kitiir ki kan tinyoor ɲichur ɲilee ki kpee. ¹⁸ Ututunn u nan joo lichur libaa na ma nan buen ti gbii libuul, le ki di udindaan aamombil sub nima.

¹⁹ “Ni joo cha ki ti yunn, le bitutum ngbaan aadindaan

fuu ni, ki ban u lik bimək aah tun pu na. ²⁰ Le ututunn u nan gaa salmaa aakur aamombil njichur njjmu na nan joo nj, ni njichur njjmu ki kpee, ki nan bui u, 'Ndindaan, aa nan tii mi njichur njjmu la. M mu tiir kitiir ki kan tinyoor njichur njjmu kpee.' ²¹ Le udindaan bui u, 'Nfaan, aa ye ututunn la, ki tun lituln mbaməm. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbaməm. M ga ŋa si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maaməən.'

²² "Le ututunn u nan joo njichur njilee na mu yoor nj, le ki nan bui u, 'Ndindaan, aa nan tii mi njichur njilee la. M tiir kitiir ki kan tinyoor njichur njilee ki kpee.' ²³ Le udindaan bui u, 'Nfaan, aa ye ututunn la, ki tun lituln mbaməm. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbaməm. M ga ŋa si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maaməən.'

²⁴ "Le ututunn u nan joo lichur libaa na yoor li, ki nan bui u, 'Ndindaan, m nyi aabər, ke aa chur binib mpəən la. Saah kaa bun ni na, aa chee nima la. Saah kaa poo tijikaar ti na, aa faa tima la. ²⁵ Nima le m san ijawaan, ki gbii libuul, ki di saamombil sub. Lik, saamombil sə.'

²⁶ "Le udindaan bui u, 'Utunwanbirdaan umina, ugbanyakdaan umina, aa bui ke aa nyi mbər ke maah kaa bun ni na, m chee nima la, maah kaa poo ti na, m faa tima la. ²⁷ Saah nyi kina na, ba ŋa saa di maamombil ti bil

banki ponn ni? Maah fuu ni na, m ba ga kan maamombil ni tinyoor ki kpee,' le ki bui biken, ²⁸ 'Chuu gaa lichur libaa li u kpa na man, ki di kpee ututunn u joo njichur kipiik na. ²⁹ Unii umək kpa na, bi ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, bi ga chuu gaa waah kpa ni pəkaa na. ³⁰ Chuu ututunn u kaa kpa tinyoor ngbaan na, ki nyan u ki ti di u lii lipaal, mbəmbəən ni. U ga wii ki ŋmə njinyin nima chee.' "

Yesu Kristo aah ga ji binib tibər pu na

³¹ "Min Unibən Aabo ni maatuuntiib ga fuu ni. Le m ga li kpa mpəən sakpen ki kal maabərjal pu ke ubər kpaan na. ³² Le bi ga kuun ni dulnyaa wee ni aanib məmək nnimbiin ni. Le m ga yakr bi ke upihkpaal aah yakr ipiik ni injoob pu na, ³³ ki ga di bininyaam siin ŋŋangii wəb, ki di tiniwanbir siin ŋŋangan wəb. ³⁴ Le min, u ye Ubər kpaan ngbaan na, ga bui binib bi si ŋŋangii wəb na, 'Nimi bi Nte Uwumbər ŋa tinyoor ŋa ni pu na, dan nan ji nnaan mu u nan toor siin nimi, buyoonn u nan naan dulnyaa wee na. ³⁵ Ba pu? nkon nan joo mi, le ni nan tii mi tijikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi, ni nan tii mi nnyun m nyun. M nan ye uchaan la, le ni nan gaa mi. ³⁶ M nan chuun ŋŋmeen la, le ni nan tii mi tiwanpeenkaan m peen. M nan bun la, le ni dan nan mann mi. M nan bi

kiyondiik ni, le ni dan nan lik mi.'

³⁷ "Le bininyaam ngbaan ga baa mi, 'Tidindaan, bayoonn ti nan kan si nkon joo si, ti tii si, aa jin? Bayoonn ti nan kan si, nnyunyuu joo si, ti tii si, aa nyun? ³⁸ Bayoonn ti nan kan si, aa ye uchaan, ti gaa si? Bayoonn ti nan kan si, aa chuun aanmeen, ti peen si? ³⁹ Bayoonn ti nan kan si, aa bun, ti dan nan mann si? Bayoonn ti nan kan si, aa bi kiyondiik ni, ti dan nan lik si?' ⁴⁰ Le min Ubarkpaan ngbaan ga bui bi, 'M tuk nimi mbamɔn la, naah nan na kina ki tii nnaabitiib, biwaatiib bimina na, ni nan na tii mi le na.'

⁴¹ "Le m ga bui binib bi si njangan wɔb na, 'Nimi bi Uwumbɔr puun lii ni pu na, nya m chee man, ki ti koo mmii mu kaan junn, aan Uwumbɔr nan tuur siin kinimbɔn ni kaawanbir mɔmɔk na. ⁴² Ba pu? nkon nan joo mi, naa nan tii mi tijikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi, naa nan tii mi nnyun, m nyun. ⁴³ M nan ye uchaan, naa nan gaa mi. M nan chuun njmeen, naa nan peen mi. M nan bun, naa nan dan nan mann mi. M nan bi kiyondiik ni, naa nan dan nan lik mi.'

⁴⁴ "Le bi mu ga baa mi, 'Tidindaan, bayoonn ti nan kan si, nkon joo si, bee nnyunyuu joo si, bee aa ye uchaan, bee aa chuun aanmeen, bee aa ye ubun, bee

aa bi kiyondiik ni, kaa ter si?' ⁴⁵ Le m ga bui bi, 'M tuk nimi mbamɔn la, naah kaa nan ter nnaabitiib, biwaatiib bimina na, naa nan ter mi le na.' ⁴⁶ Le bi ga kan ntafadaan n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Le bininyaam ngbaan ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na."

26

Bi kpokl baah ga ku Yesu pu na

(Mak 14.1-2; Luk 22.1-2; Jɔnn 11.45-53)

¹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le u bui waadidiliib, ² "Ni nyi ke ni gur iwiin ilee le bi ga ji Lakr-jer aajim.* N-yoonn ngbaan le bi ga di min Unibɔn Aabo na binib aanjaal ni, le bi ti kpaa mi ndɔpuinkoo pu."

³ Tɔ, n-yoonn ngbaan le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib nan kuun Uwumbɔr aatotoorninkpel Kayafas aachiln ni, ⁴ le ki kpokl ke bi ga loon chuu Yesu ki ku u, ⁵ le ki bui tɔb, "Ti taa chuu u njim ngbaan aayoonn man. Ti yaa chuu u n-yoonn ngbaan kan, kinipaak ngbaan ga njma tijar."

Upii ubaa aah nyun Yesu pu na

(Mak 14.3-9; Jɔnn 12.1-8)

⁶ Tɔ, Yesu nan bi Betani aatinj ni, ki bi Simonn u nan ye ukɔndaan na do, ki bi ji tijikaar. ⁷ Waah bi ji tijikaar kina na, le upii ubaa joo ni tulalee u kpa kidaak sakpen

* **26:2** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatinj ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

na ki nan di kpir Yesu aayil paab. Tulalee ngbaan nan bi kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni la. ⁸ Waadidiliib aah kan kina na, le bi gee linuul, ki len ke, “Ba ŋa u bii tulalee ngbaan kina? ⁹ Ti ba ga ŋmaa di u kooh ki kan ilik sakpen ki di tii bigiim.”

¹⁰ Yesu nan bee baah len pu na, le ki baa bi, “Ba ŋa ni muk upii ngbaan kina? U tun lituln li ŋan na le ki tii mi. ¹¹ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn məmək. Mma aan li bi ni chee n-yoonn məmək. ¹² Waah di tulalee ngbaan kpir nwon pu na, u toor mi ke bi ti sub mi la. ¹³ M tuk nimi mbamən la, baah ga moon tibənyaan tee nin chee itingbaan məmək ni na, bi ga len waah ŋa pu na ke binib li teer waabər.”

Judas aah ban ke u kooh Yesu pu na

(Mak 14.10-11; Luk 22.3-6)

¹⁴ Le Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, buen Uwumbər aatotoorninkpiib chee, ¹⁵ le ki ti baa bi, “M yaa di Yesu ŋa niŋaal ni kan, ni ga tii mi ba?” Le bi kahn tikur aamombil piitaa ki di tii u. ¹⁶ Liyaadaal ngbaan le u piin ki bi ban nsan mu u ga di Yesu ŋa biŋaal ni na.

Yesu ni waadidiliib aah jin njim ngbaan pu na

(Mak 14.12-21; Luk 22.7-13, 21-23; Jənn 13.21-30)

¹⁷ Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga ŋmə boroboro u kaa

kpa nnyək na aajan aawiindaal, le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Aa ban ke ti gor njim ngbaan aajikaar la chee ki tii si?”

¹⁸ Le u bui bi, “Ni li cha kitiŋ ngbaan ni, uja ubaa chee man, ki ti bui u, ‘Uməməkr bui ke waayoonn fuu a. U ni waadidiliib ga dan nan ji Lakr-jer aajim aado.’”

¹⁹ Le Yesu aadidiliib ŋa waah tuk bi pu na, le ki gor njim ngbaan aajikaar.

²⁰ Kijook aah joor na, le Yesu ni waadidiliib kipiik ni bilee nan kal ke bi ji tijikaar ngbaan. ²¹ Baah bi ji na, le u bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi.”

²² Waah len kina na, le bisui bii sakpen. Le bi məmək baa u ubaabaa ubaabaa, “Ndindaan, ni ye min la aa?”

²³ Le u bui bi, “M ni unii u kpaani ji lisambil libaa ni na le ga kooh mi. ²⁴ Min Unibən Aabo ga kpo ke naah ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ponn ni ke m ga kpo pu na. Uja u ga kooh mi na ma kan, tibəbir ga li bi u pu; bi yaa kaa ba ma u kan, ni ba soor ki tii u.”

²⁵ Le Judas, u ga kooh u na, baa u, “Uməməkr, ni ye min la aa?”

Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na.”

Tidindaan aajim

(Mak 14.22-26; Luk 22.14-20; 1 Korint Yaab 11.23-25)

²⁶ Baah bi ji tijikaar na, le Yesu yoor boroboro, le ki doon Uwumbər, ki gii, ki di tii waadidiliib, ki bui bi, “Gaa ki li ŋmə man. Nwon le na.”

27 U nan yoor kiyinyook mu, le ki doon Uwumbər, ki di tii bi, le ki bui bi, “Ni məmək nyu man. 28 Maasin le na. Maasin pu, le Uwumbər puu tipuupəln ki tii nimi. Maasin ga nya binib pam aatunwanbir pu, aan Uwumbər di cha pinn bi. 29 M tuk nimi la, maan ki nyu ŋisubil aanyun ngbaan, ki ti saa bundaln m ni nimi ga kpaan nyu mu nsanpəən ni, Nte Uwumbər aanaan ni na.”

30 Le bi gaa Uwumbər aalahn, ki buen Olif aasui aajool paab.

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na

(Mak 14.27-31; Luk 22.31-34; Jonn 13.36-38)

31 Yesu nan bui bi, “Kinyeek kee, ni məmək ga san ki cha mi. Ni ŋmee Uwumbər Aagbanj ni ke ‘Uwumbər ga ku upihdaan, le ipiih yaa.’†

32 Buyoonn Uwumbər ga fikr mi nkun ni na, le m ga loln ni pu nsan ki buen Galilee aatin ni.”

33 Le Piita bui u, “Bi məmək yaa san ki cha si kan, mma aan san cha si.”

34 Le Yesu bui u, “M tuk si mbamən la, kinyeek kimina, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le ukooja nin wii.”

35 Le Piita bui u, “Bi yaa po ban bi ku m ni si kan, maan len ke maa nyi si.”

Le waadidiliib məmək mu len kina.

Yesu aah mee Uwumbər pu na

(Mak 14.32-42; Luk 22.39-46)

36 U ni waadidiliib nan ti fuu nibaa chee, le bi yin nima chee ke Getsemane. Le u bui bi, “Kal do man, aan m buen nibaa chee ki ti mee Uwumbər.” 37 Le u di Piita ni Sebedee aajapətiib bilee na buen. Le usui bii sakpen ki ti nyanj. 38 Le u bui bi, “Nsui bii ki ti nyanj. Ni wu ke nkun aah wu pu na. Kaln do man, ki li lik man.”

39 Le u foor siib, ki doon lichichikr, le ki mee Uwumbər, “Nte, aa yaa kii kina kan, nyan mi falaa u choo na ni. Tə, ŋa saageehn, ki taa ŋa maageehn.”

40 Le u gir buen waadidiliib bitaa ngbaan chee, ki ti mui bi də geen; le u baa Piita, “Naa ŋmaa li ka lik kikir kibaa aa?

41 Ni li ka lik man, aan ki li mee Uwumbər, aan ki taa koo ntəŋ ni. Nisui ban ke ni li lik, le tiwon aa pəə.”

42 Le u ki foor siib, ki ki mee Uwumbər, le ki bui ke, “Nte, ni yaa kaa ye m nyan falaa u choo na ni kan, cha saageehn ŋa.” 43 Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti mui bi ki də geen; ngeen nan joo bi sakpen a.

44 Le u siir cha bi, le ki ki foor siib, ki ki mee Uwumbər taataa, ki ki bui u tibər tichachaan ngbaan. 45 Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti baa bi, “Ni beenin fuur, ki də geen la aa? Lik man, n-yoonn fuu a. U kooh min Unibən Aabo ki di ŋa titunwanbirdam aanjaal ni la.

46 Fii, ti li cha man. Lik, uja u kooh mi na peeni a.”

† 26:31 : Lik Sekaria 13.7.

Baah chuu Yesu pu na

(Mak 14.43-50; Luk 22.47-53; Jönn 18.3-12)

⁴⁷ Waah laa bi len kina na, le Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na fuu ni. Le kinipaak dii u. Bi nan joo kijaak aajum ni jagbaali mam. Bi nan nyan ni Uwumbør aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib chee la. ⁴⁸ Judas u kooh Yesu na nan bui kinipaak ngbaan ke bi yaa ti kan u moor unii u aatakpiln[‡] na kan, uma le na, bi chuu u.

⁴⁹ Baah fuu ni Yesu ni waadidiliib aah bi nin chee na, le Judas kpaan buen Yesu chee, le ki ti bui u, “Umömökr, aa pöö öö?” le ki moor utakpiln.

⁵⁰ Le Yesu bui u, “Njö, aa chuun kinye?”

Le bi dan nan chuu Yesu mpöön. ⁵¹ Le Yesu aadidiliib ponn ni ubaa yoor waajaak aajuk ki gaa per Uwumbør aatotoorninkpel aanaagbiija aatafal. ⁵² Le Yesu bui u, “Di saajuk ngbaan ki di fu kijuchook ni. Binib bimök yoor kijaak aajuk na, kijaak aajuk le ga ku bi. ⁵³ Saa nyi ke m yaa mee Nte Uwumbør kan, u ga tun ni bituuntiib bi jer njichur kipiik ni njilee na m chee dandana aa? ⁵⁴ M mu yaa na kina kan, maan gbiin Uwumbør Aagban aah len pu na ke m ga ji falaa u choo na.”

⁵⁵ N-yoonn ngbaan le u baa kinipaak ngbaan, “Ni joo kijaak aajum, ni njichakukul ni nan chuu mi ke maah ye ufifir le na aa? M nan

bi Uwumbør Aadichal ni iwiin mömök, ki tuk binib Uwumbør aabör, le naa chuu mi. ⁵⁶ Tö, nimina mömök na ke ni gbiin Uwumbør aabönabtiib aah nan njmee pu na.”

Le waadidiliib mömök san cha u.

Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibör pu na

(Mak 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Jönn 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Binib bi nan chuu Yesu na nan di u buen Uwumbør aatotoorninkpel Kayafas aadichal ni, Uwumbør aakaal aamömökb ni Juu yaab aaninkpiib aah kuun nin chee na. ⁵⁸ Le Piita paa Yesu pu, ki bi dandar, le ki ti fuu Uwumbør aatotoorninkpel aachiln ni, le ki koo ni, ki ti kal butöb aajab chee ke u lik naah ga ti doo pu na. ⁵⁹ Le Uwumbør aatotoorninkpiib ni biböjirb aaninkpiib mömök ban binib bi ga möln inyamön ki paan Yesu na, aan bi kan waataani ki ti ku u na. Le biseeraadam pam dan nan möln inyamön paan u. ⁶⁰ Bi mu aa kan waataani. Kookoo yaan le binyamöndam bilee dan nan bui bi ⁶¹ ke uja ngbaan bui ke u ga njmaa gbaa wii Uwumbør Aadichal, ki ki maa ki iwiin itaa daal.

⁶² Le Uwumbør aatotoorninkpel fi sil, ki baa Yesu, “Saan len tibaa aa? Binib ngbaan aah bii si pu na, ti gbii aan taa gbii?” ⁶³ Le Yesu si njmin. Le Uwumbør

[‡] 26:48 : Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mök ngeehn.

aatotoorninkpel bui u, “Puu Uwumbər u fu na pu, aa ye Uwumbər Aajapəon Kristo u Uwumbər lee u na aan saa ye?”

⁶⁴ Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na. M tuk nimi la, n-yoonn mu choo na, ni ga kan min Unibən Aabo ka Uwumbər aanjangii wəb, ki ga kan mi ntaalangbam ni paacham ki choo.”

⁶⁵ Waah len kina na, le Uwumbər aatotoorninkpel chuu kar ubaa aawan-weenkaan, le ki bui ke, “U di ubaa nən Uwumbər la. Taa ki ban seeraadam. Ni nən waah sii Uwumbər pu na. ⁶⁶ Ni dak kinye?”

Le bi bui ke, “U njeer ti ku u la.”

⁶⁷ Le bi teei timəotan njan unimbil wəb, le ki gbaa u. Bibaa mu gbaa u ntapam, ⁶⁸ ki bui u, “Kristo ngbaan, lem Uwumbər aabəabr aaliin ki tuk timi, ulau faa si.”

Piita aah nee Yesu pu na

(Mak 14.66-72; Luk 22.56-62; Jənn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Piita nan ka lichiln ni. Le usapəon u ye ututunn na dan nan bui u, “Aa mu nan bi Yesu u ye Galilee aatiŋ aanii na chee.”

⁷⁰ Le u nee bi məmək aanimbil ni ki bui u, “Maa nyi saah len pu na aatataa,” le ki buen kikaakpaak ni. ⁷¹ Le usapəon uken mu ti kan u, le ki bui binib bi bi nima chee na, “Uja wee mu nan bi Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na chee.”

⁷² Le u ki nee ki puu Uwumbər ke waa nyi u.

⁷³ Le ni kpee siib, le binib bi si nima chee na dan nan bui u, “Ni ye mbamən, aa ye waadidiliib ponn ni ubaa la; saaliin ni baaliin kpaan la.”

⁷⁴ Le u ki puu Uwumbər, le ki bui ke, “Maa nyi uja ngbaan. M yaa mən nnyamən kan, Uwumbər daa ntafal.”

Libuul ngbaan ni le ukooja wii. ⁷⁵ Le Piita teer Yesu aah ba tuk u pu na ke, “Aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii.” Piita nan nyan lipaal, ki ti wii sakpen.

27

Baah nan di Yesu di buen Pailat aanimbiin ni pu na

(Mak 15.1; Luk 23.1-2; Jənn 18.28-32)

¹ Ki woln kitaak le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib məmək kpokl baah ga njan pu ki ku Yesu na. ² Le bi buu u tikululn, ki di u buen kitin ngbaan aaninkpel chee, bi yin u ke Pailat, ki ti di njan unjal ni.

Judas aah ku ubaa pu na

(Lituln 1.18-19)

³ Tə, Judas u kooh Yesu na aah kan ke bi ga ku Yesu na, le u jer waalandak, le ki ki giin ni tikur aamombil piitaa ngbaan ke u ti di tii Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib, ⁴ le ki bui bi, “M tun titunwanbir la. M kooh unii u kaa kpa taani na ke bi ti ku u.”

Le bi bui u, “Naa ye timi aabər. Ni ye saabər la.”

⁵ Le u di njanimbil ngbaan di lii Uwumbər Aadichal ni, ki

siir cha bi, le ki buen ti leen ubaa ηηmin le ki kpo.

6 Le Uwumbør aato-toorninkpiib pii ηimombil ngbaan ki bui ke, “Ni ye nsin aamombil la. Timi aakaal aa kii ke ti di kina aamombil ηa Uwumbør aamombil ni.” 7 Le bi kpokl baah ga ηa ηi pu na, le ki di ηi daa Kiyakmaabuuk aapepel ke bi ti li sui bicham nima. 8 Nima pu, le bi yin nima chee ke “Nsin aatiη” ki nan saa dandana wee.

9-10 Le ni gbiin Uwumbør aabønabr Jeremia aah nan len pu na ke, “Bi di tikur aamombil piitaa le daa kiyakmaabuuk aapepel, Uwumbør aah tuk bi pu na. Njimombil ngbaan ye unii aadaak, Israel yaab ngem aah len ke bi ga daa u pu na.”*

Pailat aah jin Yesu tibør pu na

(Mak 15.2-5; Luk 23.3-5; Jønn 18.33-38)

11 Bi nan di Yesu ti siin kitiη ngbaan aaninkpel Pailat aanimbiin ni. Le Pailat baa u, “Aa ye Juu yaab aabør la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.” 12 Le Uwumbør aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bii Yesu. Le waa len tibaa.

13 Le Pailat baa u, “Saa ηun baah bii si sakpen pu na aa?”

14 Le Yesu si ηmin, kaa len tibaa. Le ni gar Pailat pam.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(Mak 15.6-15; Luk 23.13-25; Jønn 18.39-19.16)

15 Njim ngbaan aayoonn yaa nan saa kan, Pailat ga nyan unaagbiiηa u kinipaak ban u na ki lii. 16 N-yoonn ngbaan unaagbiiηa u kpa liyimbil na nan bi kiyondiik ni. Bi nan yin u ke Barabas. 17 Kinipaak aah kuun na, le Pailat baa bi, “Ni ban m nyan ηma kiyondiik ni? Barabas le aan Yesu u bi yin u ke Kristo ngbaan na?” 18 Pailat nan bee ke bi kpa lipiipoln Yesu pu, nima le cha bi di u ηa unηaal ni.

19 Buyoonn u bi ji Yesu tibør na, Pailat aapuu nan di unii tun ni, ke u li nyi ki taa ηa uja nyaan ngbaan nibaa; ke uja ngbaan pu, u daη tidaη ti muk u sakpen na kinyeek na.

20 Le Uwumbør aato-toorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bui kinipaak ngbaan ke bi tuk Pailat ke u di Barabas lii, ki ku Yesu. 21 Tø, le Pailat ki baa bi, “Bijab bilee ngbaan ponn ni, m ga di ulau lii?”

Le bi bui u, “Di Barabas lii.”

22 Le Pailat baa bi, “Yesu u bi yin u ke Kristo ngbaan na, m ga ηa u kinye?”

Le bi mømæk bui u, “Kpaa u ndøpuinkoo pu.”

23 Le u ki baa bi, “Ba ηa? U tun bakaa bayoo?”

Le bi moo tar mpøøn pu ke, “Kpaa u ndøpuinkoo pu,” le ki ban bi ηma tijar.

24 Pailat mu kan ke waan ηmaa ηa nibaa, le ki ban nnyun, ki ηir unηaal binimbil ni, ki len ke, “Uja nyaan ngbaan aasin aa bi ηηaal ni. Ni ye nimi aabør la.”

* 27:9-10 : Lik Sekaria 11.12-13.

²⁵ Le bi məmək bui u, “Cha waasin li bi timi, ni timi aabim aanaal ni.”

²⁶ Le Pailat nyan Barabas lii, ki cha waajab lue Yesu njinaalab, le ki di u na biŋaal ni, bi ti kpaa u ndəpuinkoo pu.

Butəb aajab aah yook Yesu pu na

(Mak 15.16-20; Jənn 19.2-3)

²⁷ Butəb aajab ngbaan nan di Yesu koo Pailat aadichal ni, le ki kuun ni bijab bi gur na ki nan gob u. ²⁸ Le bi chuu peer waawanpeenkaan, ki di libəkumaln peen u, ²⁹ le ki di ikokon luu kiyikpupuk, ki di chinj u, ki di lidabil ŋum unŋangii ni ke ubər na, le ki gbaan unimbiin ni, ki ŋa u mbənyun, ki bui u, “Juu yaab Aabər, aa pəə ə?” ³⁰ le ki teei timətan ləe u, le ki gaa lidabil ngbaan ki di faa uyil paab. ³¹ Baah ŋa u mbənyun ki ti doo na, le bi chuu peer libəkumaln ngbaan, le ki di waawanpeenkaan peen u, le ki joo u cha, bi ti kpaa u ndəpuinkoo pu.

Baah kpaa u ndəpuinkoo pu pu na

(Mak 15.21-32; Luk 23.26-43; Jənn 19.17-27)

³² Baah cha na, le bi kan uja ubaa, u ye Sairene aatiŋ aanii, aan bi yin u ke Simonn na. Le bi chuu u mpəən ke u tun Yesu aadəpuinkoo. ³³ Le bi ti fuu nibaa chee. Bi yin nima chee ke Golgota. Golgota aatataa le ye ke “Kiyikpaŋ aapepel.” Baah fuu nima chee na, ³⁴ le binib bibaa di

ndaan ni nnyək ki di ŋmal təb ponn ni, ki di tii Yesu ke u nyun. Waah lak lik na, le u yii, kaa nyun.

³⁵ Le butəb aajab ngbaan kpaa u ndəpuinkoo pu, ki di waawanpeenkaan ti yakr təb, le ki too inaan ke bi lik bimək aah ga kan ni na, † ³⁶ le ki ka lik u. ³⁷ Bi nan ŋmee kigbanj budabu cha bi ku u na, ki di tam waadəpuinkoo pu, uyil paab. Kigbanj ngbaan len ke, “Yesu u ye Juu yaab Aabər na le na.” ³⁸ Le bi di bififiirb bilee mu kpaa idəpuinkee pu. Bi nan di ubaa kpaa unŋangii wəb, ki di uken kpaa unŋangan wəb.

³⁹ Le binib bi jer nima chee na sii u, ki gbakr biyil, ⁴⁰ le ki bui u, “Si u len ke aa ga gbaa wii Uwumbər Aadichal ki ki maa li iwiin itaa na, aa yaa ye Uwumbər Aajapəən kan, sunn ni ndəpuinkoo pu, ki ŋmar.”

⁴¹ Le Uwumbər aato-toorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməməkəb, ni Juu yaab aaninkpiib mu ŋa u mbənyun, ki bui ke, ⁴² “U nan gaal biken lir, kaan ŋmaa gaa ubaa lii ki ŋmar. U yaa ye Juu yaab Aabər kan, u sunn ni ndəpuinkoo pu, aan ti gaa u ki kii. ⁴³ U gaa Uwumbər ki kii, ki bui ke u ye Uwumbər Aajapəən. Uwumbər yaa ban u kan, cha u gaa u lii dandana.”

⁴⁴ Le bififiirb bi bi di kpaa u chee idəpuinkee pu na mu sii u kina.

† 27:35 : Lik Ilahn 22.18.

Yesu aah kpo pu na

(*Mak 15.33-41; Luk 23.44-49; Jɔnn 19.28-30*)

⁴⁵ Nwiin kaasisik ni le iringbaan mɔmɔk bɔln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na. ⁴⁶ Nwiin aah kpar na, le Yesu teen mpɔɔn pu, “Eli, Eli, lama sabaktani.” Naatataa le ye ke, “Maawumbɔr, Maawumbɔr, ba pu aa siir cha mi?” †

⁴⁷ Binib bi si nima chee na aah nɔn waah teen pu na, le bibaa bui ke, “Uja ngbaan yin Elaija la.” ⁴⁸ Libuul ngbaan ni le bi ponn ni ubaa san buen ki ti yoor nkiisuk, ki nan di bɔn ndaan mu mɔɔn na ni, le ki di nja lidabil pu ki di nja umɔb chee ke u moor.

⁴⁹ Le binib bi gur na bui ke, “Di cha. Cha ti lik ke Elaija ga dan nan gaa u lii aan waan dan.”

⁵⁰ Le Yesu ki teen mpɔɔn pu, le ki cha waawiin nyan, le ki kpo.

⁵¹ N-yoonn ngbaan, le likekeln li yakr Uwumbɔr aadiik ni nfum mulee na chuu kar paacham ki ti saa kitiŋ. Le kitiŋ den, le nɔtakpasakpiin chuu war. ⁵² Njikaakul ngem mu chuu piir, le Uwumbɔr aanib bi nan kpo na pam fikr nkun ni, ki nyan njikaakul ngbaan ponn ni. ⁵³ Buyoonn Yesu fikr nkun ni na, le bi koo Jerusalem aatiŋ ni, ki di bibaa mɔk binib pam.

⁵⁴ Butɔb aajab aaninkpel, ni binib bi bi u chee ki si kii Yesu na aah kan kitiŋ

aah den pu na, ki kan tiwan nimɔk nja na, le ijawaan chuu bi sakpen. Le bi bui ke, “Mbamɔn, u sil ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.”

⁵⁵ Bipiib pam mu nan bi nima, ki si dandar, ki si lik. Bi nan ye bipiib bi nyan ni Galilee aatiŋ ni ki dii Yesu, ki tun lituln ki ter u na. ⁵⁶ Bi ponn ni ubaa ye Mari Magdalene; uken mu ye Mari, u ye Jems ni Josef aana na; uken mu ye Sebedee aajapɔtiib aana.

Baah sub Yesu pu na

(*Mak 15.42-47; Luk 23.50-56; Jɔnn 19.38-42*)

⁵⁷ Kijook aah joor na, le uwankpadaan ubaa, u ye Arimatea aatiŋ aanii na fuu ni. Bi yin u ke Josef. U mu nan dii Yesu. ⁵⁸ Le uja ngbaan buen Pailat chee ki ti bui u, “Tiin mi Yesu aawon.” Le Pailat bui waajab ke bi di ti tii u. ⁵⁹ Le Josef yoor Yesu aawon, ki di poo likekenyaan ni, ⁶⁰ ki di ti sub kitakpaluŋ ni. Kitakpaluŋ ngbaan le Josef nan cha bi gbii ki, uma ubaa pu. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. Waah di Yesu sub na, le u di litakpasakpeln li pee na, ki di lenj mbisamɔb, le ki buen. ⁶¹ Le Mari Magdalene ni Mari uken mu bi nima chee, ki ka gbɔk kitakpaluŋ ngbaan.

Bikikiirb aah kii Yesu aakaakul pu na

⁶² Le ki woln Juu yaab aakpaakool daal, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Farisii

yaab kuun Pailat chee, ⁶³ le ki bui u, “Timi aaninkpel, ti teer ke unyamɔndaan ngbaan aah nan bi na, u nan bui ke u yaa kpo kan, iwiin itaadaal u ga fikr nkun ni. ⁶⁴ Nima pu na, cha bijab li kii waakaakul, ki ti saa iwiin itaa daal, waadidiliib taa dan nan kur u, ki bui binib ke u fikr nkun ni la. Bi yaa ŋa kina kan, kookoo aanyamɔn mue ga jer njan yoo.”

⁶⁵ Le Pailat bui bi, “Tɔ, yoor bikikiirb, ki li cha man, ki ti cha bi li kii waakaakul naah ban pu na.”

⁶⁶ Le bi buen ki ti dab litakpal li leŋ likaakul aamɔb na, ki cha bikikiirb ka kii li.

28

*Yesu aah fikr nkun ni pu na
(Mak 16.1-10; Luk 24.1-12;
Jonn 20.1-10)*

¹ Juu yaab aakpaakool aah jin ki woln kitaak na, le Mari Magdalene ni Mari uken na buen ti lik likaakul ngbaan kichakpinaanyeeek ni. ² Le kitin den sakpen; ba pu? Uwumbɔr aatuun ubaa nan nyan ni paacham, le ki nan chuu lekr litakpal ngbaan, le ki kal li pu. ³ U nan moor lak lak ke utaal aah moor pu na. Waawanpeenkaan piin chain ke nkokoyon na. ⁴ Bikikiirb aah kan u na, le ijawaan chuu bi sakpen, le biwon gbaa, le bi lir ki fik.

⁵ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui bipiib ngbaan, “Ni taa san ijawaan man. M nyi ke ni ban Yesu u bi nan kpaa u ndɔpuinkoo pu na la. ⁶ Waa bi do. U fikr nkun ni, waah

nan len pu na. Dan man ki nan lik waah ba dɔ nin chee na, ⁷ aan ki buen mala ki ti tuk waadidiliib ke u fikr nkun ni a, ki loln bi pu nsan ki cha Galilee aatin ni. Bi ga ti kan u nima, Nimina le m ban m tuk nimi.”

⁸ Bipiib ngbaan nan san ijawaan, ki mu tee kpa mpopiin pam. Le bi siir likaakul chee mala, ki san buen ke bi ti tuk Yesu aadidiliib Uwumbɔr aatuun ngbaan aah tuk bi pu na.

⁹ Baah cha na, le Yesu ton bi nsan ni, le ki doon bi. Le bi gbaan unimbiin ni, ki joo u, le ki dooni u. ¹⁰ Le u bui bi, “Taa san ijawaan man. Li cha ki ti tuk maadidiliib ke bi li cha Galilee. Bi ga ti kan mi nima chee.”

*Bikikiirb aah mɔln in-
yamɔn pu na*

¹¹ Bipiib ngbaan aah cha na, le bikikiirb bi nan kii Yesu aakaakul na buen Jerusalem, ki ti tuk Uwumbɔr aato-toorninkpiib tiwan nimɔk ŋa na. ¹² Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib kuun tɔb chee, le ki kal ki kpo kl, le ki nyan ŋimombil pam, ki di tii bikikiirb ngbaan, ¹³ le ki bui bi, “Li cha man ki ti ŋmann binib ke naah dɔ geen kinyeeek na, le waadidiliib dan ki nan nyan u likaakul ni. ¹⁴ Kitin aaninkpel yaa ŋun ke ni len ke ni dɔ geen, ki yaa jin nimi tibɔr kan, ti ga nyan nimi.”

¹⁵ Le bikikiirb ngbaan gaa ŋimombil ngbaan, le ki buen ti tuk binib ke Yesu aadidiliib dan nan nyan

waawon likaakul ni a. Nima pu le Juu yaab beenin len kina ki nan saa din.

*Yesu aah di ubaa mək waa-
didiliib pu na*

(Mak 16.14-18; Luk 24.36-49; Jənn 20.19-23; Lituln 1.6-8)

¹⁶ Yesu aadidiliib kipiik ni ubaa na nan buen lijool libaa paab, Galilee aatinj ni, Yesu aah nan mək bi nin chee na. ¹⁷ Le Yesu fuu ni bi chee. Baah kan u na, le bi gbaan unimbiin ni ki doon u. Le bibaa mu joo beeni. ¹⁸ Le Yesu bui bi, “Uwumbər tii mi mpəon məmək, paacham ni taab. ¹⁹ Li cha man njinibol məmək chee, ki ti ɲa bi maadidiliib, ki muin bi nnyun ni, Nte Uwumbər, ni min Ujapəon, ni Nfuur Nyaan aayimbil pu, ²⁰ ki tuk bi ke bi li keei maah tuk nimi pu na məmək. Teer man ke m bi ni chee n-yoonn məmək, ki nan saa dulnyaa aadoon.”

Tibɔnyaan ti MAK ŋmee ti na

*Jɔnn u nan muin binib
nnyun ni na aabɔr*

*(Matiu 3.1-12; Luk 3.1-18;
Jɔnn 1.19-28)*

¹ Tibɔr timina le ye Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aabɔnyaan. ²Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan ŋmee waabɔr ngbaan aah ga piin pu na. U nan ŋmee ke Uwumbɔr bui Waabo ke,

“Maatutunn sɔ. M tun ni u ke u loln ni nsan, ki nan toor nsan ki siin si.”*

³Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar ke, ‘Toor Uwumbɔr aasan man, ki ŋa waasan mu li tok ki tii u.’ †

⁴Kina le uja ubaa nyan sil nteersakpiin ni, bi yin u ke Jɔnn. U nan muini binib nnyun ni, le ki mooni ke, “Kpeln nimi aabimbin man aan Uwumbɔr di cha nimi aatunwanbir pinn nimi, le m ga muin nimi nnyun ni.” ⁵Le kinipaak nyan Judea aatim mɔmɔk ni, ni Jerusalem aatin ni, ki dan u chee, ki nan kpiir baatunwanbir tuk Uwumbɔr. Le Jɔnn muin bi nnyun ni, Jɔdɔdɔn aamɔɔl ni.

⁶Jɔnn nan pee kikipalk ki bi nan di laakumii aakor luu ki na. U nan di ligbapapaln buu uchar ni. Waajikaar

nan ye itoon ni tisiir la. ⁷U nan mooni kinipaak ngbaan ke, “Unii u jer mi na paan ni m pu la. Maa ŋeer ke m gbiln waanaatak aanmin ki tii u. ⁸Mma muin nimi nnyun ni la. Uma le ga nan di Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin nimi.”

Waaah muin Yesu nnyun ni pu na

(Matiu 3.13-4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13)

⁹N-yoonn ngbaan le Yesu nyan Nasaref, kitinj ki bi Galilee ni na, ki dan Jɔnn chee. Le Jɔnn muin u nnyun ni, Jɔdɔdɔn aamɔɔl ni. ¹⁰Yesu aah nyan nnyun ni na, le u kan kitaapaak chuu piir, le ki kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni ki nan tɔŋ u pu, ki naahn linanjel. ¹¹Le nneel nyan ni paacham ki len ke, “Aa ye Njapɔɔn u m gee si na la. Nnimbil gbiin si.” ‡

¹²N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr Aafuur Nyaan di Yesu buen nteersakpiin ni. U nan ti bi nima iwiin imonko ilee la. Le kinimbɔŋ tɔŋni u nima. ¹³Timoor ni aapeel mu nan bi nima. Le Uwumbɔr aatuuntiib nyan ni paacham ki dan nan ŋa u tinann.

¹⁴Le binib nan chuu Jɔnn ki di u ŋa kiyondiik ni. Nee aapuwɔb, le Yesu buen Galilee aatin ni, ki ti mooni Uwumbɔr aabɔnyaan, ¹⁵le ki bui ke, “N-yoonn fuu a. Uwumbɔr aanaan peen ni a. Kpeln nimi aabimbin man, ki gaa tibɔnyaan tee ki kii man.”

* 1:2 : Lik Malakai 3.1. † 1:3 : Lik Aisaya 40.3. ‡ 1:11 : Lik Aisaya 42.1.

Yesu aah yin bijanbam bi-naa pu na

(*Matiu 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11*)

¹⁶ Yesu nan chuun kpak Galilee Aanyusakpem aag-baan, le ki ti kan Simonn ni unaal Andru bi mae kipɔɔk nnyun ni; bi ye bijanbam la. ¹⁷ Le Yesu bui bi, “Dii mi man, aan m cha ni ban binib ki nan tii Uwumbɔr.” ¹⁸ Waah len kina na, libuul ngbaan ni le bi siir cha baapɔr, ki dii u.

¹⁹ Le u foor siib ki kpee, le ki kan Jems ni unaal Jɔnn, bi ye Sebedee aajapɔtiib na. Bi nan bi baanɔb ponn ni, ki bi leni baapɔr. ²⁰ Libuul ngbaan ni le Yesu yin bi. Le bi siir cha bite Sebedee ni waatutum bunɔb ngbaan ponn ni, le ki dii Yesu.

Yesu aah nyan tiyayaar uja ni pu na

(*Luk 4.31-37*)

²¹ Le bi ti fuu Kapenaum aatin ni. Juu yaab aak-paakool daal, le Yesu koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ²² Waah tuk bi tibɔr ti na, le ni gar bi pam. U tuk bi ke unii u kpa Uwumbɔr aapɔn na la, kaa tuk bi ke Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aah tuk bi pu na.

²³ Le uja u tiyayaar joo u na bi mmeen aadiik ngbaan ni, ²⁴ le ki teen ke, “Sin Yesu u ye Nasaref aatin aanii na, aa ban ba ti chee? Aa dan aa nan ɲa timi fam la aa? M nyi si. Aa ye Uwumbɔr aanii u ye chain na la.”

²⁵ Le Yesu kae tiyayaar ng-baan, ki len ke, “N̄mim. Di uja ngbaan lii.”

²⁶ Le tiyayaar ngbaan cha uja ngbaan aawon gbaa, le ki teen mpɔɔn pu, ki di u lii. ²⁷ Le ni gar bi mɔmɔk pam. Le bi baa tɔb, “Ba sɔ? Ni ye mmɔkm pɔɔn la aa? U kpa mpɔɔn, le ki tuk tiyayaar ke ti di binib lii, le ti kii waamɔb.”

²⁸ Nima pu na, Yesu aayim-bil nan moon Galilee aating-baan mɔmɔk ni.

Yesu aah tii bibum pam laafee pu na

(*Matiu 8.14-17; Luk 4.38-41*)

²⁹ Yesu ni binib bi dii u na nan nyan mmeen aadiik ng-baan ni, le ki buen Simonn ni Andru aadichal ni. Jems ni Jɔnn mu nan dii bi. ³⁰ Le Simonn aapuu aana bun, ki dɔ kidiik ni. Le uwon ton. Le bi tuk Yesu ke u bun la. ³¹ Le Yesu buen u chee, ki ti chuu unjaal, ki fiin u kaan. Le uwon sɔɲ. Le u chann bi tichann.

³² Liyaadaal aajook, buy-oonn nwiin lir na, binib nan dan Yesu chee, le ki joo ni bibum mɔmɔk, ni tiyayaar aah joo binib bi na mɔmɔk. ³³ Kitiɲ ngbaan aanib mɔmɔk nan kuun nima, Simonn ni Andru do linampal. ³⁴ Bibum ngbaan nan wiir pam ki nan kpa iween aabɔɲ aabɔɲ na, le Yesu cha bi pɔɔk, ki nyan tiyayaar aah joo binib bi na mu. Tiyaayar ngbaan aah nan nyi waah ye unii u na, waa nan tii ti nsan ke ti len tibaa.

Yesu aah tuk binib Uwumbɔr aabɔr Galilee aatim ni pu na

(*Luk 4.42-44*)

³⁵ Njan aakooja aah wii na, le Yesu fii ki nyan lipaal, ki buen nibaa chee, le ki ti bi nima ubaa ki mee Uwumbər. ³⁶ Naah woln kichakpiik ni na, le Simonn ni ujtiiib mu fii ki nyan, ki bi ban u, ³⁷ le ki ti kan u, le ki bui u ke, “Binib məmək bi ban si la.”

³⁸ Le u bui bi, “Cha ti buen ntim muken ni, aan m ti tuk bi mu Uwumbər aabər. Nima le cha m nyan ni Uwumbər do.”

³⁹ Le u buen Galilee aatim məmək ni, ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabər, le ki nyan tiyayaar binib ponn ni.

Yesu aah cha ukəndaan pəək pu na

(*Matiu 8.1-4; Luk 5.12-16*)

⁴⁰ Ukəndaan ubaa nan dan Yesu chee, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki ganj u ke u ter u, le ki bui u ke, “Aa yaa gee kan, aa ga ηmaa cha m pəək.”

⁴¹ Le kinimbaak chuu Yesu. Le u taln unjaal, ki meeh u, ki bui u, “M gee. Aa pəək.”

⁴² Libuul ngbaan ni le u pəək, kaa ki ye ukəndaan. ⁴³ Le Yesu bui u ke u li cha, ki sur u mbaməm ke, ⁴⁴ “Li nyi ki taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbər aatotoor chee, ki ti di aabaa mək u, ki toor kitork tii Uwumbər ke Moses aakaal aah len pu na. Nima le ga mək binib ke aa pəək a.”

⁴⁵ Le uja ngbaan buen, ki joo tibər ngbaan tuk binib məmək. Waah ηa kina na, le Yesu aa ki ηmaa koo kitinj kibaa ni, binib aanimbil ni. U

nan gur bi kipəək ni la. Le binib nya itingbaan məmək ni, ki chaa u chee.

2

Yesu aah cha uja u aawon faan na pəək pu na

(*Matiu 9.1-8; Luk 5.17-26*)

¹ Iwiin ilee aah jer na, le Yesu ki gir buen Kapenaum aatinj ni. Le binib ηun ke u bi linampal. ² Le kinipaak kuun ni nima chee. Baah wiir pu na, mpaan aa nan ki gur mbisaməb chee, ubaa ki sil. Le u tuk bi Uwumbər aabər.

³ Waah bi tuk bi Uwumbər aabər na, le binib bibaa fuu ni, ki luln ni unii u aawon faan na likekeln ni. Binib binaa le nan luln ni u. ⁴ Kinipaak ngbaan pu, baa nan ηmaa koo ni Yesu chee. Le bi jon kidiik paab, * ki chee liboln ki tuur waah si nin chee kidiik ponn ni na, le ki di baah luln ni unii u likekeln ni na ηa liboln ngbaan ponn ni, ki di u bil Yesu aanimbiin ni.

⁵ Le Yesu kan baah gaa u ki kii mbaməm pu na, le ki bui uja u aawon faan na ke, “Maabo, m di cha pinn saatunwanbir.”

⁶ Uwumbər aakaal aaməmək b bibaa nan ka nima, le ki bi dak bisui ni ke, ⁷ “Ba ηa uja wee len kina? U sii Uwumbər la. Ubaa aan ηmaa di cha pinn titunwanbir, see Uwumbər baanja.”

⁸ Le Yesu bee baah dak pu na, le ki baa bi, “Ba ηa ni dak kina nisui ni? ⁹ Maah bui uja u aawon faan na ke m di cha

* **2:4** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idə paan puln tidir paab, le ki di titan pər biin. Bi nan maa ηibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

waatunwanbir pinn u na le pəə, aan m yaa bui u ke u fiin ki yoor waawandookaan ki li chuun, le pəə? ¹⁰ M ga mək nimi ke min, Unibən Aabo kpa mpəən dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na ke, ¹¹ “M bui si la, fiin, ki yoor saawandookaan, ki li chaa kun.”

¹² Libuul ngbaan ni le u fii sil, ki yoor waawandookaan, ki nyan lipaal bi məmək aan-imbil ni. Le ni gar bi məmək pam. Le bi nyuŋ Uwumbər ki bui ke, “Taa kee kan kina.”

Yesu aah yin Liifai pu na
(*Matiu 9.9-13; Luk 5.27-32*)

¹³ Yesu nan ki gir buen nnyusakpem ni. Le kinipaak dan u chee. Le u tuk bi Uwumbər aabər. ¹⁴ Waah cha na, le u kan ulampoogaar ubaa u ka baah gaal lampoo nin chee na. Bi yin u ke Liifai, le ute ye Alfeus. Le Yesu bui u, “Li dii mi.” Le u fii, ki dii u.

¹⁵ Nee aapuwəb, le Yesu bi Liifai do, ki bi ji tijikaar. Le bilampoogaab ni titunwanbirdam nan wiir, ki dii Yesu. Le bi ponn ni pam mu ka u ni waadidiliib chee, ki bi ji tijikaar. ¹⁶ Le Uwumbər aakaal aaməməkb bibaa, bi ye Farisii yaab na aah kan ke Yesu bi ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar na, le bi baa waadidiliib, “Ba ŋa u ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar?”

¹⁷ Le Yesu ŋun baah len pu na, le ki bui bi, “Binib bi kpa laafee na aa ban dəkta, see bi bun na le ban dəkta. Maa dan

ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam bi nan kpeln baabimbina.”

Kiməlul aabər
(*Matiu 9.14-17; Luk 5.33-39*)

¹⁸ Le Jənn aadidiliib ni Farisii yaab nan bi lulni buməb. Le binib bibaa dan nan bui Yesu ke, “Jənn aadidiliib ni Farisii yaab aadidiliib lulni buməb la. Ba pu saadidiliib ma aa lulni?”

¹⁹ Le u baa bi, “Bicham bi dan bi nan ji ubəndinn aajim na ga ŋmaa lul buməb buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. Buyoonn upiidinn bi bi chee na, baan ŋmaa lul buməb. ²⁰ N-yoonn mu choo, le bi ga chuu nyan upiidinn na bi chee mpəən. N-yoonn ngbaan le bi ga lul buməb.

²¹ “Ubaa aan di likekepəlŋ aageln, ki di len libəkukpokl. U yaa ŋa kina kan, likekepəlŋ aageln na ga kar libəkukpokl na. Liboln ngbaan ga waar ki jer njan yaan. ²² Ubaa mu aan di ndawiin, ki di ŋa kilookpok ponn ni. U yaa ŋa kina kan, kilookpok na ga puu, ki bii. Ndaan na mu ga kpir. Bi ga di ndawiin ki di ŋa kiloopəŋ ni la.”

Juu yaab aakpaakool daal aabər
(*Matiu 12.1-8; Luk 6.1-5*)

²³ Juu yaab aakpaakool libaa daal, le Yesu ni waadidiliib bə dii kisaak kibaa ponn ni. Baah chuun ki cha na, le waadidiliib joo tijikaar na geei, bi ti ŋmə. ²⁴ Le Farisii yaab nan baa Yesu ke, “Ba ŋa

saadidiliib nani kina? Timi aakaal aa kii ke bi na kina likpaakool daal.”

²⁵ Le u baa bi, “Naa karn Ubər David aah nan na pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. Baa nan kpa tijikaar. ²⁶ Le u koo Uwumbər Aadichal ni, buyoonn Abiatar nan ye Uwumbər aatotoorninkpel na, le ki di Uwumbər aaboroboro nman, ki joo ti tii waanib mu, bi nman. Baah na kina na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbər aatotoorb baanja le ga nmo boroboro ngbaan na.

²⁷ “M tuk nimi la, unibən pu le likpaakool daal bi, naa ye likpaakool daal pu le unibən bi. ²⁸ Min Unibən Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan.”

3

Yesu aah cha uja u aanjaal faan na pɔɔk pu na

(*Matiu 12.9-14; Luk 6.6-11*)

¹ Le u ki gir buen mmeen aadiik ni. Le uja u aanjaal faan na bi nima. ² Le bi lik Yesu, ke u ga cha uja ngbaan pɔɔk likpaakool daal aan waan cha u pɔɔk. Ba pu? bi ban bi kan nsaan aan ki galn u ke u bii likpaakool daal. ³ Le Yesu bui uja u aanjaal faan na ke, “Nan sil tikaasisik ni,” ⁴ le ki baa bi, “Likpaakool daal kan, ti ga na ni nan na aan ni kaa nan na? Ti ga tii unii liməfal aan ti ga ku u? Timi aakaal mək timi kinye?”

Le baa len tibaa. ⁵ Le u lik bi məmək, le ki gee linjuul bi pu. Bitafal aah pɔɔ pu na, le ni

bii usui. Le u bui uja u aanjaal faan na ke, “Taln aanjaal.” Le u taln unjaal. Le mu pɔɔk. ⁶ Le Farisii yaab ngbaan nyan lipaal, le ki buen Ubər Herod aanib chee, le ki kpoکل baah ga na pu ki ku Yesu na.

Kinipaak aah nan kuun nnyusakpem chee pu na

⁷ Yesu ni waadidiliib nan buen Galilee Aanyusakpem ni. Le kinipaak dii u. Bi nyan ni Galilee aatim ni la, ni Judea aatim ni, ⁸ ni Jerusalem, ni Idumea aatim ni, ni ntim mu bi Jɔɔdann aamɔɔdapuul na, ni Taya ni Saidonn aatingbaan ni. Bi nan wiir sakpen a. Bi nun Yesu aah tun lijnjiir aatun pu na. Nima le cha bi dan u chee. ⁹ Le u bui waadidiliib ke bi di bunjəb deen nnyun pu, nnyusakpem aagbaan chee, aan u koo ni, kinipaak ngbaan taa muen u. ¹⁰ U nan tii binib pam laafee. Nima le bibum məmək tur tɔb, bi ti fuu u chee aan ki di binjaal meeh u. ¹¹ Tiyayaar ti joo binib na aah kan u na, le ti cha bi gbaan unimbiin ni, le ki teen ke, “Aa ye Uwumbər Aajapɔɔn la.”

¹² Le Yesu kae tiyayaar ngbaan ke, “Taa li joo mi mooni man.”

Yesu aah nyan waakpambalb kipiik ni bilee pu na

(*Matiu 10.1-4; Luk 6.12-16*)

¹³ Yesu nan jon lijool paab, le ki yin waah ban binib bi na ke bi dan u chee. Le bi dan u chee. ¹⁴ Le u nyan bijab kipiik ni bilee, bi ti li bi u chee. Le u yin bi ke waakpambalb. U nyan bi ke u tun bi, aan bi

ti tuk binib Uwumbør aabør,
 15 ki li kpa mpøøn ki nyan
 tiyayaar binib ni.

16 Waah nyan bijab kipiik
 ni bilee bi na aayimbil sɔ: Si-
 monn, le Yesu duln u ke Piita;
 17 Jems ni unaal Jønn bi ye
 Sebedee aajarøtiib na, le Yesu
 duln bi ke Boanejes. Boane-
 jes aatataa le ye ke “Binib bi
 tar ke utaal na”; 18 ni An-
 dru, ni Filip, ni Batolomiu,
 ni Matiu, ni Tomas, ni Jems
 u ye Alfeus aajarøøn na; ni
 Tadeus; ni Simonn u nan ban
 u kuln waatiŋ aadim na; 19 ni
 Judas Iskariot, u ga nan kooh
 uma Yesu na.

*Binib bibaa aah sii
 Uwumbør Aafuur Nyaan pu
 na*

(*Matiu 12.22-32; Luk
 11.14-23; 12.10*)

20 Le Yesu chaa kun. Le
 kinipaak ki kuun ni u chee.
 Nima pu na, u ni waadidiliib
 aa nan kpa nsan bi ji tijikaar.
 21 Udoyaab aah ŋun kina na,
 le bi dan bi nan chuu u; ba
 pu? bi ŋun binib len ke u
 waar la.

22 Uwumbør aakaal
 aamømkb bi nyan ni
 Jerusalem na le bui ke
 kinimbøŋ, ki bi yin ki ke
 Beelsebul, u ye tiyayaar
 aayidaan na, le joo u ki tii
 u mpøøn ke u nyan tiyayaar
 binib ni.

23 Baah len kina na, le
 Yesu yin bi ke bi dan u chee,
 le ki ŋak bi ŋiyataŋak ke,
 “Kinimbøŋ ga ŋa kinye ki
 nyan kima kinimbøŋ binib
 ni? 24 Kitiŋ kibaa ni aanib

yaa yakr ki yaa jaa kijaak
 kan, kitiŋ ngbaan ga bee
 yøli. 25 Lidichal libaa ni aanib
 yaa yakr ki jaa kijaak kan,
 lidichal ngbaan ga bee yøli.
 26 Kinimbøŋ aanaan yaab yaa
 yakr ki jaa kijaak kan, kaan ki
 ŋmaa sil. Kaanaan ga doo.”

*Yesu aah nyan mpøøndaan
 kinimbøŋ ki bii kaawan pu na
 (Matiu 12.29; Luk 11.21-
 22)*

27 “Ubaa aan ŋmaa koo
 mpøøndaan* aadichal ni,
 ki bii waawan, see u puen
 buu u le waahr, le ki nin bii
 waadichal.

28 “M tuk nimi mbamøn
 la, Uwumbør ga di cha binib
 aatunwanbir mømøk ki pinn
 bi. Bi yaa sii u kan, u ga di cha
 pinn bi. 29 Uwumbør Aafuur
 Nyaan ma kan, unii yaa sii
 muma kan, Uwumbør aan di
 cha pinn u. U ga li kpa taani
 n-yoonn mu kaa kpa ndoon
 na.” 30 Binib bibaa nan bui ke
 tiyayaar le joo Yesu. Nima le
 cha u len kina.

*Binib bi ye Yesu aana ni un-
 aatiib na*

(*Matiu 12.46-50; Luk 8.19-
 21*)

31 Le Yesu aana ni unaatiib
 fuu ni ki si lipaal, le ki tun
 unii ke u ti yin Yesu. 32 Le
 kinipaak ka gob Yesu. Le bi
 tuk u, “Lik, aana ni aanaatiib
 si lipaal ki ban si la.”

33 Le u baa bi ke, “Ŋma ye
 nna? Bilabi ye nnaatiib?”
 34 le ki fenn toŋ waadidiliib bi
 ka gob u na, le ki bui ke, “Lik,
 nna ni nnaatiib sɔ. 35 Ba pu?

* 3:27 : Mpøøndaan na ye kinimbøŋ la. Le Yesu kpa mpøøn jer u ki buu u.

unii umək ɲani Uwumbər aah gee pu na, uma le ye nnaal, ni nninkpan, ni nna.”

4

Unii u yaa njikaabim na aayataɲakl

(Matiu 13.1-9; Luk 8.4-8)

1 Yesu nan ki gir buen Galilee aanyusakpem aagbaan, ki ti tuk binib Uwumbər aabər. Le kinipaak sakpeɲ ki kuun ni u chee. Baah wiir pu na, le u koo kal buɲɔb ni, nnyun ni. Kinipaak ngbaan mu nan si nnyusakpem aagbaan. ² Le u tuk bi tibər pam ɲiyataɲak ponn ni.

³ U nan bui bi ke, “Li pel man, ukpaal ubaa le nan buen u ti yaa njikaabim.

⁴ Waah yaa njikaabim ngbaan na, le mubaa lir nsan ni. Le inyoon dan, ki nan peei jin. ⁵ Le mubaa mu lir ntakpateer paab, titan aah kaa wiir nin chee na. Titan aah kaa wiir na, le mu guu punn mala. ⁶ Le nwiin puu, ki ton, ki see mu. Mu aah kaa kpa inyaan mbaməm na, le mu yɔl, ki kpo. ⁷ Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le ikokon muun, le ki ku mu, le mu aa mar. ⁸ Le mubaa mu lir kitinɲi ki ɲan na ponn ni, ki punn, le ki muun, ki mar. Ngem lun piitaa piitaa, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun nkub nkub.

⁹ “U kpa litafal na kan, u ɲun.”

ɲitaa ɲi pu u ɲak bi ɲiyataɲak na
(Matiu 13.10-17; Luk 8.9-10)

¹⁰ Yesu aah bi ubaa na, le waadidiliib kipiik ni bilee na, ni binib bi nan bi u chee na nan dan ki nan baa u waayataɲak ngbaan aatataa.

¹¹ Le u bui bi ke, “Uwumbər le cha ni bee waanaan aabɔbərkaan. Binib bi kaa bi waanaan ni na, u ɲak bima le ɲiyataɲak,

¹² ‘Aan bi lik ki lik, kaa waa, ki pel ki pel, kaa beer naatataa.

Bi yaa ɲun ki bee naatataa kan, nibaakan bi ga kpeln baabimbini, aan Uwumbər di cha baatunwanbir ki pinn bi.’ ”*

Unii u yaa njikaabim na aayataɲakl aatataa

(Matiu 13.18-23; Luk 8.11-15)

¹³ Le Yesu baa bi ke, “Naa bee liyataɲakl ngbaan aatataa aa? Ni ga ɲa kinye ki bee ɲiyataɲak ɲiken aatataa?

¹⁴ Liyataɲakl ngbaan aatataa le ye ke ukpaal ngbaan le ɲaɲ unii u tuk binib Uwumbər aabər na. ¹⁵ Ndibim mu lir nsan ni na le ɲaɲ binib bi ɲun Uwumbər aabər na. Libuul ngbaan ni le kinimbɔɲ dan ki nan nyan ti bisui ni. ¹⁶ Mu lir ntakpateer pu na le ɲaɲ binib bi ɲun tibər ngbaan, ki gaa ti mala ni mpopiin na.

¹⁷ Bi mu aa gaa ti bisui ni mbaməm, kaa joo ti ni yunn. Bi yaa kan limukl ti pu kan, bee binib yaa ɲa bi falaa ti pu

* 4:12 : Lik Aisaya 6.9-10.

kan, libuul ngbaan ni le bi ga di ti lii. ¹⁸ Binib bibaa mu bi ke njikaabim mu lir ikokon ponn ni na la. ¹⁹ Bi nun tibər ngbaan la. Le dulnyaa wee ni aabər, ni liwankpal aakər, ni tiwan aabər aakər mu koo bisui ni, le ki ku tibər ngbaan bisui ni, le taa mar. ²⁰ Mu lir kitin ki nan na ponn ni na le nan binib bi nun tibər ngbaan, ki gaa ti, le ki mar. Ngem mar piitaa piitaa, ngem mu mar imonko itata, ngem mu mar nkub nkub.”

Karyaa aayatanakl
(Luk 8.16-18)

²¹ Le u baa bi ke, “Unii yaa see karyaa kan, u ga di lisambil chin u pu uu? U ga di siin tiwandookaan aataab la aa? Waan di tər tiwan nibaa pu la aa? ²² Tibər timək bə na, ti ga kpiir. Tibəbərkaan məmək mu ga nyan mpaan pu. ²³ U kpa litafal na kan, u nun.

²⁴ “Cha nitafal li bi naah nun ti na ni man. Naah tii pu na, Uwumbər mu ga giin kina le ki tii nimi. U ga tii nimi ki jer naah tii pu na. ²⁵ Unii umək kpa na, Uwumbər ga kpee u. Unii u kaa kpa na, Uwumbər ga chuu gaa waah kpa ni pəkaa na.†

Tijikaar aah na pu na aayatanakl

²⁶ “Uwumbər aanaan naahn njikaabim mu uja bun waasaak ni na la. ²⁷ U geeni kinyeek, kitaak yaa woln kan, u fii. Le njikaabim ngbaan ga punn, ki muun.

Waa nyi mu aah na pu ki punn, aan ki muuni na. ²⁸ Kitin ngbaan le cha tijikaar na. Njan le mu punn, le ki nin muun ki poo, le ki mar. ²⁹ Ti yaa nan biir kan, ni neer lijikaacheel la. Nima pu na, u ga di gər, ki buen ti chee ti.”

Tisufar aabil aayatanakl
(Matiu 13.31-32, 34; Luk 13.18-19)

³⁰ Yesu nan baa bi ke, “M ga di ba ki di nan Uwumbər aanaan? M ga di liyatanakl bayaar ki di nan mu? ³¹ Mu naahn linaanyiimbil la. Libil ngbaan le ye libil waatiir, nibil məmək filk jer lima la. ³² Bi yaa di li bun kan, li ga punn ki muun ki jer tisufar məmək, ki na ibon i filk na. Le inyoon i laani paacham na ga nmaa ter yaadil ibon ngbaan pu.”

³³ Kina le Yesu di nijatanakl njimina aaboln pam tuk bi Uwumbər aabər. U nak bi nijatanak ki ti neer baah ga nmaa pel pu na la. ³⁴ Waa len tibaa bi chee, see nijatanak nmeen. U ni waadidiliib aah bi bibaa na, le u neer nijatanak ngbaan aatataa tuk bi.

Yesu aah na pu ki cha kibun njin na

(Matiu 8.23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Nwiin ngbaan daal aajook, le u bui waadidiliib ke, “Cha ti puur nnyusakpem man.” ³⁶ Le bi siir kinipaak ngbaan chee, ki koo u chee bunəb ni. Inəi iken mu nan

† 4:25 : Naatataa le ye ke unii u pel Uwumbər aabər na, Uwumbər ga cha u moo nun. Unii u kaa pel na, Uwumbər aan ki cha u nun.

bi nima chee. ³⁷ Baah cha na, le kibun ti fii ki bi daar. Le tinyunkpenn fii yeŋni, ki koo bunɔb ngbaan ponn ni, le bu ban bu liin. ³⁸ Yesu mu dɔ liyikukur pu geen, linɔjuul wɔb. Le bi dan nan finn u, le ki bui u ke, “Umɔmɔkr, ti yaa bee nnyun ni kan, aatafal aa bi ti ni ii?”

³⁹ Le u fii ki kae kibun ngbaan, le ki bui nnyun ngbaan ke, “Doon suuna.” Libuul ngbaan ni, le kibun ngbaan ŋmin, nnyun mu doon suuna, ni mɔmɔk ŋmin chii. ⁴⁰ Le u baa bi, “Ba ŋa ni san ijawaan? Naa kee gaa mi ki kii mbamɔm aa?”

⁴¹ Tɔ, ijawaan nan chuu bi sakpen, le bi baa tɔb ke, “Ba aanibol bi na? Kibun ni nnyun mu kpaan kii waamɔb.”

5

Yesu aah cha uwaar pɔk puna

(*Matiu 8.28-34; Luk 8.26-39*)

¹ Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Gerasiin yaab aatinj ni. ² Le uwaar ubaa nan bi nima. ³ Waakookoo yaan nan ye baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na la. Ubaa aa ŋmaa baa u kaan. Bi yaa buu u tikululn kan, u keei ti la. ⁴ Bi nan joo idɔribi ni tikululn buu u kpala kpala. Le u keei tikululn ngbaan, ki gbaa wiir idɔribi mu. Ubaa aa ŋmaa tinj u. ⁵ Nwiin pu ni kinyeek, u po bi ŋjikaakul ngbaan ni, ni ŋgongon paab, ki tar, ki joo ŋitakpal geei ubaa.

⁶ Yesu aah nyan bunɔb ni na, le uwaar ngbaan bi dandar, ki kan u, ki san nan tooh u nsan ni, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki doon u. ⁷⁻⁸ Le Yesu bui ke, “Tiyayaar, nyan uja ngbaan ni.” Le u teen ki len mpɔɔn pu ke, “Yesu, si u ye Uwumbɔr u kaa kpa ŋeen aatɔ na Aajapɔɔn na, aa ban ba m chee? M ganj si Uwumbɔr pu, taa ŋa mi falaa.”

⁹ Le Yesu baa u, “Bi yin si ke ba?”

Le u bui u, “Ti ye tiyayaar ti wiir na la, nima le bi yin mi ke Kipaak,” ¹⁰ le ki ganj u sakpen ke u taa jenn nyan ti kitiŋ kee ni.

¹¹ Igbeer ibaa mu nan bi nima chee, ki wiir, ki chuun ji limɔɔgongoln paab. ¹² Le tiyayaar ngbaan ganj Yesu ke, “Cha ti ti koo igbeer ngbaan ni.” ¹³ Le u kii. Le ti nyan uja ngbaan ni, ki ti koo igbeer na ni. Le igbeer mɔmɔk san sunn limɔɔgongoln taab, ki ti koo nnyun ni, ki bee nnyun ni. I ga nan li fuu ŋichur ŋilee.

¹⁴ Le bijab bi kii igbeer ngbaan na san buen kitiŋ ni, ni itingbaan ni, ki ti tuk binib tibɔr ngbaan. Binib aah ŋun kina na, le bi dan bi nan lik budabu ŋa na, ¹⁵ le ki fuu ni Yesu chee, ki kan uja u tiyayaar ti wiir na nan joo u na ka nima. U cheer, ki pee tiwanpeenkaan, kaa ki chuun unmeen. Le ijawaan chuu bi. ¹⁶ Binib bi kan Yesu aah nyan tiyayaar uja ngbaan ni pu na nan tuk bi Yesu aah ŋa pu na, ki tuk bi naah ŋa igbeer

ngbaan mu pu na. ¹⁷Le bi gan Yesu ke u nya baatinj ni.

¹⁸Le u gir ti koo bunɔb na ni. Waah gir u ti koo bunɔb ni na, le uja u tiyayaar nan joo u na gan u ke u cha u dii u. ¹⁹Le u yii, le ki bui u, “Gir kun, ki ti tuk aadoyaab Uwumbɔr aah san si kinimbaak ki tun litukpaan tii si pu na.”

²⁰Le u buen, ki di bɔ dii kitiŋ ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, le ki tuk binib Yesu aah tun litukpaan pu ki tii u na. Le ni gar bi mɔmɔk pam.

Yesu aah cha upii ubaa pɔɔk aan ki fikr upiibo nkun ni pu na

(Matiu 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹Yesu nan ki gir puur nnyusakpem aadapuul, bunɔb na ni. Waah ti fuu nima na, le kinipaak sakpeŋ kuun ni u chee. Le u si nnyun aagbaan. ²²Le uja ubaa dan u chee. U ye mmeen aadiik ni aaninkpel ubaa la. Le bi yin u ke Jairus. Waah kan Yesu na, le u nan gbaan unimbiin ni, ²³ki gan u sakpen le ki bui u ke, “Ni yaa ki kpee siib na kan, mbisal ga kpo. M gan si la, dan nan di aanjaal ki di paan u pu, aan u pɔɔk ki taa kpo.”

²⁴Le Yesu dii u buen. Le kinipaak ngbaan mu dii Yesu, ki mueni u.

²⁵Le upii u fu tipiir nibin kipiik ni njilee taa door na, mu bi nima chee. ²⁶U nan chaa biteteeb chee, ki kan falaa aabɔŋ mɔmɔk, ki jin waamombil mɔmɔk doo, le naa soor. U nan moo bunɔb

la. ²⁷⁻²⁸Le u njun Yesu aabɔr, le ki len usui ni ke u yaa po meeh waawanpeenkaan kan, u ga pɔɔk. Le u bɔ kini-paak ngbaan ponn ni, ki paan Yesu aapuwbɔb, ki taln unjaal, ki meeh waawanpeenkaan.

²⁹Libuul ngbaan ni, le u pɔɔk, ki bee uwon ponn ni ke iween ngbaan doo a. ³⁰Le Yesu bee usui ni ke mpɔɔn ngem nyan u ni a. Le u fenn kinipaak ngbaan ni, ki baa ke, “Njma meeh maawan-penkaan?”

³¹Le waadidiliib bui u, “Aa kan kinipaak ngbaan aah kpei si pu na, le aa baa ke njma meeh si?”

³²Le u fenn, ki lik njipepel mɔmɔk ke u kan udaan u meeh u na. ³³Le upii ngbaan bee tiwan ni njau na. Ijawaan mu chuu u, le uwon gbaa. Le u dan nan gbaan Yesu aan-imbiiin ni, ki tuk u waabɔr mɔmɔk. ³⁴Le Yesu bui u, “Mbisal, saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, nima le cha aa pɔɔk. Li cha ni mpopiin. Saaween ngbaan aan ki fii.”

³⁵Yesu aah len kina na, le binib bibaa nyan ni Jairus do, ki tooh ni bi nsan ni, ki nan bui Jairus ke, “Aabisal kpo a. Taa ki cha Umɔmɔkr ngbaan njani falaa ki cha aado.”

³⁶Yesu nan njun baah len pu na, le ki bui Jairus, “Tii mi naadii, ki taa san ijawaan.”

³⁷Yesu aa nan cha ubaa ki dii u ki kpee Piita ni Jems, ni Jems aanaal Jɔnn pu. ³⁸Yesu nan fuu Jairus do le ki njun kifuuk pu. Binib bi nima ki wiir, ki wii ikpowiil, ki kaani.

³⁹ Le u koo lidichal ngbaan ni. Waah koo ni na, le u baa bi, “Ba ŋa ni kpa kifuu kina, ki wii? Ubo ngbaan aa kpo. U geen la.”

⁴⁰ Le bi laa u sakpen. Le u jenn nyan bi mɔmɔk lipaal, ⁴¹ ki di ubo ngbaan aate ni una, ni waadidiliib bitaa na, ki di koo waah bi kidiik ki ponn ni na, le ki ti chuu ŋjaal, ki bui u ke, “Upiibo, m bui si la, fiin.”

⁴² Libuul ngbaan ni, le u fii sil, ki chuun gonni. U nan ye ŋibin kipiik ni ŋilee aabo la. Le ni gar bi ki ti nyan. ⁴³ Le Yesu bui bi ke bi taa tuk unii ubaa, le ki bui bi ke bi tii upiibo ngbaan tijikaar u ji.

6

Nasarefaatin aanib aah yii Yesu pu na

(*Matiu 13.53-58; Luk 4.16-30*)

¹ Yesu nan siir nima chee, ki gir buen udo aatin ni. Le waadidiliib dii u. ² Likpaakool daal, le u buen mmeen aadiik ni, ki ti tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Kinipaak ki bi nima na aah ŋun waaliin na, ni gar bi pam. Le bi baa tɔb ke, “Uja wee kan nimina mɔmɔk la chee? U tee kpa ba aalanboln na? Waah tun lijnjiir aatun pu na, u ŋani kinye ki tun ŋi? ³ Waa ye kapenta na aa? Waa ye Mari aajapɔɔn la aa? Waa ye Jems, ni Joses, ni Judas, ni Simonn aakpel la aa? Uninkpatiib aa bi do chee na la aa?” Binib ngbaan nan len kina ki yii u.

⁴ Le u bui bi, “Binib pak Uwumbɔr aabɔnabtiib la, see

bido aatin ni aanib, ni baa-maal, ni baachiln ni aanib baanja le aan pak bi.”

⁵ Le u di ŋjaal paan bimum siib pu, ki cha bi pɔɔk, kaa ki ŋmaa tun lijnjiir aatuln liken nima chee; ba pu? baa nan gaa u ki kii. ⁶ Baah kaa gaa u ki kii na, le ni gar u pam.

Yesu aah tun waadidiliib kipiik ni bilee pu na

(*Matiu 10.5-15; Luk 9.1-6*)

U nan bɔ dii itingbaan ni, le ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ⁷ Le u yin waadidiliib kipiik ni bilee na ke u tun bi nibaa chee, bilelee, bilelee. U tii bi mpɔɔn ke bi ti nyan tiyayaar binib ni, ⁸ le ki bui bi, “Ni taa tun lisachuln aatuln libaa. Ni taa li joo nibaa see kijaang-beek baanja. Ni taa li joo tijikaar, ki taa li joo litaakɔr, ki taa li joo ŋimombil tikpalɔnn ni, ki taa li joo libɔkul ki kpee naah pee li na pu. ⁹ Ni li tak ŋinaatak man. ¹⁰ Naah ti koo lidichal li ponn ni na, ni li bi li ponn ni ki ti saa bundaln ni ga nyan kitiŋ ngbaan ponn ni na, ki taa ki kpeln lidichal. ¹¹ Kitiŋ kibaa aanib yaa kaa gaa nimi, ki yaa yii nimi aabɔr kan, ni nya nima, ki kpaar nitaa aatatan lii nima. Nimina le ga li ye nsurm ki tii bi.”

¹² Waadidiliib ngbaan nan buen, le ki ti bui binib, “Kpeln nimi aabimbin man.” ¹³ Bi nan nyan tiyayaar binib pam ponn ni, ki di nkpan nuk binib pam aayil, le bi pɔɔk.

¹⁴ Yesu aayimbil nan moon ŋipepel mɔmɔk ni. Le Ubɔr Herod mu ti ŋun u pu, le ki

bui ke Jõnn u nan muini binib nnyun ni na le fikr nkun ni, nima le cha u kpa mpɔɔn ki tun lijnjiir aatun ngbaan.

¹⁵ Le biken mu bui ke u ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la. Le biken mu bui ke u ye Uwumbɔr aabɔnabr ke bibɔnabtiib bi nan bi n-yaayoonn na la.

Jõnn u nan muini binib nnyun ni na aakun

(Matiu 14.1-12; Luk 9.7-9)

¹⁶ Tɔ, Ubɔr Herod aah ŋun Yesu aabɔr na, le u bui ke, “U ye Jõnn, u m nan chuu gii uyil na la. U fikr nkun ni la.”

¹⁷ Budabu pu Ubɔr Herod len kina na le ye ke u nan tun waajab bi ti chuu Jõnn, ki buu u tikululn, ki di u ŋa kiyondiik ni. Taani u cha u chuu u na, le ye ke Jõnn nan bui u ke waah ŋa pu na, naa ŋan. Ba pu? Ubɔr Herod nan kpa naal ubaa, bi yin u ke Filip, le u nan gaa unaal ngbaan aapuu u chee. Bi yin upii ngbaan ke Herodias. ¹⁸ Le Jõnn bui Ubɔr Herod ke waah gaa unaal aapuu na, u bii Uwumbɔr aakaal.

¹⁹ Nima pu le Herodias nan nann Jõnn, ki ban u ku u, kaa ŋman; ²⁰ ba pu? Ubɔr Herod aa nan cha u ŋa u nibaa. Herod san Jõnn ki bee ke u ye uninyaan u bi chain na la. Nima pu na, Herod nan gee u li pel waabɔr. Waah nan ŋun waabɔr ti na nan ŋa u ilandak sakpen a.

²¹ Le Ubɔr Herod aamaal aawiin daal nan fuu. Le u ŋa tijikaar pam, ki

yin bininyuum, ni waajab aaninkpiib, ni Galilee aatin aaninkpiib ke bi dan nan ji. ²² Baah bi ji tijikaar ngbaan na, le Herodias aabisal dan nan waa liwaal bi mɔmɔk aanimbiin ni. Le ni mɔr Ubɔr Herod, ni binib bimɔk nan bi ji u chee tijikaar na. Le Ubɔr Herod bui u ke u ga tii u ipiin. U yaa len waah ban pu na kan, nima le u ga tii u. ²³ U nan puu Uwumbɔr ke u ga tii u waah ban pu na; ni yaa po ye waanaan ligeln kan, u ga tii u.

²⁴ Le usapɔɔn ngbaan buen ti baa una ke, “M ga bui u ke u tii mi ba?”

Le una Herodias kan nsan mu u ga di ku Jõnn na, le ki bui waabo ke, “Li cha ti bui u ke aa ban Jõnn u muini binib nnyun ni na aayil la.”

²⁵ Le u gir buen Ubɔr Herod chee mala, ki ti bui u ke, “M ban ke aa di Jõnn u muini binib nnyun ni na aayil, ki di ŋa likusambil ponn ni, ki di tii ni mi dandana wee.”

²⁶ Waah len kina na, le ni bii Ubɔr Herod aasui sakpen. Waah puu tipuur ti bicham aanimbiil ni na, nima le waa ban ke ti bee. ²⁷ Libuul ngbaan ni le u tun waajab ponn ni ubaa ke u ti li joo ni Jõnn aayil. Le uja ngbaan buen kiyondiik ni, ki ti chuu gii ni Jõnn aayil, ²⁸ ki di ŋa likusambil ponn ni, ki joo ni nan di tii usapɔɔn ngbaan. Le u mu di ti tii una. ²⁹ Jõnn aadidiliib aah ŋun kina na, bi dan nan yoor linikpol ngbaan, ki ti di sub.

Yesu aah kpiin bijab njichur njijmu pu na

(Matiu 14.13-21; Luk 9.10-17; Jõnn 6.1-14)

³⁰ Yesu aakpambalb nan ki gir ni u chee, ki nan tuk u baah tuk binib Uwumbõr aabõr, ki tun lituln mãmæk pu na.

³¹ Binib mu nan bi nima chee ki wiir, bibaa choo, biken mu gir. Nima pu na, u ni waadidiliib aa nan kpa mpaan bi ji tijikaar. Le u bui bi, “Cha ti buen kipõæk ni, binib aah kaa bi nin chee na, ki ti li bi tibaa, ki kal ki fuur.”

³² Le bi koo bunõb ni, ki kpak nnyusakpem aagbaan, ki ti bi kipõæk ni bibaa.

³³ Binib nan kan baah cha pu na. Le bi ponn ni pam bee bi, le ki nyan itingbaan mãmæk ni, ki san kpak nnyusakpem aagbaan, ki ti puen bi fuu nima. ³⁴ Yesu aah nan ti fuu nima ki nyan bunõb ni na, u kan kinipaak sakpen. Bi nan bi ke ipiuh i chuun kaa kpa upihkpaal na. Nima le u san bi kinimbaak, ki tuk bi Uwumbõr aabõr pam. ³⁵ Kijook aah joor na, le waadidiliib dan nan bui u ke, “Ti bi kipõæk ni la. Kijook mu joor a. ³⁶ Cha binib ngbaan buen itingbaan ni ki ti daa tijikaar ki ji.”

³⁷ Le u bui bi, “Nimi nibaa tii bi tijikaar bi ji man.”

Le bi baa u, “Ti ga di iwiin ikui ilee aapal ki daa tijikaar ki nan tii bi, bi ji ii?”

³⁸ Le u baa bi, “Ni kpa njiboroboro kpin njija? Li cha ti lik man.”

Le bi buen ti lik, ki gir ni nan tuk u ke, “Ti kpa

njiboroboro kpin njijmu ni ijan ilee.”

³⁹ Le u bui kinipaak ngbaan mãmæk ke, “Kaln kitij timosõnn pu man, njikpuk njikpuk.” ⁴⁰ Le bi kal nkub nkub, ikuul piijmu pu. ⁴¹ Le u yoor njiboroboro kpin njijmu, ni ijan ilee ngbaan, ki waan lik paacham, ki doon Uwumbõr, le ki gii gii boroboro ngbaan, ki di tii waadidiliib ke bi yakr siin binib ngbaan aanimbiin ni. Le u yakr ijan ilee ngbaan mu, ki di tii bi mãmæk. ⁴² Le bi mãmæk njman ki bab. ⁴³ Baah njman ki bab na, le waadidiliib kuun boroboro ni ijan i gur na, ki gbiin tibõækur kipiik ni tilee. ⁴⁴ Bijab bi jin tijikaar ngbaan na nan ye njichur njijmu la.

Yesu aah chuun nnyun pu pu na

(Matiu 14.22-33; Jõnn 6.15-21)

⁴⁵ Libuul ngbaan ni, le Yesu muk waadidiliib ke bi gir koo bunõb na ni, ki loln u pu nsan, ki puur nnyusakpem aada-puul, ki buen Betseda aatinj ni. Le u tuk kinipaak ngbaan ke bi li cha kun. ⁴⁶ Waah chõi bi na, le u jon lijoor paab, u ti mee Uwumbõr. ⁴⁷ Le ni mue. Le u bui nima, ubaa. Waadidiliib mu nan bi bunõb ni, nnyusakpem aakaasisik ni. ⁴⁸ Libuln mu daar ki tok bi sakpen ki muk bi. Le Yesu kan ke ni põõ sakpen baah ga njaal bunõb pu aan bu chuun na. Ikooja aah wii buyoonn na, le u chuun nnyun paab, ki buen bi chee, ki ti njaj bi. U

ba ga nan jer bi pu. ⁴⁹⁻⁵⁰ Le bi məmək kan u chuun nnyun pu. Baah kan u na, le bi dak ke ni ye utekpiir aawiin la. Le ijawaan chuu bi sakpen. Le bi faa ikuun.

Libuul ngbaan ni le u bui bi, “Chuu nibaa man. Min ye. Ni taa san ijawaan man,” ⁵¹ le ki koo buṅɔb ni bi chee. Waah koo buṅɔb ni na, le libuln ḡmin. Le ni gar bi ki ti nyan; ⁵² ba pu? bitafal aah pɔɔ pu na, nima le baa bee waah fe di boroboro tun lijnjiir aat-uln pu na aatataa.

Yesu aah cha bibum pɔɔk Genesaret aatinj ni pu na (Matiu 14.34-36)

⁵³ Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Genesaret aatinj chee, le ki nyan buṅɔb ni, ki di bu gbin. ⁵⁴ Baah ti nyan buṅɔb ni na, libuul ngbaan ni le binib bee Yesu, ⁵⁵ ki san buen itingbaan məmək ni, ki luln ni bibum ḡikeken ni, ki joo ni bi u chee. Bi yaa ḡun waah bi nin chee na kan, le bi joo ni bibum u chee. ⁵⁶ U yaa buen ntisakpem ni, bee itingbaan ni kan, bi joo ni bibum, ki nan bilni kinyan ni, le ki mee u ke u cha bibum meeh waabəkul aamɔjuul. Bimək meeh li na, libuul ngbaan ni le bi pɔɔk.

7

Biyaaajatiib aakaal (Matiu 15.1-9)

¹ Le Farisii yaab ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa nyan Jerusalem, ki

dan nan kuun Yesu chee. ² Bi nan kan ke waadidiliib bibaa aah ji tijikaar pu na, bi bii baakaal; ba pu? baa ḡir biṅaal.

³ Farisii yaab ni Juu yaab biken dii biyaaajatiib aakaal la. Bi yaa kaa ḡir biṅaal mbamɔm kan, baan ji tijikaar. ⁴ Bi yaa nyan kinyan ni kan, baan ji nibaa see bi puen fu nnyun waahr, le ki dii ikaal aabɔṅ aabɔṅ ke nimina na, ki ḡir ḡisambil, ni ḡibuu, ni tiyir, ni tiwandookaan, baakaal aah dii pu na.

⁵ Le Farisii yaab, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ngbaan baa Yesu ke, “Ba ḡa saadidiliib aa dii tiyaaajatiib aakaal? Bi ji tijikaar kaa ḡir biṅaal.”

⁶ Le u bui bi, “Nimi biṅmanḡmannim, Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len nimi aabɔr na, u nan len mbamɔn la ke,

‘Binib ngbaan pak Uwumbɔr bumɔb ni la. Bisui daa u chee.

⁷ Bi dooni u yɔli la, ki mək binib biyaaajatiib aakaal, ke ni ye waakaal la.’”*

⁸ Yesu nan ki tuk bi ke, “Ni di Uwumbɔr aakaal lii, le ki joo binib yaan.

⁹ “Ni tee yii Uwumbɔr aakaal, le ki dii niyaaajatiib aakaal. ¹⁰ Moses nan len ke, ‘Aa li pak aate ni aana,’[†] ki ki len ke, ‘Unii yaa len tibɔbir lii ute, bee una pu kan, ni ku u.’[‡] ¹¹ Le nima len ke unii yaa bui

* 7:7 : Lik Aisaya 29.13. † 7:10 : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16. ‡ 7:10 : Lik Nnyam 21.17; Liifai Yaab 20.9.

ute, bee una ke, ‘Maah ba ga tii si ni na, maan ki ηmaa tii si. M di tii Uwumbər a,’¹² ki yaa kaa tii ute ni una nibaa kan, ni kii kina la.¹³ Nimina ponn ni, ni yii Uwumbər aabər, le ki dii niyaajatiib aakaal, ki tuk binib ke bi mu li dii kina. Ni ηani tiwan nimina məmək aabər pam.”

Tiwan ni ηani unii titunwanbirdaan na
(*Matiu 15.10-20*)

¹⁴U nan ki yin kinipaak ngbaan, le ki bui bi, “Ni məmək li pel man, aan ki bee maah ga tuk nimi pu na aatataa.¹⁵ Tiwan ni unii di ηa uməb ni u di nab na nibaa aan ηmaa ηa u titunwanbirdaan. Tiwan ni nyani uməb ni na, nima le ηani u titunwanbirdaan. [¹⁶U kpa litafal na kan, u ηun.”]

¹⁷Le u siir kinipaak ngbaan chee, ki kun. Waah koo kidiik ni na, le waadidiliib baa u waayatajakl ngbaan aatataa.¹⁸ Le u baa bi, “Ni mu aa kee bee maaliin aatataa aa? Naa nyi ke unii aah ji tiwan ni na aan ηmaa ηa u titunwanbirdaan aa? ¹⁹Waah ji ni na aa koo usui ni. Ni koo lipuul ni la, le u ti sən.” Yesu aah len kina na, ni mək ke tijikaar tibaa aa kə.

²⁰Le u nan ki tuk bi, “Tiwan ni nyan unii aaməb ni na, nima le ηani u titunwanbirdaan.²¹ Tiwan ni nyani binib aasui ni na le ye ilandak i kaa ηan na, ni kidagook aatuln, ni kinaayuk, ni linikul,²² ni iniman, ni mbiin, ni linyaməngee, ni inimpo,

ni lipiipoln, ni ηisiibil, ni kalmbaani, ni kijərək aatuln.²³ Tiwanbir nimina məmək nyan ni unii aasui ni la, le ki ηani u titunwanbirdaan.”

Upii aah gaa Yesu ki kii mbaməm pu na

(*Matiu 15.21-28*)

²⁴Le Yesu siir nima, ki buen Taya ni Saidonn aatingbaan ni, ki ti koo lidichal libaa ni, kaa gee ke unii ubaa li nyi ke u bi nima. U mu aa ηmaa bər.²⁵⁻²⁶ Upii ubaa nan bi nima chee. Waa ye Juu yaab aanii ponn ni ubaa. Bi nan ma u Fonia aatinj ni, Siria aatingbaan ni la. Le tiyayaar joo ubisal. Le upii ngbaan ηun Yesu pu, ki dan nan gbaan unimbiin ni, ki garj u ke u nyan tiyayaar ti joo waabo na.²⁷ Le Yesu bui u, “Cha ti kpiin mbim waahr. Ti yaa di mbim aajikaar ki di tii ibə kan, naa ηan.”

²⁸Le u bui u, “Ndindaan, ni ye mbamən la; ibə mu tee də teebul taab ki ji mbim aajikaabol ηi lir kitiη na.”

²⁹Le Yesu bui u, “Saah len mbamən pu na, nima le cha m nyan tiyayaar ngbaan saabo ni. Aa ga ηmaa gir kun.”

³⁰Le u gir kun linampal, ki ti kan ke tiyayaar ngbaan sil nyan waabo ni. U nan də kidiik ni la.

Yesu aah cha ubir pək pu na

³¹Le Yesu ki nyan Taya aatingbaan ni, ki di bən dii Saidonn aatinj ni, ki ti bən dii kitiη ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, ki ti fuu Galilee Aanyusakpem ni.³² Le binib

bibaa joo ni ubir u chee. Utafal mu kpa. Le bi gan Yesu ke u di unjaal paan u pu. ³³ Le Yesu di u nyan kinipaak ngbaan ponn ni, ki di buen n-gbaan, ki ti di unjanbim meeh utafakpaa ngbaan aatafal, ki tii timootan meeh utafakpaa ngbaan aalambil, ³⁴ le ki waan lik paacham, ki fuur lii uponn ni, le ki bui u ke, “Efata.” Efata aatataa le ye ke “Kpaar.”

³⁵ Libuul ngbaan ni, le u nun. Ulambil mu lɔkr, le u piin ki bi len tibɔr mbamɔm. ³⁶ Yesu nan bui bi ke bi taa tuk ubaa. U yaa bui bi ke bi taa tuk ubaa kan, le bi moo mooni ti. ³⁷ Ni nan gar binib ki ti nyan, le bi len ke, “Waah nani nimɔk na, ni nan. U cha bitafakpaab nun, ki cha bibirb mu len.”

8

Yesu aah kpiin binib njichur njinaa pu na
(*Matiu 15.32-39*)

¹ N-yoonn ngbaan le kinipaak ngbaan ki kuun ni Yesu chee. Baa nan kpa nibaa bi ji. Le u yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki bui bi ke, ² “M san kinipaak ngbaan kinimbaak la; bi bi m chee iwiin itaa, kaa kpa nibaa bi ji. ³ Bibaa nyan ni dandar la. M yaa kaa tii bi tijikaar, ki bui bi ke bi li chaa kun kan, bi ga ti fik nsan ponn ni.”

⁴ Le waadidiliib bui u, “Ti bi kipɔk ni la. Ti ga kan tijiir la chee aan ki di tii binib ngbaan mɔmɔk aan bi ji bab?”

⁵ Le u baa bi, “Ni kpa njiboroboro kpin njija?”

Le bi bui u ke, “Njilole.”

⁶ Le u bui kinipaak ngbaan, “Kaln kitin man.” Le u yoor njiboroboro kpin njilole ngbaan, ki doon Uwumbɔr, ki gii gii, ki di tii waadidiliib ke bi yakr siin kinipaak ngbaan aanimbiiin ni. Le bi yakr siin binimbiiin ni. ⁷ Bi nan kpa njanbim siib mu. Le u yoor ijan ngbaan mu, ki doon Uwumbɔr, le ki bui bi ke bi di i mu ki di yakr siin binimbiiin ni. ⁸ Le bi mɔmɔk nman ki bab. ⁹ Bi ga nan li fuu njichur njinaa. Baah nman ki gur na, le waadidiliib peei ki gbiin tibɔkur tilole. Le u bui kinipaak ngbaan ke bi li chaa kun. ¹⁰ Libuul ngbaan ni, le u ni waadidiliib koo bunɔb ni, ki buen Dalmanuta aatin ni.

Baah ban ke Yesu tun lijnjiir aatuln pu na

(*Matiu 12.38-42; 16.1-4*)

¹¹ Le Farisii yaab dan, ki nan kpak Yesu kinikpakpak. Bi nan ban bi tɔn u la, le ki bui u ke u tun lijnjiir aatuln Uwumbɔr aapɔn pu, aan bi kan. ¹² Le Yesu fuur lii uponn ni, ki baa bi, “Nimi dandana aanib, ba na ni ban ke m tun lijnjiir aatuln aan ni kan? M tuk nimi mbamɔn la, maan tun lijnjiir aatuln aan ni kan.”

¹³ Le u siir nima ki cha bi. Le u ni waadidiliib ki gir koo bunɔb ngbaan ni ke bi puur nnyusakpem.

Bi li nyi Farisii yaab aamɔkm
(*Matiu 16.5-12*)

14 Waadidiliib nan suln kaa joo boroboro. Boroboro kpiln libaa baanja le nan bi baanɔb ni. 15 Le u bui bi, “Ni li nyi man Farisii yaab, ni Ubər Herod aaboroboro aanyɔk.”

16 Le bi bui tɔb, “Taah kaa joo boroboro na, nima le cha u len kina.”

17 Le Yesu bee baah len tɔb chee pu na, le ki baa bi, “Ba ɲa ni len tɔb chee ke naa joo boroboro? Naa kee bee maabimbin aa? Naa bee maah len pu na aatataa aa? Nitafal pɔɔ la aa? 18 Ni kpa ɲinimbil, kaa waa aa? ki kpa ɲitafal, kaa ɲun aa? 19 Maah nan di ɲiboroboro kpin ɲinmu ki gii yakr binib ɲichur ɲinmu na, ni nan peei ni gur na tibɔɔkur tinja? Naa teer la aa?”

Le bi bui u, “Kipiik ni tilee.”

20 Le u ki gir baa bi, “Maah nan di ɲiboroboro kpin ɲilole ki gii yakr tii binib ɲichur ɲinaa na, ni nan peei ni gur na tibɔɔkur tinja?”

Le bi bui u, “Tilole.”

21 Le u ki baa bi, “Naa kee nin bee maah len pu na aatataa aa?”

Yesu aah likr ujoon aanimbil pu na

22 Le bi fuu Betseda aatin ni. Le binib bibaa joo ni ujoon Yesu chee, ki nan gan u ke u di unjaal meeh u. 23 Le Yesu chuu unjaal, ki dar u ki di nyan kitiŋ ngbaan ni, le ki ti tii timɔtan ɲa ujoon ngbaan aanimbil ni, ki di unjaal paan u pu, ki baa u, “Aa waa aa?”

24 Le u lik, le ki bui ke, “M waa binib chuun ki naahn isui la.”

25 Le Yesu ki gir di unjaal paan unimbil pu. Le u lik mbamɔm, ki pɔɔk, ki waa tiwan mɔmɔk chain. 26 Le Yesu bui u ke u li tak nsan chaa kun. U taa bɔ dii kitiŋ ngbaan ni.

Piita aah len Yesu aabɔr pu na
(Matiu 16.13-20; Luk 9.18-21)

27 Yesu ni waadidiliib nan siir nima ki di buen Siisarea Filipi aatingbaan ni. Baah cha na, le u baa bi, “Binib bui ke m ye ɲma?”

28 Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na. Biken mu len ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la. Biken mu len ke aa ye n-yaayoonn na aabɔnabtiib ponn ni ubaa la.”

29 Le u ki baa bi, “Nima len ke m ye ɲma?”

Le Piita bui u, “Aa ye Kristo u Uwumbɔr lee u na la.”

30 Le Yesu sur bi ke bi taa tuk unii ubaa.

Yesu aah tuk waadidiliib waah ga ji falaa pu na

(Matiu 16.21-28; Luk 9.22-27)

31 Le u piin ki tuk waadidiliib ke, “Min Unibɔn Aabo ga ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ga yii mi, ki ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.” 32 U tuk bi tibɔr ngbaan chain la. Le Piita di u nyan n-gbaan, ki ti sur u mbamɔm ke u taa len kina. 33 Le Yesu fenn ki tonj waadidiliib biken, le ki kae Piita, ki bui ke, “Kinimbɔŋ,

siir foor m chee. Saa dak ke Uwumbər aah dak pu na. Aa dak ke binib aah dak pu na la.”

³⁴ Le Yesu yin kinipaak ngbaan ni waadidiliib, le ki bui bi, “Unii yaa ban u dii mi kan, cha u yii ubaa, ki yoor waadəpuinkoo, aan ki li dii mi. ³⁵ Unii umək kaan ηmaa kpo m pu na kan, waaməfal ga bee yəli la. Unii umək ga ηmaa kpo m pu, ni tibənyaan tee pu na kan, u ga kan liməfal li kaa kpa ndoon na. ³⁶ Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan məmək, ki lann waaməfal kan, ba aanyoor le u kan? ³⁷ Unii tee ga di ba ki daa waaməfal? ³⁸ Dandana aanib ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbər. Unii yaa san iniməən m ni maabər chee ke u di tuk biken kan, min Unibən Aabo ga nan yii udaan ngbaan. M ga gir ni, ki li kpa Nte Uwumbər aapəən. Uwumbər aatuuntiib bi ye chain na, mu ga dii mi. N-yoonn ngbaan le m ga yii udaan ngbaan.”

9

¹ U nan ki tuk bi, “M tuk nimi mbamən la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan Uwumbər aanaan fuu ni ni mpəən.”

Yesu aawon aah kpeln pu na
(*Matiu 17.1-13; Luk 9.28-36*)

² Iwiin iloob nan jer, le Yesu di Piita, ni Jems, ni Jonn, ki jon lijoor fəfək paab, bibaa. Le uwon kpeln binimbil ni. ³ Waawanpeenkaan nan

kpeln tiwanpipiln, ki wiin chain. Ubaa aa bi dulnyaa wee ni, ki ga ηmaa ηa likekeln li li piin kina. ⁴ Le bi kan n-yaayoonn na aabənabtiib Elaija ni Moses bi len Yesu chee tibər. ⁵⁻⁶ Le ijawaan chuu waadidiliib sakpen. Piita aa nan nyi waah ga len pu na, le ki bui Yesu ke, “Uməmək, taah bi do na, ni ηan. Cha ti ηa ηiboo ηitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.”

⁷ Le ntaalangbam dan nan biin bi pu. Le nneel len ntaalangbam ngbaan ni ke, “Njapəən u m gee u na sə. Li ηun waah len pu na man.” ⁸ Le bi fenn lik mala, kaa kan unii ubaa, see Yesu baanja.

⁹ Le bi gir sunn ni lijoor ngbaan taab. Baah bi sunni na, le Yesu bui bi, “Ni taa tuk ubaa naah kan pu na, ki nan saa buyoonn min Unibən Aabo ga fikr nkun ni na.”

¹⁰ Le bi kii kina. Bi mu nan baa təb ke, “Waah len ke u ga fikr nkun ni na, naatataa ye kinye?” ¹¹ Le bi baa u, “Ba pu Uwumbər aakaal aaməmək len ke Elaija le ga puen dan, le Kristo nin fuu ni?”

¹² Le u bui bi, “Mbamən, see Elaija puen fuu ni ki nan toor tiwan məmək. Ni mu ηmee Uwumbər Aagban ni ke min Unibən Aabo ga ji falaa sakpen. Binib mu ga yook mi. ¹³ M tuk nimi la, Elaija puun fuu ni a. Le binib ηa u bakaa, baah gee pu na. Bi ηa u naah ηmee pu Uwumbər Aagban ni ke bi ga ηa u pu na.”

Yesu aah nyan libimbikl ubo ni na
(*Matiu 17.14-21; Luk 9.37-43a*)

¹⁴ Le bi fūu waadidiliib biken aah bi nin chee na, ki kan kinipaak sakpen si gob bi. Uwumbər aakaal aaməmək bībaa mu bi kpak bi kinikpakpak. ¹⁵ Le kinipaak ngbaan kan Yesu. Baah kan u na, le ni gar bi məmək pam. Le bi san buen u chee, ki ti doon u. ¹⁶ Le u baa waadidiliib, “Ni ni bi kpak ba pu?”

¹⁷ Le kinipaak ngbaan ponn ni, uja ubaa bui u ke, “Uməmək, m joo ni maabo le aa chee. Libimbikl le joo u, ki ŋa u ubir. ¹⁸ Li yaa ti chuu u nin chee na kan, li di u lii kitin la. Le uməb ponn ni puk tipupukr, le u ŋmə ŋinyin. Le uwon chaar ki pək. Le m gar saadidiliib ke bi nyan libimbikl ngbaan. Bi mu aa ŋmaa nyan li.”

¹⁹ Le Yesu bui bi, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbər ki kii. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limər ni pu, aan ni gaa Uwumbər ki kii. Li joo ni ubo ngbaan m chee.” ²⁰ Le bi joo ni u Yesu chee.

Libimbikl ngbaan aah kan Yesu na, le li cha ubo ngbaan aawon gbaa sakpen. Le u lir kitin, ki binni. Le uməb puk tipupukr. ²¹ Le Yesu baa ute ke, “Libimbikl ngbaan aah chuu saabo ngbaan na, ni yunn kinye?”

Le ute bui u ke, “Li chuu u tibir ni la. ²² Li lir u mmii ni, ni nnyun ni kpala kpala, ki

ban li ku u. Aa yaa ga ŋman kan, san timi kinimbaak ki ter timi.”

²³ Le Yesu bui u ke, “Aa len ke m yaa ga ŋman kan. Nibaa aa pəə unii u gaa mi ki kii na chee.”

²⁴ Libuul ngbaan ni le uja ngbaan teen ke, “M gaa si ki kii la. Ter mi aan m gaa si ki kii mbaməm.”

²⁵ Le Yesu kan ke kinipaak ngbaan san choo, ki kuuni, ki goi bi. Le u kae libimbikl ngbaan, le ki bui li ke, “Libimbikl li ŋa u ubir ni utafakpaa na, m bui si la, nyan u ni, ki taa ki chuu u daalbaadaal.”

²⁶ Le libimbikl ngbaan teen, ki cha ubo ngbaan aawon gbaa sakpen, ki nyan u ni. Le u gur də ki naahn linikpol. Bi ponn ni pam nan bui ke u kpo a. ²⁷ Le Yesu chuu unjaal, ki fiin u. Le u fii sil.

²⁸ Le Yesu koo lidichal ni. Waah koo ni na, le waadidiliib nan dan u chee bibaa, ki nan baa u, “Ba pu taa ŋmaa nyan libimbikl ngbaan u ni?”

²⁹ Le u bui bi, “Naa nyan ŋmaa nyan libimbikl limina aaboln, see ni mee Uwumbər [ki lul buməb.]”

Yesu aah ki tuk bi waakun aabər pu na

(*Matiu 17.22-23; Luk 9.43-45*)

³⁰ Le bi siir nima, ki bə dii Galilee aatingbaan ni. Waa ban ke ubaa li nyi waah bi nin chee na; u ban ke u ni waadidiliib li bi bibaa, aan u tuk bi tibər tibaa. ³¹ U bui bi ke, “Bi ga di min Unibən Aabo, ki di ŋa binib aanjaal ni,

le bi ku mi. Bi yaa ku mi kan, iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

³² Waadidiliib aa nan bee waah len pu na aatataa, kaa kaa bi baa u.

Ulau ye uninyuun?

(Matiu 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³⁻³⁴ Baah chuun nsan ni na, le waadidiliib kpak tɔb ke, “Ti ponn ni, ulau tee ye uninyuun?” Le bi fuu Kape-naum aatiŋ ni, ki koo lidichal libaa ni. Baah bi kidiik ni na, le u baa bi, “Naah ba chuun nsan ni na, ni ba kpak ba pu?”

Le bi si ŋmin. ³⁵ Le u kal, ki yin waadidiliib kipiik ni bilee ngbaan mɔmɔk, ki bui bi ke, “Unii yaa ban ke u li ye usaloln kan, u ŋa puwɔb yoo, ki li ye ni mɔmɔk aatutunn.”

³⁶ Le u di ubo siin bikaasisik ni, ki yoor u ŋjaal ni, ki bui bi,

³⁷ “Unii umɔk gaa ubo umina aaboln maayimbil pu na, u gaa mi le na. Unii umɔk gaa mi na, naa ye mi baanja le u gaa, u gaa Uwumbɔr u tun ni mi na la.”

Taa kiir unii u tun Uwumbɔr aatuln na
(Luk 9.49-50)

³⁸ Le Jɔnn bui u ke, “Umɔmɔkr, ti kan unii ubaa nyan tiyayaar binib ponn ni saayimbil pu. U mu aa dii timi, nima le ti bui u ke u di cha.”

³⁹ Le Yesu bui bi, “Ni taa ki tuk u ke u di cha. Unii yaa tun lijinjiiir aatuln maayimbil pu kan, waan ŋmaa len tibɔbir m pu mala. ⁴⁰ Ba pu? unii u kaa ye timi aadin na si tichaŋ ni la. ⁴¹ M tuk nimi mbamɔn

la, unii yaa tii nimi nnyun-yunkoo kan, naah ye maanib pu na le cha u tii nimi, u ga sil kan tiyaapar.”

Taa tɔŋ ubo ubaa ke u tun titunwanbir

(Matiu 18.6-9; Luk 17.1-2)

⁴² “Unii yaa tɔŋ mbim bi gaa mi ki kii na ponn ni ubaa ke u tun titunwanbir kan, tibɔbir ga li bi u pu. Bi yaa ba tee di kinaak sakpeŋ, ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem aabuul li nyoo na ni kan, ni ba soor ki tii u, ni u tɔŋ ubo ubaa.

⁴³ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanaal pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann ŋjaal mbaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa iŋaal ilee, ki koo mmii mu kaan junna ni. [⁴⁴ Nima chee, ‘ŋikpaambil ŋi ŋmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn.’]

⁴⁵ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aataal pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann litaal libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa ŋitaa ŋilee, ki ti li bi mmii mu kaan junna ni. [⁴⁶ Nima chee, ‘ŋikpaambil ŋi ŋmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn.’]

⁴⁷ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanimbil pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann linimbil libaa ki koo Uwumbɔr do kan, ni soor ni

aa li kpa ɲinimbil ɲilee, ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni.
 48 Nima chee, ‘ɲikpaambil ɲi ɲmɔ biwon na aan kpo daal-baadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn.’*

49 “Mmii ga ɲa unii mɔmɔk chain ke n-yaan aah ɲani ki-tork aanann chain pu na.
 50 N-yaan ɲan la. Tɔ, mu yaa bii ki yaa kaa ki mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki ɲmaa ɲa mu aan mu mɔk. Ni li bi ke n-yaan aah mɔ pu na, ki li bi suuna tɔb chee man.”

10

Uja taa jenn upuu

(Matiu 19.1-12; Luk 16.18)

1 Yesu nan siir nima, ki di buen Judea aapepel, le ki puur Jɔɔdann aamɔɔdapuul. Le kinipaak ki kuun ni u chee. Le u tuk bi Uwumbɔr aabɔr, waah ɲani pu n-yoonn mɔmɔk na.

2 Le Farisii yaab bibaa dan u chee, ki ban bi tɔɲ u, le ki baa u ke, “Uja yaa jenn upuu lii kan, timi aakaal kii kina aa?”

3 Le u baa bi, “Moses nan len kinye?”

4 Le bi bui ke, “Moses nan len ke uja yaa ban u jenn upuu kan, u ga ɲmaa ɲmee kigban pu ke u jenn u a, ki di tii u, le ki nin jenn u.”

5 Le Yesu bui bi, “Nitafal aah pɔɔ pu na, nima le Moses nan ɲmee nkaal mue tii nimi.

6 Uwumbɔr le aa len kina. Buyoonn u nan naan dulnyaa wee na, u nan naan uja ni upii.* 7 Nima pu na, uja

yaa yoor upii kan, bi ga nya cha bitetiib ni binatiib, ki kpaan tɔb chee, 8 ki ɲa uni-baan. Nima pu na, baa ki ye binib bilee, bi ye unibaan la.†
 9 Uwumbɔr aah di bi kpaan na, unibɔn taa yakr bi.”

10 Le Yesu ni waadidiliib koo lidichal libaa ni. Baah bi kidiik ni na, le waadidiliib ki baa u tibɔr ngbaan. 11 Le u bui bi, “Uja umɔk jenn upuu lii, ki ki yoor upii uken na, uja ngbaan ye udagoor la. 12 Upii mu yaa yii uchal, ki ki mɔn uja uken kan, upii ngbaan ye udagoor la.”

Yesu aah ɲa Uwumbɔr aanyoor ɲa mbim pu pu na

(Matiu 19.13-15; Luk 18.15-17)

13 N-yoonn ngbaan le binib bibaa joo ni mbim Yesu chee, ki ban ke u di unjaal paan bi pu. Le waadidiliib kae bi. 14 Waah kan ke bi kae bi na, le u gee liɲuul, ki bui waadidiliib ke, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbɔr aanaan. 15 M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk kaa gaa Uwumbɔr aanaan ke ubo aah gaal tiwan pu na, waan koo mu ni.” 16 Le u yoor mbim ngbaan ɲmam, ki di unjaal paan bi pu, ki ɲa Uwumbɔr aanyoor ɲa bi pu.

Yesu aah tuk uwankpadaan ubaa pu na

(Matiu 19.16-30; Luk 18.18-30)

* 9:48 : Lik Aisaya 66.24.

* 10:6 : Lik Mpiin 1.27, 5.2.

† 10:8 : Lik Mpiin

17 Yesu aah nyan nima chee na, le uja ubaa san choo u chee, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki baa u ke, “Uməməkr nyaan, m ga ŋa kinye ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na?”

18 Le Yesu baa u ke, “Ba pu aa yin mi ke Uməməkr nyaan? Ubaa aa ŋan, see Uwumbər baanja. 19 Aa nyi Uwumbər aakaal: ‘Taa ku binib; taa gər kidagook; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamən aaseeraadaan; taa ji binib pem pem; li pak aate ni aana.’” †

20 Le uja ngbaan bui u ke, “Uməməkr, m joo ikaal imina məmək tibir ni la.”

21 Le Yesu lik u, ki gee u, le ki bui u ke, “Tiwan nibaa le gur. Buen ti kooh saah kpa tiwan nimək na, ki di ŋimombil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan li dii mi.” 22 Yesu aah len kina na, le uja ngbaan aanimbil wəb ŋa gbilngbiln. Ni ŋa u mpombiin; ba pu? u kpa liwankpal sakpen a. Le u siir nima.

23 Le Yesu fenn lik waadidiliib, ki bui bi ke, “Ni pəə sakpen ke binib bi kpa liwankpal na koo Uwumbər aanaan ni.”

24 Waah len kina na, le ni gar waadidiliib pam. Le u ki bui bi, “Maabim, ni pəə sakpen ke binib [bi tii liwankpal naadii na] koo Uwumbər aanaan ni. 25 Uwankpadaan aah ga koo Uwumbər aanaan ni pu na, ni pəə ki jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

26 Le ni gar bi ki ti nyan. Le bi baa təb ke, “Ni yaa ye kina kan, ŋma ga tee ŋmar?”

27 Le Yesu lik bi, ki bui bi ke, “Ni pəə binib le chee. Naa pəə Uwumbər chee; nibaa aa pəə Uwumbər chee.”

28 Le Piita bui u ke, “Tima kan, ti nan di tiwan məmək di lii, ki dii si la.”

29 Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamən la, unii umək di cha waadichal, bee ukpetiib, bee unaatiib, bee uninkpatiib, bee una, bee ute, bee waabim, bee waasaak, m pu, ni tibanyaan tee pu na, 30 u ga kan ŋidichal, ni kpetiib, ni naatiib, ni ninkpatiib, ni natiib, ni mbim, ni tisar, ni məmək nfum nkub dandana aayoonn. Binib mu ga ŋa u falaa, le n-yoonn mu choo na, u ga nan kan liməfal li kaa kpa ndoon na. 31 Tə, binib bi ye bisalolm na pam le ga nan ŋa puwəb yaab. Binib bi ye puwəb yaab na pam le ga nan ŋa bisalolm.”

Yesu aah ki len waakun aabər taataa pu na

(Matiu 20.17-19; Luk 18.31-34)

32 Yesu ni waadidiliib nan dii nsan ki cha Jerusalem. Le Yesu loln bi pu nsan. Le ni gar waadidiliib. Binib bi dii bi na mu san ijawaan. Le u di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, ki tuk bi binib aah ga ŋa u pu na. 33 U nan bui bi, “Li pel man, ti yaa fuu Jerusalem kan, bi ga di min Unibən

† 10:19 : Lik Nnyam 20.12-16; Ikaal 5.16-20.

Aabo ki di ɲa Uwumbɔr aatootorninkpiib ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aanjaal ni, le bi ji mi tibɔr, ki ga len ke ni ɲeer bi ku mi, ki ga di mi ɲa binib bi kaa ye Juu yaab na aanjaal ni. ³⁴ Le bi ga yook mi, ki teei timɔɔtan ɲa m pu, ki lue mi ɲinaalab, le ki nin ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

*Jems ni Jɔnn aah ban pu na
(Matiu 20.20-28)*

³⁵ N-yoonn ngbaan le Sebedee aajapɔtiib Jems ni Jɔnn nan dan Yesu chee, ki nan bui u ke, “Umɔmɔkr, ti ban ke aa ɲa taah ga mee si pu na le ki tii timi.”

³⁶ Le u baa bi ke, “Ni ban ke m ɲa ba ki tii nimi?”

³⁷ Le bi bui u, “Aa yaa ji saanaan ki kan mpɔɔn kan, cha ti ponn ni ubaa li ka aanjangii wɔb, uken mu li ka aanjangan wɔb.”

³⁸ Le u bui bi ke, “Naa nyi naah mee mi pu na aatataa. Ni ga ɲmaa ji falaa ke maah ga ji falaa pu na aa?”

³⁹ Le bi bui u, “Ti ga ɲman.”

Le u bui bi, “Ni ga sil ji falaa ke maah ga ji pu na. ⁴⁰ Tɔ, binib bi ga kal ɲɲangii, ni ɲɲangan wɔb na ma kan, Uwumbɔr le ga lee bi; naa ye min le ga lee bi.”

⁴¹ Le waadidiliib kipiik bi gur na ɲun Jems ni Jɔnn aah tuk u pu na. Baah ɲun kina na, le bi gee liɲuul bi pu. ⁴² Le u yin bi mɔmɔk ke bi dan u chee, le ki nan bui bi, “Ni nyi ke dulnyaa wee ni aanib aayidam yoor bibaa

paacham la. Binib bi kpa tininkpir na mu joo baanib mpɔɔn pu la. ⁴³ Nima taa li bi kina man. Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye uninyuun kan, u ɲa ubaa ni mɔmɔk aatutunn. ⁴⁴ Ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u ɲa ubaa ni mɔmɔk aanaagbiija. ⁴⁵ Min Unibɔn Aabo aa dan dulnyaa wee ni ke bi nan tun lituln tii mi. M dan ke m nan tun lituln tii binib, ki kpo ke m gaa binib pam lii.”

*Yesu aah likr ujoon ubaa
aanimbil pu na*

(Matiu 20.29-34; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Le Yesu ni waadidiliib fuu Jeriko aatiɲ ni, ki jer cha. Le kinipaak sakpeɲ dii bi. Baah cha na, le ujoon u ye uwanmeer na, ka nsan aamɔgbeln, bi yin u ke Bati-meus, u ye Timeus aajapɔɔn na. ⁴⁷ Le u ɲun ke Yesu u ye Nasaref aatiɲ aanii na ban u jer. Le u tar ke, “Yesu, u ye Ubɔr David aayaabil na, san mi kinimbaak.”

⁴⁸ Le binib pam kae u ke u ɲmin. Le u moo tar ke, “Ubɔr David aayaabil, san mi kinimbaak.”

⁴⁹ Le Yesu sil nsan ni, ki bui bi, “Yin ni u.”

Le bi yin u ke u dan, le ki bui u, “Li kpa mpopiin, ki fii sil. U yin si la.”

⁵⁰ Le u chuu peer waakekeln, ki fii mala, ki dan Yesu chee.

⁵¹ Le Yesu baa u ke, “Aa ban ba?”

Le u bui u ke, “Umɔmɔkr, m ban ke aa likr nnimbil le tii mi.”

⁵² Le Yesu bui u ke, “Saah tii mi naadii na le cha aa likr. Li dii saasan.”

Libuul ngbaan ni le unim-bil likr, le u dii Yesu nsan ni nima.

11

Jerusalem aanib aah nyun Yesu pu na

(*Matiu 21.1-11; Luk 19.28-40; Jonn 12.12-19*)

¹ Le bi peen Jerusalem, ki fuu Befej ni Betani aatim, mu bi lijool li bi yin li ke Olifaasui aajool na paab. ² Baah ti fuu nima chee na, le u bui waadidiliib ponn ni bilee ke, “Li cha man naah si gbək kitin ki na ni. Ni yaa koo ki ponn ni kan, libuul ngbaan ni, ni ga kan ubon u laa diin na si gbin. Ubaa aa kee din u pu. Chuu gbiln u, ki li joo ni u m chee man. ³ Unii ubaa yaa baa nimi, ‘Ba ɲa ni chuu gbiln u?’ kan, ni bui u, ‘Tidindaan le ban u. U ga giin ni u dandana wee.’”

⁴ Le bi buen ki ti kan ubon u laa diin na gbin lipaal, mbisaməb chee, ki mal nsan. Le bi chuu gbiln u. ⁵ Le binib bi si nima chee na bibaa baa bi ke, “Ba ɲa ni chuu gbiln ubon ngbaan?”

⁶ Le bi tuk bi Yesu aah tuk bi baah ga bui bi pu na. Le binib ngbaan cha bi buen. ⁷ Le bi joo ni ubon ngbaan Yesu chee, ki di baakeken biin u pu. Le Yesu din u pu. ⁸ Le binib pam di baakeken ter nsan ponn ni. Bibaa mu koo timoor ni, ki bar tisufar ki di ter nsan ponn ni. ⁹ Le

binib bi loln nsan na, ni bi paan puwəb na nan tar ke, “Hosiana,* Uwumbər ɲa tinyoor ɲa unii u choo waayimbil ni na pu.† ¹⁰ Uwumbər aanyoor bi tiyaaja David aanaan mu choo na pu. Hosiana bi paacham.”

¹¹ Le Yesu fuu Jerusalem, ki koo Uwumbər Aadichal ni, ki lik tiwan məmək. Le nwiin ban mu lir. Nima pu na, u nan nyan, le u ni waadidiliib buen Betani aatin ni.

Yesu aah bui busub bubaa pu na

(*Matiu 21.18-19*)

¹² Naah woln kitaak na, le bi nyan Betani aatin ni. Baah cha na, le nkon joo u. ¹³ Le u kan likakaln li kpa tifar na si dandar. Le u buen u ti lik ke ɲisubil bi aan ɲaa bi. Waah ti fuu bu taab na, waa kan nibaa see tifar ɲmeen. Naa nan kee ɲeer ɲikakan lu. ¹⁴ Le u bui busub ngbaan ke, “Ubaa aan ki kan lisubil libaa aa pu ki ɲmə n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

Le waadidiliib ɲun waah len pu na.

Yesu aah toor Uwumbər Aadichal pu na

(*Matiu 21.12-17; Luk 19.45-48; Jonn 2.13-22*)

¹⁵ Le bi fuu Jerusalem. Le u koo Uwumbər Aadichal ni, ki jenn nyan binib bi kooh tiwan ki daa tiwan na li ponn ni, ki labr bilikpelm aatebul mam chin, ki labr binib bi kooh ɲinanjel na mu aajal chin. ¹⁶ Waa nan kii ke

* 11:9 : Hosiana aatataa le ye ke “Gaa timi lii.” † 11:9 : Lik Ilahn 118.25-26.

unii ubaa ki li tu lituln ki dii Uwumbør Aadichal ponn ni jer. ¹⁷ Le u bui bi ke, “Ni ηmee Uwumbør Aagban ni ke Uwumbør len ke, ‘Maadichal ga li ye mmeen aadichal, nin chee ηnibol məmək mee mi na la;’ le nimi di li ηa bififiirb aakakaa chee.” †

¹⁸ Le Uwumbør aato-toorninkpiib, ni Uwumbør aakaal aaməmək b ηun Yesu aah ηa pu na. Nima le bi kpokl baah ga ηa pu ki ku u na. Bi nan san u ijawaan, ba pu? waah tuk kinipaak ngbaan Uwumbør aabør pu na, ni gar bi məmək pam.

¹⁹ Nwiin aah ban mu lir na, le Yesu ni waadidiliib ki nyan Jerusalem aatin η.

*Likakaln ngbaan aaməkm
(Matiu 21.20-22)*

²⁰ Naah woln kitaak kichakpinaanyeeek ni, aan bi chuun nsan ni ki ti jer likakaln ngbaan aah bi nin chee na, le bi mui busub ngbaan kuur ki nan saa taab. ²¹ Le Piita teer Yesu aah fe ηa pu na, le ki bui u ke, “Uməmək r, lik, saah fe puun lii busub bu pu na, bu kuur a.”

²² Le Yesu bui bi, “Tii Uwumbør naadii man. ²³ M tuk nimi mbamən la, unii umək ga bui lijool limina ke li fii ki ti lir nnyusakpem ni na, u yaa pak ke ni ga ηa waah len pu na, ki yaa kaa joo beeni usui ni kan, ni ga ηa kina ki tii u. ²⁴ M tuk nimi la, naah ga mee Uwumbør tiwan nimək na, ni tii u naadii ke ni

kan ni, le ni ga sil kan. ²⁵ Ni yaa bi mee Uwumbør kan, di cha pinn binib bimək tun nimi taani na. Ni yaa di cha pinn bi kan, Nite Uwumbør u bi paacham na mu ga di cha pinn nimi aatunwanbir. [²⁶ Ni yaa kaa di cha pinn biken kan, Nite Uwumbør u bi paacham na mu aan di cha pinn nimi aatunwanbir.]

Baah baa Yesu waatuln pu pu na

(Matiu 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Le bi ki fuu Jerusalem. Waah chuun Uwumbør Aadichal ni na, le Uwumbør aatotoorninkpiib, ni Uwumbør aakaal aaməmək b, ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ²⁸ le ki nan baa u ke, “Aa kpa nsan ke aa ηa saah ηani pu na aa? Nma tii si nsan ngbaan ke aa ηa kina?”

²⁹ Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. Ni yaa ηmaa gar kan, m mu ga tuk nimi maah kpa nsan pu ki ηa maah ηani pu na. ³⁰ Jonn aah nan muin binib nnyun ni na, ηma nan tii u nsan? Uwumbør aan binib? Tuk mi man.”

³¹ Le bi kpokl tøb ke, “Ti yaa bui ke Uwumbør le tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ηa taa nan gaa u ki kii. ³² Taah san kinipaak ngbaan ijawaan pu na, taan ηmaa len ke binib le tii u nsan, ba pu? bi məmək len ke Jonn nan ye Uwumbør aabənabamənn la.” ³³ Nima le bi bui Yesu ke, “Taa nyi.”

† 11:17 : Lik Aisaya 56.7; Jeremia 7.11.

Le Yesu bui bi ke, “M mu aan tuk nimi maah kpa nshan pu ki njan maah njan pu na.”

12

Bikpaab bi kaa njan na aayanjan

(*Matiu 21.33-46; Luk 20.9-19*)

¹ Le Yesu ki njan bi nyanjan ke, “Uja ubaa le nan naan kisaak, le ki njan isui i lu njanibil na ki ponn ni, le ki di ido gob kisaak ngbaan, le ki gbii libuul li bi ga di njanibil na li ponn ni aan ki muen nyan njanun na, le ki maa libimbifofon ke unii li ka li paab ki kiir kisaak ngbaan, le ki yin bikpaab bibaa, ki di kisaak ngbaan na binjal ni ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun njanibil kan, bi ker tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah na kina na, le u siir ki buen kitin ki daa na ni. ² Buyoon njanibil ngbaan nan pur na, le u di unaagbiija tun bikpaab ngbaan chee, u ti gaa ni waa-subil kisaak ngbaan ponn ni, ki li joo ni. ³ Le bi ti chuu u, ki gbaa u, ki giin ni u, kaa tii u nibaa. ⁴ Le usadaan ngbaan ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti gbaa u mu aayil wob, ki yook u. ⁵ Le usadaan na ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti ku u. Le u ki di binaagbiib pam tun bi chee; le bi gbaa bibaa, ki ku bibaa mu. ⁶ Unii ubaa le ti gur u chee. Ujanbaal u, u gee u na le gur. Kookoo yaan le u di ujan ngbaan tun bikpaab ngbaan chee, le

ki bui ke, ‘Bi ga pak njan ma.’ ⁷ Le bikpaab ngbaan kpokl tob, ‘Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man, aan ki ji waafaal.’ ⁸ Le bi chuu u, ki ku u, le ki di linikpol ngbaan nyan ngbaan.

⁹ “To, usadaan ngbaan ga na kinye? U ga dan nan ku bikpaab ngbaan, ki di kisaak na tii bikpaab biken. ¹⁰ Naa karn Uwumbor Aagban aah len pu na aa? ke, ‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.

¹¹ Uwumbor le na kina, le ni gar timi pam.’”*

¹² Le Juu yaab aaninkpiib bee ke Yesu di liyanjan ngbaan nan bima la. Nima pu le bi nan ban bi chuu u, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan, ki di cha u, ki siir.

Baah pen Yesu nlan pu na
(*Matiu 22.15-22; Luk 20.20-26*)

¹³ Le bi di Farisii yaab bibaa, ni Ubor Herod aanib bibaa tun Yesu chee bi ti pen u nlan. ¹⁴ Baah fuu ni u chee na, le bi bui u ke, “Umomokr, ti bee ke aa len mbamona la, kaa san ubaa ijawaan, kaa pak ubaa ki jer uken. Aa mok timi Uwumbor aasan mbamona la. Ni nan ti pa lampoo tii Ubor kpaan Siisa aan naa nan? Ti pa aan ti taa pa?”

¹⁵ Le u bee ke bi ban bi pen u nlan la, le ki baa bi, “Ba na ni ton mi? Li joo ni limombil mlik man.”

¹⁶ Le bi joo ni li. Le u baa bi, “Nma aanan ni liyimbil li pu?”

* 12:11 : Lik Iahn 118.22-23.

Le bi bui u ke, “Siisa yaan.”

¹⁷ Le u bui bi ke, “Di ni ye Siisa yaan na, ki di tii u man, ki di ni ye Uwumbər yaan na tii Uwumbər.”

Waah len kina na, le ni gar bi pam.

Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga li bi pu na

(*Matiu 22.23-33; Luk 20.27-40*)

¹⁸ Le Sajusii yaab bibaa dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni na.

¹⁹ Le bi bui u ke, “Uməməkr, Moses nan ηmee nkaal ki di tii timi ke, ‘Uja yaa kpo, ki cha upuu, kaa kpa ubo kan, un-aal di ukpopii ngbaan kpan, ki ma mbim ki tii ukpel.’†

²⁰ Tɔ, naabitiib bilole nan bi. Upol nan yoor upii, le ki kpo, kaa kpa ubo.

²¹ Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki mu kpo, kaa kpa ubo. Le utatar mu di ukpopii ngbaan kpan ki mu kpo, kaa kpa ubo.

²² Bijab ngbaan məmək bilole mu ηa kina, ki kpo doo, kaa nan kpa ubo. Kookoo yoo le upii ngbaan mu kpo. ²³ Binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye ηma aapuu? Bi məmək bilole nan joo u la.”

²⁴ Le Yesu bui bi, “Naa bee Uwumbər Aagban aah len pu na, kaa bee Uwumbər aah kpa mpɔɔn pu na. Nima le cha ni yenn nimi aaliin ni.

²⁵ Binib yaa nan fikr nkun ni kan, baan yoor bipiib, bipiib mu aan mən bijab. Bi ga li bi ke Uwumbər aatuuntiib bi bi paacham na aah bi pu na

la. ²⁶ Joo cha binib aah ga fikr nkun ni pu na aabər, naa karn Moses aah nan ηmee busub bu nan gaal mmii na aabər nin chee na aa? Nima chee le ni ηmee ke Uwumbər nan bui Moses, ‘Min le ye Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbər.’‡ ²⁷ Uwumbər yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbər kan, nima le mək ke bi kpa liməfal. Nimi, naah len ke binib aan fikr nkun ni na, ni yenn sakpen a.”

Mulakaal ye nkaal kpaan?

(*Matiu 22.34-40; Luk 10.25-28*)

²⁸ Le Uwumbər aakaal aaməməkɔb ponn ni ubaa nan bi nima, le ki ηun baah gbaa tɔb chee tibər pu na, ki bee ke Yesu aah len pu na, u gar bi mbaməm la. Le u dan Yesu chee, ki nan baa u ke, “Mulakaal ye nkaal kpaan?”

²⁹ Le Yesu bui u ke, “Nkaal kpaan le ye ke, ‘Israel yaab, li ηun man, Tidindaan Uwumbər ye Dindaan baan la. ³⁰ Aa li gee Aadindaan Uwumbər aasui məmək ni, ni saawiin məmək, ni saalandak məmək, ni saapɔɔn məmək.’§ ³¹ Nkaal mu paa na le ye ke, ‘Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.’* Nkaal mubaa aa jer ikaal ilee yee.”

³² Le u bui Yesu ke, “Uməməkr, aa len mbamən la. Saah bui ke Uwumbər ye Uwumbər baan na, ti gbii la. Ubaa aa bi ki kpee u pu.

³³ Unii yaa gee Uwumbər usui məmək ni, ni waalandak

† 12:19 : Lik Ikaal 25.5. ‡ 12:26 : Lik Nnyam 3.6. § 12:30 : Lik Ikaal 6.4-5.

* 12:31 : Lik Liifai Yaab 19.18.

məmək, ni waapɔɔn məmək, ki gee una aabo ke waah gee ubaa pu na kan, nima le njan ki jer u di tiwakor toor kitork ki see mmii ni tii Uwumbɔr.”

³⁴ Le Yesu bee ke u len nlan aabɔr la. Le u bui u, “Saa daa Uwumbɔr aanaan ni.”

Baah len tibɔr ngbaan doo na, ubaa aa ki kaa u baa Yesu mbaan kpee.

Kristo aabɔr

(*Matiu 22.41-46; Luk 20.41-44*)

³⁵ Yesu nan bi Uwumbɔr Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr, ki baa bi, “Uwumbɔr aakaal aaməməkɔb nja kinye pu ki bui ke Kristo u ga gaa binib lii na ga li ye Ubɔr David aayaabil?”

³⁶ Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha Ubɔr David ubaa len ke,

‘Uwumbɔr bui Ndindaan ke:

Kal njanɔɔ wɔb

ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.†

³⁷ “Ubɔr David ubaa aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li nmaa ye uyaabil aa?”

Bi li nyi Uwumbɔr aakaal

aaməməkɔb aabɔr
(*Matiu 23.1-36; Luk 20.45-47*)

Le kinipaak ngbaan pel Yesu aah len pu na, ki nan kpa mpopiin. ³⁸ Waah tuk bi Uwumbɔr aabɔr na, le u bui bi, “Ni li nyi man Uwumbɔr aakaal aaməməkɔb aabɔr. Baageehn le ye ke bi li pee nɔɔbəkul fɔfək, ki gee ke binib doon bi mbaməm kinyan ni,

³⁹ ki ban ke bi kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ni njim chee. ⁴⁰ Bi ji bikpopiib durm la, le ki mee Uwumbɔr ni yunni ke bi nmann ke bi ye bininyaam la. Uwumbɔr ga daa bitafal ki jer waah ga daa binib biken aatafal pu na.”

Ukpopii ubaa aah tii sakpen pu na

(*Luk 21.1-4*)

⁴¹ Yesu nan ka mal Uwumbɔr aapiin aadakaa, ki lik kinipaak ngbaan aah joo nɔɔmombil nani dakaa ngbaan ponn ni pu na. Le biwankpadam pam nan di nɔɔmombil pam nja u ponn ni.

⁴² Le ukpopiigiin ubaa mu dan nan di janjan mam bilee, ni ye kpakpaln na, ki di nja u ponn ni. ⁴³ Le Yesu yin waadidiliib, ki bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ukpopiigiin wee tii nɔɔmombil ki jer bi məmək aah tii pu na. ⁴⁴ Bi məmək tii, ki gur nɔɔmombil sakpen a. U ye ugiin la, le ki di waamombil məmək tii, kaa ki gur nibaa.”

13

Baah ga gbaa wii Uwumbɔr Aadichal pu na

(*Matiu 24.1-2; Luk 21.5-6*)

¹ Yesu nan nyan Uwumbɔr Aadichal ngbaan ni. Waah nyan ni na le waadidiliib ponn ni ubaa bui u ke, “Uməməkɔr, lik nɔɔtakpal ni bi di maa lidichal lee na aah njan pu na, lik tidir tee aah wiir pu na.”

† 12:36 : Lik Iahh 110.1.

² Le Yesu bui u, “Aa kan tidir sakpiin tee ee? Bi ga nan gbaa wii lidichal limina məmək. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na

(*Matiu 24.3-14; Luk 21.7-19*)

³ Le u buen ki ti kal Olif aasui aajool li bi tok Uwumbər Aadichal na paab. Le Piita, ni Jems, ni Jənn, ni Andru dan u chee bibaa, ki nan bui u ke, ⁴ “Tuk timi, bi ga ɲa kina bayoonn? Ba ga li ye liməkl ki mək timi ke ni ɲeer bi ɲa kina?”

⁵ Le u bui bi ke, “Ni li nyi man, ubaa taa ɲmann nimi. ⁶ Binib pam le ga nan dan, ki pur maayimbil, ke bima le ye min Yesu, ki ɲmann binib pam. ⁷ Ni ga ɲun ke binib to butəb kənkəni do, ni dandar mu. Ni taa cha ni li muk nimi man. Uwumbər le siin ke nimina məmək ga ɲa. Nima le aan mək ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni. ⁸ Linibol libaa ga to linibol liken butəb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to təb butəb. Kitin ga deɲ ɲipepel, ɲipepel. Nkon ga lir ntim pam ponn ni. Nimina məmək le ga li ye njan aafalaa.

⁹ “Nimi nibaa, li nyi man. Bi ga nan chuu nimi, ki di buen bibəjirb chee. Bi ga gbaa nimi mmeen aadir ni. M pu, le ntim aaninkpiib ni bibərb ga ji nimi tibər. Le ni ga tuk

bi tibənyaan tee. ¹⁰ Binib ga di tibənyaan tee tuk ɲinibol məmək waahr, aan dulnyaa wee nin doo. ¹¹ Bi yaa chuu nimi, ki di buen bibəjirb chee kan, ni taa puen dak nisui ni ke ni ga len kinye. N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, ni len Uwumbər aah ga tuk nimi pu na. Naa ye nimi le ga len. Uwumbər Aafuur Nyaan le ga len. ¹² N-yoonn ngbaan le unii ga di una aabo ɲa binib aanaal ni ke bi ti ku u. Tetiib mu ga di baabim ɲa binib aanaal ni ke bi ti ku bi. Binib mu ga yii bitetiib ni binatiib, ki cha binib ku bi. ¹³ M pu, le binib məmək ga li nan nimi. Unii umək jin limər ki dii mi ki ti saa liməfal aadoon na, uma le ga ɲmar.”

Tiwan ni kaa ɲan na aabər
(*Matiu 24.15-28; Luk 21.20-24; Daniel 9.27*)

¹⁴ “Ni ga kan tiwanbir ni bii tiwan nimək bi chain na si naah kaa ba ga li si nin chee na.” (Tə, nimi bi karni na, ni li beer nimina aatataa.) “N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatin ponn ni na san buen ɲjoo paab. ¹⁵ Unii yaa bi kidiik paab* kan, u taa ki koo waadiik ni ke u ti yoor nibaa, u san mala. ¹⁶ Unii yaa bi kisaak kan, u taa ki gir kun linampal ke u ti yoor waakekeln. ¹⁷ N-yoonn ngbaan kan, bipiib bi kpa ɲipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa ɲaa libiil na ga

* **13:15** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idə paan puln tidir paab, le ki di titan pər biin. Bi nan maa ɲibimbini le ki taa joi kidiik aapaacham.

li kpa kinimbaak. ¹⁸ Mee Uwumbər man ke u taa cha tibər tee ɲa kakab aayoonn. ¹⁹ N-yoonn ngbaan, binib ga ji falaa sakpen a. Buyoonn Uwumbər nan naan dulnyaa na, ki nan saa dandana wee na, baa kee jin falaa ngbaan aaboln, ki mu aan ki ji falaa kina. ²⁰ Uwumbər yaa kaa bar falaa ngbaan aayoonn aawiin pu kan, ubaa aan ɲmar. Le waanigeekaab aanimbaasaln pu na, u ga bar falaa ngbaan aayoonn aawiin pu.

²¹ “N-yoonn ngbaan unii ubaa yaa bui nimi ke, ‘Lik, Kristo u ga gaa binib lii na so,’ ki yaa ki bui ke, ‘U bi nima chee’ kan, ni taa gaa waah len pu na man. ²² Ba pu? biɲmanɲmannim ga li bi. Bibaa ga bui ke bi ye Kristo la. Biken ga bui ke bi ye Uwumbər aabənabtiib la. Bi ga tun lijnjiir aatun ki ɲmann binib; bi ga pəən bibaa ke bi ɲmann Uwumbər aanib mu. ²³ Ni li nyi man. M puun tuk nimi tibər timina məmək.”

Yesu aah ga gir ni pu na

(*Matiu 24.29-31; Luk 21.25-28*)

²⁴⁻²⁵ “N-yoonn ngbaan aafalaa aapuwəb, le paacham aawan aan ki li bi mbaməm. Nwiin ga bəln. Uɲmal mu aan ki li wiin. Inmabi mu ga lir. ²⁶ N-yoonn ngbaan le ni ga kan min Unibən Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpəən. ²⁷ N-yoonn ngbaan le m ga tun Uwumbər aatuuntiib dulnyaa wee

ponn ni məmək, liwipuul, ni liwilir, ni ɲɲangan, ni ɲɲangii wəb, bi ti kuuni maanib məmək, ki di dan m chee.”

Bukpasəm aayatanakl

(*Matiu 24.32-35; Luk 21.29-33*)

²⁸ “Bukpasəm le ye liy-atanakl ki tii nimi. Bu aabon yaa bi ɲani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib na kan, kiseek ga seer. ²⁹ Kina na, ni yaa kan nimina bi ɲani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib na kan, m ga gir ni. ³⁰ M tuk nimi mbamən la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina məmək puen ɲa. ³¹ Paacham ni taab ga jer. Maaməbon ma aan jer.”

Ubaa aa nyi bundaln Yesu ga gir ni na

(*Matiu 24.36-44*)

³² “Ubaa aa nyi buyoonn m ga gir ni na. Uwumbər aatuuntiib bi bi paacham na aa nyi. Min Uwumbər Aajapəən mu aa nyi. Nte Uwumbər baanja le nyi. ³³ Ni li nyi man, ki li ka lik man, aan ki li mee Uwumbər; ba pu? naa nyi buyoonn m ga gir ni na. ³⁴ Ni naahn uja u nan ban u chuun nsan, ki tuk waatutum ke bi li joo waadichal mbaməm, ki mək bi məmək baah ga tun lituln li na, ki tuk ukikiir na ke u li kii, le ki nin buen. ³⁵ Ni mu li nyi man. Naa nyi bundaln min Nidindaan ga gir ni na, nibaakan kijoobəɲ, nibaakan kinyetaasiik, nibaakan ikooja aah wii buyoonn na, nibaakan lichakpitaawoln.

³⁶ Ni li nyi man, aan m yaa lir nimi ki fuu ni kan, maan nan muin ni dɔ geen. ³⁷ Maah tuk nimi pu na, m tuk binib mɔmɔk la, li nyi man.”

14

Baah kpokl ke bi ga ku Yesu pu na

(*Matiu 26.1-5; Luk 22.1-2; Jɔnn 11.45-53*)

¹ N-yoonn ngbaan, ni nan gur iwiin ilee, bi kuun ki ti ji njim mu bi yin mu ke Lakr-*jer* aajim na.* N-yoonn ngbaan, le bi ηmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na. Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb nan kal ki kpokl baah ga ηa pu ki loon chuu Yesu ki ku u na, ² le ki bui tɔb ke, “Ti taa chuu u njim ngbaan aayoonn man. Ti yaa chuu u n-yoonn ngbaan kan, kinipaak na ga ηmɔ tɔjar.”

Upii ubaa aah nyun Yesu pu na

(*Matiu 26.6-13; Jɔnn 12.1-8*)

³ Tɔ, Yesu nan bi Betani aatiη ni, ki bi Simonn u nan ye ukɔndaan na do, ki ka ji tɔjikaar. Waah ka ji tɔjikaar kina na, le upii ubaa koo ni ki joo ni tulalee u kpa ki daak sakpen na, bi yin mu ke naad, ki bi kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni. Upii ngbaan nan chuu gii kpalba ngbaan aaneen ni, ki di tulalee na mɔmɔk kpir Yesu aayil pu. ⁴ Waah ηa kina na, le bi ponn ni bibaa gee liηuul, ki

baa tɔb ke, “Ba ηa u bii tulalee ngbaan kina? ⁵ Ti ba ga ηmaa di u kooh ki kan ilik ni *jer* iwiin ikui itaa aapal na, ki di tii bigiim.” Le bi ηulni u pu.

⁶ Le Yesu bui bi, “Di cha u man. Ba ηa ni muk u kina? U tun lituln li ηan na le ki tii mi. ⁷ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. Naah ga li ban ni ter bi buyoonn na kan, ni ga ηmaa ter bi. Mma aan li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. ⁸ U ηa waah ga ηmaa ηa pu na la. U di tulalee ngbaan kpir m pu ki puen toor nwon ke bi ti sub mi la. ⁹ M tuk nimi mbamɔn la, baah ga moon tibɔnyaan tee nin chee itingbaan mɔmɔk ni na, bi ga len waah ηa pu na ke binib li teer waabɔr.”

Judas aah ban ke u kooh Yesu pu na

(*Matiu 26.14-16; Luk 22.3-6*)

¹⁰ Le Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, buen Uwumbɔr aatotoorninkpiib chee, ki ti tuk bi ke u ban u di Yesu ηa biηaal ni la. ¹¹ Baah ηun kina na, le ni ηa bi mpopiin. Le bi puu tipuur ke bi ga tii u ηimombil. Le u ban nshan mu u ga di Yesu ηa biηaal ni na.

Yesu ni waadidiliib aah jin njim ngbaan pu na

(*Matiu 26.17-25; Luk 22.7-14, 21-23; Jɔnn 13.21-30*)

¹² Lakr-*jer* aajim, buyoonn bi ga ηmɔ boroboro u kaa kpa

* **14:1** : Israel yaab nan ji Lakr-*jer* aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijɔpt aatiη ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

nnyək na aajan aawiindaal, bundaln bi ga kər upihbo na, le Yesu aadidiliib dan nan baa u ke, “Aa ban ke ti gor njim ngbaan aajikaar la chee ki tii si?”

¹³ Le u bui waadidiliib ponn ni bilee ke, “Ni li cha kitiŋ ngbaan ponn ni man. Ni yaa koo ki ponn ni kan, uja u tu nnyun na ga ton nimi nsan ponn ni.

¹⁴ Ni li dii u man, ki ti koo waah ga koo lidichal li ponn ni na, ki bui udichadaan ngbaan, ‘Uməməkʀ bui ke u ni waadidiliib ga ji njim ngbaan aajikaar kiladiik ni?’

¹⁵ Le u ga mək nimi paacham aadisakpeŋ ki bi puun toor ki na. Ni gor njim ngbaan aajikaar nima chee ki tii timi.”

¹⁶ Le bi siir, ki buen kitiŋ ngbaan ni, ki ti kan Yesu aah tuk bi ke bi ga kan pu na. Le bi gor njim ngbaan aajikaar.

¹⁷ Kijook aah joor na, le Yesu ni waadidiliib kipiik ni bilee na koo kidiik ngbaan ponn ni, ki kal ke bi ji. ¹⁸ Baah bi ji na, le u bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi. Nimi bi bi ji m chee na ponn ni ubaa le ga ŋa kina.”

¹⁹ Bisui nan bii. Le bi baa u ubaaba ubaaba, “Ni ye min la aa?”

²⁰ Le u bui bi, “Nimi kipiik ni bilee bimina ponn ni ubaa le ga ŋa kina. Ni ye m ni unii u kpaan bi ji lisambil libaa ponn ni na la. ²¹ Min Unibən Aabo ga kpo ke naah ŋmee

Uwumbər Aagbaŋ ponn ni ke m ga kpo pu na. Tibəbir mu ga li bi uja u ga kooh mi na pu. Bi yaa kaa ba ma u kan, ni ba soor ki tii u.”

Tidindaan aajim

(*Matiu 26.26-30; Luk 22.14-20; 1 Korint Yaab 11.23-25*)

²² Baah bi ji tijikaar na, le Yesu yoor boroboro, le ki doon Uwumbər, ki gii, ki di tii waadidiliib, le ki bui ke, “Gaa man. Maawon le na.”

²³ Le u yoor kiyinyook, ki doon Uwumbər, ki di tii bi. Le bi məmək nyun. ²⁴ Le u bui bi, “Maasin le na. Maasin pu, le Uwumbər puu tipuupəlŋ tii nimi. Binib pam aatunwanbir pu le maasin ngbaan ga nya. ²⁵ M tuk nimi mbamən la, maan ki nyu ŋisubil aanyun ngbaan ki ti saa bundaln m ga ti nyu ŋisubil aanyunpəm Uwumbər aanaan ni na.”

²⁶ Le bi gaa Uwumbər aalahn, ki buen Olif aasui aajool paab.

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na

(*Matiu 26.31-35; Luk 22.31-34; Jənn 13.36-38*)

²⁷ Le Yesu ti bui bi, “Ni məmək ga san cha mi. Ni ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, ‘Uwumbər ga ku upihdaan, le ipiih yaa.’† ²⁸ Buyoonn Uwumbər ga fikr mi nkun ni na, le m ga loln ni pu nsan, ki buen Galilee.”

²⁹ Le Piita bui u, “Bi məmək yaa san ki cha si kan, mma aan san cha si.”

† 14:27 : Lik Sekaria 13.7.

³⁰ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamɔn la, kinyeek kimina, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le lelee aakooja nin wii.”

³¹ Le Piita po beenin len ke, “Bi yaa po ban bi ku m ni si kan, maan len ke maa nyi si.”

Le waadidiliib mɔmɔk mu len kina.

Yesu aah mee Uwumbɔr pu na

(Matiu 26.36-46; Luk 22.39-46)

³² Le bi ti fuu nibaa chee, bi yin nima chee ke Getsemane. Le u bui waadidiliib, “Kal do man, m buen ti mee Uwumbɔr.”

³³ Le u di Piita, ni Jems, ni Jɔnn buen. Le usui bii pam. Mpombiin ni nsugar nan muk u sakpen. ³⁴ Le u bui bi, “Nsui bii sakpen, ki ti nyan. Ni wu ke nkun aah wu pu na. Kal do ki li lik man.”

³⁵ Le u foor siib, ki doon kitin lichichikr, ki mee Uwumbɔr ke ni yaa ga ηmaa ηa aan u taa ji falaa u choo na kan, u taa cha u ji falaa ngbaan, ³⁶ ki bui ke, “Nte, aa ga ηmaa ηa tiwan mɔmɔk. Nyan mi falaa u choo na ni. Aa mu tee ηa saageehn, ki taa ηa maageehn.”

³⁷ Le u gir buen waadidiliib bitaa ngbaan chee, ki ti muin bi dɔ geen; le u bui Simonn Piita ke, “Simonn, aa dɔ geen la aa? Saa ηmaa li ka lik kikirur kibaa aa? ³⁸ Ni li ka lik man, aan ki li mee Uwumbɔr, aan ki taa koo ntɔn ni. Nisui ban ni li lik, le tiwon aa pɔɔ.”

³⁹ Le u ki foor siib ki ti mee Uwumbɔr, ki ki bui u tibɔr tichachaan ngbaan, ⁴⁰ le ki ki gir buen waadidiliib chee, ki ti muin bi ki dɔ geen la; ngeen nan joo bi sakpen. Le baa nyi baah ga len pu na.

⁴¹ Le u ki buen ti mee Uwumbɔr, ki ki gir ni taataa, ki ki muin bi dɔ geen; le u baa bi, “Ni beenin fuur ki dɔ geen la aa? Ni ηeer a. N-yoonn fuu a. U kooh min Unibɔn Aabo, ki di ηa titunwanbirdam aanaal ni la. ⁴² Fii, ti li cha man. Lik, unii u kooh mi na peen ni a.”

Baah chuu Yesu pu na

(Matiu 26.47-56; Luk 22.47-53; Jɔnn 18.3-12)

⁴³ Waah laa bi len kina na, le Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na fuu ni. Le kinipaak dii u. Bi nan joo kijaak aajum ni jagbaali mam. Bi nan nyan ni Uwumbɔr aato-toorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Juu yaab aaninkpiib chee la. ⁴⁴ Judas u kooh Yesu na, nan bui kinipaak ngbaan ke bi yaa ti kan u moor unii u aatakpiln[†] na kan, uma le na. Bi chuu u mpɔɔn, ki di u buen.

⁴⁵ Judas aah fuu ni na, le u kpaan buen Yesu chee, ki ti bui ke, “Umɔmɔkr;” le ki moor utakpiln. ⁴⁶ Le bi chuu Yesu mpɔɔn pu. ⁴⁷ Waadidiliib ponn ni ubaa nan yoor waajaak aajuk ki gaa per Uwumbɔr aato-toorninkpel aanaagbiija aatafal. ⁴⁸ Le

[†] 14:44 : ...moor utakpiln: Israel yaab nan doon tɔb kina le ki mɔk ngeehn.

Yesu baa binib bi dan bi nan chuu u na ke, “Ni joo kijaak aajum ni jagbaali mam ke ni nan chuu mi ke maah ye uffiiir le na aa? ⁴⁹ Iwiin məmək m nan bi ni chee Uwumbər Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbər aabər, le naa chuu mi. Tə, nimina ŋa ke ni gbiin Uwumbər Aagban, aah len pu na la.”

⁵⁰ Le waadidiliib məmək san cha u.

⁵¹ Unachipəən ubaa nan bi nima chee, ki pee likekepiln, ki paani Yesu pu. Le bi laan chuu unachipəən ngbaan aakekeln. ⁵² Le u san cha waakekeln, ki san cha unmeen.

Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibər pu na

(*Matiu 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Jənn 18.13-14, 19-24*)

⁵³ Le bi di Yesu buen Uwumbər aatotoorninkpel aadichal ni. Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək mu kuun ni nima chee. ⁵⁴ Le Piita paa Yesu pu, ki bi dandar, le ki ti fuu Uwumbər aatotoorninkpel aachiln ni, ki koo, ki ti kal bikikiirb chee wol mmii. ⁵⁵ Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni bibəjirb aaninkpiib məmək ban biseeraadam bi ga bii Yesu aan bi ku u na. ⁵⁶ Le biseeraadam pam məln inyamən paan u, ki bii u. Baah len pu na, naa kpaan. Nima pu na, baa kan waataani.

⁵⁷ Le bijab bibaa fii sil, ki məln inyamən paan u, le ki bui ke, ⁵⁸ “Ti ŋun u len ke u ga

gbaa wii Uwumbər Aadichal li binib maa li na, ki ki maa liken li binib aa maa li na, iwiin itaa.” ⁵⁹ Le bijab bimina mu aah len pu na, naa kpaan.

⁶⁰ Le Uwumbər aatotoorninkpel ngbaan fii sil bi məmək aanimbiin ni, le ki baa Yesu, “Saan len tibaa aa? Binib ngbaan aah bii si pu na, ti gbii aan taa gbii?”

⁶¹ Le Yesu si ŋmin, kaa len tibaa. Le Uwumbər aatotoorninkpel ki baa u, “Aa ye Kristo u ga gaa binib lii na aan saa ye? Aa ye Uwumbər u ti pak u na Aajapəən aa?”

⁶² Le Yesu bui ke, “M ye. Ni ga kan min Unibən Aabo ka Uwumbər aənangii wəb. Ni ga kan m bi ntaalangbam ni paacham ki choo.”

⁶³ Waah len kina na, le Uwumbər aatotoorninkpel chuu kar ubaa aawanpeenkaan, le ki bui ke, “Taa ki ban seeraadam. U di ubaa ŋaŋ Uwumbər la. ⁶⁴ Ni ŋun waah sii Uwumbər pu na. Ni dak kinye?”

Le bi məmək bui ke u ŋeer bi ku u la.

⁶⁵ Le bi ponn ni bibaa piin ki bi tee timəotan ŋani u pu, le ki di likekeln poo unimbil, ki gbaa u, ki baa u ke, “Ulau faa si?” Bikikiirb ngbaan mu nan gaa u ki gbaa u.

Piita aah nee Yesu pu na

(*Matiu 26.69-75; Luk 22.56-62; Jənn 18.15-18, 25-27*)

⁶⁶ Piita aah nan bi lichiln ngbaan ni na, le Uwumbər aatotoorninkpel aanaagbiipii ubaa dan ⁶⁷ ki nan kan Piita bi wol mmii. Le u lik u mbaməm, le ki bui u, “Aa

mu nan bi Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na chee.”

⁶⁸ Le Piita nee, ki bui u, “Maa bee saah len pu na aatataa,” le ki nyan lipaal kikaakpaak ponn ni. N-yoonn ngbaan le ukooja wii.

⁶⁹ Le unaagbiipii ngbaan ki kan u, le ki bui binib bi si nima chee na ke, “Umina ye Yesu aadidiliib ponn ni ubaa la.” ⁷⁰ Le Piita ki nee lelee.

Le ni ki kpee siib, le binib bi si u chee na bui u ke, “Ni ye mbamən, aa ye Yesu aadidiliib ponn ni ubaa la; aa mu ye Galilee aatiŋ aanii la.”

⁷¹ Le Piita puu Uwumbər, ki bui ke, “Maa nyi naah len unii u na. M yaa mən nnyamən kan, Uwumbər daa ntafal.”

⁷² Libuul ngbaan ni, le lelee aakooja wii. Le Piita teer ke Yesu ba bui u ke, “Aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le lelee aakooja nin wii.” Piita aah teer kina na, le u wii pam.

15

Pailat aah jin Yesu tibər pu na

(*Matiu 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jənn 18.28-38*)

¹ Kichakpinaanyeeek ni le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək, ni bibəjirb aaninkpiib məmək kal ki kpokl baah ga ŋa pu na. Le bi buu Yesu tikululn, ki di u buen kitinŋ ngbaan aaninkpel u bi yin u ke Pailat na chee, ki di u ŋa unjaal ni. ² Le Pailat baa u, “Aa ye Juu yaab aabər la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.”

³ Le Uwumbər aatotoorninkpiib ngbaan bii u sakpen. ⁴ Le Pailat ki baa u, “Saan len tibaa aa? Li pel baah bii si sakpen pu na.”

⁵ Le Yesu aa ki len tibaa, Waah kaa len tibaa na, le ni gar Pailat pam.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(*Matiu 27.15-26; Luk 23.13-25; Jənn 18.39-19.16*)

⁶ Njim ngbaan aayoonn nan saa kan, Pailat ga nyan unaagbiija u kinipaak ban u na lii. ⁷ N-yoonn ngbaan, unaagbiija ubaa nan bi kiyondiik ni, bi yin u ke Barabas. U ni bakadam bi nan dii u na nan tukni kitinŋ ngbaan aaninkpiib, ki ku binib. Nima pu le bi nan di bi ŋa kiyondiik ni. ⁸ Le kinipaak ngbaan dan Pailat chee, ki bui u ke u ŋa waah ti ŋani pu njim ngbaan yoonn məmək na, ki nyan unaagbiija ubaa lii. ⁹ Le u baa bi, “Ni ban m nyan ni Juu yaab aabər la aa?” ¹⁰ Pailat bee ke Uwumbər aatotoorninkpiib kpa lipiipoln Yesu pu, nima le cha bi di u ŋa unjaal ni.

¹¹ Le Uwumbər aatotoorninkpiib bui kinipaak ngbaan ke bi tuk Pailat ke u nyan Barabas lii, naa ye Yesu. ¹² Kinipaak ngbaan aah tuk Pailat kina na, le u ki baa bi, “Kina kan, uja u ni yin u ke Juu yaab aabər na, m ga ŋa u kinye?”

¹³ Le bi teen ke, “Kpaa u ndəpuinkoo pu.”

14 Le Pailat baa bi, “Ba ŋa? U tun bakaa bayoo?”

Le bi moo tar sakpen ke, “Kpaa u ndɔpuinkoo pu.”

15 Le Pailat ban ke u sɔŋ bisui. Kina pu na, u nan nyan Barabas lii, le ki cha waajab lue Yesu ŋinaalab, ki di u ŋa biŋaal ni, bi ti kpaa u ndɔpuinkoo pu.

Butɔb aajab aah yook Yesu pu na

(*Matiu 27.27-31; Jɔnn 19.2-3*)

16 Le butɔb aajab ngbaan di u buen Pailat aachiln ni, ki yin bijab biken ke bi kuun ni. 17 Le bi chuu peer waawanpeenkaan, le ki di libɔkumaln peen u, ki di ikokon luu kiyikpupuk ki di chin u, 18 le ki doon u ke, “Juu yaab aabɔr, aa pɔɔ ɔɔ?” 19 ki joo lidabil gbaa uyil paab, le ki teei timɔɔtan lɛe u, ki gbaan unimbiin ni ki doon u. 20 Baah ŋa u mbɔnyun ki ti doo na, le bi chuu peer libɔkumaln ngbaan, ki di waawanpeenkaan peen u, ki di u nyan, bi ti kpaa u ndɔpuinkoo pu.

Baah kpaa u ndɔpuinkoo pu pu na

(*Matiu 27.32-44; Luk 23.26-43; Jɔnn 19.17-27*)

21 Baah cha na, le bi ton uja ubaa nsan ni, bi yin u ke Simonn, u ye Sairene aatinj aanii la. U nyan ni ntingbaan ni, le ki choo Jerusalem. U nan ye Aleksanda ni Rufus aate la. Le bi chuu u mpɔɔn ke u tun Yesu aadɔpuinkoo.

22 Le bi di Yesu buen nibaa chee, bi yin nima chee ke Golgota. Golgota aatataa le ye ke “Kiyikpan aapepel.” 23 Baah ti fuu nima chee na, le binib bibaa ban bi tii Yesu ndaan mu nnyɔk ŋmal mu ponn ni na ke u nyun. Le u yii, kaa nyun. 24 Le butɔb aajab ngbaan kpaa u ndɔpuinkoo pu, ki di waawanpeenkaan yakr tɔb. Bi nan too inaan ke bi lik bimɔk aah ga kan ni na. 25 Ni nan ye kichakpiik ni, tikur tiwae yoonn la, le bi kpaa u ndɔpuinkoo pu.

26 Le bi ŋmee kigban budabu cha bi ku u na, ki di tam waadɔpuinkoo pu, uyil paab. Bi nan ŋmee ke, “Juu yaab aabɔr.” 27 Bi nan di bififiirb bilee kpaa idɔpuinkee pu. Bi di ubaa kpaa unjangan wɔb, ki di uken kpaa unangan wɔb. [28 Le ni gbiin Uwumbɔr Aagban aah len pu na ke, “Bi ŋa u ke baah ŋani titunwanbir-dam pu na.”*]

29 Waah lee ndɔpuinkoo pu na, le binib bi jer nima chee na seei u, ki gbakr biyil, le ki bui u, “Aa mu. Si u len ke aa ga gbaa wii Uwumbɔr Aadichal ki ki maa li iwiin itaa na, 30 sunn ni ndɔpuinkoo ngbaan pu ki ŋmar.”

31 Le Uwumbɔr aato-toorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb mu ŋa u mbɔnyun, ki bui tɔb ke, “U gaal biken le bi ŋmar, kaan ŋmaa gaa ubaa lii. 32 Kristo u ga gaa binib lii ki ye Juu yaab aabɔr na, u sunn ni

* 15:28 : Lik Aisaya 53.12.

ndɔpuinkoo pu dandana wee, aan ti kan ki gaa u ki kii.”

Le baah di bififiirb bilee bi kpaa u chee idɔpuinkee pu na, bi mu sii u.

Yesu aah kpo pu na

(*Matiu 27.45-56; Luk 23.44-49; Jɔnn 19.28-30*)

³³ Nwiin kaasisik ni, le itingbaan mɔmɔk bɔln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na.

³⁴ Nwiin aah kpar na, le Yesu teen mpɔɔn pu ke, “Eloi, eloi, lama sabaktani.” Naatataa le ye ke “Maawumbɔr, Maawumbɔr, ba pu aa siir cha mi?”†

³⁵ Binib bi nan si nima chee na nɔn waah teen pu na, le bibaa bui ke, “Li pel man, u yin Elaija la.” ³⁶ Le bi ponn ni ubaa san buen ki ti yoor nki-isuk, ki nan di bɔn ndaan mu mɔɔn na ni, le ki di nɔ lidabil pu, ki di nɔ Yesu aamɔb chee ke u moor, le ki bui ke, “Di cha man, aan ti lik ke Elaija ga dan ki nan sunn ni u aan waan dan.”

³⁷ Le Yesu ki teen mpɔɔn pu, le ki kpo.

³⁸ Le likekeln li yakr Uwumbɔr aadiik ni nfum mulee na, chuu kar paacham ki ti saa kitinj. ³⁹ Le butɔb aajab aaninkpel u si ndɔpuinkoo ngbaan taab na kan Yesu aah kpo pu na, le ki bui ke, “Mbamɔn, uja ngbaan sil ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.”

⁴⁰ Bipiib bibaa mu nan bi nima chee, ki si dandar, ki si lik. Bi ponn ni ubaa ye Mari Magdalene, uken mu ye Salome, uken mu ye Mari u ye

Jems waatiir ni Joses aana na. ⁴¹ Yesu aah nan bi Galilee na, le bipiib ngbaan nan dii u, ki tun lituln ter u. Bipiib bi wiir ki nan dii u dan Jerusalem na mu nan bi nima chee.

Baah sub Yesu pu na

(*Matiu 27.57-61; Luk 23.50-56; Jɔnn 19.38-42*)

⁴² Kijook aah joor na, le uja ubaa fuu ni, bi yin u ke Josef. U nan ye Arimatea aatinj aanii la, ki ye bibɔjirb aaninkpiib ponn ni ubaa, ki kpa liyimbil. ⁴³ U mu nan bi kii Uwumbɔr aanaan aah ga fuu ni buyoonn na. Ni nan ye kitaak ki ga woln juu yaab aakpaakool daal na, buyoonn bi gor ke bi ji likpaakool daal na. Le Josef buen Pailat chee ni lipobil, ki ti bui u, “Tii mi Yesu aawon.”

⁴⁴ Pailat aah nɔn ke u kpo na, le ni gar u. Le u yin ni bijab aaninkpel na, ki nan baa u ke, “Yesu aah kpo na, ni yunn aa?” ⁴⁵ Le u tuk u waah kpo buyoonn na. Pailat aah nɔn ke u kpo na, le u tii Josef nsan ke u yoor waawon. ⁴⁶ Josef nan daa likekenyaan, ki nyan Yesu aawon ndɔpuinkoo pu, ki di u poo likekeln ngbaan ni, ki di u ti sub kitakpalun ni. Bi nan gbii kitakpalun ngbaan litakpasakpeln libaa aasikakl ni la. Le u di litakpapaln lenj mbisamɔb. ⁴⁷ Le Mari Magdalene, ni Mari u ye Joses aana na, kan baah di Yesu aawon sub nin chee na.

16

Yesu aah fikr nkun ni pu na
(*Matiu 28.1-8; Luk 24.1-12;*
Jonn 20.1-10)

¹ Juu yaab aakpaakool daal aajook, le Mari Magdalene ni Salome, ni Mari u ye Jems aana na, buen ti daa tulalee, bi ti di ŋa Yesu aawon pu. ² Le ki woln kitaak kichakpinaanyeeek ni, nwiin aah laa puu na, le bi buen likaakul ngbaan chee. ³ Tɔ, litakpal li lek kitakpalun ngbaan aamɔb na ye lisakpeln la. Nima pu na, baah cha na, le bi baa tɔb ke, “Ŋma ga ti biln litakpal na tii timi?” ⁴ Le bi lik, ki kan ke litakpal na aa ki lek. ⁵ Le bi koo likaakul na ponn ni ki kan unachipɔɔn ubaa ka ŋŋangii wɔb ki pee libɔkupiln fɔfɔk. Le ni gar bi pam.

⁶ Le u bui bi, “Ni taa cha ni gar nimi man. Ni ban Yesu u ye Nasaref aatinj aanii u bi nan kpaa u ndɔpuinkoo pu na la. U fikr nkun ni a. Waa bi do. Lik man baah nan di u bil nin chee na. ⁷ Ni li cha ki ti tuk Piita ni waadidiliib biken ke u loln bi pu nsan, ki cha Galilee aatinj ni. Bi ga ti kan u nima, waah nan tuk bi pu na.”

⁸ Le ni gar bipiib na pam, le biwon gbaa. Le bi nyan likaakul na ni, ki san. Ijawaan aah chuu bi na, le baa tuk unii ubaa.

Yesu aah di ubaa mɔk binib pu na
(*Matiu 28.9-10; Jonn 20.11-18; Luk 24.13-35*)

[⁹ Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na aachakpitaawoln, Yesu aah fikr nkun ni na, le u puen di ubaa mɔk Mari Magdalene. Mari le ye upii u Yesu nan nyan tiyayaar tilole u ni na. ¹⁰ Le Mari buen binib bi nan dii Yesu na chee. Bi nan kpa mpombiin ki ka wii. Le Mari tuk bi ke u kan Yesu, u fikr nkun ni a. ¹¹ Baah ŋun kina na, le baa pak ti.

¹² Nimina aapuwɔb, le bi ponn ni bilee nan chuun cha ntingbaan ni. Baah cha na, le Yesu nan di ubaa mɔk bi. Waa nan bi ke waah nan bi pu buyoonn Mari Magdalene kan u na. ¹³ Le bi gir buen biken chee, ki ti tuk bi ke bi kan Yesu. Le baa pak baah len pu na.

*Yesu aah di ubaa mɔk waa-
didiliib pu na*

(*Matiu 28.16-20; Luk 24.36-49; Jonn 20.19-23; Lituln 1.6-8*)

¹⁴ Nimina aapuwɔb, le waa-
didiliib kipiik ni ubaa ka ji tijikaar. Baah bi ji na, le Yesu di ubaa mɔk bi, le ki kae bi, ke ba ŋa baa pak binib bi kan u, waah fikr nkun ni aapuwɔb na aah len pu na, ke bitafal le pɔɔ. Baa gaa u ki kii mbamɔm. ¹⁵ Le u ki tuk bi, “Ni li cha dulnyaa mɔmɔk ni, ki di tibɔnyaan tee tuk binib mɔmɔk. ¹⁶ Unii u gaa mi ki kii, ki cha bi muin u nnyun ni na, u ga ŋmar. Unii u kaa gaa mi ki kii na, Uwumbɔr ga bui ke waabɔr bii. ¹⁷ Binib bi gaa mi ki kii na ga tun lijinjiiir aatun. Maayimbil pu le bi ga

nyan tiyayaan binib ni; bi ga len iliin yayan; ¹⁸ bi ga chuu iwaa, le yaan ŋa bi nibaa. Bi yaa nyu liluul kan, laan ŋa bi nibaa. Bi ga di binjaal paan bibum pu, le bi ga pɔɔk.”

Uwumbɔr aah di Yesu buen paacham pu na

(Luk 24.50-53; Lituln 1.9-11)

¹⁹ Tidindaan Yesu aah len bi chee tibɔr doo na, le Uwumbɔr di u buen paacham, le u ti kal uŋangii wɔb. ²⁰ Le waadidiliib buen ŋipepel mɔmɔk ni, ki ti tuk binib tibɔnyaan tee. Le Tidindaan ter bi, ki cha bi tun lijnjiir aatun. Baah tun lijnjiir aatun na, nima le mɔk binib ke baah len tibɔnyaan ti na, ti gbii. Amii.]

Tibɔnyaan ti LUK ɲmee ti na

¹ Maaninkpel Teofilus, binib pam nan pɔɔn bibaa ki ɲmee kigban ponn ni tibɔr ti nan ɲa tikaasisik ni na. ² Binib bi kan tibɔr ngbaan aah piin ki ti doo pu na mooni ti, ki tuk timi. Le bi ɲmee baah tuk timi pu na. ³ Min Luk, m mu bee mbamɔm tibɔr ngbaan aah piin pu ki ti doo pu na. Nima le m dak ke ni ɲan m mu ɲmee ti, taah piin ki ti saa pu na, ki tii si, ⁴ aan aa mu bee baah tuk si tibɔr ti na aabamɔn.

Uwumbɔr aatuun aah len ke bi ga maa Jɔnn pu na

⁵ Buyoonn Herod nan ye Judea aatiɲ aabɔr na, le Uwumbɔr aatotoor ubaa nan bi, bi nan yin u ke Sekaria. U nan ye Abija aamaal ponn ni aanii la. Upuu aayimbil nan ye Elisabef. U mu nan ye Uwumbɔr aatotoor Aaronn aamaal ponn ni aanii ubaa la. ⁶ Sekaria ni upuu mɔmɔk nan ye bininyaam Uwumbɔr chee, ki dii waakaal mɔmɔk, ki ɲani waah ban pu na, kaa kpa taani ubaa. ⁷ Baa nan kpa ubo. Elisabef nan ye upiinjɔob la. Bi mɔmɔk mu nan por la.

⁸⁻⁹ Uwumbɔr aatotoorb aakaal aah dii pu na, le bi lee Sekaria, u ti koo Uwumbɔr Aadichal ni ki see tulalee aayon. Waayoonn aah fuu ni na, le u koo Uwumbɔr

Aadichal ni, u ti tun lituln limina. ¹⁰ Buyoonn u bi seer tulalee aayon ngbaan tii Uwumbɔr na, le kinipaak sakperɲ bi lipaal, ki mee Uwumbɔr. ¹¹ Le u kan Uwumbɔr aatuun, baah seer tulalee aayon libimbiln li paab na aanjangii wɔb. ¹² Sekaria aah kan u na, le ni muk u, le ijawaan chuu u. ¹³ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “Sekaria, taa san ijawaan. Uwumbɔr ɲun saameen a. Aapuu Elisabef ga maa ubijabo, ki tii si. Le aa ga yin u ke Jɔnn. ¹⁴ U yaa ma u kan, le aa ga li kpa mpopiin pam. Binib pam mu ga li mɔɔni. ¹⁵ U ga li ye uninyuun Uwumbɔr chee. Waan nyu ɲisubil aadaan, ki mu aan nyu ndaan mubaa. U ga li gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan buyoonn bi ga maa u na, ki li joo cha. ¹⁶ U ga cha nimi Israel yaab pam gir ti dii Bidindaan Uwumbɔr. ¹⁷ U ga li kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ni mpɔɔn, ke Uwumbɔr aabɔnabr Elaija aah nan kpa pu na, ki ga loln ni Tidindaan pu nsan. U ga cha tetiib ni baabim ki kpaan.* U ga cha binib bi kaa kii Uwumbɔr aamɔb na li kpa nlan, aan bi kpeln, ki li dii bininyaam aah dii pu na. U ga toor binib, bi li ye binib bi gor ki kii Uwumbɔr na.”

¹⁸ Le Sekaria bui Uwumbɔr aatuun ngbaan, “M por a, mpuu mu por a; m ga ɲa kinye ki bee ke saah len pu na ga sil ɲa.”

* 1:17 : Lik Malakai 4.5-6.

19 Le Uwumbør aatuun ngbaan bui u, “M ye Gabriel u si Uwumbør aanimbiin ni na la. U tun ni mi ke m nan tuk si tibɔnyaan tee. 20 Ni yaa nan ɲeer kan, maah len pu na ga gbiin. Saah kaa pak maah len pu na, le aa ga ɲa ubir, kaan ki ɲmaa len tibɔr ki ti saa buyoonn tiwan nimina ga ɲa na.”

21 Le kinipaak ngbaan si lipaal, ki si kii buyoonn Sekaria ga nya ni Uwumbør Aadichal ni na. U nan yunn kaa nyan ni, le ni gar bi pam. 22 Waah nan nyan ni na, waa ɲmaa len bi chee tibɔr. Nima le cha bi bee ke u kan lijnjiir aawan Uwumbør Aadichal ni. Le u beenin len libir, kaa ɲmaa len tibɔr.

23 Waawiin aah ye pu u tun lituln Uwumbør Aadichal ni na aah doo na, le u kun. 24 Ni bi ki cha, le upuu Elisabef dek lipuul, ki di ubaa bɔr inɲmal inɲmu, 25 le ki bui ke, “Uwumbør lik maah bi pu na la, le ki ɲa mi tibulchinn kina ki tii mi, ki nyan mi inimɔɔn ni.”

Uwumbør aatuun aah bui Mari ke u ga maa Yesu pu na

26 Lipuul aah ɲa inɲmal iloob aapuul na, le Uwumbør tun waatuun Gabriel ke u buen Galilee aatin kibaa ni, bi yin ki ke Nasaref, 27 ke u buen usapɔɔn ubaa chee, bi yin u ke Mari. Waa nyi uja. Bi nan puu ke bi ga tii u tichar. Bi yin uchal Josef, u ye Ubɔr David aamaal ponn ni aanii ubaa la. 28 Le Uwumbør aatuun ngbaan fuu ni Mari chee ki

doo u, le ki bui u, “Uwumbør ɲa si tibulchinn sakpen a, ki bi aa chee, ki ɲa tinyoor ɲa aa pu ki jer waah ɲa bipiib mɔmɔk pu na.”

29 Waah len kina na, le ni gar Mari sakpen. Le u daklik waah len pu na aatataa. 30 Le u ki bui u, “Mari, taa san ijawaan. Uwumbør ɲa si tibulchinn la. 31 Aa ga dek lipuul, ki maa ubijabo ki yin u ke Yesu. 32 U ga li ye uninyuun la. Bi ga yin u Uwumbør u kaa kpa ɲeen aatɔ na Aajapɔɔn. Tidindaan Uwumbør ga tii u uyaaja Ubɔr David aanaan. 33 U ga li ye uyaaja Jakob aayaabitiib† aabɔr n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Waanaan aan doo.”

34 Le Mari baa Uwumbør aatuun ngbaan ke, “Maah kaa nyi uja na, m ga ɲa kinye ki maa ubo?”

35 Le u bui u, “Uwumbør Aafuur Nyaan ga sunn ni aa pu. Uwumbør u kaa kpa ɲeen aatɔ na aapɔɔn ga cha aa dek lipuul. Nima pu na, saah ga maa ubo u na ga li ye chain. Bi ga yin u ke Uwumbør Aajapɔɔn la. 36 Lik, aana aabo Elisabef, u por na, u mu pil ubijabo aapuul. Baah nan yin u ke upiɲoob na kpa inɲmal iloob aapuul la; 37 nibaa aa pɔɔ Uwumbør chee.”

38 Le Mari bui Uwumbør aatuun ngbaan, “M ye Uwumbør aanaagbiipii la. Saah len pu na, u cha ni ɲa kina.” Le Uwumbør aatuun ngbaan buen.

† 1:33 : Jakob aayaabitiib ye Israel yaab la.

Mari aah mann Elisabeth pu na

³⁹ N-yoonn ngbaan le Mari gor mala ki buen njoo ponn ni, le ki ti buen kitinj kibaa ni, ki bi Juda aatinj ponn ni,[†] ⁴⁰ le ki koo Sekaria do, ki doon Sekaria aapuu Elisabethef. ⁴¹ Elisabethef aah njun idoon pu na, le waabo fii uponn ni. Le Uwumbər Aafuur Nyaan gbiin Elisabethef. ⁴² Le u len mpəən pu ki bui Mari, “Uwumbər ɲa tinyoor ɲa aa pu ki jer waah ɲa bipiib məmək pu na, ki ɲa tinyoor ɲa ubo u bi aaponn ni na mu la. ⁴³ Ba ɲa Uwumbər nyuŋ mi kina ki cha Ndindaan aana dan nan mann mi? ⁴⁴ Ntafal aah njun saadoon na, le maabo fii mponn ni, waah kpa mpopiin pu na. ⁴⁵ Si u gaa Uwumbər ki kii na, u ɲa tinyoor ɲa aa pu la, ki ga ɲa waah nan tuk si ke u ga ɲa pu na.”

Mari aah gaa nlahn ki pak Uwumbər pu na

⁴⁶ Le Mari bui ke, “M nyuŋni Uwumbər nsui ni la. ⁴⁷ M kpa mpopiin sakpen, Uwumbər u gaa mi lii na pu. ⁴⁸ U teer mi u ye waanaagbi-
ipiigiin na bər. Dandana ki joo cha, binib məmək ga len ke Uwumbər ɲa tinyoor ɲa m pu la, ⁴⁹ ba pu? Uwumbər u kpa mpəən na tun litukpaan ki tii mi.

Waayimbil ye chain la.

⁵⁰ Binib bi san u na, u san bi kinimbaak, ni biyaabitiib, ni biyaabisəsək ponn ni ki joo cha.

⁵¹ U mək binib waapəən, ki jenn kalmbaanidam bi dak ke bi ye bininyuum na.

⁵² U nyan bibər kpaam baanaan ni, ki nyuŋ bigiim.

⁵³ Binib bi nkon joo bi na, u tii bi tijikaar nyaan, bi ji bab.

U cha biwankpadam chuun ni ɲaalpeen.

⁵⁴ Waah nan puu tipuur ti tii tiyaajatiib na, u ɲa kina la, ki ter waatum Israel yaab.

⁵⁵ U teer ki san Abraham ni uyaabitiib kinimbaak n-yoonn mu kaa kpa ndoon na la.”

⁵⁶ Tə, Mari nan bi Elisabethef do injmal itaa, le ki nin gir kun.

Baah ma Jənn u muini binib nnyun ni na pu na

⁵⁷ Le ni ɲeer Elisabethef maa ubo. Le u ma ubijabo. ⁵⁸ Le udoyaab njun ke Uwumbər san u kinimbaak sakpen. Le u ni bi kpaan ki məəni.

⁵⁹ Waabo aawiin iniin daal, le bi dan bi nan gii uchakpaln, le ki ban bi yin u ke Sekaria ke baah yin ute pu na. ⁶⁰ Le una aa kii, ki bui ke bi ga yin u ke Jənn la.

⁶¹ Le bi bui u, “Unii ubaa aa kpa liyimbil limina nimi aamaal ponn ni.” ⁶² Le bi di

[†] 1:39 : Ni nan ye iwiin inaa bee injmu aasachuln la.

biŋaal len ute chee, ki baa u ke u ban ke bi yi waabo kinye.

⁶³ Le u bui bi ke bi tii u kigban. Baah tii u na, le u ŋmee ke, “Waayimbil le ye Jɔnn.” Le ni gar bi mɔmɔk pam. ⁶⁴ Libuul ngbaan ni le Sekaria aalambil lɔkr. Le u piin ki bi len ki pak Uwumbɔr. ⁶⁵ Le ijawaan chuu bidoy-aab mɔmɔk. Le Judea aatim mumɔk bi ŋjoo ponn ni na aanib ŋun tibɔr ngbaan. ⁶⁶ Ni nan ŋa binib bimɔk ŋun ti na ilandak. Le bi baa ke, “Ubo ngbaan ga li ye ba aanibol?” Ba pu? Uwumbɔr aarjaal nan bi u pu.

Sekaria aah pak Uwumbɔr pu na

⁶⁷ Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin Sekaria, u ye Jɔnn aate na, le ki cha u len Uwumbɔr aabɔr:

⁶⁸ “Cha ti pak Tidindaan u ye timi Israel yaab Aawumbɔr na.

U dan nan ter waanib, ki nyan bi tinaagbiir ni,

⁶⁹ ki tii timi unii u ga gaa timi lii, ki kpa mpɔɔn, ki ye waatutunn Ubɔr David aamaal ponn ni aanii ubaa na.

⁷⁰ U nan cha waabɔnabtiib chain len kina n-yaayoonn na ki joo cha.

⁷¹ U nan puu tipuur ke u ga nyan timi, timi aadim aarjaal ni, ni bimɔk nan timi na aarjaal ni, aan ti ŋmar.

⁷² U nan len ke u ga san tiyaa-jatiib kinimbaak,

ki teer waah puu tipuur ti ye chain na bɔr.

⁷³ U nan puu tipuur tii tiyaaaja Abraham,

⁷⁴ ke u ga nyan timi, timi aadim aarjaal ni, aan ti dii u ki taa li san ijawaan,

⁷⁵ ki li bi chain, ki li kpa mbimbinyaan u chee n-yoonn mɔmɔk.

⁷⁶ Si, maabo, bi ga yin si ke Uwumbɔr u kaa kpa ŋeen aatɔ na aabɔnabr.

Aa ga loln ni Tidindaan pu nsan,

ki toor nsan tii u,

⁷⁷ ki tuk waanib ke u ga di cha baatunwanbir pinn bi, ki gaa bi lii;

⁷⁸ ba pu? timi Aawumbɔr kpa tibulchinn, ki san timi kinimbaak.

U yaa gaa timi lii kan, ni ga li bi ke nwiin aah puu ni pu na.

⁷⁹ Ni ga woln binib bi bi mbɔmbɔɔn ni ki san nkun ijawaan na pu,

ni ga mɔk timi nsan mu ga tii timi nsuudoon na.”

⁸⁰ Le ubo ngbaan muun, ki dii Uwumbɔr ni usui mɔmɔk, le ki nan bi nteersakpiin ni, ki ti saa buyoonn u piin ki bi tuk Israel yaab Uwumbɔr aabɔr na.

2

*Baah ma Yesu pu na
(Matuu 1.18-25)*

¹ N-yoonn ngbaan le Ubɔrkpaan Siisa Agustus len ke binib mɔmɔk kuun ni ki nan ŋmee baayimbil, u lik

baah wiir pu na. ² Baah kahn binib kina njan pu na, Kirinius le nan ye Siria aatin aaninkpel. ³ Le binib məmək buen bido aatin ni, bi ti ηmee baayimbil.

⁴ Josef nan ye Ubər David aamaal ponn ni aanii ubaa la. Nima pu na, u nan nyan Nasaref, kitiη ki bi Galilee aatin ni na, le ki buen Ubər David aatin, ki bi yin ki ke Betlehem, ki bi Judea aatin ni na. ⁵ Le u ni upuu Mari, u kpa lipuul na, buen bi ti ηmee baayimbil. ⁶ Baah bi Betlehem aatin ni na, le ni ηeer u maa ubo. ⁷ Le u ma waajan aabijabo, ki di u poo likekeln ni, ki di u di ηa tiwakor aah ηmō timoor daka u ponn ni na; mpaan aa nan ki bi bicham aadiik ponn ni ke bi koo.

Uwumbər aatuuntiib aah fuu ni bipihdam chee pu na

⁸ Bipihdam bibaa nan bi nima chee timoor ni, ki kpa baapiih ki lik i kinyeek. ⁹ Le Uwumbər aatuun dan bi chee. Le Uwumbər aawiin woln bi pu. Le ijawaan chuu bi sakpen. ¹⁰ Le Uwumbər aatuun ngbaan bui bi, “Taa san ijawaan man. M joo ni tibənyaan ti ga tii binib məmək mpopiin sakpen na la. ¹¹ Kinyeek kee bi ma unii u ga gaa nimi lii na, Ubər David aatin ni. Uma le ye Tidindaan Kristo.* ¹² Ni ga kan ubo ngbaan aah poo ηikeken ni, ki dō tiwakor aah ηmō timoor

daka u ponn ni na. Nima le ga li ye liməkl ki tii nimi.”

¹³ Libuul ngbaan ni le Uwumbər aatuuntiib bi wiir sakpen na fuu ni ntuun ngbaan chee, le ki pak Uwumbər, ki len ke,

¹⁴ “Cha ti nyuη Uwumbər u bi paacham na.

Lifuur ga li bi dulnyaa wee ni. Uwumbər san binib kinimbaak la.”

¹⁵ Le Uwumbər aatuuntiib ngbaan gir buen paacham. Le bipihdam ngbaan bui tōb, “Cha ti buen Betlehem aatin ni dandana, ki ti lik Uwumbər aah tuk timi ke tiwan ni ηa nima na.”

¹⁶ Le bi buen mala, ki ti kan Mari, ni Josef, ni ubo ngbaan. Ubo ngbaan dō tiwakor aah ηmō timoor daka u ponn ni na. ¹⁷ Bipihdam ngbaan aah kan u na, le bi tuk binib Uwumbər aatuun ngbaan aah tuk bi ubo ngbaan aabər pu na. ¹⁸ Binib bimək ηun bipihdam ngbaan aah len pu na, le ni gar bi. ¹⁹ Mari le teer tibər timina məmək, ki dakl lik taatataa usui ni. ²⁰ Le bipihdam ngbaan gir buen baapiih chee timoor ni. Baah cha na, le bi nyuηni Uwumbər ki pak u, baah kan ki ηun pu na məmək pu; bi kan ki ηun Uwumbər aatuun ngbaan aah tuk bi pu na.

Baah yin Yesu liyimbil pu na

²¹ Ubo ngbaan aawiin iniin daal le ni ηeer bi gii uchakpaln. Le bi yin u ke Yesu.

* 2:11 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Masiya aatataa le ye ke bi di olif aakpan kpir unii aayil pu ki mək ke u ye Uwumbər yoo.

Buyoonn Mari aa nan kee dek lipuul na, le Uwumbør aatuun ngbaan nan bui u ke bi yin u kina.

Baah di Yesu ki di tii Uwumbør pu na

²² Buyoonn ni ñeer bi ña Mari chain, Moses aakaal aah mək pu na, le bi di ubo ngbaan buen Jerusalem, bi ti di u tii Uwumbør. ²³ Ni ñmee Uwumbør aakaal aagban ni ke bi di njan aabijabo mək ki di tii Uwumbør. ²⁴ Le Josef ni Mari toor kitork ki tii Uwumbør, waakaal aah len pu na. Nkaal ngbaan len ke bi di ñinanjel ñilee, bee mbørnanjibim mulee ki di toor kitork ngbaan.

²⁵ Uja ubaa nan bi Jerusalem aatin ni. Bi nan yin u ke Simeonn. U nan ye uninyaan la, ki dii Uwumbør aakaal məmək mbaməm, ki lik bundaln Uwumbør ga nyan Israel yaab baafalaa ni na. Uwumbør Aafuur Nyaan nan bi u chee, ²⁶ ki nan mək u ke waan kpo, see u kan Uwumbør aanii Kristo u ga gaa binib lii na waahr. ²⁷ Uwumbør Aafuur Nyaan nan cha u koo Uwumbør Aadichal ni, le Yesu aate ni una joo ni Yesu ki di koo ni Uwumbør Aadichal ni, bi ti di u tii Uwumbør. Buyoonn bi di u koo ni na ²⁸ le Simeonn gaa u unjaal ni, le ki pak Uwumbør, ki bui ke,

²⁹ “Uwumbør, aa ga ñmaa cha saatutunn nya dulnyaa wee ni, nsu-udoon ni;

ba pu? dandana aa ña saah nan len pu na, ³⁰ ki cha nnimbil kan Saabo u ga gaa timi lii na.

³¹ Aa nan len ke aa ga tun ni u dulnyaa wee ni.

Dandana wee u ga nya, aan binib məmək bee waabør.

³² U ye nwiihn ki ga woln binib bi kaa ye Israel yaab na aanimbil.

U pu, le binib ga nyun saanib Israel yaab.”

³³ Simeonn aah len ubo ngbaan aabør kina na, le ni gar ute ni una. ³⁴ Le Simeonn ña Uwumbør aanyoor ña bi pu, le ki bui ubo ngbaan aana Mari, “Uwumbør nyan ubo ngbaan ke u sunn timi Israel yaab ponn ni pam taab, ki nyun ti ponn ni pam mu. U ye liməkl li binib pam ga yii li na. ³⁵ Nima le ga kpiir baah dak pu bisui ni na. Aasui mu ga bii sakpen a, ki ga li wu ke unyoohn na.”

³⁶ Le upininkpel ubaa, u ye Uwumbør aabønabpii, aan bi yin u ke Ana na, mu nan bi. U nan ye Fanuel aabisal, ki ye Aser aanibol ponn ni aanii ubaa la. U nan por sakpen a. U nan bi uchal chee ñibin ñilole, le uchal kpo cha u, le u ye ukpopii. ³⁷ U nan ye ñibin imonko inaa ni ñinaa aanii la. U nan bi Uwumbør Aadichal ni n-yoonn məmək, ki dooni u nwiin pu ni kinyeek, ki lulni buməb, ki mee u. ³⁸ N-yoonn ngbaan le u mu fuu ni, ki dooni Uwumbør ubo ngbaan pu, le ki di waabør tuk Jerusalem aanib bimək lik

buyoonn Uwumbər ga gaa bi lii na.

Baah gir ni Nasaref aatiŋ ni pu na

³⁹ Yesu aate ni una nan ŋa Uwumbər aakaal aah len pu na məmək, le ki gir kun bido aatiŋ Nasaref ki bi Galilee aatiŋ ni na. ⁴⁰ Le ubo ngbaan muun, ki moo kan mpəən, ki kpa nlan sakpen. Le Uwumbər aanyoor nan bi u pu.

Yesu aah bi Uwumbər Aadichal ni pu na

⁴¹ Libiln mək, ute ni una nan chaa Jerusalem, buyoonn Juu yaab ji Lakr-jer aajim† ⁴² Yesu aah nan ti saa ŋibin kipiik ni ŋilee na, le bi buen Jerusalem bi ti ji njim ngbaan, baah ŋani pu ŋibin məmək na. ⁴³ Bi nan bi nima ki ti saa buyoonn njim ngbaan aawiin doo na, le ki gir chaa kun. Le Yesu u nan laa ye ubo na gaar Jerusalem ni. Ute ni una mu aa nyi. ⁴⁴ Bi dak ke u bi usachun ŋeen aatotiib ponn ni. Le bi chuun nwimən aasachuln, le ki nin ban u bidoyaab ponn ni, kaa kan u. ⁴⁵ Baah kaa kan u na, le bi gir buen Jerusalem ponn ni, ki ti chuun ban u. ⁴⁶ Iwiin itaa daal le bi ti kan u Uwumbər Aadichal ni. U ka biməməkkninkpiib aakaasisik ni, ki pel baah len pu na, ki mu baa bi mbaan, ⁴⁷ ki kpa nlan ki bee baah len pu na aatataa, ki giin kii bi mbaməm. Nima le ni gar

binib bimək ŋun na. ⁴⁸ Ute ni una aah kan u na, le ni gar bi pam. Le una baa u, “Maabo, ba ŋa aa ŋa timi kina? M ni aate ban si ni mpombiin.”

⁴⁹ Le u baa bi, “Ba pu ni ban mi? Naa nyi ke ni ye ke m li bi Nte Uwumbər aatuln ni ii?” ⁵⁰ Le baa bee waah len pu na aatataa.

⁵¹ Le u dii bi ki gir Nasaref aatiŋ ni, le ki kii biməi. Le una joo tibər timina məmək usui ni. ⁵² Yesu nan muun ki moo kan nlan, le ki kan kipak binib ni Uwumbər mu chee.

3

Jənn u muini binib nnyun ni na aah moon Uwumbər aabər pu na

(*Matiu 3.1-12; Mak 1.1-8; Jənn 1.19-28*)

¹ Buyoonn Ubər kpaan Tiberius Siisa nan jin waanaan ŋibin kipiik ni ŋiŋmu ni, aan Pontius Pailat mu ye Judea aatiŋ aaninkpel, Herod mu ye Galilee aabər, aan unaal Filip mu ye Iturea aatiŋ, ni Trakonitis aatiŋ aabər, Lisanius mu ye Abilene aatiŋ aabər, ² aan Anas ni Kayafas mu ye Uwumbər aatotoorninkpiib na, n-yoonn ngbaan le Jənn u ye Sekaria aajapəən na nan bi nteersakpiin ni. Le Uwumbər len u chee tibər nima. ³ Le u bə dii Jəddann aaməəl aatingbaan ni, ki mooni ke, “Kpeln nimi aabimbin man, aan m muin nimi nnyun ni, le Uwumbər ga di cha nimi

† 2:41 : Bi nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer bundaln Uwumbər aatuun u ku binib na nan lakr bi pu jer na. Lik Nnyam 12.1-27; Ikaal 16.1-8.

aatunwanbir pinn nimi.”

⁴ Waah ŋa kina na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan ŋmee pu Uwumbɔr Aagban ni na ke,

“Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar,

‘Toor Uwumbɔr aasan man

ki ŋa waasan mu li tok ki tii u.

⁵ Bi ga di titan gbiin tifatann mɔmɔk,

ki ber ŋijoo ni ŋigongon mɔmɔk lii taab,

ki naar isan imɔk gɔr na,

ki ŋa isan imɔk kaa joon na, i li joon tii u.

⁶ Binib mɔmɔk ga kan Uwumbɔr aah ga gaa bi lii pu na.’”*

⁷ Le kinipaak nan dan Jɔnn chee, ki ban ke u muin bi nnyun ni. Le u baa bi, “Nimi ijagen aabim, ŋma sur nimi ke ni nya ntafadaan mu choo na ni? ⁸ Ni li tun lituln li ga mɔk ke ni sil kpeln nimi aabimbin na, ki taa bui ke niyaaaja aah ye Abraham na, nima le ga cha ni nyan ntafadaan ni. M tuk nimi la, Uwumbɔr ga ŋmaa di ŋitakpal ŋimina kpaln Abraham aayaabitiib.

⁹ Dandana wee Uwumbɔr toor kichɔk ke u ti gaa isui imɔk kaa lu ŋisubil ŋi ŋan na, ki di ŋa mmii ni.”

¹⁰ Le kinipaak ngbaan baa u, “Kina kan, ti ga ŋa kinye?”

¹¹ Le u bui bi, “Unii u kpa ŋibɔkul ŋilee na, u tii unii u kaa kpa libaa na. Unii u mu

kpa tijikaar na, u yakr tii unii u kaa kpa na.”

¹² Bilampoogaab mu nan dan u chee, ki ban ke u muin bi nnyun ni, le ki baa u, “Umɔmɔkr, ti mu ga ŋa kinye?”

¹³ Le u bui bi, “Ni taa gaa ŋimombil ki jer baah siin nimi pu na.”

¹⁴ Le butɔb aajab mu baa u, “Ti mu ga ŋa kinye?”

Le u bui bi, “Ni taa gaa unii ubaa aamombil mpɔɔn man, ki taa galn unii u kaa kpa taani na. Cha ninimbil gbiin nimi aapal.”

¹⁵ Jɔnn pu, le binib aalandak fii. Bi mɔmɔk baa bisui ni ke, “U ye Kristo u ga gaa timi lii na aan waa ye?” ¹⁶ Le Jɔnn bui bi mɔmɔk, “Mma muin nimi nnyun ni la. Tɔ, unii u jer mi na mu choo. Maa ŋeer ke m gbiln waanaatak aanmin ki tii u. Uma le ga muin nimi Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ni mmii ni. ¹⁷ U joo waayikpimbik unjaal ni, u ti chaar waajikaar, ki di njikaabim ŋa lipil ni, ki di tiggengbir see mmii mu kaan junn na ni.”

¹⁸ Kina le Jɔnn nan sur binib ngbaan, ki di ŋimɔbon aabɔŋ kpee ki sur bi, ki mooni tibɔnyaan ngbaan. ¹⁹ U nan sur Ubɔr Herod mu. Herod nan gaa unaal aapuu Herodias, ki ki tun titunwanbir sakpen ki kpee. Nima le cha Jɔnn nan sur u. ²⁰ Le Herod ki tun titunwanbir tiken ki kpee, ki chuu Jɔnn lan kiyondiik ni.

* 3:6 : Lik Aisaya 40.3-5.

Jənn aah muin Yesu nnyun ni pu na
(*Matiu 3.13-17; Mak 1.9-11*)

²¹ Jənn aah nan muin binib nnyun ni na, le u muin Yesu mu nnyun ni. Le Yesu mee Uwumbər. Waah bi mee Uwumbər na, le kitaapaak chuu piir. ²² Le Uwumbər Aafuur Nyaan sunn ni, ki nan təj u pu, ki naahn linanjel. Le nneel nyan ni paacham ki len, “Aa ye Njapəon u m gee si na la. Nnimbil gbiin si.”†

Yesu aayaajatiib ponn ni aayimbil
(*Matiu 1.1-17*)

²³ Buyoonn Yesu naahn ke waah ɲa ɲibin piitaa aanii na, le u piin ki tuk binib Uwumbər aabər. Binib nan dak ke u ye Josef aajapəon la.

Josef nan ye Heli aajapəon,
²⁴ Heli mu nan ye Matat aajapəon, Matat mu nan ye Liifai aajapəon,

Liifai mu nan ye Melki aajapəon, Melki mu nan ye Janai aajapəon,

Janai mu nan ye Josef aajapəon,

²⁵ Josef mu nan ye Matatias aajapəon, Matatias mu nan ye Amos aajapəon, Amos mu nan ye Nahum aajapəon, Nahum mu nan ye Esli aajapəon, Esli mu nan ye Nagai aajapəon,

²⁶ Nagai mu nan ye Maaf aajapəon, Maaf mu nan ye Matatias aajapəon,

Matatias mu nan ye Se-meinn aajapəon, Se-meinn mu nan ye Josek aajapəon,

Josek mu nan ye Joda aajapəon,

²⁷ Joda mu nan ye Joanann aajapəon, Joanann mu nan ye Resa aajapəon,

Resa mu nan ye Serubabel aajapəon, Serubabel mu nan ye Sealtiel aajapəon, Sealtiel mu nan ye Neri aajapəon,

²⁸ Neri mu nan ye Melki aajapəon, Melki mu nan ye Adi aajapəon,

Adi mu nan ye Kosam aajapəon, Kosam mu nan ye Elmadam aajapəon,

Elmadam mu nan ye Er aajapəon,

²⁹ Er mu nan ye Josua aajapəon, Josua mu nan ye Elieser aajapəon,

Elieser mu nan ye Jorim aajapəon, Jorim mu nan ye Matat aajapəon,

Matat mu nan ye Liifai aajapəon,

³⁰ Liifai mu nan ye Simeonn aajapəon, Simeonn mu nan ye Juda aajapəon,

Juda mu nan ye Josef aajapəon, Josef mu nan ye Jonam aajapəon,

Jonam mu nan ye Eliakim aajapəon,

³¹ Eliakim mu nan ye Melea aajapəon, Melea mu nan ye Mena aajapəon,

Mena mu nan ye Matata aajapəon, Matata mu nan

† 3:22 : Lik Aisaya 42.1.

ye Natann aajapɔɔn,
 Natann mu nan ye Ubɔr
 David aajapɔɔn,
 32 Ubɔr David mu nan ye
 Jese aajapɔɔn, Jese mu
 nan ye Obed aajapɔɔn,
 Obed mu nan ye Boas aa-
 japɔɔn, Boas mu nan ye
 Salmonn aajapɔɔn,
 Salmonn mu nan ye Na-
 sonn aajapɔɔn,
 33 Nasonn mu nan ye
 Aminadab aajapɔɔn,
 Aminadab mu nan ye
 Adminn aajapɔɔn,
 Adminn mu nan ye Arni
 aajapɔɔn, Arni mu nan
 ye Hesronn aajapɔɔn,
 Hesronn mu nan ye Peres
 aajapɔɔn, Peres mu nan
 ye Juda aajapɔɔn,
 34 Juda mu nan ye Jakob aa-
 japɔɔn, Jakob mu nan ye
 Aisak aajapɔɔn,
 Aisak mu nan ye Abraham
 aajapɔɔn, Abraham mu
 nan ye Tera aajapɔɔn,
 Tera mu nan ye Nahor aa-
 japɔɔn,
 35 Nahor mu nan ye Serug
 aajapɔɔn, Serug mu nan
 ye Reu aajapɔɔn,
 Reu mu nan ye Peleg aa-
 japɔɔn, Peleg mu nan ye
 Eber aajapɔɔn,
 Eber mu nan ye Sela aa-
 japɔɔn,
 36 Sela mu nan ye Kainann
 aajapɔɔn, Kainann mu
 nan ye Afaksad aajapɔɔn,
 Afaksad mu nan ye Sem aa-
 japɔɔn, Sem mu nan ye
 Nowa aajapɔɔn,
 Nowa mu nan ye Lamek
 aajapɔɔn,

37 Lamek mu nan ye
 Metusela aajapɔɔn, Me-
 tusela mu nan ye Enok
 aajapɔɔn,
 Enok mu nan ye Jared aa-
 japɔɔn, Jared mu nan ye
 Mahalaleel aajapɔɔn,
 Mahalaleel mu nan ye Ke-
 nann aajapɔɔn,
 38 Kenann mu nan ye Enos
 aajapɔɔn, Enos mu nan
 ye Sef aajapɔɔn,
 Sef mu nan ye Adam aa-
 japɔɔn, Uwumbɔr le nan
 naan Adam.

4

*Kinimbɔɔj aah tɔɔj Yesu pu
 na*
 (Matiu 4.1-11; Mak 1.12-
 13)

¹ Yesu, u nan gbii Uwumbɔr
 Aafuur Nyaan na nan nyan
 Jɔɔdann aamɔɔl chee. Le
 Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha
 u buen nteersakpiin ni, ² le
 kinimbɔɔj ti tɔɔj u nima, iwiin
 imonko ilee. Iwiin imonko
 ilee ngbaan Yesu aa jin nibaa.
 Le iwiin ngbaan aah jer na,
 nkon chuu u.

³ Le kinimbɔɔj bui u, “Aa
 yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn
 kan, bui litakpal limina aan li
 kpaln tijikaar.”

⁴ Le Yesu bui ki ke, “Ni
 ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke,
 ‘Tijikaar baanja aan ŋmaa tii
 unii limɔfal.’ ”

⁵ Le kinimbɔɔj di u buen
 lijoon li fɔk na paab, ki ti
 mɔk u dulnyaa wee ni aanaan
 mɔmɔk libuul ngbaan ni, ⁶ le
 ki bui u, “M ga di mpɔɔn mu-
 mina mɔmɔk, ni mu aawan-
 gol tii si. Bi nan di ni mɔmɔk
 tii mi la. M mu ga ŋmaa di

ni tii unii u m ban na. ⁷ Aa yaa gbaan nnimbiin ni ki pak mi kan, sin le ga li yeh ni məmək.”

⁸ Le Yesu bui ki ke, “Ni ηmee Uwumbər Aagbaη ni ke, ‘Li pak Aadindaan Uwumbər ki dii uma baanja.’ ”

⁹ Le kinimbəη di u buen Jerusalem, ki ti di u təη Uwumbər Aadichal paab, le ki bui u, “Aa yaa ye Uwumbər Aajapəən kan, lir ni kitin; ¹⁰ ni ηmee Uwumbər Aagbaη ni ke, ‘U ga tuk waatuuntiib ke bi li lik si.

¹¹ Le bi ga li joo si biηaal ni, aataal taa gbeer litak-pal.’ ”

¹² Le Yesu bui ki ke, “Uwumbər Aagbaη len ke, ‘Taa təη Aadindaan Uwumbər.’ ”

¹³ Kinimbəη aah təη Yesu ntəη məmək ki ti doo na, le ki laa siir cha u.

Yesu aah piin waatuln Galilee aatin ni pu na

(*Matiu 4.12-17; Mak 1.14-15*)

¹⁴ N-yoonn ngbaan le Yesu gir kun Galilee aatin ni. Uwumbər Aafuur Nyaan aapəən mu bi u ni. Le waayimbil moon Galilee aatingbaan məmək ni. ¹⁵ Le u koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabənyaan. Le binib məmək nyuη u.

Nasarefaatin aanib aahyii Yesu pu na

(*Matiu 13.53-58; Mak 6.1-6*)

¹⁶ Yesu nan ti fuu Nasaref aatin, baah nan kpiin u

nin chee na. Juu yaab aakpaakool daal, le u koo mmeen aadiik ni, waah ηani pu n-yoonn məmək na. Le u fii sil ke u karn Uwumbər Aagbaη ni. ¹⁷ Le bi nan di Uwumbər aabənabr Aisaya aagbaη di tii u. Le u kpar kigbaη ngbaan, ki kan nin chee ηmee ke,

¹⁸ “Uwumbər Aafuur Nyaan bi m ni;

u nyan mi ke m tuk bigiim tibənyaan tee.

U tun ni mi ke m nan səη binib bi kpa mpombiin na aasui,

ki tuk binaagbiib ke m gaa bi lii la,

ki tuk bijoom ke m likr binimbil,

ki nyan bifalaadam baafalaa ni,

¹⁹ ki tuk binib ke buyoonn Uwumbər ga gaa waanib lii na fuu ni.”*

²⁰ Le Yesu ki kpab kigbaη ngbaan, ki ki giin ki tii mmeen aadiik ni aatotoor ngbaan, le ki kal. Le binib bimək bi mmeen aadiik ni na aanimbil kal u pu. ²¹ Le u bui bi, “Naah ηun Uwumbər Aagbaη ni aabər ti din wee na gbiin la.”

²² Le bi məmək pak u. Waah len iliinyaan pu na, le ni gar bi pam. Le bi baa təb, “Waa ye Josef aajapəən la aa?”

²³ Le u bui bi, “M bee ke ni ga bui mi liyatarakl limina, ‘Dəkta, tii aabaa laafee.’ Ni ga ki bui mi, ‘Ti ηun saah tun lijnjiir aatun Kapenaum aatin ni pu na. Tun kina

* 4:19 : Lik Aisaya 61.1-2.

do chee na, saatiŋ ponn ni.’
 24 M tuk nimi mbamən la, binib aan nyuŋ Uwumbər aabənabr ubaa udo aatiŋ ni.

25 “Li pel man, Elaija aay-oonn na, utaal aa nan nun ŋibin ŋitaa ni inmal iloob. Le nkon sakpem lir kitiŋ ngbaan ni. N-yoonn ngbaan Israel yaab ponn ni bikpopiib nan bi ki wiir. 26 Uwumbər mu aa nan tun Elaija u ti ter bi ponn ni ubaa. U nan tun u Sarefaf aatiŋ, ki bi Saidonn aatiŋ ni na, ke u ti ter ukpopii u bi nima na. 27 Uwumbər aabənabr Elaisa aayoonn na, bikəndam nan bi Israel yaab ponn ni ki wiir; le Uwumbər aa cha bi ponn ni ubaa pək. Naamann, u nan ye Siria aatiŋ aanii na baanja le u nan cha u pək.”

28 Yesu aah len kina na, le binib bimək bi mmeen aadiik ni na gee linjuul sakpen, 29 le ki fii, ki chuu nyan u kitiŋ ngbaan ni, ki di u buen baatiŋ aah bi lijuul li paab na, bi ti di u lii lijuul ngbaan aataab. 30 Le u bə dii bikaasisik ni ki buen.

Yesu aah nyan tiyayaar uja ni pu na

(Mak 1.21-28)

31 U nan fuu Kapenaum, kitiŋ ki bi Galilee aatiŋ ni na. Le Juu yaab aakpaakool daal u koo mmeen aadiik ni, ki ti tuk binib Uwumbər aabər. 32 Waah tuk bi tibər ti na, le ni gar bi pam. Ba pu? waabər nan kpa mpəən. 33 Le uja u tiyayaar joo u na bi mmeen aadiik ngbaan ni, le ki teen mpəən pu ke, 34 “Sin Yesu u

ye Nasaref aatiŋ aanii na, aa ban ba ti chee? Aa dan aa nan ŋa timi yəli la aa? M nyi si. Aa ye Uwumbər aanii u ye chain na la.”

35 Le Yesu kae tiyayaar ngbaan, ki len ke, “Ŋmim. Di uja ngbaan lii.” Le tiyayaar ngbaan di u lii kitiŋ, ki nyan cha u. Taah lii u kitiŋ na, naa ŋa u nibaa.

36 Le ni gar bi məmək pam. Le bi baa təb, “Ba aabəboln sə? U kpa yiko ni mpəən le ki tuk tiyayaar ke ti di binib lii. Le ti kii waaməb.” 37 Le Yesu aayimbil moon ŋipepel məmək, nima chee.

Yesu aah tii bibum pam laafee pu na

(Matiu 8.14-17; Mak 1.29-34)

38 Yesu nan nyan mmeen aadiik ni, ki buen Simonn aadichal ni. Le Simonn aapuu aana aawon toŋ sakpen. Le bi mee Yesu ke u ter u. 39 Le Yesu dan nan sil jonn u pu, le ki kae iween i joo u na. Le uwon səŋ. Libuul ngbaan ni le u fii, ki chann bi tichann.

40 Tə, nwiin aah bi lir na, le binib bimək kpa bibum bido na joo ni bi Yesu chee. Le iween aabəŋ aabəŋ joo bi. Le u di uŋaal paan bi məmək pu, ki cha bi pək. 41 Le tiyayaar mu di binib pam lii, ki teen ke, “Aa ye Uwumbər Aajapəən la.”

Tiyayaar ngbaan bee ke u ye Kristo u gaa binib lii na. Nima pu le u kae ti, kaa cha ti len tibaa.

Yesu aah tuk binib Uwumbər aabər Judea aatiŋ ni pu na

(Mak 1.35-39)

⁴² Naah woln kichakpinaany-eek ni na, le u nyan nima, ki buen nibaa chee, ki ti bi ubaa. Le kinipaak ngbaan bi ban u. Baah ti kan u na, le bi gaŋ u ke u taa buen cha bi. ⁴³ Le u bui bi, “See m buen ntim muken ponn ni, ki ti tuk bi mu Uwumbər aanaan aabənyaan. Nima le cha Uwumbər tun ni mi.”

⁴⁴ U nan bə dii Juu yaab aatim ni, le ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabər.

5

Yesu aah yin njan aadidiliib pu na

(Matiu 4.18-22; Mak 1.16-20)

¹ Daalbaadaal le Yesu nan si Genesaret Aanyusakpem aagbaan,* le kinipaak gob u, ki mueni u, bi ŋun Uwumbər aabər. ² Le u kan iŋəi ilee nnyusakpem aagbaan. Bi- janbam aa bi i ponn ni. Bi nan bi nibaa chee, ki bi finni baapər. ³ Le Yesu koo buŋəb bubaa ponn ni, bu ye Simonn yaab na, le ki bui u ke u foor buen nnyun ponn ni siib. Baah foor siib na, le u kal nima chee buŋəb na ponn ni, le ki tuk kinipaak ngbaan Uwumbər aabər.

⁴ Waah tuk bi ti doo na, le u bui Simonn, “Buen nnyun aah nyoo nin chee na, aan ni

ti mee tipər ngbaan ki chuu ijan.”

⁵ Le Simonn bui u, “Ndindaan, ti ban ijan kinyeek na mək linimaln, kaa kan nibaa. Tə, saah len pu na, m ga mee tipər na nnyun ni.” ⁶ Le bi mee tipər, ki chuu ijan pam. Le tipər ngbaan ban ti kar. ⁷ Le bi kab biŋaal ki yin biŋeen aatətiib bi bi buŋəb buken ponn ni na ke bi dan nan ter bi. Le bi dan, ki nan nyan ijan ki gbiin iŋəi ilee ngbaan məmək. Nima le cha iŋəi ngbaan ban i muin. ⁸ Simonn Piita aah kan kina na, le u gbaan Yesu aanimbiin ni, ki bui u, “Ndindaan, siir m chee. M ye titunwanbirdaan la.”

⁹ Baah chuu ijan sakpen pu na, le ni gar Simonn ni binib bimək bi u chee na, ¹⁰ ni Sebedee aajapətiib Jems ni Jənn bi nan ye Simonn aatu- tundeertiib na. Le Yesu bui Simonn, “Taa san ijawaan. Dandana ki joo cha, aa ga li ban binib tii Uwumbər la.”

¹¹ Le bi dar baanəi cha n-gbaan, ki di cha ni məmək, ki dii Yesu.

Yesu aah cha ukəndaan pəək pu na

(Matiu 8.1-4; Mak 1.40-45)

¹² Yesu nan bi kitiŋ kibaa ni. Ukəndaan ubaa mu bi nima. Waah kan Yesu na, le u dan nan gbaan unimbiin ni, ki di unimbil chiŋ kitiŋ, ki gaŋ u, le ki bui u, “Ndindaan, aa yaa gee kan, aa ga ŋmaa cha m pəək.”

¹³ Le Yesu taln uŋaal ki meeh u, ki bui u, “M gee.

* 5:1 : Genesaret Aanyusakpem: Bi ki yin mu ke Galilee Aanyusakpem la.

Aa pɔɔk.” Libuul ngbaan ni, le u pɔɔk. ¹⁴ Le Yesu bui u, “Taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbɔr aatotoor chee, ki ti di aabaa mɔk u, ki toor kitork tii Uwumbɔr ke Moses aakaal aah siin pu na. Nima le ga mɔk binib ke aa pɔɔk a.”

¹⁵ Le Yesu aayimbil moo moon nipepel mɔmɔk. Le kini-paak sakpen kuun u chee ke bi nɔn waah len pu na, ki ban ke u cha bi ponn ni bi ye bimum na pɔɔk. ¹⁶ N-yoonn, n-yoonn kan, le u ti nya bi chee, ki buen kipɔɔk ni, u ti mee Uwumbɔr.

Yesu aah cha uja u aawon faan na pɔɔk pu na

(Matiu 9.1-8; Mak 2.1-12)

¹⁷ N-yoonn ngbaan le Yesu nan bi tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le Farisii yaab ni ikaal aamɔmɔkb bi nyan ni Galilee aatingbaan ni, ni Judea aatingbaan ni, ni Jerusalem na, nan ka u chee. Uwumbɔr aapɔɔn nan bi u chee, le u cha bimum pɔɔk. ¹⁸ Le bijab bibaa lulu ni uja u aawon faan na likekeln ni, ki ban bi di u koo ni kidiik ni, ki di u bil Yesu aanimbiin ni. ¹⁹ Binib aah nan wiir pu na, baa kan mpaan bi koo ni. Le bi jon kidiik ngbaan paab,† le ki chee liboln, ki di u di lulu ni, ki di u bil kidiik ponn ni, Yesu aanimbiin ni. ²⁰ Le Yesu kan baah gaa u ki kii pu na, le ki bui uja u aawon faan na, “Njɔ, m di cha saatunwanbir pinn si.”

²¹ Waah len kina na, le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab dak bisui ni ke, “U ye nma ki sii Uwumbɔr? Ubaa aan nmaa di cha pinn titunwanbir see Uwumbɔr baanja.”

²² Yesu nan bee baah dak pu na, le ki baa bi, “Ba pu ni dak kina nisui ni? ²³ Maah len ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pɔɔ aan m yaa len ke ‘Fiin ki li chuun’ le pɔɔ? ²⁴ M ga mɔk nimi ke min Unibɔn Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na, “M bui si la, fii ki yoor saawandookaan ki li chaa kun.”

²⁵ Libuul ngbaan ni le u fii binimbil ni, ki yoor waawandookaan, ki chaa kun, le ki chuun nyunni Uwumbɔr. ²⁶ Le ni gar bi mɔmɔk pam. Le bi nyun Uwumbɔr, ki san ijawaan, ki bui ke, “Din, le ti kan lijnjiir aawan.”

Yesu aah yin Liifai pu na

(Matiu 9.9-13; Mak 2.13-17)

²⁷ Nee aapuwɔb, le Yesu nyan nima. Waah cha na le u kan ulampoogaar ubaa, bi nan yin u ke Liifai. U ka baah gaal lampoo nin chee na. Le Yesu bui u, “Li dii mi.” ²⁸ Le u di cha waawan mɔmɔk ki fii, ki dii u.

²⁹ Le Liifai nja tijikaar sakpen waadichal ni ki tii Yesu. Le bilampoogaab pam

† 5:19 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idɔ paan puln tidir paab, le ki di titan pɔr biin. Bi nan maa nɔbimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

ni binib biken dan nan ka ji bi chee tijikaar. ³⁰ Le Farisii yaab ni Uwumbər aakaal aaməməkəb bi mu ye Farisii yaab na bi ηulni, le ki baa Yesu aadidiliib, “Ba ηa ni ni bilampoogaab ni titunwanbirdam kpaan ki ji tijikaar ki nyu?”

³¹ Le Yesu bui bi, “Binib bi kpa laafee na aa ban dəkta, see bi bun na le ban dəkta. ³² Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam ke bi nan kpeln baabimbin la.”

Kiməlul aabər
(*Matiu 9.14-17; Mak 2.18-22*)

³³ Binib bibaa nan dan ki nan tuk Yesu, “Jənn aadidiliib ni Farisii yaab aadidiliib lulni buməb kpala kpala, ki mee Uwumbər. Le saadidiliib ma ji ki nyu.”

³⁴ Le u baa bi, “Ni ga ηmaa cha bicham bi dan bi nan ji ubəndinn aajim na lul buməb buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. ³⁵ N-yoonn choo, le bi ga chuu nyan upiidinn na bi chee mpəən. N-yoonn ngbaan le bi ga lul buməb.”

³⁶ Le u ki ηakl bi liyataηakl ke, “Ubaa aan chuu gii lekr libəkupəl n aakekengeln ki ti di leη libəkukpokl. U yaa ηa kina kan, u ga bii lipəl n na. Libəkupəl n aageln ni libəkukpokl ngbaan aa ηak. ³⁷ Ubaa mu aan di ndawiin ki di ηa kilookpok ponn ni. U yaa ηa kina kan, kilookpok ngbaan ga puu ki bii. Ndaan na mu ga kpir. ³⁸ See bi di ndawiin ηa kiloopeη ni.

³⁹ Unii mu yaa nyu ndakpaan kan, waan ki ban ndapəm. U ga len ke mu kpok na le mə.”

6

Juu yaab aakpaakool daal aabər
(*Matiu 12.1-8; Mak 2.23-28*)

¹ Juu yaab aakpaakool libaa daal, le Yesu ni waa-didiliib bə dii kisaak kibaa ponn ni. Le waadidiliib geei tijikaar ki per ki ηmə. ² Le Farisii yaab bibaa nan baa bi, “Ba ηa ni ηani kina? Timi aakaal aa kii ke ni ηa kina likpaakool daal.”

³ Le Yesu baa bi, “Naa karn Ubər David aah nan ηa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. ⁴ Le u koo Uwumbər Aadichal ni, ki di Uwumbər aaboroboro ηman, ki joo tii waanib mu, bi ηman. Baah ηa kina na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbər aatotoorb baanja le ga ηmə boroboro ngbaan na.

⁵ “Tə, min Unibən Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan.”

Yesu aah cha uja u aanjaal faan na pəək pu na

(*Matiu 12.9-14; Mak 3.1-6*)

⁶ Juu yaab aakpaakool liken daal, le Yesu ki koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbər aabər. Le uja u aanjangii faan na bi nima. ⁷ Le Uwumbər aakaal aaməməkəb ni Farisii yaab lik Yesu, ke u ga cha u pəək likpaakool daal aan waan cha u pəək. Bi ban bi kan nsan aan ki galn u, ke u bii likpaakool daal. ⁸ Le Yesu bee baalandak, le ki bui uja u

aanjaal faan na, "Dan nan sil do binib aanimbiin ni." Le u fii ti sil nima. ⁹ Le Yesu baa bi, "Likpaakool daal kan, ti ŋa ni ŋan na aan ni kaa ŋan na? Ti tii unii limɔfal aan ti ku u? Timi aakaal mək timi kinye?" ¹⁰ Le u lik bi məmək, le ki bui uja u aanjaal faan na, "Taln aanjaal." Le u taln unjaal. Le mu pək.

¹¹ Le bi gee liŋuul Yesu pu pam, le ki kpokl baah ga ŋa u pu na.

Yesu aah nyan waakpambalb kipiik ni bilee pu na

(Matiu 10.1-4; Mak 3.13-19)

¹² N-yoonn ngbaan le Yesu jon lijool paab, u ti mee Uwumbər, le ki mee u kinyeek ngbaan ki ti woln kitaak. ¹³ Naah woln kichakpinaanyeek ni na, le u yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki nyan bi ponn ni bijab kipiik ni bilee, ki yin bi ke waakpambalb.

¹⁴ Baayimbil sɔ; Simonn u Yesu duln u ke Piita na, ni unaal Andru; ni Jems, ni Jɔnn, ni Filip, ni Batolomiu, ¹⁵ ni Mati u, ni Tomas, ni Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na; ni Simonn u nan ban u kuln waatiŋ aadim na; ¹⁶ ni Judas u ye Jems aajapɔɔn na; ni Judas Iskariot u ga nan kooh Yesu na.

Yesu aah moon Uwumbər aabər ki cha bibum pək pu na
(Matiu 4.23-25)

¹⁷ Le Yesu sunn ni lijool ngbaan paab, ki nan sil nin chee ŋak na. Waakpambalb ngbaan mu bi u chee. Binib bi dii u na mu bi u

chee ki wiir. Kinipaak ki nyan ni Judea aatingbaan məmək ni, ni Jerusalem, ni nnyusakpem aatim Taya ni Saidonn aatingbaan ni na, mu bi nima. ¹⁸ Bi dan ke bi nan ŋun waaliin, ki ban ke u tii bi ponn ni bi ye bibum na laafee. Le u cha bi pək, ki cha binib bi tiyayaar joo bi na mu pək. ¹⁹ Le kinipaak ngbaan məmək ban ke bi di biŋaal meeh u; ba pu? mpɔɔn nyan u ni, ki cha bi məmək pək.

Uwumbər aanyoor ni tibəbir aabər
(Matiu 5.1-12)

²⁰ Yesu nan lik waadidiliib le ki bui ke:

"Nimi bi ye bigiim na,

Uwumbər aanyoor bi ni pu;

nimi le yeh Uwumbər aanaan.

²¹ Nimi bi nkon joo nimi dandana na,

Uwumbər aanyoor bi ni pu;

ni ga nan ji ki bab.

Nimi bi wii dandana na,

Uwumbər aanyoor bi ni pu;

ni ga nan laa.

²² "Binib yaa nan nimi, ki yakr ni chee, ki sii nimi, ki yin nimi mbiindam, min Unibɔn Aabo pu kan, Uwumbər aanyoor bi ni pu. ²³ Bi yaa ŋa nimi kina kan, ni li kpa mpopiin sakpen ki li mɔɔni; ba pu? ni ga nan kan tinyoor sakpen paacham. Kina le biyaajatiib nan ŋa Uwumbər aabɔnabtiib falaa.

²⁴ Nimi biwankpadam, tibəbir ga li bi ni pu;

ba pu? ni puen kan ni mō
na la.

²⁵ Nimi bi ji babr dandana na,
tibəbir ga li bi ni pu.

Nkon ga nan chuu nimi.

Nimi bi laa dandana na,
tibəbir ga li bi ni pu.

Ni ga nan li kpa mpom-
biin ki li wii.

²⁶ “Binib məmək yaa pak
nimi kan, tibəbir ga li bi ni
pu. Kina le biyaajatiib nan
pak biɲmanɲmannim bi nan
ɲmanni ke bi ye Uwumbər
aabənabtiib na.”

*Naah ga ɲa nimi aadim pu
na*

(Matiu 5.38-48; 7.12a)

²⁷ “M tuk nimi bi pel na, ni
li gee nimi aadim man, ki ɲa
binib bi nan nimi na tiɲann,
²⁸ ki ɲa Uwumbər aanyoor ɲa
binib bi seei nimi na pu, ki
mee Uwumbər tii binib bi ɲa
nimi bakaa na. ²⁹ Unii yaa
faa si kitapak kibaa kan, cha
u faa kiken mu. Unii yaa
gaa saakekeln aa chee kan, di
saabəkul mu ki kpee u. ³⁰ Unii
umək mee si tiwan na kan,
tiin u. Unii yaa yoor saawan
kan, taa bui u ke u giini ni.
³¹ Naah ban ke binib li ɲani
nimi pu na, ni mu li ɲani bi
kina.

³² “Ni yaa gee binib bi
gee nimi na baanja kan, ni
kpa tinyoor Uwumbər chee
ee? Titunwanbirdam mu
gee binib bi gee bi na la.
³³ Ni yaa ter binib bi ter
nimi na baanja kan, ni kpa
tinyoor Uwumbər chee ee?
Titunwanbirdam mu ɲani
kina la. ³⁴ Ni yaa pinn binib
bi ga giin tii nimi na baanja

kan, ni kpa tinyoor Uwumbər
chee ee? Titunwanbirdam
mu pinni titunwanbirdam ke
bi ki giin baah pinn bi pu na
tii bi. ³⁵ Ni ma kan, ni li gee
nimi aadim, ki ɲa bi tiɲann,
ki pinn binib tiwan, ki taa ki
li ban ni. Le Uwumbər ga tii
nimi tinyoor sakpen. Ni ga li
ye Uwumbər u kaa kpa ɲeen
aatə na aabim. Uma le ɲani
titunwanbirdam ni binib bi
kaa dooni u na tibulchinn.
³⁶ Ni li kpa linimbaasaln ke
Nite Uwumbər aah kpa pu
na.”

Ni taa galni binib

(Matiu 7.1-5)

³⁷ “Ni taa ji binib tibər, le
Uwumbər mu aan ji nimi
tibər. Ni taa galni binib, le
Uwumbər mu aan galn nimi.
Ni di cha pinn binib man, le
Uwumbər mu ga di cha pinn
nimi. ³⁸ Tiin binib man, le
Uwumbər mu ga tii nimi. U
ga tii nimi sakpen. Mbamən,
u ga lee gbiin nimi lisambil,
le ki yek yek, ki ki lee kpee,
le ki nyii nyii ki moo lee kpee
aan li ti bar kpir, aan ki di tii
nimi. Naah tii binib pu na,
Uwumbər mu ga giin kina le
ki tii nimi.”

³⁹ Le Yesu ɲakl bi liyataɲakl
ke, “Ujoon ga ɲmaa mək ujoon
nsan aa? Bi məmək bilee
aan lir libuul ponn ni ii?
⁴⁰ Unii u bae mbaem na aa jer
waaməmək. Unii umək bae
mbaem ki chikr na ga li bi ke
waaməmək aah bi pu na la.

⁴¹ “Ba ɲa aa lik ki waa
lidəchəl li bi aana aabo
aanimbil ni na, kaa tee waa
jaatəlk u bi aayaan ni na?
⁴² Aa yaa kaa waa jaatəlk u

bi aabaa aanimbil ni na kan, aa ga tee ŋa kinye ki bui aana aabo ke, 'Nna aabo, cha m nyan lidɔchɔl li bi aanimbil ni na?' Sin unŋmanŋmann, chuu nyan jaatɔlk u bi aanimbil ni na waahr, aan ki li waa mbamɔm, aan ki nan nyan aana aabo yaan ni lidɔchɔl."

Naah ga ŋa pu ki bee unii aabimbil na
(*Matiu 7.16-20; 12.33-35*)

43 "Busub bu ŋan na aan lu ŋisubil ŋi kaa ŋan na. Busub bu kaa ŋan na mu aan lu ŋisubil ŋi ŋan na. 44 Busub aasubil pu, le aa ga bee bu aah ye busub bu na. Binib aa ker saasaa bukokom pu, kaa ker nkakan ichakpeeja-gar pu. 45 Ilandak nyaan bi uninyaan aasui ni, le ki cha u len ni ŋan na. Ilandakbir bi mbiindaan aasui ni, le ki cha u len ni bir na. Ba pu? ilandak i gbii unii aasui ni na, ima le u ga len."

Bidimaab bilee aabɔr
(*Matiu 7.24-27*)

46 "Ba pu ni yin mi ke 'Dindaan, Dindaan,' kaa ŋani maah tuk nimi ke ni ŋa pu na? 47 Unii umɔk dan m chee, ki ŋun maaliin, ki ŋani kina na, m ga mɔk nimi waah naahn udaan u na. 48 U naahn uja u ban u maa kidiik, ki gbii ni nyoo, ki maa lidinyikl ŋitakpal pu na la. Le nwam nyan, ki puu ki yur kidiik ngbaan, le kaa deŋni; ba pu? u maa ki mbamɔm. 49 Unii u ŋun maaliin, kaa ŋani kina na naahn uja u maa kidiik kitin pu, kaa puen gbii mbuu ki

maa lidinyikl na la. Le nwam nyan ki puu yur ki. Libuul ngbaan ni le ki lir kookoo."

7

Yesu aah cha butɔb aajab aaninkpel aanaagbiija pɔɔk pu na

(*Matiu 8.5-13*)

1 Waah len tibɔr timina binib aatafal ni ki ti doo na, le u buen Kapenaum aatin ni. 2 Le butɔb aajab nkub aaninkpel ubaa nan kpa unaagbiija ubaa ki gee u sakpen. Le unaagbiija ngbaan bun, ki ban u kpo. 3 Le butɔb aajab aaninkpel ngbaan ŋun Yesu aabɔr, le ki tun ni Juu yaab aaninkpiib u chee, bi nan bui u ke u dan nan cha waanaagbiija pɔɔk. 4 Juu yaab aaninkpiib ngbaan aah fuu ni Yesu chee na, le bi gar u ki bui ke, "Butɔb aajab aaninkpel ŋeer ke aa ter u. 5 U gee timi aanib, ki maa mmeen aadiik tii timi."

6 Le Yesu dii bi buen. Waah ti peen butɔb aajab aaninkpel ngbaan aadichal na, le uninkpel ngbaan tun ni ujɔtiib ke bi tooh u nsan ni, ki ti bui u, "Tidindaan, butɔb aajab aaninkpel ke: Taa ki ŋani falaa, ke waa ŋeer aa dan udo ki koo waadiik ni. 7 U mu aa dak ke u ŋeer u dan aa chee. Aa yaa po sil nsan ni ki len kan, waanaagbiija ga pɔɔk. 8 Uma ubaa kii uninkpel aamɔb, ki mu ye butɔb aajab aaninkpel la, le ki bui ubaa, 'Li cha,' le u buen; ki bui ubaa mu, 'Dan,' le u dan; le ki bui waanaagbiija, 'Ŋa kina,' le u ŋa."

⁹ Yesu aah n̄un waah len pu na, le ni gar u pam. Le u fenn ki toŋ kinipaak ki dii u na, le ki bui bi, “M tuk nimi la, maa kee kan unii u bi Israel yaab ponn ni ki gaa mi ki kii mbam̄m kina na.”

¹⁰ Le binib bi tooh Yesu nsan ponn ni na gir kun but̄ɔb aajab aaninkpel do, le ki ti mui waanaagbiija ngbaan p̄ɔk a.

Yesu aah fikr ukpooii aajap̄ɔn nkun ni pu na

¹¹ Naa yunn le Yesu buen kitin kibaa ni, bi yin ki ke Neenn. Le waadidiliib ni kinipaak pam dii u. ¹² Waah peen kitin ngbaan aagoln aabisam̄ɔb na, le u kan uja ubaa kpo, bi tu ni u. Una nan ye ukpooii la. U mu ye ujaɔnbaal la. Le waatin aanib pam mu dii u ki wiir. ¹³ Tidindaan aah kan ukpooii ngbaan na, le kinimbaak chuu u. Le u bui u, “Taa ki wii,” ¹⁴ le ki too foor duun linikpol na aawandookaan chee, ki meeh ni. Le binib bi tu ni u na sil. Le Yesu bui ke, “Unachip̄ɔn, m bui si, fiin.” ¹⁵ Le uja u kpo na fii kal, ki piin ki bi len. Le Yesu di u tii una.

¹⁶ Le ijawaan chuu bi m̄m̄m̄k. Le bi nyuŋni Uwumb̄ɔr, ki bui ke, “Uwumb̄ɔr aab̄ɔnabr kpaan bi tikaasisik ni. Uwumb̄ɔr dan u nan ter waanib la.”

¹⁷ Le bi mooni tib̄ɔr timina itingbaan i bi nima chee na ni, ni Judea aatingbaan m̄m̄m̄k ni, ki mooni Yesu aayimbiil.

J̄onn aah tun ni waadidiliib Yesu chee pu na

(Matuu 11.2-19)

¹⁸ J̄onn aadidiliib nan tuk u Yesu aah n̄ani pu na m̄m̄m̄k. ¹⁹ Le u yin bi ponn ni bilee, le ki tun bi ke bi buen Tidindaan chee, ki ti baa u ke u ye unii u Uwumb̄ɔr aab̄ɔnabtiib nan len ke u ga dan na aan waa ye? Bi ga li ban uken aa?

²⁰ Le J̄onn aadidiliib ngbaan fuu ni Yesu chee ki nan bui u ke, “J̄onn u muini binib nnyun ni na tun ni timi aa chee ti nan baa si ke, ‘Aa ye unii u Uwumb̄ɔr aab̄ɔnabtiib nan len ke u ga dan na aan saa ye, bee ti ga li ban uken la aa?’”

²¹ N-yoonn ngbaan le Yesu cha bimum pam p̄ɔk, ki nyan tiyayaar binib ni, ki likr bijoom bi wiir na aanimbiil; ²² le ki bui J̄onn aadidiliib, “Gir buen J̄onn chee, ki ti tuk u naah n̄un pu ki kan pu na, ke m likr bijoom aanimbiil, ki cha biw̄ɔb, ni bik̄ɔdam, ni bitafakpaab p̄ɔk, ki fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tuk bigiim Uwumb̄ɔr aab̄ɔnyaan tee. ²³ Unii u kaa joo mi beeni na, Uwumb̄ɔr aanyoor bi u pu.”

²⁴ Le J̄onn aadidiliib aah buen na, Yesu len kinipaak ngbaan chee J̄onn aab̄ɔr ke, “Naah nan buen J̄onn chee nteersakpiin ni na, ni nan dak ke ni ga kan kinye? Ni nan dak ke ni ga kan lipul li libuln fiini li na la aa? ²⁵ Ni nan buen ni ti kan uja u pee tiwanyaan na la aa? Binib bi pee tiwanyaan ki ji mm̄ɔn na bi bib̄ɔrb aadichal

ni la. ²⁶ Ni nan buen ni ti kan Uwumbər aabənabr la aa? Mbamən, m tuk nimi la, u jer Uwumbər aabənabr. ²⁷ Ni n̄mee Uwumbər Aagban ni ke Uwumbər bui ke, ‘Maatutunn sɔ. M tun ni u ke u loln ni n̄san, ki nan toor n̄san siin si.’* J̄onn le ye ututunn ngbaan. ²⁸ M tuk nimi la, baa kee ma unii ubaa u jer J̄onn. Le unii u ye uwaatiir Uwumbər aanaan ni na jer J̄onn.”

²⁹ Binib məmək ni bilampoogaab nan n̄jun J̄onn aaliin, ki cha u muin bi n̄nyun ni. Nima le mək ke bi kii ki tii Uwumbər aabamən. ³⁰ Farisii yaab ni Uwumbər aakaal aaməmək b aa nan cha u muin bi n̄nyun ni. Nima le mək ke bi yii Uwumbər aaməboln.

³¹ Tɔ, Yesu nan ki bui kini-paak ngbaan ke, “M ga di ba ki di n̄an dandana aanib ngbaan? Bi bi ke ba na? ³² Bi bi ke mbim mu ka kinyan ni ki tuk bin̄jeen aatətiib, ‘Ti pii n̄iwul le ki tii nimi, le naa saar. Ti wii ikpowiil, le naa kaani.’ ³³ Dandana aanib ngbaan mu bi kina la; J̄onn nan dan ki nan lul buməb, kaa nyu ndaan, le bi bui ke u kpa kinimbəŋ. ³⁴ Min Unibən Aabo dan le ki ji ki nyu, le bi bui ke m ye upusakpiindaan ki ye udanyur, ki j̄onni bilampoogaab ni titunwanbirdam la. ³⁵ Tɔ, binib bimək kpa nlan mbaməm na, bi bee ke Uwumbər aah n̄ani pu na, ni n̄an.”

Upii ubaa aah nyun Yesu

pu na

³⁶ Farisii aanii ubaa nan bui Yesu ke u dan nan ji u chee tijikaar. Le u koo waadichal ni, ki kal ki bi ji. ³⁷ Le upii u ye titunwanbirdaan na bi kitin̄ ngbaan ni, ki n̄jun ke Yesu ka ji tijikaar Farisii aanii ngbaan do. Le u joo ni nkpan mu nun mɔ na, kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni, ³⁸ le ki dan nan sil Yesu aapuwəb, utaa chee, le ki wii, ki cha tinyun-yunn lir Yesu aataa pu, ki finn utaa, le ki joo waayikpir per utaa, ki moor utaa, ki di tulalee ngbaan n̄mir utaa. ³⁹ Farisii aanii ngbaan aah kan kina na, le u dak usui ni ke, “Uja wee yaa sil ye Uwumbər aabənabr kan, u ba ga bee upii u meeh u na aabimbin aah bi pu na, ke u ye titunwanbirdaan la.”

⁴⁰ Le Yesu tuk Farisii aanii ngbaan ke, “Simonn, m ban m bui si tibər tibaa la.”

Le u bui u, “Uməmək, lem.”

⁴¹ Le Yesu bui u, “Bijab bilee le nan bi, le ki joo uwankpadaan aapəln. Ubaa joo waapəln n̄imobil n̄i n̄eer iwiin ikui in̄mu aapal na, ubaa mu joo waapəln n̄imobil n̄i n̄eer iwiin piin̄mu aapal na. ⁴² Bi məmək bilee aah kaa kpa nibaa bi giin tii u na, le u di cha pinn bi məmək. Bijab bilee ngbaan ponn ni, ulau ga li gee u ki jer uken?”

⁴³ Le Simonn bui u, “Waah di cha pinn unii u aapəln wiir na le ga li gee u ki jer u aapəln kaa wiir na.”

* 7:27 : Lik Malakai 3.1.

Le Yesu bui u, “Aa len mbamɔn la,”⁴⁴ le ki fenn toɔ upii ngbaan, ki bui Simonn, “Aa kan upii wee ee? M koo ni saadichal ni, le saa tii mi nnyun ke m finn ntaa. Upii wee ma kan, u di tinyunyunn le finn ntaa, ki di waayikpir per ntaa.⁴⁵ Saa moor ntakpilm.† Uma le moor ntaa buyoonn m koo ni na ki nan saa dandana.⁴⁶ Saa di nkpan ɲmir n-yil. Uma le di tulalee ɲmir ntaa.⁴⁷ M tuk si la, m di cha waatunwanbir ti wiir na ki pinn u. Nima le cha u gee mi sakpen. M yaa di cha pinn unii titunwanbir siib na kan, udaan ga li gee mi siib la.”

⁴⁸ Yesu nan bui Simonn kina, le ki tuk upii ngbaan, “M di cha pinn si saatunwanbir la.”

⁴⁹ Le binib bi bi ji u chee tijikaar na baa bibaa bisui ni, “U ye ɲma ki di cha pinn titunwanbir?”

⁵⁰ Le Yesu bui upii ngbaan, “Saah gaa mi ki kii pu na, nima le cha aa ɲmar. Li cha ki li kpa nsuudoon.”

8

Bipiib bi dii Yesu na

¹ Naa yunn le Yesu bɔ dii ntisakpem ni ntiwaatiir ni, ki mooni Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan tee. Waakpambalb kipiik ni bilee mu dii u.² Bipiib bi u nan cha bi pɔɔk na mu dii u. Iween le nan joo bibaa. Tiyayaar mu nan joo biken. Bi ponn ni ubaa nan ye Mari, u bi yin u

ke Magdalene na. Tiyayaar tilole le nan joo u, le Yesu nan jenn nyan ti u ni.³ Bi ponn ni ubaa mu ye Joana, u ye Ubɔrkpaan Herod aatutunn Chusa aapuu na. Ubaa mu ye Susana. Bipiib biken mu nan bi ki dii u ki wiir. Le bi mɔmɔk di baawan ter u ni waakpambalb.

Unii u yaa njikaabim na aayatanakl

(Matiu 13.1-9; Mak 4.1-9)

⁴ Le binib nyan itingbaan mɔmɔk ni, ki dan Yesu chee, ki ɲa kinipaak sakpen. Le u ɲakl bi liyatanakl:

⁵ “Ukpaal ubaa nan buen u ti yaa njikaabim. Waah yaa na, le mubaa lir nsan ponn ni. Le binib taa taa mu pu. Le inyoon i laani paacham na dan nan peei jin.⁶ Le mubaa mu lir ntakpateer pu. Le mu guu punn mala, ki mu ki yol mala; ba pu? nima chee aa soon.⁷ Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le mu ni ikokon kpaan muun. Le ikokon ku mu.⁸ Le mubaa mu lir kitin ki ɲan na ponn ni, ki muun, ki mar, ki lu nkub nkub.”

Yesu aah len kina ti doo na, le u teen ke, “U kpa litafal na kan, u ɲun.”

Nytaa ɲi pu u ɲakl bi ɲiyatanak na

(Matiu 13.10-17; Mak 4.10-12)

⁹ Le waadidiliib dan ki nan baa u liyatanakl ngbaan aatataa.¹⁰ Le u bui bi, “Uwumbɔr le cha ni bee waanaan aabɔbɔrkaan.

† 7:45 : ...moor ntakpilm: Israel yaab nan doon tɔb kina le ki mɔk ngeehn.

Biken ma kan, u njak bi njiyatanjak, aan bi lik, kaan li waa, ki pel, kaan bee naatataa.”*

Unii u yaa njikaabim na aayatanjakl aatataa
(*Matiu 13.18-23; Mak 4.13-20*)

11 “Liyatanjakl ngbaan aatataa le ye ke njikaabim ngbaan le ye Uwumbor aabor.

12 Mu lir nsan ponn ni na le ye binib bi njun Uwumbor aabor na. Le kinimbony dan nan nyan ti bisui ni, bi taa gaa Uwumbor ki kii, ki nmar.

13 Mu lir ntakpateer pu na le ye binib bi njun Uwumbor aabor ki gaa ti ni mpopiin na. Bi mu aa gaa ti bisui ni mbamom. Bi gaa Uwumbor ki kii ni yunn siib; to, ntay yaa pii bi kan, le bi ga di u lii.

14 Mu lir ikokon ponn ni na le ye binib bi njun Uwumbor aabor aan ki cha bitafal bi liwankpal ni, ni dulnyaa ni aawan ni mo na ni, ni baabimbim aabor ni na. Nima le ku tibor ngbaan bisui ni. Le taa mar. 15 Mu lir kitinj ki njan na ponn ni na le ye binib bi aasui njan ki ye mbamon na, ki njun Uwumbor aabor, ki joo ti mbamom, ki kpa limor, ki dii Uwumbor kaa di cha na.”

Karyaa aayatanjakl
(*Mak 4.21-25*)

16 “Unii yaa see karyaa kan, waan di lisambil ki di chinj u pu, kaan di siin tiwandookaan aataab. U ga di u tony tiwan paab la, le u li wiin aan binib bimok koo ni na li waa.

17 “Tibor timok boo na, ti ga kpiir. Tibaborkaan momok mu ga nyan mpaan pu.

18 “Cha nitafal li bi naah njun pu na ni man. Unii u kpa na, Uwumbor ga kpee u. Unii u kaa kpa na, Uwumbor ga chuu gaa waah dak ke u kpa ti na.”

Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na

(*Matiu 12.46-50; Mak 3.31-35*)

19 Yesu aana ni unaatiib nan fuu ni ki ban u. Kinipaak ngbaan pu le baa njmaa koo ni u chee. 20 Le bibaa tuk u, “Aana ni aanaatiib si lipaal ki ban si la.”

21 Le u bui bi, “Nna ni nnaatiib le ye binib bi njun Uwumbor aabor ki njani taah len pu na.”

Yesu aah njapu ki cha kibunj njmin na

(*Matiu 8.23-27; Mak 4.35-41*)

22 N-yoonn ngbaan le Yesu ni waadidiliib koo bunob ni. Le u bui bi, “Cha ti puur nnyusakpem man.” Le bi buen. 23 Bunob na aah cha na, le u do bu ponn ni geen. Le kibunj piin ki daar. Le nnyun feei ki koo bunob na ni, le bu ban bu gbii. Ni nan ye linimaln la. 24 Le bi dan ki nan finn Yesu ki bui ke, “Tidindaan, Tidindaan, ti ga bee nnyun ni.”

Le u finn, ki kae kibunj ni tinyunkpenn. Le kibunj ni tinyunkpenn njmin chii. 25 Le u baa bi, “Ba pu naa gaa mi ki kii?”

* 8:10 : Lik Aisaya 6.9-10.

Yesu aah ɲa pu na, le ni gar bi pam. Le ijawaan chuu bi. Le bi baa tɔb, “Ba aanibol bi na, ki kae kibun ɲi nnyun mu, aan ni kii waamɔb.”

Yesu aah cha uwaar pɔɔk pu na

(*Matiu 8.28-34; Mak 5.1-20*)

²⁶ Bi nan fuu Gerasiin yaab aatiɲ ki bi Galilee Aanyusakpem aadapuul na. ²⁷⁻²⁹ Le uwaar ubaa nan bi nima, ki chuun unmeen ni yunn, ki koo baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na, kaa kii u li bi linampal. Tiyayaar chur u kpala kpala. Le udoyaab nan di idɔribi ni tikululn buu u ke bi kiir u. Le u nan keei tikululn ni idɔribi ngbaan. Tiyayaar ngbaan le di u buen nteersakpiin ni. Le Yesu aah nyan bunɔb ni na, uja ngbaan dan nan tooh u nsan pu. Le Yesu tuk tiyayaar ngbaan, “Nyan u ni.” Nima pu na, waah kan Yesu na, le u teen, ki gbaan kitiɲ, unimbiin ni, le ki len mpɔɔn pu ke, “Yesu, sin u ye Uwumbɔr u kaa kpa ɲeen aatɔ na Aajapɔɔn na, aa ban ba m chee? M gan si, taa ɲa mi falaa.”

³⁰ Le Yesu baa u, “Bi yin si ke ba?”

Tiyayaar pam aah bi u ni na, nima le u bui ke bi yin u ke Kipaak. ³¹ Le tiyayaar ngbaan gan Yesu ke u taa bui ti ke ti buen libuul li nyoo na ni.

³² Igbeer nan bi nima chee ki wiir, ki chuun ji limɔɔgongoln paab. Le tiyayaar ngbaan gan Yesu ke

u cha ti koo igbeer ngbaan ni. Le u kii. ³³ Le ti nyan uja ngbaan ni, ki ti koo igbeer na ni. Le igbeer ngbaan mɔmɔk san sunn ni limɔɔgongoln taab, ki ti koo nnyun ni, ki bee nnyun ni.

³⁴ Tɔ, bijab bi kii igbeer ngbaan na aah kan kina na, le bi san buen kitiɲ ni, ni itingbaan ni, le ki ti tuk binib tibɔr ngbaan. ³⁵ Binib aah ɲun kina na, le bi dan bi nan lik budabu ɲa na, le ki fuu ni Yesu chee, ki kan uja u tiyayaar nyan u ni na ka Yesu chee ki cheer ki pee tiwanpeenkaan, kaa ki chuun unmeen. Le ijawaan chuu bi. ³⁶ Le binib bi kan Yesu aah cha uja ngbaan pɔɔk pu na, tuk bi waah ɲa pu na. ³⁷ Le Gerasiin aatiɲ aanib, ni itingbaan mɔmɔk aanib san ijawaan pam. Nima le bi gan Yesu ke u nya baatiɲ ni. Le u koo bunɔb ni ke u gir buen nnyusakpem aadapuul. ³⁸ Le uja u tiyayaar nyan u ni na gan Yesu ke u cha u dii u.

Le Yesu aa kii, ki bui u, ³⁹ “Gir kun ki ti tuk binib Uwumbɔr aah tun litukpaan tii si pu na.”

Le u siir, ki bɔ dii waatiɲ ngbaan ni, ɲipepel mɔmɔk, ki tuk binib Yesu aah tun litukpaan pu tii u na.

Yesu aah cha upii ubaa pɔɔk aan ki fikr upiibo nkun ni pu na

(*Matiu 9.18-26; Mak 5.21-43*)

⁴⁰ Yesu aah puur nnyusakpem na, kinipaak nan si kii u nima, ki kpa mpopiin ki gaa

u. ⁴¹ Le uja ubaa, u ye mmeen aadiik ni aaninkpel, aan bi yin u ke Jairus na, dan nan gbaan kitinj Yesu aanimbiin ni, ki ganj u ke u dan udo, ⁴² ke ubisabaan, u ye njibin kipiik ni njilee na bun, ki ban u kpo. Le Yesu dii u ki buen.

Waaah cha na, le kinipaak dii u ki mueni u. ⁴³ Le upii u fu tipiir njibin kipiik ni njilee taa door na bi nima. U nan chaa biteteeb chee, ki jin waamombil məmək doo. Bi ponn ni ubaa mu aa nmaa cha u pək. ⁴⁴ Le u dan Yesu aapuwəb, le ki nan meeh waabəkul aaməjuul. Libuul ngbaan ni le u pək. ⁴⁵ Le Yesu baa ke, “Nma meeh mi?”

Le bi məmək nee ke baa meeh u. Le Piita ni binib bi bi u chee na bui u, “Ndindaan, kinipaak ngbaan məmək bi aa chee ki mueni si kina, le aa baa ke nma meeh si?”

⁴⁶ Le Yesu bui ke, “Unii ubaa le meeh mi. M bee ke mpəon nyan m ni.” ⁴⁷ Le upii ngbaan nan bee ke waa bər. Ijawaan nan chuu u, le uwon gbaa. Le u dan nan gbaan Yesu aanimbiin ni, ki tuk u binib məmək aanimbil ni, budabu cha u meeh u na, ni waaah pək libuul ngbaan ni pu na. ⁴⁸ Le Yesu bui u, “Mbisal, saah gaa mi ki kii na, nima le cha aa pək. Li cha ni mpopiin.”

⁴⁹ Yesu aah len kina na, le unii ubaa nyan ni Jairus do ki tooh Jairus nsan pu, ki nan tuk u ke, “Aabisal kpo a. Taa ki cha Uməməkr ngbaan nani falaa ki cha aado.”

⁵⁰ Le Yesu njan waaah len pu na, ki bui Jairus, “Taa san ijawaan. Aa yaa nja naadii baanja kan, u ga pək.”

⁵¹ Yesu aah fuu Jairus do na, le waa cha unii ubaa dii u ki koo ni, see Piita, ni Jənn, ni Jems, ni upiibo ngbaan aate ni una. ⁵² Le binib bi məmək bi lichiln ni na bi wii ikpowiil ki kaani. Le Yesu bui bi, “Taa wii man. Waa kpo. U geen la.”

⁵³ Le bi laa u pam. Bi bee ke u kpo la. ⁵⁴ Le Yesu chuu unjaal ki bui u, “Upiibo, fiin.” ⁵⁵⁻⁵⁶ Libuul ngbaan ni le waawiin ki gir koo u ni, le u fii. Le ni gar ute ni una pam. Le Yesu bui bi ke bi taa tuk unii ubaa waaah nja pu na, le ki bui bi ke bi tii ubo ngbaan tijikaar u ji.

9

Yesu aah tun waadidiliib kipiik ni bilee pu na

(*Matiu 10.5-15; Mak 6.7-13*)

¹ Yesu nan yin ni waadidiliib kipiik ni bilee ke bi kuun ni u chee, le ki tii bi mpəon bi ti nyan tiyayaar aabənj məmək binib ni, ki mu cha bibum pək; ² le ki tun bi, bi ti li tuk binib Uwumbər aanaan aabər, ki cha bibum pək, le ki bui bi, ³ “Ni taa li tu lisachuln aatuln libaa. Ni taa li joo kijaangbeek, ki taa li joo litaakər, ki taa li joo tijikaar, ki taa li joo njimombil, ki taa li joo njibəkul njilee. ⁴ Naah ti koo lidichal li ponn ni na, ni li bi li ponn ni ki ti saa bundaln ni ga nyan kitinj ngbaan ponn ni na. ⁵ Kitinj kibaa aanib yaa

kaa gaa nimi kan, ni nyan nima ki kpaar nitaa aatatan ki lii nima. Nimina le ga li ye nsurm ki tii bi.”

⁶ Yesu aah tuk waadidiliib kina ki doo na, le bi siir ki bə dii ntim ni, ki mooni tibənyaan tee. Baah buen nimək na, le bi cha bimum pəək.

Ubər Herod aah len pu joo cha Yesu wəb na
(*Matiu 14.1-2; Mak 6.14-29*)

⁷ Ubər Herod nan n̄un Yesu aah n̄a pu na, kaa nyi waah ye udaan u na. Bibaa len ke Jənn le fikr nkun ni, ⁸ bibaa mu len ke Elaija, bibaa mu len ke n-yaayoonn na aabənbr ubaa le fikr. ⁹ Le Herod bui ke, “M nan chuu gii Jənn aayil. Maah n̄un u aabər na, u ye n̄ma?” le ki ban ke u kan u.

Yesu aah kpiin binib n̄ichur n̄ij̄mu pu na

(*Matiu 14.13-21; Mak 6.30-44; Jənn 6.1-14*)

¹⁰ Le Yesu aakpambalb ki gir ni, ki nan tuk u baah n̄a pu na. Le u di bi buen Betseda aatiñ ni, bima bibaa. ¹¹ Le kinipaak ngbaan n̄un ke u buen nima. Le bi mu paan u pu. Le u gaa bi, ki tuk bi Uwumbər aanaan aabər, le ki cha bi ponn ni bi ye bimum na pəək.

¹² Nwiin aah ban mu lir na, le waakpambalb kipiik ni bilee na dan nan bui u, “Ti bi kipəək ni la; cha kinipaak ngbaan buen itingbaan ni, ki ti ban tijikaar ni nkookoo yaan.”

¹³ Le u bui bi, “Nimi nibaa tii bi tijikaar man, bi ji.”

Le bi bui u, “N̄iboroboro kpin n̄ij̄mu ni ijan ilee baanja le bi. Aa ban ke ti buen ti daa tijikaar ti ga n̄eer binib ngbaan məmək na aa?” ¹⁴ Bijab ngbaan ga nan li fuu n̄ichur n̄ij̄mu.

Le u bui waakpambalb ke bi cha kinipaak ngbaan kal kitiñ n̄ikpuk n̄ikpuk, piin̄mu piin̄mu.

¹⁵ Le waakpambalb n̄a kina, ki cha bi məmək kal.

¹⁶ Le u yoor n̄iboroboro kpin n̄ij̄mu, ni ijan ilee ngbaan, le ki waan lik paacham, ki doon Uwumbər, ki gii, le ki di tii waakpambalb ke bi yakr siin kinipaak ngbaan məmək aanimbiin ni. ¹⁷ Le bi məmək n̄man ki bab. Baah n̄man ki bab ki gur ni na, le waakpambalb yoor tijikaar ti gur na, ki gbiin tibəkur kipiik ni tilee.

Piita aah len Yesu aabər pu na

(*Matiu 16.13-19; Mak 8.27-29*)

¹⁸ Kitaak kibaa daal, le Yesu nan bi mee Uwumbər ubaa. Waadidiliib mu bi u chee. Le u baa bi, “Kinipaak ngbaan bui ke m ye n̄ma?”

¹⁹ Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jənn u nan muini binib n̄nyun ni na, le biken mu len ke aa ye Uwumbər aabənbr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la; biken mu len ke n-yaayoonn na aabənbr ubaa le fikr nkun ni.”

²⁰ Le u baa bi, “Nimi nibaa len ke m ye n̄ma?”

Le Piita bui u, “Aa ye Uwumbər Aanii Kristo u ga gaa timi lii na la.”

Yesu aah tuk bi waah ga ji falaa pu na

(*Matiu 16.20-28; Mak 8.30-9.1*)

²¹ Le u sur bi mbaməm ke bi taa tuk unii ubaa, ²² le ki bui bi, “Min Unibən Aabo ga ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək b ga yii mi, ki ku mi. Iwiin itaa daal le Uwumbər ga fikr mi nkun ni.”

²³ Tɔ, u nan bui waadidiliib ni kinipaak ngbaan, “Unii yaa ban u dii mi kan, u yii ubaa, ki yoor waadəpuinkoo iwiin məmək aan ki li dii mi. ²⁴ Unii umək kaan ŋmaa kpo m pu na kan, waaməfal ga bee yəli la. Unii umək ga ŋmaa kpo m pu na kan, u ga kan liməfal li kaa kpa ndoon na. ²⁵ Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan məmək, ki lann waaməfal, ki wəŋ kan, ba aanyoor le u kan? ²⁶ Unii yaa san iniməən m ni maaliin chee u tuk binib biken kan, min Unibən Aabo ga nan yii udaan ngbaan. M ga gir ni, ki li kpa m ni Nte Uwumbər aapəən. Uwumbər aatuuntiib bi ye chain na mu ga nyuŋ mi. N-yoonn ngbaan le m ga yii udaan ngbaan. ²⁷ M tuk nimi mbamən la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan Uwumbər aanaan waahr.”

Yesu aawon aah kpeln pu na
(*Matiu 17.1-8; Mak 9.2-8*)

²⁸ Waah len kina na, ni naahn iwiin iniin aapuwəb le u di Piita, ni Jənn, ni Jems, ki di jon lijool paab, u ti mee Uwumbər. ²⁹ Waah bi mee Uwumbər na, le unimbil wəb kpeln. Le waawanpeenkaan mu kpaln tiwanpipiln ni ga li deer aanimbil na. ³⁰⁻³¹ Le bi kan bijab bilee bi wiin chain na bi len u chee tibər. Bi nan ye n-yaayoonn na aabənabtiib Moses ni Elaija la. Bi nan len waah ga ŋa Uwumbər aageehn ki kpo Jerusalem ponn ni pu na.

³² Le ngeen joo Piita mam. Baah finn na, le bi kan Yesu aah wiin chain pu na, ki kan bijab bilee bi si u chee na.

³³ Bijab bilee ngbaan aah siir cha u na, le Piita bui u, “Ndindaan, taah bi do na, ni ŋan. Cha ti ŋa ŋiboo ŋitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.” Piita aah len kina na, waa nyi waah len ti cha ni wəb na.

³⁴ Waah laa bi len kina na, le ntaalangbam dan nan biin bi pu. Mu aah biin bi pu na, le ijawaan chuu Yesu aadidiliib ngbaan. ³⁵ Le nneel len ntaalangbam na ni ke, “Maabo u m lee u na sɔ. Li ŋun waah len pu na man.”*

³⁶ Nneel ngbaan aah len ki ti doo na, bi nan kan Yesu baanja le si. Le bi joo tibər ngbaan bima baanja, kaa tuk unii ubaa n-yoonn ngbaan baah kan pu na.

* 9:35 : Lik Aisaya 42.1.

Yesu aah nyan libimbikl ubo ni pu na

(*Matiu 17.14-18; Mak 9.14-27*)

³⁷ Kitaak aah woln na, le bi sunn ni lijool ngbaan taab. Le kinipaak sakpenj tooh u nsan ni. ³⁸ Le kinipaak ngbaan ponn ni uja ubaa teen ke, “Uməməkr, m ganj si, san njapəon kinimbaak. U ye maabobaal la. ³⁹ Libimbikl le lir u ki cha u tar, ki cha uwon gbaa, le uməb ponn ni puk tipupukr, ki liin u nsin sakpen, kaa ban li di u lii. ⁴⁰ M ganj saadidiliib ke bi nyan u libimbikl ngbaan. Bi mu aa ŋmaa nyan u.”

⁴¹ Le Yesu bui ke, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbər ki kii, ki mu aa dii u mbaməm. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limər ni pu?” le ki tuk ubo ngbaan aate, “Li joo ni aajapəon ngbaan m chee.”

⁴² Le ubo ngbaan aah choo na, libimbikl lii u kitin, le ki cha uwon gbaa sakpen. Le Yesu kae libimbikl ngbaan, ki cha ubijabo ngbaan pəok, le ki di u giin tii ute. ⁴³ Baah kan Uwumbər aah kpa mpəon sakpen pu na, le ni gar kinipaak ngbaan məmək pam.

Yesu aah ki tuk waadidiliib waakun aabər pu na

(*Matiu 17.22-23; Mak 9.30-32*)

Naah gar binib ngbaan məmək kina na, le Yesu bui waadidiliib, ⁴⁴ “Bi ga di min Unibən Aabo ŋa binib aanjaal

ni la. Cha tibər timina koo nitafal ni man.” ⁴⁵ Le baa bee taatataa. Uwumbər le bər taatataa ke bi taa bee. Le baa kaa ke bi baa Yesu taatataa.

Ulau ye uninyuun?

(*Matiu 18.1-5; Mak 9.33-37*)

⁴⁶ Le waadidiliib kpak təb kinikpakpak ke ulau ye uninyuun bi ponn ni. ⁴⁷ Le Yesu bee baah dak pu na, le ki di ubo siin ubaa chee, ⁴⁸ le ki tuk bi, “Unii umək gaa ubo wee maayimbil pu na kan, u gaa mi le na. Unii umək gaa mi na kan, u gaa Uwumbər u tun ni mi na le na. Unii u ye uwaatiir ni ponn ni na, uma le ye uninyuun.”

Taa kiir unii u tun Uwumbər aatuln na
(*Mak 9.38-40*)

⁴⁹ Le Jonn tuk Yesu, “Ndinnaan, ti kan unii ubaa nyan tiyayaar binib ponn ni, saayimbil pu. U mu aa dii timi, nima le ti bui u ke u di cha.”

⁵⁰ Le Yesu bui u, “Taa ki tuk u ke u di cha. Unii u kaa ye nimi aadin na si nichan ni la.”

Samaria yaab bibaa aah yii Yesu pu na

⁵¹ Bundaln Yesu ga gir buen paacham na peen ni. Le u pəok ubaa ke u buen Jerusalem, ⁵² le ki tun bitutum ke bi loln u pu nsan. Le bi buen, le ki ti fuu Samaria yaab† aatinj kibaa ponn ni, bi ti gor kiir u. ⁵³ Le kitin ngbaan ni aanib kan ke u ban u buen Jerusalem. Nima le bi yii u. ⁵⁴ Waadidiliib Jems ni

† 9:52 : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mə.

10

Jənn aah kan ke bi yii u na, le bi baa u, “Tidindaan, aa ban ke ti mee Uwumbər aan mmii nyan paacham ki gaa bi [ke Elaija aah nan ŋa pu na aa]?”

⁵⁵ Yesu nan fenn toŋ Jems ni Jənn le ki kae bi, [ki bui bi, “Naa nyi Mfuur Nyaan mu yeh nimi na aah bi pu na. ⁵⁶ Min Unibən Aabo aa dan m nan ku binib. M dan ke m nan gaa bi lii la.”]

Le bi buen kitin kiken ni.

Binib bi ban ke bi dii Yesu na
(Matiu 8.19-22)

⁵⁷ Baah cha na, le uja ubaa dan nan bui Yesu, “M ga dii si saah cha nin chee na mək.”

⁵⁸ Le Yesu bui u, “Inək kpa yaah koo ibuu i ponn ni na. Inyoon i laani paacham na mu kpa yaadil. Min Unibən Aabo aa kpa maah ga doon nin chee na.”

⁵⁹ Le Yesu tuk uja uken, “Li dii mi.”

Le u bui u, “Ndindaan, m mee si nsan, cha m buen ti sub nte waahr, aan ki nan dii si.”

⁶⁰ Le Yesu bui u, “Cha bitekpiib sub tɔb. Si ma kan, aa li cha ti moon Uwumbər aanaan aabər.”

⁶¹ Le uja uken mu tuk Yesu, “Ndindaan, m ga dii si la. M mu mee si nsan, cha m buen ti chɔi maachiln ni aanib waahr, aan ki nan dii si.”

⁶² Le Yesu bui u, “Unii yaa joo unaaja ko kisaak ki lik puwɔb kan, waa ŋeer Uwumbər aanaan ni aat-uln.”†

Yesu aah tun waadidiliib imonko itaa ni kipiik pu na

¹ Nee aapuɔb le Tidindaan nyan bijab imonko itaa ni kipiik ki kpee, le ki tun bi bilelee ke bi loln u pu nsan, ki ti koo waah ga buen ntim mu məmək ni na. ² U bui bi, “Idi biir le ki wiir. Bidicheeb aa wiir. Nima pu na, ni li mee kisaak aadindaan man ke u tun bidicheeb bi ti chee waajikaar. ³ Li cha man. Maah tun nimi na, ni ga li bi ke ipihbi i bi ŋisapol aakaasisik ni na la. ⁴ Ni taa li joo ŋimobil aataakər, ki taa tun ŋitun, ki taa li joo ŋinaatak, ki taa sil nsan ni ki doon unii ubaa. ⁵ Ni yaa koo lidichal ni kan, njan aawan le ye ke ni bui bi, ‘Uwumbər aanyoor bi lidichal lee aanib pu.’ ⁶ Uninyaan yaa bi nima chee kan, Uwumbər aanyoor ga li bi u pu. Uninyaan yaa kaa bi kan, Uwumbər aanyoor ga gir ni ni pu. ⁷ Lidichal libaa aanib yaa gaa nimi kan, ni li bi nima ki ti saa buyoonn ni ga nan nya na, ki taa jir lidichal. Ni li ji ki li nyu baah ga tii nimi ni na; ututunn məmək ŋeer waapar. ⁸ Ni yaa koo kitin kibaa ni aan bi gaa nimi kan, ni li ji baah ga tii nimi ni na, ⁹ ki bui bi ke, ‘Uwumbər aanaan peen ni nimi la,’ ki cha bibum bi bi nima na pɔk. ¹⁰ Ni yaa koo kitin kibaa ni, aan baa gaa nimi kan, ni bɔ dii ki ponn ni ki bui ke, ¹¹ ‘Nimi

† 9:62 : Naatataa le ye ke unii yaa kaa gaa Uwumbər aatuln injaal ilee kan, waa ŋeer u tun li.

aatiŋ aatatan ti bi titaapɔtan ni na, tima le ti kpaar lii do chee na, ni li ye nsurm ki tii nimi. Ni li nyi ke Uwumbɔr aanaan peen ni, le ni yii.'
 12 M tuk nimi la, bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, binib ngbaan aatafadaan ga jer Sodom aatiŋ aanib aatafadaan."

Binib bi kaa kpeln baabimbin na aabɔr
 (Matiu 11.20-24)

13 "Korasinn aatiŋ aanib, tibɔbir bi ni pu. Betseda aatiŋ aanib, tibɔbir bi ni mu pu; ba pu? m yaa ba nan tun lijnjiir aatun Taya ni Saidonn aatim aanib aakaasisik ni ke maah tun lijnjiir aatun nikaasisik ni pu na kan, bi ba ga kpeln baabimbin ni yunn, ki li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na, ki di nfatan puŋ biyil, aan ki mɔk ke bisui bii baatunwanbir pu. 14 Bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, nimi aatafadaan ga jer Taya aatiŋ aanib ni Saidonn aatiŋ aanib aatafadaan. 15 Nimi Kape-naum aatiŋ aanib ma kan, bi ga yoor nimi paacham aa? Aayii. Bi ga sunn nimi tataab tataab la."

16 Yesu nan tuk waadidiliib, "Unii u ŋun nimi aabɔr na kan, u ŋun maabɔr le na. Unii u yii nimi na kan, u yii mi le na. Unii u yii mi na kan, u yii Uwumbɔr u tun ni mi na le na."

Waadidiliib imonko itaa ni kipiik na aah gir ni pu na

17 Le bijab imonko itaa ni kipiik ngbaan gir ni Yesu

chee ni mpopiin, ki nan bui u, "Tidindaan, tiyayaar mu kii timi aamɔb, saayimbil pu."

18 Le u bui bi, "M kan kinimbɔŋ nyan ni paacham ki ŋa yɔli ke utaal aah moor ki lir pu na. 19 Lik man, m tii nimi mpɔɔn, ni ti taa ikuub ni inyooohn pu, ki tii nimi mpɔɔn, ni nyan timi aadin kinimbɔŋ aapɔɔn mɔmɔk, le tiwan nibaa aan ŋmaa ŋa nimi nibaa. 20 Tɔ, tiyayaar aah kii nimi aamɔb na, ni taa cha nima baanja le li ye nimi aapopiin. Nimi aayimbil aah ŋmee paacham na le ye mpopiin mbamɔm."

Yesu aah kpa mpopiin sakpen pu na

(Matiu 11.25-27; 13.16-17)

21 N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha Yesu kpa mpopiin pam, ki bui ke, "Nte Uwumbɔr u ye paacham ni taab Aadindaan na, aa bɔr tibɔr timina bilankpalb ni binimbiwolm, le ki di mɔk chapɔntiib, nima le m pak si. Nte, saageehn le na, nima le cha aa ŋa kina.

22 "Nte Uwumbɔr le tii mi tiwan mɔmɔk. Ubaa aa nyi min Uwumbɔr Aajapɔɔn aah ye udaan u na, see Nte Uwumbɔr. Ubaa mu aa nyi Nte Uwumbɔr aah ye udaan u na, see min Ujapɔɔn. Binib bi m ban ke m di Uwumbɔr mɔk bi na, bi mu nyi u."

23 Le u fenn ki toŋ waa-didiliib, ki bui bi libɔɔl ni, "Uwumbɔr aanyoor bi ni pu, ninimbil aah kan tiwan ni na pu. 24 M tuk nimi la, Uwumbɔr aabɔnabtiib ni

bibər b bi wiir na nan ban bi kan naah kan tiwan ni na, kaa kan. Bi nan ban bi n̄un naah n̄un tibər ti na, kaa n̄un ti.”

Samaria aatiŋ aaninyaan aah ŋa pu na

²⁵ Le uja u nyi Uwumbər aakaal mbaməm na ubaa fii sil ki pen Yesu nlan, ki baa u, “Uməməkr, m ga ŋa kinye ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na?”

²⁶ Le Yesu baa u, “Ni ŋmee kinye Uwumbər aakaal ponn ni? Aa karn kinye?”

²⁷ Le u bui u, “Ni ŋmee ke, ‘Aa li gee Aadindaan Uwumbər aasui məmək ni, ni saawiin məmək, ni saapəon məmək, ni saalandak məmək, ki li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.’”

²⁸ Le Yesu bui u, “Aa len mbamən la. Li ŋani kina, le aa ga kan liməfal.”

²⁹ Le u ban ke u li kpa mbamən, le ki baa Yesu, “N̄ma ye nna aabo?”

³⁰ Le Yesu bui u, “Uja ubaa nan nyan Jerusalem ki cha Jeriko. Waah cha na, le u ti lir bififiirb aaŋaal ni. Le bi chuu peer waawanpeenkaan ki gbaa u, le u ti ban u kpo. Le bi siir cha u. ³¹ Naah kpee siib na, le Uwumbər aatotoor ubaa mu jer nima, ki kan u. Waah kan u na, le u gəl̄n u ki jer. ³² Le Liifai* aanii ubaa mu paan ni, ki nan jer nima, le ki kan u, le ki mu gəl̄n u ki jer. ³³ Le Samaria† aatiŋ aanii ubaa mu cha waasachuln, ki

nan fuu nima chee. Waah kan u na, le kinimbaak chuu u. ³⁴ Le u buen u chee, ki di nnyək ni nkpan meen ibuun ngbaan, ki di n̄itan poo u, le ki di u diŋ uma ubaa aabon pu, ki di u buen tichaandir ponn ni, ki ti lik u nima. ³⁵ Le ni woln kitaak le u di ŋimombil tii tichaandirdaan, le ki bui u, ‘Lik u tii mi. Aa yaa jin ŋimombil ŋi jer ŋimina kan, m nan gir ni kan, m ga nan pa si.’”

³⁶ Le Yesu baa nkaal aaməməkr ngbaan, “Uja u lir bififiirb aaŋaal ni na, bijab bitaa ngbaan ponn ni, ulau tee ye una aabo? Aa dak kinye?”

³⁷ Le u bui u, “Unii u san u kinimbaak na le ye una aabo.”

Le Yesu bui u, “Li cha ki mu li ŋani kina.”

Yesu aah mann Mata ni Mari pu na

³⁸ Tə, Yesu ni waadidiliib aah chuun lisachuln pu na, le bi ti fuu kitin kibaa ponn ni. Le upii u bi yin u ke Mata na gaa u waadichal ni. ³⁹ Mata nan kpa naal ubaa, bi yin u ke Mari. Le Mari ka Yesu chee, ki pel waah len pu na. ⁴⁰ Mata le tun tichann aatuln ki bi gonni ki ti bak. Nima le u dan nan bui Yesu, “Ndinnaan, nnaal cha mi baanja le channi nimi tichann kaa ter mi. Aatafal aa bi ni ni ii? Bui u ke u ter mi.”

⁴¹ Le Tidindaan bui u, “Mata, Mata, aa cha tiwan sakpen le muk si ki ŋa si

* **10:32** : Liifai yaab nan tun lituln Uwumbər Aadichal ni la. † **10:33** : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mə.

ilandak. ⁴² Tiwan nibaa baanja le aa lann. Mari aah lee ni na le njan. Ubaa aan nyan waah lee ni na u chee.”

11

Yesu tuk bi baah ga mee Uwumbər pu na

(Matiu 6.9-13; 7.7-11)

¹ Kitaak kibaa daal, le Yesu nan bi nibaa chee ki bi mee Uwumbər. Waah mee u ti doo na, le waadidiliib ponn ni ubaa bui u, “Ndindaan, mək timi taah ga mee Uwumbər pu na, ke Jənn u nan muini binib nnyun ni na aah nan mək waadidiliib pu na.”

² Le Yesu bui bi, “Ni yaa mee Uwumbər kan, ni bui ke, ‘Tite Uwumbər [u bi paacham na,]

cha binib li san saayimbil; cha saanaan dan.

[Bi li njan saageehn dulnyaa wee ni, ke baah njan paacham pu na.]

³ Tiin timi din aawiin aajikaar.

⁴ Cha timi aatunwanbir pinn timi; ba pu?

ti mu di cha pinn binib bimək koo timi aataani ni na.

Taa cha ti kan ntəŋ.

[Nyan timi tibəbir ni.] ”

⁵ Le Yesu ki bui bi, “Ni ponn ni ubaa yaa buen aajə do kinyetaasiik ki ti sil lipaal ki bui u, ‘Njə, pinn mi n̄jiboroboro kpin n̄jataa; ⁶ njə ubaa chuun fuu ni ndo; m mu aa kpa tijiir tibaa m tii u’ kan, ⁷ le aajə u bi kidiik ni na ga bui si, ‘Taa muk mi. M ni maabilb doon ki laŋ kidiik a. Maan

n̄maa fii ki tii si.’ ⁸ Naa ye kijətiik pu le u ga fii ki tii si. Aa yaa gaŋni u ki gaŋni u ki muk u kan, nima le ga cha u fii ki tii si saah ban pu na məmək. ⁹ Nima pu na, m tuk nimi la, ni li mee Uwumbər man, le u ga tii nimi. Ni li ban Uwumbər chee man, le ni ga kan. Ni li kpaar jaalen man, le u ga piir tii nimi. ¹⁰ Unii umək mee Uwumbər na, u ga tii u. Unii umək ban na, u ga kan. Unii umək kpaar jaalen na, u ga piir tii u. ¹¹ Ni ponn ni ubaa aabo yaa mee si maab kan, aa ga di litakpal tii u uu? U yaa mee si ujan kan, aa ga di uwaa tii u uu? ¹² U yaa mee si likoojiln kan, aa ga di unyoohn tii u uu? ¹³ Nimi titunwanbirdam yaa tee nyi ipiin i njan na ki tii nimi aabim kan, n̄maninkabaa Nite Uwumbər u bi paacham na le aan di Waafuur Nyaan tii binib bi mee u ki ban mu na aa?”

Binib bibaa aah sii Uwumbər Aafuur Nyaan pu na

(Matiu 12.22-30; Mak 3.20-27)

¹⁴ Uja u tiyayaar cha u n̄a ubir na nan bi nima chee. Le Yesu nyan tiyayaar ngbaan u ni, le u len, kaa ki ye ubir. Le ni gar kinipaak ngbaan pam. ¹⁵ Bi ponn ni bibaa mu bui ke kinimbəŋ ki bi yin ki ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le tii u mpəən ke u nyan tiyayaar binib ni.

¹⁶ Bibaa mu təŋ u ki ban ke u tun lijnjiir aatuln ki mək bi ke u ye Uwumbər Aanii.

17 Le u bee baah dak pu na, le ki bui bi, “Nnaan mubaa ni aanib yaa jaa tɔb kijaak kan, nnaan ngbaan ga bee yɔli la. Lidichal libaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, bi ga lir la. 18 Ni len ke Beelsebul u ye tiyayaar aayidaan na le tii mi mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni. Tiyayaar aayidaan kinimbɔŋ yaa ŋa kina kan, ki jan kibaa kijaak la. Kaanaan ga ŋa kinye aan ki sil? 19 Ni yaa len ke tiyayaar aayidaan Beelsebul le tii mi mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni kan, ŋma tii nimi aanib mu mpɔɔn ke bi nyan tiyayaar binib ni? Nimi aanib aah ŋani pu na le ga mɔk ke ni kpa mbamɔn aan naa kpa. 20 Mma kan, Uwumbɔr aapɔɔn pu le m nyani tiyayaar binib ni. Nima le mɔk ke Uwumbɔr aanaan fuu ni ni chee.

Yesu aah nyan kinimbɔŋ ki bii kaawan pu na
(Matiu 12.29; Mak 3.27)

21 “Liwɔkl li kpa tijawan sakpen na yaa lik waadichal kan, ubaa aan bii waawan. 22 Le unii u kpa mpɔɔn jer u na yaa lir u pu ki nyan u kan, u ga gaa waajawan ti ter u na mɔmɔk, ki ji waawan.

23 “Unii u kaa dii mi na kan, u ye maadin la. Unii u mu kaa kuuni binib tii mi na kan, u yaani bi la.”

Tiyayaar aah ga gir ni pu na
(Matiu 12.43-45)

24 “Tiyayaar yaa nyan unii ni kan, ti ga li chuun gɔr nnyun aah kaa bi kipɔɔk ki ponn ni na, ki ban taah ga kal

nin chee ki fuur na, kaan kan. Le ti ga len ke, ‘M ga gir kun maah nan nyan unii u ponn ni na la.’ 25 Le ti ga gir ni ki nan kan ke bi toor taakookoo yaan, le ni ŋan. 26 Le ti ga buen ki ti joo ni tiyayaar tilole ti bir ki jer ti na. Le ti mɔmɔk ga koo unii ngbaan ponn ni, ki ga li bi u ponn ni, le ki ŋa u yɔli ki jer waah nan bi njan na pu na.”

Binib bi kpa Uwumbɔr aanyoor mbamɔn na

27 Yesu aah len kina na, le kinipaak ngbaan ponn ni upii ubaa len mpɔɔn pu, “Uwumbɔr aanyoor bi upii u ma si ki tii si libiil na pu.”

28 Le Yesu bui ke, “Binib bi ŋun Uwumbɔr aabɔr ki kii ti na, Uwumbɔr aanyoor bi bima le pu.”

Baah ban ke Yesu tun lijnjiir aatuln pu na
(Matiu 12.38-42)

29 Kinipaak aah kuun ni Yesu chee na, le u bui ke, “Dandana aanib ye binib bi bir na la. Bi ban ke m mɔk bi lijnjiir aawan, aan bi nin gaa mi ki kii. Uwumbɔr aah nan ŋa lijnjiir aatuln ki ŋa waabɔnabr Jona pu na, lit-uln limina aaboln le bi ga kan. Maan mɔk bi lijnjiir aawan niken. 30 Uwumbɔr aah nan ŋa Jona pu na, ni nan ye limɔkl le ki tii Ninefa aatinj aanib. Kina le waah ga ŋa min Unibɔn Aabo pu na ga li ye limɔkl ki tii dandana aanib ngbaan. 31 Seba aatinj aapiibɔr nan nyan ni dandar ke u nan ŋun Ubɔr Solomonn aalan aaliin. Min

u jer Solomonn na bi do la, le naa ŋun maaliin. Bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, upiibɔr ngbaan aah nan ŋa pu na, nima le ga mɔk ke dandana aanib aabɔr bii. ³² Jona nan tuk Ninfefa aatiŋ aanib Uwumbɔr aabɔr, le bi kpeln baabimbin. Min, u jer Jona na le tuk dandana aanib Uwumbɔr aabɔr, le baa kpeln baabimbin. Bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, Ninfefa aatiŋ aanib aah nan kpeln baabimbin pu na, nima le ga mɔk ke dandana aanib aabɔr bii.”

Tiwon aawiihn
(*Matiu 5.15; 6.22-23*)

³³ “Unii yaa see karyaa kan, waan di u di bɔr, kaan di lisambil chin u pu. U ga di u tɔŋ tiwan paab la, le u li wiin binib bimɔk koo ni na chee, bi li waa. ³⁴ Aanimbil ye saawon aakarya la. Aanimbil yaa woln ke aa dii Uwumbɔr aasan kan, saabimbin mɔmɔk gbii nwiihn la. Aanimbil yaa kaa woln kan, saabimbin gbii mbɔmbɔɔn la. ³⁵ Li nyi ki taa cha nwiihn mu bi aa ni na li ye mbɔmbɔɔn. ³⁶ Saabimbin mɔmɔk yaa gbii nwiihn, kaa bɔɔn nibaa chee kan, aa ga li bi nwiihn ni mbamɔm. Ni ga li bi ke karyaa u wiin chain na aah ga woln saah bi nin chee na pu na la.”

Yesu aah galn Farisii yaab ni ikaal aamɔmɔkb pu na
(*Matiu 23.1-36; Mak 12.38-40*)

³⁷ Yesu aah len kina ki ti doo na, le Farisii aanii ubaa bui u ke u dan udo ki nan ji tijikaar. Le u koo waadichal ni, ki kal ki bi ji. ³⁸ Le Farisii aanii ngbaan kan ke Yesu ji kaa ŋir uŋaal. Le ni gar u. ³⁹ Le Tidindaan bui u, “Nimi Farisii yaab, ni ŋir tiyir ni ŋisambil aapuwɔb mbamɔm, kaa ŋir ni ponn ni. Kina le ni ban ke binib bui ke ni ye bininyaam; nisui ponn ni mu gbii kinaayuk aatuln ni titunwanbir. ⁴⁰ Nimi bijɔrb bimina, Uwumbɔr u nan naan tiwon na, uma le naan nisui mu. ⁴¹ Di naah kpa tiwan ni na tii bigiim, ki di nibaa mu tii bi. Ni yaa ŋa kina kan, tijɔŋ tibaa aan ki li bi ni chee.

⁴² “Nimi Farisii* yaab, tibɔbir bi ni pu; ba pu? ni yakr tikpifar nfum kipiik le ki nyan nibaa le di tii Uwumbɔr, kaa ŋani ni ŋan na, kaa gee Uwumbɔr. Ni ŋan ke ni li ŋani ni ŋan na, ki li gee Uwumbɔr, ki yakr nimi aawan mu ki di tii u.

⁴³ “Nimi Farisii yaab, tibɔbir bi ni pu; ba pu? ni gee ke ni kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ki gee ke binib doon nimi mbamɔm kinyan ni. ⁴⁴ Tibɔbir bi ni pu. Ni naahn ŋikaakul ŋi bɔɔ na, ŋi binib chuun taar ŋi pu, kaa nyi na.”

⁴⁵ Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkr ubaa bui u, “Umɔmɔkr, saah len kina na, aa sii ti mu la.”

⁴⁶ Le Yesu bui ke, “Nimi Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb,

* **11:42** : Farisii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na.

12

tibɔbir bi ni mu pu. Ni di nkaal mu pɔɔ sakpen na, le ki di kpee Uwumbɔr aakaal pu, ki tuk binib ke bi li dii kina. Ni mu aa ter bi ke bi dii kina. ⁴⁷ Tibɔbir bi ni pu; ba pu? ni maa njikaakul ki tii Uwumbɔr aabɔnabtiib bi nan bi n-yaayoonn na. Niyaajatiib le nan ku bi. ⁴⁸ Ni mu nyi baah nan ku bi pu na, ki mu kii baah nan ɲa pu na. Niyaajatiib le nan ku bi. Ni mu maa njikaakul tii bi. ⁴⁹ Nima pu le Uwumbɔr aah kpa nlan pu na, u bui ke, 'M ga tun bibɔnabr ni bitutum bi chee. Le bi ga ku ngem ki ɲa biken mu falaa.'

⁵⁰ Buyoonn dulnyaa wee nan piin ki joo cha na, binib nan ku Uwumbɔr aabɔnabtiib. Linikul ngbaan mɔmɔk pu le Uwumbɔr ga daa dandana aanib aatafal. ⁵¹ Njan, bi nan ku Abel, le ki ku bininyaam ki joo cha, ki ti pii Uwumbɔr aabɔnabr Sekaria, u bi nan ku u, kitorok aabimbiln ni Uwumbɔr Aadichal aakaasisik ni na. Mbamɔn, m tuk nimi la, linikul ngbaan mɔmɔk pu le Uwumbɔr ga daa dandana aanib aatafal.

⁵² "Nimi Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, tibɔbir bi ni pu. Naa mɔk binib Uwumbɔr aakaal mbamɔm. Nimi nibaa aa dii mu, le ki tee lej binib bi ban bi dii mu na nsan."

⁵³ Yesu aah nyan nima chee na, le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Farisii yaab kpak u kinikpakpak pam, ki baa u mbaan tibɔr ti wiir na pu, ⁵⁴ ki ban bi pen u nlan ki kan waataani aan ki galn u.

Yesu tuk waadidiliib ke bi li nyi binib bi ɲmann bi na

(Matiu 10.26-27)

¹ Binib churbaka aah nan kuun Yesu chee ki ti taar tɔb pu pu na, le u bui waadidiliib, "Ni li nyi Farisii yaab aabimbin aah bi pu na, ki taa li bi kina man. Bi ɲmanni ke bi ye bininyaam, kaa ye. ² Tibɔbɔrkaan mɔmɔk ga kpiir. Tibɔr timɔk bɔɔ na, ti ga nyan mpaan pu. ³ Naah loon len tibɔr ti mbɔmbɔɔn ni na, binib ga ɲun ti nwiihn pu. Naah loon tibɔr ti binib aatafal ni kidiik ponn ni na, bi ga di ti moon lipaal."

Ni li san Uwumbɔr baanja

(Matiu 10.28-31)

⁴ "Nimi bi ye njɔtiib na, m tuk nimi la, ni taa san binib ijawaan man. Bi ga ɲmaa ku nimi aawon baanja la. Baan ki ɲmaa ɲa nimi nibaa. ⁵ M sur nimi naah ga li san u ijawaan na. Ni li san Uwumbɔr. U yaa ku binib kan, u kpa mpɔɔn ke u di bi ɲa mmii mu kaan junn na ni. Mbamɔn, m tuk nimi la, ni li san uma.

⁶ "Bi kooh iyaar iɲmu janjan bilee la. Le Uwumbɔr aa suln i ponn ni ubaa aabɔr. ⁷ Ni taa san ijawaan man. Ni jer iyaar pam. Uwumbɔr nyi nimi aayikpir aakahm."

Lem binib aanimbil ni ke aa ye Kristo yoo la

(Matiu 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ "M tuk nimi la, unii umɔk len binib aanimbil ni ke min le ye Udindaan na, min Unibɔn Aabo mu

ga len Uwumbər aatuuntiib aanimbil ni ke udaan ngbaan le ye miyoo. ⁹ Unii umək yii mi binib aanimbil ni na, m mu ga yii udaan ngbaan Uwumbər aatuuntiib aanimbil ni.

¹⁰ “Unii yaa bii min Unibən Aabo kan, Uwumbər ga ηmaa di cha pinn u. Unii yaa sii Uwumbər Aafuur Nyaan kan, Uwumbər aan di cha pinn u.

¹¹ “Bi yaa chuu nimi, ki di ηa mmeen aadir ni, bee ntim aaninkpiib aanimbiin ni, bi ti ji nimi tibər kan, ni taa baa nisui ni ke ni ga len kinye aan ki nyan nibaa tibər ni. ¹² N-yoonn ngbaan yaa fuu ni kan, Uwumbər Aafuur Nyaan le ga mək nimi naah ga len pu na.”

Uwankpadaan u ye ujər na

¹³ Kinipaak ngbaan ponn ni le uja ubaa tuk Yesu, “Uməmək, bui nkpel ke u yakr tite afaal ki di min yaan tii mi.”

¹⁴ Le Yesu bui u, “Uja, ηma tii mi nsan ke m ji nimi tibər ki yakr lifaal tii nimi?” ¹⁵ le ki tuk kinipaak ngbaan, “Ni li nyi man ki taa li kpa iniman. Unii yaa kpa liwangol li wiir na kan, nima le aan tii u liməfal.”

¹⁶ Yesu nan ηakl bi liy-atanakl ke, “Uwankpadaan ubaa aasaak nan ηa tijikaar ti wiir na. ¹⁷ Le u dak usui ni, ‘Maa ki kpa maah ga di maajikaar ηa tiwan ni ponn ni na. M ga ηa kinye? ¹⁸ M ga ηa kina la; m ga gbaa wii

maapil məmək, ki ki maa ηipil ηi fiłk ki jer ηimina na. M ga di maajikaar məmək ηa ηi ponn ni. ¹⁹ Le m ga bui mbaa, M kpa tijikaar ti ga fuu mi ηibin sakpen na. M ga fuu, ki ji, ki nyu, ki li mənı.’ ²⁰ Tə, le Uwumbər bui u, ‘Si ujər wee, kinyeek kee le aa ga kpo. Saah kuun liwangol limək siin na, ηma ga li yeh li?’

²¹ “Kina le unii umək di liwangol bil kiir ubaa, kaa kpa liwangol Uwumbər chee na, u mu ye ujər.”

Gaa Uwumbər ki kii mbaməm man
(Matuu 6.25-34)

²² Le Yesu bui waadidiliib, “Nima le m tuk nimi, ni taa cha nimi aalandak li muk nimi tiwon aawan pu, ki taa li dak ke, ‘Ti ga ji ba? Ti ga peen ba?’ ²³ Liməfal bi tijikaar baanja pu la aa? Tiwon bi tiwanpeenkaan baanja pu la aa? ²⁴ Dakl lik ηikakaa aah bi pu na. Naa ko tijikaar, ki mu aa chee ti, kaa kpa ηipil, kaa kpa ηiboo. Uwumbər le kpiini ηi. Naa jer ηi sakpen aa? ²⁵ Ni ponn ni ubaa ga ηmaa muk waalandak aan ki yunn ki jer Uwumbər aah siin pu na aa? ²⁶ Naah kaa ηmaa ηa tiwan ni kaa pəə na, ba pu ni cha ilandak muk nimi ni gur na pu? ²⁷ Dakl lik mmopuun aah bi pu na. Mu aa tun lituln, ki mu aa fik tikokonn. M tuk nimi la, Ubər Solomonn u nan pee tiwanpeenkaan nyaan na aawanpeenkaan aa nan ηan ke mmopuun aah

* 12:25 : Bee “...aan ki di lisan libaa kpee waafəfək pu uu?”

ɲan pu na. ²⁸ Timoor bi din, ki ga fe wu mmii fen, le Uwumbər ɲa ti mmopuun mu ɲan na. Waan tii nimi tiwanpeenkaan aa? Naa gaa Uwumbər ki kii mbaməm. U ga tii nimi. ²⁹ Ni taa cha ninimbil li man tijikaar ni tiwanyukaan pu, ki taa cha ilandak li muk nimi. ³⁰ Tiwan ngbaan məmək pu le dilynaya wee ni aanib bi kaa dii Uwumbər aasan na aanimbil man. Nite Uwumbər nyi ke ni ban tiwan ngbaan. ³¹ Ni cha ninimbil li man Uwumbər aanaan pu, le u ga di tiwan ngbaan məmək kpee nimi.”

Paacham aawankpal

(Matiu 6.19-21)

³² “Maanib bi bi siib na, ni taa san ijawaan man. Nite Uwumbər le ban ke u tii nimi nnaan. Waageehn le na. ³³ Ni kooh naah kpa tiwan ni na man, ki di ɲimombil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa ɲimombil ɲi kaan doo na. Ni ga li kpa liwankpal li kaan doo na paacham. Unaayuk ubaa aan buen nima. Nikaambil aan li bi nima ki bii ni. ³⁴ Saawankpal aah bi nin chee na, aasui mu bi nima chee la.”

Bitutum bi si kii na aayatanakl

³⁵ “Ni gor nibaa pu man, ki see nimi aakaryaa mam, ³⁶ ki li bi ke bitutum bi si kii buyoonn bidindaan ga nya tibəndinn aajikaar aajim ni, ki fuu ni na. U yaa nan fuu ni ki kpaar jaaleɲ kan, libuul ngbaan ni le bi ga chuu piir

tii u. ³⁷ Bitutum bi lik bidindaan aah ga fuu ni pu na, Uwumbər aanyoor bi bi pu. M tuk nimi mbamən la, u ga cha bi kal, ki ga di tijikaar siin binimbiin ni. ³⁸ U yaa fuu ni kinyetaasiik, bee u yaa fuu ni likoojawiil yoonn, ki kan ke bi gor kan, Uwumbər aanyoor bi bi pu la. ³⁹ Ni nyi ke udichadaan yaa ba nyi buyoonn unaayuk ga fuu ni na kan, waa ba ga doon ki geen, u ba ga li ka lik, unaayuk ngbaan taa koo ni waadichal ni. ⁴⁰ Ni mu gor man; ba pu? buyoonn naan li dak ke m ga gir ni na, n-yoonn ngbaan le m ga gir ni.”

Ututunn u ɲan na, ni u kaa ɲan na

(Matiu 24.45-51)

⁴¹ Le Piita baa Yesu, “Ndindaan, aa ɲakl liyatanakl ngbaan ki tii timi baanja le aan aa ɲakl ki tii binib məmək la?”

⁴² Le Tidindaan bui u, “Uyidaan ubaa yaa tii waatutunn ubaa tininkpir ke u li lik waachiln ni aanib ki tii bi tijikaar naah ɲeer buyoonn na kan, ututunn ngbaan ga ɲa kinye ki li kpa nlan, ki li tun waatuln mbaməm? ⁴³ Udindaan yaa nan fuu ni ki mui waatutunn ɲani uma udindaan aah ban pu na kan, Uwumbər aanyoor bi ututunn ngbaan pu. ⁴⁴ M tuk nimi mbamən la, u ga tii u tininkpir u li lik waawan məmək. ⁴⁵ To, ututunn ngbaan mu yaa dak usui ni ke udindaan ga yunn, ki yaa piin ki gbaa ututuɲeen aatətiib, bijab ni

bipiib məmək, ki ji ki nyu ndaan gbii kan, ⁴⁶ udindaan ga gir ni buyoonn waan li dak ke u ga gir ni na, ki ga gbaa u njinaalab mbaməm, ki ga di u ɲa binib bi yii waaməb na aah bi nin chee na.

⁴⁷ “Ututunn u nyi udindaan aah ban pu na, kaa gor, kaa ɲani kina na, bi ga gbaa u sakpen. ⁴⁸ Ututunn u kaa nyi udindaan aah ban pu na, ki tun lituln li ɲeer njinaalab aagbaan na kan, bi ga gbaa u siib la. Uwumbər yaa tii unii nlan sakpen kan, u ga li ban ke u di nlan ngbaan tun litunyaan jer biken. Uwumbər yaa tii unii tininkpir kan, u ga li ban ke udaan ngbaan tun ki jer biken aah tun pu na.”

Binib aah ga yakr təb chee Yesu pu pu na

(Matiu 10.34-36)

⁴⁹ “M dan m nan tuur mmii dulnyaa wee ni. Mu yaa puun gaal kan, m ba gee. ⁵⁰ M ga ji falaa ki ti nyaɲ. Nsui aan doon see m jin falaa ngbaan ki ti doo. ⁵¹ Maah dan dulnyaa wee ni na, ni dak ke nima le ga cha binib məmək li kpaan kiməbaan aa? Aayii. M tuk nimi la, m pu le bi ga yakr təb chee. ⁵² Dandana ki joo cha, binib biɲmu yaa bi lidichal libaa ni kan, bi ga yakr təb chee la. Bitaa ga kpak bilee bi gur na. Bilee ngbaan mu ga kpak bitaa na. ⁵³ Uja ga yakr uɲapəən chee; ɲapəən mu ga yakr ute chee; upii mu ga yakr ubisal chee; bisal mu ga yakr una chee; upii mu ga yakr ubipuu chee;

bipuu mu ga yakr uchapii chee.”

Baa bee Uwumbər aah ɲani pu na

(Matiu 16.2-3)

⁵⁴ Le Yesu bui kinipaak ngbaan, “Ni yaa kan utaal yun ki bəln liwilir wəb kan, libuul ngbaan ni le ni ga bui ke, ‘Utaal ga nu la,’ le u nu. ⁵⁵ Libuln yaa nyan ni ɲɲangii aasikakl wəb kan, le ni ga bui ke, ‘Kitotonɲ koo a,’ le ki koo. ⁵⁶ Nimi biɲmanɲmannim, kitinɲ ni paacham pu le cha ni beer naah ga li bi pu na. Ba ɲa naa bee Uwumbər aah ɲani pu dandana na?”

Aa yaa koo unii aataani ni kan, chuu utaal mala

(Matiu 5.25-26)

⁵⁷ “Ba ɲa naa ɲmaa dakl lik ki bee ni ɲan na? ⁵⁸ Aa ni unii yaa kpa tibər, u ban u di ti buen bibəjirb chee kan, chuu utaal mala, u taa kee fuu bi chee, ki taa di si ɲa biɲaal ni, bi di si ɲa kiyondiik ni. ⁵⁹ M tuk si la, saan nya nima ki nan saa buyoonn aa ga pa kooti ni aamombil məmək doo na.”

13

Kpeln nimi aabimbin man

¹ N-yoonn ngbaan le binib bibaa dan nan bui Yesu ke Galilee aatin ɲanib aah nan bi toor kitork tii Uwumbər na, Pailat nan ku bi. ² Le Yesu baa bi, “Ni dak ke Galilee aatin ɲanib ngbaan nan ye titunwanbirdam ki jer Galilee yaab biken aa? Nima le cha u ku bi ii? ³ Aayii. M tuk nimi la, ni yaa kaa kpeln nimi

aabimbin kan, ni məmək ga kpo kina la. ⁴Tɔ, libimbifɔfɔŋ aah nan lir ki ku bijab kipiik ni biniin Siloam aatin ni na, ni dak ke bi nan kpa taani ki jer Jerusalem aanib məmək aa? ⁵Aayii. M tuk nimi la, ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni məmək ga kpo kina la.”

Busub bu kaa lu ŋisubil na

⁶Le u ŋakl bi liyatanakl ke, “Uja ubaa nan bun busub bubaa waasaak ponn ni; ki joo cha, le u dan nan lik ke ŋisubil bi aa ŋaa bi, le kaa kan nibaa. ⁷Le u bui waatutunn, ‘Njibin ŋitaa le na, le m choo m nan lik busub bue. Maa kan lisubil libaa. Gaa bu lii. Taa cha bu li si ki gaa kitin yɔli.’ ⁸Le ututunn ngbaan bui u, ‘Ndindaan, di cha bu libiln lee, m gbii bu taab, ki ban tinaabin ki bil bu. ⁹Libiln li choo na, bu yaa lun kan, ni ŋan. Bu yaa kaa lun kan, aa gaa bu lii.’”

Yesu aah cha upii u boo gui na pɔɔk pu na

¹⁰Juu yaab aakpaakool daal le Yesu bi mmeen aadiik ni, ki bi tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ¹¹Le upii ubaa bi nima. Tiyayaar le joo u ki ŋa u ubun ŋibin kipiik ni ŋiniin. U boo gui, kaa ŋmaa jaar. ¹²Yesu aah kan u na, le u yin u ke u dan u chee, le ki bui u, “Upii, aa kan aabaa saaween chee,” ¹³le ki di unjaal paan u pu. Libuul ngbaan ni le u jaar, le ki nyun Uwumbɔr.

¹⁴Yesu aah cha upii ngbaan pɔɔk likpaakool daal na, nima le cha mmeen aadiik

ni aaninkpel gee linjuul Yesu pu, le ki bui kinipaak ngbaan, “Iwiin iloob le bi likpaakool aakaasisik ni, ti li tun lituln, ki cha likpaakool daal. Nima pu na, ni dan iwiin iloob ngbaan aakaasisik ni aan u cha ni pɔɔk. Ni taa ki dan nan ban laafee likpaakool daal.”

¹⁵Le Tidindaan bui u, “Nimi birmarɲmannim, likpaakool daal kan, ni ga chuu gbiln nimi aanaaja, bee nimi aabon, ki di u buen nkpen ni ke u ti nyu nnyun. ¹⁶Upii wee ye Abraham aayaabil la, le kinimbɔŋ buu u ŋibin kipiik ni ŋiniin le ki ŋa u u boo gui na. Maah chuu buur u likpaakool daal na, naa ŋan aa?” ¹⁷Yesu aah len kina na, le inimɔɔn chuu binib bimək kpak u kinikpakpak na. Waah tun lijnɲiir aatun pam pu na, le kinipaak ngbaan məmək nan kpa mpopiin pam.

Tisufar aabil aayatanakl

(*Matiu 13.31-32; Mak 4.30-32*)

¹⁸Le Yesu baa bi, “Uwumbɔr aanaan naahn ba? M ga di ba ki di ŋan mu? ¹⁹Mu naahn linaanyiimbil li uja ubaa nan di bun waakpaab ni na la. Le li muun ki ŋa busub. Le inyoon i laani paacham na dan nan ter yaadil bu aabon pu.”

Boroboro aanyɔk aayatanakl

(*Matiu 13.33*)

²⁰Yesu nan ki baa bi, “M ga di ba ki di ŋan Uwumbɔr aanaan? ²¹Mu naahn nnyɔk mu bi joo ŋani boroboro ni aan upii ubaa nan di ŋa

boroboro aayon ponn ni na, le boroboro ngbaan mək duun.”

Naah ga dii pu na

(Matiu 7.13-14, 21-23)

²² Le Yesu cha Jerusalem. Waah cha na, le u bə dii nti-sakpem ni ntiwaatiir ni, le ki tuk binib Uwumbər aabər.

²³ Le unii ubaa baa u, “Ndindaan, binib bi ηmar na le bi siib aa?”

²⁴⁻²⁵ Le Yesu bui bi, “Cha ninimbil li man ni li dii mbisaməb mu kaa waa na. M tuk nimi la, buyoonn udichadaan na ga nan fii ki laŋ kidiik na, nee aapuwəb le binib pam ga li ban bi koo ni, kaan ηmaa koo ni. Ni ga li si lipaal, ki kpaar jaalen, ki bui ke, ‘Tidindaan, chuu piir tii timi.’ Le u ga bui nimi, ‘Maa nyi nimi. Ni nyan ni la chee?’ ²⁶ Le ni ga bui ke, ‘Ti ni si le nan kpaan ji ki nyun. Aa nan tuk binib Uwumbər aabər timi aatin ni la.’ ²⁷ Le u ga ki bui nimi, ‘M tuk nimi la, maa nyi nimi. Ni nyan ni la chee? Nimi titunwanbirdam, ni məmək siir m chee man.’ ²⁸ Le u ga jenn nimi. Le ni ga li waa Abraham, ni Aisak, ni Jakob, ni Uwumbər aabənabtiib məmək Uwumbər aanaan ni. Ni ga li bi lipaal, ki wii ki ηman ηnyin nima chee. ²⁹ Binib ga nya liwipuul wəb, ni liwilir wəb, ni isikakl mək, ki ga li ka ki ji tijikaar Uwumbər aanaan ni. ³⁰ Li pel man, puwəb yaab bibaa ga nan ηa bisalolm. Bisalolm bibaa mu ga nan ηa puwəb yaab.”

Yesu aah gee Jerusalem aanib pu na

(Matiu 23.37-39)

³¹ N-yoonn ngbaan le Farisii yaab bibaa dan Yesu chee, ki nan bui u, “Nya do chee, ki li cha. Ubər Herod ban u ku si la.”

³² Le Yesu bui bi, “Ni li cha ti tuk uŋək ngbaan, ‘Din ni fen le m ga nyan tiyayaar binib ni, ki cha bibum pək. Iwiin itaa daal le maatuln ga doo.’

³³ Nima le m cha Jerusalem din, ni fen, ni daalpu. Baan ku Uwumbər aabənabr ubaa nibaa chee, see Jerusalem ponn ni.

³⁴ “Jerusalem aanib, nsui bii ni pu la. Ni ku Uwumbər aabənabtiib, ki yur waatum ηitakpal ki ku bi. N-yoonn məmək le m nan ban m kuun nimi ηa mbaa chee ke ukəla aah kuuni waakoobi pu ki ηani ufeen ni na, le naa kii.

³⁵ Lik, Uwumbər siir cha nimi. M tuk nimi la, naan ki kan mi ki nan saa bundaln ni ga nan bui ke, ‘Uwumbər aanyoor bi unii u choo uma Uwumbər aayimbil ni na pu.’ ”*

14

Yesu aah cha ubun pək pu na

¹ Juu yaab aakpaakool daal le Yesu nan buen Farisii yaab aaninkpel ubaa do, u ti ji ti-jikaar. Le bi lik waah ga ηa pu na məmək. ² Le uja u taak-pachoo fuukoo nan chuu u na mu bi nima, le ki dan Yesu chee. ³ Le Yesu baa Uwumbər aakaal aaməmək ni Farisii

* 13:35 : Lik Iahn 118.26.

yaab, “Timi aakaal kii ke unii cha bibum pɔək likpaakool daal aa?”

⁴ Le baa len tibaa. Le Yesu chuu uja ngbaan ki ti cha waaween doo, ki cha u buen.

⁵ Le u baa bi, “Unii ubaa aabon, bee waanaaja yaa lir nnyunbun ni likpaakool daal kan, waan nyan u likpaakool daal ngbaan aa?”

⁶ Le baa ki njmaa len tibaa.

*Binib bi Uwumbɔr ga nyun
bi na*

⁷ Le Yesu kan ke binib bi dan bi nan ji tijikaar na buen ti kal bininyuum aakakaa chee. Nima le u njak bi liyatanjakl: ⁸ “Unii ubaa yaa yin si ke aa dan nan ji u chee tijikaar kan, taa kal bininyuum aakakaa chee. Nibaakan, unii u jer si na ga fuu ni. ⁹ Le udichadaan ngbaan ga dan nan bui si, ‘Cha uja wee kal do chee.’ Le inimɔn ga chuu si. Le aa ga fii ki ti kal uwaatiir aakakaa chee. ¹⁰ Unii yaa yin si ke aa dan nan ji u chee tijikaar kan, ti puen kal unii waatiir aakakaa chee. Le udichadaan ngbaan ga dan nan bui si, ‘Njɔ, nan kal nkakaa mu njan na chee.’ Le binib bimək ji aa chee tijikaar na ga nyun si. ¹¹ Naatataa le ye ke unii umək nyun ubaa na, Uwumbɔr ga sunn u taab. Unii umək sunn ubaa taab na, Uwumbɔr ga nyun u.”

¹² Le Yesu bui Farisii yaab aaninkpel u yin u ke u dan nan ji tijikaar na, “Aa yaa njaa njim kan, taa yin aajotiib, bee saamaal aanib,

bee aanaabitiib, bee aanjeen aatotiib bi ye biwankpadam na, ke bi dan nan ji; ba pu? bi mu ga ki yin si ke aa nan ji bi chee tijikaar ki teen. ¹³ Aa yaa njaa njim kan, yin bigiim, ni bitaageeb, ni biwɔb, ni bijoom, ke bi dan nan ji. ¹⁴ Bima le aa kpa nibaa ke bi ki giin tii si. Uwumbɔr le ga njaa tinyoor njaa pu. Buyoonn bininyaam ga fikr nkun ni na, le Uwumbɔr ga tii si saapal.”

*Njim sakpem aayatanjakl
(Matiu 22.1-10)*

¹⁵ Binib bi ji u chee tijikaar na ponn ni ubaa njun waah len pu na, le ki bui u, “Binib bi ga ji tijikaar Uwumbɔr aanaan ni na, waanyoor bi bi pu la.”

¹⁶ Le Yesu bui u, “Uja ubaa nan bui binib pam ke u ga njaa tijikaar bi dan nan ji. Le u njaa tijikaar pam. ¹⁷ Tijikaar aajim yoonn, le u tun waatu-tunn u ti bui bi, ‘Ni njee a. Dan man.’ ¹⁸ Waah bui bi kina na, le bi mɔmək kpaan yii. Njan yoo na bui u, ‘M daa bukpaab la, ki ban ke m buen ti lik bu aah bi pu na. M njaa si gafara la.’ ¹⁹ Le ubaa mu bui u, ‘M daa inaaja i ko kisaak na kipiik la. M cha m ti lik yaah bi pu na la. M njaa si gafara.’ ²⁰ Le ubaa mu bui u, ‘M laa kunn upii la, le kaan njmaa dan.’

²¹ “Le ututunn ngbaan gir kun udindaan chee, ki ti tuk u bi mɔmək aah len pu na. Le linjuul chuu u. Le u bui waatu-tunn ngbaan, ‘Li cha kinyan ni mala, ki ti yin ni bigiim,

ni bitaageeb, ni bijoom, ni biwɔb, ke bi dan nan ji.' ²² Le waatutunn ɲa kina, ki dan nan bui u, 'Ndindaan, m ɲa saah len pu na. Mpaan gur bi.' ²³ Le udindaan bui u, 'Li cha isan ni, ki ti gaɲ binib ke bi dan nan ji, aan maadichal gbiin. ²⁴ M tuk nimi la, binib bi m nan puen bui bi ke bi dan nan ji na, bi ponn ni ubaa aan lak maajikaar.' "

Unii u kaa ɲmaa yii tiwan mɔmɔk na aan ɲmaa dii Yesu (Matiu 10.37-38)

²⁵ Le kinipaak pam dii Yesu. Le u fenn toɲ bi, ki bui bi, ²⁶ "Unii yaa dan u nan dii mi, ki yaa kaa gee mi ki jer waah gee ute ni una, ni upuu, ni waabim, ni unaatiib, ni ukpetiib, ni uninkpatiib, ni waamɔfal pu na kan, waan ɲmaa dii mi. ²⁷ Unii umɔk kaan yoor waadɔpuinkoo ki dii mi na kan, waan ɲmaa li ye maadidiir.

²⁸ "Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u maa kidifɔfɔɲ kan, u ga puen dakl lik ke waamombil ga fuu aan ɲaan fuu. ²⁹ U yaa piin ki bi maa kidiik, kaa puen dakl lik waamombil aah bi pu na kan, nibaakan, waamombil aan fuu. Le waan ɲmaa maa kidiik ngbaan doo. Binib bimɔk kan na ga laa u, ki bui ke, ³⁰ "Uja wee nan piin ki bi maa kidiik, kaan ɲmaa doo.'

³¹ "Tɔ, ubɔr u kpa butɔb aajab ɲichur kipiik na yaa ban u buen ti to ubɔr u kpa butɔb aajab ɲichur moninko na butɔb kan, u ga puen dakl

lik ke u ga ɲman aan waan ɲman. ³² U yaa nyi ke waan ɲmaa nyaɲ u kan, waah laa bi ni daa na, u ga tun bitutum bi ti tooh u nsan ni, ki bui u ke u pɔɔk ubaa aan bi ti kpokl ki kuln kijaak ngbaan. ³³ Niyatanɔk ngbaan aatataa le ye ke aa yaa kaa yii saah kpa nimɔk na kan, saan ɲmaa dii mi."

N-yaan aayatanɔkl

(Matiu 5.13; Mak 9.50)

³⁴ "Tɔ, n-yaan ɲan la. Mu yaa bii, ki yaa kaa ki mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki ɲmaa ɲa mu aan mu mɔk. ³⁵ Mu ɲa yɔli le na. Mu aan ki li kpa nterm tii nibaa. Bi ga di kpir la. U kpa litafal na kan, u ɲun."

15

Kiwakork ki wɔɲ na aayatanɔkl

(Matiu 18.12-14)

¹ Bilampoogaab ni titunwanbirdam pam nan bi kuuni Yesu chee ke bi ti pel waah len tibɔr ti na. ² Le Farisii yaab ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ɲulni u pu ke, "Uja wee gaal titunwanbirdam ki ji bi chee tijikaar."

³ Nima pu le Yesu ɲakl bi liyatanɔkl, ⁴ "Ni ponn ni ubaa yaa kpa ipiih nkub, ubaa yaa wɔɲ kan, u ga di cha ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae i gur na timoor ni, ki buen ti ban upiih u wɔɲ na, ki ti saa buyoonn u ga kan u na. ⁵ U yaa ti kan u kan, u ga li mɔɔni, ki di u bun usil, ki chaa kun. ⁶ U yaa ti

fuu linampal kan, le u ga yin ni uɔ̄tiib ni udoyaab, ki nan bui bi, 'Maapiih u wəŋ na, m kan u. Cha ti li mɔ̄ni man.'⁷ Liyatanakl lee aatataa le ye ke titunwanbirdaan ubaa yaa kpeln waabimbin kan, paacham yaab ga li mɔ̄ni unii u kpeln waabimbin na pu, ki jer baah ga li mɔ̄ni bininyaam imonko inaa ni kipiik ni biwae bi kaa ban bi kpeln baabimbin na pu."

Nimobil ŋi wəŋ na aay-atanakl

⁸ "Upii ubaa yaa kpa tikunabr aamobil kipiik, libaa yaa wəŋ kan, u ga see karyaa, le ki ŋal lidichal ni, ki lik mbamɔ̄m ki ti kan li.⁹ Tɔ, u yaa ti kan li kan, u ga yi ni unaakoontiib ni udoyaab, ki nan bui bi, 'Maamobil li wəŋ na, m kan li. Cha ti li mɔ̄ni man.'¹⁰ Liyatanakl lee aatataa le ye ke titunwanbirdaan ubaa yaa kpeln waabimbin kan, u pu le Uwumbɔ̄r aatuuntiib ga li mɔ̄ni paacham."

Japɔ̄n u wəŋ na aayatanakl

¹¹ Yesu nan ki bui bi, "Uja ubaa nan bi ki nan kpa japɔ̄tiib bilee.¹² Le uwaatiir na bui u ke, 'Nte, yakr maafaal ki di tii mi dandana.' Le ute yakr bimɔ̄k aafaal ki di tii bi.¹³ Iwiin ilee aah jer na, le uwaatiir na kuun waafaal mɔ̄mɔ̄k, ki di buen kitij ki daa na ni. Waah ti bi nima na, le u jin waafaal mɔ̄mɔ̄k yɔ̄l yɔ̄l, le li ti doo.¹⁴ Waah jin ni mɔ̄mɔ̄k ti doo na, le nkon

sakpem lir nima chee. Igiin le nan gur joo u.¹⁵ Le u di ubaa ti kpaan kitij ngbaan ni aanii ubaa chee. Le u tun u igbeer chee timoor ni ke u ti li ŋani i tijikaar.¹⁶ Nkon aah joo u sakpen pu na, u ga ŋmaa ŋmɔ̄ igbeer ngbaan aajikaar. Unii ubaa mu aa tii u nibaa.¹⁷ Le u ŋa nlan le ki bui ke, 'Nte aatutum mɔ̄mɔ̄k ji ki gur. Le nkon ban mu ku mi do chee na.¹⁸ M ga gir kun nte do, ki ti bui u ke, Nte, m koo aa ni Uwumbɔ̄r mɔ̄k aataani ni.¹⁹ Naa ki ŋan ke aa yin mi aajapɔ̄n. Ŋa mi saah ŋani saatutum pu na.'²⁰ Le u fii ki cha ute do.

"Waah laa bi ni daa na, le ute waa u, ki san u kinimbaak, le ki san tooh u nsan ni, ki ti di unjaal kpal u, le ki moor utakpilm.*²¹ Le ujaɔ̄n bui u, 'Nte, m koo aa ni Uwumbɔ̄r mɔ̄k aataani ni. Naa ki ŋan ke aa yin mi aajapɔ̄n.'²² Le ute bui waatutum, 'Li cha mala ki ti yoor ni lininkpebɔ̄kul nyaan na, ki nan di peen u, ki di kibɔ̄mbik ŋmaan u, ki di ŋinaatak tan u,²³ ki li joo ni unaabo u filk na, ki nan kɔ̄r u, aan ti ji ki li mɔ̄ni.²⁴ M nan nyi ke njapɔ̄n umina kpo a, le u bi. U nan wəŋ a, le m ki kan u.' Le bi piin ki bi mɔ̄ni.

²⁵ "Tɔ, ujaɔ̄pol na nan bi kisaak. Waah nyan ni kisaak ki peen ni linampal na, le u ŋun bi gbaa tibar ki gaa ilahn.²⁶ Le u yin bitutum ponn ni ubaa, le ki nan baa u, 'Ni ye kinye?'²⁷ Le u bui u, 'Aanaal na fuu ni a. Waah

* 15:20 : ...moor utakpilm: Israel yaab nan doon tɔb kina le ki mɔ̄k ngeehn.

fuu ni ni laafee na, le aate cha bi kər unaabo u filk na.’²⁸ Ukpel aah n̄un kina na, le u gee liṅuul, kaa ban u koo ni. Le ute nyan ni lipaal, ki nan gaṅ u ke u koo ni.²⁹ Le u bui ute, ‘Lik, m tun lituln ṅibin sakpen le ki tii si, kaa kee yii saaməb. Le saa po tii mi uṅobo ke m ni n̄jətiib ji ki li m̄əni.³⁰ Aajapəən umina le nan dii bipiidoagoob ki ti bii saawangol m̄əmək doo, le waah fuu ni na, aa kər unaabo u filk na ki tii u.’³¹ Le ute bui u, ‘Maabo, aa bi m chee n-yoonn m̄əmək la. Sin le yeh maah kpa tiwan ni na m̄əmək.³² Aanaal umina, m nan nyi ke u kpo a, le u bi. U nan wəṅ a, le m ki kan u. Nima le ni ṅan ke ti li m̄əni ki li kpa mpopiin.’”

16

Ututunn u kpa nlan na

¹ Tɔ, Yesu nan bui waa-didiliib, “Uwankpadaan ubaa le nan bi ki kpa ututunn u lik waawan m̄əmək na. Le bibaa dan nan bii u udindaan aanimbiin ni ke u joo waawan ji la.² Le udindaan yin u ki nan baa u, ‘Maah n̄un saabər ti na, ti ye kinye? M̄ək mi saah ṅa maawan pu na m̄əmək. Saan ki li ye maatutunn.’³ Le ututunn ngbaan dak usui ni, ‘Ndindaan ga nyan mi waatuln ni. M ga ṅa kinye? Maan ṅmaa ko kisaak. M mu yaa kpaln uwanmeer kan, inim̄ən ga li joo mi.⁴ M nyi maah ga ṅa pu na, aan ndindaan yaa nyan mi waatuln ni kan, bibaa gaa mi

baadichal ni.’⁵ Le u buen ti yin ni binib bi joo udindaan aapəln na ke bi dan u chee ubaabaa ubaabaa, le ki baa njan yoo na, ‘Aa joo ndindaan aapəln iṅa?’⁶ Le u bui u, ‘Nkpan ankəra nkub.’ Le u bui u, ‘Yoor saapəln aagban ki kal mala ki ṅmee ankora piinmu.’⁷ Le u baa uken, ‘Si, aa mu joo waapəln iṅa?’ Le u bui u, ‘Idi bətə nkub.’ Le u bui u, ‘Yoor saapəln aagban ki ṅmee bətə imonko inaa.’⁸ Tɔ, ututunn u kaa ṅan na aadindaan aah n̄un ni pu na, le u pak u, ke waah ṅa pu na, u kpa nlan la. Naatataa le ye ke dulnyaa wee aanib kpa nlan baabər ni ki jer Uwumbər aanib aah kpa pu na.

⁹ “M tuk nimi la, ni di dulnyaa wee ni aawankpal ter bigiim, aan ni yaa doo kan, ni ga koo nkookoo yaan mu ga li bi ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ni.¹⁰ Unii u tun lituwaatiir mbaməm na, u ga tun litusakpeln mu mbaməm. Unii u kaa tun lituwaatiir mbaməm na, waan tun litusakpeln mu mbaməm.¹¹ Ni yaa kaa joo dulnyaa wee ni aawankpal mbaməm kan, ṅma ga di Uwumbər aatuln ṅa aṅaal ni?¹² Ni yaa kaa ṅa dulnyaa wee ni aawan mbaməm kan, Uwumbər aan tii nimi paacham aawan.

¹³ “Unaagbiija ubaa aan ṅmaa tun lituln ki tii dindatiib bilee. U ga li nan ubaa, le ki li gee uken. U ga li si ubaa aachan ni, le ki lik uken fam. Naan ṅmaa li dii Uwumbər ni

liwankpal mu.”

Yesu aah ki len pu na

(*Matiu 11.12-13; 5.31-32; Mak 10.11-12*)

¹⁴ Le Farisii yaab, bi gee njimobil sakpen na, njun Yesu aah len tibər timina məmək pu na, le ki laa u. ¹⁵ Le u bui bi, “Nimi le ban ke binib li dak ke ni ye bininyaam. Uwumbər le nyi nisui ni aah bi pu na. Binib aah nyunni tiwan ni na ye fam le Uwumbər chee.

¹⁶ “Uwumbər aakaal ni waabnabtiib aaliin nan joo binib ki nan saa Jonn u nan muini binib nnyun ni na aayoonn. Waayoonn ngbaan ki joo cha, le bi mooni Uwumbər aanaan aabɔnyaan tee. Le binib mək aabɔj koo Uwumbər aanaan ni mpɔɔn. ¹⁷Uwumbər aakaal mubaa aah ga ɲa yɔli pu na, ni pɔɔ ki jer paacham ni taab aah ga jer pu na.

¹⁸ “Uja umək jenn upuu lii ki ki yoor upii uken na, uja ngbaan kpaln udagoor la. Upii aachal yaa jenn u lii aan uja uken ki yoor u kan, uja ngbaan mu kpaln udagoor la.”

Uwankpadaan ni uwanmeer Lasarus aabər

¹⁹ “Tɔ, uwankpadaan ubaa nan bi, ki peeni tiwanpeenkaan nyaan, ki ji tijikaar ti mɔ na iwiin məmək. ²⁰ Le uwanmeer ubaa mu nan bi, bi nan yin u ke Lasarus. Le ibusoon joo u. Le bi joo u ti bilni uwankpadaan ngbaan aabisamɔb chee. ²¹ Le u ban ke u li peei njisaabol njinyan uwankpadaan ngbaan

aateebul paab ki lir kitin na ji. Le ibɔ mu choo nan lakr waabuun ngbaan. ²² Naah joo cha na, le uwanmeer ngbaan nan kpo. Le Uwumbər aatuuntiib dan nan yoor u ki di buen paacham, Abraham chee. ²³ Le uwankpadaan ngbaan mu nan kpo. Le binib di u ti sub. Waah kpo na, le u ti bi mmii mu kaan junn na ni, ki ji falaa sakpen, le ki waan lik paacham, ki waa Abraham dandar, ki waa Lasarus mu bi u chee nima. ²⁴ Le u teen, ‘Nte Abraham, m ji falaa sakpen mmii mue ponn ni; san mi kinimbaak, ki tun Lasarus u ti di unjanbik tu nnyun ki nan di meeh nlambil aan li sɔj.’

²⁵ “Le Abraham bui u, ‘Maabo, teer ke saah nan bi limɔfal ni na, aa nan bi ji saamɔɔn la. Lasarus mu nan bi ji falaa la. Dandana wee Lasarus aasui sɔj do chee na. Aa mu bi ji falaa la. ²⁶ Libuusakpeln mu bi ti ni saakaasisik ni, aan binib bi ban bi nyan do ki puur buen aa chee na taa njmaa puur, ubaa mu taa nyan aa chee ki dan do chee na.’ ²⁷ Le uwankpadaan ngbaan bui u, ‘Nte, ni yaa ye kina kan, m gan si, tun Lasarus u buen nte do ²⁸ ki ti sur nnaatiib binjmu bi gur na, bi taa dan do chee na, ki mu nan ji falaa wee.’

²⁹ “Le Abraham bui u, ‘Bi kpa Uwumbər Aagban. Bi li njun kigban ngbaan aah len pu na.’ ³⁰ Le u bui ke, ‘Nte Abraham, aayii, baan njun; unii yaa fikr nkun ni ki

buen bi chee kan, nima le bi ga kpeln baabimbin.’³¹ Le Abraham bui u, ‘Bi yaa kaa n̄un Uwumbɔr Aagban̄ aah len pu na kan, unii yaa fikr nkun ni kan, nima le aan cha bi kpeln baabimbin.’ ”

17

Taa tɔŋ unii ke u tun titunwanbir

(*Matiu 18.6-7, 21-22; Mak 9.42*)

¹ Yesu nan bui waadidiliib, “Ntɔŋ ga sil li bi; tibɔbir mu bi unii u tɔŋni binib ke bi tun titunwanbir na pu. ² Bi yaa ba tee di kinaasakpeŋ ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem nin chee nyoo na ni kan, ni ba soor ki tii u, ni u tɔŋ maadidiliib ponn ni uwaatiir ubaa u tun titunwanbir. ³ Ni li nyi man.

“Aana aabo yaa n̄a si bakaa kan, sur u. U yaa kpeln waabimbin kan, di cha pinn u. ⁴ U yaa n̄a si bakaa nfum mulole nwiin mbaa ponn ni, ki yaa dan aa chee nfum mulole ki nan bui si, ‘M n̄a si gafara la,’ kan, aa di cha pinn u.”

Gaa Uwumbɔr ki kii

⁵ Le waakpambalb bui u, “Tidindaan, too kpee timi aanaadii pu.”

⁶ Le u bui bi, “Ni yaa gaa Uwumbɔr ki kii siib na kan, ni ga n̄maa bui busub ngbaan ke bu n̄ɔb libuul ngbaan ni ki ti n̄um nnyusakpem ponn ni, le bu ga kii nimi aamɔb.”

Unaagbiija aatuln aah ye pu na

⁷ “Tɔ, ni ponn ni ubaa yaa kpa unaagbiija u ko kisaak, bee u kpa ipiih na kan, u yaa nyan ni kisaak kan, saan bui u libuul ngbaan ni, ‘Nan ji tijikaar.’ ⁸ Aa ga bui u, ‘Na tijikaar ki siin mi aan m ji ki nyu. M yaa jin doo kan, aa mu ga ji ki nyu.’ ⁹ Saanaagbiija yaa n̄a saah ban pu na kan, aa ga doon u ke u ni lituln aa? Aayii. ¹⁰ Ni mu bi ke unaagbiija ngbaan aah bi pu na la. Ni yaa n̄a Uwumbɔr aah tuk nimi ke ni n̄a pu na mɔmɔk kan, ni bui ke, ‘Taa n̄eer ubaa pak timi. Ti po n̄a taah ba ga n̄a pu na la.’ ”

Yesu aah cha bikɔndam kipiik pɔɔk pu na

¹¹ Yesu aah cha Jerusalem na, le u dii Samaria ni Galilee aatin̄ aanaanmɔk. ¹² Waah bi koo kitiŋ kibaa ni na, le bikɔndam kipiik ton u nsan ni, ki si ni daa siib, ¹³ le ki teen ke, “Tidindaan Yesu, san timi kinimbaak.”

¹⁴ Yesu aah waa bi na, le u bui bi, “Li cha Uwumbɔr aatotoortiib chee, aan bi ti n̄an̄ nimi.”

Baah cha na, le bi pɔɔk. ¹⁵ Le bi ponn ni ubaa aah kan ke u pɔɔk na, u gir ni, ki nyun̄ni Uwumbɔr mpɔɔn pu, ¹⁶ le ki nan gbaan Yesu aan-imbiiin ni, ki doon u. ¹⁷ Uja ngbaan nan ye Samaria* aatin̄ aanii la. Le Yesu baa ke, “Maa cha bikɔndam kipiik pɔɔk la aa? ke biwae na bi la chee? ¹⁸ Ubaa aa gir ni u nan nyun̄

* 17:17 : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mɔ.

Uwumbør see uwəwənja ng-baan baanja aa?" ¹⁹ le ki bui u, "Saah gaa mi ki kii na, nima le cha aa pəək. Fiin ki li dii saasan."

Uwumbør aanaan aah ga fuu ni pu na

(Matiu 24.23-28, 37-41)

²⁰ Le Farisii yaab nan baa u, "Uwumbør aanaan ga fuu ni bayoonn?" Le u bui bi, "Uwumbør aanaan aah ga fuu ni pu na, binib aanimbil aan li waa mu. ²¹ Baan ηmaa bui ke, 'Lik, mu bi do,' kaan ηmaa bui ke, 'Mu bi nima la.' Uwumbør aanaan bi ni ni."

²² Le u tuk waadidiliib, "N-yoonn choo, le ninimbil ga li man min Unibən Aabo aah ga gir ni bundaln na, kaan kan. ²³ Le bi ga bui nimi, 'Lik, u bi nima,' ki ga ki bui ke, 'Lik, u bi do.' Ni taa buen ti lik, ki taa dii bi man. ²⁴ Bundaln min Unibən Aabo ga nan gir ni na, ni ga li bi ke utaal aah moor ki wolni paacham məmək pu na, aan binib məmək ga li waa pu na la. ²⁵ Dandana aanib ga yii mi, le m ga ji falaa sakpen waahr, aan ki nin buen paacham aan ki gir ni. ²⁶ Min Unibən Aabo aah ga gir ni buyoonn na ga li bi ke Nowa aayoonn aah nan bi pu na la.† ²⁷ Bi nan ji ki nyu, bijab nan yoor bipiib, bipiib mu nan mən bijab, ki ti saa bundaln Nowa nan koo

buñəb ni na, le nnyusakpem fuu ni ki nan jin bi məmək.‡ ²⁸ Tə, maah ga gir ni bundaln na mu ga li bi ke Lot aayoonn aah nan bi pu na la. Bi nan ji ki nyu, ki daa tiwan ki kooh, ki bu tijikaar, ki maa tidir. ²⁹ Bundaln Lot nyan Sodom aatiŋ ni na, le mmii ni chirbil nyan ni paacham ki lir ni, ki ku bi məmək.§ ³⁰ Kina le ni ga li bi bundaln min Unibən Aabo ga nan nya ni mpaan pu na.

³¹ "N-yoonn ngbaan, unii yaa bi kidiik paab* kan, u taa koo waadiik ponn ni u ti yoor waawan ni bi ki ponn ni na. Unii u bi kisaak na mu taa gir kun. ³² Teer man tibər ti nan ηa Lot aapuu na.† ³³ Unii umək kaa di ubaa tii Uwumbør na kan, waaməfal ga bee yəli la. Unii umək di ubaa tii Uwumbør na kan, u ga kan liməfal li kaa kpa ndoon na. ³⁴ M tuk nimi la, buyoonn m ga gir ni na, binib bilee ga li də kidiik kibaa ponn ni kinyeek. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. ³⁵ Bipiib bilee ga li boo nan idi. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. [³⁶ Bijab bilee ga li bi kisaak. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.]"

³⁷ Le waadidiliib baa u, "Tidindaan, la chee?"

Le u bui bi, "Liwankpol aah bi nin chee na, nangba mam

† 17:26 : Lik Mpiin 6.5-8. ‡ 17:27 : Lik Mpiin 7.6-24. § 17:29 : Lik Mpiin 18.20-19.25. * 17:31 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di ido paan puln tidir paab, le ki di titan pər biin. Bi nan maa ηibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham. † 17:32 : Lot aapuu nan fenn lik upuwəb le ki kpaln n-yaan aatakpəl. Lik Mpiin 19.26.

mu kuuni nima chee la.”

18

Ukpopii ni ubɔjir aabɔr

¹ Le Yesu ɲakl bi liyataɲakl, u di mək bi ke ni ɲan bi li mee Uwumbɔr n-yoonn məmək, ki taa cha bitaakpab yɔl.

² “Ubɔjir ubaa nan bi kitinj kibaa ni, kaa san Uwumbɔr, ki mu aa pak binib. ³ Ukpopii ubaa mu nan bi kitinj ngbaan ponn ni, le ki choo u chee n-yoonn məmək, ki nan bui u ke u nyan u waadin aanjaal ni. ⁴ N-yoonn məmək le u yiil ni ti yunn. Naah joo cha kina na, le u ti len usui ni, ‘Maa san Uwumbɔr, ki mu aa pak binib. ⁵ Tɔ, ukpopii wee mu aah choo m chee n-yoonn məmək ki nan muk mi sakpen pu na, m ga tii u waabamɔn, u taa ki beenin choo nan muk mi kina aan nsui ti nyan mbaa ponn ni.’”

⁶ Le Yesu ki bui waadidiliib, “Li ɲun man ubɔjir u kaa ɲan na aah len pu na. ⁷ Waah len ke u ga tii u waabamɔn pu na, Uwumbɔr aan tii waanib bi mee u n-yoonn məmək nwiin pu ni kinyeek na baabamɔn aa? U ga taan aa? ⁸ M tuk nimi la, u ga tii bi baabamɔn mala. Min Unibɔn Aabo mu yaa nan gir ni kan, m ga kan binib beenin tii mi naadii dulnyaa wee ni ii?”

Farisii aanii ni ulampoogaar aabɔr

⁹ Le Yesu ɲakl liyataɲakl tii binib bi dak ke bima le ɲan ki jer unibɔn məmək, kaa lik pak ubaa na ke, ¹⁰ “Bijab bilee nan koo Uwumbɔr Aadichal ni ke bi ti mee

Uwumbɔr. Ubaa nan ye Farisii aanii la, uken mu nan ye ulampoogaar. ¹¹ Farisii aanii na nan sil ubaa ki mee Uwumbɔr ki bui ke, ‘Uwumbɔr, m doon si ke maa bi ke binib məmək aah bi pu na. Maa kpa iniman, kaa tun lituln li kaa ɲan na, kaa gɔr kidagook, kaa bi ke ulampoogaar umina aah bi pu na. ¹² Likpaakool məmək ponn ni, m lulni bumɔb iwiin ilee la. Maah kan tinyoor timək na, m yakr nfum kipiik ki nyan tibaa tii si.’

¹³ “Ulampoogaar ngbaan nan sil dandar, kaa kaa u waan lik paacham. U nan po si jik uyil, le ki bui ke, ‘Uwumbɔr, san mi titunwanbirdaan kinimbaak,’ le ki siir kun. ¹⁴ M tuk nimi la, Uwumbɔr len ke ulampoogaar ngbaan aabɔr le ɲan, waa len ke Farisii aanii ngbaan aabɔr ɲan; ba pu? unii umək nyun ubaa na, Uwumbɔr ga sunn u taab. Unii umək sunn ubaa taab na, Uwumbɔr ga nyun u.”

Yesu aah ɲa Uwumbɔr aanyoor ɲa mbim pu pu na

(Matiu 19.13-15; Mak 10.13-16)

¹⁵ Le binib bibaa joo ni mbipɔm, ki di dan Yesu chee, ki ban ke u di unjaal paan bi pu. Waadidiliib aah kan kina na, le bi kae bi. ¹⁶ Le Yesu yin mbim ngbaan ke bi dan u chee, le ki bui waadidiliib, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbɔr aanaan.

17 M tuk nimi mbamən la, unii umək kaa gaa Uwumbər aanaan ke ubo aah gaal tiwan pu na aan koo mu ni.”

Yesu aah tuk uwankpadaan ubaa pu na

(*Matiu 19.16-30; Mak 10.17-31*)

18 Uyidaan ubaa nan baa Yesu, “Uməməkr nyaan, m ga ŋa kinye ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na?”

19 Le Yesu baa u, “Ba pu aa yin mi ke Uməməkr nyaan? Ubaa aa ŋan, see Uwumbər baanja. 20 Aa nyi Uwumbər aakaal: ‘Taa gər kidagook; taa ku binib; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamən aaseer-aadaan; li pak aate ni aana.’”

21 Le u bui u, “M joo nkaal mumina məmək tibir ni la.”

22 Yesu aah ŋun kina na, le u bui u, “Tiwan nibaa le gur. Kooh saah kpa tiwan ni na məmək, ki di ŋimombil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan dii mi.” 23 Waah ŋun kina na, le ni ŋa u mpombiin sakpen; ba pu? u nan kpa liwankpal pam.

24 Yesu aah kan kina na, le u bui ke, “Ni pəə sakpen binib bi kpa liwankpal na koo Uwumbər aanaan ni.

25 Uwankpadaan aah ga koo Uwumbər aanaan ni pu na, ni pəə ki jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

26 Le binib bi ŋun kina na bui ke, “Ni yaa ye kina kan, ŋma ga tee ŋmar?”

27 Le Yesu bui ke, “Tiwan ni pəə binib chee na aa pəə Uwumbər chee.”

28 Le Piita bui u, “Tima kan, ti nan di taah kpa nimək na ki di lii, ki dii si la.”

29 Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamən la, unii umək di cha waadichal, bee upuu, bee unaabitiib, bee ute, bee una, bee waabim, Uwumbər aanaan pu na kan, 30 u ga kan ki jer waah di cha tiwan nimək na sakpen dan-dana wee. N-yoonn mu choo na, u ga nan kan liməfal li kaa kpa ndoon na.”

Yesu aah ki len waakun aabər taataa pu na

(*Matiu 20.17-19; Mak 10.32-34*)

31 Yesu nan di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, le ki ti bui bi, “Li pel man, ti yaa fuu Jerusalem kan, bi ga ŋa min Unibən Aabo ke Uwumbər aabənabtiib aah nan ŋmee ke bi ga nan ŋa mi pu na məmək.

32 Bi ga di mi ŋa binib bi kaa ye Juu yaab na aanaal ni, bi ti ŋa mi mbənyun, ki yook mi, ki teei timəətan ŋani m pu, 33 ki lue mi ŋinaalab, ki ga ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

34 Le baa bee iliin imina aatataa. Uwumbər le bər yaatataa. Nima le baa bee waah len pu na aatataa.

Yesu aah likr ujoon aanim-bil pu na

(*Matiu 20.29-34; Mak 10.46-52*)

35 Le Yesu aah peen Jeriko aatinj ni na, ujoon ubaa ka nsan aaməgbeln, ki mee binib tiwan. 36 Le u ŋun kinipaak aah choo pu na, ki baa ke, “Ba ŋa?”

³⁷ Le bi bui u, “Yesu u ye Nasaref aatinj aanii na le choo.”

³⁸ Le u teen ke, “Yesu, u ye Ubər David aayaabil na, san mi kinimbaak.”

³⁹ Le binib bi loln Yesu pu nsan na kae u ke u ηmin. Le u moo tar, “Ubər David aayaa-bil, san mi kinimbaak.”

⁴⁰ Le Yesu sil nsan ni, le ki bui bi, “Li joo ni u man.” Waah duun ni u na, le Yesu baa u, ⁴¹ “Aa ban ba?”

Le u bui u, “Ndindaan, m ban ke aa likr nnimbil le tii mi.”

⁴² Le u bui u, “Aa likr a. Saah gaa mi ki kii na, nima le cha aanimbil likr.”

⁴³ Libuul ngbaan ni le unimbil likr, le u dii u, le ki nyuηni Uwumbər. Binib ngbaan məmək aah kan kina na, le bi pak Uwumbər.

19

Yesu aah tuk bilam-poogaab aaninkpel pu na

¹ Yesu nan koo Jeriko aatinj ni, ki bə dii ki ponn ni. ² Uja ubaa nan bi nima, bi nan yin u ke Sakeus, u ye bilam-poogaab aaninkpel, ki mu ye uwankpadaan la. ³ Le u ban ke u kan Yesu aah bi pu na, ki mu ye kinigengeη. Kini-paak ngbaan pu, waa ηmaa kan Yesu. ⁴ Le u san ki loln kinipaak ngbaan pu nsan, le ki ti jon likakaln aasub pu ke u li waa Yesu aah ga jer nima chee pu na. ⁵ Yesu aah nan fuu ni nima chee na, le u waan lik, ki bui u, “Sakeus, sunn ni mala. Din, m ga doon aado.”

⁶ Le u sunn ni mala, ki gaa u, ki kpa mpopiin pam.

⁷ Kinipaak ngbaan aah kan ke u koo Sakeus do na, le bi məmək ηul u pu, ke u buen titunwanbirdaan do la.

⁸ Tə, Sakeus nan fii sil, ki bui u, “Ndindaan, lik, m ga di maawankpal ligeln tii bigiim la. Maah nan jin binib bi aawan na, m ga giin kina nfum munaa le ki di tii bi.”

⁹ Le Yesu bui u, “Din le lidichal limina aanib ηmar; ba pu? aa mu ye Abraham aayaabil la. ¹⁰ Min Unibən Aabo dan m nan ban binib bi wəη na ke bi ηmar la.”

Bitutum aah joo bidindaan aapiin pu na

(Matiu 25.14-30)

¹¹ Yesu nan ηakl binib bi ηun tibər timina na liyatanηakl, bi taa li dak ke waah peen Jerusalem na Uwumbər aanaan ga fuu ni libuul ngbaan ni. ¹² U nan bui bi, “Uyidaan ubaa nan ban u buen kitinj ki daa na ni, u ti ji nnaan ki gir ni. ¹³ Le u yin waatutum kipiik, le ki di salmaa aamombil kipiik, ki di yakr bi ubaabaa, le ki bui bi, ‘Li joo tiir kitiir man, ki ti saa buyoonn m ga nan gir ni na,’ le ki buen. ¹⁴ Le waatinj ni aanib nan nan u, ki tun binib ke bi paan u pu ki ti bui ubər kpaan na, ‘Taa ban ke uja ngbaan le ye timi aabər.’

¹⁵ “Le u jin nnaan ngbaan, le ki gir kun, ki yin waatutum bi u nan tii bi ηimombil ngbaan na, ke bi dan u chee, aan u lik bimək aah tiir kitiir ki

kan tinyoor pu na. ¹⁶ Le njan yoo dan nan bui u, 'Ndindaan, saah nan tii mi limombil libaa li na, m kan tinyoor ñimombil kipiik ki kpee.' ¹⁷ Le u bui u, 'Nfaan. Aa ye ututunn nyaan la. Saah joo tiwan waatiir mbaməm na, m ga ña si ntisakpem kipiik ni aaninkpel la.' ¹⁸ Le lelee yoo mu dan nan bui u, 'Ndindaan, aa nan tii mi limombil libaa la. M kan tinyoor ñimombil ñijmu le ki kpee.' ¹⁹ Le u bui u mu, 'M ga ña si ntisakpem munmu ni aaninkpel la.'

²⁰ "Le uken na mu dan nan bui u, 'Ndindaan, lik, saamombil le na. M nan di likekegeln le poo li, ki di bil. ²¹ Aa ye unii u chur binib mpəon na la. Aa gaal saah kaa yeh tiwan ni na, ki chee saah kaa nan bun tijikaar ti na. Nima le m san si ijawaan.' ²² Le u bui u, 'Si ututunn u kaa ñan na, saah len pu na, nima le bii si. Aa bui ke aa nyi ke m ye unii u chur binib mpəon na ki gaal maah kaa yeh tiwan ni na, ki chee maah kaa nan bun tijikaar ti na. ²³ Saah nyi kina na, ba ña saa nan di maamombil ti bil banki ponn ni? Maah fuu ni na, m ba ga kan maamombil ni tinyoor ki kpee,' ²⁴ le ki bui binib bi si u chee na, 'Chuu gaa waamombil libaa ngbaan man, ki di kpee ututunn u joo ñimombil kipiik na.' ²⁵ Le bi bui u, 'Tidindaan, u kpa ñimombil kipiik la.' ²⁶ Le u bui bi, 'M tuk nimi la, unii umək kpa na, bi ga kpee u. U kaa kpa na, bi ga

chuu gaa waah kpa ni pəkaa na. ²⁷ Tə, maadim bi kaa nan ban ke m li ye baabər na, li joo ni bi do chee na, ki nan ku bi nnimbiin ni.' "

Jerusalem aanib aah nyun Yesu pu na

(Matiu 21.1-11; Mak 11.1-11; Jənn 12.12-19)

²⁸ Yesu aah ñakl bi liy-atanakl ngbaan ti doo na, le u loln bi pu nsan ki cha Jerusalem. ²⁹ Waah nan peen ni Befej ni Betani aatim mu bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool paab na, ³⁰ le u tuk waadidiliib ponn ni bilee, "Li cha man naah si gbək kitin ki na. Ni yaa koo ki ponn ni kan, ni ga kan ubon u laa diin na si gbin. Ubaa aa kee din u pu. Chuu gbiln u, ki li joo ni u m chee man. ³¹ Unii ubaa yaa baa nimi, 'Ba ña ni chuu gbiln u?' kan, ni bui u, 'Tidindaan le ban u.' "

³² Yesu aah tun bi pu na, le bi buen, ki ti kan ubon u laa diin na waah tuk bi ke bi ga kan pu na. ³³ Baah bi gbilni u na, le binib bi yeh u na baa bi, "Ba ña ni bi gbilni ubon ngbaan?"

³⁴ Le bi bui bi, "Tidindaan le ban u," ³⁵ le ki joo ni u Yesu chee, ki di baakeken paan u pu, ki di Yesu din u pu. ³⁶ Le waah cha na, kinipaak ngbaan di baakeken ter nsan ponn ni.

³⁷ Le u peen Jerusalem, ki fuu baah sunni Olif aasui aajool nin chee na. Baah fuu nima chee na, le kinipaak kimək dii u na piin ki bi

məoni. Baah kan u tun li-jinjiir aatun məmək pu na, le bi pak Uwumbər mpəon pu, ³⁸ ki bui ke, “Uwumbər aanyoor bi Ubərkpaaan u choo waayimbil ni na pu. Lifuur bi paacham. Ni li nyuŋni Uwumbər paacham man.”

³⁹ Le Farisii yaab bi bi kinipaak ngbaan ponn ni na bibaa bui Yesu, “Uməmək, tuk saadidiliib ngbaan ke bi kpa kifuuk.”

⁴⁰ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi la, bi yaa ŋmin kan, ŋitakpal ŋimina ga li tar la.”

Yesu aah wii Jerusalem aanib aafalaa u choo na pu na

⁴¹ Yesu aah peen Jerusalem aatiŋ na, le u waa ki, ki wii sakpen ki pu, ⁴² ki bui ke, “Jerusalem aatiŋ aanib, ni yaa ba nyi nsuudoon aasan din kan, ni ba ga li ŋan ki tii nimi. Dandana wee, mu bər ke ninimbil taa li waa mu. ⁴³ Buyoonn Uwumbər ban u ter nimi na, ni yii a. Nima le nimi aadim ga nan gob nimi aatiŋ, ki yuu lakr kaagoln pu, ⁴⁴ ki kuln ni məmək, ki gbaa wii nimi aadir məmək. Tidir ngbaan aatakpal ŋilee aan ki li bi ki tok təb pu.”

Yesu aah toor Uwumbər Aadichal pu na

(Matiu 21.12-17; Mak 11.15-19; Jənn 2.13-22)

⁴⁵ Yesu nan koo Uwumbər Aadichal ponn ni, le ki jenn nyan binib bi kooh tiwakor na, ⁴⁶ le ki tuk bi, “Ni ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke Uwumbər len ke, ‘Bi ga yin maadichal ke Mmeen

Aadichal;’ tə, nimi le ŋa li bififiirb aakakaa chee.”*

⁴⁷ Iwiin məmək Yesu nan bi Uwumbər Aadichal ponn ni, ki tuk binib Uwumbər aabər. Le Uwumbər aato-toorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək, ni Juu yaab aaninkpiib ka ki kpokl baah ga ŋa pu ki ku Yesu na, ⁴⁸ kaa ŋmaa kan baah ga ku u pu na; ba pu? binib ngbaan məmək aanimbil man ke bi ŋun waah len pu na.

20

Baah baa Yesu waatuln pu pu na

(Matiu 21.23-27; Mak 11.27-33)

¹ Kitaak kibaa daal, le waah bi Uwumbər Aadichal ni ki tuk binib Uwumbər aaliin, ki mooni tibənyaan tee na, le Uwumbər aato-toorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək, ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ² le ki nan baa u, “Aa kpa nsan ke aa ŋa saah ŋani pu na aa? Ŋma tii si nsan ngbaan? Tuk timi.”

³ Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. ⁴ Jənn aah nan muini binib nnyun ni na, ŋma nan tii u nsan? Uwumbər aan binib? Tuk mi man.”

⁵ Le bi kpokl təb, “Ti yaa bui ke Uwumbər le nan tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ŋa taa nan gaa u ki kii. ⁶ Ti yaa ki len ke binib le tii u nsan kan, binib ngbaan məmək ga mae timi ŋitakpal; bi məmək len ke Jənn nan ye Uwumbər aabəabr la.” ⁷ Nima le bi bui

* 19:46 : Lik Aisaya 56.7; Jeremia 7.11.

Yesu ke baa nyi udaan u tii Jonn nsan na.

⁸ Le Yesu bui bi, “M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki nani maah nani pu na.”

*Bikpaab bi kaa nan na aay-
atanakl*

(*Matiu 21.33-46; Mak 12.1-12*)

⁹ Le u nakl binib ngbaan liy-atanakl, “Uja ubaa nan naan kisaak, ki num isui i lu nsubil na ki ponn ni, le ki yin bikpaab bibaa, ki di kisaak ngbaan na binjal ni ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun nsubil kan, bi ker tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah na kina na, le u siir ki buen kitij ki daa na ni, ki ti yunn nima. ¹⁰ Buyoonn nsubil ngbaan nan puir na, le u di unaagbiija ubaa tun bikpaab ngbaan chee ke bi tii ni u kisaak ngbaan ponn ni aasubil. Le bi gbaa u, ki giin ni u, kaa tii u nibaa. ¹¹ Le u ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti gbaa u mu, ki yook u, le ki giin ni u, kaa tii u nibaa. ¹² Le u ki tun unaagbiija tatar bi chee. Le bi ti gbaa u mu, ni ti na u iween, le ki jenn nyan u nima. ¹³ Le usadaan ngbaan bui ke, ‘M ga na kinye? M ga di maabogeehn le tun bi chee. Nibaakan, bi ga pak uma.’ ¹⁴ Le bikpaab ngbaan aah kan waabo ngbaan choo na, le bi kpokl tob, ‘Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man, aan ki ji waafaal.’ ¹⁵ Le bi chuu u, ki di nyan n-gbaan, le ki ti ku u.

“Kina pu na, usadaan ngbaan ga na bi kinye? ¹⁶ U ga dan nan ku bikpaab ngbaan, ki di kisaak ngbaan tii bikpaab biken.”

Kinipaak ngbaan aah nun kina na, le bi bui ke, “Uwumbor taa cha ni pii bi.”

¹⁷ Le Yesu lik bi, ki bui bi, “U yaa kaa na bi kina kan, Uwumbor Aagban aah len pu na aatataa ye kinye? ke, ‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.’* ”

¹⁸ Unii umok lir litakpal ngbaan pu na, u ga kool. Unii u litakpal ngbaan lir u pu na, li ga nan u, u na ke ntayon na.”

*Baah pen Yesu nlan pu na
(Matiu 22.15-22; Mak
12.13-17)*

¹⁹ Uwumbor aakaal aamomokb, ni Uwumbor aatotoorninkpiib nan bee ke Yesu di liyatanakl ngbaan nan bima la. Nima pu, le bi nan ban bi chuu u libuul ngbaan ni, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan. ²⁰ Le bi ban nsan mu pu bi ga chuu u na, ki di bipepekb tun u chee, bi ti nmann ke bi ye bininyaam la, aan ki pen u nlan, aan ki chuu u, ki di na kitij ngbaan aayidaan aanjal ni. ²¹ Le bi dan nan bui u, “Umomokr, ti nyi ke aa len mbamom, ki tuk binib Uwumbor aabor mbamom, kaa pak ubaa ki jer uken. Aa po mok bi Uwumbor aasan mbamom la. ²² Tuk timi, ni nan ti pa lampoo ki di tii Uborkpaan Siisa aan naa nan?”

* **20:17** : Lik Iahn 118.22.

23 Le Yesu bee ke bi pen u nlan la, le ki bui bi, 24 “Mək mi limombil man.” Baah mək u na le u baa bi, “Nma aanan ni liyimbil bi li pu?”

Le bi bui u, “Siisa yaan.”

25 Le u bui bi, “Nima pu na, ni di ni ye Siisa yaan na tii u man, ki di ni ye Uwumbər yaan na tii Uwumbər.”

26 Yesu aah len kina na, le ni gar bi pam. Baa nmaa chuu u taani waabolen pu, binib aanimbil ni. Le bi nmin.

Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga li bi pu na

(Matiu 22.23-33; Mak 12.18-27)

27 Le Sajusii yaab bibaa dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni na.

28 Le bi bui u, “Uməməkɾ, Moses nan nme nkaal tii timi ke, ‘Uja yaa kpa puu ki yaa kpo, kaa kpa ubo kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki maa mbim tii ukpel.’”

29 Tɔ, naabitiib bilole nan bi. Upol na nan yoor upii, le ki kpo, kaa kpa ubo. 30 Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki mu kpo, kaa kpa ubo. 31 Le u paa u pu na mu na kina. Le bi-
jab bilole ngbaan məmək na kina, ki kpo doo, kaa kpa ubo.

32 Kookoo yoo le upii ngbaan mu kpo. 33 Kina pu na, binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye nma aapuu? Bi məmək bilole nan joo u la.”

34 Le Yesu bui bi, “Dulnyaa wee ponn ni, bijab yoor bipiib la. Bipiib mu mən bijab la. 35 Binib bi neer ke bi

fikr nkun ni ki li bi dulnyaa u choo na ni na aan yoor bipiib. Bipiib mu aan mən bijab. 36 Bi ga li bi ke Uwumbər aatuuntiib aah bi pu na, kaan ki kpo. Baah ga fikr nkun ni na, bi ga li ye Uwumbər aabim la. 37 Tɔ, Moses mu nan mək timi ke binib bi kpo na ga fikr nkun ni. Buyoonn u nan bi busub bu gaal mmii na chee na, u nan yin Uwumbər ke Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbər la. 38 Uwumbər yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbər kan, nima le mək ke bi kpa liməfal. Bi məmək ye binifuub Uwumbər chee la.”

39 Le Uwumbər aakaal aaməməkɾ bibaa bui Yesu, “Uməməkɾ, saah len pu na, ni nan la.” 40 Le baa kaa bi ki baa u mbaan.

Kristo u ga gaa binib lii na aabər

(Matiu 22.41-46; Mak 12.35-37)

41 Le Yesu baa bi, “Binib na kinye pu ki bui ke Kristo u ga gaa binib lii na ye Ubər David aayaabil? 42 David ubaa nan len Uwumbər aalahn aagban ponn ni ke,

‘Uwumbər bui Ndindaan ke: Kal njanɡii wɔb,

43 ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.’”

44 David aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li nmaa ye uyaabil aa?”

Bi li nyi Uwumbər aakaal aaməmək b aabər
(*Matiu 23.1-36; Mak 12.38-40*)

⁴⁵ Kinipaak ngbaan aah pel Yesu aah len pu na, le u bui waadidiliib, ⁴⁶ “Ni li nyi man Uwumbər aakaal aaməmək b aabər. Baageehn le ye ke bi li pee njibəkul fəfək, ki gee ke binib li dooni bi kinyan ni, ki gee ke bi kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ni njim chee. ⁴⁷ Bi ji bikipopiib durm la, le ki mee Uwumbər ni yunni ke bi njmann ke bi ye bininyaam la. Uwumbər ga daa bitafal ki jer waah ga daa binib biken aatafal pu na.”

21

Ukpopii ubaa aah tii sakpen pu na
(*Mak 12.41-44*)

¹ Yesu nan jaar lik, ki kan biwankpadam joo njimombil pam nani Uwumbər aapiin aadakaa ni, ² ki kan ukpopiigiin ubaa mu di janjan bilee ki di nja u ponn ni. ³ Le Yesu bui ke, “M tuk nimi mbamən la, ukpopiigiin wee tii njimombil ki jer bi məmək aah tii pu na. ⁴ Bi məmək tii ki gur njimombil sakpen. U ye ugiin la, le ki di waamombil məmək tii, kaa ki gur nibaa.”

Baah ga gbaa wii Uwumbər Aadichal pu na
(*Matiu 24.1-2; Mak 13.1-2*)

⁵ Tə, binib bibaa nan bi len Uwumbər Aadichal aah njan pu na, ki kpa njitakpanyaan, ni ipiin i binib tii Uwumbər na. ⁶ Le Yesu bui bi, “N-yoonn

choo, bi ga nan gbaa wii lidichal limina məmək. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na

(*Matiu 24.3-14; Mak 13.3-13*)

⁷ Le Yesu aadidiliib baa u, “Uməmək, bi ga nja kina bayoonn? Ba ga li ye liməkl ki mək timi ke ni njeer bi nja kina?”

⁸ Le u bui bi, “Ni li nyi man, aan ubaa taa njmann nimi. Binib pam ga nan dan ki pur maayimbil ke bima le ye min Yesu, ki ga bui ke ni njeer a. Ni taa dii bi man. ⁹ Ni yaa njun ke ntim mubaa aanib to təb butəb, aan ntim muken aanib kpa tibər kan, ni taa san ijawaan man. Uwumbər le siin ke nimina məmək ga nja. Nima le aan mək ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni.

¹⁰ “Linibol libaa ga to linibol liken butəb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to təb butəb.

¹¹ Kitiŋ ga deŋ sakpen njipepel njipepel. Nkon mu ga lir. Iween mu ga lir, ki ku binib pam ntim ntim ponn ni. Lijinjiir aawan, ni tiwan ni faani binib na mu ga li bi paacham.

¹² “Nimina məmək aa kaa kee nja buyoonn na, le bi ga chuu nimi, ki nja nimi falaa, ki di nimi nja mmeen aadir ni ki ji nimi tibər, ki di nimi nja kiyondiik ponn ni. M pu, le bi ga di nimi siin bibər b ni ntim aaninkpiib aanimbiin ni ke bi ji nimi tibər. ¹³ Nima le

ga tii nimi nsan le ni tuk bi tibɔnyaan tee. ¹⁴Ni di ɲa nisui ni man ke naan puen baa nisui ni ke ni ga len kinye? ¹⁵M ga tuk nimi naah ga len pu na, aan nimi aadim ubaa taa ki ɲmaa kpak nimi, kaan ki ɲmaa len tibaa. ¹⁶Nitetiib, ni ninatiib, ni ninaabitiib, ni nidoyaab, ni nijɔtiib, ga kooh nimi. Le binib ga ku ni ponn ni bibaa. ¹⁷Binib mɔmɔk ga li nan nimi m pu. ¹⁸Ni mu aan bee yɔli; nimi aayikpirk kibaa le aan bee yɔli. ¹⁹Ni yaa ji limɔr falaa mɔmɔk ponn ni kan, ni ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

Baah ga bii Jerusalem aatiŋ pu na

(*Matiu 24.15-21; Mak 13.14-19*)

²⁰“Ni yaa kan butɔb aajab si gob Jerusalem aatiŋ kan, ni li nyi man, naan yunn, le bi ga bii kitinŋ ngbaan doo. ²¹N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatiŋ ponn ni na san buen ɲjoo paab. Binib bi bi Jerusalem ponn ni na mu li nya ki ni. Binib bi bi itingbaan ni na, bi taa koo ni Jerusalem aatiŋ ni. ²²N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr ga daa Jerusalem aatiŋ aanib aatafal, aan ni gbiin waagbanŋ aah ɲmee pu na mɔmɔk. ²³N-yoonn ngbaan, bipiib bi kpa ɲipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa ɲaa libiil na ga li kpa kinimbaak; ba pu? Uwumbɔr ga gee liɲuul sakpen kitinŋ ngbaan aanib pu. Bi ga

ji falaa pam. ²⁴Bi ga di kijaak aajum ku bibaa, ki ga chuu bibaa mu tinaagbiir ki di buen ɲinibol mɔmɔk aakaasisik ni. Le binib bi kaa ye Juu yaab na ga bii Jerusalem ki ti saa baayoonn aah ga doo pu na.”

Yesu aah ga gir ni pu na

(*Matiu 24.29-31; Mak 13.24-27*)

²⁵“Lijinjiir aawan ga li bi nwiin, ni uɲmal, ni ɲinɲmabil ponn ni. Nnyusakpem ga ɲa tinyunkpenn sakpiin, ki faa kifuuk sakpen, ki ɲa binib ilandak. Baan ki li nyi baah ga ɲa pu na. ²⁶Paacham aawan aan ki li bi mbamɔm. Nima le binib ga lik naah ga li bi pu dulnyaa wee ni na, ki ga san ijawaan ki ti fik. ²⁷N-yoonn ngbaan le bi ga kan min Unibɔn Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpɔɔn. ²⁸Ni yaa kan tiwan nimina mɔmɔk bi ɲani kan, chuu ni-baa man, ki pɔɔk nitaakpab. Naan yunn le ni ga ɲmar.”

Isui aayatanakl

(*Matiu 24.32-35; Mak 13.28-31*)

²⁹Yesu nan ɲakl bi liy-atanakl ke, “Ni li lik buk-pasɔm ni isui mɔmɔk man. ³⁰Ni yaa nan kan yaabon bi ɲani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, kiseek ga seer. ³¹Kina na, ni yaa kan nimina bi ɲani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, Uwumbɔr aanaan ga fuu ni.

³² “M tuk nimi mbamøn la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina mòmæk puen ña.
³³ Paacham ni taab ga jer. Maamøbon ma aan jer.”

Yesu aagirndaal aabør

³⁴ “Ni li nyi man, ki taa nyu ndaan gbii ki li kpa ndaan aaween, ki taa cha nimi aabimbin aabør gbiin nimi aalandak mòmæk, aan maagirndaal taa yuk nipobil.

³⁵ Maagirndaal kan, dulnyaa wee ni aanib mòmæk aapobil ga yuk ke gaawøb aah chuu upeel kan, upobil yukr pu na. ³⁶ Li nyi man n-yoonn mòmæk, ki mee Uwumbør u tii nimi mpøon ke ni nya falaa umæk choo na ni, ki nan sil min Unibøn Aabo aanimbiin ni.”

³⁷ Iwiin mòmæk le Yesu nan bi Uwumbør Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbør aabør. Tinyer mòmæk le u buen Olif aasui aajool paab ki ti dø geen. ³⁸ Kichakpinaanyeeke ni mòmæk le binib chaa u chee Uwumbør Aadichal ni, bi ti ñun waah len pu na.

22

Baah kpokl ke bi ga ku Yesu pu na

(*Matiu 26.1-5; Mak 14.1-2; Jønn 11.45-53*)

¹ N-yoonn ngbaan, naa nan ki daa ke bi ji Lakr-jer aajim,* ki ñmø boroboro u kaa kpa nnyøk na. ² Le Uwumbør aatotoorninkpiib, ni Uwumbør aakaal aamòmæk nan kpokl baah ga ña pu ki ku Yesu

na. Bi mu nan san binib na ijawaan.

Judas aah nan ban ke u kooh Yesu pu na

(*Matiu 26.14-16; Mak 14.10-11*)

³ Le kinimbøñ koo Judas Iskariot aasui ni. Judas nan ye Yesu aadidiliib kipiik ni bilee na ponn ni ubaa.

⁴ Kinimbøñ aah koo Judas aasui ni na, le u buen Uwumbør aatotoorninkpiib, ni Uwumbør Aadichal aakiki-irb aaninkpiib chee, u ti kpokl bi waah ga ña pu ki di Yesu ña biñaal ni na. ⁵ Le bi nan kpa mpopiin, ki puu tipuur ke bi ga tii u ñimombil. ⁶ Le u kii, ki ban nsan mu u ga di Yesu ña biñaal ni, buyoonn kinipaak ngbaan aa bi u chee na.

Baah toor njim ngbaan pu na

(*Matiu 26.17-25; Mak 14.12-21; Jønn 13.21-30*)

⁷ Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga ñmø boroboro u kaa kpa nnyøk na aawiin mu daal bi ga kør upihbo na, ⁸ le Yesu bui Piita ni Jønn, “Li cha ti gor njim ngbaan aajikaar aan ti ji.”

⁹ Le bi baa u, “Aa ban ke ti gor ti la chee?”

¹⁰ Le u bui bi, “Ni yaa koo kitiñ ngbaan ni kan, uja u tu nnyun na ga ton nimi nsan ponn ni. Ni li dii u man, ki ti koo waah ga koo lidichal li ponn ni na, ¹¹ ki bui udichadaan na, ‘Umòmæk bui ke u ni waadidiliib ga

* **22:1** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbør nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

ji njim ngbaan aajikaar kiladiik ni?" ¹² Le u ga mək nimi paacham aadisakpen ki bi puen toor ki na. Ni gor njim ngbaan aajikaar nima chee."

¹³ Le bi buen, ki ti kan Yesu aah tuk bi ke bi ga kan pu na. Le bi gor njim ngbaan aajikaar.

Tidindaan aajim

(*Matiu 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Korint Yaab 11.23-25*)

¹⁴ Tijikaar aajim yoonn aah fuu ni na, le Yesu ni waadidiliib dan nan kal. ¹⁵ Le u bui bi, "Nnimbil nan man ke m ni nimi kpaan ji njim mue waahr aan m nin ji maafalaa ngbaan. ¹⁶ M tuk nimi la, maan ki ji njim mue ki ti saa buyoonn Uwumbər ga nan ɲa mu aah mək pu na waanaan ni."

¹⁷ Yesu nan yoor kiyinyook, le ki doon Uwumbər, le ki bui bi, "Gaa man ki yakr tɔb. ¹⁸ M tuk nimi la, maan ki nyu ɲisubil aanyun ngbaan ki ti saa buyoonn Uwumbər aanaan ga fuu ni na."

¹⁹ Le u yoor boroboro, le ki doon Uwumbər, ki gii, ki di tii waadidiliib ki bui bi, "Maawon le na. Nimi aatunwanbir pu le m tii tiwon tee. Ni li ɲmɔ kina aan ki li teer mbər."

²⁰ Baah jin tijikaar ngbaan ti doo na, le u yoor kiyinyook, ki doon Uwumbər, ki di tii bi, le ki bui bi, "Tiwanyukaan ngbaan ye maasin aaməkl la. Maasin ga nya nimi aatunwanbir pu la. Maasin pu, le Uwumbər puu tipuupɔln tii nimi.

²¹ "Lik, unii u ga kooh mi na, m ni uma le aanjaal kpaan bi lisambil ni na. ²² Min Unibən Aabo ga sil kpo, Uwumbər aah nan len ke m ga kpo pu na. Tibəbir mu ga li bi uja u ga kooh mi na pu."

²³ Le waadidiliib baa tɔb, "Ti ponn ni, ulau ga tee ɲa kina?"

Ulau ye uninyuun?

²⁴ Tɔ, Yesu aadidiliib nan kpak tɔb kinikpakpak ke ulau tee ye uninyuun bi ponn ni. ²⁵ Le u bui bi, "Dulnyaa wee ni aanibol aabərɔb yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na, baanib yin bi baateterb la. ²⁶ Nimi, ni taa li bi kina man. Unii u ye uninyuun ni ponn ni na kan, u ɲa ubaa ke uwaatiir na. Unii u ye usaloln na kan, u ɲa ubaa ke nimək aatutunn na. ²⁷ Unii u ɲa tijikaar na, ni unii u ji na, ɲma jer uken? Naa ye unii u ji na aa? Mma kan, m bi ke ututunn na le ni ponn ni.

²⁸ "Tɔ, maah bi ntɔɲ ni na, nimi le sil nchan ni. ²⁹ M ga ɲa nimi bibərɔb ke Nte Uwumbər aah ɲa mi ubər pu na. ³⁰ Le ni ga ji tijikaar ki nyu nnyun m chee maanaan ni, ki kal ɲibərjal pu, ki ji Israel yaab aanibol kipiik ni ɲilee tibər."

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na

(*Matiu 26.31-35; Mak 14.27-31; Jɔnn 13.36-38*)

³¹ Le Yesu bui Simonn Piita, "Simonn, Simonn, lik, kinimbɔɲ kan nsan ke ki tɔɲ nimi, aan ni lir. ³² Le m mee Uwumbər tii si, aa taa di cha maasan. Aa yaa ki

gir ni ki nan dii mi kan, pɔɔn aanaabitiib aataakpab.”

³³ Le Piita bui u, “Ndindaan, m ga ŋmaa kpaan aa chee kiyondiik ni. M ni si ga ŋmaa kpaan ki kpo.”

³⁴ Le Yesu bui u, “Piita, m tuk si la, din, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii.”

Litaakɔr ni kijaak aajuk aabɔr

³⁵ Tɔ, Yesu nan baa bi, “Maah nan tun nimi ki nan bui nimi ke ni taa li joo ŋimobil aataakɔr, ki taa li joo litaakɔr mu, ki taa li joo ŋinaatak na, ni nan lann nibaa aa?”

Le bi bui u, “Taa nan lann nibaa.”

³⁶ Le u bui bi, “Dandana wee, naa ki bi ke naah nan bi pu na. Unii u kpa ŋimobil aataakɔr na kan, u li joo li. Unii u kpa litaakɔr mu na kan, u li joo li. Unii u kaa kpa kijaak aajuk na kan, u di waabɔkul kooh, ki daa kibaa.

³⁷ M tuk nimi la, ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ponn ni ke bi ga ŋa mi ke baah ŋani titunwanbirdam pu na. Le bi ga sil ŋa mi kina. Baah nan ŋmee maabɔr pu na, ni mɔmɔk bi gbiini la.”

³⁸ Le bi bui u, “Ndindaan, lik, ti kpa kijaak aajum mulee la.”

Le u bui bi, “Ni ŋeer a.”

Yesu aah mee Uwumbɔr pu na

(*Matiu 26.36-46; Mak 14.32-42*)

³⁹ Le u nyan nima, le ki buen Olif aasui aajool paab, waah chaa nima n-yoonn mɔmɔk pu na. Waadidiliib mu dii u. ⁴⁰ Waah ti fuu nima chee na, le u bui bi, “Ni li mee Uwumbɔr man, aan ki taa koo ntɔŋ ni.”

⁴¹ Le u siir cha bi, ki foor siib, le ki gbaan kitiŋ ki mee Uwumbɔr ke, ⁴² “Nte, ni yaa ye saageehn kan, nyan mi falaa u choo na ni. Tɔ, ŋa saageehn, ki taa ŋa maageehn.” ⁴³ Le Uwumbɔr aatuun nyan ni paacham ki dan u chee ki nan pɔɔk utaakpab. ⁴⁴ Le Yesu aasui ponn ni wu ki ti nyan. Le u ki mee Uwumbɔr linimaln. Le kitotoŋ naa u, ki ye nsin ki tuu lir kitiŋ.

⁴⁵ Le u mee Uwumbɔr ti doo, le ki fii, ki gir buen waadidiliib chee, ki ti mui bi dɔ geen, mpombiin pu. ⁴⁶ Le u baa bi, “Ba ŋa ni dɔ geen? Fiin, ki li mee Uwumbɔr man, aan ki taa koo ntɔŋ ni.”

Baah chuu Yesu pu na
(*Matiu 26.47-56; Mak 14.43-50; Jɔnn 18.3-11*)

⁴⁷ Waah laa bi len kina na, le kinipaak fuu ni bi chee. Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na, loln kinipaak ngbaan pu nsan, le ki buen Yesu chee ke u moor utakpiln.† ⁴⁸ Le Yesu baa u, “Judas, aa moor ntakpiln ke aa kooh min Unibɔn Aabo oo?”

⁴⁹ Yesu aadidiliib aah kan ke binib ngbaan ban bi chuu u na, le bi baa

† 22:47 : ...moor utakpiln: Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mɔk ngeehn.

u, "Tidindaan, ti di kijaak aajum jan bi ii?"⁵⁰ Le waadidiliib ponn ni ubaa di kijaak aajuk ki gaa per Uwumbər aatotoorninkpel aatutunn aatafagiir.

⁵¹ Le Yesu bui bi, "Di cha kina man," le ki di unjaal meeh utafal le ki cha li pək.

⁵² Le Yesu baa Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər Aadichal ni aakikiirb, ni Juu yaab aaninkpiib bi dan bi nan chuu u na, "Ni joo kijaak aajum ni jagbaali mam ke ni nan chuu mi, ke maah ye uffiiir le na aa?"⁵³ M nan bi ni chee Uwumbər Aadichal ni iwiin məmək, le naa nan chuu mi. Tə, dandana wee le ye n-yoonn mu Uwumbər siin ki tii nimi ni kinimbəŋ ki tun mbəmbəən aatuln na."

Piita aah nee Yesu pu na

(*Matiu 26.57-58, 69-75; Mak 14.53-54, 66-72; Jənn 18.12-18, 25-27*)

⁵⁴ Le bi chuu Yesu ki di u buen Uwumbər aatotoorninkpel aadichal ni. Le Piita paa u pu ki bi dandar.⁵⁵ Le bi tuur mmii lichiln ngbaan ni, ki ka gob mu. Piita mu nan ti kal bi chee ki ka bikaasisik ni.⁵⁶ Mmii aah woln unimbil wəb na, le usapəən u ye ututunn na kan u, ki ka lik u sulm, le ki ti bui ke, "Uja umina mu nan bi Yesu chee."

⁵⁷ Le u nee, ki bui u, "Upii, maa nyi u."

⁵⁸ Le ni kpee siib, le unii uken mu kan u, ki mu bui u, "Aa mu ye bi ponn ni ubaa la."

Le Piita bui u, "Uja, maa ye."

⁵⁹ Le ni ki kpee siib, le uja uken bui ke, "Ni ye mbamən, uja wee mu nan bi u chee. U mu ye Galilee aatiŋ aanii la."

⁶⁰ Le Piita bui u, "Uja, maa nyi saah len pu na aatataa."

Waah laa bi len kina na, libuul ngbaan ni, le ukooja wii.⁶¹ Tidindaan nan fenn ki lik Piita. Le Piita teer Tidindaan aah ba tuk u pu na ke, "Din, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le ukooja nin wii."⁶² Le Piita nyan lipaal, ki ti wii pam.

Baah yook Yesu ki gbaa u pu na

(*Matiu 26.67-68; Mak 14.65*)

⁶³ Le bijab bi joo Yesu na ŋa u mbənyun, le ki gbaa u,⁶⁴ ki di likekeln poo unimbil, le ki baa u, "Uwumbər aabənabr, ulau faa si?"⁶⁵ le ki seei u ŋisiibil pam.

Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibər pu na

(*Matiu 26.59-66; Mak 14.55-64; Jənn 18.19-24*)

⁶⁶ Ki woln kitaak kichakpiik ni, le Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək kuun ni təb chee, le ki di Yesu siin binimbiin ni,⁶⁷ le ki baa u, "Aa ye Kristo u ga gaa timi lii na aa? Tuk timi."

Le u bui bi, "M yaa tuk nimi kan, naan li pak maah len pu na."⁶⁸ M mu yaa baa nimi mbaan kan, naan giin tii mi, [kaan di mi lii.]⁶⁹ Dandana ki joo cha, min Unibəŋ Aabo ga kal Uwumbər u yeh mpəən məmək na aənangii wəb."

⁷⁰ Le bi mómək baa u, “Aa ye Uwumbər Aajapəon la aa?”

Le u bui bi, “Ni ye naah len pu na la.”

⁷¹ Le bi bui ke, “Taa ki ban seeraadam. Timi tibaa n̄un waah len uməb ni pu na.”

23

Pailat aah jin Yesu tibər pu na

(*Matiu 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Jənn 18.28-38*)

¹ Bi mómək nan fii, le ki di Yesu buen kitiñ ngbaan aaninkpel chee, bi nan yin u ke Pailat, ² le ki piin ki bi galni u, ki bui ke, “Ti kan uja wee n̄manni timi aanibol la. U tuk bi ke bi taa ki pa lampoo tii Ubər kpaan Siisa, ke uma ubaa le ye Kristo u ga gaa binib lii na, ki ye Ubər.”

³ Le Pailat baa u, “Aa ye Juu yaab aabər la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.”

⁴ Le Pailat bui Uwumbər aatotoorninkpiib ni kinipaak ngbaan, “Maa kan uja wee aataani ubaa.”

⁵ Le bi moo galni u, ki bui ke, “U tuk binib waaliin la, le bi n̄ma tijar. U nan piin Galilee aatiñ ni, le ki bə dii Judea aatim mómək ni, ki nan fuu ni kitiñ kee ni.”

Ubər Herod aah jin Yesu tibər pu na

⁶ Pailat aah n̄un kina na, le u baa bi, “U ye Galilee aatiñ aanii la aa?” ⁷ Tə, Ubər Herod le nan joo Galilee aatiñ aanib. Pailat aah n̄un ke Yesu nyan nima na, le u di u tun Herod chee. U mu nan bi

Jerusalem aatiñ ni n-yoonn ngbaan. ⁸ Ubər Herod aah kan Yesu na, le u kpa mpopiin sakpen. U nan n̄un waabər, ki ban u kan u ni yunn, ki mak ke u ga tun lijnjiir aatuln aan u kan. ⁹ Le u baa Yesu mbaan pam. Yesu ma aa len tibaa. ¹⁰ Le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aamómək b mu si nima ki galni u mpəon pu. ¹¹ Le Ubər Herod ni waatəb aajab lik u fam, ki n̄a u mbənyun, ki di kikpalk nyaan peen u, ki di u giin Pailat chee. ¹² Liyaadaal ngbaan le Herod ni Pailat ki n̄a kijətiik. Bi nan ye təb aadim la.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(*Matiu 27.15-26; Mak 15.6-15; Jənn 18.39-19.16*)

¹³ Pailat nan yin Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni kinipaak ngbaan, ¹⁴ le ki bui bi, “Ni joo ni uja wee m chee, ki bui ke u n̄manni binib la. Le m jin u tibər ninimbil ni. Nimi aagalm ngbaan ponn ni, maa kan u n̄a tibaa. ¹⁵ Ubər Herod mu aa kan waataani, le u di u giin ni ti chee. Waa n̄a nibaa ni n̄eer u nkun. ¹⁶ M ga cha bi lue u n̄inaalab, le ki di u lii.”

[¹⁷ Njim ngbaan mómək yoonn kan, see Pailat nyan unaagbiija ubaa lii.] ¹⁸ Le bi mómək kpaan ki teen ke, “Ku uja wee. Di Barabas di lii.” ¹⁹ Barabas nan tukni kitiñ ngbaan aaninkpiib, ki ku binib, le bi lan̄ u kiyondiik ni.

²⁰ Pailat nan ban u di Yesu lii, nima pu le u ki len kini-paak ngbaan chee. ²¹ Le bi ki teen ke, “Kpaa u ndəpuinkoo pu. Kpaa u ndəpuinkoo pu.”

²² Le Pailat baa bi, “Ba ŋa? U tun bakaa bayoo? Maa kan u ŋa nibaa ni ŋeer u nkun. M ga cha bi lue u ŋinaalab, le ki di u lii.”

²³ Le bi beenin tar mpəon pu, “Kpaa u ndəpuinkoo pu.” Baah tar kina na, le bi nyan Pailat. ²⁴ Le u kii ke u ga ŋa baah ban pu na, ²⁵ le ki di Barabas u nan tukni kitiŋ ngbaan aaninkpiib ki ku binib, ki bi kiyondiik ni na lii, baah ban pu na, le ki di Yesu ŋa biŋaal ni, bi ti ŋa u baah ban pu na.

Baah kpaa Yesu ndəpuinkoo pu pu na

(*Matiu 27.32-44; Mak 15.21-32; Jənn 19.17-27*)

²⁶ Le butəb aajab di Yesu buen. Baah cha na, le bi ton uja u nyan ni ntingbaan ni na nsan ni. Bi nan yin u ke Simonn, u ye Sairene aatiŋ aanii na. Le bi chuu u ke u tun Yesu aadəpuinkoo ki li paan u pu.

²⁷ Le kinipaak sakpeŋ paa Yesu pu. Bi ponn ni bibaa ye bipiib bi wii ki kaani u pu na. ²⁸ Le Yesu fenn ki toŋ bi, le ki bui bi, “Jerusalem aatiŋ aapiib, ni taa wii m pu. Ni li wii nimi nibaa ni nimi aabim pu; ²⁹ ba pu? falaa aayoonn choo. N-yoonn ngbaan le bi ga len ke, ‘Bipiinjoob bi kaa ma mbim kaa tii bi libiil na, bima

le kpa mpopiin.’ ³⁰ N-yoonn ngbaan le bi ga bui ŋjoo ni ŋigongon, ‘Lir ti pu, ki biin ti pu.’* ³¹ Bi yaa di ndəsoon ŋa mmii ni aan mu gaa kan, ndəkuun ga li bi kinye?”†

³² Le bi di bakadam bilee kpee Yesu pu, ki di buen ke bi ti ku bi mu. ³³ Le bi ti fuu nibaa chee, bi yin nima chee “Kiyikpaŋ.” Baah ti fuu nima na, le bi di u kpaa ndəpuinkoo pu, le ki di bakadam bilee na mu kpaa idəpuinkee pu. Bi kpaa ubaa uŋangii wəb, ki kpaa uken uŋangan wəb. ³⁴ Baah bi kpaa Yesu ndəpuinkoo pu na, le u bui ke, “Nte Uwumbəŋ, di cha pinn bi. Baa nyi baah ŋani pu na.”

Le butəb aajab ngbaan yoor waawanpeenkaan bi ti yakr təb, le ki too inaan ke bi lik bimək aah ga kan ni na. ³⁵ Le kinipaak ngbaan si ki lik u. Le Juu yaab aaninkpiib sii u, ki bui ke, “U gaal biken le bi ŋmar; u yaa ye Kristo u ga gaa timi lii, aan Uwumbəŋ nyan u na kan, u gaa ubaa mu lii.”

³⁶ Butəb aajab ngbaan mu nan ŋa u mbənyun, ki di ndaan mu məon na nyunn u, ³⁷ le ki bui u, “Aa yaa ye Juu yaab aabəŋ kan, gaa aabaa lii.”

³⁸ Bi nan ŋmee kigbaŋ tam waadəpuinkoo pu, uyil paab. Ni ŋmee ke, “Juu yaab Aabəŋ le na.”

³⁹ Le baah nan kpaa bakadam bilee bi idəpuinkee pu na ponn ni ubaa mu sii u,

* **23:30** : Lik Hosea 10.8. † **23:31** : Naatataa le ye ke, uninyaan yaa ji falaa kina kan, bibiindam ga li bi kinye?

ki baa u, “Saa ye Kristo u ga gaa binib lii na aa? Gaa aabaa lii aan ki gaa ti mu lii.”

⁴⁰ Le bakadaan uken na kae u, le ki bui u, “Saa san Uwumbər aa? Aa ni u kpaan kan ntafadaan mubaa la. ⁴¹ Timi le ɲeer ntafadaan ngbaan. Bi ɲa timi, timi aatun aah ɲeer pu na la. Uma le aa ɲa bakaa ubaa,” ⁴² le ki bui Yesu, “Ndindaan, aa yaa jin saanaan kan, aa teer mbər.”

⁴³ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamən la, din aa ga li bi m chee Paradais ni.” †

Yesu aah kpo pu na

(*Matiu 27.45-56; Mak 15.33-41; Jənn 19.28-30*)

⁴⁴ Ni nan ye nwiin kaasisik ni. Le dulnyaa mək bəlɲ, ki ti saa nwiin aah kpar pu na. ⁴⁵ Nwiin aa ki wiin. Le likekeln li yakr Uwumbər aadiik ni nɲum mulee na chuu kar paacham, ki ti saa kitiɲ. ⁴⁶ Le Yesu teen mpəɔn pu, le ki bui ke, “Nte Uwumbər, m di maawiin ɲa aaɲaal ni la.” Waah len kina na, le u kpo.

⁴⁷ Tɔ, butɔb aajab aaninkpel aah kan naah ɲa pu na, le u nyun Uwumbər, le ki bui ke, “Uja ngbaan sil ye uninyaan la.”

⁴⁸ Le kinipaak kimək kuun nima chee ke bi lik na aah kan tiwan ni məmək ɲa na, bi nan kpa mpombiin ki labr kun. ⁴⁹ Le uɲtiib məmək, ni bipiib bi nyan ni Galilee aatiɲ ni ki dii u na si dandar, ki waa ni məmək.

Baah sub Yesu pu na
(*Matiu 27.57-61; Mak 15.42-47; Jənn 19.38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹ Uja ubaa nan bi, bi nan yin u ke Josef, u nyan ni Juu yaab aatiɲ ki bi yin ki ke Arimatea na ni. U nan ye uninyaan la, ki kii Uwumbər aanaan aah ga fuu ni buyoonn na. U nan ye bibɔjirb aaninkpiib ponn ni ubaa la. Le waa kii baah kpokl pu ki ku Yesu na. ⁵² Le u buen Pailat chee, ki ti bui u, “Di Yesu aawon tii mi.” ⁵³ Le Pailat kii. Le u nyan wawon ndəpuinkoo pu, le ki di u poo likekenyaan ni, ki di u ti sub kitakpalun ni. Bi nan gbii kitakpalun ngbaan litakpasakpeln aasikakl ni la. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. ⁵⁴ Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na la.

⁵⁵ Le bipiib bi nan nyan Galilee aatiɲ ni ki dii Yesu na paan Josef pu, le ki ti kan kitakpalun ngbaan, ki kan baah di Yesu aawon ki di ɲa ki ponn ni pu na. ⁵⁶ Le bipiib ngbaan gir kun, ki ti ban tulalee ni nkpan mu nun mɔ na.

Juu yaab aakpaakool daal, le bi fuur, baakaal aah len pu na.

24

Yesu aah fikr nkun ni pu na
(*Matiu 28.1-10; Mak 16.1-8; Jənn 20.1-10*)

¹ Juu yaab aakpaakool aah jin ki woln kitaak na, le bipiib ngbaan yoor tulalee ni nkpan

† 23:43 : Paradais ye Uwumbər do paacham la.

ngbaan bi ti toor Yesu aawon, ki di buen likaakul ngbaan chee kichakpinaanyeeek ni. ² Baah ti fuu nima na, le bi kan ke litakpal li bi nan di len kitakpaluŋ aaməb na, aa ki bi. ³ Le bi koo, le kaa kan Tidindaan Yesu aawon. ⁴ Baa nyi baah ga li dak pu na. Libuul ngbaan ni le bijab bilee bi aawanpeenkaan wiin chain na sil bi chee. ⁵ Le ijawaan chuu bipiib ngbaan, le bi gbaan kitin binimbiin ni. Le bijab ngbaan baa bi, “Ba pu ni ban unifuub bitekpiib ponn ni? ⁶ Waa bi do. U fikr nkun ni a. Teer man waah nan tuk nimi pu buyoonn u nan laa bi Galilee ni na, ⁷ ke Uwumbər siin ke bi ga di uma Unibən Aabo, ki di ŋa titunwanbirdam aajaal ni, bi ti kpaa u ndəpuinkoo pu, ke iwiin itaa daal u ga fikr nkun ni.”

⁸ Le bipiib ngbaan teer waabər timina. ⁹ Le bi nyan kitakpaluŋ ngbaan chee, ki gir kun, le ki di tibər timina tuk waakpambalb kipiik ni ubaa na, ni waadidiliib bi gur na məmək. ¹⁰ Bipiib ngbaan aayimbil le nan ye Mari Magdalene, ni Joana, ni Mari u ye Jems aana na. Bi ni bipiib bi nan dii bi na nan di tibər timina tuk waakpambalb. ¹¹ Le waakpambalb aa pak baah len pu na. Bi dak ke ni ye kijərək aaliin la. ¹² Le Piita fi ki san buen kitakpaluŋ ngbaan chee, ki ti boon ki gbuun lik, le ki muin njekeken ngbaan baanja le də. Ni nan gar u pam. Le u gir kun.

Yesu aadidiliib ponn ni bilee aah kan u pu na
(Mak 16.12-13)

¹³ Liyaadaal ngbaan le bi ponn ni bilee cha kitin ki bi yin ki ke Emaus na ni. Kitin ngbaan ni Jerusalem aah daa təb chee pu na ye mal bilole la. ¹⁴ Baah cha na, le bi gbaa təb chee tibər, le ki len tiwan nimək ŋa na. ¹⁵ Baah gbaa təb chee tibər kina na, le Yesu ubaa pii bi nsan ni, ki dii bi. ¹⁶ Le Uwumbər doŋ binimbil ke bi taa bee u. ¹⁷ Le u baa bi, “Naah chuun gbaa təb chee tibər ti na, ti ye bər bayaar, aan ninimbil wəb bi gbilngbilm kina?”

¹⁸ Le bi ponn ni ubaa, bi nan yin u ke Kleopas, baa u, “Bicham bi bi Jerusalem ponn ni na, si baanja le aa nyi tibər ti ŋa nima chee dandana na aa?”

¹⁹ Le u baa bi, “Tilabər?”

Le bi bui u, “Yesu u nan ye Nasaref aatin aanii na aabər. U nan ye Uwumbər aabənabr la. U nan kpa mpəən ki tun lijnjiir aatun; waaliin mu nan kpa mpəən. U piir Uwumbər ni binib məmək aasui. ²⁰ Le Uwumbər aato-toorninkpiib ni timi Israel yaab aaninkpiib di u ŋa binib aajaal ni, ke u ŋeer nkun. Le bi kpaa u ndəpuinkoo pu. ²¹ Ti nan kpa limakl ke uma le ga gaa timi Israel yaab lii. Baah nan ŋa u kina na, din le ye iwiin itaa. ²² Ti ponn ni bipiib bibaa mu tuk timi tibər ti gar timi sakpen na. Bi buen kitakpaluŋ ngbaan chee kichakpinaanyeeek

ni, ²³ kaa ti kan waawon, le ki gir ni ki nan tuk timi ke bi kan Uwumbør aatuuntiib bi tuk bi ke u fikr na. ²⁴ Le ti ponn ni bibaa buen kitakpaluŋ ngbaan chee, ki ti kan ni bi ke bipiib ngbaan aah len pu na. Uma le baa kan.”

²⁵ Le Yesu bui bi, “Nimi aalan par la. Naa gaa Uwumbør aabønabtiib aah nan len pu na məmək mala. ²⁶ Uwumbør le nan siin ke Kristo u ga gaa binib lii na ga ji falaa kina, le ki nin kan mpəon.” ²⁷ Le Yesu ŋeer waabør ti ŋmee Uwumbør Aagbaŋ ni na məmək tuk bi. Njan u tuk bi Moses aah nan ŋmee ti pu na, le ki nin tuk bi Uwumbør aabønabtiib məmək aah nan ŋmee ti pu na.

²⁸ Le bi duun baah cha kitin ki na ni. Le Yesu ŋa ke waah ga piln jer le na. ²⁹ Le bi gaŋ u, “Doon ti chee. Kijook joor a. Naan yunn le ni ga mue.” Le u koo ni bi chee. ³⁰ Le bi ti kal ke bi ji tijikaar. Waah kal bi chee ke u ji tijikaar na, le u yoor boroboro, ki doon Uwumbør, ki gii, ki di tii bi. ³¹ Le Uwumbør likr binimbil ke bi bee u. Libuul ngbaan ni le baa ki kan u. ³² Le bi bui tɔb, “Waah dii timi nsan ni ki len ti chee ki ŋeer Uwumbør Aagbaŋ aaliin aatataa tuk timi na, tisui aa ba piin u pu sakpen aa?”

³³ Libuul ngbaan ni, le bi fii, ki gir buen Jerusalem, ki ti kan Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na, ni waadidiliib biken kuun tɔb chee, ³⁴ ki bi len ke, “Tidindaan sil fikr nkun ni. Simonn le kan u.”

³⁵ Le waadidiliib bilee ngbaan mu tuk bi Yesu aah pii bi nsan ni pu na, ni baah bee u buyoonn u gii boroboro na.

Yesu aah di ubaa mək waadidiliib pu na

(*Matiu 28.16-20; Mak 16.14-18; Jənn 20.19-23; Lituln 1.6-8*)

³⁶ Baah len tɔb chee tibør kina na, libuul ngbaan ni le Yesu ubaa sil bikaasisik ni, le ki bui bi, “Ni li kpa nsuudoon man.”

³⁷ Le bipobil yuk; ijawaan chuu bi sakpen a. Bi nan dak ke bi kan utekpiir aawiin la. ³⁸ Le u baa bi, “Ba ŋa ni san ijawaan? Ba ŋa ni beeni nisui ni? ³⁹ Lik ŋjaal ni ntaa, ki bee ke m sil ye. Taln niŋaal ki di meeh mi ki lik man. Utekpiir aawiin aa kpa tinann ni ŋjkap ke naah kan m kpa pu na.”

⁴⁰ Waah len kina na, le u mək bi baah nan kpa uŋaal ni utaa ponn ni ipiin pu na. ⁴¹ Bi nan kpa mpopiin sakpen, ki mu aa kee gaa kii mbaməm. Ni nan gar bi pam. Le u baa bi, “Tijikaar tibaa bi do oo?” ⁴² Le bi tii u lijangeln li bi pul li mmii ni na. ⁴³ Le u gaa, ki ŋman li binimbil ni.

⁴⁴ U nan bui bi, “Maabør timək ŋmee Moses aakaal ponn ni, ni Uwumbør aabønabtiib aagbann ni, ni Uwumbør aalahn aagbaŋ ni na, Uwumbør le siin ke ni məmək ga gbiin. Maah nan laa bi ni chee na, m nan tuk nimi kina la.”

⁴⁵ Le u woln binimbil ke bi bee Uwumbør Aagbaŋ aaliin

aatataa, ⁴⁶ le ki bui bi, “Ni ηmee ke Kristo u ga gaa binib lii na ga ji falaa, ki fikr nkun ni, iwiin itaa daal. ⁴⁷ Ni li mooni binib maayimbil pu, ke bi yaa kpeln baabimbin kan, Uwumbør ga di cha baatunwanbir pinn bi. Ni piin ki li mooni Jerusalem aatiη aanib ni, aan ki nin moon ηinibol məmək mu ni. ⁴⁸ Nimi le ye maabør məmək aaseeraadam. ⁴⁹ Nte Uwumbør aah puu tipuur ti ke u ga tii nimi Waafuur Nyaan na, m ga tun ni Nfuur Nyaan ngbaan ni chee. Ni li bi Jerusalem ni ki ti saa bundaln ni ga kan mpəon mu ga nyan ni paacham na.”

Uwumbør aah di Yesu buen paacham pu na

(Mak 16.19-20; Lituln 1.9-11)

⁵⁰ Le Yesu di bi buen Betani aatiη chee. Baah ti fuu nima na, le u yoor uηaal paacham, ki ηa Uwumbør aanyoor ηa bi pu. ⁵¹ Waah laa bi ηani kina na, le u nyan bi chee, Uwumbør di u buen paacham. ⁵² Le bi gbaan kitiη ki doon u, ki nin gir buen Jerusalem ni, ki kpa mpopiin sakpen, ⁵³ ki pak Uwumbør, waadichal ponn ni, n-yoonn məmək.

Tibɔnyaan ti JONN ɲmee ti na

Unii u bi yin u ke Limɔboln na aabɔr

¹ Uwumbɔr aah kaa nan kee naan dulnyaa na, ubaa nan bi, bi yin u ke Limɔboln. U nan bi Uwumbɔr chee, ki bi ke Uwumbɔr aah bi pu na. ² U nan bi Uwumbɔr chee ki nyan ni mpiin la. ³ Uwumbɔr nan cha u naan tiwan mɔmɔk. Tiwan nibaa aa gur waa naan ni. ⁴ Uma le ye umɔfadaan. Limɔfal ngbaan tii binib nwiihn mu woln binimbil na. ⁵ Nwiihn ngbaan wolni mbɔmbɔɔn ni. Mbɔmbɔɔn aa junn nwiihn ngbaan.

⁶ Uwumbɔr nan tun ni uja ubaa, bi nan yin u ke Jonn. ⁷ U dan ke u nan tuk binib nwiihn ngbaan aabɔr, aan binib mɔmɔk ɲun waah len pu na, aan ki gaa nwiihn ngbaan. ⁸ Jonn aa nan ye nwiihn ngbaan. U dan ke u nan tuk binib nwiihn ngbaan aabɔr la. ⁹ Nwiihn ngbaan le ye nwiihn bamɔnn, le ki dan dulnyaa wee ni ki nan woln binib mɔmɔk aanimbil.

¹⁰ Baah yin u ke Limɔboln na nan naan dulnyaa, ki dan nan bi dulnyaa ni, le dulnyaa aanib aa bee u. ¹¹ U dan udo aatiɲ ni, le udo aatiɲ ni yaab yii u. ¹² Binib bimɔk gaa u na, u tii bi nsan ke bi kpaln Uwumbɔr aabim. Bima le ye binib bi gaa u ki kii

na. ¹³ Baah kpaln Uwumbɔr aabim na, naa ye ke binibɔm le ma bi Uwumbɔr aamaal ni, kaa ye binibɔm aageehn pu. Uwumbɔr le ma bi waamaal ponn ni.

¹⁴ Baah yin u ke Limɔboln na nan kpaln unibɔn, ki nan bi tikaasisik ni. U gee binib chob, ki len ibamɔn baanja la. Le ti kan waah kpa mpɔɔn pu na. Waah ye Uwumbɔr Aajapɔnbaal na, u kpa mpɔɔn ke Ute Uwumbɔr aah kpa pu na.

¹⁵ Jonn nan tuk binib waabɔr, ki len ke, “M nan tuk nimi ke unii u ga paan ni mpuwɔb na jer mi; baah kaa nan kee ma mi na, u nan bi. Uma le na.”

¹⁶ Uwumbɔr aah bi pu na, u mu bi kina le chob. Le ti mɔmɔk gaa waabimbin. U ɲa Uwumbɔr aanyoor ɲa ti pu, ki beenin ɲani timi tinyoor n-yoonn mɔmɔk. ¹⁷ Uwumbɔr nan tuk Moses waakaal ke u di tuk timi. Yesu Kristo dan nan tuk timi Uwumbɔr aah gee timi pu na, ki tuk timi tibɔr ti ye mbamɔn na. ¹⁸ Ubaa aa kee kan Uwumbɔr. Ujapɔnbaal Yesu Kristo, u bi ke Ute Uwumbɔr aah bi pu na, ki bi u chee na, uma le tuk timi Uwumbɔr aah bi pu na.

Jonn u nan muini binib nnyun ni na aah len pu na
(Matiu 3.1-12; Mak 1.1-8; Luk 3.1-18)

¹⁹ Juu yaab bi nan bi Jerusalem aatiɲ ni na nan tun ni Uwumbɔr aatotoorb ni Liifai yaab Jonn chee ke bi ti baa u, “Aa ye ɲma?”

20 Le Jõnn tuk bi mbamøn, kaa gur tibaa. U nan tuk bi mbamøn, ki len ke, “Maa ye Kristo u ga gaa binib lii na.”

21 Le bi ki baa u ke, “Aa ye ŋma? Aa ye Elaija aa?”

Le u bui bi, “Maa ye.”

Bi nan ki baa u ke, “Aa ye Uwumbør aabønabr u bi bui ke u ga dan aa?”

Le u bui bi, “Aayii.”

22 Nima pu na, bi nan ki baa u ke, “Aa ye ŋma? Tuk timi, aan ti ti tuk binib bi tun ni timi na. Aa ga len saabør ngbaan kinye?”

23 U nan bui ke, “M ye nneel mu tar nteer-sakpiin ni na ke:

‘Toor Uwumbør aasan man.’”*

Uwumbør aabønabr Aisaya nan len kina la.

24 Binib bi nan baa Jõnn mbaan ngbaan na nyan ni Farisii yaab chee la. 25 Le bi ki baa u ke, “Saah kaa ye Kristo u ga gaa timi lii na, kaa ye Elaija, kaa ye Uwumbør aabønabr ngbaan mu na, ba pu aa muini binib nnyun ni?”

26 Le u bui bi, “Mma muini binib nnyun ni la. Ubaa mu bi nikaasisik ni. Nimi le aa nyi u. 27 U ye unii u paan ni mpuwøb na. Maa ŋeer ke m chuu gbiln waanaatak aarjmin tii u.”

28 Bi nan len tøb chee tibør ngbaan Betani aatiŋ, ki bi Jõdann aamøødapuul, Jõnn aah muini binib nnyun ni nin chee na ni.

Unii u ye Uwumbør Aapihbo na

29 Ki woln kitaak le Jõnn kan Yesu choo u chee, le u bui ke, “Lik, Uwumbør Aapihbo u nyani dulnyaa ni aanib aatunwanbir na. 30 M nan len ke uja ubaa paan ni mpuwøb ki mu tee jer mi; baah kaa nan kee ma mi na, u nan bi. Uma le na. 31 Min mbaa aa nan nyi u; m muini binib nnyun ni ke nimi Israel yaab bee u la.”

32 Le Jõnn jin seeraa ki tuk binib, “M kan Uwumbør Aafuur Nyaan nyan ni paacham ki naahn linanjel, ki nan tøj u pu. 33 Min mbaa aa nan nyi u; Uwumbør u tun ni mi ke m nan muin binib nnyun ni na, uma le bui mi ke m ga kan Waafuur Nyaan sunn ni ki nan tøj uja ubaa pu, ke uma le ye unii u ga gbiin binib Uwumbør Aafuur Nyaan na. 34 Le m kan kina, ki ji seeraa ki tuk binib ke uma le ye Uwumbør Aajapøon.”

Binib bi puen ŋa Yesu aadidiliib na

35 Ki woln kitaak le Jõnn ni waadidiliib bilee nan ki bi nima, 36 ki kan Yesu bi chuun nima. Jõnn nan lik u, le ki len ke, “Lik, Uwumbør Aapihbo.”

37 Jõnn aadidiliib bilee ngbaan ŋun waah len pu na, le ki di paan Yesu pu. 38 Le Yesu fenn, ki kan bi paan ni u pu. Le u baa bi, “Ni ban ba?”

Le bi baa u, “Umømøkr, aa koo la chee?”

39 Le u bui bi, “Dan ki nan ti lik man.” Le bi dii u ki ti kan waah koo nin chee na. Ni nan ye tikur tinaa aayoonn la, le

* 1:23 : Lik Aisaya 40.3.

bi nan doon udo liyaadaal ngbaan.

⁴⁰ Bijab bilee bi nan n̄un J̄onn aah len pu aan ki dii Yesu na, bi yin bi ponn ni ubaa ke Andru, u nan ye Simonn Piita aanaal na. ⁴¹ Libuul ngbaan ni le u buen ti kan ukpel Simonn, ki tuk u, “Ti kan Masiya u ga gaa timi lii na.” Masiya ni Kristo ye liyimbibaan la. ⁴² Le u di u dan Yesu chee.

Le Yesu lik Piita, ki bui u, “Bi yin si le ke Simonn, J̄onn aajap̄ɔn. Bi ga li gur yin si ke Siifas la.” Siifas aatataa le ye ke “litakpal.” Siifas ni Piita ye liyimbibaan la.

Yesu aah yin Filip ni Natanael pu na

⁴³ Ki woln kitaak le Yesu ban u buen Galilee aatin̄ ni, ki kan Filip, le ki bui u, “Li dii mi.” ⁴⁴ Filip do le ye Betseda aatin̄ ni. U ni Andru ni Piita nyan ni kitinbaan ni la. ⁴⁵ Filip mu nan ti kan Natanael le ki tuk u, “Ti kan unii u Moses ni Uwumb̄ɔr aab̄ɔnabtiib mu nan n̄mee waab̄ɔr Uwumb̄ɔr aakaal aagban̄ ni na. Uma le ye Josef aajap̄ɔn Yesu, u ye Nasaref aatin̄ aanii na.”

⁴⁶ Le Natanael baa u, “Ti-wanyaan nibaa ga n̄maa nyan ni Nasaref aatin̄ ni ii?”

Le Filip bui u, “Dan nan lik.”

⁴⁷ Yesu nan waa Natanael choo u chee, le ki bui ke, “Lik, Israel aabobam̄ɔn. Nnyam̄ɔn aa bi u ni.”

⁴⁸ Le Natanael baa u, “Aa n̄a kinye ki ti nyi mi?”

Le Yesu bui u, “Saah ba bi likakaln taab na, m puen kan si, Filip aa kee yin si.”

⁴⁹ Le Natanael bui u, “Um̄ɔm̄ɔk̄r, aa sil ye Uwumb̄ɔr Aajap̄ɔn. Aa ye Israel yaab Aab̄ɔrkpaan la.”

⁵⁰ Le Yesu baa u, “Maah bui ke m kan si likakaln taab na, nima le cha aa gaa mi ki kii ii? Aa ga kan lijn̄jiir aawan ki jer nimina. ⁵¹ M tuk nimi mbam̄ɔn la, ni ga kan kitaapaak chuu piir, ki ga kan Uwumb̄ɔr aatuuntiib cha paacham ki ki sunni, min Unib̄ɔn Aabo pu.”

2

Yesu aah tun lijn̄jiir aatuln Kana aatin̄ ni pu na

¹ Iwiin itaa daal le bi nan ji ub̄ɔndinn aajim Kana aatin̄ ki bi Galilee ni na. Yesu aana mu nan bi nima. ² Bi nan yin Yesu ni waadidiliib ke bi mu dan nan ji. ³ Ni nan bi cha, le n̄isubil aadaan na ti doo. Le Yesu aana bui u, “Baa ki kpa ndaan.”

⁴ Le Yesu bui u, “Nna, ni ye maab̄ɔr aa? Maayoonn aa kee fuu.”

⁵ Le una bui bitutum na, “U yaa tuk nimi pu na kan, ni n̄a kina.”

⁶ Ikin sakpiin iloob nan si nima. Galon̄ piitaa, bee moninko ga n̄maa koo mubaa ponn ni. Juu yaab joo ikin ngbaan aanyun le finni bibaa, baakaal aah dii pu na. ⁷ Le Yesu tuk bitutum ngbaan, “Ban nnyun gbiin ikin ngbaan man.” Le bi ban nnyun gbiin i m̄ɔm̄ɔk paapaa. ⁸ Le u tuk bi ke bi kab ti tii

njim aaninkpel. Le bi kab ti tii u. ⁹ Baah kab nnyun ngbaan ti tii u na, le mu kpaldndaan. Le u wub lik, kaa nyi mu aah nyan nin chee na. Bitutum bi kab tii u na le nyi. Le u yin uja u din upii na, ¹⁰ ki nan bui u, “Binib məmək yaa ban bi tii ndaan kan, bi puen tii mu mō na la. Binib yaa nnyun ti bab kan, le bi nin tii bi ndaan mu kaa mō na. Si ma kan, saah tii bi mu puwōb na le mō ki jer saah puen tii bi mu na.”

¹¹ Nima le ye njan aajinjiiir aatuln li Yesu tun na. U nan tun lituln ngbaan Kana aatiŋ ki bi Galilee ni na ni la. Le binib kan waah kpa Uwumbər aapōn pu na. Le waadidiliib gaa u ki kii.

¹² Ubəndinn aajim ngbaan aah doo na, le u ni una ni unaatiib ni waadidiliib buen Kapenaum aatiŋ ni, ki ti ŋa iwiin ilee nima.

Yesu aah toor Uwumbər Aadichal pu na

(Matiu 21.12-13; Mak 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³ Ni nan gur siib ke Juu yaab ji Lakr-jer aajim.* Le Yesu buen Jerusalem aatiŋ ni ¹⁴ ki ti koo Uwumbər Aadichal ni, le ki kan binib ka nima ki koo inaja, ni ipiih, ni ŋinanjel. Binib bi kpelni ŋimombil na mu ka nima. ¹⁵ Le u di inmin ŋa linaalab, ki di jenn nyan inaja, ni ipiih ngbaan məmək lipaal, le ki labr binib bi kpelni ŋimombil na aateebul tiib chin, le

ŋimombil yaa tōb chee. ¹⁶ U nan tuk binib bi koo ŋinanjel na, “Di ŋinanjel ngbaan nyan lipaal man. Ni taa ki di Nte Uwumbər Aadichal ŋa kinyan.” ¹⁷ Le waadidiliib teer ke ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke, “Uwumbər, maah neen saadichal pu na bi ke mmii le aah wu mponn ni na.” Le bi bee ke ni ye Yesu aabər la.

¹⁸ Le Juu yaab baa u, “Aa ga ŋa ba aajinjiiir aawan ki mək timi ke aa kpa nsan ke aa ŋa saah ŋani pu na?”

¹⁹ Le u bui bi, “Gbaa wii Uwumbər Aadichal limina, aan m di iwiin itaa ki fiin li.”

²⁰ Le bi bui ke, “Njibin imonko ilee ni ŋiloob le bi nan di maa Uwumbər Aadichal ngbaan. Le aa bui ke aa ga di iwiin itaa fiin li ii?”

²¹ Tō, u mu aa nan len Uwumbər Aadichal aabər la. Uma ubaa aawon le u nan len. ²² N-yoonn mu u fikr nkun ni na, le waadidiliib teer ke u nan len kina. Le bi pak waah len pu na, ni Uwumbər Aagban aah len pu na.

Yesu nyi binib məmək aabimbin

²³ Yesu aah bi Jerusalem aatiŋ ni, njim ngbaan aayoonn na, le kinipaak kan waah tun lijinjiiir aatun pu na, le ki gaa u ki kii. ²⁴ Uma aa tee gaa bi ki kii; ²⁵ ba pu? u nyi binib məmək aabimbin. Waa ban ke ubaa nyaa u binib aabər. Uma ubaa nyi binib aasui ni aabər.

* **2:13** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatiŋ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

3

Yesu aah tuk Nikodemus pu na

¹ Uja ubaa mu nan bi nima, bi nan yin u ke Nikodemus, u nan ye Farisii aanii la, ki ye Juu yaab aaninkpel ubaa. ² Le u buen Yesu chee kinyeek ki nan bui u ke, “Uməməkɾ; ti nyi ke aa ye Uməməkɾ u nyan ni Uwumbər chee na la; ba pu? ubaa aan ηmaa tun lijnjiir aatun ke saah tun pu na, see Uwumbər bi u chee.”

³ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamən la, bi yaa kaa ma unii lelee kan, waan ηmaa koo Uwumbər aanaan ni.”

⁴ Nikodemus nan baa u, “Unii yaa por kan, bi ga ηa kinye ki ki ma u lelee? U ga ηmaa gir koo una aaponn ni aan bi ki ma u uu?”

⁵ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamən la, Uwumbər Aafuur Nyaan yaa kaa ma unii lelee aan bi muin u nnyun ni kan, waan ηmaa koo Uwumbər aanaan ni. ⁶ Unibən aah ma u na ye unibən la. Uwumbər Aafuur Nyaan aah ma u na ye Uwumbər Aafuur Nyaan yoo la. ⁷ M tuk si la, see bi ki ma nimi lelee. Maah tuk si pu na, taa cha ni gar nimi. ⁸ Libuln daar cha laah ban nin chee na, le aa ηun laah kpa kifuuk pu na, kaa nyi laah nyan ni nin chee na, ki mu aa nyi laah cha nin chee na. Ni bi kina le ki tii unii umək Uwumbər Aafuur Nyaan ma u na.”

⁹ Le Nikodemus baa u, “Ni ga ηa kinye aan ki ηa kina?”

¹⁰ Le Yesu baa u, “Aa ye unii u mək Israel yaab Uwumbər

aakaal na, le kaa bee maah len pu na aatataa aa? ¹¹ M tuk si mbamən la, ti len taah nyi pu na la, ki tuk binib tin-imbil aah kan pu na, le naa gaa taah len pu na. ¹² M tuk nimi dulnyaa wee ni aabər, le naa pak ti, ka m yaa tuk nimi paacham aabər kan, ni ga ηa kinye ki pak ti? ¹³ Ubaa aa kee buen paacham see min Unibən Aabo u [bi paacham ki] nyan ni paacham na.

¹⁴ “Moses aah nan di uwaa fin ndə pu ki di chəən paacham nteersakpiin ni pu na, see bi di min Unibən Aabo mu chəən paacham kina, ¹⁵ aan unii umək gaa mi ki kii na li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na.”

¹⁶ Uwumbər aah gee dulnyaa aanib sakpen pu na, nima le u di Ujapənbaal tii ni ke unii umək gaa u ki kii na taa kpo, u li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁷ Uwumbər tun ni Ujapəən dulnyaa ni. Waa tun ni u ke u nan ji dulnyaa wee ni aanib tibər, u tun ni u ke u gaa bi lii la.

¹⁸ Unii umək gaa u ki kii na, Uwumbər aa len ke waabər bii. Unii umək kaa gaa u ki kii na, Uwumbər len ke waabər bii a. Waah kaa gaa Uwumbər Aajapənbaal ki kii na, nima le cha Uwumbər len ke waabər bii. ¹⁹ Uwumbər aah ga ji bi tibər pu na le ye ke nwiihn dan dulnyaa ni, le binib yii mu, le ki gee mbəmbəən ni; ba pu? baat- uln aa ηan. ²⁰ Unii umək tun lituln li kaa ηan na, u nan nwiihn la, kaan dan nwi-

ihn ponn ni, binib taa kan waah tun pu na. ²¹ Unii umək tun lituln li njan na kan, u choo nwiihn ponn ni ke unii məmək nan kan waah tun pu na, ke u tun Uwumbər aah gee pu na la.

Jənn aah len Yesu aabər pu na

²² Yesu aah len tibər timina ki ti doo na, le u ni waa-didiliib buen Judea aatiŋ ni, ki ti bi nima ki muini binib nnyun ni. ²³ Jənn mu nan bi muini binib nnyun ni. U nan bi Enonn aatiŋ ni, Salim aatiŋ chee, nnyun aah wiir nima chee pu na. Le binib choo u chee, le u muini bi nnyun ni. ²⁴ Baa nan kee chuu u nja kiyondiik ni n-yoonn ngbaan.

²⁵ Le Jənn aadidiliib ni juu aanii ubaa nan kpak təb kinikpakpak, baah muini binib nnyun ni pu na pu. ²⁶ Le bi dan Jənn chee ki nan tuk u, “Uməmək, lik, unii u nan bi aa chee Jəddann aaməɗapuul na, aan aa nan tuk binib waabər na, u mu gur bi muini binib nnyun ni, le binib məmək gur chaa u chee.”

²⁷ Le Jənn bui bi, “Ubaa aan nmaa nja nibaa see Uwumbər le tii u. ²⁸ Nimi nibaa njan m len ke maa ye Kristo u ga gaa binib lii na; Uwumbər tun ni mi ke m li ye Kristo aasaloln ki toor nsan tii u. ²⁹ Usapəɗon yaa kun uchal do kan, uchal le yeh u. Le uchal aajə u si u chee ki njan waaneel na kpa mpopiin pam. Nima le cha m

mu kpa mpopiin mbaməm.* ³⁰ Ni njan ke uma Kristo li moo kani mpəɗon, le m ma gur.”

Unii u nyan ni paacham na aabər

³¹ Uma u nyan ni paacham na le jer binib məmək. Unii u nyan ni dulnyaa ni na ye dulnyaa ni aanii la, ki len dulnyaa ni aabər la. Yesu u nyan ni paacham na le jer binib məmək. ³² U tuk binib waah kan pu na, ni waah njan pu na. Ubaa mu aa gaa waah len pu na. ³³ Unii umək gaa waah len pu na, u kii ke Uwumbər ye mbaməndaan la. ³⁴ Yesu u Uwumbər tun ni u na le len uma Uwumbər aabər; ba pu? Uwumbər di Waafuur Nyaan mu kaa kpa njan na gbiin u. ³⁵ Uwumbər gee Ujapəɗon Yesu ki di mpəɗon məmək nja unjaal ni. ³⁶ Unii umək gaa Uwumbər Aajapəɗon ki kii na le kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. Unii umək kaa kii Uwumbər Aajapəɗon aaməb na, waan kan liməfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbər gee liŋuul u pu n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

4

Yesu aah tuk Samaria aatiŋ aapii pu na

¹ Le Farisii yaab njan ke Yesu nja binib waadidiliib ki muin bi nnyun ni ki jer Jənn aah nja pu na. ² Yesu ubaa mu aa muin binib nnyun ni. Waadidiliib na le muini bi. ³ Tə, waah bee ke Farisii yaab

* 3:29 : Uja ni usapəɗon ngbaan si Yesu ni waanib aasisii la, Jənn le ye ujo.

nyun kina na, le u nyan Judea aatin ni, ki ki gir buen Galilee aatin ni. ⁴ Waah cha na, le u neen ke u dii Samaria* aatin ni.

⁵ Le u ti fuu Samaria aatin kibaa ni, bi yin ki ke Saika. Bukpaab bu Jakob nan di tii u japɔɔn Josef na aa daa nima chee. ⁶ Jakob aanyunbun mu bi nima chee. Le Yesu aah chuun na, u bak a. Nima le u kal nnyunbun ngbaan aamɔgbeln pu. Nwiin nan bi kaasisik ni.

⁷ Le Samaria aapii ubaa dan u nan lu nnyun. Le Yesu bui u, “Pu mi nnyun m nyu.”

⁸ Waadidiliib na puun buen kitin ponn ni bi ti daa tijikaar.

⁹ Le upii ngbaan bui u, “Aa ye Juu aanii la, m mu ye Samaria aapii la. Ba pu aa bui mi ke m tii si nnyun?” Juu yaab ni Samaria yaab aa kpaani tɔb chee, nima le cha u len kina.

¹⁰ Le Yesu bui u, “Aa yaa ba nyi Uwumbɔr aah tii binib pu na, ki yaa ba nyi unii u mee si nnyun na kan, aa ba ga bui u ke u tii si nnyun mu ye limɔfal aanyun na, le u ba ga tii si.”

¹¹ Le upii ngbaan bui u, “Maaninkpel, saa kpa goomaa, nnyunbun ngbaan nyoo, aa ga kan limɔfal aanyun ngbaan la chee?”

¹² Tiyaaja Jakob, ni u japɔtiib, ni waawakor nan nyu nnyunbun ngbaan ni la. Uma le nan tii timi nnyunbun ngbaan. Aa jer uma la aa?”

¹³ Le Yesu bui u, “Unii umɔk nyu nnyun mue na, nnyun-yuu ga ki chuu u. ¹⁴ Unii umɔk nyun maah ga tii u nnyun mu na, nnyunyuu aan ki chuu u. Maah ga tii u nnyun mu na, mu ga li ye nnyunbun mu bu u ponn ni kaan foor na, mu ga tii u limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

¹⁵ Le upii ngbaan bui u, “Maaninkpel, tii mi nnyun ngbaan aan nnyunyuu taa ki chuu mi, aan m taa ki dan do nan lu nnyun.”

¹⁶ Le Yesu bui u, “Li cha ki ti yin ni aachal, aan ki gir ni.”

¹⁷ Le u bui u, “Maa kpa chal.”

Le Yesu bui u, “Saah len ke saa kpa chal na, ni ye mbamɔn la. ¹⁸ Aa nan kpa chatiib binmu la. Saah bi uja u chee dandana na aachal aa ye u. Saah len pu na, aa len mbamɔn la.”

¹⁹ Le upii ngbaan bui u, “Maaninkpel, m bee ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr la.

²⁰ Timi Samaria yaab aayaa-jatiib nan dooni Uwumbɔr lijool limina paab la, le nimi Juu yaab ma bui ke ni njan ke binib li dooni Uwumbɔr Jerusalem aatin ni.”

²¹ Le Yesu bui u, “Upii, pakn maah ga len pu na, n-yoonn choo, binib aan nan ki doon Tite Uwumbɔr lijool limina paab, ki mu aan ki doon u Jerusalem aatin ni. ²² Nimi Samaria yaab dooni Uwumbɔr u naa nyi u na. Timi Juu yaab ma dooni Uwumbɔr u ti nyi u na la. Unii u ga gaa

* 4:4 : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mɔ.

dulnyaa ni aanib lii na nyan ni Juu yaab aakaasisik ni la. ²³ N-yoonn choo, ki mu fuu ni a, le binib bi dooni Tite Uwumbør mbaməm na ga li dooni u bisui ni, Waafuur Nyaan aapəon pu. Uwumbør ban binib kina aaboln le bi li dooni u. ²⁴ Uwumbør ye kifuurk la. Le binib bimək dooni u na li dooni u bisui ni, Waafuur Nyaan aapəon pu.”

²⁵ Le upii ngbaan bui u, “M nyi ke Masiya† u bi yin u ke Kristo na ga dan. U yaa fuu ni kan, u ga nan tuk timi tiwan məmək aah bi pu na.”

²⁶ Le Yesu bui u, “Min u bi len aa chee na, m ye uma.”

²⁷ Libuul ngbaan ni le waadidiliib fuu ni. Baah nan mui u ni upii bi len təb chee tibər na, ‡ le ni gar bi pam; ubaa mu aa baa upii ngbaan, “Aa ban ba?” kaa baa Yesu mu, “Ba pu aa len u chee tibər?”

²⁸ Le upii ngbaan di waanyunbuul siin, ki buen kitin ni, ki ti bui binib ke, ²⁹ “Dan nan lik man uja u tuk mi maah nan tun pu na məmək na. Uja ngbaan ga li ye Kristo u ga gaa timi lii na la aa?” ³⁰ Le bi nyan kitin ni ki cha u chee.

³¹ Upii ngbaan aah gir buen kitin ni na, le Yesu aadidiliib nan bi gan ni u ke, “Uməmək, ji tijikaar.”

³² Le u bui bi, “M kpa tijikaar ti naa nyi tibər na m ji.”

³³ Waah len kina na le waadidiliib baa təb, “Ubaa le

taanin joo ni tijikaar nan tii u uu?”

³⁴ Le u bui bi, “Maajikaar le ye ke m ŋa Uwumbør u tun ni mi na aah gee pu na, ki tun waatuln doo. ³⁵ Ni ŋakl liy-atanakl ke, ‘Ni gur inmal inaa le ni ŋeer lijikaacheel.’ Tə, m tuk nimi la, jaar lik man, tijikaar ŋeer licheel a. ³⁶ Unii u chee na ga kan tipar, ki ga di binib koon Uwumbør aanaan ni, aan bi kan liməfal li kaa kpa ndoon na. Nima le ga cha unii u bun na, ni unii u chee na məmək li kpa mpopiin. ³⁷ Bi len ke ‘Ubaa bun, le uken chee,’ le ti gbii; ³⁸ ba pu? m tun nimi, ni ti chee tijikaar ti naa tun taatuln na. Biken aatuln pu, le ni jin tinyoor.”

³⁹ Le upii ngbaan tuk Samaria yaab bi bi kitin ngbaan ni na ke Yesu tuk u waah nan tun pu na məmək, nima le cha bi ponn ni pam gaa Yesu ki kii. ⁴⁰ Le bi dan u chee, ki gan u ke u li bi bi chee. Le u ŋa bi chee iwiin ilee.

⁴¹ Le binib bi gaa u ki kii waaliin pu na wiir ki jer binib bi gaa u ki kii upii ngbaan aaliin pu na. ⁴² Le bi tuk upii ngbaan, “Ti gaa u ki kii la; naa ki ye saaliin pu le ti gaa u ki kii. Timi tibaa ŋun waah len pu na, ki bee ke u sil ye Kristo u ga gaa dulnyaa ni aanib lii na.”

† 4:25 : Hiibru aaliin ni, bi yin u ke Masiya, le ki yin u ke Kristo, Griik aaliin ni. Naatataa le ye ke “Unii u ga gaa binib lii na.” ‡ 4:27 : Juu yaab aabimbin aah nan bi pu na, uja ni upii u kaa ye upuu na aan gbaa təb chee tibər.

Yesu aah cha uninkpel ubaa aabo pɔɔk pu na

⁴³ Yesu aah bi bi chee iwiin ilee na, le u nyan nima ki buen Galilee aatinj ni. ⁴⁴ Uma ubaa le len ke Uwumbɔr aabɔnabr ma kan, udo aatinj ni aanib aan nyun u. ⁴⁵ Waah ti fuu Galilee aatinj ni na le bi gaa u; ba pu? bi mu nan buen Jerusalem bi ti ji njim ngbaan, ki kan waah tun lijnjiir aatun njimɔk na, njim ngbaan yoonn.

⁴⁶ Le u ki dan Galilee aatinj kibaa ni, bi yin ki ke Kana, waah nan cha nnyun kpaln ndaan nin chee na. Le ubɔrkpaan aakpambalb ponn ni ubaa bi Kapenaum aatinj ni. Le uɔapɔɔn bun. ⁴⁷ Uninkpel ngbaan nan njun ke Yesu nyan ni Judea aatinj ni ki bi Galilee aatinj ni. Le u buen Yesu chee, le ki ti ganj u ke u dan udo, ki nan cha uɔapɔɔn u ban u kpo na aaween sɔɔ. ⁴⁸ Le Yesu bui u, “Ni yaa kaa kan lijnjiir aatun kan, naan gaa mi ki kii.”

⁴⁹ Le uninkpel ngbaan bui u, “Ndindaan, dan mala. Aa yaa taan kan, aa ga nan mui maabo kpo a.”

⁵⁰ Le Yesu bui u, “Li dii saasan. Aajapɔɔn kan limɔfal la.”

Le uja ngbaan pak Yesu aah len pu na, ki labr kun. ⁵¹ Waah paan ni nsan pu na le waatutum tooh ni u nsan ni ki nan bui u ke waabo na kan limɔfal a.

⁵² Le u baa bi, “Bayoonn ni sɔɔ?” Le bi bui u, “Fen na, nwiin aah kpar buyoonn na, le uwon sɔɔ.” ⁵³ Le uja

ngbaan mu bee ke n-yoonn mu Yesu fe bui u ke uɔapɔɔn kan limɔfal na le na. Kina pu le cha u ni waachiln ni aanib mɔmɔk gaa Yesu ki kii.

⁵⁴ Nimina le nan nja lijnjiir aatuln leler le u tun waah nyan ni Judea aatinj ni ki bi Galilee ni na.

5

Yesu aah cha uja pɔɔk nnyunbun chee pu na

¹ Nee aapuwɔb le Juu yaab aajim mubaa nan bi. Le Yesu buen Jerusalem. ² Jerusalem ponn ni le nnyunbun mu waa na bi ipiih aabisamɔb chee. Juu yaab aaliin ponn ni bi yin nnyunbun ngbaan ke Betsata. Tinaamboln tinmu nan si gob nnyunbun ngbaan. ³ Le bibum wiir ki dɔ tinaamboln ngbaan ponn ni. Bi nan ye bijoom, ni biwɔb, ni binib bi aawon faan na, [ki dɔ kii buyoonn nnyun ga fii yey na; ⁴ ba pu? nwiin nwiin le Uwumbɔr aatuun ubaa sunn ni ki nan koo nnyunbun ni, ki ti kur nnyun. Bundaln u yaa ti dan nan kur nnyun na kan, ubun u puen koo nnyun ni na kan, le u pɔɔk.] ⁵ Le uja ubaa bi nima ki bun njibin piitaa ni njiniin. ⁶ Le Yesu kan u, u dɔ nima, le ki bee ke u bun ni yunn. Le u baa u, “Aa ban aa pɔɔk aa?”

⁷ Le u bui u, “Ndindaan, nnyun yaa fii yey kan, maa kpa unii u ga di mi koon nnyun ni na. M yaa ban m koo nnyun ni kan, le ubaa puen mi ki koo.”

⁸ Le Yesu bui u, “Fiin ki yoor saawandookaan ki li chuun.”
⁹ Libuul ngbaan ni le u pɔɔk, le ki yoor waawandookaan, ki bi chuun.

Liyaadaal ngbaan nan ye Juu yaab aakpaakool daal la. ¹⁰ Nima pu le Juu yaab bui uja u pɔɔk na, “Din ye likpaakool la. Saah yoor saawandookaan na, aa bii timi aakaal.”

¹¹ Le u bui bi, “Uja u tii mi laafee na, uma le bui mi ke m yoor maawandookaan ki li chuun.”

¹² Le bi baa u, “Nma ye u bui si ke aa yoor saawandookaan ki li joo chuun na?”

¹³ Le uja u pɔɔk na aa nyi unii u ye na; ni ba ye kinipaak ni la, le Yesu nyan nima ki buen.

¹⁴ Nee aapuwɔb le Yesu kan u Uwumbɔr Aadichal ni le ki bui u, “Lik, aa pɔɔk a. Aa taa ki tun titunwanbir aan ki taa ki kan falaa u jer saah kan u na.”

¹⁵ Le uja ngbaan buen ti tuk Juu yaab ke Yesu le ye uja u cha u pɔɔk na. ¹⁶ Nima pu le Juu yaab nan muk Yesu, ke ba ɲa u tii ubun laafee likpaakool daal. ¹⁷ Le Yesu bui bi, “Nte Uwumbɔr beenin tun lituln le ki nan saa dandana wee, le m mu bi tun.”

¹⁸ Waah len kina na, le Juu yaab moo ban bi ku u; ba pu? naa ye waah bii likpaakool daal aakoobil na baanja, u yin Uwumbɔr ke Ute. Waah yin u ke Ute na, u di ubaa ɲaɲ Uwumbɔr la.

Yesu aah kpa tininkpir pu na

¹⁹ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, min Uwumbɔr Aajapɔɔn aa ɲmaa ɲa nibaa mbaa pu. Maah kan Nte Uwumbɔr aah ɲani pu na, le m ɲani; waah ɲani pu na, le min Ujapɔɔn mu ɲani kina; ²⁰ ba pu? Nte Uwumbɔr gee mi Ujapɔɔn, ki mɔk mi waah tun pu na mɔmɔk. U ga mɔk mi lituln li jer limina na ke m tun, aan ni moo gar nimi. ²¹ Nte Uwumbɔr aah fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tii bi limɔfal pu na, kina le min Ujapɔɔn mu tii maah lee bi na limɔfal. ²² Nte Uwumbɔr aa ji unii ubaa tibɔr, u cha min Ujapɔɔn le ji binib mɔmɔk aabɔr, ²³ aan binib mɔmɔk nyuɲ min Ujapɔɔn ke baah nyuɲ Nte Uwumbɔr pu na. Unii umɔk kaa nyuɲ min Uwumbɔr Aajapɔɔn na, waa nyuɲ Uwumbɔr u tun ni mi na le na.

²⁴ “M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk ɲun maaliin ki gaa Uwumbɔr u tun ni mi na ki kii na, u kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr aan ji u tibɔr. U nyan nkun ni, ki kan limɔfal a. ²⁵ M tuk nimi mbamɔn la, n-yoonn choo, ki mu fuu ni a, le binib bi kpo na ga ɲun min Uwumbɔr Aajapɔɔn aaneel pu, le bi ɲun na ga kan limɔfal. ²⁶ Nte Uwumbɔr ye Umɔfadaan la, le ki ɲa min Ujapɔɔn mu Umɔfadaan, ²⁷ ki tii mi mpɔɔn ke m ji binib tibɔr; ba pu? m ye Unibɔn Aabo la. ²⁸ Ni taa cha nimina gar nimi man. N-yoonn choo, le binib bimɔk bi ɲikaakul ni na ga ɲun maaneel pu, ²⁹ ki nyan ni.

Binib bi nan tun lituln li njan dulnyaa wee ni na ga fikr ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Binib bi nan tun lituln li kaa njan na ga fikr ki kan ntafadaan.”

Tiwan ni mɔk ke Yesu sil nyan ni Uwumbɔr chee na

³⁰ “Maa nmaa na nibaa mbaa pu. M ji binib tibɔr, Uwumbɔr aah tuk mi pu na la. Maah ji bi tibɔr pu na, ni njan; ba pu? maa ban maageehn, m ban Uwumbɔr u tun ni mi na aageehn la.

³¹ “M yaa tuk nimi maah ye pu na kan, ni ga len ke taa gbii. ³² Ubaa mu bi ki len maah ye pu na. Uma le ye Uwumbɔr. M nyi ke waah len pu na, ti gbii. ³³ Ni nan tun binib Jonn chee. U mu nan tuk nimi maah ye pu na, ki tuk nimi mbamɔn. ³⁴ Naa ye ke m ban unibɔn aaseeraa la. M ban ke ni nmar, nima le cha m teer nimi Jonn aah len pu na. ³⁵ Jonn nan bi ke karyaa u gaal mmii ki wiin na la. Ni nan gee ke ni li bi waawiihn ni, ni yunn siib, ki nan kpa mpopiin. ³⁶ Jonn nan tuk nimi maah ye pu na. Tiwan nibaa mu bi ki ji seeraa ki tii mi, ki jer Jonn aaseeraa. Nte Uwumbɔr tii mi lituln ke m tun li ki doo. Lima le m tun. Lituln ngbaan le ji seeraa ki tii mi ke Nte Uwumbɔr tun ni mi dulnyaa wee ni. ³⁷ Nte Uwumbɔr u tun ni mi na, uma ubaa le ji seeraa ki tii mi. Naa kee njan waaneel, ki mu aa kee kan unimbil wɔb. ³⁸ Waaliin aa bi nisui ni; u tun ni mi ni chee,

le naa pak maah len pu na; nima le mɔk ke waaliin aa bi nisui ni. ³⁹ Ni karni Uwumbɔr Aagban ke ni bee kaah len pu na; ba pu? ni dak ke ni ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na ki ponn ni. Kigban ngbaan len maabɔr le na. ⁴⁰ Le naa kii ke ni dan m chee, aan ki kan limɔfal.

⁴¹ “U nyuɲni mi na aa ye unibɔn. ⁴² M nyi nimi ke naa gee Uwumbɔr. ⁴³ M dan ni chee Nte Uwumbɔr aayimbil pu, le naa gaa mi. Ubaa mu yaa dan ni chee uma ubaa aayimbil pu kan, ni ga gaa uma. ⁴⁴ Ni nyuɲni tɔb la, kaa ban ke Uwumbɔr, u ye Uwumbɔr baan na, li nyuɲni nimi. Ni ga na kinye aan ki gaa mi ki kii? ⁴⁵ Ni taa dak ke m ga bii nimi Nte Uwumbɔr chee. Ubaa le bi ki ga bii nimi. Uma le ye Moses. Ni mak ke ni ga nmar waamɔbon pu. ⁴⁶ Tɔ, ni yaa ba pak waamɔbon kan, ni ba ga pak m mu aaliin; ba pu? maabɔr le u nme. ⁴⁷ Ni yaa kaa pak waah nme pu na kan, ni ga na kinye ki pak maah len pu na?”

6

Yesu aah kpiin binib njichur njijmu pu na

(*Matiu 14.13-21; Mak 6.30-44; Luk 9.10-17*)

¹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le u puur Galilee Aanyusakpem. Bi yin mu ke Galilee, le ki ki yin mu ke Tiberias. ² Kinipaak nan dii u. Bi kan waah tun lijinjiir aatun ki tii bibum laafee pu na, nima le cha bi dii u. ³ Le

u jon lijoor paab, le u ni waa-
didiliib kal kitin nima. ⁴ Ni
nan gur siib Juu yaab ji njim
mu bi yin mu ke Lakr-*jer* aa-
jim na.* ⁵ Le Yesu yaar lik, le
ki kan kinipaak choo u chee.
Le u baa Filip, “Ti ga daa ti-
jikaar la chee aan binib ng-
baan ji?” ⁶ Uma ubaa nyi
waah ga *ŋa* pu na, le ki baa
Filip kina ke u lik ke u ga len
kinye.

⁷ Le Filip bui u, “Ti yaa di
iwiin ikui ilee aapal daa ti-
jikaar kan, taan fuu bi məmək
kan siisii ki ji.”

⁸ Le waadidiliib ponn ni
ubaa, bi yin u ke Andru aan
u ye Simonn Piita aanaal
na, bui u ke, ⁹ “Unachipənbo
ubaa bi do ki joo *ŋiboroboro*
kpin *ŋin*mu ni *njanbim*
mulee; binib ngbaan mu aah
wiir pu na, nimina ga *ŋa* bi
ba?”

¹⁰ Le Yesu bui bi, “Cha binib
ngbaan kal kitin.” Timosənn
nan wiir nima chee. Le bi
kal kitin. Bijab ga nan li
fuu *ŋichur* *ŋin*mu. ¹¹ U nan
yoor *ŋiboroboro* *kpin* *ŋin*mu
ngbaan, le ki doon Uwumbər,
ki geei geei ki tii binib bi ka
kitin na, le ki geei geei *njan-*
bim mulee na mu, ki tii bi,
bimək aah ban pu na. ¹² Le
bi məmək *ŋman* ki ti bab.
Baah *ŋman* ki ti bab na, le
u bui waadidiliib, “Kuun ni
baah *ŋman* gur ni na man, ni-
baa taa bii.” ¹³ Baah *ŋman*
ŋiboroboro *kpin* *ŋin*mu ki ti
bab ki gur ni na, bi nan

kuun ni gbiin tibəəkur kipiik
ni tilee la.

¹⁴ Binib ngbaan aah kan
Yesu aah tun lijnjiir aatuln
ngbaan pu na, le bi bui ke,
“Uja wee sil ye Uwumbər
aabənabr u bi nan len ke u
ga dan dulnyaa wee ni na la.”
¹⁵ Yesu nan bee ke bi ban bi
chuu u mpəən ki di *ŋa* baabər.
Nima pu le u nyan bi chee,
ki ki buen lijoor ngbaan paab
ubaa.

*Yesu aah chuun nnyun pu
pu na*

(*Matiu 14.22-33; Mak 6.45-
52*)

¹⁶ Kijook aah joor
na, le waadidiliib buen
nnyusakpem ni, ¹⁷ ki ti koo
buŋəb ni, ki cha nnyusakpem
aadapuul, Kapenaum aatin
ni. Waa nan kee fuu bi chee,
le ni mue. ¹⁸ Le libuln daar ki
pəə sakpen, le tinyunkpenn
feeni. ¹⁹ Baah *ŋaal* *buŋəb* ki
pii mal bitaa, bee binaa na,
le bi kan u chuun nnyun pu
ki choo, ki duun ni *baanəb*
chee. Le ijawaan chuu bi.
²⁰ Le u bui bi, “Min ye. Taa
san ijawaan man.” ²¹ Waah
len kina na, le bi nan kpa
mpopiin ki yoor u *ŋa* *buŋəb*
na ni. Libuul ngbaan ni le bi
fuu baah cha kitin ki ni na.

*Kinipaak ngbaan aah ban
Yesu pu na*

²² Ki woln kitaak le kini-
paak ki gur nnyusakpem
aadapuul na kan ke *buŋəb*
bubaa aa ki bi bi chee nima,
ki nyi ke *buŋəb* bubaa baanja
le fe bi nima, ki nyi ke Yesu

* 6:4 : Israel yaab nan ji Lakr-*jer* aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan
bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

aa fe koo bunɔb ngbaan ni, waadidiliib chee, bi fe buen bibaa la. ²³ Le inɔi nyan ni Tiberias aatin ni, ki duun ni nin chee Yesu fe doon Uwumbɔr ki tii bi tijikaar bi ji na. ²⁴ Kinipaak ngbaan kan ke Yesu ni waadidiliib aa ki bi. Nima pu le bi koo inɔi ni, ki cha nnyusakpem aadapuul, Kapenaum aatin ni, bi ti ban Yesu.

Yesu le ye limɔfal aajikaar

²⁵ Le bi ti kan u nnyusakpem aadapuul, le ki baa u ke, “Umɔmɔkr, aa fuu ni do bayoonn?”

²⁶ Le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, naah fe jin tijikaar bab na, nima le ni ban mi, naa ye ke ni bee lijinjiiir aatun ngbaan aatataa la. ²⁷ Ni taa cha ninimbil li man tijikaar ti ga bii na pu. Ninimbil li man tijikaar ti ga tii nimi limɔfal li kaa kpa ndoon na pu. Min Unibɔn Aabo le ga tii nimi tijikaar ngbaan; ba pu? min Unibɔn Aabo le Nte Uwumbɔr mɔk ke m ye Waanii.”

²⁸ Le bi baa u, “Ti ga ɲa kinye aan ki tun Uwumbɔr aatuln waah ban pu na?”

²⁹ Le Yesu bui bi, “Ni gaa mi, u Uwumbɔr tun ni na, ki kii man. Uwumbɔr aatuln le na.”

³⁰ Le bi baa u, “Aa ga tun lijinjiiir aatuln bayaar, aan ti kan ki pak saah len pu na? Aa ga tun bayaar? ³¹ Tiyaajatiib nan ji tijikaar ti bi yin ti ke mana na, nteersakpiin ni; ni ɲmee Uwumbɔr Aagban ni ke,

‘U tii bi tijikaar ti nyan ni paacham na ke bi ji.’”†

³² Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, naa ye Moses le nan tii bi tijikaar ti nyan ni paacham na. Nte Uwumbɔr le tii nimi tijikaar bamɔnn ti nyan ni paacham na. ³³ Tijikaar ti Uwumbɔr tii nimi na le ye tijikaar ti nyan ni paacham ki tii dulnyaa ni aanib limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

³⁴ Le bi bui u, “Tidindaan, li tii timi tijikaar ngbaan n-yoonn mɔmɔk.”

³⁵ Le u bui bi, “Min le ye limɔfal aajikaar. Unii umɔk dan m chee na kan, nkon aan ki chuu u. Unii umɔk gaa mi ki kii na, nnyunyuu aan ki chuu u. ³⁶ M nan tuk nimi ke ni kan mi, ki mu aa gaa mi ki kii. ³⁷ Binib bimɔk Uwumbɔr di bi tii mi na, bi ga dan m chee. Unii umɔk dan m chee na, maan yii u, m ga gaa u. ³⁸ M nyan ni paacham ke m nan ɲa Uwumbɔr u tun ni mi na aageehn la. Maa dan m nan ɲa mbaa aageehn. ³⁹ Uwumbɔr aah tii mi binib bimɔk na, u ban ke m taa cha bi ponn ni ubaa wɔɲ. U ban ke m fikr bi mɔmɔk nkun ni, kookoo aataadaal. Waageehn le na. ⁴⁰ U ban ke unii umɔk bee ke m ye Ujapɔn, ki gaa mi ki kii na, u li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Le m ga fikr u nkun ni, kookoo aataadaal. Nte Uwumbɔr aageehn le na.”

⁴¹ Le Juu yaab ɲul u pu, ke

ba ŋa u bui ke u ye tijikaar ti nyan ni paacham na. ⁴² Le bi baa tɔb ke, “Uja wee aa ye Josefaajapɔɔn Yesu uu? Ti nyi ute ni una. Ba ŋa u len ke u nyan ni paacham?”

⁴³ Le Yesu bui bi, “Ni taa ŋulni tɔb chee man. ⁴⁴ Unii ubaa aan ŋmaa dan m chee see Nte Uwumbɔr u tun ni mi na daa foor ni u m chee. Unii umɔk dan m chee na le m ga fikr u nkun ni, kookoo aataadaal. ⁴⁵ Uwumbɔr aabɔnabtiib nan ŋmee ke Uwumbɔr ga mɔk bi mɔmɔk waasan.† Unii umɔk ŋun Nte Uwumbɔr aah len pu na, ki bae waakaal na, u ga dan m chee. ⁴⁶ Ubaa aa kee kan Nte Uwumbɔr. Min u nyan ni u chee na baanja le kan u. ⁴⁷ M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk gaa mi ki kii na kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁴⁸ Min le ye limɔfal aajikaar. ⁴⁹ Niyaaajatiib bi nan jin mana ngbaan nteersakpiin ni na, bi kpo a. ⁵⁰ Unii umɔk ji tijikaar ti nyan ni paacham na aan kpo. ⁵¹ Min le ye tijikaar ti nyan ni paacham ki tii binib limɔfal na. Unii yaa ji tijikaar ngbaan kan, u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Tijikaar ti m ga tii u na, tima le ye maawon. M ga di maawon tii dulnyaa ni aanib, aan bi kan limɔfal.”

⁵² Waah len kina na, le Juu yaab kpak tɔb kinikpakpak, “Uja ngbaan ga ŋa kinye ki tii timi waawon, aan ti ji?”

⁵³ Le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, ni yaa kaa ji

min Unibɔn Aabo aawon, kaa nyu maasin kan, naa kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁵⁴ Unii umɔk ji maawon ki nyu maasin na, u kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na, le m ga nan fikr u nkun ni, kookoo aataadaal. ⁵⁵ Maawon ye tijikaar bamɔnn la. Maasin ye tiwanyukaan bamɔnn la. ⁵⁶ Unii umɔk ji maawon ki nyu maasin na, u bi m ni, le m mu bi u ni. ⁵⁷ Nte Uwumbɔr u ye limɔfal daan ki tun ni mi na, u pu le m kpa limɔfal. Unii umɔk ji mi na, m pu le u mu ga li kpa limɔfal. ⁵⁸ Timina le ye tijikaar ti nyan ni paacham na. Unii umɔk ji ti na ga li bi, ki nan saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Tijikaar timina aa bi ke tijikaar ti niyaaajatiib nan jin ti na; tijikaar ngbaan aa nan tii bi limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

⁵⁹ Yesu nan bi mmeen aadiik ni, Kapenaum aatin ni, le ki len kina.

Limɔfal li kaa kpa ndoon na aabɔr

⁶⁰ Binib bi dii u na aah ŋun kina na, le bi ponn ni pam bui ke, “Ti ye tibɔr ti pɔɔ na la. Ubaa aa ŋmaa pel ti.”

⁶¹ Le u bee usui ni ke bi ŋulni tibɔr ngbaan pu, le ki baa bi, “Timina le kiir nimi maasan ni ii? ⁶² Ni yaa ti kan min Unibɔn Aabo gir buen paacham maah nan bi nin chee na kan, ni ga len kinye? ⁶³ Uwumbɔr Aafuur Nyaan le tii binib limɔfal. Tiwon aa kpa tinyoor tibaa. Tibɔr ti m len ni chee na le tii nimi

Nfuur Nyaan ni limɔfal. ⁶⁴ Ni ponn ni bibaa mu aa gaa mi ki kii.” Yesu aah nan piin waatuhn buyoonn na, u nan nyi binib bi kaa gaa u ki kii na, ki nyi udaan u ga nan di u kooh waadim pu na. ⁶⁵ Le u ki bui bi, “Nima le cha m tuk nimi ke ubaa aa ηmaa dan m chee, see Nte Uwumbɔr cha u dan.”

⁶⁶ Nee aapuwɔb le binib bi dii u na ponn ni pam gir puwɔb kaa ki dii u. ⁶⁷ Le u baa waadidiliib kipiik ni bilee na, “Ni mu ga buen cha mi ii?”

⁶⁸ Le Simonn Piita bui u, “Ndindaan, ti ga buen ηma chee? Sin le kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na aaliin. ⁶⁹ Ti pak saah len pu na, ki bee ke aa ye Uwumbɔr Aanii u ye Chain na la.”

⁷⁰ Le u bui bi, “M nyan nimi binib kipiik ni bilee, le ni ponn ni ubaa ye kinimbɔɲ aanii.” ⁷¹ U len Judas u ye Simonn Iskariot aajapɔɔn na aabɔr la; uma Judas mu nan ye waadidiliib kipiik ni bilee na ponn ni ubaa, u ga nan di Yesu kooh waadim pu na.

7

Yesu ni unaatiib aah len tɔb chee tibɔr pu na

¹ Nee aapuwɔb le Yesu bɔ dii Galilee aatingbaan ni. Waa gee u bɔ dii Judea aatingbaan ni; ba pu? Juu yaab bi bi nima na ban ke bi ku u la. ² Ni nan gur siib, Juu yaab ji njim mu bi yin mu ke Tikakar Aajim na.* ³ Le unaatiib bui u, “Siir do, ki li

cha Judea aatinj ni, aan binib bi dii si na mu ti kan saah tun lijnjiir aatun pu na. ⁴ Unii u ban u li kpa liyimbil na, waan bɔr waah tun pu na. Aa yaa tun lijnjiir aatun kan, cha binib mɔmɔk kan saah tun pu na.” ⁵ Unaatiib mu aa nan gaa u ki kii.

⁶ Le u bui bi, “Maayoonn aa kee fuu. Nimi aayoonn bi n-yoonn mɔmɔk la. ⁷ Dulnyaa aanib aa ηmaa li nan nimi. Bi nan mi la; ba pu? m tuk bi ke baatuhn aa ηan. ⁸ Ni li cha ti ji njim ngbaan. Maan kee buen; maayoonn aa kee fuu.” ⁹ U nan len bi chee kina, ki gaar Galilee aatinj ni.

Yesu aah jin njim ngbaan pu na

¹⁰ Unaatiib aah buen bi ti ji njim ngbaan na, le u mu paan. Waa dii nsan binib aanimbil ni, ubaa aa nyi ubɔr. ¹¹ Le Juu yaab aaninkpiib ban u binib bi ji njim na ponn ni, ki baa ke u bi la.

¹² Le kinipaak na looni len waabɔr tɔb chee. Bibaa len ke u ye unibamɔnn la. Biken len ke waa ye, u ηmanni binib la. ¹³ Ubaa mu aa len waabɔr lipaal; bi san Juu yaab aaninkpiib ijawaan la.

¹⁴ Njim ngbaan aakpaakool aakaasisik ni le Yesu koo Uwumbɔr Aadichal ni, le ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ¹⁵ Le ni gar Juu yaab aaninkpiib, ke uja ngbaan aa bae mbaem; u ηa kinye ki nyi kigbanj?

¹⁶ Le u bui bi, “Maah mɔk binib na, naa ye min mbaa

* 7:2 : Lik Liifai Yaab 23.34; Ikaal 16.13.

aaməkm, ni ye Uwumbər u tun ni mi na aaməkm la. ¹⁷ Unii ubaa yaa ban ke u ŋa Uwumbər aageehn kan, u ga bee ke maah mək binib pu na, ni ye Uwumbər aaməkm la, naa ye min mbaa aaməkm. ¹⁸ Unii u len ubaa pu na, u ban ke binib nyuŋ u la. Unii u ban ke binib nyuŋ unii u tun ni u na, uma le ye mbaməndaan, kaa ŋmanni binib. ¹⁹ Moses nan tii nimi nkaal. Ni ponn ni ubaa aa dii nkaal ngbaan. Ba ŋa ni ban ni ku mi?”

²⁰ Le kinipaak ngbaan bui u, “Aa kpa kinimbəŋ la. Nma ban u ku si?”

²¹ Le u bui bi, “Maah tun lijnjiir aatuln libaa likpaakool daal na, le ni gar ni məmək. ²² Moses nan tii nimi nkaal ke ni li geei ŋichakpan. Tə, naa ye Moses le puen tii nimi nkaal ngbaan, niyaajatiib le nan puen tii nimi. Likpaakool daal, ubo u ŋeer ni gii uchakpaln na kan, ni geei la. ²³ Ni geei ubo aachakpaln likpaakool daal ke ni taa bii Moses aakaal. Le maah cha ubun aawon məmək pək likpaakool daal na, ni gee liŋuul m pu uu? ²⁴ Ni taa bii unii, kaa nyi tibər ti bi usui ni na. Puen bee tiwan ni bi usui ni na, aan ki nin len waabər mbaməm.”

Baah len Yesu aabər təb chee pu na

²⁵ Yesu aah len kina na, le Jerusalem yaab bibaa baa ke, “Uja wee le bi ban bi ku u na aa? ²⁶ Lik waah len binib aanimbil ni pu na, le ubaa aa len tibaa. Ni ye ke timi aaninkpiib sil nyi ke u

ye Kristo u ga gaa timi lii na aa? ²⁷ Kristo na yaa fuu ni kan, ubaa aan bee waah nyan nin chee na. Uja wee ma kan, ti məmək nyi waah nyan nin chee na.”

²⁸ Yesu nan bi Uwumbər Aadichal ni, ki bi tuk binib waaliin, le ki len mpəon pu, “Ni sil nyi mi ii? Ni nyi maah nyan nin chee na aa? Maa dan mbaa pu. U tun ni mi na ye mbaməndaan la. Le naa nyi u. ²⁹ Min le nyi u; uma le tun ni mi. M nyan ni u chee la.”

³⁰ Waah len kina na, le bi ban bi chuu u. Ubaa mu aa ŋa u nibaa; ba pu? waayoonn aa nan kee fuu. ³¹ Kinipaak ngbaan ponn ni binib pam le gaa u ki kii, le ki bui ke, “Kristo yaa fuu ni kan, waan tun lijnjiir aatun ki jer uja ngbaan aah tun pu na.”

Baah ban ke bi chuu Yesu pu na

³² Farisii yaab nan ŋun kini-paak ngbaan looni len Yesu aabər kina. Le bi ni Uwumbər aatotoorninkpiib tun baatutum ke bi ti chuu ni u. ³³ U nan bui kinipaak ngbaan, “M ga li bi ni chee ni yunn siib, le ki nin gir buen u tun ni mi na chee. ³⁴ Ni ga nan ban mi, kaan kan mi. Maah ga ti li bi nin chee na, naan ŋmaa buen nima chee.”

³⁵ Juu yaab nan baa təb ke, “Uja ngbaan ga buen la chee, aan taan kan u? U ga buen Juu yaab aah yaa nin chee Griik yaab aatingbaan ni na, ki ti tuk Griik yaab Uwumbər aabər aa? ³⁶ U len ke ti ga ban u, kaan kan u, kaan ŋmaa

buen waah ga li bi nin chee na. Waah len pu na aatataa ye kinye?”

Limɔfal aanyun aabɔr

³⁷ Bundaln njim ga doo na, liyaadaal le nan ye njim sakkpem. Liyaadaal ngbaan le Yesu sil ki len mpɔɔn pu, “Nnyunyuu yaa chuu u na kan, udaan dan m chee ki nan nyu. ³⁸ Uwumbɔr Aagban len ke, ‘Unii umɔk gaa mi ki kii na, limɔfal aanyun ga puu nyan ni usui ni.’” ³⁹ Waah len pu na aatataa le ye ke binib bi gaa u ki kii na, bi ga gaa Uwumbɔr Aafuur Nyaan. N-yoonn ngbaan Uwumbɔr aa nan kee tii binib Waafuur Nyaan; ba pu? waa nan kee yoor Yesu paacham.

Kinipaak ngbaan aah len Yesu aabɔr tɔb chee pu na

⁴⁰ Kinipaak ngbaan aah nun Yesu aah len pu na, le bibaa bui ke, “Uja ngbaan sil ye Uwumbɔr Aabɔnabr na la.”

⁴¹ Bibaa mu bui ke u ye Kristo u ga gaa binib lii na la.

Biken mu bui ke, “Waa ye, ke Kristo aan nyan ni Galilee aatin ni. ⁴² Uwumbɔr Aagban len ke u ga li ye tiyaaja David aayaabil, ki ga nyan ni Betlehem aatin ni, kitiŋ ki ye David do na.” ⁴³ Kinipaak ngbaan mɔk aamɔi nan bi ibaabaa la le Yesu aabɔr pu.

⁴⁴ Bibaa mu nan ban bi chuu u mpɔɔn. Ubaa mu aa ŋa u nibaa.

Juu yaab aaninkpiib aah kaa gaa Yesu ki kii pu na

⁴⁵ Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Farisii yaab aah tun bitutum ke bi ti chuu ni Yesu na, le bitutum ngbaan gir ni bi chee. Le bi baa bi, “Ba ŋa naa chuu ni u?”

⁴⁶ Le bi bui bi, “Unii ubaa aa kee len ke waah len pu na.”

⁴⁷ Le Farisii yaab na baa bi, “U ŋmann ni mu la aa?”

⁴⁸ Timi Farisii yaab ni nimi aaninkpiib ponn ni ubaa gaa u ki kii ii? ⁴⁹ Kinipaak bi kaa nyi Uwumbɔr aakaal na ma kan, tibɔbir bi bi pu la.”

⁵⁰ Nikodemus u nan buen Yesu chee kinyeek na, u mu nan ye Farisii yaab ponn ni ubaa, le ki baa bi, ⁵¹ “Timi aakaal aah dii pu na, ti ga ŋmaa bii unii kaa puen jin u tibɔr ki bee waah tun pu na aa?”

⁵² Le Farisii yaab na baa u, “Aa mu nyan ni Galilee aatin ni la aa? Aa yaa karn Uwumbɔr Aagban ni kan, aa ga bee ke Uwumbɔr aabɔnabr ubaa aa nyan ni nima.”

[⁵³ Le bi mɔmɔk kun.

8

Upii u ŋa kidagook na

¹ Yesu nan buen lijool libaa paab, bi yin li ke Olif aasui aajool. ² Le ki woln kitaak kichakpinaanyeek ni, le u gir buen Uwumbɔr Aadichal ni. Le kinipaak kuun u chee, le u kal ki tuk bi Uwumbɔr aabɔr. ³ Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab joo ni upii u bi pii u, u bi ŋani kidagook na, le ki di u siin kinipaak ngbaan aanimbiin ni, ⁴ ki bui Yesu, “Umɔmɔkr, upii wee bi ŋani kidagook, le

bi pii u. ⁵ Moses aakaal len ke unii yaa ŋa kina kan, bi yur u ŋitakpal ki ku u, tɔ, aa len waabɔr kinye?" ⁶ Baah baa Yesu kina na, bi nan bi tɔŋni u ke bi kan waataani aan ki galn u. Le u boon ki joo uŋanbil ŋmee kitin.

⁷ Bi nan beenin baa u, le u jaar ki bui bi, "Ni ponn ni u kaa kpa taani na kan, u puen mee upii wee litakpal," ⁸ ki ki boon ki joo uŋanbil ki ŋmee kitin. ⁹ Baah ŋun u len kina na, le bi mɔmɔk bolni ubaabaa; [ba pu? baalandak galn bi]. U ye uninkpel na puen boln siir, le bi mɔmɔk bolni ubaabaa, ki ti cha upii ngbaan si Yesu aanimbiin ni. ¹⁰ Le Yesu jaar ki baa u, "Upii, bi bi la chee? Ubaa aa galn si ii?"

¹¹ Le u bui u, "Ndindaan, ubaa aa galn mi."

Le Yesu bui u, "M mu aan galn si. Li cha, ki taa ki tun titunwanbir.]"

Yesu le ye dulnyaa ni aawihh

¹² Yesu nan ki len kinipaak ngbaan chee ki bui bi, "Min le ye dulnyaa ni aawihh ki wolni binib aanimbiil. Unii umɔk dii mi na aan li bi mbɔmbɔɔn ni. U ga li kpa limɔfal, ki ga li bi nwiihn ni."

¹³ Waah len kina na, le Farisii yaab bui u, "Aa ji seeraa ki tii aabaa la. Saaseeraa aa ye mbamɔn."

¹⁴ Le u bui bi, "M yaa ji seeraa ki tii mbaa kan, maaseeraa ye mbamɔn; ba pu? m nyi maah nyan ni nin chee na, ki nyi maah cha nin

chee na mu. Nimi le aa nyi maah nyan ni nin chee na, kaa nyi maah cha nin chee na mu. ¹⁵ Ni len maabɔr binibɔm aah len tibɔr pu na la. Maa len unii ubaa aabɔr. ¹⁶ M yaa len binib aabɔr kan, m len mbamɔn la; ba pu? naa ye min baanja le len baabɔr, m ni Uwumbɔr u tun ni mi na le len. ¹⁷ Nimi aakaal ponn ni, ni ŋmee ke binib bilee yaa ji seeraa ki len tibɔbaan kan, baaseeraa ye mbamɔn la. ¹⁸ M ji seeraa ki tii mbaa la. Nte u tun ni mi na mu ji seeraa ki tii mi."

¹⁹ Le bi baa u, "Aate bi la?"

Le u bui bi, "Naa nyi mi, kaa nyi Nte mu. Ni yaa ba nyi mi kan, ni ba ga li nyi Nte mu."

²⁰ Waah len kina na, u nan bi Uwumbɔr Aadichal ni, baah tii Uwumbɔr ŋimombil nin chee na. Le ubaa aa chuu u; ba pu? waayoonn aa kee fuu.

Yesu aah sur Juu yaab pu na

²¹ Le u ki tuk bi, "M ga buen nibaa chee. Ni ga ban mi, kaan kan mi, ki ga nan kpo; le Uwumbɔr aan di cha pinn nimi. Maah cha nin chee na, naan ŋmaa buen nima chee."

²² Le Juu yaab baa tɔb, "U ga ku ubaa la aa? U len ke waah cha nin chee na, taan ŋmaa buen nima chee."

²³ Le u bui bi, "Ni nyan ni taab, le m ma nyan ni paacham. Ni ye kitin pu yaab la. Maa ye kitin pu yoo. ²⁴ Nima le cha m tuk nimi ke ni ga kpo, le Uwumbɔr aan di cha pinn nimi; ba pu? ni

yaa kaa gaa mi ki kii ke m ye maah tuk nimi pu na kan, ni ga kpo, le Uwumbər aan di cha pinn nimi.”

²⁵ Le bi baa u, “Aa ye ηma?”

Le u bui bi, “Maah tuk nimi n-yoonn məmək pu na, m ye kina la. ²⁶ M ga ηmaa len tibər sakpenn ti ga bii nimi na. U tun ni mi na ye ubaməndaan la. Le m ηun waah len pu na, ki tuk dulnyaa ni aanib.”

²⁷ Yesu aah len kina na, baa bee ke u len Ute Uwumbər aabər la. ²⁸ Nima pu le u bui bi, “Ni yaa nan yoor min Unibən Aabo kitinj paacham kan, ni ga bee ke m ye maah ye u na. Ni ga bee ke maa tun nibaa mbaa pu. M len Nte Uwumbər aah tuk mi pu na la. ²⁹ U tun ni mi na bi m chee la. Waa cha m bi mbaa; ba pu? n-yoonn məmək m tun lituln li piir usui na la.”

³⁰ Yesu aah len kina na, le binib pam gaa u ki kii.

Titunwanbir aah chuu binib tinaagbiir pu na

³¹ Le u tuk Juu yaab bi gaa u ki kii na, “Ni yaa beenin joo maaməbon kan, ni sil ye maa-didiliib la. ³² Le ni ga li beer tibəbamənn. Tibəbamənn tee le ga nya nimi tinaagbiir ni.”

³³ Le bi bui u, “Ti ye Abraham aayaabitiib la. Ubaa aa kee chuu timi tinaagbiir. Ba ηa aa bui ke ti ga nya tinaagbiir ni?”

³⁴ Le u bui bi, “M tuk nimi mbamən la, unii umək tun titunwanbir na kan, u ye titunwanbir aanaagbiija la. ³⁵ Unaagbiija aan li bi udindaan do n-yoonn

məmək. Udindaan aajapəən ma ga li bi n-yoonn məmək. ³⁶ Nima pu na, min Uwumbər Aajapəən yaa nyan nimi tinaagbiir ni kan, ni ga sil nya tinaagbiir ni. ³⁷ M nyi ke ni ye Abraham aayaabitiib, le ki tee ban ni ku mi. Ni yii maaliin la. Nima le cha ni ban ni ku mi. ³⁸ M tuk nimi maah kan Nte Uwumbər chee pu na la. Ni mu ηani naah ηun nite chee pu na la.”

³⁹ Le bi bui u, “Tite le ye Abraham.”

Le u bui bi, “Ni yaa ba ye Abraham aabibaməm kan, ni ba ga tun waah nan tun pu na. ⁴⁰ M ηun tibəbamənn Uwumbər chee, le ki tuk nimi. Le ni ban ni ku mi. Abraham aa nan ηani kina. ⁴¹ Ni ηani ke nite aah ηani pu na la.”

Le bi bui u, “Taa ye mbənbim. Tite ye ubaa la. Uma le ye Uwumbər.”

⁴² Le u bui bi, “Nite yaa ba sil ye Uwumbər kan, ni ba ga li gee mi; ba pu? m nyan ni u chee le ki dan do. Maa dan mbaa pu. Uma le tun ni mi. ⁴³ Ba ηa naa bee maah len pu na aatataa? Ni ye ke naa gee ke ni ηun maaliin la. ⁴⁴ Kinimbəη aabim le ye nimi, kima le ye nite. Le ni ban ni li ηani kaah gee pu na. Dulnyaa aah nan piin buyoonn ki nan saa dandana na, ki ye unikur la. Kaa len ibamən. Mbamən aa bi ki ni. Ki yaa len inyamən kan, ki len tibər ti bi ki ni na la. Ki ye unyaməndaan la. Kima le naan inyamən. ⁴⁵ M ma len ibamən la. Nima le cha

naa pak maaliin. ⁴⁶ Ni ponn ni, ŋma ga ŋmaa mək maatunwanbir? M len ibamən la. Ba ŋa naa pak maah len pu na? ⁴⁷ Unii umək ye Uwumbər yoo na kan, uma le ŋun waaliin. Nimi le aa ŋun waaliin. Ba pu? Naa ye waanib. Nima le cha naa ŋun waaliin.”

Unii umək kii Yesu aabər na aan kpo

⁴⁸ Le bi bui u, “Taah len ke aa ye Samaria aatiŋ aanii ki kpa kinimbəŋ na, ti len mbamən la.”

⁴⁹ Le u bui bi, “Maa kpa kinimbəŋ. M nyuŋ Nte Uwumbər la. Le ni sii mi. ⁵⁰ Min le aa nyuŋni mbaa; Uwumbər le nyuŋni mi. Uma le ga ji binib tibər. ⁵¹ M tuk nimi mbamən la, unii yaa joo maaliin kan, waan kpo.”

⁵² Le bi bui u, “Dandana wee ti bee ke aa kpa kinimbəŋ la. Tiyaaja Abraham nan kpo. Uwumbər aabənabtiib mu nan kpo, le aa len ke unii yaa joo saaliin kan, waan kpo. ⁵³ Aa jer tiyaaja Abraham la aa? U nan kpo. Uwumbər aabənabtiib mu nan kpo. Aa len ke aa ye ŋma?”

⁵⁴ Le u bui bi, “M yaa nyuŋni mbaa kan, ni ye fam la; Nte le nyuŋni mi. Uma le ni len ke u ye nimi Aawumbər. ⁵⁵ Le naa nyi u. Min le nyi u. M yaa len ke maa nyi u kan, m ga li ye unyaməndaan la, ke naah ye binyaməndam pu na. M sil nyi u, ki joo waaliin. ⁵⁶ Niyaaja Abraham nan mənəni; ba pu? u ga nan kan buyoonn m ga dan na. Waah sil kan n-yoonn

mue na, nima le u nan kpa mpopiin.”

⁵⁷ Le bi baa u, “Saa ye ŋibin piŋmu aanii, ki bui ke aa nyi Abraham aa?”

⁵⁸ Le u bui bi, “M tuk nimi mbamən la, baah kaa nan kee ma Abraham buyoonn na, m nan bi.”

⁵⁹ Le bi yoor ŋitakpal bi ti mae u. Le u miln ki nyan Uwumbər Aadichal ni.

9

Yesu aah likr ujoon aanimbil pu na

¹ Waah chuun cha na, le u kan ujoon ubaa. Baah ma u na, u nan ye ujoon la.

² Le Yesu aadidiliib baa u, “Uməmək, uja ngbaan le tun titunwanbir, aan ute ni una le tun, aan bi ma u ujoon.”

³ Le Yesu bui bi, “Naa ye uja ngbaan aatunwanbir pu, ki mu aa ye ute, bee una aatunwanbir pu. U ye ujoon aan binib kan Uwumbər aah ga tun lijiniir aatun pu ki tii u na. ⁴ Ni ŋan ke ti tun Uwumbər u tun ni mi na aatun nwiihn aah laa bi pu na; mbəmbəɔn choo, le ubaa aan ki ŋmaa tun. ⁵ Maah laa bi dulnyaa ni na, m ye dulnyaa ni aawiihn ki wolni binib aanimbil la.”

⁶ Waah len kina ki ti doo na, le u tii timətan lii kitiŋ, ki di uŋaal lee, le ni ŋa titan, le ki di pəl ujoon ngbaan aanimbil, ⁷ ki bui u, “Li cha ki ti finn aanimbil nnyunbun mu bi yin mu ke Siloam na ni.” Siloam aatataa le ye ke “Bi tun u.” Le ujoon ngbaan

buen ti finn unimbil, le unimbil likr, le u gir ni.

⁸ Le udoyaab, ni binib bi nyi ke u ye uwanmeer na baa tɔb, “Naa ye uja wee le nan ka ki mee na aa?”

⁹ Bibaa bui ke u ye. Biken mu bui ke bi naahn la, waa ye.

Le uma ubaa bui ke u ye.

¹⁰ Le bi baa u, “Aa ɲa kinye aan ki likr?”

¹¹ Le u bui bi, “Uja u bi yin u ke Yesu na, uma le nan di titan pɔl nnimbil, le ki bui mi ke m li cha Siloam aanyunbun ni ki ti finn nnimbil. Le m buen ti finn, le nnimbil likr.”

¹² Le bi baa u, “U bi la chee?”

Le u bui bi, “Maa nyi.”

Farisii yaab baa u waah ɲa pu aan ki likr na

¹³ Le bi di u buen Farisii yaab chee. ¹⁴ Bundaln Yesu ɲa titan ki likr unimbil na nan ye Juu yaab aakpaakool daal la. ¹⁵ Le Farisii yaab baa uja u nan ye ujoon na, “Aa ɲa kinye aan ki ti likr?” Le u bui bi, “U di titan le pɔl nnimbil, le m finn, le nnimbil likr.”

¹⁶ Le Farisii yaab bibaa bui ke, “Uja ngbaan aa joo likpaakool daal aakaal, nima le mɔk ke waa nyan ni Uwumbɔr chee.”

Le biken mu bui ke, “Unii yaa ye utunwanbirdaan kan, u ga ɲa kinye ki tun lijnjiir aatuln ke waah tun pu na?” Le bi mɔmɔk aamɔi nan bi ibaaba.

¹⁷ Le bi ki baa uja u nan ye ujoon na, “Waah likr aanimbil na, aa len waabɔr kinye?”

Le u bui bi, “U ye Uwumbɔr aabɔnabr la.”

¹⁸ Le baa pak ke u nan ye ujoon le ki likr. Le bi yin ni ute ni una, ¹⁹ ki nan baa bi, “Nijapɔɔn le na aa? Naah ma u na, u ye ujoon la aa? tɔ, u ɲa kinye ki likr dandana wee?”

²⁰ Le ute ni una bui bi, “Ti nyi ke tijapɔɔn ye. Taah nan ma u na, u ye ujoon la. ²¹ Ti mu aa nyi waah ɲa pu ki likr dandana wee na, ki mu aa nyi udaan u likr unimbil na. U mu aa ki ye ubo. Baa u man. U ga tuk nimi waabɔr.” ²² Budabu cha bi len kina na le ye ke bi san Juu yaab aaninkpiib ijawaan; ba pu? Juu yaab aaninkpiib nan puun len ke unii yaa bui ke Yesu le ye Kristo u ga gaa binib lii na kan, bi ga nyan udaan mmeen aadiik ni. ²³ Nima le ute ni una bui ke, “Waa ki ye ubo. Baa u man.”

²⁴ Le Farisii yaab ki yin uja u nan ye ujoon na, le ki nan bui u, “Nyun Uwumbɔr. Ti nyi ke uja ngbaan le ye titunwanbirdaan.”

²⁵ Le u bui bi, “Maan ɲmaa bee ke u ye titunwanbirdaan, bee waa ye. Maah nyi ni na le ye ke m nan ye ujoon la. Dandana wee nnimbil likr a.”

²⁶ Le bi baa u, “U ɲa kinye aan ki likr aanimbil?”

²⁷ Le u bui bi, “Dandana wee le m tuk nimi. Le naa gee ke ni ɲun. Ba pu ni ban ke m ki gir tuk nimi? Ni mu ban ke ni ɲa waadidiliib la aa?”

²⁸ Waah len kina na, le bi sii u, ki bui u, “Aa ye waadidiir la. Tima kan, ti ye

Moses aadidiliib la. ²⁹ Ti nyi ke Uwumbər nan len Moses chee tibər. Uja ngbaan ma kan, taa nyi waah nyan nin chee na.”

³⁰ Le u bui bi, “U likr nnim-bil la. Le naa nyi waah nyan nin chee na. Ni gar mi pam.

³¹ Ti nyi ke Uwumbər aan n̄un titunwanbirdam aameen. Unii yaa dii Uwumbər ki n̄a Uwumbər aageehn kan, uma le Uwumbər ga n̄un waameen. ³² Dulnyaa aah piin ki nan saa din na, baa kee n̄un ke unii likr unii u bi ma u ijoon ni na aanim-bil. ³³ Uja ngbaan yaa kaa nyan ni Uwumbər chee kan, waa ba ga n̄maa n̄a nibaa.”

³⁴ Le bi bui u, “Bi ma si aa ye titunwanbirdaan la. Aa ye n̄ma ki mək timi?” le ki jenn nyan u mmeen aadiik ni.

Yesu aah wolni binib aan-imbil pu na

³⁵ Yesu nan n̄un ke bi nyan u. Le u ti kan u, le ki baa u, “Aa gaa Uwumbər Aajapɔɔn ki kii ii?”

³⁶ Le u baa u, “Ndindaan, n̄ma ye Uwumbər Aajapɔɔn? Tuk mi aan m gaa u ki kii.”

³⁷ Le Yesu bui u, “Aa waa u. Uma le len aa chee tibər na.”

³⁸ Le u bui u, “Ndindaan, m gaa si ki kii,” le ki gbaan unimbiin ni, ki pak u.

³⁹ Le Yesu bui ke, “M dan dulnyaa wee ni, m nan ji binib tibər, ki woln binib bi aanim-bil aa woln na aanim-bil, ki jɔb binib bi aanim-bil woln na aanim-bil.”

⁴⁰ Le Farisii yaab bi bi u chee na n̄un waah len pu na, le ki baa u, “Ti mu aanim-bil aa woln aa?”

⁴¹ Le u bui bi, “Ninim-bil yaa kaa ba woln kan, naa ba ga li kpa ngalm. Le ni len ke ninim-bil woln, nima pu le ni kpa ngalm.”

10

Ipiih aabɔkpuŋ aayatanakl

¹ “M tuk nimi mbamɔn la, unii u loon ki koo ipiih aabɔkpuŋ ni, kaa dii mbisamɔb na, u ye unaayuk la, ki ga peel ipiih mpɔɔn.

² Unii u dii mbisamɔb koo ni na, uma le ye upihdaan.

³ Unii u kii mbisamɔb na ga piir tii u. Le ipiih n̄un waaneel. U yin uma ubaa aapiih aayim-bil, le i nyan ni.

⁴ U yaa nyan waapiih mɔmɔk kan, le u loln nsan, le i paa u pu; ba pu? i nyi waaneel.

⁵ Yaan dii uniyayan. I ga san u chee; ba pu? yaa nyi waaneel.”

⁶ Yesu n̄ak bi liyatanakl ngbaan, le baa bee laatataa.

Yesu aah ye upihdaanyaan pu na

⁷ Baah kaa bee liyatanakl ngbaan aatataa na, le u ki bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, min le ye ipiih aabɔkpuŋ aabisamɔb. ⁸ Binib bimɔk puen mi ki dan na, bi nan ye binaayukb la, ki nan ban bi peel ipiih mpɔɔn. Ipiih aa nan pel baaneel. ⁹ Min le ye Uwumbər aanaan ni aabisamɔb. Unii yaa dii mi ki koo ni kan, u ga n̄mar, ki ga

* 10:9 : Naatataa le ye ke binib bi dii Yesu na kan lifuur ni limɔfal aajikaar.

koo ki nya ki gir koo, ki ga kan timosoon la.*¹⁰ Unaayuk yaa dan kan, u ban ke u su ipiih, ki ku i, ki bii i la. M dan m nan tii binib limɔfal li kaa kpa ndoon na la.

¹¹ “Min le ye upihdaanyaana. Upihdaanyaana ga ηmaa kpo waapiih pu. ¹² Unii u kpa ipiih ηmombil pu, kaa ye upihdaan na, u yaa kan lisapol choo kan, u ga san cha i. Lisapol ga chur i, ki cha i yaa. ¹³ U kpa ipiih ηmombil pu la. Utafal aa bi i ni. Nima le cha u san cha i. ¹⁴ Min le ye upihdaanyaana na, ki nyi maapiih. Le maapiih mu nyi mi, ¹⁵ ke Nte Uwumbɔr aah nyi mi pu na, kina le m mu nyi u. Le m ga kpo maapiih pu; ba pu? m ye upihdaanyaana na la. ¹⁶ M kpa ipiih iken i kaa ye kibɔkpuŋ kee ponn ni aapiih na. M ga li joo ni i mu. Le i ga ηun maaneel. I mɔmɔk ga ηa ipihbaan la, ki ga li kpa upihdaan ubaa la.

¹⁷ “M ga di maamɔfal bil maanib pu, ki ga fikr nkun ni. Nima le cha Nte Uwumbɔr gee mi. ¹⁸ Ubaa aan nyan maamɔfal m chee. M ga di li bil maageehn pu la. M kpa mpɔɔn ke m di li bil, ki kpa mpɔɔn ke m ki yoor li. Nte Uwumbɔr le tuk mi ke m ηa kina.”

¹⁹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le Juu yaab aamɔi bi ibaabaa. ²⁰ Bi ponn ni pam nan bui ke, “Tiyayaar le joo u. U waar la. Ba ηa ni pel waah len pu na?”

²¹ Le biken mu len ke waah len pu na, naa ye unii u

tiyayaar joo u na aaliin, ke unii u tiyayaar joo u na aan ηmaa likr bijoom aanimbil.

Juu yaab aah yii Yesu pu na
²² N-yoonn ngbaan le Juu yaab ji njim Jerusalem ponn ni, ki teer baah nan toor Uwumbɔr Aadichal buyoonn na. Ni nan ye kakab aayoonn la. ²³ Le Yesu nan bi chuun Solomonn aakaakpaak ki bi Uwumbɔr Aadichal ni na ni. ²⁴ Le Juu yaab kuun ki si gob u, le ki baa u, “Aa ga cha ti li joo beeni ni yunn aa? Aa yaa ye Kristo u ga gaa timi lii na kan, tuk timi mbamɔn.”

²⁵ Le u bui bi, “M nan tuk nimi, le naa pak maah len pu na. M tun lituln Nte Uwumbɔr aayimbil pu. Lituln ngbaan le mɔk maah ye udaan u na. ²⁶ Nimi, naa ye maanib. Nima le cha naa pak maah len pu na. ²⁷ Maanib ηun maaneel, le m nyi bi, le bi dii mi. ²⁸ M tii maanib limɔfal li kaa kpa ndoon na. Baan kpo, ubaa mu aan ηmaa nyan bi ηηaal ni. ²⁹ Nte Uwumbɔr u di bi tii mi na aapɔɔn jer mpɔɔn mɔmɔk. Ubaa aan ηmaa nyan bi uma Uwumbɔr aanjaal ni. ³⁰ M ni Nte Uwumbɔr ye unibaan la.”

³¹ Waah len kina na, le Juu yaab ki yoor ηitakpal bi ti mae u. ³² Le u bui bi, “M tun litunyaan pam Nte Uwumbɔr aapɔɔn pu ninimbil ni. Lilat-uln pu ni ban ni mae mi ηitakpal?”

³³ Le Juu yaab bui u, “Naa ye litunyaan pu le cha ti ban ti mae si ηitakpal. Aa sii Uwumbɔr la. Aa po ye

unibɔn, le ki len ke aa ye Uwumbɔr la.”

³⁴ Le u bui bi, “Ni n̄mee nimi aakaal ponn ni ke Uwumbɔr len ke, ‘Ni ye maabim la.’ Ubaa aan n̄maa n̄a Uwumbɔr aaliin yɔli. ³⁵ Waah di waaliin n̄a binib bi aan̄aal ni na, u bui ke bi ye waabim. ³⁶ M ma kan, Uwumbɔr nyan mi ki tun ni mi dulnyaa wee ni, le maah len ke m ye Ujapɔɔn na, ni bui ke m sii u uu? ³⁷ M yaa kaa tun Nte Uwumbɔr aatuln kan, ni taa pak maah len pu na. ³⁸ Ni yaa kaa pak maah len pu na kan, ni gaa mi ki kii Uwumbɔr aatuln li m tun na pu, aan ki bee mbamɔm ke Nte Uwumbɔr bi m ni, m mu bi u ni.”

³⁹ Waah len kina na, le bi ki ban bi chuu u mpɔɔn, le u miln bi chee.

⁴⁰ Le u ki puur Jɔɔdann aamɔɔdapuul, le ki ti fuu nin chee Jonn nan muin binib nnyun ni njan na, ki nan bi nima. ⁴¹ Le kinipaak dan u chee, ki nan bui ke, “Jonn aa nan tun lijn̄jiir aatuln; tɔ, u mu aah len uja wee aabɔr ti na mɔmɔk gbii.” ⁴² Le binib gaa u ki kii nima chee, ki wiir.

11

Lasarus aah nan kpo pu na

¹ Tɔ, uja ubaa nan bi, le ki bun, bi nan yin u ke Lasarus. U ni uninkpatiib Mari ni Mata nan bi kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Betani. ² Mari ngbaan le ye upii u nan di tulalee kpir Tidindaan aataa pu, ki di waayikpir per na. Uma le aaninja Lasarus nan

bun. ³ Waah bun na, le uninkpatiib tun unii u ti tuk Yesu, “Tidindaan, unii u aa gee u na bun.”

⁴ Yesu aah n̄un kina na, le u bui ke, “Iween ngbaan aadoon aan li ye nkun. Yaadoon le ga cha binib nyun Uwumbɔr aan ki nyun min Ujapɔɔn mu.”

⁵ Tɔ, Yesu nan gee Mata, ni unaal, ni Lasarus. ⁶ Waah n̄un ke u bun na, le u gaar waah bi nin chee na iwiin ilee. ⁷ Iwiin ilee ngbaan aah jer na, le u bui waadidiliib, “Cha ti ki gir buen Judea aatiŋ ni man.”

⁸ Le waadidiliib baa u, “Umɔmɔkr, naa ye dandana le Juu yaab ban bi mae si n̄itakpal nima aa? Le aa ki ban aa gir buen nima aa?”

⁹ Le u baa bi, “Nwiin mubaa aa ye tikur kipiik ni tilee ee? Unii yaa chuun nwiin pu kan, waan gbeer ki lir; ba pu? dulnyaa ni aawiihn le cha u waa.

¹⁰ Unii mu yaa chuun kinyeek kan, u ga gbeer ki lir; ba pu? nwiin aa ki bi u chee.”

¹¹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le u ki len ke, “Tijɔ Lasarus dɔ geen. M cha m ti finn u la.”

¹² Le waadidiliib bui u, “Tidindaan, u yaa geen le kan, u ga pɔɔk.”

¹³ Yesu mu aah len pu na le ye ke u kpo a. Waadidiliib ma nyi ke waah len pu na le ye ke u dɔ geen ngeenbamɔm la. ¹⁴ Nima le Yesu nin tuk bi chob chob, “Lasarus kpo a. ¹⁵ Ni n̄a mi mpopiin maah kaa nan bi u chee aan u kpo na; ba pu? nima le ga cha ni moo

gaa mi ki kii. Cha ti li cha u chee man.”

¹⁶ Le waadidiliib ponn ni ubaa, u bi yin u ke Tomas ki ki yin u ke Kijaan* na le bui biken, “Cha ti mu dii u man, bi yaa ti ku u kan, ti mu kpo u chee.”

U fikr binib nkun ni na le ye Yesu

¹⁷ Le bi buen. Yesu aah ti fuu Betani aatinj ni na, le bi bui u, “Taah sub Lasarus na, iwiin inaa le na.”

¹⁸ Jerusalem ni Betani aa daa tob, naa pii mal bilee. ¹⁹ Juu yaab pam le nan nyan nima, ki dan Mata ni Mari chee, bi nan soj bisui, bininja aah kpo pu na.

²⁰ Le Mata njun ke Yesu choo, le u tooh u nsan ni. Mari ma beenin ka kidiik ni. ²¹ Le Mata ti bui Yesu, “Ndindaan, aa yaa ba bi do kan, nninja aa ba ga kpo. ²² Dandana wee mu, m nyi ke aa yaa mee Uwumbor tiwan nimok pu na kan, u ga tii si.”

²³ Le Yesu bui u, “Aaninja ga fikr nkun ni.”

²⁴ Le Mata bui u, “M nyi ke u ga nan fikr nkun ni, kookoo aataadaal, bundaln binib momok ga fikr nkun ni na.”

²⁵ Le Yesu bui u, “U fikr binib nkun ni, ki tii bi limofal na le ye min. Unii umok gaa mi ki kii na, u yaa kpo kan, u ga li kpa limofal. ²⁶ Unii umok bi ki gaa mi ki kii na, waan kpo. Aa pak maah len pu na aa?”

²⁷ Le u kii ke, “Een, Ndindaan, m pak ke aa ye Uwumbor Aajapoon. Aa ye Kristo† u bi nan len ke u ga dan dulnyaa ni na.”

Yesu aah wii pu na

²⁸ Mata aah len kina na, le u buen ti loon yin unaal Mari, le ki bui u, “Umomok fuu ni, ki yin si.”

²⁹ Mari aah njun kina na, le u kpaan fii mala, ki buen u chee; ³⁰ Yesu aa nan kee fuu ni kitiij ni, u nan laa bi nsan ni, Mata aah tooh u nin chee na. ³¹ Juu yaab bi nan bi lidichal ni Mari chee ke bi soj usui na aah kan ke u kpaan fii nyan lipaal na, le bi mu fii paan u pu. Bi nan nyi ke u cha likaakul chee le u ti wii.

³² Le u ti fuu Yesu aah bi nin chee na. Waah kan u na, le u gbaan unimbiin ni, ki bui u, “Ndindaan, aa yaa ba bi do kan, nninja aa ba ga kpo.”

³³ Le Yesu kan ke u bi wii. Juu yaab bi mu dii u na, mu bi wii. Le usui bii. Le u fuur kaa lii u ponn ni, ³⁴ le ki baa bi, “Ni sub u la chee?”

Le bi bui u, “Ndindaan, dan nan lik.”

³⁵ Le Yesu wii. ³⁶ Le Juu yaab bui ke, “Lik waah gee u sakpen pu na.”

³⁷ Le bibaa mu bui ke, “Uja u likr ujoon aanimbil na, waa ba ga njmaa cha Lasarus taa kpo oo?”

Yesu aah fikr Lasarus nkun ni pu na

³⁸ Le Yesu ki fuur kaa lii u ponn ni, le ki ti fuu likaakul

* 11:16 : Kijaan: Baaliin ni, bi yin u ke Didimus la. † 11:27 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na.

na chee. Ni nan ye kitakpadandan aakaakul la. Le litakpal lekmbisamɔb. ³⁹Le u bui bi, “Chuu lekr litakpal na man.”

Mata, u ye uja u kpo na aaninkpan na nan bui u, “Ndindaan, waah kpo na, iwiin inaa din. Naah saa pu na, u ga li nun a.”

⁴⁰ Le Yesu baa u, “Maa tuk si ke aa yaa gaa mi ki kii kan, aa ga kan Uwumbɔr aah kpa mpɔɔn pu na aa?”

⁴¹ Waah len kina na, le bi chuu lekr litakpal na. Le u waan lik paacham ki bui ke, “Nte Uwumbɔr, maah len aa chee pu na, aa nɔn la. Nima le m dooni si. ⁴² M nyi ke n-yoonn mɔmɔk aa nɔn maah len aa chee pu na. Kinipaak ki si do na pu, le m len kina, ke bi pak ke sin le tun ni mi.”

⁴³ Waah len kina na, le u teen mpɔɔn pu, “Lasarus, nya ni.”

⁴⁴ Le utekpiir ngbaan fikr, ki nyan ni likaakul ni. Likekeln beenin poo uɲaal, ni utaa, ni unimbil wɔb. Le Yesu bui bi, “Chuu poor likekeln ngbaan man, ki cha u li cha.”

Baah kpokl ke bi ga ku Yesu pu na

(Matiu 26.1-5; Mak 14.1-2; Luk 22.1-2)

⁴⁵ Tɔ, Juu yaab bi dii Mari ki kan Yesu aah tun lijinjir aatuln ngbaan pu na, bi ponn ni pam le nan gaa u ki kii. ⁴⁶ Bi ponn ni bibaa mu nan buen Farisii yaab chee ki ti tuk bi waah nɔ pu na. ⁴⁷ Farisii yaab aah nɔn kina na, le bi ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib yin bibɔjirb

aaninkpiib, le bi kuun ni bi chee. Le bi baa bi, “Ti ga nɔ kinye? Uja ngbaan tun lijinjir aatun pam. ⁴⁸ Ti yaa cha u beenin nɔni kina kan, binib mɔmɔk ga gaa u ki kii, le Rom yaab ga dan nan bii timi aatin, ki kuln timi aatimbol aanib mɔmɔk.”

⁴⁹ Bi yin bi ponn ni ubaa ke Kayafas; uma le nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpellibiln ngbaan; le u bui biken, “Naa nyi nibaa, ⁵⁰ kaa nyi ke ni nɔn ke uja ubaa kpo binib mɔmɔk pu, aan litimbol ngbaan mɔmɔk taa kuln.”

⁵¹ Waah len pu na, naa ye ubaa pu le u len. U nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel le libiln ngbaan. Nima pu na, Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha u len ke Yesu ga kpo litimbol ngbaan aanib mɔmɔk pu.

⁵² Naa ye litimbol ngbaan baanja pu le u ga kpo. U ga kpo ki kuun Uwumbɔr aanib bi yaa ki bi nɔpepel mɔmɔk ni na, ki kpaan bi ke bi nɔ uni-baan.

⁵³ Uwumbɔr aatotoorninkpel ngbaan aah len kina na, liyaadaal ngbaan ki joo cha, bi nan kpokl baah ga nɔ pu ki ku Yesu na. ⁵⁴ Nima pu le Yesu aa nan ki chuun mpaan pu Juu yaab aatin ni. U nan nyan nima ki buen kitin kibaa ni, bi yin ki ke Efraim, le u ni waadidiliib ti bi nima. Kaa daa nteersakpiin chee.

⁵⁵ Tɔ, ni nan gur siib le Juu yaab ji njim mu bi yin

mu ke Lakr-jer aajim na.† Njim aawiin aa nan kee fuu, le kinipaak nyan itingbaan ni ki buen Jerusalem, bi ti ŋa bibaa chain. ⁵⁶ Le bi ban Yesu. Baah si Uwumbɔr Aadichal ni na, le bi baa tɔb, “Ni dak kinye? U ga tee dan njim mue ni aan waan dan?” ⁵⁷ Le Uwumbɔr aato-toorninkpiib ni Farisii yaab nan bui bi ke unii ubaa yaa nyi waah bi nin chee na kan, u mɔk bi, aan bi buen ti chuu u.

12

Upii ubaa aah nyun Yesu pu na

(*Matiu 26.6-13; Mak 14.3-9*)

¹ Tɔ, ni nan gur iwiin iloob le Juu yaab ji Lakr-jer aajim ngbaan, le Yesu buen Betani aatin ni. Lasarus, u Yesu nan fikr u nkun ni na, mu nan bi nima. ² Le bi ŋa tijikaar ti ŋan na nima tii Yesu. Mata nan yoor tijikaar ngbaan siin bi. Lasarus nan ye binib bi nan ji Yesu chee tijikaar na ponn ni ubaa. ³ Le Mari yoor tulalee u kpa kidaak sakpen na kpalba ubaa, ki di ŋmir Yesu aataa, ki di uyikipir per utaa. Tulalee ngbaan aah nu mɔ na, waabaam gaa kidiik ni. Bi yin tulalee ngbaan ke naad. ⁴ Le Yesu aadidiliib ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, u ga nan kooh Yesu na, baa ke, ⁵ “Ba ŋa baa di tulalee ngbaan kooh ki kan njimobil ŋi ŋeer iwiin ikui itaa aapal ki di tii

bigiim?” ⁶ Judas aatafal aa nan bi bigiim ni. U nan ye unaayuk la, ki nan ye unii u joo njimobil aataakɔr na, ki su baah di njimobil ŋi ŋa li ponn ni na. Nima le cha u len kina.

⁷ Le Yesu bui Judas, “Di cha Mari. U joo tulalee wee u toor mi kiir maasub daal la. ⁸ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. Mma aan li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk.”

Baah kpokl ke bi ga ku Lasarus pu na

⁹ Tɔ, Juu yaab pam nan ŋun ke Yesu bi Betani aatin ni, le ki choo u chee. Naa ye Yesu baanja pu le bi dan. Bi nan ban bi kan Lasarus, u Yesu nan fikr u nkun ni na mu. ¹⁰ Nima pu le Uwumbɔr aato-toorninkpiib kpokl ke bi ga ku Lasarus mu; ¹¹ ba pu? u pu le Juu yaab pam gaa Yesu ki kii, kaa ki dii bima Uwumbɔr aatotoorninkpiib.

Jerusalem aanib aah nyun Yesu pu na

(*Matiu 21.1-11; Mak 11.1-11; Luk 19.28-40*)

¹² Ki woln kitaak le kinipaak ki bi Jerusalem ke bi ti ji njim na ŋun ke Yesu choo. ¹³ Le bi yoor tibɔkpfar ki ti tooh u nsan ni, le ki tar, “Hosiana,* Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa unii u choo waay-imbil ni na pu. Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa Israel yaab Aabɔrkpaan pu.”†

† 11:55 : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27. * 12:13 : Hosiana aatataa le ye ke “Gaa timi lii.” † 12:13 : Lik Ilahn 118.25, 26.

¹⁴ Le Yesu kan ubonsal ki diŋ u pu ke Uwumbɔr Aagbaŋ aah len pu na ke,

¹⁵ “Siɔnn aatiŋ aanib, taa san ijawaan man.

Lik man, nimi Aabɔrkpaan choo ki dik ubon u laa diin na pu.”

¹⁶ Kinipaak ngbaan aah tooh Yesu nsan pu kina na, n-yoonn ngbaan le waa-didiliib aa bee naatataa. Uwumbɔr aah yoor Yesu paacham na, n-yoonn ngbaan le bi teer ke ni ŋmee Uwumbɔr Aagbaŋ ni ke bi ga ŋa u kina, le ki teer kinipaak ngbaan aah nan ŋa u pu na.

¹⁷ Kinipaak ki nan bi Yesu chee bundaln u yin Lasarus ke u nyan likaakul ni ki fikr u nkun ni na le nan mooni tibɔr ngbaan. ¹⁸ Le binib pam ŋun waah tun lijnjiir aatuln ngbaan pu na. Nima le cha bi tooh u nsan ni. ¹⁹ Farisii yaab aah kan kina na, le bi bui tɔb, “Ni kan aa? Taa ki kpa tinyoor tibaa. Dulnyaa ni aanib mɔmɔk dii uma la.”

Griik yaab bibaa aah ban Yesu pu na

²⁰ Binib bi dan Jerusalem bi nan ji njim ngbaan ki doon Uwumbɔr na, bi ponn ni bibaa nan ye Griik yaab. ²¹ Le bi dan Filip chee. Filip nan ye Betseda aatiŋ ki bi Galilee aatiŋ ni na aani la. Le bi bui u, “Uninkpel, ti ban ti kan Yesu.”

²² Le Filip buen ti tuk Andru. Le bi mɔmɔk bilee buen ti tuk Yesu. ²³ Le u bui bi, “Buyoonn Uwumbɔr ga yoor min Unibɔn Aabo paacham

na fuu ni a. ²⁴ M tuk nimi mbamɔn la, bi yaa di lidibil libaa bun kan, li ga kpo le ki nin ŋa tijikaar sakpen; bi yaa kaa di li bun kan, laan kpo, ki mu aan ŋa tijikaar, li ga li ye libil libaa la. ²⁵ Unii umɔk gee waamɔfal ki jer min Yesu na, waamɔfal ga bee yɔli la. Unii umɔk gee min ki jer waamɔfal dulnyaa wee ni na, u ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na, kaan bee yɔli. ²⁶ Unii yaa ban ke u tun lituln tii mi kan, udaan li dii mi. Maah bi nin chee na, maatu-tunn mu ga li bi nima. Unii yaa tun lituln tii mi kan, Nte Uwumbɔr ga nyuŋ udaan.”

Yesu aah len waakun aabɔr pu na

²⁷ “Dandana, nsui bii sakpen a. M ga len kinye? M ga len ke, ‘Nte, nyan mi falaa u choo na ni ii?’ Maan len kina; ba pu? ŋitaa ŋi pu m dan dulnyaa wee ni na le ye ke m ji falaa ngbaan. ²⁸ Nte, cha binib nyuŋ si.”

Waah len kina na, le nneel nyan ni paacham ki len ke, “M cha bi nyuŋ mi, ki ga ki cha bi nyuŋ mi.”

²⁹ Kinipaak ki si u chee ki ŋun nneel ngbaan pu na, bi ponn ni bibaa nan bui ke utaal le gbenni, biken mu bui ke Uwumbɔr aatuun le len u chee.

³⁰ Le u bui bi, “Nneel ngbaan aa len m chee min baanja pu la. Mu len ni mu pu la. ³¹ Dandana wee, Uwumbɔr ga ji dulnyaa wee ni aanib tibɔr, ki ga jenn nyan kinimbɔŋ ki ye dulnyaa

aanib aayidaan na, ki ŋa ki yali. ³² Bi yaa yoor mi kitij paacham kan, m ga daa foor binib məmək dan mbaa chee.” ³³ U nan len kina ke bi bee waah ga kpo pu na.

³⁴ Le kinipaak ngbaan bui u, “Ti ŋun Uwumbər Aagban len ke Kristo u ga gaa timi lii na ga li bi n-yoonn məmək. Aa ŋa kinye ki len ke bi ga yoor Unibən Aabo kitij paacham? Nma ye Unibən Aabo ngbaan?”

³⁵ Le u bui bi, “Min u ye nwiihn na, maan ki li bi nikaasisik ni, ni yunn. Dii nwiihn mu aah laa bi pu na man, aan mbəmbəən taa pii nimi. Unii umək chuun mbəmbəən ni na kan, waa nyi waah cha niwəb na. ³⁶ Buyoonn min u ye nwiihn na laa bi ni chee na, gaa mi ki kii man, aan ki ŋa nwiihn ni aabim.”

Juu yaab aah kaa gaa Yesu ki kii pu na

Yesu aah len kina na, le u nyan nima ki bər ke bi taa ki kan u. ³⁷ U nan tun lijnjiir aatun pam binimbil ni. Bi mu aa nan gaa u ki kii. ³⁸ Baa gaa u ki kii, aan ni gbiin Uwumbər aabənabr Aisaya aah nan len pu na ke, “Uwumbər, ŋma pak taah len pu na?”

Nma bee saah kpa mpəən pu na?”[‡]

³⁹ Aisaya aah len kina na, le baa ŋmaa gaa Yesu ki kii; Aisaya mu ki len ke,

⁴⁰ “Uwumbər jəb binimbil ke bi taa li waa; ki cha bitafal pəə, bi taa bee waaliin aatataa, ki taa fenn dan uwəb ke u tii bi laafee.”[§]

⁴¹ Aisaya nan len kina; ba pu? u nan kan Yesu aah nyuun sakpen pu na, le ki len waabər.

⁴² Tə, Juu yaab aaninkpiib pam nan gaa Yesu ki kii; Farisii yaab pu, le baa len lipaal ke bi gaa u ki kii. Bi yaa len ke bi gaa u ki kii kan, Farisii yaab ngbaan ga nyan bi mmeen aadiik ni. ⁴³ Nima le mək ke Juu yaab aaninkpiib ngbaan gee binib aapak ki jer Uwumbər yaan.

Tibər aajim aah ga li bi pu na

⁴⁴ Le Yesu teen ke, “Unii umək gaa mi ki kii na kan, naa ye min baanja le u gaa ki kii, u gaa u tun ni mi na mu ki kii. ⁴⁵ Unii umək kan mi na kan, u kan Uwumbər u tun ni mi na mu. ⁴⁶ M ye nwiihn le ki dan dulnyaa ni ke m nan woln binib aanimbil, aan unii umək gaa mi ki kii na kan, waan ki li bi mbəmbəən ni. ⁴⁷ Unii yaa ŋun maaliin, ki yaa kaa kii i kan, maan ji u tibər; maa dan ke m nan ji dulnyaa ni aanib tibər, m dan ke m gaa bi lii la. ⁴⁸ Unii umək yii mi, kaa gaa maaliin na kan, tiwan nibaa bi ki ga mək ke waabər bii a. Kookoo aataadaal kan, maaliin le ga mək ke waabər bii, ⁴⁹ ba pu? maa len mbaa pu. Nte Uwumbər u tun ni mi

[‡] 12:38 : Lik Aisaya 53.1. [§] 12:40 : Lik Aisaya 6.10.

na, uma le tuk mi maah ga len pu na. ⁵⁰ M bee ke unii umək kii waaliin na ga li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. Nima pu na, waah tuk mi pu na, m len kina la.”

13

Yesu aah finn waadidiliib aataa pu na

¹ Ni nan ye kitaak ki ga nan ji aan ki woln Lakr-jer aajim* daal na. Le Yesu nyi ke ni njeer u nya dulnyaa wee ni, ki buen Ute Uwumbər chee. N-yoonn məmək u nan gee waanib bi bi dulnyaa ni na. U gee bi mbaməm ki ti saa ndoon.

² Le ni njeer bi ji kijook aajikaar. Le kinimbəŋ dan nan koo Judas Iskariot u ye Simonn aajapəən na aasui ni ke u kooch Yesu. ³ Yesu nyi ke Ute Uwumbər tii u mpəən məmək, ki nyi ke u nyan ni Uwumbər chee, ki ga ki gir buen u chee la. ⁴ U ni waadidiliib nan kal ke bi ji tijikaar, le u fii sil, ki chuu peer waawanpeenkaan, ki di linaapuul buu uchaŋ ni, ⁵ le ki ban nnyun ŋa lisambil ni, ki piin ki bi finni waadidiliib aataa, ki joo linaapuul li bi uchaŋ ni na per bitaa. ⁶ Waah ti fuu Simonn Piita chee na le Simonn Piita bui u, “Ndindaan, sin le tee labr finn ntaa aa?”

⁷ Le Yesu bui u, “Dandana, saa bee maah ŋani pu na aatataa. N-yoonn choo le aa ga nan bee.”

⁸ Le Piita bui u, “Saan finn ntaa daalbaadaal.”

Le Yesu bui u, “M yaa kaa finn aataa kan, saan ki li ye maanii.”

⁹ Le Simonn Piita bui u, “Ndindaan, kina kan, taa finn ntaa baanja. Finn ŋŋaal ni n-yil mu.”

¹⁰ Le Yesu bui u, “Unii yaa fu nnyun kan, waan ki li ban u finn uwon, see utaa baanja le u ga finn; ba pu? uwon məmək bi chain. Tə, nimi le bi chain; ni mu aa ye ni məmək.” ¹¹ Yesu nyi ke udaan u ga kooch u na bi bi ponn ni, nima le cha u len ke naa ye bi məmək le bi chain.

¹² Waah finn bitaa ti doo, ki ki peen waawanpeenkaan, ki gir kal waakakaa chee na, le u baa bi, “Ni bee maah ŋa pu na aatataa aa? ¹³ Ni yin mi ke Uməməkr, ki ki yin mi ke Nidindaan. Ni len mbamən la; ba pu? m ye kina la. ¹⁴ Tə, min u ye Nidindaan ni nimi Aaməməkr na aah finn nitaa pu na, ni ŋan ke ni mu li finni təb aataa kina. ¹⁵ M mək nimi liməkl la, ke ni mu li ŋani təb ke maah ŋa nimi pu na. ¹⁶ M tuk nimi mbamən la, unaagbiija ubaa aa jer udindaan. Unii u bi tun ni u na ubaa aa jer unii u tun u na. ¹⁷ Ni yaa bee maah len pu na aatataa, ki yaa ŋani kina kan, ni ga li kpa mpopiin.

¹⁸ “Maa len ni məmək pu. M nyi maah nyan bi na aasui ni aah bi pu na, ki nyan nimi ke ni gbiin Uwumbər Aagbaŋ

* **13:1** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27. † **13:18** : Lik Ilahn 41.9.

aah len pu na ke, ‘M ni unii u kpaan ni ji lisambil ni na, uma le fii sil m pu.’† 19 M tuk nimi tiwan ni kaa kee ŋa na aabər dandana, ke ni yaa nan ŋa kan, ni ga pak ke m ye maah ye u na. 20 M tuk nimi mbamən la, unii yaa gaa maah ga tun unii u na, u gaa mi le na. Unii yaa gaa mi kan, u gaa Uwumbər u tun ni mi na le na.”

Yesu aah tuk bi ke bi ponn ni ubaa ga kooch u pu na

(Matiu 26.20-25; Mak 14.17-21; Luk 22.21-23)

21 Yesu aah len kina na, le usui bii sakpen. Le u bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ni ponn ni ubaa ga kooch mi.”

22 Le waadidiliib lik tɔb, kaa bee waah len u na. 23 Waadidiliib ponn ni ubaa, u Yesu gee u na nan ka gbək u ki ji tijikaar. 24 Le Simonn Piita di unjaal mək u ke u baa Yesu ke u len ŋma.

25 Le u didiir ngbaan foor duun Yesu ki baa u, “Ndindaan, ŋma ye?”

26 Le Yesu bui u, “M yaa war bisaa, ki di ŋa tikpin ni, ki di tii u na kan, uma le na.” Waah len kina na, le u war bisaa ki di ŋa tikpin ni, ki di tii Judas, u ye Simonn Iskariot aajapɔn na. 27 Judas aah gaa bisaa ngbaan na, le kinimbəŋ koo usui ni. Le Yesu bui u, “Saah ga ŋa pu na kan, ŋa mala.” 28 Binib bi nan bi ji tijikaar na ponn ni ubaa aa nyi ŋitaa ŋi pu Yesu tuk u kina na. 29 Judas le joo ŋimombil aataakər. Nima pu le bibaa dak ke Yesu tuk u ke u buen

ti daa baah ban njim aajikaar ti na la. Le biken mu dak ke Yesu tuk u ke u buen ti tii bigiim le ŋimombil.

30 Judas aah gaa bisaa ngbaan na, libuul ngbaan ni le u nyan kidiik ni. Ni nan ye kinyeek la.

Yesu aah tii bi nkaal pɔɔn pu na

31 Judas aah nyan na, le Yesu bui bi, “Dandana, Uwumbər ga nyuŋ min Unibən Aabo. M pu, le binib ga nyuŋ Uwumbər. 32 Bi yaa nyuŋ Uwumbər m pu kan, Uwumbər mu ga nyuŋ mi ubaa chee. U ga nyuŋ mi dandana wee la. 33 Maabim, m ga li bi ni chee ni yunn siib la. Ni ga li ban mi. Maah nan tuk Juu yaab pu na, kina le m ki tuk ni mu dandana, ke naan ŋmaa buen maah cha nin chee na. 34 M tii nimi nkaal pɔɔn la, ke ni li gee tɔb. Maah gee nimi pu na, ni mu li gee tɔb kina. 35 Ni yaa gee tɔb kan, nima le ga cha binib məmək bee ke ni ye maadidiliib.”

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na

(Matiu 26.31-35; Mak 14.27-31; Luk 22.31-34)

36 Le Simonn Piita baa u, “Ndindaan, aa ga buen la chee?”

Le Yesu bui u, “Maah cha nin chee na, saan ŋmaa dii mi dandana. N-yoonn choo, le aa ga nan buen.”

37 Le Piita baa u, “Ndindaan, ba pu maan ŋmaa dii si dandana? M ga ŋmaa kpo aa pu.”

³⁸ Le Yesu baa u, “Aa ga sil ηmaa kpo m pu uu? M tuk si mbamɔn la, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii.”

14

Yesu le ye nsan mu cha Uwumbɔr chee na

¹ “Ni taa cha ilandak li muk nimi. Ni gaa Uwumbɔr ki kii man, ki gaa m mu ki kii man.

² Tidir wiir Nte Uwumbɔr do. Ti yaa kaa ba wiir kan, m ba ga tuk nimi. M cha m ti toor nkookoo yaan ki kiir nimi la.

³ M yaa buen ti toor nkookoo yaan ki kiir nimi kan, m ga gir ni, ki nan yoor nimi buen mbaa chee, ni ti li bi maah ga li bi nin chee na. ⁴ Ni nyi maah cha nin chee na aasan.”

⁵ Le Tomas bui u, “Ndindaan, taa nyi saah cha nin chee na. Ti ga ηa kinye ki li nyi nsan mu cha nima na?”

⁶ Le Yesu bui u, “Min le ye nsan ngbaan, ni mbamɔn, ni limɔfal. Ubaa aan dan Nte Uwumbɔr chee, see u dii mi.

⁷ Ni yaa ba nyi mi kan, ni ba ga li nyi Nte Uwumbɔr mu. Dandana ni nyi u, ki kan u.”

⁸ Le Filip bui u, “Ndindaan, mɔk timi Aate. Nima le tinimbil ga gbiin.”

⁹ Le Yesu baa u, “Filip, m bi ni chee ni yunn kina, le saa bee mi ii? Unii umɔk kan mi na, u kan Nte Uwumbɔr mu le na. Ba pu aa bui mi ke m mɔk nimi Nte? ¹⁰ M bi Nte Uwumbɔr ni, Nte Uwumbɔr mu bi m ni. Saa pak kina aa? Maah tuk nimi iliin i na, maa len mbaa pu. Nte Uwumbɔr

u bi m ni na le cha m tun waatuln.

¹¹ “Ni li pak ke m bi Nte Uwumbɔr ni, Nte Uwumbɔr mu bi m ni. Ni yaa kaa pak maah len pu na kan, gaa mi ki kii lituln ngbaan pu man.

¹² M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk gaa mi ki kii na kan, u ga tun lituln ke maah tun pu na. U mu ga tun lituln li jer lituln ngbaan na; ba pu?

m cha Nte Uwumbɔr chee la.

¹³ Ni yaa mee Uwumbɔr tiwan nimɔk maayimbil pu na kan, m ga ηa naah ban pu na tii nimi, aan binib nyun Uwumbɔr, min Ujapɔɔn pu.

¹⁴ Ni yaa mee mi tiwan maayimbil pu kan, m ga ηa naah ban pu na tii nimi.”

Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ga fuu ni pu na

¹⁵ “Ni yaa gee mi kan, ni ga kii maamɔb, ¹⁶ le m ga mee Nte Uwumbɔr, le u ga tii nimi Uteter uken, u li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. ¹⁷ Uma le

ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu ye mbamɔn na. Dulnyaa aanib aa ηmaa gaa mu; ba pu? baa waa mu, ki mu aa nyi mu. Nimi le nyi mu; ba pu? mu bi ni chee, ki ga li bi ni ni.

¹⁸ “Maan di nimi lii nibaa. M ga gir ni ni chee. ¹⁹ Ni gur siib le dulnyaa aanib aan ki kan mi. Nimi le ga kan mi. Maah kpa limɔfal na, nima pu le ni mu ga li kpa limɔfal.

²⁰ Liyaadaal ngbaan le ni ga bee ke m bi Nte Uwumbɔr ni, le ni mu bi m ni, le m mu bi ni ni.

²¹ “Unii umɔk nyi maakaal ki kii mu na, uma le gee

mi. Unii yaa gee mi kan, Nte Uwumbør ga li gee udaan ngbaan. M mu ga li gee u, ki ga di mbaa mæk u.”

²² Le Judas uken na, naa ye Judas Iskariot, baa u, “Ndindaan, ba pu aa ga di aabaa mæk timi, kaan di mæk dulnyaa ni aanib?”

²³ Le Yesu bui u, “Unii yaa gee mi kan, u ga kii maaliin, le Nte Uwumbør ga li gee u, le ti ga dan u chee, ki ga li bi u chee. ²⁴ Unii yaa kaa gee mi kan, waan kii maaliin. Maah tuk nimi iliin i na aa ye maaliin, i ye Uwumbør u tun ni mi na aaliin la.

²⁵ “Maah laa bi ni chee na, le m tuk nimi tibør timina. ²⁶ Nte Uwumbør ga tun ni Uteter, maayimbil pu. Uteter ngbaan ye Waafuur Nyaan la. Uma le ga mæk nimi tibør mømæk aatataa, ki ga teer nimi maah tuk nimi tibør timæk na.

²⁷ “M tii nimi nsuudoon la. Maah kpa nsuudoon pu na, kina le m tii nimi. Dulnyaa aawan aa ηmaa tii nimi nsuudoon ke maah tii nimi pu na. Ni taa cha ilandak li muk nimi, ki taa san ijawaan man.

²⁸ Ni ηun m len ke m ga buen ki ga ki gir ni, ni chee. Ni yaa gee mi kan, ni ba ga li kpa mpopiin ke m buen Nte Uwumbør chee; ba pu? Nte jer mi. ²⁹ M tuk nimi tiwan ni kaa kee ηa na aabør dandana, ke ni yaa nan ηa kan, ni gaa mi ki kii. ³⁰ Maan ki len ni chee tibør ni yunn; ba pu? dulnyaa wee aayidaan kinimbørη le choo. Ki mu aan ηmaa ηa mi nibaa. ³¹ M ban

ke dulnyaa ni aanib bee ke m gee Nte Uwumbør; nima le m ηani waah tuk mi pu na mømæk.

“Fiin, ti li cha man.”

15

Yesu aah ye lisupuul bamønn pu na

¹ “Min le ye ndaan aasubil aasupuul bamønn na. Nte Uwumbør le ye ukpaal u lik busub ngbaan na. ² Ibon imæk bi m pu kaa lu ηisubil na, u ga per i lii. Ibon imæk lu ηisubil na, u ga toor i, i moo lu ηisubil. ³ Maah tuk nimi maaliin na, ima le toor nimi aabimbin. ⁴ Ni li kpaan m chee man, m mu kpaan ni chee. Mbon yaa bi mubaa, kaa tuu busub pu kan, mu aan ηmaa lu ηisubil. Kina le ni mu yaa kaa kpaan m chee kan, naan ηmaa li ηani tinyoor tii Uwumbør.

⁵ “Min le ye lisupuul ngbaan. Le ni ye ibon. Unii umæk kpaan m chee, m mu kpaan u chee na, udaan ngbaan ηani tinyoor sakpen tii mi; ni mu yaa kaa kpaan m chee kan, naan ηmaa ηa nibaa. ⁶ Unii yaa kaa kpaan m chee kan, u ga ηa yøli ke mbon mu kaa tuu busub pu na aah kuur pu na la. Le Uwumbør ga mee u lii ke binib aah peei ibokuun pu ki joo tuur mmii na. ⁷ Ni yaa kpaan m chee, ki yaa joo maaliin nisui ni kan, mee Uwumbør naah ban pu na man, le u ga ηa kina tii nimi. ⁸ Ni yaa ηani tinyoor sakpen tii Nte Uwumbør kan, nima le ga nyuη u, ki ga mæk

ke ni sil ye maadidiliib. ⁹ Nte Uwumbør aah gee mi pu na, kina le m mu gee nimi. Ni li beenin ye maah gee bi na. ¹⁰ M ηani Nte Uwumbør aah tuk mi pu na, le u beenin gee mi. Ni mu yaa ηani maah tuk nimi pu na kan, m mu ga li beenin gee nimi.

¹¹ “M tuk nimi tibør timina ke ni li kpa mpopiin ke maah kpa pu na. M ban ke ni li kpa mpopiin mbaməm. ¹² Maakaal le ye ke ni li gee tɔb ke maah gee nimi pu na. ¹³ Unii yaa kpo uɔtɔtib pu kan, ubaa aa ki bi, ki kpa ngeehm ki ti jer kina. ¹⁴ Ni yaa ηani maah tuk nimi pu na kan, ni ye nɔtɔtib la. ¹⁵ Maan ki yin nimi ke bitutum; m yin nimi ke nɔtɔtib la. Ututunn aa nyi udindaan aabør məmək; m tuk nimi tibør timək m ηun Nte Uwumbør chee na. ¹⁶ Nimi le aa nyan mi. Min le nyan nimi, ki siin ke ni li ηani tinyoor ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ke ni yaa mee Nte Uwumbør tiwan maayimbil pu kan, u ga tii nimi. ¹⁷ Ni li gee tɔb. Maah tii nimi nkaal mu na le na.”

Dulnyaa aanib aah ga li nan Yesu aanib pu na

¹⁸ “Dulnyaa aanib yaa nan nimi kan, ni li nyi ke bi puen nan mi la, le ki nin nan ni mu. ¹⁹ Ni yaa ba ye dulnyaa yaab kan, dulnyaa yaab ba ga li gee nimi ke baah gee tɔb pu na; ni mu aa ye dulnyaa yaab. M nyan nimi dulnyaa ni aanib aakaasisik

ni, nima le cha dulnyaa yaab nan nimi. ²⁰ Teer man maah nan tuk nimi pu na ke, ‘Un-aagbiiija ubaa aa jer udindaan.’ Bi yaa nan ηa mi falaa kan, bi ga ηa ni mu falaa. Bi yaa nan kii maaliin kan, bi ga kii nimi aaliin mu. ²¹ Baa nyi Uwumbør u tun ni mi na. Nima le bi ga ηa nimi falaa m pu. ²² M yaa kaa ba dan dulnyaa ni ki nan tuk bi maabør kan, baa ba ga li kpa taani; naah bi pu na, bi kpa taani; ba pu? maah tuk bi maabør na, baan ki ηmaa len ke baa nyi ti. ²³ Unii yaa nan mi kan, naa ye min baanja le u nan, u nan Nte Uwumbør mu la. ²⁴ M tun lijnjiir aatun binimbil ni. Ubaa aa ki bi, ki ga ηmaa tun lijnjiir aatun kina. M yaa kaa ba tun lijnjiir aatun ngbaan binimbil ni kan, baa ba ga li kpa taani; naah bi pu na, bi kpa taani; ba pu? bi kan maah tun pu na, ki nan m ni Nte Uwumbør mək. ²⁵ Bi nan timi kina ke ni gbiin Uwumbør Aagban aah len pu na ke, ‘Bi po nan mi fam la, naa ye ke m ηa bi nibaa.’*^{*}

²⁶ “Tɔ, Uteter na ga fuu ni. Uma le ye Nte Uwumbør Aafuur Nyaan mu ye mbamən, ki nyan ni Uwumbør chee na. Min le ga tun ni mu ni chee. Muma le ga nan tuk nimi maabør. ²⁷ Ni mu ga tuk binib maabør; ba pu? ni nan bi m chee, maah piin maatuln buyoonn ki nan saa dandana na.

* 15:25 : Lik Ilahn 35.19; 69.4.

16

¹ “M tuk nimi binib aah ga nan ḡa nimi falaa pu na, ke ni yaa nan ḡa kan, ni taa gir puwəb. ² Bi ga nyan nimi mmeen aadir ni; n-yoonn mbaa mu choo, unii yaa ku nimi kan, u ga li dak ke u tun Uwumbər aatuln le na. ³ Baa nyi Nte Uwumbər, kaa nyi m mu. Nima le ga cha bi ḡa nimi kina. ⁴ M tuk nimi baah ga ḡa nimi pu na, ke n-yaayoonn yaa nan fuu ni kan, ni ga teer ke m nan tuk nimi kina.”

Uwumbər Aafuur Nyaan aatuln

“Maah nan bi ni chee na, nima le cha maa nan puen tuk nimi tibər tee. ⁵ Dandana, m ga ki gir buen u tun ni mi na chee, le ni ponn ni ubaa aa baa mi ke m cha la chee. ⁶ Maah bui ke m ga buen cha nimi na, nima pu le nisui bii sakpen. ⁷ M tuk nimi mbamən la, m yaa buen kan, ni ḡan ki tii nimi; ba pu? m yaa kaa buen kan, Uteter ngbaan aan dan. M yaa buen kan, m ga tun ni u ni chee. ⁸ U yaa fuu ni kan, u ga mək dulnyaa ni aanib ke bi ye titunwanbirdam, ki ga mək bi ke m ye uninyaan la, ki ga mək bi ke Uwumbər ga ji bi tibər. ⁹ U ga mək bi ke bi ye titunwanbirdam; ba pu? baa gaa mi ki kii. ¹⁰ U ga mək bi ke m ye uninyaan la; ba pu? m ga buen Nte Uwumbər chee, le naan ki kan mi. ¹¹ U ga mək bi ke Uwumbər ga ji bi tibər; ba pu? u jin kinimbəḡ ki ye dulnyaa wee ni aayidaan na tibər.

¹² “M kpa tibər pam ki ga tuk nimi; ti mu ye nnan aabər la, naan ḡmaa gaa ti dandana. ¹³ Uwumbər Aafuur Nyaan mu ye mbamən na yaa nan fuu ni kan, mu ga tuk nimi mbamən məmək; mu aan len mubaa pu; mu aah ḡun Uwumbər chee ti na, tima le mu ga len, ki ga tuk nimi budabu ga nan ḡa n-yoonn mu choo na na. ¹⁴ Mu ga nyuḡ mi; mu ga di maabər tuk nimi. ¹⁵ Nte Uwumbər aabər məmək ye maabər la. Nima le cha m bui nimi ke mu ga di maabər tuk nimi.”

Mpombiin ni mpopiin pu

¹⁶ “Ni yaa kpee siib kan, naan ki kan mi. Le ni ki kpee siib kan, ni ga ki kan mi.”

¹⁷ Le waadidiliib bibaa baa təb, “Waah len pu na aatataa ye kinye? U bui ke ni yaa kpee siib kan, taan ki kan u, ni ki kpee siib kan, ti ga ki kan u, ki bui ke u ga buen Ute Uwumbər chee. ¹⁸ ‘Ni kpee siib’ aatataa ye kinye? Taa nyi waah len pu na aatataa.”

¹⁹ Le u bee ke bi ban bi baa u tibər ngbaan aatataa. Le u bui bi, “M len ke ni yaa kpee siib kan, naan ki kan mi, ni ki kpee siib kan, ni ga ki kan mi. Ni baa təb maah len pu na aatataa la aa? ²⁰ M tuk nimi mbamən la, nimi le ga li kaani ki wii; dulnyaa aanib ma ga li kpa mpopiin. Ni ga li kpa mpombiin; nimi aapombiin ngbaan mu ga nan kpaln mpopiin. ²¹ Upii yaa ban u maa ubo kan, u ga li kpa mpombiin waafalaa pu. U ti ma ubo doo kan, waan ki

teer falaa ngbaan aabɔr, u ga li kpa mpopiin la; ba pu? unipɔɔn koo ni udo. ²² Ni bi kina le ni mu chee. Dandana, ni kpa mpombiin la. M ni nimi ga nan ki kan tɔb, le ni ga li kpa mpopiin. Ubaa aan ŋmaa nyan mpopiin ngbaan nisui ni.

²³ “Liyaadaal ngbaan, naan ki baa mi tiwan nibaa pu. M tuk nimi mbamɔn la, ni yaa mee Nte Uwumbɔr tiwan nimɔk maayimbil pu na kan, u ga tii nimi. ²⁴ Naa kee mee Uwumbɔr tiwan nibaa maayimbil pu, ki nan saa din. Ni li mee u, le ni ga kan, ki li kpa mpopiin mbamɔm.”

Yesu aah nyan dulnyaa pu na

²⁵ “M ŋakl ŋiyatanjak le ki tuk nimi tibɔr timina. N-yoonn choo, maan ki ŋakl ŋiyatanjak tuk nimi. M ga di iliin i diin na le tuk nimi Nte Uwumbɔr aabɔr. ²⁶ Liyaadaal ngbaan le ni ga mee Uwumbɔr maayimbil pu. Maa len ke m ga mee Nte Uwumbɔr ki tii nimi; ²⁷ uma ubaa le gee nimi; ba pu? ni gee mi, ki pak ke m nyan ni u chee. ²⁸ Tɔ, m nyan ni Nte Uwumbɔr chee, le ki dan dulnyaa ni. Dandana, m ga nya dulnyaa ni, ki gir buen Nte Uwumbɔr chee.”

²⁹ Le waadidiliib bui u, “Dandana, aa len iliin i diin na. Saa ki ŋakl ŋiyatanjak. ³⁰ Dandana ti bee ke aa nyi tiwan mɔmɔk. Binib aa kee baa si, le aa bee baah ban bi baa si pu na. Nima le cha ti pak ke aa nyan ni Uwumbɔr chee.”

³¹ Le u baa bi, “Ni sil gaa mi ki kii dandana wee la aa? ³² N-yoonn mbaa choo, ki mu fuu ni a, le ni mɔmɔk ga yaa, ki kun, ki cha mi mbaa; m mu aa bi mbaa, Nte Uwumbɔr bi m chee. ³³ M tuk nimi tibɔr timina ke ni li kpa nsuudoon m pu. Ni ga kan falaa dulnyaa ni. Ni li kpa lipobil man; ba pu? m nyan dulnyaa a.”

17

Yesu aah mee Uwumbɔr tii waadidiliib pu na

¹ Yesu aah len kina na, le u waan lik paacham, ki bui ke, “Nte Uwumbɔr, n-yoonn fuu ni a. Nyuŋ min Aajapɔɔn, le m mu nyuŋ si Nte; ² ba pu? aa ŋa mi binib mɔmɔk Aadindaan ke m di limɔfal li kaa kpa ndoon na, ki di tii saah tii mi binib bi na mɔmɔk. ³ Sin baanja le ye Uwumbɔr bamɔnn. Binib bi nyi si, ki nyi mi Yesu Kristo u aa tun ni u na, bima le kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁴ M nyuŋ si dulnyaa wee ni; m tun saah tii mi lituln li na ki doo. ⁵ Nte Uwumbɔr, dulnyaa aah kaa nan kee bi buyoonn na, m nan bi aa chee, le aa nyuŋ mi. Nte, ki nyuŋ mi kina aa chee.

⁶ “M mɔk bijab bimina saah bi pu na. Aa nyan bi dulnyaa ni aanib ponn ni ki di tii mi la. Bi nan ye saanib la, le aa di bi tii mi, le bi joo saaliin. ⁷ Dandana bi bee ke saah tii mi tiwan nimɔk na, ni nyan ni aa chee la; ⁸ ba pu? m tuk bi saah tuk mi tibɔr ti na, le bi gaa ti, ki nyi ke ni ye mbamɔn ke m nyan ni aa chee, ki pak ke si le tun ni mi.

⁹ “M mee si tii bi. Maa mee si tii dulnyaa aanib. M mee si tii binib bi aa tii mi na la; ba pu? bi ye saanib la. ¹⁰ Maanib məmək ye saanib la. Le saanib mu ye maanib. Le bi nyuŋ mi. ¹¹ Dandana, m choo aa chee la. Maan ki li bi dulnyaa ni; bima le ga li bi dulnyaa ni. Nte Uwumbər u ye chain na, aa tii mi saayimbil. Cha liyimbil ngbaan aapəon li lik bi, bi li ye unibaan ke m ni si aah ye unibaan pu na. ¹² Maah bi bi chee buyoonn na, m lik bi saayimbil li aa tii mi na aapəon pu la. M lik bi, le bi ponn ni ubaa aa bee yəli, see nifam na baanja. Waah bee fam na, ni gbiin Uwumbər Aagbaŋ aah len pu na. ¹³ Dandana m choo aa chee la. Maah laa bi dulnyaa ni na, nima le m len aa chee tibər timina ke bi li kpa mpopiin ke maah kpa pu na. ¹⁴ M tuk bi saaliin. Maah kaa ye dulnyaa yoo na, kina le bi mu aa ye dulnyaa yaab. Nima le cha dulnyaa aanib nan bi. ¹⁵ Maa mee si ke aa nyan bi dulnyaa ni. M mee si ke aa taa cha kinimbəŋ ŋa bi nibaa. ¹⁶ Maah kaa ye dulnyaa yoo na, kina le bi mu aa ye dulnyaa yaab. ¹⁷ Ŋa bi chain. Cha saaliin i ye mbaməon na ŋa bi chain. ¹⁸ Saah tun ni mi dulnyaa wee ni pu na, kina le m mu tun bi dulnyaa ni. ¹⁹ Bi pu le m di mbaa tii si ke bi mu li ye saanib bi bi chain mbaməon na.

²⁰ “Maa mee si tii bijab bimina baanja. M mee si tii binib bi ga gaa mi ki kii baaliin

pu na la. ²¹ M mee si ke bi məmək li ye unibaan. Nte Uwumbər, aa bi m ni, le m mu bi aa ni. Cha bi mu li bi ti ni, aan dulnyaa ni aanib pak ke aa sil tun ni mi. ²² Saah tii mi saabimbinyaan pu na, kina le m mu tii bi, aan bi li ye unibaan ke m ni si aah ye unibaan pu na. ²³ M bi bi ni, le aa mu bi m ni, ke bi kpaan unibaan mbaməon, aan dulnyaa ni aanib bee ke aa tun ni mi, ki bee ke aa gee saanib ke saah gee mi pu na.

²⁴ “Nte Uwumbər, saah tii mi binib bi na, m ban bi mu li bi maah bi nin chee na, ki kan saah nyuŋ mi pu na; saah kaa nan kee naan dulnyaa buyoonn na, aa nan gee mi. ²⁵ Nte Uwumbər u ŋani ni ŋan na, dulnyaa aanib aa nyi si. Min le nyi si. Binib bimina mu bee ke aa tun ni mi la. ²⁶ M mək bi saah bi pu na, ki ga li beenin mək bi, ke bi mu li gee təb ke saah gee mi pu na, aan m mu li bi bi ni.”

18

Baah chuu Yesu pu na
(*Matiu 26.47-56; Mak 14.43-50; Luk 22.47-53*)

¹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le u ni waadidiliib puur nkpen mu bi yin mu ke Kidronn na. Isui i lu ŋisubil jikee na aasaak kibaa bi nima chee. Le bi koo kisaak ngbaan ni. ² Le Judas, u ga kooh Yesu na, mu nyi nima chee; Yesu ni waadidiliib nan kuuni nima chee kpala kpala. ³ Le Judas nan di butəb aajab ni bitutum

bi nyan ni Uwumbər aato-toorninkpiib ni Farisii yaab chee na, ki buen kisaak ng-baan ni bi ti chuu Yesu. Bi nan joo ni karyaa mam, ni tijawan. ⁴Le Yesu nyi budabu ga ŋa u na. Le u tooh bi nshan ni, le ki ti baa bi, “Ni ban ŋma?”

⁵Le bi bui u, “Ti ban Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na la.”

Le u bui bi, “Min ye.”

Judas u kooh u na mu nan si butəb aajab ngbaan chee.

⁶Yesu aah len ke uma ye na, le bi sur puwəb, ki lir kitiŋ.

⁷Nima le u ki baa bi, “Ni ban ŋma?”

Le bi bui ke, “Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na.”

⁸Le u bui bi, “M tuk nimi ke min ye. Ni yaa ban mi kan, ni cha maadidiliib na li cha.” ⁹U len kina ke ni gbiin waah len pu na, ke Uwumbər aah tii u binib bi na, waa cha bi ponn ni ubaa bee fam.

¹⁰Le Simonn Piita joo kijaak aajuk, le ki di gaa per Uwumbər aatotoorninkpel aanaagbiija aatafagiir. Bi yin unaagbiija ngbaan ke Malkus. ¹¹Le Yesu bui Piita, “Di saajuk ngbaan fu kijuchook ni. M taa ji falaa u Nte Uwumbər siin mi na aa?”

Baah di Yesu buen uninkpel Anas chee pu na

¹²Le butəb aajab, ni baaninkpel, ni bitutum ng-baan chuu Yesu ki buu ŋŋaal, ¹³le ki pue di u buen Anas chee. Anas nan ye Kayafas aachool la. Kayafas nan ye Uwumbər aatotoorninkpel le libiln ngbaan, ¹⁴ki ye uja u

nan tuk Juu yaab ke ni ŋan ke unibaan kpo binib məmək pu na.

Piita aah nee Yesu pu na

(*Matiu 26.69-70; Mak 14.66-68; Luk 22.55-57*)

¹⁵Baah di Yesu buen na, le Simonn Piita ni Yesu aadidiir ubaa paan u pu. Uwumbər aatotoorninkpel nyi Yesu aadidiir ngbaan. Nima le u dii Yesu ki koo ni Uwumbər aatotoorninkpel aachiln ni.

¹⁶Le Piita nan sil mbisaməb chee lipaal. Le Yesu aadidiir u Uwumbər aatotoorninkpel nyi u na buen ti len usapəən u si kii mbisaməb na chee, le ki di Piita koo ni. ¹⁷Le usapəən ngbaan baa Piita, “Aa mu ye uja ngbaan aadidiir ubaa la aa?”

Le u bui u, “Maa ye.”

¹⁸Tiwoor nan bi. Le Uwumbər aatotoorninkpel aatutum, ni Juu yaab aatutum nan di nkoon tuur mmii, ki si wol. Le Piita mu si bi chee, ki si wol mmii.

Uwumbər aatotoorninkpel aah jin Yesu tibər pu na

(*Matiu 26.59-66; Mak 14.55-64; Luk 22.66-71*)

¹⁹Le Uwumbər aatotoorninkpel baa Yesu waa-didiliib aabər, ki baa u waah mək binib pu na aabər. ²⁰Le Yesu bui u, “N-yoonn məmək, le m len binib məmək aan-imbil ni, ki tuk bi Uwumbər aaliin, mmeen aadir ni, ni Uwumbər Aadichal ni, Juu yaab məmək aah kuuni nin chee na. Maa len tibər tibaa libəəl ni. ²¹Ba ŋa aa baa mi? Baa binib bi ŋun maah len pu

na ke m tuk bi kinye. Bi nyi maah len pu na.”

²² Yesu aah len kina na, le ututunn u si u chee na di unjaal faa u, le ki baa u, “Uwumbər aatotoorninkpel chee le aa len kina aa?”

²³ Le Yesu bui u, “M yaa len tibəbir kan, mək binib ngbaan taah bir pu na. Maah len pu na yaa ŋan kan, ba ŋa aa faa mi?”

²⁴ Le Anas di Yesu tun Kayafas u ye Uwumbər aatotoorninkpel na chee. Tikululn beenin buu unjaal.

Piita aah ki nee Yesu pu na
(*Matiu 26.71-75; Mak 14.69-72; Luk 22.58-62*)

²⁵ Simonn Piita aah si wol mmii pu na, le bi baa u, “Aa mu ye waadidiliib ponn ni ubaa la aa?”

Le u nee ki bui ke waa ye.

²⁶ Le Uwumbər aatotoorninkpel aanaagbiib ponn ni ubaa, u ye uja u Piita gaa per utafal na aana aabo ubaa na, baa u, “Maa ba kan si Yesu chee kisaak ngbaan ni ii?”

²⁷ Le Piita ki nee. Libuul ngbaan ni le ukooja wii.

Pailat aah jin Yesu tibər pu na
(*Matiu 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Luk 23.1-5*)

²⁸ Le bi di Yesu nyan Kayafas aadichal ni, ki di u buen kitin ngbaan aaninkpel aadichal ni, bi yin u ke Pailat. Ni nan ye lichakpitaawoln la. Juu yaab aaninkpiib nan ban ke bi li bi chain ki ji Lakr-jer aajim,* nima le baa nan koo

ni lidichal ngbaan ni. ²⁹ Nima pu le Pailat nyan lipaal bi chee, ki ti baa bi, “Ni galn uja ngbaan kinye?”

³⁰ Le bi bui u, “Uja ngbaan yaa kaa ba ye bakadaan kan, taa ba ga chuu u ŋa aanjaal ni.”

³¹ Le Pailat bui bi, “Nimi nibaa gaa u ki ti ji u tibər, nimi aakaal aah dii pu na.”

Le bi bui u, “Taa kpa nsan ti ku unii.” ³² Baah len kina na, ni gbiin Yesu aah nan len pu ki mək binib waah ga nan kpo pu na.

³³ Le Pailat ki labr koo lidichal na ni, le ki yin Yesu, ki nan baa u, “Sin le ye Juu yaab aabər aa?”

³⁴ Le Yesu baa u, “Saah len pu na, aa len aabaa pu le aan binib le tuk si ke m ye Juu yaab aabər.”

³⁵ Le Pailat baa u, “M ye Juu yaab aanii la aa? Sin aabaa aanib ni Uwumbər aatotoorninkpiib le di si ŋa ŋjaal ni. Aa ŋa ba?”

³⁶ Le Yesu bui u, “Maanaan aa ye dulnyaa wee ni aanaan. Maanaan yaa ba ye dulnyaa wee ni aanaan kan, maa-didiliib ba ga jan kijaak, Juu yaab taa ŋmaa chuu mi. Maanaan aa ye dulnyaa wee ni aanaan.”

³⁷ Le Pailat baa u, “Aa sil ye ubər la aa?”

Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na. M dan dulnyaa wee ni ke m nan tuk binib mbamən la. Nima le cha bi ma mi. Unii umək ban mbamən na kan, u ga kii maah len pu na.”

* **18:28** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

³⁸ Le Pailat baa u, “Mbamɔn ye kinye?”

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(*Matiu 27.15-31; Mak 15.6-20; Luk 23.13-25*)

Pailat aah len kina na, le u ki nyan lipaal Juu yaab chee, ki ti bui bi, “Maa kan waataani ubaa.” ³⁹ Nimi aakaal le ye ke m nyan unaagbiija ubaa lii Lakr-*jer* aajim yoonn. Ni ban ke m di Yesu, u ye Juu yaab Aabɔr na lii ii?”

⁴⁰ Le bi teen, “Taa di uja ngbaan lii. Di Barabas lii.” Barabas nan ye ufifiir la.

19

¹ Le Pailat di Yesu ɲa waatɔb aajab aanaal ni ke bi lue u ɲinaalab. ² Le bi luu ikokon aayikpupuk ki di chin u, ki di libɔkumaln peen u, ³ le ki choo ki nan dooni u, ki bui u, “Juu yaab Aabɔr, aa doon aa?” le ki joo biɲaal gbaa u.

⁴ Le Pailat ki nyan lipaal, ki ti bui Juu yaab, “M ga di u nyan ni lipaal ni chee, aan ni bee ke maa kan waataani ubaa.” ⁵ Le Yesu nyan ni lipaal, ki beenin chik ikokon aayikpupuk ki pee libɔkumaln ngbaan. Le Pailat bui bi, “Lik man, uja ngbaan so.”

⁶ Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni baatutum aah kan u na, le bi teen ke, “Kpaa u ndɔpuinkoo pu, kpaa u ndɔpuinkoo pu.”

Le Pailat bui bi, “Nimi ni-baa kpaa u ndɔpuinkoo pu man. Maa kan waataani ubaa.”

⁷ Le bi bui u, “Ti kpa nkaal la. Nkaal ngbaan aah dii pu na, u ɲeer nkun; ba pu? u len ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.”

⁸ Pailat aah ɲun ke Yesu bui ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn na, le ijawaan moo chuu u. ⁹ Le u ki gir koo lidichal ngbaan ni, ki ti baa Yesu, “Aa nyan ni la chee?”

Le Yesu aa len tibaa. ¹⁰ Le Pailat baa u, “Saan gar mi tibaa aa? Li nyi. M kpa mpɔɔn, ki ga ɲmaa di si lii, ki kpa mpɔɔn ki ga ɲmaa kpaa si ndɔpuinkoo pu.”

¹¹ Le Yesu bui u, “Uwumbɔr yaa kaa tii si mpɔɔn kan, saan ɲmaa li kpa mpɔɔn ki ɲa mi nibaa. Nima pu na, unii u di mi ɲa aanaal ni na, waatunwanbir *jer* siyaan.”

¹² Waah len kina na, nima le Pailat ban ke u di u lii; le Juu yaab teen ke, “Aa yaa di uja ngbaan lii kan, saa ye Ubɔrkpaan Siisa aajo; unii umɔk len ke u ye ubɔr na, u ye Siisa aadin la.”

¹³ Pailat aah ɲun kina na, le u ki nyan Yesu lipaal ki ti kal ubɔjir aajal pu, bi yin nima chee ke “Ntakpateer paab.” Juu yaab aaliin ponn ni, bi yin nima chee ke “Gabata.”

¹⁴ Ni nan ye Lakr-*jer* aajim yoonn la. Liyaadaal ngbaan nan ye kitaak ki ga ji ki woln Juu yaab aakpaakool daal na la. Ni nan ye kichakpiik ni, ki naahn tikur tiloob yoonn. Le Pailat bui Juu yaab, “Lik man, nimi aabɔr so.”

15 Le bi teen, “Nyan u nima, nyan u nima, kpa a ndɔpuinkoo pu.”

Le Pailat baa bi, “M di nima aabɔr kpa a ndɔpuinkoo pu uu?”

Le Uwumbɔr aato-toorninkpiib bui u, “Taa ki kpa ubɔr ubaa ki kpee Siisa pu.”

16 Baah len kina na, le u di Yesu ŋa biŋaal ni, bi ti kpa a ndɔpuinkoo pu.

Baah kpa a Yesu ndɔpuinkoo pu pu na

(*Matiu 27.32-44; Mak 15.21-32; Luk 23.26-43*)

Le bi gaa u, ¹⁷ ki cha u yoor waadɔpuinkoo, le bi di u nyan kitin ponn ni, ki buen nibaa chee, bi yin nima chee ke “Kiyikpaŋ aapepel.” Juu yaab aaliin ponn ni, bi yin nima chee ke “Golgota.”

18 Le butɔb aajab ngbaan kpa a u ndɔpuinkoo pu nima chee, le ki kpa a bijab bilee mu idɔpuinke pu. Bi kpa a ubaa unŋangan wɔb, ki kpa a uken unŋangii wɔb. Le Yesu nan bi bikaasisik ni, ¹⁹ Pailat nan ŋmee ŋŋmeen ke, “Yesu u ye Nasaref aatin aanii, ki ye Juu yaab Aabɔr na,” le ki di ŋŋmeen ngbaan tam waadɔpuinkoo pu. ²⁰ Ni ŋmee Juu yaab aaliin ponn ni, ni Rom yaab aaliin ponn ni, ni Griik yaab aaliin ponn ni. Baah nan kpa a Yesu ndɔpuinkoo pu nin chee na aa daa kitin ni, nima pu na, Juu yaab pam le nan karn ŋŋmeen ngbaan. ²¹ Le Juu yaab aatotoorninkpiib bui

Pailat, “Taa ŋmee ke u ye Juu yaab Aabɔr. ŋmeen ke uma le len ke u ye Juu yaab Aabɔr.”

22 Le Pailat bui bi, “Maah ŋmee pu na, ni ŋmee a.”

23 Le butɔb aajab bi kpa a u ndɔpuinkoo pu na yakr waawanpeenkaan nfum mu-naa, bima binib binaa; le ki yoor waakpalk mu. Kikpalk ngbaan nan ye litamuln, kaa kpa baah ŋal nin chee na.

24 Nima pu le bi bui tɔb, “Taa cha ti kar kikpalk ngbaan. Cha ti too inaan, ki lik ke ulau ga ji ki.” Baah ŋa pu na, ni gbiin Uwumbɔr Aagbaŋ aah len pu na ke:

“Bi di maawanpeenkaan yakr tii tɔb,
ki too inaan maakpalk pu.”*

Nima le cha butɔb aajab ngbaan ŋa kina.

25 Le Yesu aana, ni unawaa, ni Mari u ye Klopas aapuu na, ni Mari Magdalene, nan si gbɔk Yesu aadɔpuinkoo. ²⁶ Le Yesu kan una ni waadidiir u u gee u na si gbɔk u. Le u bui una, “Nna, lik, aajapɔɔn sɔ,” ²⁷ le ki bui waadidiir ngbaan mu, “Lik, aana sɔ.” Liyaadaal ngbaan, le u didiir ngbaan di Yesu aana koon waachiln ni.

Yesu aah kpo pu na
(*Matiu 27.45-56; Mak 15.33-41; Luk 23.44-49*)

28 Le Yesu bee ke u tun waatuln doo a. Le u bui ke, “Nnyunyu chuu mi.” Waah len kina na, ni gbiin Uwumbɔr Aagbaŋ aah len pu na.

* 19:24 : Lik Iahn 22.18.

²⁹ Le tiwanyukaan ni mɔɔn na gbii lisambil ki si nima chee. Le bi di nkiisuk bɔn ni ni, ki di ɲa ndɔ pu, ki di ɲa umɔb ni ke u moor. ³⁰ Waah moor ni na, le u bui ke, “Maat- uln doo a,” le ki gaa tiin, ki cha waawiin nyan, le u kpo.

Baah saa Yesu aasikakl pu na

³¹ Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aafuur daal na la. Likpaakool daal ngbaan nan ye nwiin sakpiin daal la. Nima le Juu yaab aa ban ke ɲinikpol li beenin bi idɔpuinkee pu likpaakool daal. Nima le bi bui Pailat ke u cha waajab ti gbaa kool bitaa, aan bi kpo mala, aan bi chuu nyan bi idɔpuinkee pu.

³² Le waajab dan nan gbaa kool bijab bi lee idɔpuinkee pu Yesu chee na aataa. Bi gbaa kool ubaa aataa, ki ti gbaa koo uken mu aataa.

³³ Baah ti fuu Yesu chee na, bi mui u kpo a, nima le baa gbaa kool utaa. ³⁴ Le butɔb aaja ubaa di kigbalk saa Yesu aasikakl. Libuul ngbaan ni, le nsin ni nnyun nyan. ³⁵ Uja u kan kina na tuk binib waah kan pu na, aan ni mu tii naadii. Waah len pu na, ti gbii. U nyi ke u len mbamɔn la. ³⁶ Bi ɲa Yesu kina ke ni gbiin Uwumbɔr Aagbanj aah len pu na ke, “Waakpab ponn ni libaa aan koo.”† ³⁷ Uwumbɔr Aagbanj ki len ke, “Bi ga lik uja u bi saa u na.”‡

Baah sub Yesu pu na
(*Matiu 27.57-61; Mak 15.42-47; Luk 23.50-56*)

³⁸ Tɔ, Josef, u nan ye Arimatea aatiɲ aanii na, mu nan bi nima. U nan ye unii u dii Yesu na, ki mu san Juu yaab ijawaan, kaa cha binib nyi. Uja ngbaan nan buen ti mee Pailat ke u cha u nyan Yesu aawon ndɔpuinkoo pu. Le Pailat kii. Le u buen ti nyan u ndɔpuinkoo pu. ³⁹ Nikodemus, u nan dan Yesu chee njan kinyeek na, mu nan fuu ni, ki joo ni tulalee. Ni nan ye tulalee u bi yin u ke mir na, ni tulalee u bi yin u ke alos na, aan bi di ɲmal tɔb ni la. Tulalee ngbaan aanyunyuun ga pii bɔtɔmɔn. ⁴⁰ Le bi di likekenyaan ni tulalee ngbaan poo Yesu aawon. Juu yaab yaa ban bi sub linikpol kan, bi ɲani kina la. ⁴¹ Baah kpaa Yesu nin chee na, ɲisubil aasui aasaak kibaa nan bi nima. Bi nan gbii kitakpaluɲ kibaa nima chee. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. ⁴² Kitakpaluɲ ngbaan aah kaa daa nima chee na, le bi di Yesu aawon ti sub ki ponn ni. Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na la.

20

Yesu aa ki bi likaakul na ni
(*Matiu 28.1-8; Mak 16.1-8; Luk 24.1-12*)

¹ Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na, le Mari Magdalene buen likaakul ngbaan chee. Ni nan

† 19:36 : Lik Nnyam 12.46; Nkahm 9.12; Ilahn 34.20. ‡ 19:37 : Lik Sekaria 12.10.

ye lichakpitaawoln, ki laa bɔɔn. Waah ti fuu likaakul chee na, le u kan ke litakpal li bi nan di lenj likaakul aamɔb na, aa ki bi. ² Le u san buen Simonn Piita ni Yesu aadidiir uken u Yesu gee u na chee, le ki ti bui bi, “Bi nyan Tidindaan aawon likaakul ni a. Taa nyi baah di ti ɲa nin chee na.”

³ Le Piita ni Yesu aadidiir uken ngbaan fii san buen likaakul ngbaan chee. ⁴ Le Yesu aadidiir uken ngbaan san jer Piita ki puen fuu li chee, ⁵ le ki ti boon ki gbuun lik, ki mui ɲikeken ngbaan le dɔ. Waa koo likaakul na ni. ⁶ Le Simonn Piita, u paan ni puwɔb na mu fuu ni, le ki koo likaakul na ni, ki mui ɲikeken ngbaan dɔ. ⁷ U mui likekeln li bi nan di poo uyil na kpab, ki dɔ libaa. ⁸ Le Yesu aadidiir u puen fuu ni likaakul chee na mu koo, ki kan, le ki tii naadii. ⁹ Baa nan kee bee Uwumbɔr Aagban aah len pu na aatataa, ke Yesu ga fikr nkun ni. ¹⁰ Le bi gir kun.

Yesu aah di ubaa mɔk Mari Magdalene pu na
(*Matiu 28.9-10; Mak 16.9-11*)

¹¹ Tɔ, Mari nan beenin si likaakul na chee ki wii. Waah si wii na, le u boon ki gbuun lik li ponn ni, ¹² le ki kan Uwumbɔr aatuuntiib bilee bi pee tiwanpiln na ka Yesu aawon aah ba dɔ nin chee na. Ubaa nan ka uyil aah ba bi ni wɔb na, le uken mu ka utaa aah ba bi ni wɔb na. ¹³ Le bi baa u, “Upii, ba ɲa si aa wii?”

Le u bui bi, “Bi nyan Ndin-daan aawon la. Maa nyi baah di ti ɲa nin chee na.”

¹⁴ Waah len kina na, le u fenn lik upuwɔb, ki mui Yesu si, kaa nyi ke Yesu ye. ¹⁵ Le Yesu baa u, “Upii, ba ɲa si aa wii? Aa ban ɲma?”

Mari nan nyi ke uja u kii kisaak na ye. Le u bui u, “Maaninkpel, aa yaa di waa-won ɲa nin chee na kan, mɔk mi, m ti yoor.”

¹⁶ Le Yesu bui u ke, “Mari.”

Le u fenn, ki bui u Juu yaab aaliin ni ke, “Raboni.” Naatataa le ye ke “Umɔmɔkr.”

¹⁷ Le Yesu bui u, “Taa meeh mi. Maa kee buen paacham, Nte Uwumbɔr chee. Li cha ki ti tuk nnaabitiib ke m cha paacham, Nte u ye Maawumbɔr na chee la, u ye ni mu Aate, ki ye ni mu Aawumbɔr na.”

¹⁸ Le Mari Magdalene buen ti tuk bi, “M kan Tidindaan a,” le ki tuk bi Yesu aah tuk u tibɔr ti na.

Yesu aah di ubaa mɔk waa-didiliib pu na

(*Matiu 28.16-20; Mak 16.14-18; Luk 24.36-49*)

¹⁹ Tɔ, Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na aajook le Yesu aadidiliib bi kidiik ni, ki lan; ba pu? bi nan san Juu yaab ijawaan. Le Yesu dan nan sil bikaasisik ni, le ki bui bi, “Ni li kpa nsuudoon man.” ²⁰ Waah len kina na, le u taln unjaal ki mɔk bi baah nan kpa unjaal ponn ni ipiin pu na, le ki mɔk bi baah nan saa usikakl kigbalk pu na. Waadidiliib aah kan u na, le bi kpa mpopiin pam. ²¹ Le

u ki bui bi, “Ni li kpa nsuudoon man. Nte Uwumbər aah tun ni mi pu na, kina le m mu tun nimi.” ²² Waah len kina na, le u fuur lii bi pu, le ki bui bi, “Gaa Uwumbər Aafuur Nyaan man. ²³ Ni yaa di cha pinn binib baatunwanbir kan, bi ga kan chapinn. Ni yaa kaa di cha pinn bi kan, baan kan chapinn.”

Yesu aah tuk Tomas pu na

²⁴ Tomas, u bi yin u ke Kijaan, aan u ye Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na, aa nan bi bikaasisik ni buyoonn Yesu dan na. ²⁵ Le Yesu aadidiliib biken tuk u, “Ti kan Tidindaan a.”

Le u bui bi, “M yaa kaa kan baah nan kpa a unjaal ponn ni ipiin pu na aabue, ki di njanbik baan njibue ngbaan ponn ni, ki di njaal baan baah nan saa usikakl kigbalk pu na aabuer ponn ni kan, maan pak naah len pu na.”

²⁶ Tɔ, le iwiin iniin jer. Le Yesu aadidiliib nan ki bi kidiik ni. Tomas mu nan bi bi chee. Bi nan lanj kidiik a. Le Yesu dan nan sil bikaasisik ni, le ki bui ke, “Ni li kpa nsuudoon man,” ²⁷ le ki bui Tomas, “Di aanjanbik baan njaal aabue ponn ni, ki di aanjaal baan nsikakl aabuer mu ponn ni, aan ki gaa mi ki kii, aan ki taa ki beeni.”

²⁸ Tomas nan bui u, “Aa ye Ndindaan ni Maawumbər la.”

²⁹ Le Yesu bui u, “Saah kan mi na le aa gaa mi ki kii. Uwumbər aanyoor bi binib bi kaa kan mi aan ki gaa mi ki kii na pu.”

Nytaa ni pu bi nmeee kigban kee na

³⁰ Tɔ, Yesu nan tun lijnjiir aatun njiken pam waadidiliib aanimbil ni. Ni məmɔk mu aa bi kigban kee ni. ³¹ Bi nmeee nimina ke ni pak ke Yesu le ye Kristo u gaa timi lii na, ki ye Uwumbər Aajapɔɔn. Ni yaa gaa u ki kii kan, u pu le ni ga li kpa limɔfal.

21

Yesu aah ki di ubaa mək waadidiliib pu na

¹ Nee aapuwɔb le Yesu di ubaa mək waadidiliib nnyusakpem chee, bi yin mu ke Tiberias (ki ki yin mu ke Galilee). Kina le u nan di ubaa mək bi. ² Simonn Piita ni Tomas u bi yin u ke Kijaan na, ni Natanael u nyan ni Kana aatinj ki bi Galilee aatinj ni na, ni Sebedee aajapɔtiib bilee na, ni Yesu aadidiliib bilee biken nan bi tɔb chee. ³ N-yoonn ngbaan le Simonn Piita bui bi, “M cha m ti chur ijan la.”

Le bi bui u, “Ti mu ga dii si.” Le bi buen ti koo bunɔb ni, ni di ti woln, baa kan nibaa.

⁴ Nwiin aah laa puu ni na, le Yesu sil nnyun aagbaan. Bididiliib ngbaan aa nan nyi ke Yesu ye. ⁵ Le u baa bi, “Binachipɔm, naa kan ijan aa?”

Le bi bui u, “Taa kan.”

⁶ Le u bui bi, “Di kipɔɔk ngbaan di mee bunɔb aanjängii wɔb man, le ni ga kan.” Le bi mee ki chuu ijan pam, le kaa njmaa yoor.

⁷ Le Yesu aadidiir u Yesu gee u na bui Piita, “Tidindaan ye.” Baah nan bi ban ijan

na, bi nan yii njkpatambinn baanja la. Simonn Piita aah nun ke Tidindaan ye na, le u yoor waabokul ki di peen, le ki lir nnyun ni ki cha u chee. ⁸ Waadidiliib bi gur na nan bi bunɔb ngbaan ni ki dar kipɔk ki gbii ijan na, ki choo nnyun aagbaan. Nnyun aagbaan aa nan daa. Ni naahn njisaŋ ikui ilee la. ⁹ Baah ti fuu nnyun aagbaan ki nyan bunɔb ni na, bi mui nkoon aamii bi, ujan pu mu ni, le boroboro mu bi. ¹⁰ Le Yesu bui bi, “Li joo ni naah chuu ijan i na ngem.”

¹¹ Le Simonn Piita ki koo bunɔb na ni ki ti gbiln kipɔk na, ki joo dar cha n-gbaan. Kipɔk ngbaan nan gbii ijan sakpiin. Ijan ngbaan nan ye nkub ni piiŋmu ni itaa. Yaah po wiir kina na, kipɔk ngbaan aa nan kar. ¹² Le Yesu bui bi, “Dan nan ji man.” Waadidiir ubaa aa nan kaa u baa u, “Si ŋma ye?” ba pu? bi nyi ke Tidindaan ye. ¹³ Le Yesu dan nan yoor boroboro ni ijan ki di tii bi.

¹⁴ Yesu aah nan fikr nkun ni ki joo ubaa mɔk waadidiliib na, nimina le nan ŋa taataa.

Yesu aah tuk Piita pu na

¹⁵ Baah jin tijikaar ngbaan doo na, le Yesu baa Simonn Piita, “Simonn, Jonn aajapɔn, aa gee mi ki jer tiwan nimina aa?”

Le u bui u, “Ndindaan, een, aa nyi ke m gee si.”

Le Yesu bui u, “Kpiin maapihbi,” ¹⁶ le ki ki baa u lelee, “Simonn, Jonn aajapɔn, aa gee mi ii?”

Le u ki bui u, “Ndindaan, een, aa nyi ke m gee si la.”

Le Yesu bui u, “Li kii maapiih,” ¹⁷ le ki ki baa u taataa, “Simonn, Jonn aajapɔn, aa gee mi ii?”

Le Simonn Piita aasui bii; ba pu? u nan baa u nfum mutaa mɔk, “Aa gee mi ii?” Le u bui u, “Ndindaan, aa nyi tiwan mɔmɔk. Aa nyi ke m gee si.”

Le Yesu bui u, “Kpiin maapiih. ¹⁸ M tuk si mbamɔn la, saah nan ye unachipɔn na, aa nan peeni saawan-peenkaan, ki chaa saah gee nin chee na. Aa yaa ti por kan, aa ga taln aajaal, unii ubaa le ga peen si, ki yoor si buen saah kaa gee nin chee na.” ¹⁹ U nan bui Piita kina ke u mɔk u, uma Piita aah ga kpo ki nyun Uwumbɔr pu na. Waah len kina na, le u bui u, “Li dii mi.”

²⁰ Le Piita fenn upuwɔb, ki kan Yesu aah gee waadidiir u na paa ni bi pu. Waadidiir ngbaan ye unii u nan foor duun Yesu, baah nan bi ji tijiir buyoonn na, ki nan baa u ke, “Ndindaan, ŋma ga kooh si?” na. ²¹ Piita aah kan u paani bipuwɔb na, le u baa Yesu, “Ndindaan, ba ga ŋa uja wee?”

²² Le Yesu bui u, “M yaa gee ke u li bi ki nan saa buyoonn m ga nan gir ni na kan, ti ye saabɔr aa? Li dii mi.”

²³ Nima le Yesu aanib bui ke waadidiir ngbaan aan kpo. Yesu ma aa bui ke waan kpo, u po bui le ke, “M yaa gee ke u li bi ki nan saa buyoonn m ga

nan gir ni na kan, ti ye saabɔr
aa?”

²⁴ Waadidiir ngbaan le ye
unii u tuk binib tibɔr tee, ki
ɲmee ti kigban kee ni na. Ti
bee ke waah len pu na gbii.

²⁵ Tiwan pam aabɔɲ le Yesu
ɲa, bi mu aa ɲmee ni mɔmɔk.
Bi yaa ba ɲmee ni mɔmɔk kan,
maa dak ke bi ba ga kan
mpaan dulnyaa ni ki bil baah
ɲmee tigbann ti na.

Yesu Aakpambalb aah tun LITULN pu na

¹ Njɔ Teofilus, min Luk nan nɔmee njan aagbanj ke m tuk si Yesu aah nan nja pu na mɔmɔk, ni waah mɔk binib pu na mɔmɔk, n-yoonn mu u nan piin waatuln ² ki ti saa n-yoonn mu Uwumbɔr di u buen paacham na. Waah nan bi dulnyaa wee ni na, le u lee waakpambalb. Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu le u nan tuk waakpambalb ngbaan baah ga nja pu na, le Uwumbɔr nin di u buen paacham. ³ Waah kpo ki fikr nkun ni na, le u di ubaa mɔk bi n-yoonn n-yoonn, le ki ti saa iwiin imonko ilee, ki mɔk bi chain ke u sil kpa limɔfal. Binimbil nan kan u. Le u len bi chee, ki tuk bi Uwumbɔr aanaan aah bi pu na. ⁴ Waah nan laa bi bi chee na, le u bui bi, “Ni taa nya Jerusalem ni. Ni li bi nima, ki ti saa bundaln Nte Uwumbɔr ga tii nimi Waafuur Nyaan, waah nan puu tipuur ti na. Ni nan njan tipuur ngbaan pu m chee la. ⁵ Mbamɔn, Jɔnn nan muin binib nnyun ni. Naan ki yunn, le m ga di Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin nimi.”

Uwumbɔr aah di Yesu buen paacham pu na

⁶ Yesu aakpambalb aah kuun u chee na, le bi baa u, “Tidindaan, dandana wee, aa

ga nyan timi Israel yaab timi aadim aanjaal ni, ki ki giin timi aanaan tii timi ii?”

⁷ Le Yesu tuk bi, “Bundaln Nte Uwumbɔr ga nja waah ban pu na, aa ye nimi aabɔr. Ti bi u chee la. ⁸ Waafuur Nyaan yaa nan gbiin nimi kan, ni ga li kpa waapɔɔn, ki ga li ye maaseeraadam Jerusalem ponn ni, ni Judea aatim mɔmɔk ni, ni Samaria aatim ni, ni dulnyaa aanaan mɔmɔk ni.” ⁹ Waah len kina na, le Uwumbɔr di u buen paacham, binimbil ni. Le ntaalangbam biin u pu. Baa ki waa u.

¹⁰ Le bi beenin si lik waah cha paacham pu na. Libuul ngbaan ni, le bijab bilee nan sil bi chee,* ki pee njikekepipiin, ¹¹ ki baa bi, “Galilee aanib, ba pu ni si lik paacham kina? Yesu, u Uwumbɔr nyan u ni chee buen paacham na, u ga gir ni. Ni kan waah buen pu na. Kina, le u ga nan ki gir ni.”

Baah nyan unii ke u len Judas aalelen pu na

¹² N-yoonn ngbaan, Yesu aakpambalb nan bi lijool libaa paab, bi yin li ke Olif aasui aajool. Naa daa Jerusalem. Ni naahn limalgeln la. Le bi nyan nima, ki gir buen Jerusalem. ¹³ Baah ti fuu Jerusalem na, le bi koo baah koo kidiik ki ponn ni na. Kidiik ngbaan nan ye paacham aadiik la. Le Piita, ni Jɔnn, ni Jems, ni Andru, ni Filip, ni Tomas, ni Batolomiu, ni Matiu, ni Jems

* **1:10** : Bijab bilee ngbaan nan ye Uwumbɔr aatuuntiib la.

u ye Alfeus aajapɔɔn na, ni Simonn u nan ban u kuln waatiŋ aadim na, ni Judas u ye Jems aajapɔɔn na, mɔmɔk nan bi kidiik ngbaan ni. ¹⁴ Le bi ni Mari u ye Yesu aana na, ni bipiib bibaa, ni Yesu aanaatiib, mɔmɔk kuuni tɔb chee, ki kpaani kimɔbaan, ki mee Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk.

¹⁵ N-yoonn ngbaan, le binib bi dii Yesu na nan kuun tɔb chee. Bi ga nan li fuu binib nkub ni moninko. Le Piita fii sil bikaasisik ni, ki bui bi, ¹⁶ “Nnaabitiib, n-yaayoonn na, Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha Ubɔr David len Judas aabɔr. Ni ηmee Uwumbɔr Aagban ponn ni. Naah ηmee pu Uwumbɔr Aagban ponn ni na, see ni ηa kina. Judas le nan mɔk binib Yesu aah bi nin chee na, le bi ti chuu u. ¹⁷ Judas nan ye timi Yesu aakpambalb ponn ni ubaa la. Yesu nan nyan u, ke u tun Uwumbɔr aatuln ti chee.”

¹⁸ U ηa tiwan ni kaa ηan na, le ki kan ηimombil, ki daa bukpaab. Le u lir kitin bukpaab ngbaan ponn ni, ki kpo. Upuul nan puu, le tineer mɔmɔk nyan. ¹⁹ Binib bimɔk bi Jerusalem na nan ηun waabɔr. Nima pu na, baaliin ponn ni, bi yin bukpaab ngbaan ke Akeldama aakpaab. Naatataa le ye ke “Nsin aakpaab.”

²⁰ “N-yaayoonn na, Ubɔr David nan ηmee Judas aabɔr, Uwumbɔr aalahn aagban ponn ni ke,

‘Taa cha tiwan nibaa ki li bi waadichal ni.

Taa cha unii ubaa ki li bi li ponn ni.’†

U nan ki ηmee Judas aabɔr ke, ‘Cha unii uken len waalelen.’”†

²¹⁻²² Piita nan ki len ke, “Nima pu na, ni ηeer ke unii ubaa ki kpee ti pu, ki li ye seeraadaan, ki tuk binib ke Tidindaan Yesu fikr nkun ni. Ti ban unii u nan chuun ηisachun ti ni Tidindaan Yesu chee, n-yoonn mu Jɔnn nan muin Yesu nnyun ni na, ki ti saa bundaln Uwumbɔr nyan Yesu ti chee ki di u buen paacham na.”

²³ Piita aah len kina na, le bi nyan bijab bilee. Bi yin ubaa ke Josef Basabas Justus ki yin uken ke Matias. ²⁴⁻²⁵ Le bi mee Uwumbɔr ke, “Tidindaan, aa nyi binib mɔmɔk aasui ni aah bi pu na. Mɔk timi unii u aa lee u na bijab bilee ngbaan ponn ni aan u li ye saakpambal ki gaa lituln li Judas nan di cha ki buen nin chee ηeer u na.” ²⁶ Baah mee Uwumbɔr doo na, le bi di ηitakpabil tii bi, ke bi lik baah ga lee uja u na. Nimina nan mɔk bi ke bi ga lee Matias la. Le bi di u kpee Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na pu.

2

Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah nan fuu ni pu na

¹ Juu yaab aawinyaan mubaa nan saa. Bi yin mu ke Pentekost daal. Le binib bi dii Yesu na mɔmɔk bi kidiik kibaa ni. ² Libuul ngbaan

ni, le bi ηun kifuuk nyan ni kitaapaak. Ni nan bi ke libuln pɔpɔal aah kpa kifuuk pu na, ki nan gbiin lidichal li bi ka li ponn ni na. ³ Le bi kan tiwan nibaa, ni bi ke imiigaal na, ki nan tɔŋ bi mɔmɔk aayil paab. ⁴ Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin bi mɔmɔk. Le bi len iliin yayan, Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah cha bi len pu na.

⁵ N-yoonn ngbaan le Juu yaab nan bi Jerusalem ni. Bi nan ye binib bi pak Uwumbɔr na, ki nyan ni ηinibol mɔmɔk ponn ni dulnyaa wee ponn ni. ⁶ Le bi ηun Yesu aanib len iliin yayan. Le bi kuun ni nima, ki wiir. Le bi mɔmɔk ηun bi len baaliin ibaabaa. Le ni muk bi nima chee, ki gar bi pam. ⁷ Le bi bui ke, “Bijab bi len kina na mɔmɔk ye Galilee aatiŋ aanib la. ⁸ Bi ηa kinye aan ki len timi aaliin aabɔŋ kina? Ti ηun bi len ti mɔmɔk aaliin ibaabaa la. ⁹ Timi bibaa nyan ni Patia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Media aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Elam aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Mesopotamia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Judea aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Kapadosia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Pontus aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Asia aatiŋ ni, ¹⁰ bibaa mu nyan ni Frijia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Pamfilia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Ijpt aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Libia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Libia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Sairene aatiŋ chee na, bibaa nan ye Juu yaab, ni Biniyayam bi kpeln bibaa ki dii Juu yaab aasan

na, ki nyan ni Rom aatiŋ ni na, ¹¹ bibaa mu nyan ni Krete aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Arabia aatiŋ ni. Ti mɔmɔk ηun bi len timi aaliin ki mooni Uwumbɔr aah tun lijnjiir aatun pu na.” ¹² Le ni gar bi mɔmɔk, ki cha bilan ηmal. Le bi baa tɔb, “Naatataa ye kinye?”

¹³ Le bibaa mu ηani bi mbɔnyun ki bui ke bi nyun ndaan le ki gbii.

Piita aah tuk bi Uwumbɔr aaliin pu na

¹⁴ Le Piita ni Yesu aak-pambalb kipiik ni ubaa na fii sil. Le Piita len mpɔɔn pu, ki tuk kinipaak ngbaan, “Nnaabitiib, Juu yaab, ni nimi bimɔk bi Jerusalem ni na, ni li pel mbamɔm, ki ηun maah ga len pu na. ¹⁵ Ni dak ke binib ngbaan nyun ndaan gbii la. Baa nyun. Dandana, ni ye tikur tiwae kichakpiik ni la. Nima pu na, baa nyun ndaan. ¹⁶ Baah len iliin yayan pu na, ni ye Uwumbɔr aabɔnabr Joel aah nan len pu na la. Joel nan len ke Uwumbɔr len ke:

¹⁷ ‘N-yoonn mu choo na,
m ga di Maafuur Nyaan
ηa binib mɔmɔk pu.

Nijapɔtiib ni nibisatiib ga
nabr min Uwumbɔr
aah len pu na.

Nimi aanachipɔm ga kan
lijnjiir aawan.

Nimi aaninkpiib ga dan
tidan.

¹⁸ N-yoonn ngbaan, m ga nan
di Maafuur Nyaan

ɲa maanaagbiijab ni
maanaagbiipiib mu
pu,
le bi ga nabr maah len pu
na.

19 M ga ɲa lijinjiir aatun kitaapaa
ni, ni kitin pu;
nsin, ni mmii, ni
in manyuu ga li bi;

20 nwiin ga bɔln, le unmal
mann ke nsin na,
waahr aan Uwumbɔr
aawiin daal nin fuu ni.
Mu ga li ye nwiin sakpiin
mu kpa liyimbil na.

21 Liyaadaal ngbaan, unii
umɔk mee Uwumbɔr
na le ga ɲmar.’”*

22 To, Piita ki len ke, “Israel
yaab, li pel man. Uwumbɔr
ban ke u mɔk binib ke uma
le tun ni Yesu, u ye Nasaref
aatin aanii na. Nima pu le
u cha u ɲani lijinjiir aatun,
ni lituln li kpa liyimbil na,
nimi ponn ni. Nimi nibaa nyi
kina. 23 Uwumbɔr aageehn
pu le bi nan di Yesu ɲa niɲaal
ni. Uwumbɔr nan nyi ke bi
ga ɲa kina. Le ni di u ɲa
mbiindam aɲaɲal ni ke bi ti
kpaa u ndɔpuinkoo pu, ki ku
u. Nima pu na, nimi le ku u.
24 Uwumbɔr le fikr u nkun ni
ki bii nkun aapɔɔn, kaa cha
nkun joo u. 25 Ubɔr David nan
len Yesu aabɔr ke,
‘M nan kani Tidindaan m
chee n-yoonn mɔmɔk.

U bi ɲɲangii wɔb, ki biin m pu,
ke tiwan nibaa taa muk
mi.

26 Nima pu na, m kpa
mpopiin, ki len
mpopiin aaliin,

27 le ki kpa limakl ke
saan cha maawiin bee
kitekpiitin ni.

M ye saabo u ye chain na, le
saan cha maawon bur.

Nima le m bi dulnyaa wee ni
ki kpa nsuudoon.

28 Aa nan mɔk mi limɔfal
aasan.

Saah bi m chee pu na, le m
kpa mpopiin pam.’”†

29 Le Piita ki len ke,
“Nnaabitiib, m ban m tuk
nimi tiyaaja David aabɔr
chain la. U nan kpo, le bi sub
u. Din pu na, waakaakul bi
do. 30 U nan ye Uwumbɔr
aabɔnabr ubaa la, ki nyi ke
Uwumbɔr puu tipuur ke u
ga ɲa uma David uyaabil
ubaa ubɔr, ke uma David
aah ye ubɔr pu na. 31 David
nan nyi Uwumbɔr aah ga
ɲa pu na. Nima pu na, u
nan len ke Uwumbɔr ga nan
fikr Kristo u gaa timi lii na
nkun ni, kaan cha u bee
kitekpiitin ni. Waawon aa
bur. 32 Uwumbɔr fikr Yesu
nkun ni. Tinimbil kan u,
le ti tuk binib. 33 Uwumbɔr
nyun Yesu, ki di u kaan
unɲangii wɔb. U gaa Nfuur
Nyaan Ute Uwumbɔr chee,
uma Uwumbɔr aah nan puu
tipuur ti ke u ga tii u na.
Naah kan pu na, ni naah
ɲun pu dandana wee na, ye
Uwumbɔr Aafuur Nyaan le
u di ɲa ti ni. 34 David aa nan
buen paacham. U mu nan len
ke,

‘Uwumbɔr bui Ndindaan ke:
Kal ɲɲangii wɔb,

* 2:21 : Lik Joel 2.28-32. † 2:28 : Lik Ilahn 16.8-11. ‡ 2:35 : Lik Ilahn 110.1.

35 ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.” †

36 Le Piita ki len ke, “Isra-
rael yaab məmək, m ban ke
ni sil bee ke ni ye Yesu aabər
le m len. Nimi le kpaa u
ndəpuinkoo pu. Uwumbər le
mək ke uma Yesu le ye Kristo
u gaa timi lii na, ki ye Tidin-
daan.”

37 Kinipaak ngbaan aah
ɲun Piita aah len pu na, le
ni muk bi sakpen. Le bi baa
Piita ni Yesu aakpambalb
biken na, “Tinaabitii, ti ga
ɲa kinye?”

38 Le Piita bui bi, “Ni
məmək kpeln nimi aabimbin,
ki cha ti muin nimi nnyun
ni, Yesu Kristo aayimbil pu.
Le Uwumbər ga di cha nimi
aatunwanbir pinn nimi, ki
tii nimi ipiin i ye Waafuur
Nyaan na. 39 Tidindaan
Uwumbər nan puu tipuur ke
u ga di Waafuur Nyaan tii
nimi, ni nimi aabim, ni binib
bi bi ni daa na: u ga tii binib
bi u ga yin bi na məmək.”

40 Le Piita di tibər ti wiir na
tuk bi Yesu aabər, le ki sur bi
ki bui bi, “Pəən nibaa man ki
ɲmar, ki nya ntafadaan mu ga
pii titunwanbirdam ngbaan
na ni.” 41 Le bi muin binib bi
gaa Piita aah len pu na nnyun
ni. Liyaadaal ngbaan le binib
ɲichur ɲitaa ɲmar, ki kpee bi
pu. 42 Binimbil nan man
ke bi bae Yesu aabər, waak-
pambalb chee. Bi məmək
nan kpaan kiməbaan, ki ji təb
chee tijikaar, ki kpaani təb
chee ki mee Uwumbər.

*Yesu aanib aabimbin aah
nan bi pu na*

43 Uwumbər nan cha Yesu
aakpambalb tun lijinjir
aatun pam. Nima pu
na, binib məmək nan san
Uwumbər. 44 Le binib bimək
gaa Yesu ki kii na kpaan təb
chee, ki di baawan yakr təb.
45 Binib nan kooh baah kpa
tiwan ni na, ki di ɲimombil
ngbaan yakr təb, baah ban
pu na. 46-47 Idaa məmək
bi nan kuuni Uwumbər
Aadichal ni, ki kpaani bido ki
ji tijikaar, ki pak Uwumbər, ki
kpa mpopiin, ni tibulchinn.
Le binib məmək pak bi.
Tidindaan nan joo binib bi
ɲmar na kpaee waanib pu idaa
məmək la.

3

Baah cha uwəb pəək pu na

1 Daalbaadaal, tikur titaa
yoonn, Piita ni Jənn nan buen
Uwumbər Aadichal ni. Ni
nan ye limeel yoonn la. 2 Uja
ubaa nan bi nima ki ye uwəb.
Baah nan ma u na, u nan
ye uwəb la. Bi nan yoor
u kaani Uwumbər Aadichal
aabisaməb chee idaa məmək.
Bi yin mbisaməb ngbaan ke
“Mbisaməb Nyaan.” Bi nan
joo u kaani nima chee ke u li
mee binib bi koo ni Uwumbər
Aadichal ni na, ke bi tii u
ɲimombil. 3 Le u kan Pi-
ita ni Jənn bi koo Uwumbər
Aadichal ni. Waah kan bi na,
le u mee bi ke bi tii u tiwan.
4 Le Piita ni Jənn lik u. Le Piita
bui u, “Lik timi.” 5 Le u lik
bi, ki dak ke bi ga tii u tiwan
la. 6 Le Piita bui u, “Maa kpa
ɲimombil. M ga tii si maah
kpa ni na la. Yesu Kristo u ye

Nasaref aatinj aanii na aayimbil pu, m tuk si la, fii chuun.”
 7 Le Piita chuu unjangii, ki fiin u. Le u fii sil. Libuul ngbaan ni, le utaagben pɔɔk. 8 Le u fii yuk, ki sil utaa pu, ki piin ki chuun gonni, le ki dii bi, ki koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki bi chuun, ki yukr, ki pak Uwumbɔr. 9 Le kini-paak mɔmɔk kan u bi chuun ki pak Uwumbɔr. 10 Le bi bee ke u ye uwanmeer u nan ka Uwumbɔr Aadichal aabisamɔb nyaan chee na. Waah pɔɔk na, le ni gar bi pam.

*Piita aah tuk binib
 Uwumbɔr Aadichal ni pu na*

11 Uja ngbaan aah laa joo Piita ni Jɔnn na, le binib ngbaan mɔmɔk san buen bi chee kikaakpaak kibaa ni, bi yin ki ke “Solomonn aakaakpaak.” Ni nan gar bi pam. 12 Tɔ, Piita aah kan bi na, le u baa bi, “Israel yaab, ba pu ni gar nimi? Ba pu ni lik timi kina? Ni dak ke ni ye tibaa aapɔɔn le cha uja wee pɔɔk aa? Ni dak ke ni ye timi aabimbin mu bi chain na pu uu? Ni mu aa ye kina. 13 Uwumbɔr le cha u pɔɔk. Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbɔr, u ye tiyaajatiib Aawumbɔr na, nyun Waabo Yesu la. Nimi le nan di Yesu kooh, le ki yii u Pailat chee. Pailat nan ban u di u lii, le naa kii. 14 Yesu le ye unii u Uwumbɔr nyan u aan u ye uninyaan na. Le ni yii u, ki bui Pailat ke u di unikur lii.

15 Ni ku Yesu u tii timi limɔfal na. Le Uwumbɔr fikr u nkun ni. Timi le ye waaseeraadam ke u fikr nkun ni a. 16 Ni kan uja wee, ki bee u. Yesu aayimbil le kpa mpɔɔn, le ki cha u pɔɔk. Waah ŋa Yesu aayimbil naadii pu na, nima le cha u pɔɔk. U gaa Yesu ki kii, le uma Yesu tii u laafee ninimbil ni.

17 “Nnaabitiib, m nyi ke ni ni nimi aaninkpiib aah ku Yesu pu na, naa nyi naah tun lituln li na. 18 N-yaayoonn na, Uwumbɔr nan cha waabɔnabtiib mɔmɔk len ke Waanii Kristo* ga nan ji falaa. Baah len pu na, le Uwumbɔr cha ni ŋa kina. 19 Nima pu na, kpeln nimi aabimbin man, ki dii Uwumbɔr aasan. Ni yaa ŋa kina kan, Uwumbɔr ga di cha pinn nimi aatunwanbir, ki tii nimi lifuur, 20 ki ki tun ni Yesu ni chee, aan ni ŋmar. Uma le ye Kristo, u Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga tii nimi na. 21 Uma Yesu le ga li bi Uwumbɔr do ki ti saa n-yoonn mu Uwumbɔr ga toor tiwan mɔmɔk na. N-yaayoonn na, Uwumbɔr aabɔnabtiib bi bi chain na nan len tibɔr timina. 22 Uwumbɔr aabɔnabr Moses nan len ke, ‘Nidindaan Uwumbɔr ga tun ni ubɔnabr ubaa ni chee, ke waah tun ni mi pu na. U mu ga li ye ninaabitiib ponn ni ubaa la. Li keei waah ga len tibɔr ti na mɔmɔk man. 23 Unii umɔk kaa kii ubɔnabr ngbaan aah ga len pu na,

* 3:18 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na.

Uwumbør ga yakr u, ki nyan ni u waanib ponn ni, ki ku u.†²⁴ Uwumbør aabønabtiib bimæk nan len tibør na, Samuel ni bibønabr bi mu nan paan ni u pu na, mu nan len tibør timina.²⁵ Nimi le ye bibønabtiib ngbaan aayaabitiib. Uwumbør nan puu tipuur tii niyaajatiib. Nimi le yeh tipuur ngbaan. Uwumbør nan tuk Abraham ke u ga ña tinyoor ña ñinibol ñimæk bi dulnyaa wee ni na pu, uma Abraham aayaabil pu.‡²⁶ Nima pu na, Uwumbør nan nyan Waabo, ki nan tun ni u ni chee njan, ke u nan ña nimi tinyoor; u cha ni di cha nimi aatunwanbir; tinyoor ngbaan le na.”

4

Juu yaab aaninkpiib aah jin Piita ni Jønn tibør pu na

1-2 Piita ni Jønn nan laa beenin len tibør kinipaak ngbaan chee, ki tuk bi ke Yesu fikr nkun ni a, ke waah fikr nkun ni na, binib bi kpo na mu ga nan fikr nkun ni. Le Uwumbør aatotoortiib, ni Uwumbør Aadichal aakikiirb aaninkpel, ni Sajusii yaab mu fuu ni nima, kaa gee Piita ni Jønn aah tuk kinipaak ngbaan pu na,³ le ki gee linuul bi pu, ki chuu bi, ki di ña kiyondiik ni. Naah ye kijook na, le bi cha bi bi kiyondiik ni, ki ti woln kitaak.⁴ Binib bi ñun Piita ni Jønn aah len pu na, bi ponn ni pam nan gaa

Yesu ki kii. Bijab bi gaa u ki kii na ga nan li fuu ñichur ñinmu.

⁵ Naah woln kitaak na, le Juu yaab aayidam, ni bibøjirb aaninkpiib, ni Uwumbør aakaal aamømækb nan kuun Jerusalem ponn ni.⁶ Bi ni Uwumbør aatotoorninkpel u bi yin u ke Anas na, ni Kayafas, ni Jønn, ni Aleksanda, ni utotoorninkpel do yaab biken, nan kuun tøb chee.⁷ Le bi cha Piita ni Jønn sil binimbiin ni, le ki baa bi, “Ni ña kinye aan ki cha uwøb ngbaan pæk? Ni kpa ba aapøøn? Ni di ñma aayimbil ki tii u laafee?”

⁸ Le Uwumbør Aafuur Nyaan fir Piita pu. Le u bui bi, “Juu yaab aayidam, ni bibøjirb aaninkpiib,⁹ taah ter uwøb ngbaan na, le ni ji timi tibør din, ki baa timi ke ti ña kinye ki cha u pæk.¹⁰ M ban ke nimi ni Juu yaab biken mømæk bee ke Yesu Kristo, u ye Nasaref aatinj aanii na, waayimbil aapøøn le cha uja wee pæk. Uma Yesu pu, le u kpa laafee mbamøm, ki si ninimbiin ni. Nimi le kpaa Yesu ndøpuinkoo pu, le Uwumbør fikr u nkun ni.¹¹ Yesu aabør ñmee Uwumbør Aagbanj ni ke,

‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.’*

¹² Uma Yesu pu, le ti ga ñmar. Uwumbør di Yesu aayimbil tii timi, ke ti ñmar. Ubaa aa bi dulnyaa wee ni ki ga ñmaa gaa timi lii, see Yesu baanja. Uma baanja pu, le ti ga ñmar.”

† 3:23 : Lik Ikaal 18.15, 18, 19. ‡ 3:25 : Lik Mpiin 22.18; 26.4. * 4:11 : Lik Ilahn 118.22.

13 Bininkpiib ngbaan nan bee ke Piita ni Jõnn aa ye binib bi nyuun na, kaa bae mbaem, le ki kpa lipobil ki len. Baah kpa lipobil pu na, le ni gar bininkpiib ngbaan. Bi bee ke bi nan ye Yesu aajõtiib la. 14 Bi kan uja u Piita ni Jõnn cha u pòok na si bi chee. Nima pu na, baa nan ki ñmaa kpak bi. 15 Le bi tuk bi ke bi nya kidiik ngbaan ni. Baah nyan kidiik ngbaan ni na, le bininkpiib ngbaan kpokl tób baah ga ña pu na, 16 ki baa tób, “Ti ga ña bijab ngbaan kinye? Binib bimæk bi Jerusalem ni na nyi ke bi tun lijinjiiir aatuln li kpa liyimbil na. Taan ñmaa nee. 17 Ti mu aa ban ke tibør ngbaan ki moon. Nima pu na, cha ti faan bijab ngbaan aan bi taa ki tuk binib Yesu aabør, ki taa ki pur waayimbil.”

18 Le bi yin bi ke bi gir koo ni, le ki nan kpaa bi pu ke bi taa ki tuk binib Yesu aabør, ki taa ki pur waayimbil. 19 Le Piita ni Jõnn bui bi, “Ti yaa kii nimi aamøb, bee ti yaa kii Uwumbør aamøb le kan, nilani ñan Uwumbør chee? Ni dakl ki lik. 20 Ti ga li beenin tuk binib taah kan pu na, ni taah ñun pu na. Taan ñmaa yii.” 21 Baah len kina na, le bininkpiib ngbaan ki faan bi, le ki di bi lii. Kinipaak ngbaan pu le baa ñmaa daa bitafal. Kinipaak ngbaan mòmæk nan bi nyuñni Uwumbør, lijinjiiir aatuln ngbaan pu. 22 Uja u bi cha u pòok na nan jer ñibin imonko ilee aanii. Nima pu le ni gar

kinipaak ngbaan mòmæk.

Yesu aanib aah mee Uwumbør ke u tii bi lipobil pu na

23 Baah di Piita ni Jõnn lii na, le bi gir buen bijõtiib chee, ki ti tuk bi Uwumbør aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib aah tuk bi pu na mòmæk. 24 Baah ñun kina na, le bi mòmæk kpaan kimøbaan, ki mee Uwumbør, ki len ke, “Mpøønsakpiindaan, sin le nan naan paacham, ni kitinj, ni nnyusakpem, ni tiwan nimæk bi ni mòmæk ponn ni na. 25 N-yaayoonn na, aa nan cha tiyaaja Ubør David len saabør. U nan ye saatutunn la. Saafuur Nyaan aapøøn pu le u nan len ke, ‘Binib bi kaa ye Juu yaab na gee linjuul fam la.

Ñinibol mu dakl ilandak i kaa kpa tinyoor na.

26 Dulnyaa wee ni aabør b gor bibaa, binib aayidam kuun tób chee, bi ti jan Uwumbør ni Waanii Kristo kijaak.’†

27 Tò, David aah nan len pu na, ni ye mbamøn la. Ubør Herod, ni Pontius Pailat, ni Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na nan kuun kitinj kee ponn ni, ke bi nan ku Saatutunn Yesu u ye chain na. Uma le aa nyan ke u gaa timi lii. 28 Bi nan kuun bi ti ña saah nan len ke bi ga ña pu na. Saapøøn, ni saageehn pu, le aa nan siin ke bi ga ña kina. 29 Uwumbør, lik baah faani timi nfaan pu

na. Ter timi saatutum, ki tii timi lipobil, aan ti di tuk binib saabər. ³⁰ Di saapəən tii bibum laafee. Cha ti tun lijinjiiir aatun, ki mək binib ke Saabo Yesu u ye chain na aayimbil kpa mpəən.”

³¹ Baah mee Uwumbər doo na, le baah bi kidiik ki ponn ni na deŋ. Le Uwumbər Aafuur Nyaan gbiin bi məmək. Le bi kan lipobil, le ki tuk binib Uwumbər aabər.

Yesu aanib aah di baawan yakr təb pu na

³² Binib bimək nan gaa Yesu ki kii na nan kpaan kiməbaan, ni nlandakbaan. Ubaa aa len ke waawan nibaa le ye uyaan. Le bi məmək yakr baawan məmək, ki di tii təb. ³³ Le Yesu aakpambalb kpa mpəən ki jin seeraa ke Tidindaan Yesu sil fikr nkun ni. Le Uwumbər ter bi məmək sakpen. ³⁴⁻³⁵ Binib nan kooh baah kpa tisar ni ŋidichal ŋi na, ki joo ni ŋimombil ŋi bi kan na, ki nan di tii Yesu aakpambalb. Le bi yakr tii bimək aah ban pu na. Ubaa aa ki bi bi ponn ni ki lann nibaa.

³⁶ Uja ubaa nan bi bi ponn ni, bi yin u ke Josef, le Yesu aakpambalb duln u ke Banabas. Naatataa le ye ke, “U səŋni binib aasui na”. U nan ye Liifai yaab aanii ubaa la. Bi nan ma u Saiprus aatiŋ ni la. ³⁷ U nan kpa kisaak, ki kooh, ki di ŋimombil ŋi u kan na, ki nan tii Yesu aakpambalb.

5

Ananias ni upuu Safaira aah ŋa pu na

¹ Uja uken nan bi nima, bi nan yin u ke Ananias, ki yin upuu ke Safaira. U nan kpa kisaak, ki kooh ki, ki kan ŋimombil, ² ki di ngem nan tii Yesu aakpambalb, ki gur ubaa mu ngem. Upuu mu nan nyi waah ŋa pu na. ³ Le Piita baa u, “Ananias, ba ŋa aa cha kinimbəŋ koo aasui ni, ki cha aa ban ke aa ŋmann Uwumbər Aafuur Nyaan, ki gur aabaa ŋimombil ngem?” ⁴ Kisaak ngbaan aah nan bi aa chee na, ki nan ye siyaan la. Saah kooh ki na, ŋimombil ngbaan mu ye siyee la. Ba ŋa aa dak aasui ni ke aa ga ŋa kina? Saa mən nnyamən ki tuk binib baanja. Uwumbər le aa mən nnyamən tuk u.” ⁵ Ananias aah ŋun waah len pu na, le u kpo ki lir kitin. Le ijawaan chuu binib bimək ŋun tibər ngbaan na. ⁶ Le binachipəm nan di likekeln poo u, ki yoor u nyan lipaal, ki ti di sub.

⁷ Ni nan kpee siib, le upuu mu koo ni, kaa nyi tibər ngbaan. ⁸ Le Piita baa u, “Naah kooh kisaak ngbaan na, ŋimombil ngbaan məmək le na aa?”

Le u kii ke, “Een, ŋima le na.”

⁹ Le Piita baa u, “Ba ŋa aa ni aachal məmək kpaan kiməbaan ke ni ga təŋ Uwumbər Aafuur Nyaan? Lik, binachipəm bi sub aachal na fuu ni mbisaməb. Le bi ga yoor aa mu ki nya

lipaal.” ¹⁰ Libuul ngbaan ni, le u mu kpo, ki lir kitin, unimbiin ni. Le binachipəm ngbaan koo ni ki kan u kpo a. Le bi yoor u mu, ki ti di sub uchal chee. ¹¹ Le Yesu aanib məmək, ni binib bimək n̄un tibər ngbaan na san ijawaan sakpen.

Yesu aakpambalb aah tun lijnjiir aatun pu na

¹² Yesu aakpambalb nan tun lijnjiir aatun pam. Lijnjiir aatun ngbaan le mək binib ke Uwumbər bi bi chee. Le binib bimək gaa Yesu ki kii na kuun təb chee, Solomonn aakaakpaak ni, Uwumbər Aadichal ni. ¹³ Binib bi kaa gaa Yesu ki kii na aa nan kaar ke bi li kpaani bi chee. Binib məmək mu nan pak bi. ¹⁴ Binib pam nan gaa Tidindaan ki kii, ki kpaie n-yoonn məmək, ki kpaani bi chee. Bi nan ye bijab ni bipiib mu, ki wiir. ¹⁵ Yesu aakpambalb aah tun lijnjiir aatun pu na, le binib yoor bibum paan ikan pu, ni tiwandookaan pu, ki di kaan nsan ni, ki ban ke Piita yaa chuun jer kan, waajunjun pinn jer bi pu, ki cha bi pək. ¹⁶ Le kinipaak mu nyan ni Jerusalem aatingbaan ni, ki joo ni bibum, ni binib bi tiyayaar joo bi na. Le Yesu aakpambalb cha bi məmək pək.

Baah ŋa Yesu aakpambalb falaa pu na

¹⁷ Le Uwumbər aato-toorninkpel, ni binib bimək dii u ki nan ye Sajusii yaab na, nan kpa lipiipoln Yesu

aakpambalb pu, ¹⁸ le ki dan nan chuu bi, ki di lan kiyondiik ni. ¹⁹ Kinyeek ngbaan le Uwumbər aatuun dan nan chuu piir kiyondiik aajaalen, le ki nyan bi, ki bui bi, ²⁰ “Li cha ti sil Uwumbər Aadichal ni, ki tuk binib liməfal ngbaan aabər məmək.” ²¹ Le bi kii Uwumbər aatuun ngbaan aaməb. Kichakpinaanyeek ni, le bi koo ni Uwumbər Aadichal ni, ki nan tuk binib liməfal aabər na.

Le Uwumbər aato-toorninkpel, ni binib bi dii u na dan nan yin bibəjirb aaninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib məmək, le ki tun bikikiirb, ke bi buen kiyondiik ni ki ti li joo ni Yesu aakpambalb. ²² Baah ti fuu nima kaa kan bi na, le bi labr ki nan tuk bibəjirb aaninkpiib, ²³ “Ti fuu kiyondiik ni, ki kan ni lak mbaməm. Bikikiirb mu si kii jaalen mam chee. Le ti chuu piir kidiik, kaa kan unii ubaa ni ni.” ²⁴ Uwumbər Aadichal aakikiirb aaninkpel, ni Uwumbər aatotoorninkpiib aah n̄un kina na, le ni muk bi pam. Baa ki nyi baah ga ŋa pu na. ²⁵ N-yoonn ngbaan le unii ubaa koo ni, ki nan bui bi, “Lik, bijab bi ni di ŋa kiyondiik ni na bi Uwumbər Aadichal ni, ki bi tuk binib Yesu aabər.” ²⁶ Le Uwumbər Aadichal aakikiirb ni baaninkpel buen ti joo ni Yesu aakpambalb ngbaan. Bi nan joo ni bi suuna, kaa chuu bi mpəən; ba pu? bi san ijawaan ke kinipaak na

ga mae bi n̄takpal.

²⁷ Baah joo ni Yesu aakpambalb kidiik ponn ni na, le bi di bi siin bibɔjirb aaninkpiib aanimbiin ni. Le Uwumbɔr aatotoorninkpel bui bi, ²⁸ “Ti tuk nimi ke ni taa ki tuk binib Yesu aabɔr, ki taa ki pur waayimbil. Le ni beenin mooni waabɔr Jerusalem mɔmɔk ni, ki len ke waasin bi tin̄aal ni la.”

²⁹ Le Piita ni Yesu aakpambalb biken na bui bi, “Ni ye ke ti kii Uwumbɔr aamɔb la, naa ye binib aamɔb. ³⁰ Nimi le kpaa Yesu ndɔpuinkoo pu, ki ku u. Le tiyaajatiib Aawumbɔr fikr u nkun ni, ³¹ ki nyuŋ u, ki di u kaan uŋangii wɔb, u li ye timi Aayidaan u gaal timi lir, ki tii timi Israel yaab n̄san ke ti kpeln timi aabimbin na, aan Uwumbɔr di cha timi aatunwanbir pinn timi. ³² Timi ni Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ye Yesu aaseeraadam ki tuk binib tibɔr ngbaan. U di Waafuur Nyaan tii binib bi kii waamɔb na.”

³³ Bibɔjirb aaninkpiib aah n̄n baah len pu na, le bi gee lin̄uul sakpen, ki ban bi ku bi. ³⁴ Le bibɔjirb aaninkpiib ponn ni ubaa fii sil binimbiin ni. Bi nan yin u ke Gamaliel. U nan ye Farisii yaab aanii ubaa la, ki mu ye Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aaninkpel, ki kpa liyimbil juu yaab mɔmɔk chee. Le u tuk bi ke bi di Yesu aakpambalb ngbaan nyan lipaal siib. ³⁵ Baah nyan lipaal na, le u bui bi, “Israel yaab, ni li nyi naah

ga n̄a bijab ngbaan pu na. ³⁶ N-yaayoonn na, uja ubaa nan bi, bi yin u ke Tudas. U nan yoor ubaa ke uma le ye uninyuun, le bijab ikui inaa nan dii u. Binib nan ku u, le bijab bimɔk dii u na nan yaa, ki bee fam. ³⁷ Uja umina aayoonn aah jer na, le Galilee aatin̄j aanii ubaa nan yoor ubaa paacham, bi yin u ke Judas. U nan bi buyoonn bi nan chuun kahn binib na. Kinipaak nan dii u. Le bijab ku u mu. Waadidiliib bimɔk dii u na mu yaa. ³⁸ Nima le m tuk nimi, nyan nin̄aal bijab ngbaan aabɔr ni, ki taa n̄a bi nibaa. Baah kpokl pu na, ni baah tun lituln pu na, yaa ye binibɔm aatuln kan, li ga bee yɔli. ³⁹ Ni yaa ye Uwumbɔr aatuln kan, naan n̄maa nyan bi. Ni yaa jan bi kijaak kan, ni li nyi man, nibaakan, ni ga kan ke ni jan Uwumbɔr le kijaak.”

Bi nan kii Gamaliel aah len pu na. ⁴⁰ Le bi yin Yesu aakpambalb ngbaan, ke bi gir koo ni, le ki gbaa bi, ki tuk bi ke bi taa ki tuk binib Yesu aabɔr daalbaadaal, ki taa ki pur waayimbil, le ki di bi lii. ⁴¹ Le Yesu aakpambalb ngbaan siir bi chee, ki nan kpa mpopiin; ba pu? Uwumbɔr pak bi ke bi ye binib bi ga n̄maa ji inimɔɔn Yesu aayimbil pu na. ⁴² Idaa mɔmɔk le bi chaa Uwumbɔr Aadichal ni, ni binib do, ki ti tuk binib Uwumbɔr aabɔr ki mooni tibɔnyaan tee, ke Yesu le ye Kristo u gaa binib lir na.

Baah nyan biteterb bilole pu na

¹ Binib nan gaal Yesu ki keei idaa məmək ki kpaē waadidiliib pu. N-yoonn ngbaan le Juu yaab bi len Griik aaliin na ḡulni Juu yaab bi len Juu aaliin na pu, le ki bui ke baah yakr tijikaar idaa məmək na, bi sulni baakpopiib bər. ² Le Yesu aakpambalb kipiik ni bilee na yin Yesu aadidiliib məmək, ki nan bui bi, “Naa ḡan ti li yakr tijikaar ki di cha Uwumbər aaliin. ³ Nnaabitiib, nima pu na, ni nyan ni ponn ni bijab bilole bi gbiin Uwumbər Aafuur Nyaan, ki kpa nlan mbaməm, ki kpa liyimbil na, ki cha bi li ye lituln ngbaan aaninkpiib. ⁴ Tima aanimbil ga li man limeel, ni Uwumbər aabər aamoon pu la.”

⁵ Yesu aakpambalb aah len pu na, le ni piir bi məmək aasui. Le bi nyan uja ubaa, bi yin u ke Stiifen, u gaa Yesu ki kii mbaməm ki gbii Uwumbər Aafuur Nyaan na. Bi nan nyan Filip, ni Prokorus, ni Nikanor, ni Timonn, ni Pamenas, ni Nikolas, u nan ye Antiok aatiḡ aanii na mu. Nikolas aa nan ye Juu aanii. U nan kpeln le ki dii Juu yaab aasan. ⁶ Le bi nyan bijab bilole bimina, ki cha bi sil Yesu aakpambalb aanimbiin ni. Le bi mee Uwumbər tii bi, ki di biḡaal paan bi pu.

⁷ Le Uwumbər aabər nan mooni ḡipepel məmək. Le binib moo gaal Yesu ki keei, ki kpaē waadidiliib pu ki

wiir, Jerusalem ponn ni. Uwumbər aatotoorb pam mu nan gaa Yesu aabənyaan tee ki kii.

Baah chuu Stiifen mpəən pu na

⁸ Uwumbər nan ter Stiifen mbaməm, ki tii u mpəən sakpen, ki cha u tun lijinjir aatun Juu yaab aakaasisik ni. ⁹ Le Juu yaab bibaa fii ki kpak u. N-yoonn mubaa, Juu yaab ngbaan nan ye binaagbiib, ki nan gaa bibaa. Bi nyan ni Sairene aatiḡ ni, ni Aleksandria aatiḡ ni, ni Silisia aatiḡ ni, ni Asia aatiḡ ni. Bijab ngbaan le kpak Stiifen kinikpakpak. ¹⁰ Uwumbər Aafuur Nyaan aah tii Stiifen nlan sakpen pu na, baa ḡmaa len ki nyan u. ¹¹ Nima pu le bi tii bijab bibaa ḡimombil ke bi məlḡ inyamən paan u. Le bijab ngbaan len ke bi ḡun u sii Moses ni Uwumbər. ¹² Baah len pu na, le Juu yaab, ni baaninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək b gee liḡuul Stiifen pu. Bi dan nan chuu u mpəən, ki di u siin bibəjirb aaninkpiib aanimbiin ni, ¹³ le ki joo ni binib bi ga məlḡ inyamən paan u na. Le bi len ke, “N-yoonn məmək uja wee bii Moses aakaal, ki seei Uwumbər Aadichal. ¹⁴ Ti ḡun u len ke Yesu, u ye Nasaref aatiḡ aanii na, ga gbaa wii Uwumbər Aadichal ngbaan, ki kpeln Moses aah nan tii timi ikaal i məmək na.” ¹⁵ Le bibəjirb aaninkpiib məmək lik Stiifen ki kan ke unimbil

wɔb wiin chain ke Uwumbɔr aatuun aanimbil wɔb na.

7

Stiifen aah len pu na

¹Uwumbɔr aatotoorninkpel nan baa Stiifen, “Baah len pu na, ti gbii ii?”

²Le Stiifen bui ke, “Ntetiib ni nnaabitiib, ni li pel man. Uwumbɔr u nyuun na nan dan tiyaaja Abraham chee. Waah nan dan u chee na, u nan laa bi Mesopotamia aatin ni, kaa kee buen Harann aatin ni, ke u ti kal nima.

³Le Uwumbɔr bui u, ‘Nya aado yaab aatin ni, ni saanib chee, ki li cha maah ga mɔk si kitiŋ ki na ponn ni.’* ⁴Nima pu le u fii Kaldii yaab aatin ni, ki buen Harann aatin ni, ki nan ti bi nima. Waah bi nima na, le ute kpo. Ute aah kpo na, le Uwumbɔr nyan u nima chee, ki di u dan taah bi kitiŋ ki ponn ni dandana wee na. ⁵N-yoonn ngbaan, Uwumbɔr aa nan tii u kitiŋ kibaa do chee na. Waa nan po tii u lisanj libaa. U nan puu tipuur tii u ke u ga di kitiŋ kee tii u ni uyaabitiib. N-yoonn mu Uwumbɔr nan puu tipuur tee tii u na, Abraham aa nan kee kpa ubo. ⁶Le Uwumbɔr bui u, ‘Aayaabitiib ga li ye bicham kitiyayan ponn ni. Kitiŋ ngbaan aanib ga di bi ŋa binaagbiib, ki ŋa bi bakaa ŋibin ikui inaa. ⁷Kitiŋ ngbaan aanib aah ga di bi ŋa binaagbiib na, le m ga daa bitafal. N-yoonn ngbaan le

aayaabitiib ga nya kitiŋ ngbaan ni, ki dan kitiŋ kee ponn ni, ki nan li dooni mi do chee na.’† ⁸Le Uwumbɔr puu tipuur tii Abraham, ki tii u nkaal, ke u ni uyaabitiib mɔmɔk gii ŋichakpan, aan ni mɔk ke bi kii uma Uwumbɔr aah puu tipuur ti na. Le Abraham ma ubijabo, ki yin u ke Aisak, le ki gii uchakpaln, u nan laa ye iwiin iniin aabo la. Le Aisak ma waabo Jakob. Jakob mu ma japɔtiib kipiik ni bilee bi ye tiyaajaninkpiib na. Le bi mɔmɔk gii ŋichakpan.

⁹“Le Jakob aajapɔtiib nan kpa lipiipoln binaal Josef pu, ki di u kooh binib pu, u li ye unaagbiija kitiŋ kibaa ponn ni, bi yin ki ke Ijpt. Le Uwumbɔr mu nan bi u chee, ¹⁰ki ter u, ki nyan u waafalaa mɔmɔk ponn ni. N-yoonn ngbaan Faro nan ye Ijpt aatin aabɔr. Le Uwumbɔr tii Josef nlan, ki cha Faro gee waabɔr. Le Faro di u ŋa kitiŋ ngbaan aayidaan, ni waachiln aayidaan. ¹¹N-yoonn ngbaan le nkon lir Ijpt aatin ni, ni Kanaann aatin ni. Binib nan kan falaa sakpen. Tiyaajatiib nan bi Kanaann aatin ni. Baa nan kan tijikaar. ¹²Le bite Jakob ŋun ke tijikaar bi Ijpt aatin ni. Nima pu na, u nan cha u japɔtiib buen nima chee bi ti daa tijikaar. Le bi buen ti daa, ki gir ni, ki ki buen lelee. ¹³Baah buen lelee na, le Josef ti di ubaa mɔk bi, le ki di waa maal mu mɔk Ubɔr Faro, ¹⁴le ki tun bi ute Jakob chee, ke bi

* 7:3 : Lik Mpiin 12.1. † 7:7 : Lik Mpiin 12.7; 15.13-14; 17.8; Nnyam 3.12.

ti yin ni u ni waamaal məmək, bi dan u chee Ijpt aatiŋ ni. Bi nan ye binib imonko itaa ni kipiik ni biŋmu la. ¹⁵ Le bi məmək buen u chee Ijpt aatiŋ ni, ki nan bi nima kina ki ti kpo. ¹⁶ Baah kpo na, le bi yoor bi ki di dan Sekem aatiŋ ki bi do chee na ni, ki ti di bi sub. Bi nan sub bi nfal mu Abraham nan di ŋimombil daa Hamor yaab chee na ponn ni la.

¹⁷ “Tɔ, Uwumbər nan puu tipuur tii Abraham. Le n-yoonn mu u ga ŋa waah puu tipuur ti na peen ni. N-yoonn ngbaan le Israel yaab too pər kpee Ijpt aatiŋ ni. ¹⁸ Ni nan yunn pam, le ubər kpaan u kaa nan nyi Josef aabər na jin nnaan Ijpt aatiŋ ni. ¹⁹ Le u nan ŋmanni tiyaajatiib ki ŋani bi bakaa, le ki tuk waanib ke bi di tiyaajatiib aabim mee timoor ni aan bi kpo. ²⁰ N-yoonn ngbaan le bi ma Moses, u nan ye ubo u ŋan sakpen na la. Le bi kpiin u ute do iŋmal itaa. ²¹ Waah ŋa iŋmal itaa aabo na, le bi di u bil timoor ni. Le Faro aabisal ti kan u, ki yoor u, ki kpiin u, ki di u ŋa waabo. ²² Le bi mək u Ijpt yaab aalan aabəŋ aabəŋ. Le u kpaln unii u nyi tibər na, ki tun lituln li kpa liyimbil na.

²³ “Waah ŋa ŋibin imonko ilee aaja na, u nan ban ke u mann unaabitiib Israel yaab. ²⁴ Le u mann bi, ki kan Ijpt aanii ubaa ŋa Israel aanii ubaa bakaa. Le u buen ti ter Israel yaab aanii ngbaan, ki

gbaa Ijpt aanii ngbaan teen ki ku u. ²⁵ U nan dakl ke unaabitiib ga bee ke Uwumbər ga cha u nyan bi baadim aanaal ni. Le baa bee. ²⁶ Le ni woln le u ti kan Israel yaab bilee bi jaa. U nan ban ke u par bi, le ki bui bi, ‘Njətiib, ni ye naabitiib la. Ba ŋa ni ŋani tɔb bakaa?’ ²⁷ Le unii u ŋa unjeen aatɔ bakaa na nan tur Moses foor bibaa chee, ki bui u, ‘Njma ŋa si timi aayidaan ni ubəjir?’ ²⁸ Aa ban ke aa ku mi ke saah fe ku Ijpt aaja na pu na la aa?† ²⁹ Waah len kina na, le Moses san nyan Ijpt aatiŋ ni, ki buen Mid-iann aatiŋ ni, ki nan ti ye uchaan nima. Le upuu ma mbijabim bilee nima.

³⁰ “Njibin imonko ilee aah jer na, le Uwumbər aatuun di ubaa mək Moses. N-yoonn ngbaan le Moses nan bi nteersakpiin ni, lijooll li bi yin li ke Sainai na chee. Uwumbər aatuun ngbaan nan bi mmii ponn ni, busub bu bi ke bu aah gaal mmii le na pu. ³¹ Moses aah kan ni na, le ni gar u pam. Le u foor mal mmii ngbaan u ti lik. Waah foor mal mu na, le u ŋun Uwumbər aaneel len ke, ³² ‘Min le ye aayaajatiib Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbər.’ Ijawaan chuu Moses, le uwon gbaa. Waa ki kaa u ki lik. § ³³ Le Uwumbər bui u, ‘Saah si nin chee na ye kitiŋ ki bi chain na la. Chuu takl saanaatak ngbaan. ³⁴ M kan maanib Israel yaab aah

† 7:28 : Lik Nnyam 2.14. § 7:32 : Lik Nnyam 3.6.

bi ji falaa sakpen Ijpt aatin yaab aanjaal ponn ni pu na, ki njun baah wii pu na, le m sunn ni ke m nan gaa bi lii. Li pel, m ga tun si Ijpt aatin ni, aa ti nyan bi nima chee.*

35 “Tɔ, Moses le ye unii u Israel yaab nan yii u, ki bui u ke, ‘Nma na si timi aayidaan ni ubɔjir?’ Uma le Uwumbɔr nan tun waatuun u chee, busub bu bi ke bu aah gaal mmii le na pu, u ti tuk u ke u buen ti nyan ni waanib tinaagbiir ni, ki li joo ni bi. 36 Uma Moses le nyan bi Ijpt aatin ni, ki tun lijnjiir aatun nima chee, ni Limɔkal Aanyusakpem† ni, le ki ti nin tun lijnjiir aatun timoor ni, njibin imonko ilee. 37 Uma Moses le tuk Israel yaab,‡ ‘Uwumbɔr ga tun ni ubɔnabr ubaa ni chee, ke waah tun ni mi pu na. U mu ga li ye ninaabitiib ponn ni ubaa la.’ 38 Uma Moses, ni tiyaajatiib, ni Uwumbɔr aatuun nan bi nteersakpiin ni, Sainai aajool chee, le Uwumbɔr aatuun len u chee tibɔr lijool ngbaan paab, ki tuk u limɔfal aabɔr ke u nan tuk timi.

39 “Le tiyaajatiib aa gee ke bi kii waamɔb. Bi yii u, ki ban ke bi ki labr buen Ijpt aatin ni, 40 le ki bui Moses aanaal Aaronn, ‘Maa njiwaa tii timi, ti li dii ni. Moses u nyan ni timi Ijpt aatin ni na, taa ki nyi waah bi

niwɔb na.’§ 41 N-yoonn ngbaan le bi di salmaa mɔɔ unaabo, le ki toor kitork tii u. Baah mɔɔ unaabo ngbaan na, le bi jin njim ki mɔɔni sakpen. 42 Le Uwumbɔr daak bi chee, le ki siir cha bi, le bi dooni njɩmabil ni bi kitaapaak na. Uwumbɔr aabɔnabr nan njmee tibɔr ngbaan Uwumbɔr Aagban ponn ni, ke Uwumbɔr len ke, ‘Israel yaab, ni nan kɔr ti-wakor ki toor kitork njibin imonko ilee timoor ni. Naah toor kitork na, ni toor tii min aa? Aayii.

43 Ni nan yoor liwaal li bi yin li ke Molek na aabool, ni liwaal Refann* li ye lijɩmabil aanaɩ na. Ni nan mɔɔ njiwaa njimina, ke ni li dooni ni. Nima pu na, m ga di nimi buen tinaagbiir ni, kitin ki bi Babilonj aatin aapuwɔb na ni.†

44 “Tɔ, tiyaajatiib nan joo ngban aabool timoor ni. Uwumbɔr nan joo ubaa mɔk bi libool ngbaan ponn ni la. U nan tuk Moses waah ga na pu ki na libool ngbaan na. Le Moses na li Uwumbɔr aah mɔk u pu na. 45 Tiyaajatiib nan di libool ngbaan tii baabim. Baabim ni baayidaan Josua mu nan yoor libool ngbaan, le ki buen bi ti gaa kitin

* 7:34 : Lik Nnyam 3.1-10. † 7:36 : Limɔkaal Aanyusakpem—bi ki yin mu ke Nnyusakpem Mamam la. ‡ 7:37 : Lik Ikaal 18.15, 18. § 7:40 : Lik Nnyam 32.1. * 7:43 : Refann nan ye n-yaayoonn na aawaal li bi nan len ke lima le joo lijɩmabil li bi yin li ke Saturin na. Binib bi kaa dii Uwumbɔr na nan dooni liwaal ngbaan. † 7:43 : Lik Amos 5.25-27.

ki Uwumbør jenn binib nima na. Le libool ngbaan nan bi nima, ki ti saa Ubør David aayoonn. ⁴⁶ Uwumbør nan gee Ubør David. Le David nan ban ke u maa lidichal tii Uwumbør, u nan ye uyaaja Jakob Aawumbør na. David mu aa nan maa lidichal tii Uwumbør. ⁴⁷ Ujapəon Solomonn le nan maa lidichal tii Uwumbør.

⁴⁸ “Tə, Uwumbør u kaa kpa neen aatə na aa bi binib aah maa nidichal ni na ponn ni baanja. Uwumbør aabənabr nan len ke Uwumbør len ke, ⁴⁹ “Kitaapaak le ye maabərjal, le kitiŋ ye ntaa aah taa ni pu na:

ni ga maa ba aadichal aaboln ki tii mi?

Ba aapaan ni ga kan tii mi aan m li koo nima?

⁵⁰ Min mbaa le nan naan tiwan nimina məmək.’”†

⁵¹ Tə, Stiifen nan ki len ke, “Nitafal pəə, naa dii Uwumbør aasan nisui ni, kaa pel waaliin. N-yoonn məmək ni ban ni yii Uwumbør Aafuur Nyaan, ke niyaa-jatiib aah nan yii mu pu na. ⁵² Niyaajatiib nan muk Uwumbør aabənabtiib məmək, le ki ku binib bi tuk bi ke Uwumbør Aatutunyaan ga dan na. U fuu ni, le ni kooh u, ki ku u. ⁵³ Uwumbør nan tun ni waatuuntiib bi nan tii nimi waakaal. Le ni yii, kaa kii nkaal ngbaan.”

Baah mae Stiifen ŋitakpal ki ku u pu na

† 7:50 : Lik Aisaya 66.1-2.

⁵⁴ Stiifen aah len kina na, le liŋuul chuu binib ngbaan, le bi ŋmə ŋinyin. ⁵⁵ Le Stiifen u Uwumbør Aafuur Nyaan gbii u na, waan lik paacham, le ki kan Uwumbør aah wiin chain pu na, le ki kan Yesu si uŋangii wəb. ⁵⁶ Le u bui ke, “Lik, m kan kitaapaak chuu piir, ki kan Unibən Aabo na si Uwumbør aanangii wəb.”

⁵⁷ Waah len kina na, le bi teen mpəon pu, ki di biŋaal neeb bitafal, le ki kpaan ber bi ti chuu u, ⁵⁸ ki nyan u kitiŋ ponn ni, ki di buen n-gbaan, ki ti mae u ŋitakpal. Le biseeraadam ngbaan chuu peer baabəkul, ki di bil unachipəon ubaa chee, bi yin u ke Səəl. ⁵⁹ Le bi mae Stiifen ŋitakpal u ti kpo. Baah bi mae u ŋitakpal na, le u mee Tidindaan ke, “Tidindaan Yesu, gaa maawiin,” ⁶⁰ le ki gbaan utaanjaayil pu, le ki teen mpəon pu, “Tidindaan, taa teen bi baah ŋa bakaa u na.” Waah len kina na, le u kpo.

8

Səəl aah ŋa Yesu aanib falaa pu na

¹ Baah ku u pu na, le Səəl kii. Liyaadaal ngbaan le bi piin ki bi muk Yesu aanib bi bi Jerusalem ni na, ki ŋa bi falaa sakpen. Nima pu na, bi məmək nan yaa, ki buen Judea ni Samaria aatim məmək ponn ni. Yesu aak-pambalb baanja le nan gur Jerusalem ponn ni, kaa yaa.

² Le bijab bi san Uwumbør na sub Stiifen ki wii mpɔpɔɔn pu.

³ Le Sɔɔl pɔɔn ubaa, u ti bii Yesu aanib ki ŋa bi fam. U nan koo ŋidichal ŋidichal ponn ni ki ban bi, ki chuu nyan bijab ni bipiib mpɔɔn, ki ti di ŋa kiyondiik ni.

Filip aah buen Samaria aatin ni pu na

⁴ Tɔ, binib bi dii Yesu na nan yaa koo ntim mɔmɔk ni, le ki tuk binib waabɔnyaan.

⁵ Le Filip buen Samaria aatin ni ki ti tuk binib Kristo u gaa binib lii na aabɔr, ⁶ ki tun lijinjiiir aatun. Baah kan lijinjiiir aatun ngbaan ki ŋun waah len pu na, le kinipaak pel waabɔr ngbaan mbamɔm. ⁷ U nan nyan tiyayaar binib pam ponn ni, le ti teen mpɔɔn pu, ki nyan biwon ni. Le binib bi aawon faan na, ni biwɔb mu pam kan laafee. ⁸ Nima pu le Samaria aatin aanib nan kpa mpopiin sakpen.

⁹ Le uja ubaa nan bi nima bi nan yin u ke Simonn; u nan ye ubɔɔ la, ki tun lijinjiiir aatun ŋi gar Samaria aatin aanib na pam, le ki yoor ubaa ke uma le ye uninyuun.

¹⁰ Le binib mɔmɔk, bigiim ni bipɔɔndam kii tii u, ki len ke u kpa Uwumbør aapɔɔn, ki yin u ke Mpɔɔn Sakpiindaan.

¹¹ U nan tun inyɔk aatun ni yunn, ki cha ni gar binib pam. Nima pu na, bi nan kii tii u. ¹² Le Filip dan nan tuk bi Uwumbør aanaan aabɔnyaan, ni Yesu Kristo aabɔnyaan ngbaan. Le bi kii waah len pu na. Baah kii

waah len pu na, le u muin bi nnyun ni, bijab ni bipiib mɔk. ¹³ Le Simonn, u ye ubɔɔ ngbaan na, mu kii Filip aah len pu na. Le Filip muin u nnyun ni. Le u dii Filip idaa mɔmɔk, ki kan u tun lijinjiiir aatun pam. Le ni gar u ki ti nyan.

¹⁴ Le Yesu aakpambalb bi bi Jerusalem ni na ŋun ke Samaria aatin aanib gaa Uwumbør aaliin. Baah ŋun kina na, le bi cha Piita ni Jɔnn buen bi chee. ¹⁵ Le Piita ni Jɔnn ti fuu nima, ki mee Uwumbør tii binib bi gaa Uwumbør aaliin na, ke u tii bi Waafuur Nyaan. ¹⁶ Waafuur Nyaan aa nan kee sunn ni bi ponn ni ubaa pu. Filip nan muin bi nnyun ni baanja, Tidindaan Yesu aayimbil pu la. ¹⁷ Nima pu na, Piita ni Jɔnn nan mee Uwumbør tii bi, le ki di biŋaal paan bi pu. Baah ŋa kina na, le Uwumbør Aafuur Nyaan gbiin binib ngbaan.

¹⁸ Le Simonn kan ke Yesu aakpambalb aah di biŋaal paan binib pu na, Uwumbør tii binib ngbaan Waafuur Nyaan. Waah kan kina na, le u ban ke u pa bi ŋimombil, ¹⁹ bi tii u mpɔɔn mumina, ke u yaa di unjaal paan binib pu kan, bi ga kan Uwumbør Aafuur Nyaan.

²⁰ Le Piita baa u, “Aa dak ke aa ga ŋmaa di ŋimombil daa Uwumbør aapiin aa? Saah dak pu na, naa ŋan. Aa ni saamombil bee fam. ²¹ Aasui aa ŋan Uwumbør chee. Aaŋaal aa bi waabɔnyaan ni. ²² Kpelɔn aapobil, ki di

cha saatunwanbir ngbaan, ki mee Uwumbør ke u di cha saalandakbir pinn si. ²³ M kan ke aasui to sakpen a. Titunwanbir le joo si.”

²⁴ Le Simonn bui Piita ni Jønn, “Mee Uwumbør tii mi, aan saah len tibør ti na, ti taa pii mi.”

²⁵ Tø, Piita ni Jønn nan tuk Samaria aatiñ aanib Tidindaan aabør, ki sur bi mbaməm, le ki nin gir buen Jerusalem. Baah chuun ki cha na, le bi bə dii Samaria aatim pam ponn ni, ki tuk binib Yesu aabønayan.

Itiopia aatiñ aaninkpel aah gaa Yesu ki kii pu na

²⁶ N-yoonn ngbaan le Uwumbør aatuun tuk Filip ke u gor ki dii ññangii wəb, ki dii timoor ni aasan mu nyan Jerusalem ki cha Gasa aatiñ ni na. Dandana wee, nsan ngbaan ña nsankpok a. ²⁷⁻²⁸ Le Filip fii ki cha. Uja ubaa nan ka itaan aah dar tərøku sakpiin u na ponn ni, nsan ni. U nan ye Itiopia aatiñ aanii la, ki mu ye unii u bi lee nyan ñkookpimbil na, ki mu ye uninyuun la. Uma le nan lik Itiopia aatiñ aamombil məmək, ki kpa mpəən sakpen, ki tun lituln tii Itiopia aabørpii, u bi yin u ke Kandake na. Uja ngbaan nan dan Jerusalem u nan doon Uwumbør, ki labr cha, ki laa beenin bi nsan ni. Filip aah kan u na, u nan bi waatərøku sakpiin ponn ni, ki karni kigban ki Uwumbør aabønabr Aisaya nan ñmee ki

na. ²⁹ Le Uwumbør Aafuur Nyaan tuk Filip ke u li cha tərøku ngbaan chee. ³⁰ Le Filip san buen u chee ki ti ñun u bi karni kigban ki Uwumbør aabønabr Aisaya nan ñmee ki na. Le Filip baa u, “Saah bi karni kigban ki na, aa bee naatataa aa?”

³¹ Le u bui ke, “Unii yaa kaa mək mi kan, m ga ña kinye ki bee?” le ki tuk Filip ke u koo ni u chee ki nan kal tərøku na ponn ni. ³² Tø, waah bi karni Uwumbør Aagban ponn ni nin chee na ñmee ke,

“Bi yaa chuu upiih bi ti kør u kan, waa wii.

Bi yaa chee upihbo aakokor pu kan, u mu aa wii.

U mu bi kina la.

Baah chuu u mpəən pu na, waa len tibaa ke u nyan ubaa tibør ngbaan ni.

³³ Bi nan di u ña bibøjirb chee, ki məln inyamən paan u, ki jinn u iniməən.

Bi nan ku u, le unii ubaa aan ñmaa len uyaabitiib pu.”*

³⁴ Tø, le uja ngbaan baa Filip, “Uwumbør aabønabr aah nan len pu na, u len ñma aabør? U len ubaa aabør le aan u len uken aabør la?”

³⁵ Le Filip tuk u ññmeen ngbaan aatataa, ke ni ye Yesu aabør la, le ki tuk u tibønayan na. ³⁶ Baah bi tərøku na ponn ni ki cha na, le bi ti fuu nkpen mubaa ni, le ki kan nnyun də. Le uja ngbaan bui Filip, “Lik, nnyun sə. Aa ga ñmaa muin

* 8:33 : Lik Aisaya 53.7-8.

mi nnyun ni dandana wee ee?”

[³⁷ Le Filip bui u, “Aa yaa gaa Yesu ki kii mbaməm kan, m ga ŋmaa muin si nnyun ni.”

Le u bui u, “M pak ke Yesu Kristo ye Uwumbər Aajapəon la.”]

³⁸ Le u cha waatəroku sil. Le u ni Filip məmək bilee sunn sil ni kitij, ki koo nnyun ni. Le Filip muin u nnyun ngbaan ni. ³⁹ Le bi nyan ni nnyun ni. Baah nyan ni nnyun ni na, le Uwumbər Aafuur Nyaan yoor Filip, ki di u buen. Uja ngbaan aa ki kan u. Le u ki koo waatəroku ponn ni, ki cha, ki nan kpa mpopiin pam. ⁴⁰ Binib nan kan Filip kitij kibaa ni, bi yin ki ke Asotus. Le u bə dii ntim məmək ni, nima chee, ki tuk binib Yesu aabənyaan, le ki ti fuu Siisarea aatinj ni.

9

Səol aah gaa Yesu ki kii pu na

(Lituln 22.6-16; 26.12-18)

¹⁻² Səol ma nan beenin kpa liŋuul Tidindaan aadidiliib pu, ki ban ke u chuu bi ki ku bi. U nan ban ke u buen Damaskus aatinj ni, ki ti ban bi, bijab ni bipiib məmək, ki chuu bi mpəon, ki di tikululn buu bi, ki di gir dan Jerusalem. Le u buen Uwumbər aatotoorninkpel chee, ke u ŋmee kigbanj tii u. U yaa ti fuu Damaskus aatinj ni kan, u ga di kigbanj ngbaan mək mmeen aadir aaninkpiib, ke bi cha u chuu binib bi dii Yesu aasan na.

³ Tə, le u siir ki cha. Waah laa bi nsan ni ki ti peen Damaskus aatinj ni na, libuul ngbaan ni le nwiihn nyan ni paacham, ki woln ki mann gonn u. ⁴ Le u lir kitij, ki ŋun nneel len ke, “Səol, Səol, ba ŋa aa ŋani mi falaa?”

⁵ Le Səol baa u, “Ndindaan, ŋma ye?”

Le u bui u, “Min le ye Yesu, u aa ŋa u falaa na. ⁶ Fii sil, ki li cha kitij ngbaan ni. Aa yaa ti fuu kan, bi ga tuk si saah ga ŋa pu na.”

⁷ Binib bi nan dii Səol na si ŋmin, kaa ŋmaa len tibaa. Bi ŋun nneel len, kaa waa unii. ⁸ Le Səol fii sil, ki likr unimbil, kaa ki waa. Le bi chuu unjaal, ki dar u cha Damaskus aatinj ni. ⁹ Waa nan waa ki ti saa iwiin itaa, kaa ki ji, kaa ki nyu mu.

¹⁰ Le Yesu aadidiir ubaa nan bi Damaskus aatinj ni, bi nan yin u ke Ananias. Le Tidindaan len u chee tidanj ponn ni, ki bui u, “Ananias.”

Le u bui ke, “Ndindaan, m so.”

¹¹ Le Tidindaan bui u, “Fiin, ki li cha nsan mu bi yin mu ke Nsan Mu Tok na ni, ki li cha Judas do, ki li ban uja u bi yin u ke Səol, aan u ye Tasus aatinj aanii na. U bi mee Uwumbər, ¹² le ki danj tidanj ki kan uja u bi yin u ke Ananias na koo ni u chee, ki nan di unjaal paan u pu, ke unimbil ki likr.”

¹³ Le Ananias bui ke, “Ndindaan, binib pam tuk mi uja ngbaan aabər, ke u ŋani saanib bakaa sakpen Jerusalem ponn ni. ¹⁴ U fuu ni do, ki kpa nsan mu Uwumbər

aatotoorninkpiib tii u ke u chuu saanib məmək, ki buu bi tikululn na.”

¹⁵ Le Tidindaan bui u, “Li cha u chee. M nyan u la, u ti li joo maabər tuk bibərɓ, ni Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ki cha bi bee mbər. ¹⁶ Min mbaa ga mək u waah ga ji falaa u məmək maayimbil pu na.”*

¹⁷ Le Ananias fii ki buen Judas do, ki ti koo Səəl chee, ki di unjaal paan u pu, le ki bui u, “Nna aabo Səəl, Tidindaan le tun ni mi aa chee. Yesu u di ubaa mək si, saah bi nsan ponn ni ki choo na, uma le tun ni mi, ke m cha aa ki likr, ki gbiin Uwumbər Aafuur Nyaan.” ¹⁸ Waah len kina na, libuul ngbaan ni le tiwan ni naahn tijaŋpəkr na nyan Səəl aanimbil ni. Le unimbil ki likr, le u fii sil. Le bi muin u nnyun ni. ¹⁹ Le u jin tijaakar, ki ki kan mpəən.

Səəl aah moon Uwumbər aabər Damaskus aatiŋ ni pu na

Səəl nan laa bi Yesu aadidiliib chee iwiin ilee, Damaskus aatiŋ ni. ²⁰ Libuul ngbaan ni le u koo mmeen aadir ni, ki ti tuk binib Yesu aabər, ke u ye Uwumbər Aajapəən la.

²¹ Le ni gar binib bimək ŋun waah len pu na. Le bi baa təb, “Naa ye uja ngbaan le nan ŋa Yesu aanib falaa Jerusalem ponn ni ii? U dan do, ke u nan chuu bi, ki di tikululn buu bi, ki di bi buen Jerusalem, ki ti di bi ŋa Uwumbər aatotoorninkpiib aajaal ni.”

²² Səəl nan moo kani mpəən u di tuk binib Yesu aabər, le ki len ki nyan Juu yaab bi bi Damaskus aatiŋ ni na, ki mək bi ke Yesu sil ye Kristo u gaa binib lii na.

²³ Ni nan ŋa iwiin ilee, le Juu yaab kuun təb, ki kpokl baah ga ŋa pu ki ku Səəl na.

²⁴ Idaa məmək, kinyeek ni nwiin pu, le bi ka kii kitiŋ ngbaan aagoln aabisaməb chee, ke Səəl yaa nan nyan ni kan, bi chuu u ki ti ku u. Le Səəl ŋun baah kpokl pu na.

²⁵ Kitiŋ ngbaan aagoln nan kpa takolu mam. Le Səəl aadidiliib yoor u ŋa kibəkuuk sakpen ponn ni, ki di u dii takolu nyan.

Baah nan muk Səəl Jerusalem ni pu na

²⁶ Le Səəl buen Jerusalem. Waah ti fuu nima na, le u ban u kpaan Yesu aadidiliib chee. Le bi san u ijawaan, kaa pak ke u ye Yesu aadidiir ubaa. ²⁷ Le Banabas dan nan di u buen Yesu aakpambalb chee, ki ti tuk bi ke Səəl nan kan Tidindaan nsan ni, ke Tidindaan nan len u chee, ke Səəl nan kpa lipobil ki di Yesu aabər tuk binib bi bi Damaskus aatiŋ ni na. ²⁸ Banabas aah tuk bi kina na, le bi cha Səəl kpaan bi chee. Le u dii bi baah cha nin chee na Jerusalem ponn ni, ki kpa lipobil u tuk binib Tidindaan aabər. ²⁹ N-yoonn, n-yoonn le u ni Juu yaab bi len Griik aaliin na kpak təb kinikpakpak, le bi ban bi ku u. ³⁰ Le Yesu aanib ŋun ke bi ban bi ku u. Baah ŋun kina na, le bi

* 9:16 : Lik Kolose Yaab 1.24.

voor u buen Siisarea aatiŋ ni, ki cha u kun Tasus aatiŋ ni.

³¹ Nima pu na, Yesu aanib bi nan bi Judea aatim ni, ni Galilee aatim ni, ni Samaria aatim ni na nan gaa bibaa. Unii ubaa aa ki muk bi. Le bi moo bae Tidindaan aaliin n-yoonn məmək, ki pak u. Le Uwumbər Aafuur Nyaan ter bi, ki cha binib moo kpee bi pu.

Piita aah tun lijnjiir aatun pu na

³² Tɔ, Piita nan bɔ dii ntim məmək ponn ni nima chee. U nan buen Lida aatiŋ mu ni, ki mann Uwumbər aanib bi bi nima na. ³³ Waah bi nima na, le u kan uja ubaa, bi yin u ke Eneas, u nan ye uja u aawon faan na la. Njibin njiniin u po dɔ kidiik ni la, kaa ŋmaa fii. ³⁴ Le Piita bui u, “Eneas, Yesu Kristo tii si laafee dandana wee. Fii sil, ki kpab saawandookaan.” Libuul ngbaan ni, le u kpaan fii sil. ³⁵ Le binib bimək bi Lida aatiŋ ni, ni Saronn aatiŋ ni na kan u, ki kpeln baabimbin, ki dii Tidindaan aasan.

³⁶ Kitiŋ kibaa mu bi, ki bi gbək nima chee, bi yin ki ke Jɔpa. Upii u dii Yesu aasan na nan bi nima, bi yin u ke Tabita. Griik aaliin ponn ni, bi yin u ke Dokas. Waayim-bil aatataa le ye ke upeeyun. U nan ye litunyaandaan la. ³⁷ N-yoonn ngbaan le u bun, ki kpo. Le bi fu linikpol ngbaan nnyun, ki di u ti bil paacham aadiik ni. ³⁸ Jɔpa aatiŋ, ni Lida aatiŋ aa daa tɔb. Le Yesu aadidiliib bi bi Jɔpa aatiŋ ni na ŋun ke Piita

bi Lida aatiŋ ni. Le bi tun bijab bilee, ke bi ti yin ni Piita, ke u pɔɔn ubaa ki dan mala. ³⁹ Le Piita fii dii bi. Waah ti fuu ni nima na, le bi di u buen paacham aadiik ngbaan ni. Le bikpopiib kuun nima, ki si Piita chee, ki wii, le ki mək u ŋibəkul ŋi Dokas nan ŋa tii bi, waah nan bi na. ⁴⁰ Le Piita jenn nyan bi məmək kidiik ngbaan ni, le ki gbaan utaanjaayil pu, ki mee Uwumbər, le ki lik linikpol ngbaan ki len ke, “Tabita, fii sil.” Le u likr unimbil. Waah kan Piita na, le u fii kal. ⁴¹ Le Piita chuu unjaal, ki ter u, u fii sil, le ki yin Uwumbər aanib ni bikpopiib ngbaan, ki di u mək bi, ke u fikr a. ⁴² Le binib bimək bi Jɔpa aatiŋ ni na ŋun tibər ngbaan. Nima pu na, binib pam nan gaa Tidindaan ki kii. ⁴³ Piita nan bi Jɔpa aatiŋ ni, ki yunn. U nan koo uja u bi yin u ke Simonn, aan u ye ugbanjab na do la.

10

Uninkpel Konelius aah yin Piita pu na

¹ Tɔ, uja ubaa nan bi Siisarea aatiŋ ni, bi nan yin u ke Konelius. U nan ye butɔb aajab nkub aaninkpel la. Bi yin butɔb aajab ngbaan ke “Itali aatiŋ aajab.” ² Konelius nan ye uninyaan la. U ni waachiln ni aanib məmək pak Uwumbər. U nan ŋani Juu yaab aagiim tinann sakpen, ki mee Uwumbər idaa məmək la. ³ Le kijook wɔb, tikur titaa aayoonn, u dan tidan ki kan Uwumbər aatuun

koo ni u chee ki nan bui ke, “Konelius.”

⁴ Waah kan Uwumbər aatuun ngbaan na, le u san ijawaan, ki baa u, “Maaninkpel, aa ban ba?”

Le Uwumbər aatuun ngbaan bui u, “Uwumbər n̄un saameen, ki nyi saah ter bigiim pu na, ki teer aa bər. ⁵ U ban ke aa cha bijab bibaa buen Jəpa aatiŋ ni, ki ti yin ni uja ubaa, bi yin u ke Simonn Piita. ⁶ U koo ugbanjab ubaa aadichal ni, bi yin u ke Simonn. Waadichal bi nnyusakpem na aagbaan.” ⁷ Le Uwumbər aatuun ngbaan ki gir buen. Waah buen na, le Konelius yin waatutum ponn ni bilee, ni butəb aaja u ye uninyaan ki bi u chee idaa məmək ki tun lituln tii u na. ⁸ Konelius nan tuk bi waah kan pu na məmək, le ki tun bi, ke bi buen Jəpa aatiŋ ni.

⁹ Naah woln kitaak na, le bi bi nsan ni, ki peen Jəpa aatiŋ ni. Nwiin kaasisik ni, le Piita jon kidiik paab* u ti mee Uwumbər. ¹⁰ Le nkon chuu u, le u ban u ji tijikaar. Baah bi mən bisaa ke bi tii u na, ¹¹ le u daŋ tidaŋ ki kan kitaapaak chuu piir, ki kan tiwan nibaa sunn ni kitiŋ. Ni nan naahn likekeln ki pee. Le bi joo ikekefeen inaa pu, ki sunn ni kitiŋ. ¹² Ipeel, ni iwaa, ni tiwan nimək baar kitiŋ na, ni inyoon məmək aabəŋ nan bi likekeln ngbaan pu. ¹³ Le

nneel len ke, “Piita, fii, ki ku ki n̄mə.”

¹⁴ Le Piita bui ke, “Ndinnaan, aayii. Maa kee n̄man tiwan ni kə ke nee na.”

¹⁵ Le nneel ngbaan ki len ke, “Uwumbər yaa len ke aa ga n̄maa ji tiwan ni na kan, aa taa bui ke ni kə.” ¹⁶ Le ni n̄a kina nfum mutaa. Le tiwan ngbaan gir buen paacham.

¹⁷ Le Piita dakl lik ke u bee lijnjiir aawan ngbaan aatataa. Ni nan n̄a u ilan-dak. N-yoonn ngbaan binib bi nyan ni Konelius do na baa binib, ki bee Simonn do, ki si mbisaməb chee, ¹⁸ le ki teen ke, “Simonn Piita bi do oo?”

¹⁹ Le Piita laa beenin bi kidiik paab, ki bi dak lijnjiir aawan ngbaan aatataa. Le Uwumbər Aafuur Nyaan bui u, “Lik, bijab bitaa fuu ni do, ki ban si. Min le tun ni bi. ²⁰ Fii ki sunn ni, ki dii bi, ki taa joo beeni.” ²¹ Le Piita sunn ni kitiŋ, ki bui bijab ngbaan, “Min le ye unii u ni ban na. Ni chuun kinye?”

²² Le bi bui u, “Konelius, u ye butəb aajab nkub aaninkpel na le tun ni timi. U ye unibamənn u pak Uwumbər na. Juu yaab məmək pak u sakpen. Le Uwumbər aatuun mubaa tuk u ke u yin si, ke aa dan udo, u nan pel saah ga len pu na.” ²³ Le Piita bui bi ke bi koo ni, le ki chann bi tichann. Le bi doon udo.

Naah woln kitaak na, le u gor ki dii bi. Le Yesu aanib bi nan bi Jəpa aatiŋ ni na bibaa

* **10:9** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idə paan puln tidir paab, le ki di titan pər biin. Bi nan maa n̄bimbini le ki taa joi kidiik aapaacham.

mu dii u. ²⁴ Ki woln kitaak, le bi fuu Siisarea aatin ni. Le Konelius nan yin waamaal, ni ujtiiib dan udo, ki nan ka kii Piita. Le Piita ti fuu ki koo bi chee. ²⁵ Waah koo ni na, le Konelius dan nan gbaan unimbiin ni, ki doon u. ²⁶ Le Piita fiin u, ki bui u, "Fii sil. M po ye unibon la." ²⁷ Piita nan beenin bi len u chee le ki ti koo kidiik ni, ki kan binib pam kuun nima chee. ²⁸ Le Piita bui bi, "Ni nyi ke timi Juu yaab aakaal aa kii ke ti mann binib bi kaa ye Juu yaab na, kaa kii ke ti kpaan bi chee. Le Uwumbor mu mok mi ke m taa li dak ke unii ubaa ko. ²⁹ Nima pu na, naah yin mi pu na, le m dan, kaa yii. Ni yin mi ba pu?"

³⁰ Le Konelius bui u, "Daanab na, tikur titaa kijook wob, kinakokoona, le m nan bi maadiik ni, ki bi mee Uwumbor. Maah bi mee Uwumbor na, le m kan uja u pee likekeln li wiin chain na si nrimbiin ni ³¹ ki bui ke, 'Konelius, Uwumbor nun saameel, ki teer saah ter bigiim pu na. ³² U ban ke aa cha binib buen Jopa aatin ni, bi ti yin ni uja u bi nima aan bi yin u ke Simonn Piita na, ke u koo ugbanjab ubaa do, bi yin u ke Simonn na. Waadichal bi nnyusakpem na aagbaan.' ³³ Waah tuk mi kina na, libuul ngbaan ni le m tun binib bi ti yin si. Saah dan pu na, ni nan. Dandana wee, ti momok bi do, Uwumbor aanimbiin ni. Ti ban ti nun tibor ti Tidindaan tuk si ke aa tuk timi na."

Piita aah tuk Konelius mam Uwumbor aabor pu na

³⁴ Le Piita bui bi, "M bee ke ni ye mbamon ke Uwumbor aa pak ubaa ki jer uken. U po pak ti momok la. ³⁵ Njibol momok ponn ni, unii yaa bi, ki pak Uwumbor ki tun lituln li nan na kan, u piir Uwumbor aasui. ³⁶ Ni nyi ke Uwumbor tuk Israel yaab tibonyaan. Tibonyaan tee le ye ke Uwumbor ga tii bi nsu-udoon Yesu Kristo pu. Uma le ye ti momok Aadindaan. ³⁷ Jonn nan tuk binib ke bi yaa kpeln baabimbin kan, u ga muin bi nnyun ni. N-yoonn ngbaan aah jer na, le Yesu u ye Nasaref aatin aanii na piin ki bi tun waatuln Galilee aatim ni, ki bo dii Judea aatim momok ni. ³⁸ Ni nyi waabor. Uwumbor nan nyan u, ki di Waafuur Nyaan gbiin u ki tii u mpoon, ki nan bi u chee. Uwumbor aah bi u chee na, le u buen njipepel momok, ki tun lituln li nan na, ki cha binib bimok nan bi kinimbony aanaal ni na pook. ³⁹ Ti kan waah nani tiwan nimok Jerusalem ni Juu yaab aatim momok ponn ni na. Le bi kpaan u ndapuinkoo pu, ki ku u. ⁴⁰ Iwiin itaa daal, le Uwumbor fikr u nkun ni, ki cha binib kan u. ⁴¹ Naa ye binib momok le kan u. Uwumbor nyan timi le ke ti kan u, ki li ye waaseeraadam. Waah fikr nkun ni na, ti ni u kpaan jin tijikaar, ki kpaan ki nyu nnyun. ⁴² U tuk timi ke ti buen njipepel momok, ki ti tuk binib waabor, ki ji seeraa

ke Uwumbər nyan u, u ti ji binifuub ni bitekpiib tibər.
⁴³ N-yaayoonn na, Uwumbər aabənabtiib məmək nan len Yesu aabər, ke unii umək gaa u ki kii na, Uwumbər ga di cha pinn u, uma Yesu aayimbil pu.”

⁴⁴ Tə, Piita aah laa bi len kina na, le Uwumbər Aafuur Nyaan sunn ni ki nan gbiin binib bimək n̄un waah len pu na. ⁴⁵ Yesu aanib bi nyan Jopa ki dii Piita na nan ye Juu yaab, le ni gar bi pam, ba pu? Uwumbər di Waafuur Nyaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ⁴⁶ le bi n̄un bi len iliin yayan ki nyun̄ni Uwumbər. ⁴⁷ Tə, Piita bui ke, “Uwumbər di Waafuur Nyaan tii binib bimina, ke waah tii timi pu na. Ubaa ga n̄maa len ke ti taa muin bi nnyun ni ii?” ⁴⁸ Waah len kina na, le u bui bi ke bi muin bi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu. Tə, Konelius mam nan gar Piita ke u n̄a bi chee iwiin ilee.

11

Piita aah tuk Yesu aanib tibər ngbaan pu na

¹ Yesu aakpambalb ni Judea aatiŋ aanib bi nan gaa Yesu ki kii na, nan n̄un ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu gaa Uwumbər aabər. ² Le Juu yaab bibaa len ke binib bi kaa ye Juu yaab na yaa gaa Uwumbər aabər kan, ni n̄an ke bi giŋ n̄ichakpan. Le Piita ki gir buen Jerusalem. Waah ti fuu nima na, le Juu yaab ngbaan kpak u kinikpakpak, ³ ke ba n̄a u mann binib bi kaa

ye Juu yaab na, ki jin bi chee tijiir, Juu yaab aah kə pu na.

⁴ Le Piita n̄eer tibər məmək aah piin ki ti saa pu na, ki tuk bi:

⁵ “M nan bi Jopa aatiŋ ni, ki bi mee Uwumbər, le ni n̄a mi ke tidan pu na, le m kan tiwan nibaa nyan ni paacham. Ni naahn likekeln, ki pee. Le bi joo ikekefeen inaa pu, ki sunn ni kitiŋ m chee. ⁶ Le m lik ni mbaməm, ki kan tiwakor, ni ipeel, ni iwaa, ni tiwan nimək baar kitiŋ na, ni inyoon, ni pu. ⁷ Le m n̄un nneel len ke, ‘Piita, fii, ki ku ki n̄mə.’ ⁸ Le m len ke, ‘Ndindaan, aayii. Maa kee n̄man tiwan ni kə ke nee na.’ ⁹ Le nneel ngbaan ki len paacham ke, ‘Uwumbər yaa len ke aa ga n̄maa ji tiwan ni na kan, aa taa bui ke ni kə.’ ¹⁰ Le ni n̄a kina nfum mutaa. Le tiwan ngbaan ki gir buen paacham. ¹¹ Libuul ngbaan ni le bijab bitaa fuu ni maah bi lidichal li ni na aabisaməb chee. Bi nan nyan ni Siisarea aatiŋ ni la. Konelius le tun ni bi, ke bi nan yin mi. ¹² Le Uwumbər Aafuur Nyaan bui mi, ‘Dii bi, ki taa joo beeni.’ Le m dii bi. Le Yesu aanib biloob bimina mu dii mi, le ti buen Siisarea aatiŋ ni, ki ti fuu ki koo Konelius do. ¹³ Le Konelius tuk timi ke u nan kan Uwumbər aatuun si udo ki tuk u ke u cha binib buen Jopa aatiŋ ni, ki ti yin uja ubaa, bi yin u ke Simonn Piita, ¹⁴ u ga tuk u tibər ti ga cha u ni waachiln ponn ni aanib məmək n̄mar na. ¹⁵ Le m piin ki bi tuk

bi Yesu aabər. Maah laa bi tuk bi na, le Uwumbər Aafuur Nyaan sunn ni bi pu, ke mu aah nan sunn ni ti pu njan pu na. ¹⁶ Le m teer ke Tidindaan nan tuk timi ke, 'Jənn nan muin binib nnyun ni. Mma ga gbiin nimi Uwumbər Aafuur Nyaan.' ¹⁷ Tə, Uwumbər di Waafuur Nyaan tii timi bi gaa Tidindaan Yesu Kristo ki kii na, le ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ke waah tii timi pu na. M mu ye ŋma ki ga ŋmaa yii Uwumbər?"

¹⁸ Juu yaab ngbaan aah ŋun Piita aah len pu na, le baa ki kpak u. Bi nan nyuŋ Uwumbər, le ki bui ke, "Kina pu na, Uwumbər cha binib bi kaa ye Juu yaab na mu kpeln baabimbin ki kan liməfal."

Binib aah gaa Yesu ki kii Antiok aatiŋ ni pu na

¹⁹ Tə, binib bi ku Stiifen na nan muk Yesu aanib ki ŋani bi falaa. Le bi yaa, ki buen ntim məmək ni, ki ti saa Fonisia aatiŋ ni, ni Saiprus aatiŋ ni, ni Antiok aatiŋ ni, ki joo Yesu aabər tuk Juu yaab baanja. ²⁰ Le Yesu aanib bibaa, bi nyan ni Saiprus aatiŋ ni, ni Sairene aatiŋ ni na mu buen Antiok aatiŋ ni, ki ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na mu Tidindaan Yesu aabənyaan. ²¹ Tidindaan aapəon nan bi bi chee, le binib pam gaa Tidindaan ki kii, ki kpeln baabimbin, ki dii waasan.

²² Yesu aanib bi nan bi Jerusalem na ŋun bi pu. Nima pu le bi tun Banabas ke u buen Antiok aatiŋ ni. ²³⁻²⁴ U nan ye unibamənn, ki gaa

Yesu ki kii mbaməm, ki gbii Uwumbər Aafuur Nyaan. Le u di ti fuu nima. Waah ti fuu nima, ki kan Uwumbər aah san binib ngbaan kinimbaak pu pu na, le ni ŋa u mpopiin. Le u sur bi məmək ke bi cha binibil li man bi dii Tidindaan aasan mbaməm. Le binib pam gaa Tidindaan ki kii ki kpee waanib pu.

²⁵ Le Banabas buen Tasmus aatiŋ ni, u ti ban Səəl, ²⁶ le ki ti kan u, ki di u dan Antiok aatiŋ ni. Libiməln le Banabas, ni Səəl, ni Yesu aanib nan kuuni nima chee; le bi tuk binib pam Uwumbər aabər, Antiok aatiŋ ni, le bi naan Yesu aadidiliib liyimbil lee, ke Kristo Yaab.

²⁷ N-yoonn ngbaan le Uwumbər aabənbatiib bibaa nyan ni Jerusalem, ki dan Antiok aatiŋ ni. ²⁸ Bi yin ubaa ke Agabus. Le Uwumbər Aafuur Nyaan cha u len ke nkon səkpeem ga lir dulnyaa wee ponn ni. Ubərkpaan Klədius aayoonn le mu nan lir. ²⁹ Agabus aah len kina na, le Yesu aadidiliib len ke bi məmək ga tii ŋimombil, baah ga ŋmaa tii pu na, ki di tii Yesu aanib bi bi Judea aatiŋ ni na. ³⁰ Le bi məmək tii kina. Le Banabas ni Səəl di ŋimombil ngbaan buen Judea, ti di tii Yesu aanib aaninkpiib.

12

Ubər Herod aah ŋa Yesu aanib falaa pu na

¹ N-yoonn ngbaan le Ubər Herod piin ki bi ŋani Yesu aanib bibaa falaa. ² U cha binib di kijaak aajuk ku Jems

u ye Jōnn aakpel na. ³ Waah ŋa kina na, le ni piir Juu yaab aasui. Nima pu le u cha binib chuu Piita mu. Ni nan ye n-yoonn mu Juu yaab ji Lakr-jer aajim* ki ŋmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na. ⁴ Baah chuu Piita na, le bi di u ŋa kiyondiik ni. Le butɔb aajab kipiik ni biloob si kii u. Binaa yaa kiir ki ti saa tikur titaa kan, le binaa mu nan gaa. Ubɔr Herod nan len ke Lakr-jer aajim ngbaan yoonn yaa jer kan, u ga nyan Piita kiyondiik ni, ki di u siin Juu yaab aanimbiin ni, ki ji u tibɔr. ⁵ Piita aah laa bi kiyondiik ni na, le Yesu aanib mu nan bi mee Uwumbɔr linimaln, ki tii u.

Uwumbɔr aatuun aah nyan Piita kiyondiik ni pu na

⁶ Kinyeek ngbaan yaa woln kan, Ubɔr Herod ga nyan Piita ki ji u tibɔr. Le Piita dɔ geen bikikiirb bilee aakaasisik ni. Bi nan di tikululn buu unjaal mɔmɔk ilee, ki di tibaa gbin dar ukikiir wee, ki di tiken gbin dar uken. Le bikikiirb biken si kii mbisamɔb chee. ⁷ Kinyeek ngbaan, le Tidindaan aatuun dan ki nan sil u chee. Le nwiihn woln kidiik ponn ni. Le u gbaa finn Piita, ki bui u ke, “Fii sil mala mala.” Waah len kina na, le tikululn ngbaan chuu leer lir. ⁸ Le Tidindaan aatuun ngbaan bui u, “Di saagbapapaln buu aachan, ki di saanaatak tan.” Le Piita ŋa kina. Le u ki bui u, “Di saakekeln peen,

ki dii mi.” ⁹ Le Piita dii u ki buen, ki dak ke ni ye tidan la. Waa dak ke ni sil ye ibamɔn. ¹⁰ Baah cha na, le bi jer ukikiir ubaa, ki ki foor, le ki ki jer uken, ki ti fuu tikur aajaalen u lek lipaal aabisamɔb na. Le jaalen ngbaan piir ubaa pu. Le bi nyan, ki bɔ dii nsan mubaa. Libuul ngbaan ni le Tidindaan aatuun ngbaan buen, ki cha Piita.

¹¹ Le Piita aanimbil woln. Le u len ke, “M bee ke ni sil ŋa kina. Tidindaan tun ni waatuun ke u nan nyan mi Ubɔr Herod aanjaal ni, ki nyan mi Juu yaab aah ban bi ŋa mi pu na ni.”

¹² Tɔ, Piita nan bee waabɔr aah bi pu na, le ki buen Mari, u ye Jōnn Mak aana na do. Kinipaak nan bi nima, ki bi mee Uwumbɔr. ¹³ Le Piita kpaar lipaal aajaalen. Le ututunn u ye upii aan bi yin u ke Roda na, dan nan lik udaan u kpaar jaalen na, ¹⁴ le ki bee Piita aaneel. Le ni ŋa u mpopiin sakpen. Le u gir buen biken chee, kaa piir jaalen, ki ti tuk bi ke Piita si lipaal. ¹⁵ Le bi tuk u ke u waar la. Le u beenin len ke ni ye mbamɔn. Le bi bui u ke ni ga li ye Piita aawiin la.

¹⁶ Le Piita beenin si kpaar jaalen. Le bi piir jaalen, ki kan u. Baah kan u na, le ni gar bi sakpen. ¹⁷ Le Piita yoor unjaal ki nyii bi pu, ke bi ŋmin, le ki tuk bi Tidindaan aah ŋa pu ki nyan u kiyondiik ni na,

* 12:3 : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

ki bui bi ke bi tuk Jems ni Yesu aanib biken. Piita aah len kina na, le u siir buen nibaa chee.

¹⁸ Kitaak aah woln na, le bikikiirb ngbaan aapobil yuk. Le bi baa tɔb budabu ŋa Piita na. ¹⁹ Le Ubɔr Herod bui bi ke bi ban u. Le bi ban u, kaa kan u. Le Herod yin bikikiirb ngbaan, ki nan baa bi tibɔr ngbaan, le ki len ke baabɔr bii, ki ku bi.

Tɔ, Herod nan nyan Judea aatinj ni, ki buen Siisarea aatinj ni, ki ti yunn nima siib.

Ubɔr Herod aah kpo pu na

²⁰ Herod nan gee liŋuul ki ŋa Taya aatinj aanib, ni Saidonn aatinj aanib pu. Le bi mɔmɔk kuun ki buen u chee. Bi nan puen buen uja ubaa chee la. Bi yin u ke Blastus, u ye Herod aatutum aaninkpel la. Le Taya aanib ni Saidonn aanib buen u chee bi ti jɔnn u kijɔtiik, le ki nin buen Ubɔr Herod chee, ki ti mee u ke u taa cha bi li kpa kijaak. Bi gaal baajikaar Ubɔr Herod aatinj ni la. Nima pu na, baa ban ke bi li kpa kijaak.

²¹ Le Herod siin nwiin mundaln bi ga kuun tɔb na. Liyaadaal le u di waabɔrkekeln peen, ki kal waabɔrjal pu, le ki len bi chee tibɔr. ²² Waah len tibɔr pu na, le bi mɔmɔk tar ke, “Ni ye Uwumbɔr aaneel la, naa ye unibɔn.” ²³ Tɔ, libuul ngbaan ni le Tidindaan aatuun cha iween chuu u; ba pu? waa tii Uwumbɔr lisil. Le ŋikpaambil ŋman u, le u kpo.

²⁴ Tɔ, Uwumbɔr aabɔr nan moo mooni ŋipepel mɔmɔk. Le binib too kpaɛ ki gaal i.

²⁵ Banabas ni Sɔɔl ma kan, baah nan di ŋimombil tii Yesu aanib aaninkpiib na, le bi di Jɔnn Mak nyan Jerusalem ni, ki labr buen Antiok aatinj ni.

13

Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah nyan Banabas ni Sɔɔl pu na

¹ Yesu aanib bibaa nan bi Antiok aatinj ni. Bi ponn ni bibaa nan ye Uwumbɔr aabɔnabtiib, bibaa mu nan ye Yesu aabɔr aamɔmɔkb. Bi yin ubaa ke Banabas, ki yin uken ke Simeonn, ki ki yin u ke Unibɔmbɔn,* ki yin uken ke Lusius, u nan ye Sairene aatinj aanii na, ki yin uken ke Manaenn u Ubɔr Herod aate nan kpiin u na, ki yin uken ke Sɔɔl. ² Le bi mɔmɔk dooni Uwumbɔr ki lul bumɔb. Baah ŋani kina na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan tuk bi ke bi nya Banabas ni Sɔɔl bi ti tun waah siin bi lituln li na.

³ Le Yesu aanib lul bumɔb, ki mee Uwumbɔr, ki di binjaal paan bi pu, le ki cha bi buen.

Banabas ni Sɔɔl aah ŋa pu Saiprus aatinj ni na

⁴ Tɔ, Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tun Banabas ni Sɔɔl pu na, le bi buen, ki ti fuu kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Selusia, le ki koo bunɔb ni, ki puur ki ti fuu lidikl pu, bi yin lidikl ngbaan ke Saiprus, ⁵ le ki fuu kitinj ki bi lidikl ngbaan paab na, bi yin ki ke Salamis.

* 13:1 : Baaliin ni, bi yin Unibɔmbɔn ke Niger.

Baah fuu nima na, le bi koo Juu yaab aameen aadir ni, ki tuk binib Uwumbør aabør. Jønn Mak mu nan dii bi, ki ter bi.

⁶ Le bi ki buen lidikl ngbaan aapepel liken wøb, ki ti fuu kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Pafos. Baah ti fuu nima na, le bi kan uböö ubaa, bi yin u ke Bariyesu. U nan ye Juu yaab aanii le ki ñmann ke u ye Uwumbør aabønabr la. ⁷ Lidikl ngbaan aatim aaninkpel mu nan bi nima, bi yin u ke Sejius Pöölus. U nan ye unii u kpa nlan na la. Uböö ngbaan aajö le nan bi na. Le uninkpel ngbaan yin Banabas ni Sööl ke bi dan u chee, ki ban u ñun Uwumbør aabør. ⁸ Uböö ngbaan aay-imbil leler nan ye Elimas la. Elimas aatataa le ye ke uböö. Le u kpak Banabas ni Sööl kinikpakpak, ki pöoni ubaa ke uninkpel ngbaan taa gaa Yesu ki kii. ⁹ Le Uwumbør Aafuur Nyaan fir Sööl, u bi duln u ke Pööl na pu, le u lik Elimas mbamöm, ¹⁰ le ki bui u, “Sin u ye kinimböñ aajapöön na, aa ye litunyaan mömök aadin la, ki ñmanni binib n-yoonn mömök, ki kpa mbiin sakpen, ki ban aa bii Tidindaan aasan mu tok na. ¹¹ Uwumbør ga daa aatafal, ki cha aa jöb, kaan ki li waa, ki ti saa n-yoonn mu Uwumbør gee na.”

Libuul ngbaan ni le likpak-pal bömöln biin unimbil pu, le u jöb, ki chuun mann gonni ki ban unii u ga chuu unjaal ki dar u na. ¹² Uninkpel ngbaan aah kan kina, ki bae Tidin-

daan aah bi pu na, le ni gar u pam. Le u gaa Yesu ki kii.

Pööl aah moon Uwumbør aabør Antiok aatinj ni pu na

¹³ Pööl mam nan nyan Pafos aatinj ni, le ki koo bunjöb ni, ki ti puur, ki ti fuu kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Pega, ki bi Pamfilia aapepel ni la. Baah ti fuu nima na, le Jønn Mak gir buen Jerusalem ki cha bi. ¹⁴ Le bi nyan Pega aatinj ni, ki buen ti fuu Antiok aatinj ki bi Pisidia aapepel ni na. Juu yaab aakpaakool daal, le bi koo kal mmeen aadiik ni. ¹⁵ Le unii ubaa karn Uwumbør Aagbanj ponn ni. Ukarn Moses ni Uwumbør aabønabtiib aah nan ñmee pu na. Waah karn doo na, le mmeen aadiik aaninkpiib tun unii bi chee, ke u ti tuk bi ke bi yaa ban bi tuk binib tibør ti ga pöök bitaakpab na kan, bi tuk bi.

¹⁶ Le Pööl fii sil ki yoor unjaal ki len ke, “Israel yaab, ni nimi bi kaa ye Israel yaab ki pak Uwumbør na, li pel man: ¹⁷ Timi Israel yaab Aawumbør nan nyan tiyaaajatiib. Bi nan ye bicham le Ijijt aatinj ni. Baah bi nima na, le Uwumbør ter bi, ki cha bi pör. Le Uwumbør nyan bi Ijijt aatinj ni, ki mök Ijijt aatinj aanib waapöön sakpiin. ¹⁸ Njibin imonko ilee le Uwumbør kpiin tiyaaajatiib timoor ni, ¹⁹ le ki nin jenn nyan ñnibol ñilole Kanaann aatinj ni, ki di kitinj ngbaan yakr ke lifaal na tii bi. Buyoonn bi nan koo Ijijt aatinj ni na, ki ti saa bundaln

bi nan gaa Kanaann aatin na, nan ye njibin ikui inaa ni piinjmu la.

20 “N-yoonn ngbaan le u tii bi bibəjirb, bi li joo bi, ki ti saa waabənbr Samuel aayoonn. 21 N-yoonn ngbaan le bi len ke bi ban ubər, u li joo bi. Baah len kina na, le Uwumbər nyan Səəl, u nan ye Kis aajapəon na, u li ye baabər. U nan ye Benjaminn aanibol ponn ni aanii, ki nan joo bi njibin imonko ilee la. 22 Nee aapuwəb le Uwumbər nyan u bi chee, ki di David ŋa baabər, ki len ke, ‘David u ye Jese aajapəon na bi maah gee pu na. U ga li ŋani maah gee pu na məmək.’ 23 Tə, Uwumbər nan puu tipuur ke u ga tun unii Israel yaab chee, ke u gaa bi lii. Yesu le u tun ni u bi chee, ke u gaa bi lii. Uma le ye Ubər David aayaabil ubaa. 24 Jənn u nan muini binib nnyun ni na nan loln nsan ki fuu ni, le Yesu nin paan ni. Yesu aah kaa nan kee piin waatuln na, le Jənn tuk Israel yaab ke bi yaa kpeln baabimbin kan, u ga muin bi nnyun ni. 25 Jənn aah kaa nan kee tun waatuln doo na, le u baa bi, ‘Ni dak ke m ye ŋma? Maa ye Kristo u ga gaa binib lii na. Uma le paan ni mpuwəb. Maa ŋeer m chuu gbiln waanaatak aənmin.’ ”

26 Tə, Pəəl nan ki bui bi, “Nnaabitiib, Abraham aayaabitiib, ni binib bi kaa ye Juu yaab ki pak Uwumbər na, timi chee le Uwumbər nan tun ni

tibənyaan ke u ga gaa timi lii. 27 Binib bi bi Jerusalem ni na, ni baaninkpiib aa nyi ke Yesu le ga gaa bi lii. Likpaakool məmək daal, bi karni Uwumbər Aagban ponn ni, Uwumbər aabənbatiib aah nan len pu na, kaa bee naatataa. Le bi jin Yesu tibər ki len ke waabər bii. Uwumbər aabənbatiib nan len ke bi ga ŋa kina. 28 Juu yaab nan mee Pailat nsan ke bi ku Yesu. Bi mu aa kan waataani ki ga ŋmaa len ke u ŋeer bi ku u. 29 Ni ŋmee Uwumbər Aagban ponn ni baah ga nan ŋa Yesu pu ki ku u na. Le bi nan ŋani naah ŋmee pu na məmək, le ki nyan u ndəpuinkoo pu, ki di u sub kitakpaluŋ ni. 30 Le Uwumbər fikr u nkun ni. 31 Le u di ubaa mək binib bi nan dii u Galilee ki nan saa Jerusalem na. Le bi kan u iwiin pam. Dandana wee, bima le ye waaseeraadam, ki tuk Juu yaab waabər. 32-33 Timi le joo ni tibənyaan ngbaan nan tuk nimi. Uwumbər nan puu tipuur tii tiyaajatiib. Timi le ye tiyaajatiib aayaabitiib. Waah puu tipuur ti tii tiyaajatiib na, u gbiin tipuur ngbaan dandana wee tii timi, ki fikr Yesu nkun ni. Uwumbər aalahn aagban ponn ni, njiyil ŋilee, le Uwumbər len Yesu chee ke,

‘Sin le ye Maabo, din wee le m ma si.’†

34-35 Tə, Uwumbər ki bui ke: ‘M ga sil ŋa tinyoor ti bi chain na ŋa ni pu,

ke maah puu tipuur tii

Ubər David pu na. †

Uwumbər ki len kigban kibaa
ponn ni:

‘Maan cha maabo u ye chain
na aawon bur.’” §

Tɔ, Pɔɔl nan ki len ke,
“Uwumbər aah len pu na,
naatataa le ye ke u fikr Yesu
nkun ni. Waan ki kpo. Waa-
won aan bur. 36 Ubər David
aah nan bi na, u nan tun
Uwumbər aatuln, le ki ti kpo.
Le bi sub u uyaajatiib chee,
le u bur. 37 Yesu u Uwumbər
fikr u nkun ni na, uma
aawon aa bur. 38-39 Tijotiib,
ti tuk nimi ke Uwumbər ga
di cha nimi aatunwanbir
pinn nimi Yesu pu. Binib
bimək gaa Yesu ki kii na,
Uwumbər ga di cha pinn bi,
ki nyan bi baatunwanbir
ni. Moses aakaal aa ηmaa
di cha pinn binib, kaa ηmaa
nyan bi baatunwanbir ni. Ti
ban ke ni li nyi tibər timina
mbaməm. 40-41 Uwumbər
aabənabtiib nan len ke
Uwumbər len ke:

‘Mbənyundam, lik, m bi tun
lituln libaa nimi aay-
oonn.

Unii yaa tuk nimi ke m tun
lituln limina kan,
naan tii naadii la.

Cha ni gar nimi man, aan ki
bee yoli.’”*

Tɔ, Pɔɔl nan ki tuk bi, “Ni li nyi
aan Uwumbər aabənabtiib
aah len pu na, ni taa ηa nimi.”

42 Pɔɔl aah len doo na, le u
ni Banabas nyan ni mmeen
aadiik ni. Baah nyan ni na,
le binib bui bi ke likpaakool

li choo na daal bi ki gir ni,
ki nan ki tuk bi tibər ng-
baan. 43 Binib məmək aah
nyan mmeen aadiik ni na,
le Juu yaab, ni binib bi nan
kpeln ki dii Juu yaab aasan
na pam nan dii Pɔɔl ni Ban-
abas. Le Pɔɔl ni Banabas len
bi chee ki tuk bi ke Uwumbər
aah san bi kinimbaak pu na,
bi li beenin dii waasan.

44 Tɔ, likpaakool li paan ni
na daal, le binib bimək bi ki-
tij ngbaan ni na nan kuun ni
bi nan ηun Tidindaan aabər.
Ubaabaa baanja le nan gur
linampal. 45 Juu yaab aah kan
kinipaak ngbaan kuun kina
na, le bi kpa lipiipoln sakpen,
ki kpak Pɔɔl kinikpakpak, ki
seei u. 46 Le Pɔɔl ni Banabas
kpa lipobil ki bui Juu yaab
ngbaan, “Ni ηan ke ti puen
tuk nimi Uwumbər aabər. Le
ni yii, kaa kii, kaa dak ke ni
ηeer ni kan liməfal li kaa kpa
ndoon na. Kina pu na, ti ga
di cha nimi, ki tuk binib bi
kaa ye Juu yaab na Uwumbər
aabər. 47 Uwumbər tuk timi
waagban ponn ni ke ti ηa
kina. U nan len ke,

‘M nyan si la, ke aa woln binib
bi kaa ye Juu yaab na
aanibil,

ki tii dulnyaa wee ni
aanib məmək nsan ke
bi ηmar.’” †

48 Tɔ, binib bi kaa ye Juu
yaab na aah ηun baah len pu
na, le bi kpa mpopiin sakpen,
le ki bui ke Uwumbər aabər
ηan sakpen a. Le binib bi
Uwumbər nyan bi ke bi kan

† 13:34-35 : Lik Aisaya 55.3. § 13:34-35 : Lik Ilahn 16.10. * 13:40-41 : Lik
Habakuk 1.5. † 13:47 : Lik Aisaya 49.6.

limɔfal li kaa kpa ndoon na gaa Yesu ki kii.

⁴⁹ Le Uwumbɔr aabɔr moon itingbaan mɔmɔk ni. ⁵⁰ Le bipiib bi kpa mpɔɔn ki pak Uwumbɔr na bi kitinj ngbaan ponn ni. Kitinj ngbaan aaninkpiib mu nan bi. Le Juu yaab ɲa, ki cha bi ɲma tijar Pɔɔl ni Banabas pu, ki ɲa bi falaa, ki nyan bi baatinj ni. ⁵¹ Le Pɔɔl ni Banabas kpaar bitaa aatatan lii nima, ni ye nsurm le ki tii bi, ki nyan ni nima, ki buen kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Ikonium. ⁵² Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin binib bi gaa Yesu ki kii Antiok aatinj ni na. Le bi nan kpa mpopiin pam.

14

Pɔɔl mam aah buen Ikonium aatinj ni pu na

¹ Pɔɔl ni Banabas nan ti fuu Ikonium aatinj ni, ki koo mmeen aadiik ni, ki kpa mpɔɔn ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Nima pu na, binib pam nan gaa Yesu ki kii, bi ye Juu yaab, ni bi kaa ye Juu yaab na mu. ² Le Juu yaab bibaa yii Uwumbɔr aabɔr, ki bii Yesu aanib, ki cha binib bi kaa ye Juu yaab na bibaa gee linjuul bi pu. ³ Le Pɔɔl ni Banabas nan bi nima ki yunn, ki nan kpa lipobil ki tuk binib Tidindaan aabɔr, ke u gee bi. Le Tidindaan cha bi tun lijnjiir aatun, ki mɔk ke baah len pu na, ti gbii. ⁴ Le kitinj ngbaan aanib aa kpa kimɔbaan. Bibaa nan si Juu

yaab aapuwɔb, biken mu si Yesu aakpambalb aapuwɔb.

⁵ Le Juu yaab ni baaninkpiib, ni binib bi kaa ye Juu yaab na bibaa kpokl ke bi ga ɲa Yesu aakpambalb bakaa ki mae bi ɲitakpal. ⁶ Le Yesu aakpambalb ɲun baah ban bi ɲa bi pu na, ki san ɲmar, ki buen Listra aatinj ni, ni Debe aatinj ni, ni itingbaan i bi nima na. Listra aatinj, ni Debe aatinj mɔmɔk bi Likonia aapepel ni la. ⁷ Le bi tuk nima chee aanib tibɔnyaan ngbaan.

Baah mae Pɔɔl ɲitakpal Listra aatinj ni pu na

⁸ Uja ubaa nan bi Listra aatinj ni, le utaafer faan. Una aah nan ma u na, u nan ye uwɔb la. Waa nan chuun. ⁹ U nan ka pel Pɔɔl aah len pu na, le Pɔɔl bee ke u gaa Yesu ki kii, nima le u ga ɲmaa tii u laafee. Le Pɔɔl lik u sulm, ¹⁰ ki len mpɔɔn pu, “Fii sil aataa pu.” Le uja ngbaan fii yuk sil, le ki chuun gonni. ¹¹ Le kinipaak ngbaan kan Pɔɔl aah ɲa pu na. Le bi teen Likonia aatinj aanib aaliin ponn ni, “Njiwaa le kpaln binib ki dan ti chee do.” ¹² Le bi yin Banabas ke Seus.* Pɔɔl nan len tibɔr jer Banabas. Nima pu le bi yin u ke Hemes.† ¹³ Liwaal Seus aadichal nan bi kitinj ngbaan aagoln aabisamɔb chee la. Le unii u toor kitork tii liwaal ngbaan na joo ni in-aaja ni nsupuun ki di dan kitinj ngbaan aagoln aabisamɔb

* **14:12** : Seus nan ye liwaal sakpeln libaa la. † **14:12** : Hemes nan ye liwaal li bi bui ke li len tibɔr sakpen na la.

chee. U ni kinipaak ngbaan nan ban ke bi toor kitork tii Uwumbør aakpambalb Banabas ni Pɔɔl la.

¹⁴ Le Banabas ni Pɔɔl n̄un baah ban bi n̄a pu na. Baah n̄un kina na, le bi chuu kar baabəkur, le ki san koo kinipaak ngbaan aakaasisik ni, ki tar ke, ¹⁵ “N̄jətiib, ba pu ni n̄ani kina? Ti po ye binibəm ke naah ye pu na la. Ti dan ti nan tuk nimi tibənyaan la. Di cha man, ki taa ki dii n̄iwaa man. N̄i ye fam la. Ni li dii Uwumbør u fu na. Uma le nan naan paacham ni kitin̄, ni nnyusakpem, ni tiwan məmək. ¹⁶ N-yaayoonn na, u nan cha n̄inibol məmək n̄ani baah gee pu na. ¹⁷ N-yoonn məmək u mu n̄ani nimi tin̄ann, ki tii nimi utaal, ki cha tijikaar n̄ani, ki kpiini nimi, ki cha ni kpa mpopiin, u mək nimi ke u bi.” ¹⁸ Le Pɔɔl ni Banabas len kina ki pəəni bibaa ke bi taa cha kinipaak ngbaan toor kitork ngbaan tii bi, le baa ki toor ki tii bi.

¹⁹ Le Juu yaab bibaa nyan ni Antiok aatin̄ ni, ni Ikonium aatin̄ ni, ki dan Listra aatin̄ ni, bi nan bii Pɔɔl ni Banabas ki cha binib gee lin̄uul bi pu. Le bi mae Pɔɔl n̄itakpal, ki dar fuul u nyan kitin̄ ni, ki ti di bil, ki dak ke u kpo, le ki siir cha u. ²⁰ Le Yesu aadidiliib dan nan sil gob u. Baah sil gob u na, le u fii sil, ki labr buen kitin̄ ngbaan ni.

Pɔɔl mam aah labr buen Antiok aatin̄ ni pu na

Kitaak aah woln na, le Pɔɔl ni Banabas siir buen Debe aatin̄ ni, ²¹ ki ti tuk nima chee

aanib tibənyaan ngbaan. Le binib pam gaa ti, ki dii Yesu aasan. Le Pɔɔl ni Banabas nyan nima ki ki labr buen Listra aatin̄ ni, ni Ikonium aatin̄ ni, ni Antiok aatin̄ ki bi Pisidia aapepel ni na. ²² Baah dii ntim ngbaan ni na, le bi pəək Yesu aanib aataakpab, ki toor tuk bi Uwumbør aabər, le ki tuk bi ke bi sil Yesu aachan̄ ni, ke binib yaa ban bi koo Uwumbør aanaan ni kan, bi ga ji falaa sakpen le ki nin koo ni. ²³ Ntim məmək ni, bi nan leer Yesu aanib ponn ni bininkpiib ke bi li joo bi, le ki lul buməb, ki mee Uwumbør tii bi. Baah gaa Tidindaan ki kii na, le bi di bi n̄a un̄aal ponn ni, ke u li lik bi.

²⁴ Le bi bə dii Pisidia aatin̄ ponn ni, ki ti ki fuu Pamfilia aapepel ni, ²⁵ le ki ti fuu Pega aatin̄ ni, ki tuk binib Yesu aabər, le ki buen Atalia aatin̄ ni. ²⁶ Baah ti fuu nima na, le bi koo bun̄əb ni, ki puur nnyusakpem ki gir buen Antiok aatin̄ ni, kitin̄ ki bi nan nyan ni ki ni na. Baah nan ban bi nyan kitin̄ ngbaan ponn ni na, Yesu aanib nan mee Uwumbør tii bi, ki di bi n̄a un̄aal ni, ke u ter bi waat-uln ponn ni. Baah ti tun lituln ngbaan doo na, le bi ki gir ni nima.

²⁷ Baah fuu ni na, le bi yin Yesu aanib ke bi kuun ni, le ki tuk bi tiwan nimək Uwumbør cha bi n̄a na, ki tuk bi waah n̄a pu ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na nsan ke bi gaa Yesu ki kii na. ²⁸ Pɔɔl ni Banabas nan ti bi nima, Yesu aadidiliib chee, ki yunn.

15

*Baah kuun Jerusalem
ponn ni pu na*

¹ Tɔ, bijab bibaa nan nyan ni Judea aatin ni, ki dan Antiok aatin ni, le ki nan tuk Yesu aanib ke bi yaa kaa gii njichakpan, Moses aakaal aah mək pu na kan, baan nmar. ² Le bijab ngbaan kpak Banabas ni Pɔɔl kinikpakpak sakpen tibər ngbaan pu. Nima pu na, bi məmək nan kii ke bi ga tun Pɔɔl ni Banabas ni binib bibaa aan bi buen Jerusalem, ki ti baa Yesu aakpambalb ni Yesu aanib aaninkpiib bi bi nima na, ki lik.

³ Yesu aanib nan ter bi, le bi gor ki buen. Baah cha na, le bi bɔ dii Fonisia aatim ni, ni Samaria aatim ni, ke bi ti mann Yesu aanib, ki tuk bi ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu gaa Yesu ki kii. Le ni tii bi məmək mpopiin sakpen. ⁴ Le Pɔɔl ni Banabas ti fuu Jerusalem. Baah ti fuu nima na, le Yesu aanib ni baaninkpiib ni Yesu aakpambalb doon bi ni mpopiin. Le Pɔɔl ni Banabas tuk bi tiwan nimək Uwumbər cha bi nana, ki tuk bi waah ter bi pu na. ⁵ Le Farisii yaab bibaa, bi dii Yesu na, fii sil, le ki len ke binib bi kaa ye Juu yaab na yaa dii Yesu kan, ni njan ke bi gii njichakpan, ki kii Moses aakaal.

⁶ Le Yesu aakpambalb ni Yesu aanib aaninkpiib kuun tɔb chee, ke bi kpokl tibər ngbaan. ⁷ Baah kpokl ki ti yunn na, le Piita fii sil ki

bui ke, “Nnaabitiib, ni nyi ke n-yoonn mu jer na Uwumbər nan lee mi ni ponn ni, ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti tuk bi tibɔnyaan ngbaan, aan bi njan ki gaa Yesu ki kii. ⁸ Uwumbər u nyi binib məmək aasui ni aah bi pu na nan di Waafuur Nyaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na, ke waah tii timi pu na. ⁹ Waah nana kina na, u mək ke u pak binib bi kaa ye Juu yaab na mu. Waa yakr timi. U po dak ke binib məmək ye tiwanbaan la. Baah gaa u ki kii na, le u finn bisui ni titunwanbir. ¹⁰ Nima pu na, ba pu ni muk bi, ki tɔnɔni Uwumbər? Timi ni tiyaajatiib aah nan ban ti dii Moses aakaal na, ni nan pɔɔ ti chee. Taa nmaa dii. Ni bi ke lituln li nyuun na la. Ba pu ni ban ke Yesu aadidiliib ngbaan dii kina? ¹¹ Binib bi kaa ye Juu yaab na yaa gaa Tidindaan Yesu ki kii kan, waanimbaasaln pu le u ga gaa bi lii. Kina le u ga gaa ti mu lii.”

¹² Piita aah len kina na, le bi məmək nmin, ki pel Banabas ni Pɔɔl aah len pu na. Le bi tuk bi Uwumbər aah nana pu ki cha bi tun lijinjiiir aatun binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni na. ¹³ Banabas ni Pɔɔl aah len ti doo na, le Jems bui ke, “Nnaabitiib, li pel man. ¹⁴ Dandana wee, Simonn Piita tuk timi Uwumbər aah nana pu njan na, ki mək ke utafal bi binib bi kaa ye Juu yaab na ni, ki lee bi ponn ni binib bibaa, ke bi li ye waanib. ¹⁵ Uwumbər aabɔnabitiib nan len ke u ga nana kina. Ni nnee

Uwumbør Aagban ponn ni ke
 16 'Uwumbør len ke: Ubør
 David aanaan aah lir
 na,
 m ga gir ni aan ki nan fiin
 waanaan ngbaan.
 M ga ŋa mu nnaanpəm,
 ki cha mu sil mbaməm.
 17 Nima pu na, binib bi
 gur na ga li ban min
 Uwumbør.
 Ŋinibol ŋimək ye maanib
 na ga li ban mi.

18 Uwumbør le len kina.
 N-yaayoonn na ki joo cha,
 u nan tuk binib tibər tim-
 ina.' ”*

19 Jems nan ki bui ke, “M
 dak ke ti taa ki muk binib
 bi kaa ye Juu yaab ki kpeln
 baabimbin ki dii Uwumbør
 aasan na. 20 Cha ti ŋmee kig-
 ban tii bi, ki tuk bi ke bi
 taa ki ŋmō kitorok aanann, ki
 taa ki gər kidagook, ki taa
 ki ŋmō tiwan ni bi tab ku
 ni na, ki taa ki ŋmō nsin.
 21 Tiyaajatiib yoonn ki di nan
 saa din, bi tuk binib Moses
 aakaal ntim məmək ponn ni.
 Likpaakool daal məmək bi po
 karni Moses aakaal mmeen
 aadir ni.”

*Baah ŋmee kigban ngbaan
 pu na*

22 Jems aah len ti doo na,
 le Yesu aakpambalb, ni Yesu
 aanib məmək, ni baaninkpiib
 kpokl ke bi ga nya bi ponn
 ni bijab bibaa, ki di kpee Pɔɔl
 ni Banabas pu, ki tun bi An-
 tiok aatiŋ ni, bi ti di kigban
 ngbaan tii bi. Le bi nyan
 bijab bilee. Bi yin ubaa ke
 Judas Basabas, ki yin uken
 ke Sailas. Bijab bilee ngbaan

nan ye biyidam le Yesu aanib
 ponn ni. 23 Le bi ŋmee kigban
 ki di tun bi, bi di buen ti tii
 binib bi kaa ye Juu yaab na.
 Bi ŋmee ke:

“Tinaabitiib bi kaa ye Juu
 yaab ki bi Antiok aatiŋ ni,
 ni Siria aatiŋ ni, ni Silisia
 aatiŋ ni na, ti dooni nimi.
 Timi Yesu aakpambalb,
 ni Yesu aanib aaninkpiib
 dooni nimi. 24 Ti ŋun ke
 bijab bibaa nyan ti ponn ni,
 ki dan ni chee, ki ti tuk nimi
 tibər ti muk nimi ki ŋa nimi
 ilandak na. Taa nan tuk bi
 ke bi tuk nimi kina. 25 Nima
 pu na, ti kuun tɔb ki kpaan
 kiməbaan, ki nyan ti ponn
 ni bijab bilee, ke ti tun ni
 bi ni chee. Bi ni tijətiib
 Banabas ni Pɔɔl, bi ti gee bi
 na, le ti ga tun ni bi ni chee.

26 Banabas ni Pɔɔl nan
 di baaməfal paan talmaa
 Tidindaan Yesu Kristo pu.

27 Bijab bi ti nyan bi na le
 ye Judas ni Sailas. Bi mu
 ga tuk nimi tibər ngbaan
 aah ŋmee pu na. 28 Ti ni
 Uwumbør Aafuur Nyaan
 kpaan kiməbaan, kaa ban
 ti di nkaal mu pɔɔ na kpee
 nimi. 29 Ni ŋan ke ni taa ki
 ŋmō kitorok aanann, ki taa
 ki ŋmō nsin, ki taa ki ŋmō
 tiwan ni bi tab ku ni na, ki
 taa ki gər kidagook. Ni yaa
 kii kina kan, nima le ŋan.
 Uwumbør ter nimi.”

30 Le bi di kigban ngbaan tii
 Banabas mam, ke bi di buen
 Antiok aatiŋ ni. Baah ti fuu
 nima na, bi nan kuun ni Yesu
 aanib məmək, ki di kigban

* 15:18 : Lik Amos 9.11-12.

ngbaan tii bi. ³¹ Baah karn kigban ngbaan ponn ni na, le ni na bi mpopiin. Ni nan ye tibor ti pook bitaakpab na la. ³² Le Judas ni Sailas, bi ye Uwumbor aabonabtiib na, tuk bi Uwumbor aabor pam ki pook bitaakpab, ki ter bi, bi li dii mbamom. ³³ Bi nan yunn nima siib. Baah nan yunn nima siib na, le bi choi bi, ki gir buen Yesu aakpambalb chee. [³⁴ Sailas ma nan gaar Antiok aatin ni.]

³⁵ Pool ni Banabas nan ti bi Antiok aatin ni, ni yunn siib. Le bi ni binib pam tuk binib Tidindaan aabonyaan, ki mok bi baah ga dii u mbamom pu na.

Pool ni Banabas aah yakr tob chee pu na

³⁶ Naah yunn siib na, le Pool bui Banabas, "Cha ti gir buen taah nan tuk binib Tidindaan aabor ntim mu momok ni na, ki ti mann Yesu aanib ki lik ke bi joo Yesu aabor kinye?"

³⁷ Le Banabas ban ke Jonn Mak dii bi. ³⁸ Le Pool aa kii; ba pu? baah nan bi Pamfilia aatin ni na, Jonn Mak nan labr kun ki cha bi, kaa ki ter bi lituln na ponn ni. Nima pu na, Pool aa nan kii ke u ki dii bi. ³⁹ Le Pool ni Banabas kpak kinikpakpak ki yakr tob chee, kaa ki dii tob. Le Banabas ni Jonn Mak koo bunob ni, ki buen lidikl libaa pu, bi yin li ke Saiprus. ⁴⁰ Le Pool nyan Sailas ke u dii u. Le Yesu aanib mee Uwumbor tii bi, ki di bi na Uwumbor aanaal ni, u ter bi. Le bi buen, ⁴¹ ki bo dii Siria aatim ni, ni Silisia aatim

ni, ki pook Yesu aanib aataakpab, ki toor tuk bi Uwumbor aaliin.

16

Timoti aah dii Pool ni Sailas pu na

¹ Pool mam nan ti fuu Debe aatin ni, ni Listra aatin ni. Le Yesu aadidiir ubaa nan bi nima. Bi yin u ke Timoti. Una nan ye Juu yaab aabo la, ki mu gaa Yesu ki kii. Ute nan ye Griik aanii la. ² Yesu aanib bimok bi Listra aatin ni, ni Ikonium aatin ni na momok nan pak Timoti. ³ Le Pool ban ke Timoti li dii u. Juu yaab bimok bi nima na nan nyi ke Timoti aate ye Griik aanii la. Nima pu na, Pool nan gii Timoti aachakpaln ke Juu yaab aah geei pu na, le ki cha u dii bi. ⁴ Le bi bo dii ntim ngbaan ponn ni, ki mann Yesu aanib. Pool mam aah nan bi Jerusalem ni na, le Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib aaninkpiib bi nan bi nima na nan kpokl, binib bi kaa ye Juu yaab ki dii Yesu na aah ga na pu na. Le Pool tuk bi baah nan kpokl ki len pu na, ke bi kii kina. ⁵ Nima pu na, Yesu aanib aataakpab nan pook waasan ni. Idaa momok le binib biken mu gaal u ki kii, ki kpaee waanib pu.

Pool aah dan tidan Troas aatin ni pu na

⁶ Uwumbor Aafuur Nyaan aa nan kii ke Pool mam buen Asia aatin ni ki ti tuk binib Yesu aabor. Le bi bo dii Frijia aatim ni, ni Galasia aatim ni, ⁷ ki ti fuu Misia aatin mok,

ki ban bi buen Bitinia aatim ni. Le Yesu Aafuur Nyaan aa kii. ⁸ Le bi bɔ dii Misia aatim ni, ki ti fuu Troas aatiŋ ni. ⁹ Kinyeek ngbaan le Pɔɔl daŋ tidaŋ ki kan Masedonia aatiŋ aanii ubaa si u chee ki gaŋni u ke u dan Masedonia aatim ni ki nan ter bi. ¹⁰ Pɔɔl aah daŋ tidaŋ ngbaan kina na, le min Luk ni Pɔɔl mam gor ke ti buen Masedonia aatim ni. Ti nan bee ke Uwumbɔr le yin timi ke ti buen ki ti tuk kitinŋ ngbaan aanib tibɔnyaan na.

Upii Lidia aah gaa Yesu ki kii pu na

¹¹ Ti nan koo buŋɔb, Troas aatiŋ ni, ki puur nnyusakpem na ki ti jer lidikl libaa, bi yin li ke Samotres. Naah woln kitaak na, le ti fuu Neapolis aatiŋ ni. ¹² Le ti nyan buŋɔb ni, ki chuun kitinŋ ki ti fuu Filipi aatiŋ ni. Ki ye Masedonia aatiŋ kibaa, ki ye kitisakpenŋ. Rom yaab nan bi nima, ki joo kitinŋ ngbaan. Ti nan bi kitinŋ ngbaan ponn ni, ki pii iwiin ilee. ¹³ Juu yaab aakpaakool daal, le ti nyan kitinŋ ngbaan ponn ni, ki buen limɔɔl aagbaan. Ti nan dak ke likpaakool daal mɔmɔk Juu yaab kuuni nima ke bi mee Uwumbɔr. Le ti kan bipiib kuun nima. Le ti kal ki tuk bi Uwumbɔr aaliin. ¹⁴ Upii ubaa nan bi nima ki ŋun taah len pu na. Bi nan yin u ke Lidia. U nan ye Tiataira aatiŋ aapii la, ki chuun kooh ŋitanyaan aakeken ŋi kpa kidaak na. U nan ye upii u pak Uwumbɔr na la. Le Tidindaan piir usui ke u pel mbamɔm, ki gaa Pɔɔl

aah len pu na. ¹⁵ Le bi muin u ni waachiln ni aanib nnyun ni. Le u tuk timi, “Ni yaa dak ke m sil gaa Tidindaan ki kii kan, ni dan nan mann mi, ki li bi ndo.” Le u gaŋ timi, le ti buen.

Baah di Pɔɔl mam ŋa kiyondiik ni pu na

¹⁶ Ti nan ki buen baah mee Uwumbɔr nin chee na. Taah cha na, le usapɔɔn ubaa ton timi nsan ni. U nan ye un-aagbiibo la. Bininkpiib nan dii u, ki cha u tuk binib tiwan ni choo ki ga nan ŋa na aabɔr. Waah ŋani kina na, le u kan ŋimombil pam ki tii udindatiib. ¹⁷ Le u paan ni ti ni Pɔɔl aapuwɔb, ki tar ke, “Bijab bimina le ye Uwumbɔr u kaa kpa ŋeen aato na aanaagbiib. Bi tuk nimi naah ga ŋa pu ki ŋmar na.” ¹⁸ Usapɔɔn ngbaan nan ŋani kina iwiin mɔmɔk. Waah ŋani kina na, le Pɔɔl gee liŋuul, ki fenn lik u, ki tuk bininkpiib bi dii u na, “M tuk nimi Yesu Kristo aayimbil pu, nya u ni man.” Libuul ngbaan ni le bininkpiib ngbaan nyan u ni. ¹⁹ Tɔ, bininkpiib ngbaan aah nyan u ni na, le udindatiib gee liŋuul. Bi bee ke waan ki kan ŋimombil tii bi. Le bi chuu Pɔɔl ni Sailas ki dar bi mpɔɔn, ki di buen kitinŋ ngbaan aabɔjirb aanimbiin ni, ²⁰ ki ti len ke, “Bijab bimina ye Juu yaab, ki muk do aanib, ²¹ ki tuk bi nkaal mubaa. Taah ye Rom yaab na, naa ŋan ke ti gaa nkaal mue ki dii mu.” ²² Baah len kina na, le kinipaak ngbaan

mu gee linjuul Pɔɔl ni Sailas pu.

Le bibɔjirb ngbaan chuu peer baawan, ki tuk baatum ke bi di ɲidabil gbaa bi. ²³ Le bi gbaa bi pam, ki tur bi ti ɲa kiyondiik ni, ki tuk kiyondiik aaninkpel ke u li kii bi mbamɔm. ²⁴ Baah tuk u kina na, le u tur bi ɲa ponn ni aadiik ni, kiyondiik ni, ki baa bi ɲibaa.

²⁵ Kinyetaasiik le Pɔɔl ni Sailas bi mee Uwumbɔr, ki gaa ilahn ki pak u. Le binaagbiib biken ka pel. ²⁶ Libuul ngbaan ni le kitiɲ deɲ sakpen, ki cha kiyondiik aadinyikl mu deɲ. Libuul ngbaan ni le kiyondiik ajaalen mam mɔmɔk chuu piir. Le binaagbiib mɔmɔk aakululn chuu gbiln lir. ²⁷ Le kiyondiik aaninkpel finn, ki kan ke jaalen mam mɔmɔk piir a. U nan dak ke binaagbiib mɔmɔk nyan a. Le u yoor waajaak aajuk ke u ku ubaa. ²⁸ Le Pɔɔl teen ke, “Taa ku aabaa. Ti mɔmɔk bi do.”

²⁹ Le kiyondiik aaninkpel teen ke, “Li joo ni karyaa,” ki san koo ni, le ki nan gbaan Pɔɔl ni Sailas aanimbiin ni, le uwon gbaa. ³⁰ Le u nyan bi lipaal, ki baa bi, “Nɲindatiib, m ga ɲa kinye aan ki ɲmar?”

³¹ Le bi bui u, “Aa yaa gaa Tidindaan Yesu ki kii kan, aa ga ɲmar, le saachiln ponn ni aanib mu ga ɲmar.” ³² Le bi tuk u ni waachiln ni aanib mɔmɔk Tidindaan aabɔr. ³³ N-yoonn ngbaan le u di nnyun char baabuun ngbaan, baah fe gbaa lakr

bi pu na. Le bi muin u ni waachiln ni aanib mɔmɔk nnyun ni. ³⁴ Le u di Pɔɔl ni Sailas buen waadichal ni, ki ti tii bi tijikaar ke bi ji. U ni waachiln ni aanib aah nan gaa Uwumbɔr ki kii na, ni ɲa bi mpopiin pam.

³⁵ Naah woln kitaak na, le bibɔjirb ngbaan tun baatum ke bi buen ti tuk kiyondiik ni aaninkpel ke u di bijab na lii aan bi li cha.

³⁶ Le kiyondiik aaninkpel tuk Pɔɔl, “Bibɔjirb ngbaan len ke m di aa ni Sailas lii, ni li cha. Ni nya suuna ki li cha.”

³⁷ Le Pɔɔl aa kii kina. U nan bui bitutum ngbaan, “Bibɔjirb ngbaan aah ɲa pu na, naa ɲan. Timi tibaa mu po ye Rom yaab la. Baa jin timi tibɔr, kaa kan timi aataani, le ki gbaa timi binib aanimbil ni, ki di timi laɲ kiyondiik ni. Baah ɲa timi Rom yaab kina na, naa ɲan. Dandana wee, bi ban ke ti li cha, ubaa taa li nyi. Taan kii kina. Cha bibɔjirb ngbaan bibaa dan nan nyan timi.”

³⁸ Le bitutum ngbaan buen ti tuk bibɔjirb ngbaan Pɔɔl aah len pu na. Baah ɲun ke Pɔɔl ni Sailas ye Rom yaab na, le ijawaan chuu bi. ³⁹ Le bi buen Pɔɔl ni Sailas chee ki ti sɔɲ bisui, ki nyan bi kiyondiik ni, le ki gan bi ke bi nya kitiɲ ngbaan ni. ⁴⁰ Le Pɔɔl ni Sailas siir nima chee, ki buen Lidia aadichal ni, ki ti doon Yesu aanib, ki len bi chee ki pɔɔk bitaakpab, le ki nin siir nima.

Binib aah ŋma tijar Tesalonika aatin ni pu na

¹ Baah siir nima na, le bi bɔ dii Amfipolis aatin ni, ni Apolonia aatin ni, le ki ti fuu Tesalonika aatin ni. Juu yaab aameen aadiik nan bi nima. ² Le Pɔɔl ti koo mmeen aadiik ngbaan ni, waah ti ŋani pu ŋikpaakoo mɔmɔk na. U nan di ŋikpaakoo ŋitaa le tuk bi Uwumbɔr Aagban aah len pu na aatataa, ³ ki mɔk bi ke ni ye Kristo u gaa binib lii na aabɔr, ke Uwumbɔr Aagban len ke see Kristo na jin falaa, ki kpo, ki fikr nkun ni, le ki len ke waah tuk bi Yesu u aabɔr na, uma le ye Kristo ngbaan. ⁴ Le Juu yaab bibaa, ni Griik yaab bi pak Uwumbɔr na ponn ni pam, ni bipiib bi ye mpɔɔndam na kii tii Pɔɔl aah len pu na, ki kpaan u ni Sailas chee.

⁵ Le Juu yaab bi kaa kii tii u na nan kpa lipiipoln u pu, ki kuun ni binib bi kaa ŋan, kaa bi tibɔr tibaa ni na, ki cha kitiŋ ngbaan aanib mɔmɔk gee linjuul, ki kpa kifuuk, ki ŋma tijar, le ki buen uja u bi yin u ke Jasonn na do, ki ban bi koo ni. Le waa kii. Le bi koo mpɔɔn, ki ti bi ban Pɔɔl ni Sailas, ke bi nyan bi buen kinipaak ngbaan chee, ⁶ le kaa kan bi. Baah kaa kan bi na, le bi chuu Jasonn ni Yesu aanib bibaa mpɔɔn, ki di buen kitiŋ ngbaan aaninkpiib chee, le ki ti teen ke, “Pɔɔl mam bi muk binib ntim mɔmɔk ponn ni na dan do mu, ⁷ le Jasonn cha bi bi udo. Bi bii Ubɔrkpaan Siisa aakaal mɔmɔk ki len ke ubɔr uken bi, bi yin u ke Yesu.”

⁸ Juu yaab aah len kina na, le kinipaak, ni kitiŋ ngbaan aaninkpiib gee linjuul Pɔɔl ni Sailas pu. ⁹ Le bi cha Jasonn mam pan ŋimombil ke bi di bi lii. Le bi pan, le bi di bi lii.

Berea aatin aanib aah gaa Yesu aabɔr pu na

¹⁰ Kinyeek ngbaan le Yesu aanib cha Pɔɔl ni Sailas siir buen Berea aatin ni. Baah ti fuu na, le bi buen Juu yaab aameen aadiik ni. ¹¹ Le binib bi bi nima na pel Pɔɔl aah len pu na. Binib ngbaan ye binib ki jer Tesalonika aatin ni yaab. Le binimbil man Pɔɔl aah len pu na pu. Idaa mɔmɔk bi nan kpar Uwumbɔr Aagban ponn ni, ki karni ke bi lik ke ti gbii aan taa gbii. ¹² Nima pu na, bi ponn ni pam nan gaa Yesu ki kii. Griik yaab bi nan ye bininyuum na, bijab ni bipiib, mu gaa u ki kii ki wiir. ¹³ Le Juu yaab bi bi Tesalonika aatin ni na ŋun ke Pɔɔl bi Berea aatin ni ki bi tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le bi mu buen nima ki ti cha kinipaak na ŋma tijar Pɔɔl pu. ¹⁴ Libuul ngbaan ni, le Yesu aanib cha Pɔɔl siir buen ki dii nsan mu cha nnyusakpem aagbaan na. Sailas ni Timoti ma nan bee Berea aatin ni. ¹⁵ Le Yesu aanib bi cheen Pɔɔl na nan cheen u ti saa Atens aatin ni. Le Pɔɔl tuk bi ke bi ti tuk Sailas ni Timoti ke bi chuun mala ki dan u chee. Waah tuk bi kina na, le binib bi cheen u na gir buen Berea aatin ni.

*Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr
Atens aatiŋ ni pu na*

¹⁶ Le Pɔɔl ti bi Atens aatiŋ ni, ki ka kii Sailas ni Timoti. Waah bi nima na, le u kan ŋiwaa pam kitinŋ ngbaan ponn ni. Le ni bii usui sakpen. ¹⁷ Likpaakool daal le u koo mmeen aadiik ni, ki tuk Juu yaab, ni binib bi pak Uwumbɔr na Yesu aabɔr. Le bi gbaa tɔb chee tibɔr ngbaan. Idaa mɔmɔk u nan chaa kinyanŋ ni, ki ti tuk binib bi bi nima na Yesu aabɔr. Le u ni bi gbaa tɔb chee tibɔr ngbaan. ¹⁸ Binib bibaa mu nan bi kitinŋ ngbaan ponn ni. Bi yin bibaa ke Epikurus* aanib, ki yin bibaa mu ke Stoik† aanib. Baah ŋun Pɔɔl aah len pu na, le bibaa baa tɔb, “Ulambidaan ngbaan len kinye?”

Le bibaa mu bui ke bi dak ke u len ŋiwaa yayan ŋibaa aabɔr la. Pɔɔl ma nan bi len Yesu aabɔnyaan, ke u fikr nkun ni. ¹⁹ Bi nan yin kitinŋ ngbaan aaninkpiib ke Areopagus‡ aanib. Le bi di Pɔɔl buen bininkpiib ngbaan chee, le ki ti bui u ke waah tuk binib tibɔchann ti na, bi ban ke u tuk bi mu, bi bee, ²⁰ ke waah len pu na, ni gar bi, bi ban ke u tuk bi mu taatataa. ²¹ Atens aatiŋ aanib, ni bicham bi nan bi nima na, nan gee ke bi li kuun

ni ki gbaa tɔb chee tibɔchann n-yoonn mɔmɔk. Nima pu le bi ban bi ŋun Pɔɔl yaar mu.

²² Le Pɔɔl sil bikaasisik ni, ki len ke, “Atens aatiŋ aanib, m bee ke nitafal bi ŋiwaa aabɔr ni pam. ²³ M chuun nimi aatiŋ ponn ni ki kan naah dooni ŋiwaa pu na, le ki kan bi nan ŋmee ŋjmeen naah toor kitorak nin chee na. Bi ŋmee ke, ‘Taah kaa nyi Uwumbɔr u na.’ Ni dooni Uwumbɔr, ki mu aa nyi u. Waabɔr le m ban m tuk nimi dandana wee. ²⁴ Uwumbɔr nan naan dulnyaa wee, ni tiwan nimɔk bi ni ponn ni na. Uma le ye paacham ni taab Aadindaan. Waa bi liwaal aadiik ni. ²⁵ Uma ubaa le tii binib mɔmɔk limɔfal, ni libuln li ti fuur na, ni tiwan mɔmɔk. Waah ban pu na, u kpa. Unii yaa tun lituln tii uma Uwumbɔr kan, naa kpaee Uwumbɔr nibaa. ²⁶ Njan u nan naan uja ubaa, uma le ye ŋinibol mɔmɔk aayaaja. Uma Uwumbɔr le cha ŋinibol mɔmɔk bi dulnyaa wee mɔmɔk ponn ni. U nan siin n-yoonn mu binib mɔmɔk ga li bi na, ki siin nin chee bi mɔmɔk ga li bi na. ²⁷ Waah nan naan binib na, u ban ke bi li ban u. U dak ke nibaakan bi ga baa ki ban u, ki kan u. Waa daa unii ubaa chee. U po mal timi la. ²⁸ Uma pu le ti fu, ki chuun,

* **17:18** : Epikurus yaab nan ye binib bi dii Griik aalandaan ubaa aamɔkm na la. Uma le nan mɔk ke mpopiin ye limɔfal aawanyaan kpaan la. † **17:18** : Stoik aanib nan dii Griik yaab aalandaan u nan bi n-yaayoonn na aamɔkm na la. U nan mɔk ke aa yaa ban mpopiin kan, aatafal taa li bi mɔmɔn, ni iween ni. ‡ **17:19** : Areopagus ye ligongoln libaa, le ki bi Atens aatiŋ ni. Nima chee le kitinŋ ngbaan ni aaninkpiib nan kaa ki ŋani baakuun. Kina pu na, bi nan yin bininkpiib ngbaan ke Areopagus aanib la.

ki bi. N-yaayoonn na, nimi aalankpalb bibaa nan len ke, 'Ti ye Uwumbər aabim la.' Baah len pu na, ti gbii. ²⁹ Taah ye Uwumbər aabim na, taa cha ti li dak ke Uwumbər aabimbin bi ke ŋiwaa na. Ŋiwaa po ye ŋitakpal le bi kp̄ii ŋi, bee salmaa, bee tikunabr le bi di m̄o ŋi. ³⁰ Binib aah kaa nan kee nyi Uwumbər aasan buyoonn na, waa nan gar baah ŋani pu na. Dandana wee le u len ke u ban ke binib bimək bi dulnyaa wee m̄m̄ək ponn ni na kpeln baabimbin ki dii waasan. ³¹ Ba pu? u siin nwiin bundaln u ga ji binib m̄m̄ək tibər na, ki ti saa baah ŋa ki ŋeer pu na. U nyan uja u ga ji binib tibər na. U nan fikr uja ngbaan nkun ni, nima le ye liməkl̄ tii binib m̄m̄ək."

³² Binib ngbaan aah ŋun P̄oal len ke Uwumbər fikr unii nkun ni na, le bibaa ŋani u mb̄onyun. Le bibaa mu len ke bi ban bi ki ŋun tibər ngbaan. ³³ Le P̄oal siir nima ki buen. ³⁴ Le bijab bibaa gaa Yesu ki kii, ki kpaan P̄oal chee. Bi yin ubaa ke Dionisius, u nan ye Areopagus aanii ubaa na. Uken mu nan ye upii u bi yin u ke Damaris na. Binib biken mu nan gaa Yesu ki kii.

18

P̄oal aah moon Yesu aabər Korint aatiŋ ni pu na

¹ P̄oal nan siir Atens aatiŋ ni, ki di buen Korint aatiŋ ni. ² Waah bi nima na, le u kan Juu yaab aaja ubaa, bi yin u ke Akuila. Bi nan ma u Pontus aatiŋ ni la. Bi yin

upuu ke Prisila. Bi nan bi Itali aatisakpeŋ Rom ni. Le Ubər̄kpaan Kl̄odius nan siin nkaal ke Juu yaab m̄m̄ək nya Rom aatiŋ ponn ni. Nima pu le Akuila ni Prisila nan nyan nima, ki dan Korint aatiŋ ni. Bi nan fuu ni naa yunn, le P̄oal nan ti kan bi. ³ Uja ngbaan ni upuu nan jab igban le ki gaal ŋiboo. Baatuln le nan bi na. P̄oal aatuln ni baatuln kpaala. Nima pu le u nan ti bi bido. Le bi tun lituln ngbaan t̄ob chee. ⁴ Likpaakool daal m̄m̄ək kan, P̄oal nan chaa mmeen aadiik ni. Juu yaab ni Griik yaab mu nan bi nima. Le u ni bi gbaa t̄ob chee Yesu aabər. Le u p̄oani ubaa ki ban ke bi gaa Yesu ki kii.

⁵ Sailas ni Timoti nan nyan ni Masedonia aatim ni, ki fuu ni P̄oal chee. Baah fuu ni na, le P̄oal mooni Yesu aabər lini-maln, kaa ki tun lituln liken. U nan ŋeer tuk Juu yaab ke Yesu le ye Kristo u gaa binib lii na. ⁶ Le bi kpak u kinikpak-pak, ki seei u. Baah ŋa kina na, le P̄oal chuu waakekeln gbuk ki nyan kitangbaak, ni ye nsurm le ki tii bi, le ki bui bi, "Ni yaa kaa ŋmar kan, nimi aasin ga li bi nimi nibaa aanaal ni la, naa ye maataani. M ga di cha nimi, ki tuk binib bi kaa ye Juu yaab na le Yesu aabər." ⁷ Le u siir cha bi, ki buen unii ubaa do, bi yin u ke Titius Justus, u nan ye unii u pak Uwumbər na. Udo ni mmeen aadiik si gbək t̄ob la. ⁸ Mmeen aadiik aaninkpel u bi yin u ke Krispus na, ni waachiln ni aanib m̄m̄ək

gaa Tidindaan ki kii. Le Korint aatiŋ aanib pam mu ŋun Yesu aabɔr, ki gaa u ki kii. Le bi muin bi nnyun ni.

⁹ Kinyeek kibaa daal, le Pɔɔl danŋ tidanŋ, le Tidindaan bui u, “Taa ki san ijawaan. Aa li beenin tuk binib tibɔnyaan ngbaan. Taa di cha. ¹⁰ M bi aa chee. Ubaa aan ŋmaa ŋa si nibaa. Kitiŋ kee ponn ni, binib pam ye maanib la.” ¹¹ Kina pu na, Pɔɔl nan bi nima ki ti saa libiln libaa ni ligeln, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr.

¹² Korint aatiŋ nan bi Akaya aapepel ni la. Akaya ngbaan mɔmɔk aaninkpel nan ye uja u bi yin u ke Galio na. Waayoonn ngbaan le Juu yaab kuun ki nan chuu Pɔɔl, ki di u buen uma Galio aanimbiin ni, ¹³ ki len ke Pɔɔl tuk bi baah ga ŋa pu ki doon Uwumbɔr na, kaa tuk bi mbamɔm, ke u bii baatiŋ aakaal la.

¹⁴ Pɔɔl aah ban ke u len na, le Galio tuk Juu yaab, “U yaa ba ŋa bakaa ni kinimbɔŋ kibaa kan, m ba ga ji u tibɔr. U mu aa ŋa nibaa. ¹⁵ Nimi Juu yaab, ni kpak tɔb iliin pu, ni binib aabɔr pu, ni nimi aakaal pu la. Ni bi ni chee la, naa ye maabɔr. Maan ji tibɔr ngbaan.” ¹⁶ Le u jenn nyan bi bibɔjirb aadiik ni. ¹⁷ Le bi mɔmɔk chuu mmeen aadiik aaninkpel u bi yin u ke Sosenes na, le ki gbaa u libɔjil aadiik chee. Le Galio aatafal aa nan bi ni ponn ni.

Pɔɔl mam aah gir buen Antiok aatiŋ ni pu na

¹⁸ Pɔɔl nan bi Korint aatiŋ ni ki yunn. Waah bi nima ki yunn na, le u chɔi Yesu aanib. Le u ni Prisila ni Akuila buen Senkrea aatiŋ ni. Pɔɔl aah ti bi nima na, le u kuu uyikpir lii. Ni mɔk ke waah nan puu tipuur ti tii Uwumbɔr na le na. Le bi nan ti koo buŋɔb ni, ke bi puur nnyusakpem na ki buen Siria aatim ponn ni. ¹⁹ Le bi ti fuu Efesus aatiŋ ni, ki nyan buŋɔb na ni. Le Pɔɔl buen mmeen aadiik ni. Le u ni Juu yaab ti gbaa tɔb chee Yesu aabɔr. ²⁰ Le bi ban ke u yunn bi chee. Le waa kii, ²¹ le ki chɔi bi, ki tuk bi ke Uwumbɔr yaa kii kan, u ga ki gir ni bi chee. Le u ki labr ti koo buŋɔb ni, ki cha Prisila ni Akuila nima, ki buen, ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni.

²² Waah ti fuu nima na, le u nyan buŋɔb na ni, ki buen Jerusalem, ki ti doon Yesu aanib bi nan bi nima na, le ki nyan buen Antiok aatiŋ ni, ²³ ki ti yunn nima siib, le ki bɔ dii Galasia aatim ni, ni Frijia aatim ni, ki mann Yesu aanib, ki pɔɔk bitaakpab.

Uja u bi yin u ke Apolos na aabɔr

²⁴ Juu yaab aanii ubaa nan bi, bi yin u ke Apolos. Bi nan ma u Aleksandria aatiŋ ni la. Le u dan Efesus aatiŋ ni. U nan ye unii u nyi tibɔr aalem na, ki nyi tibɔr ti ŋmee Uwumbɔr Aagbanŋ ni na mbamɔm. ²⁵ Binib nan tuk u Tidindaan Yesu aasan aabɔr, le unimbil man tibɔr ngbaan pu. U nan len binib chee, ki tuk bi Yesu aabɔr mbamɔm.

U mu aa nyi Yesu aah gbi-
ini binib Uwumbør Aafuur
Nyaan pu na. U po nyi Jønn
aah nan muini binib nnyun
ni pu na la. ²⁶ Le Apolos
koo mmeen aadiik ni, ki tuk
binib Yesu aabør ni lipobil.
Le Prisila ni Akuila ñun waah
tuk bi pu na. Baah ñun na,
le bi di u di buen bido, ki ti
toor tuk u Uwumbør aasan
aabør mbaməm. ²⁷⁻²⁸ Tɔ, Apo-
los nan ban ke u buen Akaya
aatim ni. Le Yesu aanib bi
bi Efesus aatiñ ni na ter u,
ke u buen, le ki ñmee kigbañ
tii u ke u ti tii Yesu aanib
bi bi Akaya aatim ni na, ke
bi chann u tichann. Waah
ti fuu nima na, le Juu yaab
bi bi nima na nan kpak u
kinikpakpak. Le u len tibør
nyañ bi, ki mək bi binib aan-
imbil ni ke Uwumbør Aagbañ
len ke Yesu sil ye Kristo u gaa
binib lii na. Apolos aah ña
kina na, u nan ter binib bi
kan Uwumbør aanimbaasaln
ki gaa Yesu ki kii na.

19

*Pɔl aah moon Yesu aabør
Efesus aatiñ ni pu na*

¹ N-yoonn mu Apolos nan
laa bi Korint aatiñ ni na, le
Pɔl bɔ dii ñjoo aatiñ ni, ki ti
fuu Efesus aatiñ ni. Waah ti
fuu nima na, le u kan Yesu
aanib bibaa. ² Le u baa bi,
“Naah gaa Yesu ki kii na, ni
gbii Uwumbør Aafuur Nyaan
aa?”

Le bi bui u, “Taa kan, ki mu
aa ñun ke Uwumbør Aafuur
Nyaan bi.”

³ Le Pɔl baa bi, “Ni yaa
ye kina kan, bi muin nimi
nnyun ni kinye?”

Le bi bui u, “Bi muin timi
nnyun ni ke Jønn aah nan
ñani pu na la.”

⁴ Le Pɔl bui bi, “Jønn nan
muin binib bi kpeln baabim-
bin na nnyun ni, ki tuk bi
ke bi gaa unii u ga paan ni
upuwɔb na ki kii. Uma le bi
yin u ke Yesu.”

⁵ Pɔl aah tuk bi kina na, le
bi cha u muin bi nnyun ni,
Tidindaan Yesu aayimbil pu.

⁶ Le u di unjaal paan bi pu.
Le Uwumbør Aafuur Nyaan
sunn ni bi pu. Le bi len iliiñ
yayan, le ki nabr Uwumbør
aah len pu na. ⁷ Bi ga nan li
fuu bijab kipiik ni bilee.

⁸ Likpaakool məmək daal
kan, Pɔl nan chaa mmeen
aadiik ni, ki ti saa inmal itaa,
ki len binib chee ni lipobil,
le ki tuk bi Uwumbør aanaan
aabør. Le bi ni Pɔl gbaa tɔb
chee tibør ngbaan. Pɔl nan
pɔɔni ubaa ke u mək bi ke
waah len ti na gbii. ⁹ Le
bi ponn ni bibaa aatafal pɔɔ.
Baa kii tii waaliin, le ki len
tibør ti kaa ñan na Tidindaan
aasan pu, kinipaak aanim-
bil ni. Kina pu le Pɔl siir
cha bi, ki di binib bi dii Yesu
aasan na buen uja u bi yin
u ke Tiranus na aadisakpeñ
ki ponn ni binib ñmaa kuun
ni na. Idaa məmək le u
ni binib gbaa tɔb chee Yesu
aabør nima. ¹⁰ U nan ñani
kina ki ti saa ñibin ñilee. Waah
ña kina ñibin ñilee ngbaan
pu na, le Asia aatiñ aanib
məmək, bi ye Juu yaab na, ni

bi kaa ye Juu yaab na məmək
 ηun Tidindaan aabər.

Skefa aajapətiib aabər

¹¹ Uwumbər nan cha Pəol
 tun lijnjiir aatun ki ti nyan.
 Binib aa nan kee kan kina.
¹² Le bi yoor Pəol aakekengen
 ηi u joo per unimbil wəb na,
 ni ηikeken ηi u joo biini unim-
 biin ni na, ki ti di paan bibum
 pu, ni tiyayaar aah joo bi na
 mu pu. Baah ηani kina na,
 libuul ngbaan ni le bi pək.
¹³⁻¹⁴ Tə, Juu yaab aanii ubaa
 mu nan bi nima. Bi yin u ke
 Skefa. U nan ye Uwumbər aa-
 totoorninkpel ubaa la, ki nan
 kpa japətiib bilole. Ujapətiib
 nan chuun chaa ntim ntim
 ponn ni, ki nyani tiyayaar
 binib ni. Le bi ban ke bi
 di Tidindaan Yesu aayimbil
 nyan tiyayaar uja ubaa ni, le
 ki bui tiyayaar ngbaan, “M
 tuk nimi Yesu u Pəol mooni
 waabər na aayimbil pu, nya li
 cha man.”

¹⁵ Le tiyayaar ngbaan bui
 bi, “M nyi Yesu, ki nyi Pəol.
 Nimi ma kan, ηma ye nimi?”

¹⁶ Le uja u tiyayaar joo u
 na nan chuu bi, ki gbaa lakr
 bi, ki gaa baawanpeenkaan
 ki nyan bi. Le bi məmək san
 biηmeen ki nyan udo. ¹⁷ Le
 Efesus aatiη aanib bi ye Juu
 yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab
 na məmək ηun tibər ngbaan.
 Le ijawaan chuu bi məmək.
 Le bi nyuη Tidindaan Yesu.
¹⁸⁻¹⁹ Le binib bi gaa Yesu ki
 kii na pam nan dan Pəol chee,
 ki nan kpiir ki tuk u binib
 aanimbil ni, baah nan ηani
 inyək pu na. Bi ponn ni pam
 nan kpa inyək aagbann. Le bi

di inyək aagbann ngbaan see
 mmii ni, binib məmək aan-
 imbil ni. Le bi kahn inyək
 aagbann ngbaan aadaak, le
 ni ye iwiin ηichur piηmu aa-
 pal. ²⁰ Le Tidindaan aaliin
 moo moon ηipepel məmək, ki
 moo kan mpəən.

*Binib aah ηma tijar Efesus
 aatiη ni pu na*

²¹ Nee aapuwəb, le Pəol nan
 ban ke u bə dii Masedonia
 aatim ni, ni Akaya aatim ni,
 ki nin buen Jerusalem. Le
 u ηa nlandak ke u yaa buen
 Jerusalem aatiη ni kan, u ga ti
 buen Rom aatiη mu ni. ²² Le u
 nyan binib bi ter u na ponn ni
 bilee, bi yin ubaa ke Timoti,
 ki yin uken ke Erastus, le ki
 cha bi loln u pu nsan ki cha
 Masedonia aatiη ni. Uma Pəol
 nan laa beenin bi Asia aatiη
 ni, ki yunn siib.

²³ N-yoonn ngbaan, le
 Efesus aatiη aanib ηma tijar
 Tidindaan aasan pu. ²⁴ Unii
 ubaa nan bi nima, bi yin u ke
 Demetrius. U nan di tikunabr
 le məə ηidichal waatiir ηi bi ke
 liwaal li bi yin li ke Atemis
 na aadichal na, aan ki joo
 kooh binib pu. Le binib pam
 mu tun lituln ngbaan, ki kan
 tinyoor pam. ²⁵ Le Demetrius
 kuun binib bimək tun lituln
 ngbaan na, ki bui bi ke,
 “Njətiib, ni nyi ke timi aatuln
 kpa tinyoor pam. ²⁶ Pəol mu
 bi bii timi aatuln la. Ni kan
 aa? Ni ηun waah len pu na.
 U len ke ηiwaa ηi binib məə
 ηi na aa ye nibaa. Binib bi
 bi Efesus aatiη ni do, ni Asia
 aapepel məmək ponn ni na
 pam pak waah len pu na, kaa

ki dii ηiwaa. ²⁷ U yaa beenin ηani kina kan, u ga bii timi aatuln. Artemis, li ye liwaal sakpeln na aadichal ga bee fam. Artemis li Asia aatim aanib, ni dulnyaa ni aanib məmək dooni li na, mu ga ηa fam, kaan ki li bi tibər tibaa ni.”

²⁸ Binib ngbaan aah ηun kina na, le bi gee liηuul sakpen, ki tar ke, “Artemis li ye Efesus aatiη aanib aawaal na ye liwaal sakpeln la.” ²⁹ Le kitiη ngbaan aanib məmək kpa kifuuk ki ηma tijar, le ki chuu Pɔɔl aajətiib bilee, Gayus ni Aristakus, ki di san mala buen binib aah kuuni nin chee na, mpaan sakpiin ni. Gayus ni Aristakus nan ye Masedonia aatiη aanib bilee bi dii Pɔɔl waasachuln ponn ni na la. ³⁰ Le Pɔɔl ubaa nan ban ke u buen kinipaak na aah kuun nin chee na, u ti len bi chee. Le Yesu aanib aa cha u buen. ³¹ Kitiη ngbaan aaninkpiib ponn ni bibaa nan ye Pɔɔl aajətiib la. Bi mu nan tun unii Pɔɔl chee ke u ti tuk u ke u taa buen kinipaak ngbaan aah kuun nin chee na. ³² Kinipaak ngbaan nan kpa kifuuk sakpen; bibaa nan tar ki len tibaa, bibaa mu nan tar ki len tiken. Baa nyi budabu pu bi kuun ni nima chee na. ³³ Le Juu yaab bi nan bi nima na nan nyan uja ubaa bi yin u ke Aleksanda, ke u sil kinipaak ngbaan aanimbiin ni. Nima pu na, binib bibaa mu nan dak ke ni ye uma Aleksanda aabər la. Le u yoor unjaal ki nyii bi pu, ki ban ke u tuk bi ke naa ye Juu yaab

aabər. ³⁴ Kinipaak ngbaan aah bee ke u ye Juu yaab aanii na, le bi kpaan ki teen nfumbaa ke, “Artemis li ye Efesus aatiη aanib aawaal na ye liwaal sakpeln la.” Bi nan tar kina ki ti saa tikur tilee.

³⁵ Le kitiη ngbaan aaninkpel ubaa dan nan nyii bi pu, ke bi di cha kifuuk. Baah di cha na, le u len ke, “Efesus yaab, binib məmək nyi ke nimi Efesus yaab lik Artemis ni laadichal pu la, ki nyi ke Artemis ye liwaal sakpeln li nyan ni kitaapaak ki sunn ni kitiη na. ³⁶ Ubaa aan ηmaa nee ke taa gbii. Səη nisui man, ki taa tun lituln fam. ³⁷ Nimi le joo ni bijab ngbaan do chee na. Baa sun tiwan liwaal aadichal ponn ni, kaa sii timi aawaal. ³⁸ Demetrius mam ni unii ubaa yaa kpa tibər kan, bibəjirb bi, libəjil daal mu bi, Cha bi buen nima ki ti len. ³⁹ Nimi aaninkpiib mu yin binib ki kuun bi, ke bi nan ji tibər. Ni yaa kpa tibər kpee kan, bi ga len ti mu. ⁴⁰ Ni kpa kifuuk ki ηma tijar din. Nibaakan, timi aatiη aaninkpiib ga ji timi tibər kifuuk ngbaan pu. Nibaa aa bi ni ponn ni, ni po kpa kifuuk fam la. Bi yaa baa timi kifuuk ngbaan pu kan, taa nyi taah ga len pu na.” ⁴¹ Waah len kina na, le u cha bi məmək siir.

20

Pɔɔl aah buen Masedonia ni Griis aapepel ni pu na

¹ Kifuuk ngbaan aah ti ηmin na, le Pɔɔl yin Yesu aanib ke bi dan u chee, ki nan len bi chee tibɔr, ki pɔɔk bitaakpab, ki chɔi bi, le ki buen Masedonia aatiη ni. ² Le u bɔ dii ntim mu bi nima na ni, ki mann Yesu aanib bi bi nima na, ki len bi chee tibɔr pam, ki pɔɔk bitaakpab, ki ti fuu Griis aatiη ni, ³ ki nan bi nima ki pii iηmal itaa, le ki ban u koo buηɔb ni, ki buen Siria aatiη ni. Le u ηun ke Juu yaab kpokl ke u yaa koo buηɔb na ni kan, bi ga ku u. Waah ηun kina na, le waa buen, ki len ke u ga labr jer Masedonia aatim. ⁴ Le binib bibaa nan dii u. Binib bi nan dii u na aayimbil nan ye Sopata, u nan ye Berea aatiη aanii, ki nan ye Pirus aajapɔɔn na; ni Aristakus, ni Sekundus, bi nan ye Tesalonika aatiη aanib na; ni Gayus, u nan ye Debe aatiη aanii na; ni Tikikus, ni Trofimus, bi nan ye Asia aatiη aanib na; ni Timoti. ⁵ Le bi mɔmɔk loln nsan ki buen Troas aatiη ni, ki ti kii timi nima. ⁶ Le ti nan bi Filipi aatiη ni, ki ti saa bundaln Juu yaab ji njim ki ηmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na. Liyaadaal ngbaan aah jer na, le ti koo buηɔb ni ki buen. Ti di iwiin iηmu le fuu Troas aatiη ni, ki ti pii tijɔtiib nima. Le ti nan bi nima ki ti saa iwiin ilole.

Pɔɔl aah buen Troas aatiη ni kookoo yaan pu na

⁷ Likpaakool ponn ni, njan aawiin daal, le ti kuun tɔb chee ke ti nan ji Tidindaan aajikaar. Le Pɔɔl len bi chee

Uwumbɔr aabɔr le kitaak ti siir. U nan ban ke kitaak yaa woln kan, u buen cha bi. Nima le cha u len bi chee tibɔr kitaak ti siir. ⁸ Taah kuun paacham aadiik ni na, karyaa mam nan wiir ki ponn ni. ⁹ Unachipɔɔn ubaa nan bi nima, bi yin u ke Yutikus. U nan ka kiditatar aatakolu pu, le ngeen chuu u. Pɔɔl aah bi len tibɔr ki yunn na, le u geen, ki ker lir kitiη. Le bi mɔmɔk nyan ni, ki sunn ti yoor u. U mu kpo a. ¹⁰ Le Pɔɔl mu nyan ni, ki sunn buen bi chee, ki ti doon paan u pu, le ki di unjaal kpal u, le ki bui bi, “Chuu nibaa man. Waa kpo. U bi.” ¹¹ Le Pɔɔl gir koo paacham aadiik ngbaan ni, ki ti jin bi chee tijikaar, ki ki len bi chee tibɔr ki yunn, hali ki ti woln kitaak. Naah woln na, le u buen cha bi. ¹² Le bi yoor unachipɔɔn ngbaan di buen udo. Waah fikr na, le bisui sɔη mbamɔm.

Taah buen Miletus aatiη ni pu na

¹³ Le ti loln nsan ki koo buηɔb ni, ki puur buen Asos aatiη ni. Pɔɔl ma nan chuun kitiη, ki mu buen nima, le ti ti keln tɔb. Pɔɔl nan tuk timi ke u mu ga koo buηɔb na ni nima. ¹⁴ Waah ti pii timi Asos aatiη ni na, le ti yoor u ηa buηɔb na ni, le ti di buen Mitilene aatiη ni. ¹⁵ Ti nan nyan nima ki nabr buen. Naah woln kitaak na, le ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kios, ki ki woln kitaak, le ti fuu lidikl liken chee, bi yin li ke Samos, ki ki woln kitaak le ti nan fuu Miletus aatiη ni. ¹⁶ Le Pɔɔl

ban u fuu Jerusalem mala. U nan ban ke u pɔɔn ubaa ki fuu nima Pentekost aawiindaal. Nima pu na, waa nan ban ke u yunn Asia aatiŋ ni. Le u bui ke u ga gɔln Efesus aatiŋ, waan dii nima.

Pɔɔl aah chɔi Yesu aanib aaninkpiib pu na

¹⁷ Le Pɔɔl tun unii ke u buen Efesus aatiŋ ni ki ti yin ni Yesu aanib aaninkpiib, ke bi dan u chee Miletus aatiŋ ni. ¹⁸ Baah fuu ni u chee na, le u bui bi, “Maah nan fuu Asia aatiŋ ni, ki nan bi ni chee na, ni nan bee maabimbin aah nan bi pu n-yoonn ngbaan mɔmɔk na. ¹⁹ Ni nan bee ke m sunn mbaa taab, ki tun Tidindaan aatun ni tinyunyunn, ki kan falaa Juu yaab chee, baah kpokl n-yoonn mɔmɔk ke bi ŋa mi bakaa pu na. ²⁰ M buen binib aah kuuni nin chee na, ki buen nido mu, ki tuk nimi Yesu aabɔr. M tuk nimi tibɔr timɔk ga ter nimi na, kaa gur tibaa. ²¹ M sur Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumbɔr aasan ki gaa Tidindaan Yesu ki kii. ²² Dandana wee m kii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aamɔb le ki cha Jerusalem ni, kaa nyi baah ga ti ŋa mi nima chee pu na. ²³ M po nyi ke ntim mɔmɔk ponn ni, Uwumbɔr Aafuur Nyaan sur mi ke bi ga di mi ŋa kiyondiik ni, ki ŋa mi falaa. ²⁴ Tɔ, m yaa kpo, bee m yaa bi kan, ntafal aa bi ni ni. Tidindaan Yesu tii mi lituln, ke m tuk binib tibɔnyaan ngbaan, ke Uwumbɔr gee bi. Ntafal bi

lituln ngbaan ponn ni, ke m tun li ti doo.

²⁵ “Maah nan bi ni chee na, m nan chuun tuk nimi Uwumbɔr aanaan aabɔr. M nyi ke ni ponn ni ubaa aan ki kan mi. ²⁶ Din, m tuk nimi mbamɔn la, unii ubaa ni ponn ni yaa kaa kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, naa ye maataani. ²⁷ M tuk nimi Uwumbɔr aabɔr mɔmɔk, kaa gur tibaa. ²⁸ Ni li nyi man, ki taa cha unii ubaa ŋmann nimi. Ni li ter Yesu aanib, ki taa cha unii ubaa ŋmann bi mu. Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan ŋa nimi waanib aaninkpiib. Ni li joo waanib ngbaan mbamɔm. Waabo nan dan nan kpo bi pu, ke bi kpeln waanib la. ²⁹ M nyi ke m yaa kaa ki bi ni chee kan, binib ga dan nan bii nimi, ke ŋisapol aah chuun chur ipiih pu na. ³⁰ Binib bibaa mu bi ni ponn ni, ki ga bii Uwumbɔr aaliin ke bi ŋmann Yesu aanib, bi taa ki li dii waasan. Bi ga li ban ke bi dii bima la. ³¹ Nima pu na, ni li nyi man, ki li teer ke ŋibin ŋitaa le na, m nan bi ni chee ki sur nimi ni tinyunyunn, nwiin pu ni kinyeek.

³² “Nnaabitiib, m di nimi ŋa Uwumbɔr aanjaal ni, ke u li lik nimi. M tuk nimi waaliin i mɔk timi waah gee timi pu na. Waaliin ngbaan ga ter nimi, ke ni dii waasan mbamɔm. U ga di lifaal tii nimi, ni binib bimɔk bi chain na. ³³ Maah nan bi ni chee na, maa nan ban unii ubaa aamombil, kaa ban unii ubaa aawanpeenkaan. ³⁴ M ni njɔtiib yaa nan ban tiwan ni

na kan, min mbaa le nan tun lituln, le ki kan taah ban tiwan ni na. Nimi nibaa nyi kina. ³⁵ Maah tun lituln kina na, m mək nimi ke ni mu li tun kina, ki ter bibum, ki li teer ke Tidindaan Yesu ubaa nan len ke, ‘Uwumbər aanyoor bi unii u tii na pu ki jer u gaa na pu.’”

³⁶ Pəəl aah len doo na, le bi məmək gbaan bitanjaayil pu, ki mee Uwumbər. ³⁷ Le bi məmək ubaabaa chaa ki ti joo biŋaal kpalni Pəəl, ki joo buməb moor utakpilm,* ki wii. ³⁸ Waah tuk bi ke baan ki kan u na, le ni bii bisui sakpen. Le bi cheen u buen u ti gir koo buŋəb ngbaan ni.

21

Pəəl aah buen Jerusalem pu na

¹ Tə, ti nan chəi bi, le ki koo buŋəb ngbaan ni, le ki puur ki ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kos; ki woln kitaak, le ti fuu Rodes aatiŋ ni, ki nyan nima, ki buen Patara aatiŋ ni, ² le ki ti kan buŋəb bu ga buen Fənisia aatiŋ ni na. Le ti nyan ti koo bu ponn ni, ki cha. ³ Taah cha na, le ti jer lidikl libaa bi yin li ke Saiprus, li bi ŋŋangan wəb na, le ki ti fuu Taya, kitiŋ ki bi Siria aatiŋ ni na. Taah ti fuu nima na, le bi ban bi bi nima ni yunn siib, bi ti nyan ŋitun. ⁴ Le ti nyan buŋəb na ni, ki buen kitiŋ ponn ni, ti ti ban Yesu aanib. Ti nan ti kan bi, ki nan bi bi chee ki ti saa iwiin ilole. Taah bi bi chee na, le Uwumbər Aafuur

Nyaan cha bi tuk Pəəl ke u taa buen Jerusalem. ⁵ Iwiin ilole ngbaan aah jer na, le ni ŋeer ti gir koo buŋəb na ni. Taah gir cha ti ti koo buŋəb ni na, le bi məmək, ni bipuutiib, ni baabim cheen timi, ki nyan ni kitiŋ ngbaan ni. Le ti məmək gbaan nnyusakpem na aagbaan, ki mee Uwumbər, ⁶ ki chəi təb. Le bi gir kun.

Le ti mu koo buŋəb na ni, ⁷ ki ti nyan Taya aatiŋ ni, ki puur buen Tolemais aatiŋ ni. Taah ti fuu nima na, le ti nyan buŋəb na ni, ki buen ti doon Yesu aanib bi bi nima na, ki nan bi bi chee nwiin mubaa. ⁸ Naah woln kitaak na, le ti nyan kitiŋ ngbaan ni, ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni. Taah ti fuu nima na, ti nan buen Filip do, ki ti koo udo. U nan ye unii u tuk binib Yesu aabənyaan na la. Baah nan nyan bijab bilole bi Jerusalem ponn ni, ke bi li yakr tijikaar tii Yesu aanib na, u nan ye bijab bilole ngbaan ponn ni ubaa. ⁹ Ubisatiib nan ye binaa, kaa kpa chatiib. Le Uwumbər Aafuur Nyaan cha bi nabr Uwumbər aah len pu na. ¹⁰ Ti nan bi nima ki yunn siib. Le Uwumbər aabənabr ubaa nyan ni Judea ki fuu ni ti chee nima, bi yin u ke Agabus. ¹¹ Le u gaa Pəəl aagbapapaln, ki di buu ubaa aataa ni unjaal, ki tuk Pəəl ke Uwumbər Aafuur Nyaan bui ke Juu yaab bi bi Jerusalem na ga nan di udaan u yeh ligbapapaln ngbaan na buu utaa ni unjaal

* **20:37** : Bi moor utakpilm: Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mək ngeehn.

kina, ki di u ŋa binib bi kaa ye Juu yaab na aarjaal ni.

¹² Taah ŋun kina na, le ti ni binib bi bi nima na nan gaŋ Pɔɔl ke u taa buen Jerusalem.

¹³ Le Pɔɔl baa bi, “Ni ŋani ba kina, ki wii, ki bii nsui? Bi yaa ga ti buu mi Jerusalem ni, bee bi yaa ga ti ku mi nima Tidindaan Yesu pu kan, m ga buen. Maan di cha.”

¹⁴ Taa nan ŋmaa chuu u ke u taa buen, le ki len ke, “Cha Tidindaan ŋa waah gee pu na,” le ki ŋmin, kaa ki len tibaa.

¹⁵ Ti nan bi nima ki yunn siib, le ki gor ke ti buen Jerusalem. ¹⁶ Le Yesu aanib bi nyan ni Siisarea aatiŋ ni na bibaa mu dii timi, ki di buen Jerusalem, uja ubaa do, ki ti koo nima. Bi nan yin u ke Menasonn, u ye Saiprus aatiŋ aanii, ki nan dii Yesu ni yunn.

Pɔɔl aah buen ti mann Jems pu na

¹⁷ Taah ti fuu Jerusalem na, Yesu aanib nan gaa timi ki nan kpa mpopiin. ¹⁸ Naah woln kitaak na, ti ni Pɔɔl nan buen ti ti doon Jems. Yesu aanib aaninkpiib mɔmɔk mu nan bi nima.

¹⁹ Le Pɔɔl doon bi, ki ŋeer tuk bi Uwumbɔr aah ŋa tiwan nimɔk na, binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni, uma Pɔɔl aatuln pu. ²⁰ Baah ŋun kina na, le bi mɔmɔk nyuŋ Uwumbɔr, ki bui Pɔɔl, “Tina aabo, aa nyi ke Juu yaab ŋichur pam le gaa Yesu ki kii. Bi mɔmɔk aanimbil man Moses aakaal pu. ²¹ Le bi ŋun ke aa mɔk Juu yaab bimɔk

bi Biniyayam aatim ni na ke bi taa ki dii Moses aakaal, ki taa ki geei baabim aachakpan, ki taa ki dii Juu yaab aakaal. ²² Bi ga ŋun ke aa fuu ni. Ti ga ŋa kinye? ²³ Ti ga tuk si saah ga ŋa pu na. Bijab binaa bibaa bi do. Bi nan puu tipuur tii Uwumbɔr. ²⁴ Bi ga buen Uwumbɔr Aadichal ni, bi ti ŋa bibaa chain. Aa mu li dii bi cha, ki mu ti ŋa aabaa chain, ki tii bi ŋimombil, aan bi ti daa tiwan ki nan toor kitork tii Uwumbɔr, ki kuu baayikpir. Aa yaa ŋa kina kan, binib mɔmɔk ga bee ke aa mu dii Moses aakaal. Bi ga bee ke binib bi len ke saa dii Moses aakaal na aa len mbamɔn. ²⁵ Tɔ, binib bi kaa ye Juu yaab ki gaa Yesu ki kii na ma kan, ti nan ŋmee kigban tii bi, ki tuk bi taah kpokl pu na, ke bi taa ki ŋmɔ kitork aanann, ki taa ki ŋmɔ nsin, ki taa ki ŋmɔ tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki gɔr kidagook.”

²⁶ Tɔ, Pɔɔl nan kii baah tuk u pu na. Ki woln kitaak le u yoor bijab binaa ngbaan, le u ni bi ti ŋa bibaa chain. Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki ti tuk Uwumbɔr aatotoor bundaln bi ga ŋa chain doo aan ki toor kitork tii Uwumbɔr na. Iwiin ilole daal, le bi ga ŋa chain doo.

Binib aah chuu Pɔɔl Uwumbɔr Aadichal ni pu na

²⁷ Tɔ, iwiin ilole ngbaan aa nan kee fuu, le Juu yaab bibaa, bi nyan ni Asia aatim ni na, kan Pɔɔl Uwumbɔr Aadichal ni. Le bi cha kinipaak ŋma tijar Pɔɔl pu, ki chuu u mpɔɔn, ki tar ke,

28 “Israel yaab, ter timi man. Uja wee ye unii u buen nipepel məmək na, ki tuk binib məmək ke bi taa li pak timi Juu yaab, ki taa li pak Moses aakaal, ki taa li pak Uwumbər Aadichal. U mu joo ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ki di bi koo ni Uwumbər Aadichal li ye chain na ni, ki bii li.” 29 Bi nan kan Pəəl ni Trofimuz, u ye Efesus aatinj aanii na chuun dii kitiŋ ngbaan ponn ni. Le bi dak ke Pəəl di u koo ni Uwumbər Aadichal ni. Nima pu le bi len ke u joo ni binib bi kaa ye Juu yaab na koo ni Uwumbər Aadichal ni.

30 Le kitiŋ ngbaan aanib məmək nma tijaŋ, ki san kuuni təb chee, ki chuu Pəəl ki dar nyan ni u Uwumbər Aadichal ni. Libuul ngbaan ni le Uwumbər Aadichal aakikiirb piin jaalenj mam. 31 Le kinipaak na pəən bibaa bi gbaa ku Pəəl. Le unii ubaa buen Rom aatəb aajab aapol chee, le ki tuk u ke Jerusalem aanib məmək bi nma tijaŋ la. 32 Libuul ngbaan ni le upol ngbaan di butəb aajab bibaa ni baaninkpiib, ki san buen kinipaak ngbaan chee. Baah kan butəb aajab ngbaan ni baapol na, le bi di cha Pəəl, kaa ki gbaa u. 33 Le upol ngbaan buen Pəəl chee, ki ti chuu u, ki tuk waajab ke bi di tikululn tilee buu u, le ki baa ke, “Nma ye uja wee? U nja kinye?” 34 Le bibaa tar baah gee pu na, le biken mu tar baah gee pu na. Kifuuk ngbaan pu, le upol ngbaan aa

nmaa bee budabu nja na. Le u tuk waajab ke bi di Pəəl buen butəb aajab aadichal ni. 35 Le bi di u buen ti fuu njiimbini nji bi maa tam lidichal ngbaan na. Baah joo u cha na, le kinipaak ngbaan naa naa ke bi ti chuu nyan u. Nima pu na, baah ti fuu njiimbini taab na, le butəb aajab ngbaan yoor u paacham, le binib aa ki pii u. 36 Le bi məmək paa bipuwəb ki tar, “Ku u man.”

Pəəl aah len waabamən pu na

37 Le bi ti fuu lidichal ngbaan aabisaməb chee, ki ban bi koo. Le Pəəl bui upol ngbaan Griik aaliin ponn ni, “Cha m tuk si tibər tibaa.”

Le upol ngbaan baa u, “Aa njan Griik aaliin aa?” 38 M nyi ke aa ye Ijpt aatinj aanii u nan cha kinipaak tukni timi aatinj aaninkpiib, ki di binikurb njichur njinaa buen nteersakpiin ni na la.”

39 Le Pəəl bui u, “M ye Juu yaab aanii la. Bi nan ma mi Tasus aatinj ki bi Silisia aatinj ni na; ki ye kitiŋ ki kpa liyimbil na la. Pəək aabaa ki cha m len kinipaak ngbaan chee.”

40 Le u kii ke u len. Le Pəəl sil njiimbini paab, ki di unjaal nyii bi pu. Baah njin na, le u len bi chee bima Juu yaab aaliin ponn ni.*

22

1 U nan len ke, “Ntetiib ni nnaabitiib, li pel man, ki cha m tuk nimi maabamən.” 2 Baah njan ke u len bima bibaa aaliin na, le bi sil chii.

* 21:40 : Juu yaab aaliin ye Hiibru aaliin la.

Le Pɔɔl len ke, ³ “M ye Juu yaab aanii la. Bi nan ma mi Tasus aatiŋ ki bi Silisia aatiŋ ponn ni na la. M nan bae mbaem Jerusalem ni, do chee na la. Gamaliel le nan mɔk mi. M nan bae tiyaaatiib aakaal mbamɔm. Nnimbil nan man Uwumbɔr aatuln pu, ke ni mɔmɔk aah bi pu dandana wee na. ⁴ M nan ŋa binib bi dii Yesu aasan na falaa, ki ban m ku bi. M nan chuu bijab ni bipiib mpɔɔn, ki di tikululn buu bi, ki di bi ŋa tiyondir ni. ⁵ Uwumbɔr aatotoorninkpel ni Juu yaab aaninkpiib ga ŋmaa tuk nimi ke m len mbamɔn la. Bi nan ŋmee kigban tii Juu yaab bi bi Damaskus aatiŋ ni na, ke bi tii mi nšan m ti chuu Yesu aanib bi bi nima na, ki di tikululn buu bi, ki di bi dan Jerusalem, ke m nan daa bitafal. Le m nan buen.”

Pɔɔl aah tuk bi waah nan gaa Yesu ki kii pu na
(Lituln 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “M nan bi nšan ni ki ti peen Damaskus aatiŋ. Nwiin kaasisik ni, le nwiihn nyan ni paacham, ki nan woln ki mann gonn mi, ki wiin chain. ⁷ Le m lir kitin, ki ŋun nneel len ke, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, ba ŋa aa ŋa mi falaa?’ ⁸ Le m baa u, ‘Ndindaan, ŋma ye?’ Le u bui mi, ‘Min le ye Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na. Aa ŋani mi le falaa.’ ⁹ Bijab bi nan si m chee na nan kan nwiihn ngbaan, kaa ŋun udaan u len m chee na aaneel. ¹⁰ Le m baa u, ‘Ndindaan, m ga ŋa kinye?’ Le u bui mi, ‘Fii sil ki li cha Damaskus aatiŋ ni. Unii ubaa

bi nima, ki ga ti tuk si tiwan nimɔk Uwumbɔr ban ke aa ŋa na.’ ¹¹ Nwiihn ngbaan aah nan deer nnimbil na, le m job, kaa ki waa. Le binib bi dii mi na dar mi di buen Damaskus aatiŋ ni.

¹² “Uja ubaa nan bi nima, bi nan yin u ke Ananias. U dii Uwumbɔr aasan mbamɔm, ki kii timi aakaal. Juu yaab bimɔk bi nima na pak u. ¹³ Le u dan nan sil m chee ki bui mi, ‘Nna aabo Sɔɔl, likr.’ Libuul ngbaan ni, le nnimbil kpaan likr, le m kan u, kaa ki ye ujoon. ¹⁴ Le u bui mi, ‘Tiyaaatiib Aawumbɔr nyan si, ke aa bee waageehn, ki kan Waabonyaan, ki ŋun waaneel len aa chee. ¹⁵ Aa ga li ye waaseeraadaan, ki tuk binib mɔmɔk saah kan pu na, ni saah ŋun pu na. ¹⁶ Taa taan. Fiin, ki yin waayimbil ki mee u, ki cha m muin si nnyun ni, ki finn aapobil saatunwanbir pu.’”

¹⁷ “Nimina aah jer na, le m nan gir buen Jerusalem, ki ti koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki mee Uwumbɔr. Maah mee Uwumbɔr na, ¹⁸ le m kan lijnjiir aawan; m kan Tidindaan, ki ŋun u bui mi ke, ‘Fiin, ki nya Jerusalem ni mala. Aa yaa tuk do chee na aanib maabɔr kan, bi ga yii, kaan gaa ti.’ ¹⁹ Le m bui u, ‘Ndindaan, bi nyi ke m nan buen mmeen aadir ni, ki chur binib bi gaa si ki kii na, ki gbaa bi. ²⁰ Binib aah nan ku saaseeraadaan Stiifen na, m mu nan bi nima, ki kii ke ni ŋan, ki joo binib bi ku u na aabɔkul.’ ²¹ Le Tidindaan bui

mi, 'Li cha. M ga tun si ni daa na, binib bi kaa ye Juu yaab na chee.' "

²² Pɔɔl aah len kina na, le kinipaak ngbaan aa ki pel. Le bi mɔmɔk teen mpɔɔn pu, "Ku u man. Naa ŋan ke u ki li bi dulnyaa wee ni." ²³ Le bi mɔmɔk tar, ki joo baabɔkul feeni paacham, ki leer titan mae paacham, le kitangbaak feei. ²⁴ Le butɔb aajab aapol ngbaan tuk waajab ke bi di Pɔɔl koon ni kidiik ponn ni, ki ti gbaa u ŋinaalab, aan ki nin baa u waah ŋa budabu na, ke bi bee budabu ŋa aan Juu yaab ŋma tijar u pu na. ²⁵ Le bi di tikululn buu u, bi ti gbaa u ŋinaalab. Le Pɔɔl bui butɔb aajab aaninkpel u si u chee na, "Naah ban ni gbaa mi na, nkaal kii kina aa? Naa jin mi tibɔr, ki mu aa kan maataani. M ye Rom aanii la."*

²⁶ Uninkpel ngbaan aah ŋun kina na, le u buen upol ngbaan chee, ki ti bui u, "Li nyi saah ga ŋa pu na. Uja ngbaan ye Rom aanii la."

²⁷ Le upol ngbaan buen Pɔɔl chee, ki ti baa u, "Aa ye Rom aanii la aa?"

Le Pɔɔl kii ke u ye.

²⁸ Le upol ngbaan bui u, "M nan pan ŋimɔmbil pam, le ki kpaln Rom aanii."

Le Pɔɔl bui u, "M ye Rom aabo la."

²⁹ Pɔɔl aah len kina na, le bijab bi ban bi gbaa u na aa ki kaa u, le ki sur bipuwɔb. Upol ngbaan aah bee ke Pɔɔl ye Rom aanii na, le u mu san

ijawaan. U bee ke waah di tikululn buu u na, naa ŋan.

Baah jin Pɔɔl tibɔr pu na

³⁰ Tɔ, upol ngbaan nan ban u bee mbamɔm Juu yaab aah len Pɔɔl aah ŋa pu na. Ki woln kitaak, le u chuu buur tikululn ti bi di buu Pɔɔl na, le ki tuk Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni bibɔjirb aaninkpiib mɔmɔk ke bi kuun ni, le ki di Pɔɔl nan siin binimbiin ni.

23

¹ Le Pɔɔl lik bi, ki len ke, "Nnaabitiib, m bee nsui ni ke maabimbin le ŋan Uwumbɔr chee ki nan saa din." ² Waah len kina na, le Uwumbɔr aatotoorninkpel Ananias tuk binib bi si Pɔɔl chee na ke bi faa umɔb. ³ Le Pɔɔl bui u, "Uwumbɔr ga faa si. Aa bi ke ligoln li kaa ŋan, aan bi di pente pipiin pente li na la. Aa ka do, ke aa ji mi tibɔr, nkaal aah dii pu na. Saah tuk binib ke bi faa mi na, sin le bii nkaal ngbaan."

⁴ Le binib bi si Pɔɔl chee na baa u, "Aa sii Uwumbɔr aatotoorninkpel la aa?"

⁵ Le Pɔɔl len ke, "Nnaabitiib, maa nyi ke u ye Uwumbɔr aatotoorninkpel. M yaa ba nyi kan, maa ba ga len kina; ba pu? ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, "Taa len saanib aaninkpel tibɔbir."*

⁶ Tɔ, Pɔɔl nan bee ke bi ponn ni bibaa ye binib bi dii Sajusii yaab aamɔkm na, bibaa mu ye binib bi dii Farisii yaab

* 22:25 : Unii yaa ye Rom aanii kan, baakaal aa kii ke bi daa utafal see bi puen jin u tibɔr ki kan waataani. * 23:5 : Lik Nnyam 22.28.

aaməkm na. Le u teen ke, “Nnaabitiib, m ye unii u dii Farisii yaab aaməkm na la. Nte mu nan ye unii u dii Farisii yaab aaməkm na la. M kpa limakl ke binib bi kpo na ga fikr nkun ni. Limakl ngbaan pu, le bi ji mi tibər.”

⁷ Waah len kina na, le binib bi dii Farisii yaab aaməkm na, ni binib bi dii Sajusii yaab aaməkm na yakr təb chee, ki kpak təb kinikpakpak. ⁸ Sajusii yaab len ke binib aan fikr nkun ni, ke Uwumbər aatuuntiib aa bi, ke unii aawiin mu aa bi. Farisii yaab mu len ke binib ga fikr nkun ni, Uwumbər aatuuntiib bi, unii aawiin mu bi. ⁹ Le bi kpak təb kinikpakpak, ki tar mpəən pu, ki kpa kifuuk. Le Uwumbər aakaal aaməməkb ponn ni bibaa, bi ye Farisii yaab na fii sil, ki kpak sakpen, le ki len ke, “Taa kan uja wee aataani. Nibaakan, Uwumbər aatuun, bee unii aawiin le sil len u chee.”

¹⁰ Le Farisii yaab ni Sajusii yaab kpak təb kinikpakpak sakpen, ki ŋma tijar. Le butəb aajab aapol ngbaan dak ke bi ga chuu daa par Pəəl. Le u tuk waajab ke bi buen ti gaa ni Pəəl, ki nyan u bi chee, ki nan di u ŋa baadichal ni.

¹¹ Kinyeek ngbaan, le Tidindaan dan nan sil Pəəl chee, ki nan bui u, “Chuu aabaa, ki taa san ijawaan. Saah tuk binib maabər Jerusalem ponn ni pu na, kina le aa ga tuk bi maabər Rom aatiŋ mu ni.”

Juu yaab aah kpokl ke bi ga ku Pəəl pu na

¹² Naah woln kitaak kichakpiik ni na, le Juu yaab bibaa kuun təb chee, ki kpokl, le ki puu ke baan ji tijikaar, kaan nyu nnyun mu see bi ku Pəəl. ¹³ Binib bi nan kpokl kina na jer bijab imonko ilee. ¹⁴ Bi nan buen Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib chee, ki ti bui bi, “Ti puu ke taan ji nibaa see ti ku Pəəl. ¹⁵ Ti ban ke ni ni bibəjirb aaninkpiib tun unii ke u buen butəb aajab aaninkpel chee, ki ti tuk u ke u li joo ni Pəəl ni chee, ke ni ban ni nan ki baa u tibər tiken kpee la. Bi yaa joo u choo kan, waan fuu ni do. Ti ga ku u nsan ponn ni.”

¹⁶ Le Pəəl aaninkpan aajapəən ŋun baah kpokl pu na. Le u koo butəb aajab aadichal ni, ki ti tuk Pəəl. ¹⁷ Le Pəəl yin butəb aajab aaninkpel ubaa, ki tuk u ke u di unachipəən na buen butəb aajab aapol chee, aan u ti tuk u tibər tibaa. ¹⁸ Le uninkpel ngbaan di u buen butəb aajab aapol chee, ki ti bui u, “Unaagbiija Pəəl le yin mi, ke m dan u chee, le ki ti tuk mi ke m di unachipəən wee dan aa chee, u nan tuk si tibər tibaa.”

¹⁹ Le upol ngbaan chuu unjaal ki dar u buen n-gbaan, ki ti baa u, “Aa ban aa tuk mi bayaar?”

²⁰ Le u bui u, “Juu yaab na kpokl ke bi ga tuk si ke aa fe li joo ni Pəəl bibəjirb aaninkpiib chee, ke bi nan baa u tibər tiken kpee. ²¹ Bi yaa bui si kina kan, aa taa kii.

Bijab bi jer imonko ilee na ga bər ki kiir Pəəl bi nan ku u. Bi məmək puu ke baan ji tijikaar kaan nyu nnyun mu, see bi ku u. Dandana wee bi gor ke bi ku u, ki kiir ke bi n̄un saah ga len pu na.”

²² Le butəb aajab aapol bui unachipəən ngbaan, “Taa ki tuk unii ke aa tuk mi tibər ngbaan,” le ki cha u buen.

Baah di Pəəl buen Ubər Feliks chee pu na

²³ Le upol ngbaan yin waa- jab aaninkpiib ponn ni bilee, ke bi dan u chee, le ki nan tuk bi ke bi ban butəb aajab ikui ilee, ni bitandam imonko itaa ni kipiik, ni butəb aajab bi joo tikpaatunn na ikui ilee, aan bi gor ki nan buen kinyeek ngbaan tikur tiwae Siisarea aatin ni, ²⁴ ki ban itaan tii Pəəl aan u li diŋ ni, ki di u buen Ubər Feliks chee, u nyan chakb, nibaa taa ŋa u. ²⁵ Upol ngbaan nan ŋmee kigban ke bi ti tii Ubər Feliks. U nan ŋmee ke:

²⁶ “Min Klədius Laisias, m doon si Ubər kpaan Feliks. ²⁷ Juu yaab nan chuu uja wee, ki gbaa u ki ti ban bi ku u. M n̄un ke u ye Rom aanii la. Maah n̄un kina na, le m di butəb aajab buen aan ti ti nyan ni u, ²⁸ ki kpaan di u buen Juu yaab aabəjirb aaninkpiib chee. M nan ban ke m ti bee baah len ke u ŋa pu na. ²⁹ Baah jin u tibər na, le m bee ke waah ŋa pu na, naa ŋeer ti ku u, kaa ŋeer ti di u ŋa kiyondiik ni. Baakaal pu, le bi galn u. Bi len ke u

bii baakaal. ³⁰ Le unii ubaa tuk mi ke Juu yaab kpokl ke bi ti ku u. Maah n̄un kina na, libuul ngbaan ni le m di u tun ni aa chee, ki tuk binib bi galn u na, ke bi mu dan aa chee ki nan tuk si waah ŋa pu na.”

³¹ Tə, butəb aajab ngbaan nan ŋa baapol aah tuk bi pu na. Kinyeek ngbaan, le bi nan di Pəəl buen Antipatris aatin ni. ³² Naah woln kitaak na, le butəb aajab bi chuun kitin na labr kun baadichal ni, Jerusalem ponn ni. Le bitandam ngbaan cheen Pəəl buen Siisarea aatin ni. ³³ Baah ti fuu nima na, le bi di kigban ngbaan tii Ubər Feliks, ki di Pəəl kaan u chee. ³⁴ Ubər ngbaan nan karn kigban ngbaan, le ki baa Pəəl, “Aa nyan ni kilatin ni?” Le Pəəl mu bui u, “M nyan ni Silisia aatin ni la.” Waah n̄un ke u nyan ni Silisia aatin ni na, ³⁵ le u bui u, “Binib bi galn si na yaa fuu ni kan, m ga ji si tibər,” le ki tuk waatəb aajab ke bi di Pəəl ŋa lidichal li Ubər Herod nan maa li na ni, ki cha bi li kii u.

24

Juu yaab aah bii Pəəl pu na

¹ Iwiin in̄mu nan jer, le Uwumbər aatotoorninkpel Ananias dan Siisarea aatin ni. Le Juu yaab aaninkpiib bibaa ni ləya ubaa dii u. Bi yin ləya ngbaan ke Tetulus. Bi nan sil Ubər Feliks aanimbiin ni, ki bii Pəəl. ² Le bi yin Pəəl ke u dan. Waah fuu ni na, le Tetulus piin ki bi bii u, le ki bui Ubər Feliks:

“Timi aaninkpel, ti pak si. Aa joo timi tijann, ki cha timi aatinj kee mō. Aa kpa nlan, ki ter timi aanib sakpen. ³ Ti mōmōk nyi saah ηani pu na, ki dooni si mbamōm. ⁴ Maan len tibōr ti li wiir. Maa ban ke ni ηun si. Pōon aabaa, ki li pel maah ban m len pu na. ⁵ Ti nyi ke Pōol muk binib sakpen. U muk Juu yaab bi bi dulnyaa wee mōmōk ni na, ki cha bi ηmō tijar. Binib bibaa bi, ki dii Yesu u ye Nasaref aatinj aanii na aasan. Pōol ye bi ponn ni aaninkpel ubaa la. ⁶ U nan ban u bii Uwumbōr Aadichal. Nima pu le ti chuu u. [Ti nan ban ti ji u tibōr, timi aakaal aah dii pu na. ⁷ Le butōb aajab aapol Laisias dan nan nyan u mpōon ti chee, ⁸ ki tuk binib bi galn u na, ke bi li choo aa chee ki nan len waah ηa pu na.] Aa yaa jin u tibōr ngbaan kan, sin aabaa ga bee tibōr ngbaan aah bi pu na.” ⁹ Tetulus aah len pu na, le Juu yaab kpaan kii, ke ti gbii.

Pōol aah tuk Ubōr Feliks waabamōn pu na

¹⁰ Le Feliks yoor unjaal ki tii Pōol nsan ke u len.

Le Pōol bui ke, “M nyi ke aa joo maanib ngbaan ηibin pam. Kina pu na, m kpa mpopiin ke m tuk si maabamōn. ¹¹ M nan buen Jerusalem m ti doon Uwumbōr. Naa jer iwiin kipiik ni ilee. Aa ga ηmaa baa binib ke ti gbii aan taa gbii. ¹² Maah nan bi Uwumbōr Aadichal ni, ni mmeen aadir ni, ni kitinj ni na, Juu yaab aa kan mi m kpak unii ubaa

kinikpakpak, kaa kan mi m muk unii ubaa. ¹³ Bi bii mi la, ki mu aa ηmaa mōk ke baah len pu na gbii. ¹⁴ M kii ke ti gbii ke maah dooni tiyaaajatiib Aawumbōr pu na, m dii Yesu aasan la. Juu yaab len ke nsan ngbaan aa ye mbamōn. M kii Moses aakaal mōmōk mu, ki kii tii Uwumbōr aabōnabtiib aah nan ηmee pu na mōmōk. ¹⁵ M kpa limakl ke Uwumbōr ga fikr binib bi ηan na, ni bi kaa ηan na mōmōk nkun ni. Juu yaab mu kpa limakl kina la. ¹⁶ N-yoonn mōmōk m pōoni mbaa ke m taa li kpa taani Uwumbōr ni binib chee.

¹⁷ “N̄ibin ηibaa le maa nan bi Jerusalem. M nan ki buen nima m ti tii maanib bi ye bigiim na ηimombil, ki toor kitork tii Uwumbōr. ¹⁸ M nan buen Uwumbōr Aadichal ni, m ti ηa mbaa chain, aan ki toor kitork tii Uwumbōr. Maah ηa kina na, le Juu yaab kan mi Uwumbōr Aadichal ni. Kinipaak aa nan bi m chee. Kifuuk mu aa nan bi m chee. ¹⁹ Le Juu yaab bibaa, bi nyan ni Asia aatim ni na mu nan bi nima. Bi yaa kaa gee maah ηa pu na kan, ni ηan ke bima bibaa dan aa chee, ki nan tuk si maah ηa pu na. ²⁰ Bibōjirb aaninkpiib jin mi tibōr Jerusalem ponn ni. Bi yaa kan maataani kan, cha binib ngbaan tuk si. ²¹ Maah nan si bi chee na, le m teen ke, ‘M pak ke Uwumbōr ga fikr bi kpo na nkun ni. Nima pu le ni ji mi tibōr din.’ Maah len kina na, nibaakan bi dak ke naa ηan.”

²² Feliks nan nyi Yesu aasan aabər. Le u bui bi, “M ga di cha kina la. Butəb aajab aapol Laisias yaa fuu ni kan, m ga lik maah ga ɲa tibər ngbaan pu na.” ²³ U tuk butəb aajab nkub aaninkpel ke u cha waajab li kii Pəəl, ki taa joo u mpəən, ki cha ujtəib li ter u ki tii u waah ban pu na.

²⁴ Iwiin ilee aah jer na, le Ubər Feliks ni upuu Drusila fuu ni. Upuu nan ye Juu aabo la. Le Feliks tun unii ke u ti yin ni Pəəl ke u dan nan len tibər ngbaan aan bi pel. Le Pəəl tuk bi baah ga ɲa pu ki gaa Yesu Kristo ki kii, ²⁵ ki ɲa bininyaam, ki li chur bibaa, ki taa tun titunwanbir na; ba pu? Uwumbər ga ji binib məmək tibər. Pəəl aah len kina na, le ijawaan chuu Feliks. Le u bui Pəəl, “Ni ɲeer aa di cha kina. M yaa kan nfaawom kan, m ga yin si.” ²⁶ Le Feliks dak ke nibaakan Pəəl ga tii u ɲimombil, aan u piir u lii. Nima pu na, n-yoonn məmək kan, u ti yin ni u ki nan len u chee tibər.

²⁷ Njibin ɲilee nan jer. Le ubər u bi yin u ke Posius Festus na dan nan len Feliks aalelen. Feliks nan ban ke u piir Juu yaab aasui. Nima pu na, waa nan nyan Pəəl kiyondiik ni. U nan cha u beenin pii, le ki buen.

25

Pəəl aah len ke u ban ke Ubər kpaan Siisa ji waabər pu na

¹ Ubər Festus nan fuu Siisarea aatinj ni, u nan len Ubər Feliks aalelen. Waah

bi nima iwiin itaa na, le u buen Jerusalem. ² Waah ti bi nima na, le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ki nan bii Pəəl, ki ganj Ubər Festus ³ ke u pəən ubaa ki tun binib bi ti yoor ni Pəəl ki di dan Jerusalem. Bi nan puen kpokl ke u yaa choo kan, bi ga ku u nsan ponn ni. ⁴ Le Festus bui bi, “Ti laa beenin joo u Siisarea aatinj ni. Ni yaa kpee siib kan, m mu ga ki labr buen nima. ⁵ U yaa kpa taani kan, cha nimi aaninkpiib dii mi nima, aan ki ti galn u.”

⁶ Festus nan bi bi chee ki ti saa iwiin kipiik, bee iniin, le ki gir cha Siisarea aatinj ni, ki ti fuu nima. Naah woln kitaak na, le u koo libəjil aadiik ni, ki ti kal ubəjir aajal pu, le ki tun ke bi ti li joo ni Pəəl. ⁷ Juu yaab bi nyan ni Jerusalem na mu nan bi nima. Pəəl aah fuu ni na, le bi sil goln u, ki bii u ki ti nyan. Le baa ɲmaa mək ke baah len pu na gbii. ⁸ Le Pəəl bui ke, “Maa bii Juu yaab aakaal, kaa bii Uwumbər Aadichal, kaa bii Rom yaab Aabər kpaan Siisa.”

⁹ Le Festus ban ke u piir Juu yaab aasui. Nima pu le u baa Pəəl, “Aa ga li gee ke aa buen Jerusalem m ti ji si tibər nima aa?”

¹⁰ Le Pəəl bui u, “M bi Ubər kpaan Siisa aabəjir aadiik ni, nin chee ni ɲeer bi ji mi tibər na. Sin aabaa nyi ke maa ɲa Juu yaab bakaa. ¹¹ M yaa ba ɲa bakaa, bee m yaa ti ki ɲa tiwan ni ɲeer nkun na kan, maa ba ga ban ke m

ηmar. Baah bii mi pu na yaa kaa gbii kan, ubaa aan ηmaa di mi ηa biηaal ni. M ban ke Ubørkpaan Siisa ji mi tibør.”

¹² Le Ubør Festus len waak-pambalb chee ke u lik waah ga ηa pu na, nee aapuwøb le u tuk Pøøl, “Aa len ke aa ban ke Siisa ji si tibør. Aa ga buen u chee, ni ti len ti.”

Ubør Festus aah tuk Ubør Agripa pu na

¹³ Naah ηa iwiin ilee na, le Ubør Agripa ni uninkpan Beniis dii ni, ki dan Siis-area aatiη ni, bi nan doon Ubør Festus. ¹⁴ Baah bi nima iwiin ilee na, le Festus tuk u Pøøl aabør ke, “Uja ubaa bi do. Feliks nan buen le ki cha u beenin pii kiyondiik ni. ¹⁵ M nan buen Jerusalem. Maah nan bi nima na, le Uwumbør aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib dan nan galn uja ngbaan. Bi ban ke m len ke waabør bii. ¹⁶ Le m tuk bi ke timi Rom yaab aa ηani kina. Binib yaa galn unii kan, ti cha bi kuun ni tøb la, aan u ti ηun baah galn u pu na, ki cha u mu len waabamøn aah bi pu na. Taan daa unii aatafal see ti puen jin u tibør kina. ¹⁷ Maah tuk bi kina na, le bi nan dan do. Baah fuu ni na, maa taan. Naah woln kitaak na, m nan buen libøjil aadiik ni, ki ti kal ubøjir aajal pu, ki tun binib ke bi ti li joo ni Pøøl. ¹⁸ Waah fuu ni na, le binib bi galn u na fii ke bi bii u. M nan dak ke bi ga len ke u ηa bakaa ki ti nyanη la. Ni mu aa ye kina. ¹⁹ Baah kpak u pu na, ni ye baakaal aabør, ki mu ye uja u bi yin u

ke Yesu na aabør pu la. Bi len ke u kpo. Pøøl mu beenin len ke u bi. ²⁰ Maa nan nyi maah ga ηa pu ki bee tibør ngbaan na. Le m baa Pøøl ke u kii ke u buen Jerusalem aan bi ti ji u tibør nima aan waa kii? ²¹ Le u len ke u ban ke Ubørkpaan Siisa ji u tibør. Nima pu le m cha butøb aajab kii u, ke ni saa bundaln m ga cha bi di u buen Ubørkpaan chee na.”

²² Le Ubør Agripa bui Festus, “M ban ke m ηun uja ngbaan aah ga len pu na.”

Le Festus bui u, “Aa ga fe ηun fen.”

Baah di Pøøl siin Ubør Agripa aanimbiin ni pu na

²³ Naah woln kitaak na, le Ubør Agripa ni uninkpan Beniis dan ke bininyuum na. Le butøb aajab aaninkpiib, ni kitiη ni aaninkpiib dii bi, ki nyuηni bi. Le bi mømøk koo kidisakpen kibaa ni. Kidiik ngbaan ni, le bi ji binib tibør. Baah fuu ni na, le Festus tuk binib ke bi li joo ni Pøøl. Le bi joo ni u. ²⁴ Le Festus bui ke, “Ubør Agripa ni nimi bimøk bi do na, ti mømøk kan uja wee. Juu yaab nan dan m chee Jerusalem ponn ni, ki ki dan m chee do chee na mu, ki nan tar ke ni ηeer ti ku u. ²⁵ Le m jin u tibør. Maah jin u tibør na, le m bee ke waa ηa tiwan ni ηeer ke ti ku u na. Le uma ubaa len ke u ban ke Ubørkpaan na ji u tibør. Nima pu le m ga cha u buen. ²⁶ Le m ban ke m ηmee kigban tii maaninkpel ki tuk u Pøøl aabør. M mu aa nyi maah ga ηmee pu na. Nima pu le m joo

ni u, u nan tuk nimi waabər. Ubər Agripa, m ban ke aa lik waabər ngbaan aah bi pu na, aan ki tuk mi maah ga ηmee pu na. ²⁷ M yaa cha bi di unaagbiija buen Ubər kpaan na chee, ki yaa kaa tuk u baah galn u pu na kan, naa ηan.”

26

Pɔɔl aah tuk Ubər Agripa waabamən pu na

¹ Tɔ, Ubər Agripa nan bui Pɔɔl, “Aa ga ηmaa tuk timi saabər aah ye pu na.”

Le Pɔɔl yoor unjaal ki doon u, ki bui ke, ² “Ubər Agripa, maah bi do din ke m tuk si maabamən na, m kpa mpopiin pam. Juu yaab galn mi sakpen a. ³ M nyi ke aa nyi Juu yaab aakaal aah bi pu na. Aa nyi baah kpak tɔb budabu pu baakaal pu na. Kina pu na, maah kpa nsan m tuk si maabamən pu na, le m kpa mpopiin. M gan si ke aa li kpa limər ki li pel maah ga len pu na.

⁴ “Maah nan ye unachipɔɔn na, m nan bi maanib ponn ni, ni Jerusalem ponn ni. ⁵ Juu yaab məmək nan nyi maabimbin n-yoonn ngbaan. Bi nyi ke n-yoonn ngbaan məmək m nan dii Farisii yaab aasan. M nan ye binib bi dii Moses aakaal mbaməm na ponn ni ubaa la. Bi yaa gee kan, bi ga ηmaa tuk si kina. ⁶ M kpa limakl ke Uwumbər ga gbiin tipuur ti u nan puu tii tiyaajatiib na. Nima le cha ni ji mi tibər din. ⁷ Timi Juu yaab aanibol kipiik ni ηilee dooni Uwumbər nwiin

pu ni kinyeek, ki mu kpa limakl ke bi ga kan tipuur ngbaan. Ubər Agripa, m mu kpa limakl ngbaan, nima le cha Juu yaab galn mi. ⁸ Ba ηa ni dak ke Uwumbər aan ηmaa fikr binib nkun ni?

⁹ “N-yoonn mubaa, min mbaa nan dak ke ni ηan ke m pɔɔk mbaa ki bii Yesu u ye Nasaref aatiη aanii na aayimbil. ¹⁰ Le m nan ηa kina Jerusalem ponn ni. M nan buen Uwumbər aatotoorninkpiib chee, ke bi tii mi nsan ke m chur Uwumbər aanib ki di ηa tiyondir ni. Juu yaab yaa nan len ke bi ga ku bi kan, m mu nan keei la. ¹¹ N-yoonn məmək m nan chaa mmeen aadir ni ki ti dar bitafal, ki mukr bi ke bi sii Yesu. M nan gee linjuul sakpen bi pu; nima pu na, m nan buen ntim muken ponn ni, ki ti ηa bi falaa.”

Pɔɔl aah tuk bi waah nan gaa Yesu ki kii pu na
(Lituln 9.1-19; 22.6-16)

¹² “Le Uwumbər aatotoorninkpiib nan tii mi nsan ke m ti chuu Yesu aanib bi nan bi Damaskus aatiη ni na. Le m nan buen nima. ¹³ Ubər Agripa, maah nan bi Damaskus aasan pu ki cha nima na, le nwiin kaasisik ni, nwiihn nyan ni paacham, ki wiin jer nwiin, ki woln ki mann gonn m ni bijab bi dii na. ¹⁴ Le ti məmək lir kitin. Le m ηun nneel len Juu yaab aaliin ponn ni ke, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, ba ηa aa ηa mi falaa? Ni pɔɔ aa di aataal lee ikokon.’ ¹⁵ Le m baa u, ‘Ndindaan, ηma ye?’

Le u bui mi, 'Min le ye Yesu u aa ŋa u falaa na. ¹⁶ Fii sil. M dan aa chee, ke m lee si aan aa tun maatuln, ki ji seeraa, ki tuk binib saah kan mi pu na, ki tuk bi maah ga mək si n-yoonn mu choo na pu na. ¹⁷ M ga nyan si Juu yaab aanjaal ni, ni binib bi kaa ye Juu yaab na aanjaal ni, ki cha aa buen bi chee, ¹⁸ aan ki ti tuk bi maaliin, ki cha binimbil woln, ki nyan bi mbəmbəon ni, ki cha bi li bi nwiihn ni, ki nyan bi kinimbəŋ aanjaal ni, ki di bi ŋa Uwumbər aanjaal ni, aan ki cha bi gaa min Yesu ki kii, aan Uwumbər di cha pinn bi baatunwanbir, ki ŋa bi waanib ponn ni bibaa, baah gaa min Yesu ki kii pu na pu.' "

Pɔɔl tuk bi waatuln aah bi pu na

¹⁹ "Ubər Agripa, maah kan lijnjiir aawan paacham pu na, le m kii Yesu aaməb. ²⁰ Njan, m tuk binib bi nan bi Damaskus aatiŋ ni na, ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumbər aasan, ki tun lituln li ga mək ke bi sil kpeln baabimbin na. Njan, m nan tuk bi kina Damaskus aatiŋ ni, le ki nin buen Jerusalem, ki nin bə dii Judea aatim məmək ponn ni, le ki nin buen binib bi kaa ye Juu yaab na aatim ponn ni, ki ti tuk bi mu kina. ²¹ Nima pu le Juu yaab chuu mi Uwumbər Aadichal ni, ki ban bi ku mi. ²² Le Uwumbər mu ter mi n-yoonn məmək ki nan saa din, ki cha m si do, ki ye

waaseeraadaan, ki tuk binib aabəŋ məmək waabər. M po tuk bi Uwumbər aabənbatiib ni Moses aah nan len pu na. Bi nan len tiwan ni ga nan ŋa na, ²³ ke Kristo u ga gaa binib lii na ga nan ji falaa, ki li ye unii u ga puen fikr nkun ni na, ki tuk Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na tibər ti ga woln binimbil na."

²⁴ Pɔɔl aah len kina na, le Festus teen ke, "Pɔɔl, aa ye uwaar la. Saah bae mbaem sakpen na le cha aa waar."

²⁵ Le Pɔɔl bui u, "Ubər Festus, maa ye uwaar. Maah len pu na, ni ye mbamən la. Naa ye uwaar aaliin. ²⁶ Ubər Agripa nyi tibər ngbaan. Nima pu le m di lipobil len unimbiin ni, m nyi ke u nyi tibər timina, tibaa aa bər u. Tibər ngbaan nan ŋa binib aanimbil ni la. ²⁷ Ubər Agripa, aa gaa Uwumbər aabənbatiib aah nan len pu na ki kii ii? M nyi ke aa gaa kii."

²⁸ Le Agripa baa Pɔɔl, "Aa dak ke naa pɔɔ m ŋa Kristo yoo la aa?"

²⁹ Le Pɔɔl bui u, "M mee Uwumbər ke ni pɔɔye naa pɔɔye, aa ni binib bimək pel maah len pu dandana wee na, ŋa Kristo yaab ke min na. M mu aa ban ke bi buu nimi tikululn, ke min na."

³⁰ Le Ubər Agripa, ni Ubər Festus, ni Beniis, ni binib bi ka bi chee na, fii nyan lipaal. ³¹ Baah nyan lipaal na, le bi ti bui tɔb, "Uja ngbaan aah ŋa pu na, naa ŋeer ti ku u, kaa ŋeer ti di u ŋa kiyondiik ni."

³² Le Agripa bui Festus, “Uja ngbaan yaa kaa ba len ke u ban ke Ubærkpaan Siisa ji u tibær kan, ti ba ga ñmaa di u lii.”

27

Pɔɔl aah buen Rom aatinj ni pu na

¹ Tɔ, bi nan len ke ti ga buen Ubærkpaan Siisa chee, Itali aatinj ni. Le bi di Pɔɔl ni binaagbiib biken tii butɔb aajab aaninkpel u bi yin u ke Julius na. Butɔb aajab ngbaan aayimbil nan ye ke “Ubærkpaan aajab.” ² Le ti koo buɔɔb ni. Buɔɔb ngbaan nyan ni kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Adramitium. Bi nan gor ke bi di bu buen Asia aatinj ni la. Le ti koo ki buen. Uja ubaa mu nan dii timi, bi yin u ke Aristakus. U nan ye Masedonia aatinj aanii, ki nyan ni Tesalonika aatinj ni. ³ Naah woln kitaak na, le ti fuu kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Saidonn. Le butɔb aajab aaninkpel Julius gee Pɔɔl aabær, ki cha u buen uɔɔtiib chee nima, u ti kan waah ban pu na. ⁴ Tɔ, ti nan nyan nima, le libuln daar took timi. Nima pu le ti peɔ lidikl libaa, bi yin li ke Saiprus, le libuln aa ki pii timi. ⁵ Le ti jer Silisia aatinj, ni Pamfilia aatinj, ki ti fuu Mira aatinj ki bi Lisia aatinj ni na. ⁶ Taah ti fuu nima na, le butɔb aajab aaninkpel ngbaan kan buɔɔb bu nyan ni Aleksandria aatinj ni, ki ga buen Itali aatinj ni na. Le u cha ti mæmæk koo buɔɔb ngbaan ponn ni.

⁷ Buɔɔb ngbaan aa nan chuun mala. Ni nan pɔɔ la. Bu nan yunn nsan ni siib, le ki ti fuu Kenaidus aatinj chee. Libuln aa nan kii le ti nan ti bee nsan ponn ni. Nima pu na, ti nan ti peɔ lidikl libaa, bi yin li ke Krete. Le ti jer Salmone aatinj, ⁸ ki kpak nnyusakpem na aagbaan. Ni nan pɔɔ sakpen a. Le ti nan ti fuu kilolonj kibaa ni, bi yin ki ke Kilolonj Nyaan. Nima chee aa daa Lasea aatinj ni.

⁹ Ti nan yunn nsan ngbaan ponn ni, ki ti pii Juu yaab aamælul daal, buyoonn kibun ga ñmaa fii na. Naa ba nan ñan ke ti ki li joo buɔɔb. Ni nan kpa linimaln sakpen. Le Pɔɔl sur bi ke, ¹⁰ “Njɔtiib, ti yaa ki joo buɔɔb kan, m nyi ke ti ga kan linimaln. Nitun ni buɔɔb na ga bii. Binib pam mu ga kpo ti ponn ni.” ¹¹ Le butɔb aajab aaninkpel aa kii Pɔɔl aah len pu na. U kii uɔɔdaan ni binjɔaab aaninkpel aah len pu na la. ¹² Libuln ni utaal aayoonn yaa ti fuu ni n-yoonn mu na kan, naa ñan ti li bi kilolonj ngbaan ponn ni. Nima le ti ponn ni binib pam bui ke ni ñan ti nyan kilolonj ngbaan ponn ni, ki pæk tibaa ke ti fuu Fiiniks, kitinj ki bi Krete aadikl paab na. Kilolonj bi nima mu. Libuln ni utaal yaa fuu ni n-yoonn mu na kan, ni ñan ke timi aajɔb li bi ki ponn ni. Kilolonj ngbaan aah bi liwilir wɔb pu na, nima le libuln aan ñmaa pii timi nima.

Libupɔɔl aah muk timi

buṅɔb ni pu na

¹³ Le libuln li kaa pɔɔ na nyan ni ṅṅangii wɔb. Le bi bui ke ni ṅeer ke ti nyan kilolon ṅgbaan ponn ni. Le bi chuu gbiln buṅɔb na, le ki di siir. Bi nan joo bu kpak Krete aadikl ṅgbaan chee la. ¹⁴ Naah kpee siib na, le libupɔpɔɔl nyan ni ṅṅangan wɔb ki daar choo, ¹⁵ ki daar yeṅni buṅɔb na, ki cha bu sil. Libuln daar tooh bu la. Nima pu na, bu aa nan ṅmaa chuun. Le ti cha bu jɔnn libuln. ¹⁶ Le ti ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kɔda, li bi ṅṅangan wɔb. Ti nan peṅ lidikl ṅgbaan, le libuln aa ki pii timi ki pɔɔ. Le timi aanɔsakupem dar buṅɔb waatiib bubaa. Taah peṅ lidikl ṅgbaan na, le ti chuu yoor buṅɔb waatiib na ṅa busakupem ni. ¹⁷ Bi nan di ṅṅmin gbin punn punn busakupem na. Litambol nan dɔ nnyun ni, Libia aatiṅ chee, le bi dak ke nibaakan buṅɔb na ga dii litambol ṅgbaan paab. Nima pu na, bi nan chuu gbiln buṅɔb aakekeln li nan bi paacham na, ki cha bu jɔnn libuln. ¹⁸ Libuln nan beenin daar ki pɔɔ, le buṅɔb na yeṅni. Naah woln kitaak na, le bi chuu nyan ni ṅitun na ki di mee lii nnyun ni; ¹⁹ ki ki woln kitaak, le ti chuu nyan buṅɔb aawan mu ki di lii nnyun ni. ²⁰ Taah nan bi bu ponn ni na, ni nan yunn le taa ṅmaa kan nwiin, kaa waa ṅṅmabil mu, ntaalangbam pu. Libuln mu nan beenin daar, ki pɔɔ. Taa nan ki dak ke ti ga ṅmar.

²¹ Tɔ, baa nan ki ji tijikaar, ni ti yunn. Baah kaa ki ji tijikaar ni yunn na, le Pɔɔl fii sil binimbiin ni, ki bui bi, “Njɔtiib, ni yaa ba pel maah nan len pu na, ki yaa kaa ba nyan ni Krete aadikl ni kan, ni ba ga li ṅan. Timi aawan aa ba ga bii. ²² Tɔ, m gaṅ nimi la, chuu nibaa man. Ti ponn ni unii ubaa aan kpo. Buṅɔb ṅgbaan baanja le ga bii. ²³ M ye Uwumbɔr aanii, le ki dooni u. Kinyeek na, le waatuun ubaa dan nan sil m chee, ²⁴ ki bui mi, ‘Pɔɔl, taa san ijawaan. Aa ga sil Ubɔrkpaan Siisa aanimbiin ni. Uwumbɔr ga cha binib bimɔk bi buṅɔb bue ponn ni na ṅmar, saanimbaak pu.’ ²⁵ Njɔtiib, nima pu na, chuu nibaa man. M pak ke Uwumbɔr ga ṅa waah tuk mi pu na. ²⁶ Libuln mu ga daa buṅɔb na ti tam lidikl libaa, ki bii bu.”

²⁷ Tɔ, libupɔpɔɔl ṅgbaan nan daar iwiin kipiik ni inaa. Kinyeek, le libuln nan buenin joo timi nnyusakpem na ponn ni. Bi yin nnyusakpem ṅgbaan ke Adria. Kinyetaasiik, le biṅṅaab dak ke ti yak kitin kibaa ni. ²⁸ Le bi ban bi tɔṅ lik nnyun aah nyoo pu na. Bi nan di ṅṅmin di gbin tikur ti nyuun na, ki di lii nnyun ni, ki tɔṅ lik, ki ṅaṅ ṅitaa nkub ni moninko. Le bi too foor kpee, le ki ki tɔṅ lik, ki ṅaṅ ṅitaa imonko inaa ni kipiik. ²⁹ Le bi dak ke nibaakan buṅɔb ṅgbaan ga duur ṅitakpal ki bii. Nima pu na, bi nan di tikur tinaa gbin ṅṅmin inaa

pu, ki di gbin liṅṅjuul, le ti doon tam kitin, ki joo bu. Bu aan ki ḡmaa chuun. Baah ḡa kina na, le bi mee Uwumbər ke u cha kitaak woln. ³⁰ Le biṅṅḡaab ban ke bi loon nyan buṅṅ na ni. Le bi chuu nyan buṅṅ waatiib na di deen nnyun pu, ki ḡmann ke bi chuu nyan tikur tibaa le liṅṅyil pu. ³¹ Tɔ, Pɔɔl nan bee baah ban bi ḡa pu na, le ki bui butɔb aajab ni baaninkpel, “Biṅṅḡaab ngbaan yaa nyan buṅṅ ngbaan ponn ni kan, naan ḡmaa ḡmar.” ³² Waah len kina na, le butɔb aajab chuu buṅṅ waatiib na aanḡmin ḡii, ki di bu lii, ki cha busakpem na.

³³ Kichakpinaanyeeek ni le Pɔɔl ḡan bi mɔmɔk ke bi pɔɔk bibaa ki ji tijikaar, ki bui bi, “Iwiin kipiik ni inaa le na, nimi aalandak muk nimi, le ni lul bumɔb. ³⁴ Ni pɔɔk nibaa ki ji pɔkaa man. Ni ga ter nimi, ni kan mpɔɔn. Nibaa aan ḡa unii ubaa do ponn ni.” ³⁵ Pɔɔl aah len kina na, le u yoor boroboro, ki doon Uwumbər bi mɔmɔk aanimbil ni, ki ḡii ki ḡman. ³⁶ Waah ḡa kina na, le bi mɔmɔk chuu bibaa, ki mu jin tijikaar. ³⁷ Ti nan ye binib ikui ilee ni imonko itaa ni kipiik ni biloob le buṅṅ ngbaan ponn ni. ³⁸ Le bi mɔmɔk ḡman ti bab. Baah ḡman bab na, le bi di tijikaar ti gur na di mee nnyun ni. Bi nan ban ke buṅṅ ngbaan yook la.

Timi aanḡb aah bii pu na

³⁹ Kitaak aah woln na, le ti kan kitin. Le biṅṅḡaab aa

nyi kitin ngbaan ni. Le bi kan kilolon. Litambol mu dɔ kilolon ngbaan aagbaan. Le bi len ke bi ga pɔɔn bibaa ki cha buṅṅ na ti nyal litambol ngbaan paab. ⁴⁰ Le bi chuu geei tikur na aanḡmin, le ti bee nnyun ni. Le bi chuu gbiln tinḡpann aanḡmin, ki nan di likekeln gbin liṅṅyil ndɔ pu paacham. Libuln aah daar na, le bi ban ke likekeln ngbaan li joo buṅṅ chuun cha nnyun aagbaan. Le bu chuun buen. ⁴¹ Litambol libaa nan dɔ nnyun ponn ni, le baa waa li, ki di dii lipaab. Le liṅṅyil chɔb lipaab, kaan ki ḡmaa chuun. Tinyunkpenn nan ḡbaa buṅṅ na le liṅṅjuul ti wii.

⁴² Tɔ, butɔb aajab nan dak ke nibaakan binaagbiib na ga yuk lir nnyun ni, ki wo nyan, aan ki san ḡmar. Kina pu na, bi nan ban bi ku bi mɔmɔk. ⁴³ Butɔb aajab aaninkpel aa nan ban ke bi ku Pɔɔl, nima pu le waa kii. U nan tuk bi ke binib bi ḡmaa wo nnyun na puen yuk lir nnyun ponn ni, ki wo buen nnyun aagbaan, ki ti nyan; ⁴⁴ ke binib bi kaa ḡmaa wo nnyun na nyoon ḡikpan, ni ḡinḡɔbɔk, ki li cha nnyun aagbaan, ki ti nyan. Le ti ḡa kina. Le ti mɔmɔk ti nyan.

28

Taah fuu Malta aatin ni pu na

¹ Taah nyan nnyun ngbaan ni na, le bi tuk timi ke bi yin lidikl ngbaan ke Malta. ² Le kitin ngbaan aanib gaa timi

ki ɲa timi tinjann pam. Le utaal piin ki bi nu, le tiwoor bi. Le bi tuur mmii tii timi. ³ Le Pɔɔl ti peei ni idɔ nan di ɲa mmii ni. Waah di i ɲa mmii ni na, le i tonj. Le uwaa nyan i ni, ki juu dab unjaal, ki jɔn. ⁴ Waah juu dab unjaal ki jɔn na, le kitinj ngbaan ponn ni aanib kan, ki bui tɔb ke uja ngbaan ye unikur, le ki nyan ni nnyusakpem ni; Uwumbɔr mu aan cha u ɲmar. ⁵ Tɔ, Pɔɔl nan gbɔk unjaal, le uwaa na lir mmii ni. Naa ɲa u nibaa. ⁶ Bi dak ke ni ga duun la, ni yaa kaa ye kina kan, u ga kpo. Bi nan lik le ni ti yunn, ki mu aa kan nibaa ɲa u. Le bi ki dak ke u ye liwaal la, le ki kpaln unii.

⁷ Tɔ, kitinj ngbaan aanib aaninkpel mu nan bi. Bi yin u ke Publius. Waasaak aa nan daa taah bi nin chee na. Le u gaa timi, ki chann timi tichann ki ɲa timi tibulchinn iwiin itaa. ⁸ Ute nan bun, ki dɔ kidiik ni. Uwɔn nan ton, le u peel nsin. Pɔɔl nan koo u chee kidiik ni, ki ti mee Uwumbɔr tii u, ki ti di unjaal paan u pu, le u pɔɔk. ⁹ Pɔɔl aah ɲa kina na, le bibum biken bi bi lidikl ngbaan aatinj ni na mu dan Pɔɔl chee, le u cha bi mu pɔɔk. ¹⁰ Le bi tii timi ipiin pam. Taah nan ban ti buen na, bi nan ki tii timi, timi aasachuln aapiin.

Taah nyan Malta aadikl pu ki buen Rom aatinj ni pu na

¹¹ Ti nan bi nima injmal itaa, le bunjɔb bubaa nan bi nima tiwoor ni libuln yoonn. Bu nyan ni kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Aleksandria. Bi

nan yin bunjɔb ngbaan ke “Bi-jaam.” Le ti koo bu ni, ki buen. ¹² Ti nan ti fuu kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Sirakus, ki nan bi nima iwiin itaa, ¹³ le ki nyan nima, ki buen ki ti fuu kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Regium. Naah woln kitaak na, le libuln nyan ni tipuwɔb, ki daar choo. Le ti nyan nima, ki buen. Iwiin ilee le ti nan ti fuu kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Puteoli. ¹⁴ Ti nan kan Yesu aanib bibaa nima. Le bi ganj timi ke ti li bi bi chee ki ti saa iwiin ilole. Iwiin ilole ngbaan aah jer na, le ti chuun kitinj ki buen Rom aatinj ni. ¹⁵ Yesu aanib bi nan bi Rom aatinj ni na nan ɲun ke ti choo. Le bi tooh ni timi nsan pu. Bibaa nan tooh ni timi Apius Aanyan ponn ni, le bibaa mu tooh ni timi Tidir Daakaan Titaa na chee. Pɔɔl aah kan bi na, le u doon Uwumbɔr, ki kan lipobil.

Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr Rom aatinj ni pu na

¹⁶ Tɔ, ti nan ti fuu Rom aatinj ni. Taah fuu nima na, le bi cha Pɔɔl koo kidiik kibaa ni, le butɔb aaja ubaa si kii u.

¹⁷ Iwiin itaa aah jer na, le Pɔɔl yin juu yaab aaninkpiib ke bi kuun ni u chee. Baah kuun ni u chee na, le u bui bi, “Nnaabitiib, maa ɲa timi aanib bakaa, kaa bii tiyaa-jatiib aakaal. Bi po chuu mi Jerusalem ni ki di mi ɲa Rom yaab aanaal ni. ¹⁸ Bi nan jin mi tibɔr, le ki bee ke maa ɲa bakaa, naa ɲeer bi ku mi. Le bi ban ke bi di cha mi. ¹⁹ Le juu yaab aa kii ke bi di cha mi. Nima pu na, m len ke m

ban ke Ubər kpaan Siisa le ji mi tibər ngbaan. Naa ye ke m ban ke m galn maanib u chee. ²⁰ Nima pu le m yin nimi ke ni dan m chee, aan ti nan len təb chee tibər. Timi Israel yaab kpa limakl ke unii u ga gaa timi lii na ga dan. Limakl ngbaan pu, le bi buu mi tikululn tee.”

²¹ Le bi bui u, “Judea aatin aanib aa ηmee saabər kigban ni tii ni timi. Tina aabo ubaa aa nyan ni nima, ki nan tuk timi saabər, kaa len tibəbir aa pu. ²² Ti nyi ke bi len ntim məmək ponn ni ke saah dii nsan mu na aa ηan. Nima pu na, ti ban ti ηun tibər ti bi aaməb ni na.”

²³ Le bi siin bundaln bi ga ki kuun Pəəl chee na. Liyaadaal aah fuu ni na, bi nan ki kuun ni waadiik ni, ki wiir pam. U nan len bi chee tibər kichakpiik ni ki nan saa kijook, ki tuk bi Uwumbər aanaan aabər, ke Moses ni Uwumbər aabənabtiib nan ηmee Yesu aabər, Uwumbər Aagban ponn ni. Pəəl nan pəəni ubaa ke bi gaa Yesu ki kii. ²⁴ Juu yaab bibaa kii tii waah len pu na, bibaa mu aa kii tii. ²⁵ Le bi kpak təb kinikpakpak. Baah ban bi nyan Pəəl aadiik ni na, le u bui bi, “Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha waabənabr Aisaya tuk niyaajatiib mbamən. ²⁶ U nan tuk Aisaya ke,

‘Li cha ti tuk binib ngbaan ke
Uwumbər len ke:
Ni ga pel ki pel, kaan bee
maaliin aatataa.

Ni ga lik ki lik, kaan li
waa.

²⁷ Binib ngbaan aasui aa bi
nibaa ni.
Bitafal kpa la.

Bi ηub binimbil, kaa ban ke
binimbil woln,
kaa ban ke bitafal ηun,
kaa ban ke bisui bee
maaliin aatataa,
kaa ban ke bi kpeln
baabimbin ki dii
maasan,

aan m tii bi laafee.’ ”*

²⁸ Pəəl nan ki bui bi, “M ban
ke ni bee ke Uwumbər tun
mi ke m buen binib bi kaa
ye Juu yaab na chee, ki ti tuk
bi waabər, aan bi mu ηmar.
Bima le ga ηun.”

[²⁹ Pəəl aah len kina na,
le Juu yaab ngbaan nyan
waadiik ni, ki beenin kpak
təb kinikpakpak sakpen.]

³⁰ Pəəl nan bi kidiik ngbaan
ponn ni ηbin ηilee. U nan pan
ki pu, le ki bi ki ni. Le binib
choo nan manni u nima. Le
u gaa bi məmək ni mpopiin.
³¹ U nan beenin tuk binib
Uwumbər aanaan aabər, ni
Tidindaan Yesu Kristo aabər,
ki nan kpa lipobil ki len.
Ubaa mu aa bui ke u di cha.

* 28:27 : Lik Aisaya 6.9-10.

Kigban̄ ki Pɔɔl ηmee ki tii ROM YAAB na

¹ Min Pɔɔl le ηmee kigban̄ kee. M ye Yesu Kristo aatu-tunn la. Uwumbɔr nan yin mi ke m li ye Yesu aakpambal, ki nyan mi ke m moon waabɔnyaan tee.

² N-yaayoonn na, Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga tii timi tibɔnyaan tee. Le waabɔnabtiib ηmee ti waagban̄ ki ye chain na ponn ni.

³ Tibɔnyaan ngbaan le ye Ujapɔɔn aabɔr. Uma le ye Tidindaan Yesu Kristo. Waah nan kpaln unibɔn na, bi nan ma u Ubɔr David aamaal ponn ni.

⁴ Uwumbɔr nan fikr u nkun ni, le Waafuur Nyaan mɔk ke u ye uma Uwumbɔr Aajapɔɔn u kpa mpɔɔn na. ⁵ U pu le Uwumbɔr ηa tinyoor ηa m pu, le ki ηa mi waakpambal, ke m tuk ηinibol mɔmɔk ke ni ηan ke bi tii u naadii, ki kii waamɔb.

⁶ Nimi bi bi Rom aatiη ni na, Uwumbɔr yin ni mu, ke ni li ye Yesu Kristo aanib.

⁷ Nima le m ηmee kigban̄ kee m tii nimi bimɔk bi Rom aatiη ni na. Uwumbɔr gee nimi ki yin nimi ke ni li ye waanib.

Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Idoon aameel

⁸ Yesu Kristo pu, le m dooni Maawumbɔr ni mɔmɔk pu; ba pu? binib bimɔk

bi dulnyaa ni na ηun naah gaa Yesu Kristo ki kii pu na. ⁹ M di nsui mɔmɔk tun lituln tii Uwumbɔr, ki tuk binib Ujapɔɔn Yesu Kristo aabɔnyaan ngbaan. Uma Uwumbɔr le nyi ke ni ye mbamɔn, m teer nibɔr maameen mɔmɔk ponn ni, ¹⁰ ki mee u n-yoonn mɔmɔk ke ni yaa ye waageehn kan, u tii mi nsan ke m dan nan mann nimi dandana wee. ¹¹ M ban ke m kan nimi, ki ter nimi aan ni kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin i ga pɔɔk nitaakpab na. ¹² Maah len pu na le ye ke m ni nimi aah gaa Yesu Kristo ki kii pu na, ti ga pɔɔk tɔb aataakpab.

¹³ Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke n-yoonn mɔmɔk m nan ban ke m dan ni chee, le kaa kee ηmaa dan. M ban ke m cha binib gaa Yesu ki kii Rom aatiη ni, ke maah ηa pu ntim muken ponn ni na. ¹⁴ Ni ye limukl le ke m di tibɔnyaan tee tuk binib mɔmɔk, bi aan-imbil woln na, ni bi aanimbil kaa woln na, ni bi bae mbaem na, ni bi kaa bae mbaem na. ¹⁵ Nima le m ban ke m tuk nimi bi bi Rom aatiη ni na mu tibɔnyaan ngbaan.

Tibɔnyaan ngbaan aapɔɔn

¹⁶ Maa san inimɔɔn Yesu aabɔnyaan tee pu. Tibɔnyaan ngbaan kpa Uwumbɔr aapɔɔn. Binib bimɔk ηun ti ki gaa Yesu Kristo ki kii na ga ηmar; njan, bi ye Juu yaab na ga ηmar, le bi kaa ye Juu yaab na mu ga ηmar. ¹⁷ Tibɔnyaan ngbaan mɔk timi ke unii yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbɔr

ga len ke waabər ɲan. Ni ɲmee Uwumbər Aagban ni ke, “Uninyaan aah gaa Uwumbər ki kii na, u ga li kpa liməfal.”*

Unibən aataani

¹⁸ Uwumbər mək binib ke u gee liɲuul titunwanbirdam pu; bi tun lituln li kaa ɲan na, kaa dii u. Baabiin pu le bi yii mbamən. ¹⁹ Uwumbər gee liɲuul bi pu la; ba pu? waabər ti binib ga ɲmaa bee ti na bi mpaan pu. Uwumbər le di ti mək bi. ²⁰ Buyoonn Uwumbər nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na, binib kani waabimbin aah bi pu na. Naa ye ke binimbil le kan u. Bi kan tiwan ni u naan ni na, ki kan ke u kpa mpəon mu kaan doo na, ki sil ye Uwumbər. Nima le baan ɲmaa len ke baa nyi. ²¹ Bi nyi ke u bi, ki mu aa nyuɲni u waah ɲeer pu na, ki mu aa dooni u waaterm pu. Nima le baalandak bee fam. Bisui ni bəon la, kaa kpa nlan. ²² Bi len ke bi ye bilankpalb, le ki tee ye bijərb. ²³ Baa ki dooni Uwumbər u nyuun ki bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Bi ɲa binibəm aanan, ni inyoon aanan, ni iwaa aanan, ki dooni ɲiwaa ngbaan.

²⁴ Nima le Uwumbər di cha bi, le bi dii bisui aah ban pu na, ki tun tijəɲ aatuln, ki tun lituln li jinni biwon iniməon na. Bi yii Uwumbər u ye mbamən na, ki dii ɲiwaa. ²⁵ Bi dooni tiwan ni Uwumbər naan ni na, ki dii ni, kaa dooni Uwumbər u

naan tiwan məmək na, kaa dii u. Uma Uwumbər le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

²⁶ Baah yii Uwumbər na, nima le u siir cha bi. Le bi tun iniməon aatuln, bisui aah ban pu na. Bipiib di biɲeen aatətiib kpaln bijab, ki doo bi chee. ²⁷ Bijab mu yii bipiib, ki chuun ban bijab, ki di biɲeen aatətiib kpaln bipiib ki tun iniməon aatuln, le Uwumbər daa bitafal, baatunwanbir aah ɲeer pu na.

²⁸ Baah kaa gee ke bi li nyi Uwumbər na, le u siir cha bi. Le bi dak ilandak i ye fam na, ki tun lituln li kaa ɲan na, ²⁹ ki gbii titunwanbir aabəɲ məmək. Bi gər kidagook ki tun baka baka, ki kpa iniman, kaa gee təb, ki kpa lipiipoln, ki jaa kijaak, ki ku təb, ki ɲmanni təb, ki nan təb, ki bii təb libəol ni, ³⁰ ni mpaan pu. Bi nan Uwumbər, le ki seei təb, ki kpa kalmbaani, ki puk kipupuk. Bi po dak baah ga ɲa pu ki moo tun titunwanbir na la. Bi yii bite ni bina aaməi. ³¹ Baa kpa nlan. Bi yaa puu tipuur kan, baa gbiini ti. Baa gee baamaal aanib, kaa cha pinni binib, kaa san binib kinimbaak. ³² Bi nyi ke Uwumbər len ke binib bi ɲani kina na ɲeer nkun, le bi tee beenin ɲani kina, ki len ke binib yaa ɲani kina kan, naa bir.

2

Uwumbər aah ji binib tibər pu na

* 1:17 : Lik Habakuk 2.4.

1 Tɔ, si u galni binib biken na, saan ŋmaa len tibaa ki nyan aabaa tibɔr ni Uwumbɔr chee; ba pu? aa mu ŋani kina la. Saah galni bi na, le ni mɔk ke saabɔr mu bii; ba pu? si u galni bi na, aa mu ŋani ke baah ŋani pu na la. 2 Ti nyi ke Uwumbɔr yaa daa binib bi ŋani kina na aatafal kan, ni ŋan. 3 Si u ŋani kina na, ki galni biken bi ŋani kina na, aa dak ke Uwumbɔr aan daa aatafal aa? 4 U ŋa si tibulchinn sakpen, ki kpa limɔr ni suklaa aa pu. Ba ŋa aa lik u fam? Saa nyi ke Uwumbɔr ban ke aa kpeln saabimbin aa? Nima le cha u ŋa si tibulchinn. 5 Le aatafal pɔɔ. Saa ban ke aa kpeln aasui. Nima le Uwumbɔr ga moo daa aatafal, bundaln u ga gee liŋuul binib aanimbil ni ki ji bi tibɔr mbamɔm na. 6 U ga ŋa binib mɔmɔk baatuln aah ŋeer pu na.* 7 Binib bi kpa limɔr ki tun lituln li ŋan na, ki ban mpakm, ni nnyun, ni limɔfal li kaa kpa ndoon na, bima le Uwumbɔr ga tii bi limɔfal li kaa kpa ndoon na. 8 Binib bi ban tibɔr, ki yii mbamɔn, ki dii nsan mu kaa ŋan na, bima le Uwumbɔr gee liŋuul sakpen bi pu. 9 Binib bimɔk tun titunwanbir na ga kan falaa ni limukl. Njan, Juu yaab ga kan, le binib bi kaa ye Juu yaab na mu ga kan. 10 Binib bimɔk tun lituln li ŋan na, Uwumbɔr ga nyun bi, ki pak bi, ki tii bi nsuudoon.

Njan, u ga tii Juu yaab, le ki ga tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu; 11 ba pu? Uwumbɔr aa pak ubaa ki jer uken.

12 Binib bimɔk kaa nyi Moses aakaal ki tun titunwanbir na aan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr aan baa bi ke bi dii Moses aakaal aan baa dii. Binib bimɔk nyi Moses aakaal ki tun titunwanbir na, Uwumbɔr ga baa bi tibɔr nkaal ngbaan aah dii pu na, ki ga daa bitafal. 13 Uwumbɔr aan len ke binib bi nyi waakaal kaa dii mu na aabɔr ŋan. U ga len ke binib bi dii waakaal na le aabɔr ŋan. 14 Binib bi kaa ye Juu yaab na aa nyi Moses aakaal. Bi yaa ŋani Moses aakaal aah len pu na baageehn pu, ki mu aa nyi nkaal ngbaan kan, baalandak le mɔk bi baah ga dii pu na. 15 Baah ŋani pu na, nima le mɔk ke Moses aakaal aah len pu na bi bisui ni. Bisui ponn ni, bi nyi ni ŋan na, ni ni kaa ŋan na. Nima le baalandak bii bi n-yoonn mubaa, ki pak bi n-yoonn mubaa mu. 16 Ni ga li bi kina le bundaln Uwumbɔr ga cha Yesu Kristo ji binib tibɔr, ki baa bi tibɔbɔrkaan ti bi bisui ni na aabɔr. Maah tuk binib tibɔnyaan ti na le mɔk kina.

Juu yaab ni nkaal na

17 Tɔ, aa len ke aa ye Juu aanii la, ki dak ke saah nyi Moses aakaal na, nima le ga cha aa ŋmar; aa kpa kipupuk ke aa nyi Uwumbɔr, 18 ki nyi waah gee pu na, ki bae Moses

* 2:6 : Lik Ilahn 62.12; Niyatanak 24.12.

aakaal, ki nyi lituln li njan na, ni li kaa njan na, ¹⁹ ki dak ke aa ye usanmækr le ki tii bijoom, ki ga nmaa woln binib bi kaa waa na aanimbil, ²⁰ ki ga nmaa mæk bijorb nlan, ki ga nmaa mæk mbim mmækm. Saah nyi Moses aakaal mu na, aa dak ke aa nyi tiwan mæmæk, ki dak ke saah len pu na mæmæk ye mbamøn. ²¹ Tɔ, si u mæk biken na, ba nja saa mæk aabaa? Si u tuk binib ke bi taa su kinaayuk na, ba nja aa su? ²² Si u len ke binib taa gɔr kidagook na, ba nja aa gɔr? Si u yii njiwaa na, ba nja aa su njaadir ni aawan? ²³ Si u kpa kipupuk Uwumbɔr aakaal pu ki bii nkaal ngbaan na, aa jinn u inimøn la. ²⁴ Ni nme Uwumbɔr Aagban ponn ni ke, “Nimi Juu yaab aah njan titunwanbir pu na, nima le cha binib bi kaa ye Juu yaab na len Uwumbɔr tibɔbir.”†

²⁵ Tɔ, aa yaa joo Moses aakaal kan, lichakpangeei kpa tinyoor. Aa mu yaa gii lichakpaln ki bii Moses aakaal kan, ni mæk ke saa gii le na. ²⁶ Binib bi kaa gii njichakpan na yaa joo Uwumbɔr aakaal kan, Uwumbɔr aan yii bi, ke baa gii njichakpan. ²⁷ Binib bi kaa gii njichakpan na yaa joo Uwumbɔr aakaal kan, bi njan jer nimi Juu yaab bi gii njichakpan Moses aakaal aah mæk pu na, ki bii nkaal muken na. ²⁸ Unii u ye Juu aanii mpaan pu baanja na aa ye Juu aanibamøn.

Unii u gii lichakpaln kaa kpeln waabimbin na, naa ye lichakpangeei bamøn. ²⁹ Unii u gii lichakpaln, kaa kpeln waabimbin na aa piir Uwumbɔr aasui. Unii u dii Uwumbɔr usui ni na, uma le ye Juu aanibamøn. Unii u Uwumbɔr Aafuur Nyaan bi u ni na, nima le ye lichakpangeei bamøn. Uwumbɔr le ga pak udaan, naa ye binib.

3

1 Lichakpangeei aanyoor ye ba? Juu yaab jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa? ² Een, bi jer bi tiwan aabɔn ni la. Ni jer tiwan mæmæk na le ye ke Uwumbɔr nan di waabɔr nja bima le aanaal ni. ³ Bi ponn ni bibaa yaa kaa gaa Uwumbɔr ki kii kan, ni ye ba? Baah kaa gaa u ki kii na, Uwumbɔr aan gbiin waa puu tipuur ti na aa? ⁴ U ga gbiin ti. Binib mæmæk yaa ye binyamøndam kan, Uwumbɔr ma ye mbamøndaan la. Ni nme waagban ni ke, “Bi ga kan ke saah len pu na ye mbamøn, Aa yaa jin binib tibɔr kan, aa kpa mbamøn la.”*

⁵ Timi aatunwanbir yaa mæk ke Uwumbɔr njan ni njan na kan, ti ga len ke Uwumbɔr yaa daa titafal kan, u nja ni kaa njan na aa? Binib bi kaa dii Uwumbɔr na le baa kina. ⁶ U nja ni njan na la; ba pu? ni yaa kaa njan kan, u ga nja kinye ki ji dulnyaa ni aanib tibɔr?

† 2:24 : Lik Aisaya 52.5; Esekiel 36.20-22.

* 3:4 : Lik Ilahn 51.4.

⁷ Ubaa ga baa ke, “Maah gee nnyamɔn na yaa mɔk ke Uwumbɔr ye mbamɔndaan ki ga cha binib nyuŋ u kan, ba ŋa u daa ntafal ke m ye titunwanbirdaan?” ⁸ Ti ga tun titunwanbir aan ni kpahn tiwan ni ŋan na aa? Taan ŋa kina kpala. Binib bibaa seei timi ki bui ke ti len kina la. Binib ngbaan ga kan ntafadaan mu ŋeer bi na.

Ubaa aa ŋan Uwumbɔr chee

⁹ Tɔ, timi Juu yaab ŋan ki jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa? Taa jer bi. M nan mɔk nimi ke binib bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk ye titunwanbirdam la. ¹⁰ Ni ŋmee kina le Uwumbɔr Aagbaŋ ni ke, “Unii ubaa aa ye uninyaan,

¹¹ ubaa aa kpa nlan, ubaa aa ban Uwumbɔr,

¹² bi mɔmɔk di cha waasan, bi mɔmɔk bee fam la.

Ubaa aa bi ki tun lituln li ŋan na, ubaa baanja aa bi.†

¹³ Baaliin po ye iliin i bir na la. Bi geei inyamɔn ki ŋmanni binib.

Baaliin bii binib ke uja-gen aaluul aah bii binib pu na la.‡

¹⁴ Baamɔi gbii ŋisiibil ni kinaanŋ la.§

¹⁵ Bi yaa ban bi ku binib kan, naa pɔɔ.

¹⁶ Bi muk binib ki ŋani bi falaa n-yoonn mɔmɔk la.

¹⁷ Bi chuun ban tibɔr la.

¹⁸ Baa san Uwumbɔr.”*

¹⁹ Tɔ, ti nyi ke nkaal aah len pu na mɔmɔk len binib bi bi mu chee na la. Nima le dulnyaa wee ni aanib mɔmɔk aabɔr bii Uwumbɔr chee. Ubaa aan ŋmaa len tibaa ke u nyan ubaa tibɔr ni Uwumbɔr chee. ²⁰ Ubaa aan ŋmaa len ke waah joo Uwumbɔr aakaal mbamɔm pu na, waabɔr ŋan Uwumbɔr chee. Uwumbɔr aakaal le mɔk binib ke bi ye titunwanbirdam la.

Uwumbɔr aah cha ti ni uma tuuk pu na

²¹ Dandana wee, Uwumbɔr mɔk timi waah ga ŋa pu ki len ke timi aabɔr ŋan na. Waakaal ni waabɔnabtiib aaliin le bi waagbaŋ ponn ni, ki mu tuk timi kina la. Naa ye ke ti dii waakaal mbamɔm le cha u len. ²² Binib bimɔk gaa Yesu Kristo ki kii na, bima le Uwumbɔr len ke baabɔr ŋan. Baah gaa Yesu Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbɔr len ke baabɔr ŋan. Ubaa aa bi ubaa, ki cha biken; ²³ binib mɔmɔk tun titunwanbir la, kaa gbiin Uwumbɔr aanimbil. ²⁴ Le Yesu Kristo daa timi, ki gaa timi lii. Timi bi kpaan u chee na, le Uwumbɔr len ke timi aabɔr ŋan. Waabulchinn pu le u len, naa ye ke ti ŋan la. ²⁵ U nan di Yesu siin binib aanimbil ni, ke u nan kpo, aan uma Uwumbɔr taa ki gee liŋuul ti pu. Ti yaa gaa Yesu ki kii kan, waasin pu le Uwumbɔr ga di cha pinn timi. Nima le mɔk ke Uwumbɔr ŋani ni ŋan na; ba

† 3:12 : Lik Ilahn 14.1-3; 53.1-3; Ulandaan 7.20. ‡ 3:13 : Lik Ilahn 5.9; 140.3.

§ 3:14 : Lik Ilahn 10.7. * 3:18 : Lik Ilahn 36.1.

pu? u nan kpa limɔr, kaa bii binib bi tun titunwanbir buyoonn Yesu Kristo aa kee dan dulnyaa wee ni na. ²⁶ Tɔ, dandana wee, u len titunwanbir aabɔr ki bui ke binib bi gaa Yesu ki kii na aabɔr ɲan u chee. Nimina le mɔk ke uma Uwumbɔr si chob.

²⁷ Tɔ, ba pu aan ti ga li kpa kipupuk? Taan li kpa kipupuk nibaa pu. Ba pu? Naa ye ke ti dii Uwumbɔr aakaal mbamɔm le cha u gaa timi lii, taah gaa Yesu ki kii na, nima le cha u gaa timi lii.

²⁸ Nima pu na, ti bee ke ti yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbɔr ga len ke timi aabɔr ɲan.

Naa ye ke ti joo waakaal mbamɔm le cha u len kina.

²⁹ Uwumbɔr ye Juu yaab baanja Aawumbɔr la aa? Waa ye binib bi kaa ye Juu yaab na mu Aawumbɔr aa? Mbamɔn, u ye. ³⁰ Uwumbɔr ye Uwumbɔrbaan la. Juu yaab yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbɔr ga len ke baabɔr ɲan.

Bi mu kaa ye Juu yaab na yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbɔr ga len ke bi mu aabɔr ɲan. ³¹ Ti yaa len ke binib yaa gaa Yesu ki kii ki ga ɲmar kan, ti yii Uwumbɔr aakaal aa? Naa bi kina kpala. Ti ɲa mu tibɔkpaan la.

4

Abraham aah ye limɔkl pu na

¹ Tɔ, cha ti lik tiyaaja Abraham aabɔr aah nan bi pu na:

² Ni yaa ba ye waatunyaan

pu le cha Uwumbɔr len ke waabɔr ɲan kan, u ba ga ɲmaa li kpa kipupuk. U mu aa ɲmaa li kpa kipupuk Uwumbɔr chee. ³ Uwumbɔr Aagban len ke, “Abraham nan gaa Uwumbɔr aamɔboln ki kii, kina pu na le Uwumbɔr gaa u ke u ye uninyaan u chee.”*

⁴ Unii u tun lituln ki kan tipar na, tipar ngbaan aa ye ipiin, ni ye waapar la. ⁵ Tɔ, unii u kaa joo nkaal na yaa gaa Uwumbɔr u di cha pinn titunwanbirdam na ki kii kan, waah gaa Uwumbɔr ki kii na, nima le Uwumbɔr ga len ke waabɔr ɲan.

⁶ Ubɔr David mu nan len ke binib bi Uwumbɔr len ke baabɔr ɲan na le kpa mpopiin. Bi gaa Uwumbɔr ki kii, nima le cha u len ke baabɔr ɲan, naa ye ke bi tun litunyaan le cha u len kina.

Ubɔr David nan len ke, ⁷ “Binib bi Uwumbɔr di cha

baatunwanbir pinn bi na

le kpa mpopiin.

Uwumbɔr aah di cha binib bi aataani pinn bi na

le kpa mpopiin.

⁸ Binib bi Uwumbɔr aan len ke baabɔr bii na,

bima le kpa mpopiin.”†

⁹ U len ke Juu yaab baanja le kpa mpopiin ngbaan aa? Waa len kina. Binib bi kaa ye Juu yaab na mu kpa. Ti len ke Abraham nan gaa Uwumbɔr aamɔboln ki kii, nima le cha Uwumbɔr gaa u ke u ye uninyaan u chee.

¹⁰ Bayoonn Uwumbɔr len ke waabɔr ɲan? Buyoonn u nan gii lichakpaln na le aan

* 4:3 : Lik Mpiin 15.6; Galasia yaab 3.6.

† 4:8 : Lik Ilahn 32.1-2.

buyoonn waa nan kee gii na? Buyoonn waa nan kee gii na. ¹¹ Waah gii lichakpaln na, nima le nan ye liməkl ki mək ke u gaa Uwumbər ki kii, nima le Uwumbər gaa u ke u ye uninyaan u chee, buyoonn waa nan kee gii lichakpaln na. Nima pu le Abraham ye binib bimək gaa Uwumbər ki kii, kaa gii ŋichakpan na aate. Baah gaa Uwumbər ki kii na, nima le Uwumbər gaa bi ke bi ye bininyaan u chee. ¹² Binib bi gii ŋichakpan, ki tak Abraham aataabuu ponn ni, ki gaa Uwumbər ki kii ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu, buyoonn waa nan kee gii lichakpaln na, bima mu le Abraham ye bite.

Gaakii pu le ti ga kan Uwumbər aah puu tipuur ti na

¹³ Uwumbər nan puu tipuur tii Abraham ni uyaabitiib, ke bima le ga li yeh dulnyaa. Naa ye ke bi joo Uwumbər aakaal le ga cha bi kan tipuur ngbaan. Bi gaa Uwumbər ki kii la, le u len ke baabər ŋan. Nima le ga cha bi kan tipuur ngbaan. ¹⁴ Uwumbər yaa ba puu tipuur ke binib bi joo waakaal na le ga li yeh dulnyaa kan, naadii aa ba ga li kpa tinyoor. Tipuur ngbaan mu aa ba ga gbiin; ba pu? ubaa aan ŋmaa joo nkaal məmək mbaməm. ¹⁵ Binib aah bii nkaal na, le Uwumbər gee liŋuul bi pu. Nkaal aah kaa bi nin chee na, binib aa bii nkaal.

¹⁶ Nima le Uwumbər puu tipuur tii binib bi gaa u ki kii na. Uwumbər aah gee binib pu na, nima le u tii Abraham aayaabitiib məmək waah nan puu tipuur ti na. U ga tii Abraham aayaabitiib bi ye Juu yaab ki gaa u ki kii na, ni binib bi kaa ye Juu yaab ki mu gaa u ki kii na ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu na. Abraham ye timi bimək gaa Uwumbər ki kii na aayaaja la. ¹⁷ Ni ŋmee Uwumbər Aagban ponn ni ke Uwumbər bui Abraham, “M ŋa si ŋinibol pam aayaaja la.” † Abraham le ye tite Uwumbər chee. U nan tii Uwumbər naadii. Uma Uwumbər le fikr binib bi kpo na nkun ni, le ki yin binib bi kaa kee bi na, ke baah bi le na. ¹⁸ U nan puu tipuur tii Abraham ke u ga ŋa u ŋinibol pam aayaaja, ke uyaabitiib ga li wiir ke inmabi aah wiir pu na. Ni nan bi ke tipuur ngbaan aah kaan ŋmaa gbiin le na. Abraham mu nan tee kpa limakl ke ti ga nan gbiin. § ¹⁹ Ni nan gur siib u pii ŋibin nkub. Waah nan por pu na, ni nan naahn ke waan ki ŋmaa maa ubo. Upuu Sara mu nan jer timar. Le Abraham pak Uwumbər aah tuk u pu na, kaa joo beeni. ²⁰ Uwumbər aah puu tipuur ti tii u na, tima le gur ye waalandak. Le u pak tipuur ngbaan mbaməm, kaa joo beeni ke ti ga gbiin bee taan gbiin? U nan moo gaa Uwumbər ki kii le ki nyun

† 4:17 : Lik Mpiin 17.5. § 4:18 : Lik Mpiin 15.5.

u, ²¹ ki sil nyi ke Uwumbør aah puu tipuur ti na, u ga ηmaa ηa kina. ²² Waah nan gaa Uwumbør aaməboln ki kii kina na, nima le Uwumbør gaa u ke u ye uninyaan u chee. ²³⁻²⁴ Ni ηmee kina le Uwumbør Aagbanj ni. Timi pu le bi nan ηmee kina, naa ye Abraham baanja pu; ba pu? timi bi gaa Uwumbør u nan fikr Tidindaan Yesu nkun ni ki kii na, le u ga len ke timi aabør ηan. ²⁵ Yesu nan kpo timi aatunwanbir pu, le ki fikr nkun ni. Nima le Uwumbør len ke timi aabør ηan.

5

Saah ga li bi pu ki li ηan Uwumbør chee na

¹ Taah gaa Uwumbør ki kii pu na, nima le u len ke timi aabør ηan. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti ni Uwumbør kpaan kijətiik. ² Yesu Kristo pu, le Uwumbør len ke timi aabør ηan. Le ti məəni ki kpa limakl ke ti ga yakr u chee Uwumbør aaməən. ³ Naa ye nima baanja pu le ti məəni. Falaa mu pu le ti məəni. Ba pu? falaa le tii timi suklaa. ⁴ Suklaa mu tii timi mbimbinyaan. Mbimbinyaan mu tii timi limakl. ⁵ Limakl ngbaan aan jinn timi iniməən. Ba pu? Uwumbør aah tii timi Waafuur Nyaan na, Nfuur Nyaan ngbaan le cha ti bee tisui ni waah gee timi sakpen pu na.

⁶ Naah nan ηeer na, le Kristo nan kpo timi bi ye

titunwanbirdam na pu, taah kaa kpa mpəən buyoonn na. ⁷ Ni pəə ke unii kpo ke u nyan unii u dii mbaməm na nkun ni. Nibaakan, unii ubaa ga kaa ki kpo uninyaan pu. ⁸ Tima kan, buyoonn ti nan laa ye titunwanbirdam na le Kristo nan kpo ti pu. Nima le mək timi Uwumbør aah gee timi sakpen pu na. ⁹ Kristo aasin pu le Uwumbør len ke timi aabør ηan. Nmaninkabaa taah ga nya ntafadaan mu ponn ni u pu na? ¹⁰ Buyoonn ti nan ye Uwumbør aadim na, le Ujapəən nan kpo ti pu. U pu, le ti ni Uwumbør kpaan kijətiik. Ti ni Uwumbør aah kpaan kijətiik na, nmaninkabaa taah ga ηmar waaməfal pu pu na? ¹¹ Naa ye nima baanja pu le ti məəni. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti bee Uwumbør aah ηan pu na, le ki məəni. U pu le ti ni Uwumbør kpaan kijətiik.

Adam pu le ti kpo, Kristo pu le ti kpa liməfal

¹² Unibaan* le nan joo ni titunwanbir dulnyaa ni, le titunwanbir ngbaan joo ni nkun. Binib məmək aah tun titunwanbir na, le nkun yaa gaa dulnyaa məmək ni.† ¹³ Buyoonn Moses aa nan kee tuk binib Uwumbør aakaal na, titunwanbir nan bi. Nkaal aah kaa bi nin chee na, Uwumbør aan len ke bi bii mu. ¹⁴ Adam aayoonn ki ti saa Moses aayoonn le nkun pii binib. Bi nan tun titunwanbir la.

* 5:12 : Unibaan ngbaan nan ye Adam la. † 5:12 : Lik Mpiin 3.6.

Baatunwanbir ni Adam u nan yii Uwumbər aaməb na aatunwanbir aa kpaan. Nkun mu pii bi la.

Ti məmək kan Adam aatunwanbir aatafadaan. Kina le ti məmək yakr Kristo aatunyaan aanyoor mu. ¹⁵ Uwumbər aah tii timi ipiin i na aa bi ke Adam aatunwanbir na. Ni ye mbamən ke unibaan aatunwanbir pu le nkun pii binib məmək. Yesu Kristo aanimbaasaln pu, le Uwumbər san binib məmək kinimbaak, ki tii bi ipiin i ye liməfal na. ¹⁶ Uwumbər aapiin aah ɲa timi pu na aa bi ke Adam aatunwanbir aah ɲa timi pu na. Adam aatunwanbirbaan pu, le binib aabər bii. Uninyaan ubaa u ye Yesu na pu, le Uwumbər di cha pinn titunwanbirdam pam, ki len ke baabər ɲan. Waapiin le na. ¹⁷ Unibaan u bi yin u Adam na aatunwanbir pu, le nkun pii binib məmək. Unibaan Yesu Kristo na pu, le binib ga kan Uwumbər aaterm sakpen. U ga len ke baabər ɲan. Nima le ye waapiin. Bi ga li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na, ki kan linyan.

¹⁸ Unibaan aatunwanbir pu, le binib məmək aabər bii. Yesu aatunyaan pu, le Uwumbər ga len ke binib bimək gaa Yesu ki kii na aabər ɲan, ki ga tii bi liməfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁹ Unibaan Adam aah nan yii Uwumbər aaməb na, nima le binib məmək aabər bii Uwumbər chee. Yesu aah nan kii Uwumbər aaməb na, nima le binib bimək gaa uma Yesu

ki kii na aabər ɲan Uwumbər chee.

²⁰ Moses nan tuk binib Uwumbər aakaal. Nkaal ngbaan mək bi ke baatunwanbir wiir sakpen. Le titunwanbir aah wiir nin chee na Uwumbər aanimbaasaln wiir ki jer titunwanbir. ²¹ Titunwanbir pu le binib kpo. Tidindaan Yesu Kristo pu, le Uwumbər san timi kinimbaak, ki len ke timi aabər ɲan, le ti kan liməfal li kaa kpa ndoon na.

6

Taa ki tun titunwanbir man

¹ Kina pu na, ti ga len kinye? Ti ga li beenin tun titunwanbir aan Uwumbər aanimbaasaln kpee ee? Taan li ɲani kina kpala. ² Ti kpo ke titunwanbir taa ki li joo timi la. Ti yaa beenin tun titunwanbir kan, naa ɲan. ³ Baah muin timi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu na, nima le mək ke ti ni Yesu Kristo kpaan la. Nima pu na, waah nan kpo na, ti mu kpo u chee la. Naa bee kina aa? ⁴ Baah muin timi nnyun ni na, nima le mək ke ti kpo, le bi sub timi u chee. Uwumbər aapəən pu le u fikr Kristo nkun ni. Waapəən mu pu le ti kpa mbimbipəm ki ɲani ni ɲan na.

⁵ Ti ni u aah kpaan pu na, ti kpo ke waah kpo pu na. Ti mu ga fikr nkun ni, ke waah fikr pu na. ⁶ Ti bee ke baah kpaa u ndəpuinkoo pu na, bi kpaa timi aabimbikpok mu u chee, ke mbimbikpok mu kaa

ɲan na taa ki li bi, aan ti taa ki li ye titunwanbir aanaagbiib. ⁷ Unii u kpo na nyan titunwanbir ni. ⁸ Taah kpo Kristo chee na, ti ɲa naadii ke ti ga li kpa limɔfal u chee. ⁹ Ti nyi ke waah fikr nkun ni na, waan ki kpo. Nkun aa ki kpa mpɔɔn u chee. ¹⁰ Waah kpo na, u kpo ke u kuln titunwanbir nfum mubaa, aan titunwanbir taa ki li joo timi. Waah kpa limɔfal dandana wee na, u bi ke u nyuɲ Uwumbɔr la. ¹¹ Kina pu na, ni mu li nyi ke ni kpo ke titunwanbir taa ki li joo nimi la. Naah kpaan Yesu Kristo chee pu na, le ni mu kpa limɔfal ke ni nyuɲ Uwumbɔr.

¹² Nima pu na, ni taa ki cha titunwanbir li joo nimi aawon ti ga kpo na, ki taa ki kii tii tiwon aah ban pu na. ¹³ Ni taa di nimi aawon tii titunwanbir, ki taa tun lituln li kaa ɲan na. Ni di nibaa tii Uwumbɔr, ke binib bi fikr nkun ni na, ki di nimi aawon tii Uwumbɔr, ke ni tun lituln li ɲan na ki tii u. ¹⁴ Nkaal aa ki joo nimi. Uwumbɔr aanimbaasaln le joo nimi. Nima le titunwanbir aan ki li ye nimi aadindaan.

Li ye mbimbinyaan aanaagbiib man

¹⁵ Nkaal aah kaa ki joo timi aan Uwumbɔr aanimbaasaln joo timi na, ti ga tun titunwanbir aa? Taan ɲa kina kpala. ¹⁶ Aa yaa di aabaa tii unii aan ki kii waamɔb kan, aa ye waanaagbiija la. Naa bee kina aa? Aa yaa kii tii titunwanbir kan, aa

ye titunwanbir aanaagbiija la, le ki ga kpo. Aa yaa kii Uwumbɔr aamɔb kan, u ga bui ke saabɔr ɲan. ¹⁷ N-yoonn mubaa, ni nan ye titunwanbir aanaagbiib la. Ti dooni Uwumbɔr sakpen, ke baah mɔk nimi waasan pu na, ni dii nsan ngbaan nisui mɔmɔk ni, ¹⁸ ki nya ni titunwanbir aanaagbiir ni, ki ɲa litunyaan aanaagbiib. ¹⁹ M di binibɔm aabimbiɲ ɲaɲ Uwumbɔr aabɔr ke ni bee maah len pu na aatataa mbamɔm la. Ni nan joo nimi aawon tun tijɔɲ aatuln, ni titunwanbir aabɔɲ mɔmɔk la. Dandana wee, ni di nimi aawon tun lituln li ɲan na man, aan ki ɲa binib bi bi chain na.

²⁰ Naah nan ye titunwanbir aanaagbiib na, nitafal aa nan bi litunyaan ni. ²¹ Ni yaa teer naah tun titunwanbir ti na kan, ni jinni nimi inimɔɔn dandana wee la. Tinyoor nan bi titunwanbir ngbaan ni ii? Aayii. Titunwanbir ngbaan aadoon ye nkun la. ²² Uwumbɔr nyan nimi titunwanbir aanaagbiir ni la. Dandana wee, ni ye uma Uwumbɔr aanaagbiib la. Nimi aanyoor ye mbimbin mu bi chain na la. Naadoon ga li ye limɔfal li kaa kpa ndoon na. ²³ Titunwanbir aapar ye nkun la. Tidindaan Yesu Kristo pu le Uwumbɔr aapiin ye limɔfal li kaa kpa ndoon na.

7

Lichamɔln aamɔkl

¹ Nnaabitiib, ni məmək nyi nkaal aah bi pu na. Nima le ga cha ni bee maah ga len pu na aatataa. Nkaal dii unii buyoonn u bi na baanja la. U yaa kpo kan, nkaal aa ki dii u. ² Nkaal pu le upii u kpa chal na ye uchal yoo n-yoonn mumək uchal bi na. Uchal yaa kpo kan, nkaal mu len ke u ye uchal yoo na aa ki dii u. ³ Upii yaa ban uja uken buyoonn uchal bi na kan, bi ga len ke u ye upiidagoor la. Uchal yaa kpo kan, nkaal ngbaan aa ki dii u. U yaa mən uja uken kan, waa ye upiidagoor. ⁴ Nnaabitiib, nimi aabər mu bi kina la. Kristo aah nan kpo ndəpuinkoo pu na, ni mu nan kpo; nkaal aa ki dii nimi. Ni kpaan Kristo u fikr nkun ni na chee la, le ki dii Uwumbər aasan. ⁵ Taah kaa nan dii Uwumbər buyoonn na, tisui nan gee Uwumbər aakaal aah kə pu na, ki cha ti tun titunwanbir ki dii nkun aasan. ⁶ Dandana wee, taah kpo na, nkaal na aa ki dii timi, ki mu aa ki joo timi tinaagbiir. Le Uwumbər Aafuur Nyaan tii timi mbimbipəm, ke ti tun lituln tii Uwumbər. Nkaal na aa ki joo timi.

Nkaal ni titunwanbir

⁷ Nima pu na, ti ga len ke Moses aakaal aa njan aa? Mu njan. Nkaal na yaa kaa ba bi kan, maa ba ga bee titunwanbir. Nkaal na yaa kaa ba len ke “Taa li kpa iniman” kan, maa ba ga bee ke iniman ye titunwanbir. ⁸ Nkaal aah len kina na, le titunwanbir ti bi

nsui ni na yii nkaal ngbaan, ki cha m kpa iniman aabər aabər. Nkaal yaa kaa bi kan, titunwanbir aa fu. ⁹ N-yoonn mubaa m nan bi, kaa nyi nkaal aatataa mbaməm. Buyoonn m bee nkaal aatataa mbaməm na, le titunwanbir fikr nsui ni. Le m bee ke m njeer nkun. ¹⁰ Uwumbər nan tii timi waakaal ke ti dii mu, aan ki kan liməfal. Le m bee ke maah kaa nmaa joo waakaal məmək na, m njeer nkun. ¹¹ Nkaal pu le titunwanbir ti bi nsui ni na nan kpa nsan ki nmann mi, ki cha m njeer nkun.

¹² Uwumbər aakaal bi chain la. Uwumbər aah tuk timi ke ti nja pu na le bi chain, ki bi mbaməm, ki njan. ¹³ Waakaal mu njan na le ku mi ii? Aayii. Titunwanbir le ku mi. Nkaal mu njan na pu, le titunwanbir ku mi, ki cha ti bee ke titunwanbir aa njan. Nkaal na le mək timi titunwanbir aah bir sakpen pu na.

¹⁴ Ti bee ke Uwumbər aakaal mək timi Uwumbər aah ban pu na. M mu aa njan kina; ba pu? m ye titunwanbir aanaagbiija la. ¹⁵ Maah njan pu na, maa kii kina nsui ni. Maah kaa gee ke m li njan tiwan ni na, m njan nima la. Maah nan tiwan ni na, nima le m tee njan. ¹⁶ M yaa njan maah kaa gee ke m li njan tiwan ni na kan, nima le mək ke m kii ke Uwumbər aakaal njan. ¹⁷ Naa ye ke min le njan kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m njan. ¹⁸ M bee ke tiwan ni njan na aa bi maabimbikpok ni; m

ban ke m tun lituln li njan na, kaa nmaa tun. ¹⁹ Maah ban m tun litunyaan li na, maa tun kina. Maah kaa ban m tun titunwanbir ti na, m tun tima la. ²⁰ M yaa tun maah kaa gee m tun pu na kan, naa ye ke min le tun kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m tun.

²¹ Naah ye pu na, m yaa ban m tun lituln li njan na kan, titunwanbir bi m chee la. ²² M gee Uwumbor aakaal nsui ni. ²³ M mu kan nkaal muken maawon ni. Nkaal ngbaan jaa Uwumbor aakaal mu bi nsui ni na kijaak la. Nima le titunwanbir aakaal i bi maawon ni na joo mi tinaagbiir. ²⁴ M kpa kinimbaak. Titunwanbir bi tiwon tee ni, ki ga ku mi. Nma ga nyan mi titunwanbir ngbaan ni? ²⁵ M dooni Uwumbor u nyan mi titunwanbir ngbaan ni, Tidindaan Yesu Kristo pu na.

Mma kan, maalandak baanja le dii Uwumbor aakaal. Maabimbikpok dii titunwanbir aakaal la.

8

Uwumbor Aafuur Nyaan aapoon pu le ti bi

¹ Nima pu na, Uwumbor aan len ke binib bi kpaan Yesu Kristo chee na aabor bii. ² Taah kpaan Yesu Kristo chee na, le Uwumbor Aafuur Nyaan aapoon tii timi limofal; Nfuur Nyaan aapoon ngbaan le nyan mi titunwanbir ni nkun aapoon ni. ³ Nkaal aan nmaa na kina; ba pu? binib aa kpa mpoon ke bi joo nkaal ngbaan. Le Uwumbor na waakaal aah kaa nmaa

na pu na; timi aatunwanbir pu le u nan tun ni Ujapoon Yesu dulnyaa wee ni, ke u di tiwon ti naahn timi titunwanbirdam aawon na bii titunwanbir ti bi tisui ni na aapoon, ⁴ ki tii timi bi dii Waafuur Nyaan kaa ki dii mbimbikpok na mpoon ke ti li dii waakaal mbamom. ⁵ Binib bi dii mbimbikpok na, bitafal bi mbimbikpok aabor ni la. Binib bi dii Uwumbor Aafuur Nyaan na, bitafal bi Nfuur Nyaan aabor ni la. ⁶ Binib bi aatafal bi mbimbikpok aabor ni na ga kpo la. Binib bi aatafal bi Uwumbor Aafuur Nyaan aabor ni na ga kan limofal, ni nsuudoon. ⁷ Binib bi aatafal bi mbimbikpok aabor ni na, bi ye Uwumbor aadim la; ba pu? baa dii waakaal, ki mu aa nmaa dii mu. ⁸ Binib bi dii mbimbikpok aah ban pu na aan nmaa piir Uwumbor aasui.

⁹ To, Uwumbor Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, naa dii mbimbikpok aah ban pu na, ni dii Nfuur Nyaan aah ban pu na la. Kristo Aafuur Nyaan yaa kaa bi unii ni kan, udaan ngbaan aa ye Kristo yoo. ¹⁰ Titunwanbir pu, le nimi aawon ga kpo. Kristo yaa bi ni ni kan, Uwumbor Aafuur Nyaan tii nimi limofal; ba pu? u len ke nimi aabor njan. ¹¹ Uwumbor nan fikr Yesu nkun ni. Uwumbor u fikr Yesu nkun ni na Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, uma Uwumbor u fikr Yesu Kristo nkun ni na ga fikr nimi aawon ti ga kpo na mu.

Waafuur Nyaan mu bi ni ni na aapɔɔn pu, le u ga fikr nimi nkun ni.

¹² Nnaabitiib, nima pu na, ni njan ke ti dii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na, ki taa dii unibɔn aabimbin aah ban pu na. ¹³ Ni yaa dii unibɔn aabimbin aah ban pu na kan, ni ga kpo la. Ni yaa kuln nimi aawon aatunwanbir, Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu kan, ni ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁴ Binib bimɔk dii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na, bima le ye Uwumbɔr aabim. ¹⁵ Nfuur Nyaan mu Uwumbɔr tii nimi na, mu aa joo nimi tinaagbiir ke ni san ijawaan. Waafuur Nyaan le nja nimi waabim, le ki cha ti yin u ke "Nte." ¹⁶ Waafuur Nyaan le kpaan timi aawiin chee, le ki ji seeraa ke ti ye Uwumbɔr aabim. ¹⁷ Taah ye Uwumbɔr aabim na, ti ga kan Uwumbɔr aah di tiwanyaan ni bil kiir timi paacham na. Ti ni Kristo ga kpaan kan tiwanyaan ngbaan. Ti yaa ji falaa u pu kan, ti ni u ga nan kpaan ji mmɔɔn paacham.

N-yoonn mu choo na aanyun

¹⁸ M nyi ke dandana aafalaa aan nmaa njan mpopiin mu ti ga nan kan mu paacham na. ¹⁹ Tiwan ni Uwumbɔr naan ni na mɔmɔk aanimbil man ke ni kan bundaln Uwumbɔr ga nyan waabim mpaan pu na. ²⁰ Buyoonn Adam nan tun titunwanbir na, Uwumbɔr nan len ke tiwan ni u naan

ni na, ni ga li bi, ki bi fam la. Waageehn pu, le u len kina. Naa ye tiwan ni u naan ni na aageehn. ²¹ Uwumbɔr mu tii tiwan ni u naan ni na limakl ke ni ga nja tiwan ni kaan bur na, ki kan lifuur nyaan ke Uwumbɔr aabim aah kan pu na. ²² Ti nyi ke Uwumbɔr aah naan tiwan nimɔk na wu ke imalween aah wu pu na, ki du ki nan saa dandana. ²³ Naa ye tiwannaanakaan baanja le wu; timi bi Uwumbɔr puen tii timi Waafuur Nyaan na, ti mu du tisui ni, ki kii bundaln Uwumbɔr ga mɔk ke ti sil ye waabim, ki ga tii timi tiwon ti kaan kpo na. ²⁴ Taah nmar pu na, le ti kpa limakl. Unii yaa kpa limakl ke u ga kan tiwan kan, ni mɔk ke waa kee kan la. U yaa kan ni kan, waan ki li kpa limakl ni pu. ²⁵ To, ti yaa kpa limakl ke ti ga kan tiwan ni tinimbil aa waa ni na kan, le ti ga li kpa limɔr ki kii bundaln ti ga kan ni na.

²⁶ Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan ter timi, timi aadabur ni. Taa nyi taah ga mee u mbamɔm pu na, le Waafuur Nyaan mee u tii timi, ki du, ubaa aah kaa nmaa len pu na. ²⁷ Uwumbɔr u lik binib aasui ni aah bi pu na nyi Waafuur Nyaan aalandak aah bi pu na; ba pu? Nfuur Nyaan mee u tii waanib waah ban pu na.

²⁸ Ti nyi ke tiwan nimɔk pii timi na, Uwumbɔr le cha ni mɔmɔk kpaln tiwan ni njan na ki tii binib bi gee u na. Waageehn pu le u nan yin bi. ²⁹ U nan nyi binib bimɔk ga kii tii u na, le ki nan nyan bi, ke

bi kpaln Ujapɔɔn Yesu Kristo aah bi pu na, aan u li ye njan aabo, naabitiib pam ponn ni. ³⁰ Binib bi Uwumbɔr nyan bi na, le u yin bi. Binib bi u yin bi na, le u len ke baabɔr njan, ki nyun bi.

Uwumbɔr aah gee timi pu na

³¹ Uwumbɔr aah na kina mɔmɔk na, ti ga len kinye? Uwumbɔr aah si tichan ni na, ubaa aan nmaa na timi nibaa. ³² Uwumbɔr aa yii ke waan tii timi Ujapɔɔn. U nan di Ujapɔɔn na binib aanjaal ni ke u ti kpo ti mɔmɔk aatunwanbir pu la. Waah tii timi Ujapɔɔn na, u ga ki tii timi tiwan mɔmɔk ki kpee. ³³ Nmaa ga nmaa galn binib bi Uwumbɔr nyan bi na? Uwumbɔr ubaa len ke baabɔr njan. ³⁴ Nima le ubaa aan nmaa galn timi. Yesu Kristo nan kpo ti pu, ki fikr nkun ni, ki bi Uwumbɔr aanjagii wɔb, ki mee u ki tii timi. ³⁵ Ba ga nmaa nyan timi Kristo u gee timi na aanjaal ni? Falaa aa? Tibɔr aa? Limukl aa? Nkon aa? Igiin aa? Limaln aa? Nkun aa? Aayii. ³⁶ Ni nmaa Uwumbɔr Aagban ni ke,

“Sin pu le bi ku timi iwiin mɔmɔk, le ti naahn ipiih i bi ban bi ti kɔr i na la.”*

³⁷ Tɔ, Yesu Kristo u gee timi na aapɔɔn pu, le ti kan linyan kookoo. ³⁸⁻³⁹ Tidindaan Yesu Kristo pu, le Uwumbɔr gee timi. M sil bee ke nibaa aa bi ki ga nmaa yakr ti ni

waageehm. Nkun, limɔfal, Uwumbɔr aatuuntiib, kinimbɔn aapɔɔn, dandana aabɔr, daalbaadaal aabɔr, mpɔɔn, paacham aawan, taab aawan, tiwan nimɔk bi na, ni mɔmɔk aan nmaa yakr ti ni Uwumbɔr aageehm.

9

Uwumbɔr ni waanib Israel yaab

¹ Tɔ, maah ye Kristo aanii na, m len mbamɔn la. Maa gee nnyamɔn. Maalandak ni Uwumbɔr Aafuur Nyaan ji seeraa ke m len mbamɔn la. ² M kpa mpombiin sakpen. Nsui bii n-yoonn mɔmɔk, mmaal aanaabitiib Juu yaab pu la. ³ M ga li nmaa ban ke m bee fam Kristo chee, bima taa bee. ⁴ Bi ye Israel yaab la. Uwumbɔr nan na bi waabim, ki nyun bi, ki puu tipuur tii bi, ki tii bi waakaal, ki mɔk bi baah ga li dooni u pu na, ki bui bi waah ga na tinyoor pu ki na bi pu na. ⁵ Biyaajatiib ye tiyaajaninkpiib la. Kristo* aah nan na unibɔn na, u nan ye bi ponn ni ubaa la. Uma le yeh mpɔɔn mɔmɔk. Cha ti pak Uwumbɔr n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

⁶ Uwumbɔr aah puu tipuur ti tii Israel yaab na, maa len ke waa gbiin tipuur ngbaan. Bi ye Israel aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi mɔmɔk le ye Israel yaab bamɔm. ⁷ Bi ye Abraham aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi mɔmɔk le ye uyaabitiib bamɔm.

* **8:36** : Lik Ilahn 44.22. * **9:5** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na.

Uwumbør nan tuk Abraham ke waabo Aisak aayaabitiib baanja le ga li ye uyaabitiib bamɔm.† 8 Nima le mək ke Abraham aayaabitiib ngem aa ye Uwumbør aabim. Mbim bi Uwumbør nan puu tipuur ke Abraham ga maa na, bima le ye uyaabitiib bamɔm. 9 Uwumbør nan puu tipuur tii u ke ni yaa nan njeer kan, u ga dan u chee, le upuu Sara ga maa ubijabo.‡

10 Naa ye nimina baanja. Rebeka aabijabim mulee nan kpa te ubaa, u ye tiyaaja Aisak la. 11-12 Le Uwumbør nan bui Rebeka ke ubo u ye uwaatiir na ga jer ukpel.§ Buyoonn Uwumbør bui u kina na, waa nan kee ma mbim ngbaan. Baa nan kee ŋa ni ŋan na, bee ni kaa ŋan na. Uwumbør nyan mbim mulee ngbaan ponn ni ubaa, waageehn pu, naa ye baatuln pu. Nima le mək ke Uwumbør aageehn pu le u nyan waah ban unii u na. 13 Ni ŋmee Uwumbør Aagban ponn ni ke u len ke u gee Jakob ki jer Eso.*

14 Kina kan, ti ga len kinye? Ti ga len ke Uwumbør ŋa ni kaa ŋan aa? Taan len kina kpala. 15 U nan bui Moses ke binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u ga san bi kinimbaak la.† 16 Naa ye binib aageehn pu, kaa ye baatuln pu; Uwumbør aanimbaasaln pu, le u san bi kinimbaak.

17 Ni ŋmee Uwumbør Aagban ni ke Uwumbør nan bui Ubør Faro, “M ŋa si ubør ke m mək binib maah kpa mpɔɔn ki chiin si pu na, aan maayimbil nya paacham, dulnyaa aapepel mɔmək ni.”‡ 18 Nima le binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u san bi kinimbaak. Binib bi u ban ke u cha bi gaa biyil na, u cha bi gaa la.

*Uwumbør aanjuul, ni waan-
imbaasaln*

19 Nibaakan, aa ga baa mi, “Ni yaa ye kina kan, ba pu Uwumbør galn binib? Ŋma ga ŋmaa yii waageehn?” 20 Njɔ, aa ye ŋma ki kpak Uwumbør? Tiwanaankaan aan baa unii u naan ni na, “Ba ŋa aa naan mi kina?”§ 21 Uyakmaal ga ŋmaa yakr tiyakr waageehn pu, ki di tibaa ti maa lisil aasambil, ki di tiken maa lisambil li kaa ye lisil aasambil na.

22 Uwumbør aah ŋa pu na, ni bi kina la. U nan ban ke u mək binib ke u gee lijuul titunwanbir pu, ki ban ke bi bee waah kpa mpɔɔn pu na. Nima le u ji limør pam binib bi ŋa u lijuul ki njeer ntafadaan na pu. 23 U mu ban ke binib bee waah ŋan sakpen pu na, ki san timi kinimbaak, ki ŋa timi mpopiin pam. U nan naan timi ke u ŋa timi kina la, 24 ki yin timi bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na mu. 25 Ni ŋmee Hosea aagban ni ke Uwumbør bui ke,

† 9:7 : Lik Mpiin 21.12. ‡ 9:9 : Lik Mpiin 18.10, 14. § 9:11-12 : Lik Mpiin 25.23. * 9:13 : Lik Malakai 1.2-3. † 9:15 : Lik Nnyam 33.19. ‡ 9:17 : Lik Nnyam 9.16. § 9:20 : Lik Aisaya 29.16; 45.9.

“Binib bi kaa nan ye maanib na, m ga yin bi maanib. Ninibol ŋi maa nan gee ŋi na, m ga yin ŋi maanigeehm la.*

²⁶ Baah nan tuk bi ke baa ye maanib nin chee na, nima chee le bi ga yin bi ke min Uwumbɔr u fu na aabim.”†

²⁷ To, Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan len Israel yaab aabɔr; u nan len ke Israel yaab wiir ke nnyusakpem aatambol aah wiir pu na, le bi ponn ni, binib siib baanja ga ŋmar; ²⁸ ba pu? Uwumbɔr ga daa dulnyaa aanib aatafal, waah nan len pu na, kaan taan.‡ ²⁹ Ni bi ke Aisaya aah nan ki len pu na ke, “Uwumbɔr Mpɔɔnsakpiindaan yaa kaa ba gur timi yaabitiib siib kan, ti mɔmɔk ba ga kuln ke Sodom aatinj aanib ni Gomora aatinj aanib aah nan kuln pu na la.”§

Israel yaab ni tibɔnyaan ngbaan

³⁰ Nima pu na, ti ga len kinye? Binib bi kaa ye Juu yaab na aanimbil aa nan man ke Uwumbɔr len ke baabɔr ŋan. Dandana wee, baah gaa Yesu ki kii na, nima le Uwumbɔr len ke baabɔr ŋan. ³¹ Israel yaab aanimbil nan man ke bi li joo nkaal, aan Uwumbɔr len ke baabɔr ŋan. Bi mu aa nan ŋmaa joo mu; ³² ba pu? baa gaa Uwumbɔr

ki kii. Bi dak ke baatuln pu le Uwumbɔr ga len ke baabɔr ŋan. Bi yii Yesu Kristo le ki lir; ³³ bi gbeer lifaakuul li Uwumbɔr Aagbanj len laabɔr na ke,

“U di lifaakuul bil Sionn aatinj ni.

Binib ga gbeer li ki lir.

Le unii umɔk gaa u ki kii na aan ji inimɔɔn.”*

10

¹ Nnaabitiib, m mee Uwumbɔr tii maanib Israel yaab ke bi ŋmar. M ban kina le nsui mɔmɔk. ² M ga ŋmaa ŋa bi seeraa ke binimbil man Uwumbɔr aatuln pu. Bi mu aa bee u mbamɔm. ³ Baa nyi Uwumbɔr aah ŋa pu aan ki len ke binib aabɔr ŋan u chee na. Bi nan ban ke bi dii nkaal aan ki ŋmar, ki yii Uwumbɔr aah ŋa pu ki cha binib aabɔr ŋan u chee na. ⁴ Kristo fuu ni ke binib bi gaa u ki kii na aabɔr li ŋan. Naa ye ke baah dii nkaal pu na le cha baabɔr ŋan.

Uwumbɔr ban ke u gaa binib mɔmɔk lii

⁵ Moses nan ŋmee ke unii yaa kii nkaal aah mɔk pu na kan, Uwumbɔr ga len ke waabɔr ŋan. U nan ŋmee ke “Unii yaa ŋa nkaal aah mɔk pu na kan, u ga kan limɔfal.”*

⁶ Timi bi gaa Yesu ki kii na, Uwumbɔr len ke timi aabɔr ŋan. Nima pu le ti len ke, “Taa baa aabaa aasui ni ke, ‘Ŋmaa ga buen paacham u ti li joo ni

* 9:25 : Lik Hosea 2.23. † 9:26 : Lik Hosea 1.10. ‡ 9:28 : Lik Aisaya 10.22-23.

§ 9:29 : Lik Aisaya 1.9. * 9:33 : Lik Aisaya 8.14; 28.16. * 10:5 : Lik Liifai Yaab 18.5.

Kristo?' ⁷ ki taa baa ke, 'Ŋma ga buen bitekpiib do ki ti fikr Kristo nkun ni?' ⁸ Ti len ke, "Uwumbər aaliin aa daa aa chee. I bi aaməb ni, ni aasui ni." Iliin ngbaan le ti mooni ke aa gaa Yesu ki kii. ^{† 9} Aa yaa len binib aanimbil ni ke Yesu le ye Aadindaan, ki yaa ŋa naadii aasui ni ke Uwumbər fikr u nkun ni kan, aa ga ŋmar. ¹⁰ Ti gaa u ki kii tisui ni la, nima le Uwumbər len ke timi aabər ŋan. Ti len binib aanimbil ni ke ti gaa u ki kii, nima le ti ŋmar. ¹¹ Uwumbər Aagban len ke unii umək gaa u ki kii na aan ji iniməon. [‡] ¹² Binib bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na məmək kpaan la. Uwumbər le ye bi məmək Aadindaan, ki ŋa tinyoor sakpen ŋa binib bimək mee u ke bi ŋmar na pu. ¹³ Waagban len ke unii umək mee Uwumbər ke u gaa bi lii na kan ga ŋmar. §

¹⁴ Bi yaa kaa gaa u ki kii kan, bi ga ŋa kinye aan ki mee u ke u gaa bi lii? Bi yaa kaa ŋun waaliin kan, bi ga ŋa kinye aan ki gaa u ki kii? Unii yaa kaa mooni waaliin kan, bi ga ŋa kinye aan ki ŋun? ¹⁵ Uwumbər yaa kaa tun bi ke bi ti moon waaliin kan, bi ga ŋa kinye aan ki moon i? Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke, "Binib bi joo ni tibənyaan ti tii timi nsuudoon na, bi tii timi mpopiin pam."* ¹⁶ Tə, naa ye binib məmək le kii tii

tibənyaan ngbaan. Uwumbər aabənbr Aisaya nan baa ke, "Uwumbər, ŋma pak taah len pu na?"^{† 17} Tə, unii u gaa Kristo ki kii na, u ŋun waabər, nima le u gaa u ki kii. Unii u ŋun Kristo aabər na, unii ubaa le moon tibər ngbaan, nima le cha u ŋun.

¹⁸ Le m baa ke, "Israel yaab aa nan ŋun aa?" Mbaməon, bi ŋun. Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke,

"Bineel mu tee chaa dulnyaa wee məmək ni,
le kitiŋ kee məmək pu
ŋun."[‡]

¹⁹ M ki baa ke, "Israel yaab aa nan bee ee?" Bi bee. Njan Moses nan len ke Uwumbər len ke,

"M ga ŋa litimbol li kaa ye tibaa na tinyoor,
le ki cha nimi Israel yaab
li kpa lipiipoln li pu.

M ga ŋa litimbol li aanib ye bijərb na tinyoor,
le ki cha ni gee liŋuul bi
pu."§

²⁰ Aisaya mu nan kpa lipobil pam ki len ke Uwumbər len ke,

"Binib bi kaa chuun ban mi na kan mi la.
M di mbaa mək binib bi
kaa baa maabər na."*

²¹ Israel yaab ma kan, Uwumbər len baabər ke, "Iwiin məmək m kai ŋjaal ki yin binib bi yii mi kaa kii maaməb na."[†]

^{† 10:8} : Lik Ikaal 30.12-14. ^{‡ 10:11} : Lik Aisaya 28.16. ^{§ 10:13} : Lik Joel 2.32. * ^{10:15} : Lik Aisaya 52.7. ^{† 10:16} : Lik Aisaya 53.1. ^{‡ 10:18} : Lik Ilahn 19.4. ^{§ 10:19} : Lik Ikaal 32.21. * ^{10:20} : Lik Aisaya 65.1. ^{† 10:21} : Lik Aisaya 65.2.

11

Uwumbər aah ga san Israel yaab kinimbaak pu na

¹ Nima pu le m baa ke, “Uwumbər yii waanib Israel yaab aa?” Naa bi kina kpala. Min Pɔɔl mbaa ye Israel yaab aanii la. M ye Abraham aayaabil, ki ye Benjamins aanibol aanii la.

² Uwumbər aa yii waanib bi u nan lee bi njan na. Ni bee Uwumbər Aagban aah len Elaija aabər pu na. Elaija nan galn Israel yaab Uwumbər chee, ³ le ki bui ke, “Uwumbər, bi ku saabənabtiib, ki gbaa wii saatork aabimbin. Min baanja le gur saabənabtiib ponn ni. Le bi ban bi ku m mu.” ⁴ Uwumbər nan bui u kinye? U nan bui u, “M gur mbaa bijab ŋichur ŋilole bi kaa gbaan ki doon liwaal Baal na.” ⁵ Ni bi kina le dandana wee. Israel yaab ponn ni, binib siib baanja le ŋmar. Uwumbər lee bi waanimbaasaln pu. ⁶ Waah lee bi waanimbaasaln pu na kan, naa ye baatuln pu le u lee bi. Ni yaa ye baatuln pu kan, waanimbaasaln aan ki li ye linimbaasaln bamənn.

⁷ Kina kan, ni bi kinye? Israel yaab aah ban pu na, baa kan. Binib bi Uwumbər nyan bi na le kan. Bi gur na gaa biyil. ⁸ Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke, “Uwumbər chuu nyan nlan biyil ni ke binimbil taa woln, bitafal mu taa ŋun, ki nan saa dandana wee.”

⁹ Ubər David mu nan len ke,

“Cha baajikaar aajim kpaln gaawəb,

cha bi kan ntafadaan ki lir.

¹⁰ Cha binimbil li bəɔn, aan bi taa li waa,

ki cha bi kan falaa sakpen.”

¹¹ Nima pu le m baa ke: Juu yaab lir ke bi taa ki fii ii? Naa bi kina kpala. Baah lir na, nima le cha binib bi kaa ye Juu yaab na ŋmar, aan Juu yaab li kpa lipiipoln bi pu. ¹² Juu yaab nan yii Yesu, kaa ŋmar, nima le dulnyaa ni aanib bi kaa ye Juu yaab na kan tinyoor ki ŋmar. Juu yaab yaa nan ŋmar doo kan, nima le binib bi kaa ye Juu yaab na ga kan tinyoor ki jer baah nan kan pu na.

Binib bi kaa ye Juu yaab na aah ŋmar pu na

¹³ Tɔ, m ga len nimi bi kaa ye Juu yaab na chee tibər. Uwumbər aah tun mi ke m tuk nimi waabər na, le m pak lituln ngbaan; ¹⁴ ba pu? m ban ke maanibol Juu yaab kan naah ŋmar pu na, aan ki li ban ke bi mu ŋmar. ¹⁵ Uwumbər aah yii Juu yaab na, le u ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan kijətiik. U yaa ki gaa Juu yaab kan, ni ga li ye liməfal le ki tii binib. Nkun aan ki li joo bi.

¹⁶ Tɔ, bi yaa di njan aaboroboro tii Uwumbər kan, ni mək ke boroboro umək gur na mu ye uyoo la. Bi yaa di busub aanyaan tii Uwumbər kan, ni mək ke ibon mu ye uyaan la.

¹⁷ Uwumbər nan gaa gii

busunyaan aabon ibaa, le ki di timoor ni aasub aabon ki di toŋ bu pu. Juu yaab bi ke busunyaan na la. Nimi bi kaa ye Juu yaab na bi ke timoor ni aasub aabon na. Le Uwumbər chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn ni, ki di nimi koon Juu yaab ponn ni, ke ni yakr baanyoor, ni baawanyaan. ¹⁸ Nima pu na, ni taa li kpa kipupuk ke ni jer bi. Ni ga ŋa kinye ki li kpa kipupuk? Ni po ye ibon la. Naa joo inyaan, inyaan le joo nimi. Juu yaab pu le ni ŋmar, naa ye nimi pu le cha Juu yaab ŋmar.

¹⁹ Nibaakan, ni ga len ke, “Uwumbər chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn ni, ke u di timi koon bi ponn ni.”

²⁰ Ni ye mbamən, Juu yaab aah kaa gaa Yesu Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbər di bi lii. Nimi le gaa u ki kii. Nima le ni leŋ baaleleŋ. Ni taa li kpa kalmbaani. Ni li san Uwumbər. ²¹ U nan daa Juu yaab aatafal. Ni li nyi ke u ga ŋmaa daa ni mu aatafal. ²² Ni kan Uwumbər aah ŋan pu na, ki kan waah dar binib aatafal pu na. U dar binib bi kaa kii tii u na aatafal la, le ki ŋa nimi tiŋann. Ni yaa beenin dii u kan, u ga li beenin ŋani nimi tiŋann. Ni yaa kaa beenin dii u kan, u ga di ni mu lii la. ²³ Juu yaab mu yaa kpeln ki yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbər ga ki di bi toŋ waanib pu; u ga ŋmaa ŋa kina. ²⁴ Nimi bi kaa ye Juu yaab na, ni bi ke timoor ni aasub aabon na,

le Uwumbər gaa gii nimi ki di toŋ busunyaan pu, binib aah kaa ŋani pu na. Nima le naa pɔɔ u di Juu yaab, bi bi ke busunyaan aabon na, ki ki di toŋ busunyaan ngbaan pu.

Uwumbər aanimbaasaln

²⁵ Nnaabitiib, m ban ke ni bee tibɔɔrkaan tibaa, aan ki taa li dak ke ni kpa nlan sakpen. Juu yaab bibaa kpak tibɔnyaan tee la, ki ga kpak ti ki nan saa buyoonn binib bi kaa ye Juu yaab aan Uwumbər lee bi na ga ŋmar na. ²⁶ N-yoonn ngbaan le Juu yaab mɔmɔk mu ga ŋmar. Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke, “U gaal binib lir na ga nyan ni Sionn paacham,

ki nyan Jakob aayaabitiib aatunwanbir.

²⁷ Maah puu tipuur ti tii bi na le ye ke m ga nyan baatunwanbir bi chee.”

²⁸ Tɔ, baah yii Yesu aabɔnyaan tee na, bi ye Uwumbər aadim la. Nima le ni kan tinyoor ki ŋmar. Uwumbər mu nan lee bi; waah lee bi na, biyaaajatiib pu le u gee bi. ²⁹ Uwumbər yaa lee binib ki ŋa tinyoor ŋa bi pu kan, waan kpeln waalandak. ³⁰ Nimi bi kaa ye Juu yaab na, n-yaayoonn na, ni nan yii Uwumbər aamɔb. Le dandana wee u san nimi kinimbaak, Juu yaab aah yii u na pu. ³¹ Uwumbər aah san nimi kinimbaak pu na, nima le ga cha u san Juu yaab bi kaa gaa Yesu ki kii dandana wee na kinimbaak. ³² U len ke Juu yaab ni binib bi kaa

ye Juu yaab na məmək ye titunwanbirdam, aan u san bi məmək kinimbaak.

³³ Uwumbər kpa nlan ni mbaem sakpen. Ubaa aan ηmaa bee waah kpa sakpen pu na. Waah siin pu na, ubaa aan ηmaa bee ηitaa ηi pu u siin kina na. Ubaa aan ηmaa bee waah ηani pu na. ³⁴ Ni ηmee Uwumbər Aagbaη ni ke,

“Nma nyi Uwumbər aalan-dak?

Nma ga ηmaa tuk u waah ga ηa pu na?

³⁵ Nma tii u nibaa aan u giin tii u?”

³⁶ Tiwan nimək bi na, ni nyan ni u chee la. U cha tiwan məmək beenin bi. Tiwan məmək bi, ke ni pak u. Uma le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

12

Taah ga tun Uwumbər aat-uln pu na

¹ Nima pu na, nnaabitiib, Uwumbər aanimbaasaln pu le m gaη nimi, ni di nimi aawon tii Uwumbər, ki ηa kitork ki fu, ki bi chain, ki ga piir usui na. Nimina le ye naah ga li dooni u mbaməm pu na.

² Ni taa ki li bi ke dulnyaa wee aanib aah bi pu na. Kpeln nimi aalandak man aan ki kpeln nimi aabimbin. Nima le ni ga bee Uwumbər aah gee pu na. Ni ga bee naah ga ηa pu ki li bi mbaməm ki tun litunyaan ki piir usui na.

³ Tə, Uwumbər aah tii mi tininkpir pu na, nima le m bui unii umək bi ni ponn ni na, ke u taa li dak ke u ηan jer

waah ηan pu na. U li dak su-una, Uwumbər aah cha unii məmək tii u naadii pu na. ⁴ Ti kpa tiwon aawan ni wiir na tiwonbaan ponn ni la. Tiwon aawan məmək aatuln bi libaa libaa la. ⁵ Ti mu bi kina la. Ti wiir, le taah kpaan Kristo chee na, ti kpaan tiwonbaan. Ti məmək toη təb pu ke tiwon aawan aah toη təb pu pu na la. ⁶ Uwumbər tii timi Waafuur Nyaan aapiin ibaabaa ke i cha ti tun waat-uln libaabaa na. Waah tii timi pu na, cha ti tun kina man. Unii aapiin yaa ye ke u nabr Uwumbər aah len pu na kan, u len iliin ngbaan waah ηa naadii pu na. ⁷ Uken aapiin yaa ye Uwumbər aat-uln kan, u li tun lituln ngbaan. Uken yaa ηmaa mək binib Uwumbər aabər kan, u li mək bi. ⁸ Uken yaa ηmaa pəoni binib ataakpab kan, u pək bitaakpab. Uken mu yaa ηmaa tii bigiim kan, u li tii bi ki li kpa tibulchinn. Uken mu yaa ye Yesu aanib aaninkpel kan, utafal li bi bi ponn ni. Uken mu yaa ter binib baamukl ni kan, u li ter bi ki li kpa mpopiin.

⁹ Tə, ni li gee binib nisui ni. Ni li nan lituln li kaa ηan na, ki li gee lituln li ηan na. ¹⁰ Ni li gee təb mbaməm, ke mmaalbaan ni aanib aah gee təb pu na, ki li pak biken ki jer nibaa. ¹¹ Ni taa li san ligbanyakl man. Cha ninimbi li man Tidindaan aatuln pu, ¹² ki li kpa mpopiin nimi aamakl pu, ki li kpa limər falaa ponn ni, ki li mee

Uwumbər n-yoonn məmək,
 13 ki yakr nimi aawan tii
 Uwumbər aanib bilannina,
 ki chann bicham tichann.

14 Ni mee Uwumbər ke u
 ɲa tinyoor ɲa binib bi ɲani
 nimi falaa na pu. Ni bui bi
 ke, “Uwumbər ɲa tinyoor ɲa
 ni pu.” Ni taa sii bi. 15 Ni
 li kpa mpopiin binib bi kpa
 mpopiin na chee, ki li wii
 binib bi wii na chee. 16 Ni
 li kpaa kiməbaan man. Ni li
 jɔnni bigiim man, ki taa li kpa
 kalmbaani. Ni taa li dak ke ni
 kpa nlan sakpen.

17 Unii yaa ɲa si bakaa kan,
 taa teen u. Ni li ɲani ni ɲan
 na binib məmək aanimbil ni.
 18 Ni li pɔɔni nibaa man, ki li
 bi suuna binib məmək chee.
 19 Maanigeekaab, binib yaa
 ɲa nimi bakaa kan, ni taa
 teen bi. Cha Uwumbər le daa
 bitafal. Ni ɲmee Uwumbər
 Aagbaɲ ni ke Uwumbər len
 ke, “Min baanja le kpa nsan
 ke m daa binib aatafal. Min
 le ga teen bi.” 20 Ni ki
 ɲmee Uwumbər Aagbaɲ ni ke,
 “Nkon yaa joo saadin kan, tii
 u tijikaar u ji. Nnyunyuu yaa
 joo u kan, tii u nnyun u nyu.
 Aa yaa ɲa kina kan, inimɔɔn
 ga ku u.” 21 Unii yaa ɲa si
 bakaa kan, taa cha bakaa ng-
 baan nyan si. Cha tinann le
 nyan bakaa.

13

Kii bitinjoob aaməb

1 Ni ɲan ke binib məmək li
 keei baatin aayidam aaməb.
 Uyidaan ubaa aa bi ubaa pu
 see Uwumbər le cha u bi.
 Biyidam bi bi na, Uwumbər le
 nyan bi siin. 2 Nima pu na,

unii yaa yii waatin aayidam
 kan, u yii Uwumbər aah siin
 pu na la. Binib bi yii bi na ga
 kan ntafadaan. 3 Biyidam aa
 bi ke bi li faani binib bi tun
 lituln li ɲan na. Bi bi ke bi
 li faani binib bi tun lituln li
 kaa ɲan na la. Aa ban ke aa li
 kaar biyidam aa? Tun lituln
 li ɲan na, nima le bi ga pak
 si. 4 Bi ye Uwumbər aatutum
 ke bi biin aa pu la. Aa mu
 yaa tun lituln li kaa ɲan na
 kan, li san ijawaan. Bi kpa
 mpɔɔn ke bi daa aatafal. Bi
 ye Uwumbər aatutum ke bi
 daa binib bi tun lituln li kaa
 ɲan na aatafal. 5 Nima pu na,
 ni li keei nimi aatin aayidam
 aaməi, ki taa kan ntafadaan;
 nimi aalandak mu taa bii
 nimi.

6 Nima pu na, ni ɲan ke
 ni li pa lampoo mu. Bi ye
 Uwumbər aatutum bi u nan
 siin bi ke bi tun lituln ngbaan
 na la. 7 Nima pu na, ni li tii
 nimi aayidam baah ɲeer pu
 na. Ni li pa lampoo tii bilam-
 poogaab. Ni li pak binib bi
 ɲeer mpakm na, ki li nyuɲni
 binib bi ɲeer nnyun na.

Ngeehm

8 Ni taa li joo unii ubaa
 aapɔln. Naah joo tɔb aapɔln
 li na le ye ke ni li gee tɔb.
 Unii u gee binib na, u gbiin
 Uwumbər aakaal məmək la.
 9 Ba pu? ikaal məmək nyan
 ni nkaal mu len ke, “Aa li
 gee binib biken ke saah gee
 aabaa pu na” ni la. Ikaal
 i len ke, “Taa gɔr kidagook,
 taa ku binib, taa su kinaayuk,
 taa gee nnyamɔn paani binib,
 taa li ban biken aawan” na,
 ikaal ngbaan, ni ikaal i gur

na məmək nyan ni nkaal ng-baan ponn ni la. ¹⁰ Unii u gee binib na aa nani bi bakaa ubaa. Nima pu na, unii u gee binib na gbiin Uwumbər aakaal məmək aah len pu na la.

¹¹ Ni li nani kina man. Ba pu? n-yoonn mumina ye linimaln aayoonn la. Ni neer ke ni finn ngeen pu ki taa ki san ligbanyakl. Tidindaan aah ga gir ni bundaln na aan ki yunn. Le u ga nyan timi falaa məmək ponn ni. ¹² Naan yunn, kinyeek ga doo. Kitaak aawoln aa ki daa. Nima pu na, cha ti di cha mbəmbəən ni aatuln, aan ki li kpa mbimbinyaan mu neer nwiin na. ¹³ Cha ti li bi mbaməm, ke binib bi bi nwiin ni na aah bi pu na, ki taa li ye bidanyurb, ki taa nyu ndaan ki gbii, ki taa gər kidagook, ki taa nani yəl yəl aatuln, ki taa jaa kijaak, ki taa li kpa lipiipoln. ¹⁴ Ni li bi ke Tidindaan Yesu Kristo aah bi pu na, ki taa ki li nani nimi aabimbikpok aah ban pu na.

14

Taa galn aanjeen aato

¹ To, unii u gaa Yesu ki kii, ki mu aa bee waasan mbaməm na, ni gaa u man. Ni mu taa kpak u kinikpakpak waah joo beeni pu na pu. ² Ubaa ga pak ke tijikaar tibaa aa kə. Unii u kaa kee bee Yesu aasan mbaməm na ga li kə tinann. ³ Unii u kaa kə tijikaar tibaa na, u taa lik unii u kə tinann na fam. Unii u kə tinann na mu taa galn unii u kaa

kə tijikaar tibaa na; ba pu? Uwumbər gaa u mu la. ⁴ Aa ye nma ki galn uken aatutunn? U yaa sil kan, u sil ki tii uma ubaa Aadindaan la. U yaa ti ki lir kan, u lir ki tii uma ubaa Aadindaan la. Ni ye mbamən, u ga sil; ba pu? Uwumbər ga nmaa cha u sil.

⁵ Unii ubaa pak nwiin mubaa ki jer iken la. Ubaa mu len ke iwiin məmək kpaan la. Cha unii məmək li nyi waah dak pu na, ki li nani kina. ⁶ Unii u pak nwiin mubaa ki jer iken na, u pak mu ki tii Tidindaan la. Unii u kaa pak nwiin mubaa ki jer iken na, u nja kina ki tii Tidindaan la. Unii u kaa kə tijikaar tibaa na, u ji ti ki tii Tidindaan la; ba pu? u dooni Uwumbər le ki nin ji. Unii u kə tijikaar tibaa na, waa ji ti, ki tii Tidindaan, ki mu dooni Uwumbər. ⁷ Unii ubaa aa bi ubaa baanja pu, ubaa mu aakun aa ye uma baanja aabər. ⁸ Ti yaa bi kan, ti bi ke ti li pak Tidindaan la. Ti yaa kpo kan, ti kpo ke ti li pak Tidindaan la. Nima pu na, ti yaa bi, bee ti yaa kpo kan, ti ye Tidindaan yaab la. ⁹ Kristo nan kpo ki fikr nkun ni, ke u li ye binib bi kpo na, ni binib bi fu na mu Aadindaan la. ¹⁰ Sin, ba nja aa galn aana aabo? Sin, ba nja aa lik aana aabo fam? Ti məmək ga sil Uwumbər aanimbiin ni, le u ji timi tibər. ¹¹ Ni nmeee Uwumbər Aagban ni ke uma Uwumbər len ke,

“Ni ye mbamən, binib məmək ga dan nan gbaan

nnimbiin ni,
ki pak mi, ke min le ye
Uwumbər.”

¹² Nima pu na, ti məmək ga
tuk Uwumbər taah ɲa pu na.

*Taa gbii aana aabo pu
libuul*

¹³ Nima pu na, ti taa ki
galni tɔb. Ni li nyi ki taa leɲ
nina aabo Uwumbər aasan
ni. ¹⁴ Maah kpaan Tidindaan
Yesu chee na, le m sil bee ke
tiwan nibaa aa kɔ nibaa pu.
Unii mu yaa dak ke tiwan ni-
baa kɔ kan, ni kɔ u chee la.

¹⁵ Aa yaa ji tijikaar ti kɔ aana
aabo chee na, ki bii usui kan,
naa ye ke aa gee u le cha aa
ɲa kina. Kristo le nan kpo u
pu. Aa taa ɲa u fam saajikaar
pu. ¹⁶ Ni taa ɲani tiwan ni ga
cha binib bii nimi aasanyaana
na. ¹⁷ Uwumbər aanaan aa
ye tijikaar ni tiwanyukaan.
Mu ye mbimbinyaan, ni nsu-
udoon, ni mpopiin, Waafuur
Nyaan aah tii timi pu na la.
¹⁸ Unii u dii Kristo ki bi kina
na, u ga piir Uwumbər aasui.
Binib mu ga pak u.

¹⁹ Nima pu na, ni li
pɔɔni nibaa aan ki li kpaan
kimɔbaan, aan ki ter tɔb
ke ni dii Uwumbər aasan
mbaməm. ²⁰ Ni taa bii
Uwumbər aatuln tijikaar pu.

Tijikaar tibaa aa kɔ. Aa mu
yaa ji tijikaar ti ga bii uken
aasui na kan, nima le aa ɲan.

²¹ Ni ɲan ke aa taa kiir aana
aabo Uwumbər aasan ni; ni
taa ɲmɔ kitork aanann, ki taa
nyu ndaan, ki taa ɲa tiwan
nibaa ni ga cha aana aabo
tun titunwanbir ki lir na.

²² Aa yaa kɔ tijikaar tibaa,
bee aa yaa kaa kɔ tibaa kan,

cha ni li bi aa ni Uwumbər
chee. Unii u ji tijikaar ti ɲan
u chee na, kaa galni ubaa na,
u kpa mpopiin la. ²³ Unii u ji
tijikaar, kaa pak ke ti ɲan na,
waabər bii la; ba pu? waa ɲa
naadii ke ni ɲan. Unii yaa kaa
pak ke tiwan ɲan, ki ɲa ni kan,
ni ye titunwanbir la.

15

*Li pak aaneen aatɔ ki jer
aabaa*

¹ Timi bi gaa Yesu ki kii
mbaməm na, ni ɲan ke ti li
ji limər, ki ter binib bi kaa
gaa u mbaməm na, ki taa
ɲani tibaa aageehn baanja.

² Cha ti məmək aatafal li bi
tinaabitiib ponn ni, aan ki
ter bi, bi dii Uwumbər aasan
mbaməm. ³ Kristo aa nan
ban ke u li ɲani uma ubaa
aageehn. Ni ɲmee Uwumbər
Aagban ni ke, “Nisiibil ɲi ye
sin yee na choo min chee
la.”

⁴ Tiwan nimək ɲmee
Uwumbər Aagban ponn ni
na, ni ɲmee ke ti bae ni
la. Waagban pɔɔni timi
aataakpab, ki ter timi ti li
kpa limər, ki tii timi limakl.

⁵ Uwumbər u tii timi limər,
ki pɔɔk timi aataakpab na tii
nimi kimɔbaan Yesu Kristo
aah ban pu na, ⁶ aan ni
məmək li kpaan kimɔbaan
ki nyuɲ Uwumbər, u ye
Tidindaan Yesu Kristo aate
na.

*Binib bi kaa ye Juu yaab na
mu ɲun tibɔnyaan ngbaan*

⁷ Ni gaa tɔb ke Kristo aah
nan gaa nimi pu na, aan ki
nyuɲ Uwumbər man. ⁸ M
tuk nimi la, Kristo nan ter

Juu yaab ki gbiin Uwumbør aah nan puu tipuur tii biyaajatiib pu na, ki mæk ke Uwumbør len mbamøn la,⁹ ki cha binib bi kaa ye Juu yaab na mu nyuŋ Uwumbør waanimbaasaln pu, ke naah ŋmee waagban ponn ni ke,
 “M ga doon si binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni,

ki gaa ilahn ki pak si.”

¹⁰ Uwumbør ki len ke,

“Nimi bi kaa ye Juu yaab na, ni li kpa mpopiin Uwumbør aanib chee,”

¹¹ ki ki len ke,

“Nimi bi kaa ye Juu yaab na, ni mømæk pak Uwumbør man.

Ŋninibol mømæk, li pak u mbamøm.”

¹² Uwumbør aabønabr Aisaya mu nan len ke,

“Jese aayaabil ga fuu ni.

Uwumbør ga tii u mpøøn u li ye

binib bi kaa ye Juu yaab na aayidaan.

Le bi ga gaa u ki kii.”

¹³ Uwumbør tii timi limakl la. Naah gaa u ki kii pu na, u gbiin nimi mpopiin ni nsuudoon mømæk. Nima le ni ga li kpa limakl sakpen, Waafuur Nyaan aapøøn pu.

Naah ŋa pu aan Pøøl ŋmee kina na

¹⁴ Nnaabitiib, m nyi nsui ni ke nimi aabimbin ŋan pam. Ni bee Uwumbør aaliin mbamøm, ki ga ŋmaa sur tøb.

¹⁵ Tø, m mu aah ŋmee kigban kimina tii nimi na, m kpa lipobil ki teer nimi tibør tibaa

pu; ba pu? Uwumbør san mi kinimbaak,¹⁶ ki ŋa mi Yesu Kristo aatutunn ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Uwumbør aabønayan, ki di bi tii Uwumbør, ke kitorak na. Waafuur Nyaan le ŋa bi chain ke bi piir usui.¹⁷ Maah tun lituln tii Uwumbør na, le m ga ŋmaa li kpa kipupuk Yesu Kristo pu.¹⁸ M ban m tuk nimi Kristo aah cha m tun lituln pu na la. Maan len biken aatuln pu. U cha m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na waabør ki tun lijinjiir aatun, ke bi kii waamøb.¹⁹ Uwumbør Aafuur Nyaan aapøøn pu le m tun lijinjiir aatun, ke bi bee waah kpa mpøøn pu na. Kina le m mooni Kristo aabønayan mømæk Jerusalem ponn ni, ki di ti saa Ilirikum aatiŋ ni.²⁰ Nnimbil nan man ke m moon Kristo aabønayan tee, binib aah kaa kee ŋun ti pu nin chee na. Maa nan ban m buen biken aah puen moon ti nin chee na.²¹ Ba pu? ni ŋmee Uwumbør Aagban ponn ni ke,

“Binib bi kaa kee ŋun waabør na,
 bi ga ŋun, ki bee taatataa.”*

Pøøl aah ŋa nlandak ke u mann Rom yaab pu na

²² Tø, maah ban m moon tibønayan tee nima chee na, nima pu le maa kee kan nsan ke m dan ni chee.²³ Ŋjibin pam aakaasisik ni, le nnimbil man ke m dan ni chee. Maah kaa ki kpa lituln do chee na

* 15:21 : Lik Aisaya 52.15.

na, m ban ke m dan ni chee dandana wee la. ²⁴ M yaa cha Speenn aatiŋ ni kan, m ban ke m dii ni chee, ki nan mann nimi, ki yunn ni chee siib, aan ki li kpa mpopiin. Nima kan, ni ga ŋmaa ter mi m buen Speenn aatiŋ ni. ²⁵ Dandana wee, m cha Jerusalem m ti tii Uwumbɔr aanib bi bi nima na ŋimombil la. ²⁶ Ba pu? Yesu aanib bi bi Masedonia aatim ni, ni Akaya aatim ni na, nan too ŋimombil baageehn pu ki di ŋa ŋhaal ni, ke m ti di tii Uwumbɔr aanib bi ye bigiim na Jerusalem ponn ni. ²⁷ Ni ye mbamɔn la, baageehn pu le bi nan tii bi. Ni ŋan ke bi tii bi; ba pu? tibɔnyaan tee nan nyan ni Jerusalem aanib chee le ki fuu ni bi chee. Nima le ni ŋan ke bi mu tii bi ipiin. ²⁸ M yaa fuu Jerusalem ki ti tii bi ipiin ngbaan kan, m ga nyan nima chee, ki dii ni chee, le ki nin buen Speenn aatiŋ ni. ²⁹ M nyi ke m yaa fuu ni ni chee kan, Kristo ga ŋa tinyoor sakpen ki ŋa ti pu.

³⁰ Nnaabitiib, Tidindaan Yesu Kristo pu, ni Uwumbɔr Aafuur Nyaan aageehn pu, m gaŋ nimi ke ni li mee Uwumbɔr linimaln ki tii mi, ³¹ ke u biin m pu, aan Judea aatiŋ aanib bi kaa gaa Yesu ki kii na taa ku mi, ki mee u ke maah ga tii Uwumbɔr aanib ipiin i na, i ga li mɔ bi. ³² Ni yaa mee Uwumbɔr kina tii mi aan u yaa kii kan, m ga fuu ni ni chee, ki ga li kpa mpopiin. Le m ni nimi aataakpab ga pɔɔk. ³³ Uwumbɔr u tii timi nsuudoon na li bi ni mɔmɔk

chee. Amii.

16

Pɔɔl ubaa aadoon

¹ Tɔ, m ban ke ni gaa tina aabo Fiibi. U ye upii u ter Yesu aanib bi bi Senkrea aatiŋ ni na la. ² U nan ter binib pam ki ter m mu. Nima na, ni mu gaa u Tidindaan pu, naah ŋeer Uwumbɔr aanib pu na, ki li ter u waah ga li ban pu na.

³ Ni doon Prisila ni uchal Akuila tii mi. Bi ye maatu-tuŋeer tiib Yesu Kristo aatuln ponn ni la. ⁴ M pu le bi mɔmɔk ba ga kpo. Nima le m dooni bi. Naa ye mi baanja le dooni bi. Yesu aanib bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk mu dooni bi. ⁵ Ni doon Yesu aanib bi kuuni bido na.

Ni doon nɔɔ Epanetus, u m gee u na, ki tii mi. Uma le puen gaa Kristo ki kii, Asia aatiŋ ni. ⁶ Ni doon Mari tii mi. U nan tun lituln pam ki ter nimi. ⁷ Ni doon nnaabitiib Andronikus ni Junia. Bi nan bi kiyondiik ni m chee. Bi kpa liyimbil Yesu aakpambalb chee, ki nan puen mi ki gaa Kristo ki kii.

⁸ Ni doon nɔɔ Ampliatuŋ tii mi. M gee u sakpen Tidindaan pu la. ⁹ Ni doon nɔɔ Ubanus tii mi, u ye timi aatu-tuŋeer Kristo aatuln ponn ni. Ni doon Stakis u m gee u na ki tii mi, ¹⁰ ki doon Apeles, u nyan ntɔŋ Kristo pu na, ki doon Aristobulus aachiln ni aanib, ¹¹ ki doon nna aabo Herodionn, ki doon Nasisus aachiln ni aanib bi dii Tidindaan na.

¹² Ni doon Traifina ni Traifosa bi tun lituln tii Tidindaan na, ki doon tina aabogeehn Pesis u tun lituln pam tii Tidindaan na, ¹³ ki doon Tidindaan aanibamənn Rufus, ni una u kpaln m mu aana na, ¹⁴ ki doon Asinkritus ni Flegonn, ni Hemes, ni Patrobas, ni Hemas, ni tinaabitiib bi bi bi chee na, ¹⁵ ki doon Filologus, ni Julia, ni Nereus ni uninkpan, ni Olimpás, ni Uwumbər aanib bimək bi bi chee na.

¹⁶ Ni li dooni təb mbaməm.*
Yesu Kristo aanib bi bi nipepel məmək ni na dooni nimi.

Kookoo aasurm

¹⁷ Nnaabitiib, m gan ni nimi ke ni li nyi binib bi jaani nimi ki cha ni lir, ki kpak naah nan bae Uwumbər aabər ti na. Ni nya bi chee man. ¹⁸ Binib bi bi kina na aa dii Tidindaan Yesu Kristo. Bi dii bima bibaa aasui aah ban pu na la. Bi kpa mməməənn ki nmanni bininyaam. ¹⁹ Nimi ma kan, binib məmək nyi naah kii Yesu Kristo aaməb pu na. Nima le m kpa ni pu mpopiin sakpen. M ban ke ni li kpa nlan ki li tun lituln li njan na, ki li bi chain, ki taa li tun lituln li kaa njan na. ²⁰ Naan yunn, le Uwumbər u tii timi nsuudoon na, ga cha ni di nitaa taa kinimbəŋ pu.

Tidindaan Yesu Kristo njan tinyoor njan ni pu.

²¹ Timoti, u ye maatutunjeer na dooni nimi. Nnaabitiib Lusius, ni Jasonn, ni Sosipata mu dooni nimi.

²² Min Tesius u nmeə kigban kee tii Pəəl na, m mu dooni nimi Tidindaan pu.

²³ Gayus u chann m ni Yesu aanib məmək tichann na, u mu dooni nimi. Erastus, u joo kitin kee aamombil na, u mu dooni nimi. Tina aabo Kəətus mu dooni nimi.

[²⁴ Tidindaan Yesu Kristo njan tinyoor njan ni məmək pu. Amii.]

Kookoo aapak aameel

²⁵ Cha ti nyun Uwumbər. U kpa mpəənn ke u cha ni sil mbaməm. Maah mooni Yesu Kristo aabənyaan ti na le len kina. Ti ye tibəbərkaan ti kpiir na la. N-yaayoonn na ti nan bər la. ²⁶ Dandana wee, ti nyan mpaan pu. Uwumbər aabənbətiib nan nmeə ti waagban ni. Uwumbər, u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le siin ke ninibol məmək njan tibənyaan ngbaan, aan ki bee, ki tii u naadii, ki kii waaməb.

²⁷ Uwumbər baanja le kpa nlan. Ubaa aa ki bi. Uma le yeh mpakm Yesu Kristo pu, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

* **16:16** : Bi nan nmeə ke: Moor təb aatakpan ni mbimbin mu bi chain na.

Njan aagban̄ ki Pɔɔl ηmee ki tii KORINT YAAB na

¹ Min Pɔɔl u Yesu Kristo yin mi ke m le ye waakpambal, Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Sosenes le ηmee kigban̄ kee ² tii Uwumbɔr aanib bi bi Korint aatin̄ ni na. Uwumbɔr Aafuur Nyaan ηa nimi bininyaam Yesu Kristo pu, ki yin nimi ke ni li ye waaninyaam, ni binib bimɔk yin Tidindaan Yesu Kristo aayimbil ntim mɔmɔk ni na. U ye Bidindaan, ni ti mu Aadindaan.

³ Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu ki tii nimi nsuudoon.

Tinyoor ti bi Yesu Kristo ni na

⁴ N-yoonn mɔmɔk m dooni Maawumbɔr ni pu. Waah ηa nimi tin̄ann Yesu Kristo pu na, le m dooni u. ⁵ U pu, ni kan Uwumbɔr aanyoor tiwan mɔmɔk ponn ni, ki nyi waabɔr, ki ηmaa len ti mbamɔm. ⁶ Ba pu? taah nan tuk nimi Kristo aabɔr na, ni gaa ti mbamɔm. ⁷ Nima pu na, naa lann Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin mubaa, ki bi ki kii bundaln̄ Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni na. ⁸ U mu ga pɔɔl nimi aataakpab waasan wɔb, ni taa li kpa taani Tidindaan Yesu Kristo aataak daal. ⁹ Uwumbɔr ηani waah len pu na la. U yin nimi ke ni ni Ujapɔɔn Tidindaan

Yesu Kristo li kpaan kijɔtiik ni tɔb.

N-yakr mu bi Yesu Kristo aadidiliib ponn ni na

¹⁰ Nnaabitiib, m gan̄ nimi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu ke ni mɔmɔk li ηun tii tɔb, aan kinikpakpak taa li bi nikaasisik ni; ni li kpa kimɔbaan, ki li kpaan nlandak mubaa. ¹¹ Nnaabitiib, Kloe aachiln̄ ni aanib tuk mi ke kinikpakpak bi nikaasisik ni. ¹² Maah len pu na le ye ke ubaa len ke u dii Pɔɔl la, uken mu len ke u dii Apolos la, uken mu len ke u dii Piita la, uken mu len ke u dii Kristo la. ¹³ Kristo yakr la aa? Bi kpa min Pɔɔl ndɔpuinkoo pu ki tii nimi ii? Bi muin nimi nnyun ni Pɔɔl aayimbil ni la aa?

¹⁴ M dooni Uwumbɔr ke maa muin ni ponn ni ubaa nnyun ni, see Krispus ni Gayus baan̄ja. ¹⁵ Nima pu na, ubaa aan ηmaa len ke bi muin nimi nnyun ni maayimbil ni.

¹⁶ M muin Stefan̄as aachiln̄ ni aanib mu nnyun ni. M mu aa ki teer ke m muin unii uken kpee. ¹⁷ Ba pu? Kristo aa tun ni mi ke m nan muin binib nnyun ni. U tun ni mi ke m nan tuk bi waabɔnyaan ngbaan la. Naa ye ke m di binib aalan le tuk bi. M yaa ba ηa kina kan, ni ba ga cha Kristo aah kpo ndɔpuinkoo pu na ηa yɔli.

Yesu Kristo le ye Uwumbɔr aapɔɔn, ni waalan

¹⁸ Binib bi ga kuln̄ na, ti yaa tuk bi ke Kristo nan kpo ndɔpuinkoo pu ki tii bi kan,

ni bi ke kijørk aaliin na le ki tii bi. Ni mu ye Uwumbør aapøon le ki tii timi bi ηmar na. ¹⁹ Ni ηmee Uwumbør Aagban ponn ni ke uma Uwumbør bui ke,*

“M ga cha bilankpalb aalan bee yøli,
m ga yii binibiwolm aalan.”

²⁰ Bilankpalb bi la? Binibiwolm mu bi la? Dandana aanib bi kpak kinikpakpak na mu bi la? Uwumbør cha dulnyaa wee aalan ηa yøli.

²¹ Uwumbør u kpa nlan na len ke dulnyaa wee aalan aa ηmaa cha binib bee u. Nima pu na, u gaa binib bi gaa Yesu ki kii na lii, kijørk aabør ti ti joo tuk binib na pu. Waageehn le na. ²² Juu yaab ban ke bi kan lijnjiir aawan, le ki nin gaa Yesu ki kii, Griik yaab mu ban nlan. ²³ Le ti tuk bi Kristo aah kpo ndøpuinkoo pu ki tii bi pu na. Ni ye liηuul aabør le ki tii Juu yaab, ki ye kijørk aabør ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu. ²⁴ Tø, Kristo le ye Uwumbør aapøon ni waalan ki tii binib bi u yin bi na, bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mu. ²⁵ Ba pu? Uwumbør aajørk kpa nlan jer binib aalan, le waagiin mu kpa mpøon jer binib aapøon.

²⁶ Nnaabitiib, teer naah nan bi pu buyoonn Uwumbør yin nimi na. Ni ponn ni, naa ye binib pam le nan kpa nlan, naa ye binib pam le nan ye mpøondam, naa ye binib

pam le nan ye mpøon aamaal ni aanib. ²⁷ Uwumbør nyan binib bi ye bijørb dulnyaa ni aanib aanibil ni na, le ki tee cha binib bi kpa nlan na ji inimøon. U nyan binib bi ye bigiim dulnyaa ni aanib aanibil ni na, le ki tee cha bipøondam ji inimøon. ²⁸ U nyan bigiim, ki nyan binib bi ye fam binib aanibil ni na, ki nyan binib bi kaa ye nibaa binib aanibil ni na mu, aan ki ηa binib bi kpa ipøon na yøli. ²⁹ U ηa kina ke unii ubaa taa li kpa kipupuk ubaa pu uma Uwumbør chee. ³⁰ Uwumbør cha ni ni Yesu Kristo kpaan la, ki cha u ye timi aalan. Yesu pu, le u len ke timi aabør ηan, ki ηa timi waaninyaam, ki gaa timi lii. ³¹ Nima pu na, ni li ηani naah ηmee Uwumbør Aagban ponn ni pu na ke, “Unii umøk ban u li kpa kipupuk na, u li kpa kipupuk Uwumbør pu.”†

2

Baah kpa a Yesu Kristo ndøpuinkoo pu pu na aabør

¹ Nnaabitiib, nima pu na, maah nan dan nan tuk nimi Uwumbør aabør na, maa nan di mmømøon ni binib aalan le tuk nimi. ² Ba pu? maa nan ban m dakl tibør tibaa nikaasisik ni see Yesu Kristo aabør, ni waah kpo ndøpuinkoo pu pu na aabør. ³ Maah nan bi ni chee na, m nan ye udabur la. Ijawaan pu, le nwon nan gbaa. ⁴ M nan joo Uwumbør aaliin tuk nimi, kaa nan joo mmømøon

* 1:19 : Lik Aisaya 29.14. † 1:31 : Lik Jeremia 9.24.

ni binib aalan tuk nimi. M nan tuk nimi Uwumbør aaliin ki mæk nimi Waafuur Nyaan aah kpa mpɔɔn pu na; ⁵ ba pu? m nan ban ke ni gaa Yesu ki kii Uwumbør aapɔɔn pu, ki taa li ye binib aalan pu.

Uwumbør aalan

⁶ Tɔ, ti len nlan aabør ki tuk binib bi chikr Uwumbør aabør wɔb na. Nlan ngbaan mu aa ye dulnyaa aalan, ki mu aa ye dulnyaa wee ni aabørb aalan. Dulnyaa wee ni aabørb aapɔɔn bi bar la. ⁷ Ti len Uwumbør aabɔbørkaan aalan mu nan bør na aabør la. Uwumbør aah kaa nan kee naan dulnyaa wee na, u nan dakt nlan mue, ke ti mu ji waamɔɔn.

⁸ Dulnyaa wee ni aabør ubaa aa nyi nlan ngbaan. Bi yaa ba nyi kan, baa ba ga kpa Tidindaan u yeh tiwan mɔmæk na ndɔpuinkoo pu.

⁹ Ni ηmee Uwumbør Aagban ni ke,

“Tiwan ni binib aanimbil aa kee kan ni,
bitafal mu aa kee ηun ni pu,
aan baalandak aa kee dakt naabør na,
nima le Uwumbør ηa tii binib bi gee u na.”*

¹⁰ Le Uwumbør cha Waafuur Nyaan kpiir tiwan ngbaan mæk timi. Ba pu? Nfuur Nyaan ngbaan nyi tiwan mɔmæk, ki nyi Uwumbør aasui ni aabør mu. ¹¹ Unibɔn ma kan, ubaa aa nyi usui ni aabør. Waawiin mu bi u ni na baanja le nyi. Kina pu na, ubaa aa nyi Uwumbør aasui ni aabør, Uwumbør Aafuur

Nyaan baanja le nyi. ¹² Naa ye dulnyaa wee aabimbin le ti gaa. Uwumbør Aafuur Nyaan le ti gaa, aan ki bee tiwan ni Uwumbør tii timi, waabulchinn pu na.

¹³ Tibør ngbaan le ti joo tuk binib. Naa ye iliin i binib aalan mæk timi na, le ti joo tuk bi. Ti joo iliin i Uwumbør Aafuur Nyaan mæk timi na la. Ti joo Uwumbør Aafuur Nyaan aaliin le tuk binib Waafuur Nyaan aabør. ¹⁴ Unii u kaa kpa Uwumbør Aafuur Nyaan na, u yii Nfuur Nyaan aabør, ki dak ke Nfuur Nyaan aabør ye kijørk aabør la. Uwumbør Aafuur Nyaan le cha binib bee mu aabør. Nima pu na, unii u kaa kpa Uwumbør Aafuur Nyaan na aa ηmaa bee mu aabør. ¹⁵ Unii u kpa Uwumbør Aafuur Nyaan na nyi tibør mɔmæk, le unii ubaa aan bee udaan ngbaan aabimbin. ¹⁶ Nma nyi Uwumbør aalandak? Nma ga ηmaa mæk u waah ga ηa pu na? Timi le kpa Kristo aalandak.

3

Uwumbør aatutum aabimbin

¹ Nnaabitiib, maa ηmaa len ni chee ke maah ga len binib bi kpa Uwumbør Aafuur Nyaan na chee pu na. M len ni chee ke maah ga len binib bi dii dulnyaa aasan na chee pu na la. Ni laa ye mbipɔm le Kristo aasan ponn ni. ² Mbipɔm ηaa libiil la. Baa ηmaa ηmɔ tinann. Kina le cha

* 2:9 : Lik Aisaya 64.4.

m nan tuk nimi iliin i diin na. Ba pu? naa nan kee ηmaa beer iliin i pɔɔ na. Dandana wee naa kee nin bee. ³ Ba pu? ni laa beenin bi ke binib bi dii dulnyaa aasan na la. Ni ponn ni bibaa kpa lipiipoln ki kpak tɔb kinikpakpak. Nima le mɔk ke ni dii ke dulnyaa aanib aah dii pu na, ki ηani ke dulnyaa yaab na. ⁴ Ubaa yaa len ke u dii Pɔɔl, le uken mu yaa len ke u dii Apolos kan, naa naahn dulnyaa yaab aa?

⁵ Nma ye Apolos? Nma ye Pɔɔl? Ti po ye Uwumbɔr aatum bi ter nimi ke ni gaa Yesu ki kii na la. Ti mɔmɔk tun lituln li Uwumbɔr tii timi ke ti tun na la. ⁶ Min le bun tijikaar, le Apolos ηani nnyun; Uwumbɔr le cha ti punni ki muuni. ⁷ Nima na, unii u bun na, ni unii u ηani nnyun na, aa ye nibaa. Uwumbɔr u cha ti punni ki muuni na, uma le ye u nyuun na. ⁸ Unii u bun na, ni unii u ηani nnyun na kpaan la. Uwumbɔr ga tii unii mɔmɔk waapar, waat-uln aah ηeer pu na. ⁹ Ba pu? ti ni Uwumbɔr kpaan le ki tun lituln. Ni bi le ke Uwumbɔr aasaak na. Ni bi le ke Uwumbɔr aadiik na.

¹⁰ Uwumbɔr aah ter mi pu na, le m ye kidiik aatotoor aaninkpel u kpa nlan, ki maa kidiik ngbaan aadinyikl na. Le bi mu paa na maa li pu. Unii mɔmɔk li nyi waah ga ηa pu ki maa lidinyikl ngbaan paab na. ¹¹ Yesu Kristo le ye lidinyikl li bi maa na. Ubaa aa ηmaa maa lidinyikl liken.

¹² Bibaa ga di salmaa, bibaa tikunabr, bibaa ηitakpanyaan maa kidiik ngbaan; bibaa mu ga di idɔ, bibaa timoor, bibaa ηikak, ki maa. ¹³ Binib mɔmɔk aatuln ga nan nya mpaan pu. Bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, liyaadaal ngbaan ga mɔk baatuln aah ye pu na. Liyaadaal ngbaan mmii aataak daal le na. Mmii ngbaan ga tɔη lik binib mɔmɔk aatuln aah bi pu na. ¹⁴ Binib mɔmɔk aah maa lidinyikl paab pu na, mmii yaa kaa gaa kan, bi ga kan baatuln aapar. ¹⁵ Mmii ngbaan yaa gaa unii aah maa pu na kan, waan kan waatuln aapar. Uma ubaa ga ηmar, ki ga li bi ke unii u ηmar mmii ni na.

¹⁶ Naa nyi ke ni ye Uwumbɔr aadiik aa? Naa nyi ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan bi ni ni ii? ¹⁷ Unii yaa bii Uwumbɔr aadiik kan, Uwumbɔr ga bii udaan ngbaan. Ba pu? Uwumbɔr aadiik bi chain la. Nimi le ye kidiik ngbaan.

¹⁸ Ni taa ηmanni nibaa. Unii yaa bi nikaasisik ni ki dak ke u kpa dulnyaa wee ni aalan kan, cha u di nlan ngbaan lii, aan ki kan Uwumbɔr aalan. ¹⁹ Ba pu? dulnyaa wee ni aalan ye kijɔrk le Uwumbɔr chee. Ni ηmee Uwumbɔr Aagban ni ke, “U chur bilankpalb baalan ni,” ²⁰ ki ki ηmee ke, “U nyi bilankpalb aalandak, ke i ye yɔli la.”* ²¹ Nima pu na, ubaa taa li kpa kipupuk binib pu. Tiwan mɔmɔk ye

* 3:20 : Lik Ilahn 94.11. † 3:22 : Siifas ye Piita aayimbil liken la.

nimi yaan la. ²² Min Pɔɔl, ni Apolos, ni Siifas,[†] ni dulnyaa wee, ni limɔfal, ni nkun, ni tiwan ni bi dandana na, ni tiwan ni ga li bi n-yoonn mu choo na mɔmɔk ye nimi yaan la. Ni mu ye Kristo yaab la. ²³ Kristo mu ye Uwumbɔr yoo la.

4

Yesu Kristo aatutum aabimbin

¹ Ni ɲan ke ni bee ke ti ye Kristo aatutum la. Uwumbɔr di waabɔbɔrkaan ɲa tɲaal ni ke ti di tuk binib. ² Bi yaa di tiwan ɲa unii aɲaal ni kan, ni ɲan ke u ɲa ni mbamɔm. ³ Mma kan, nimi, bee dulnyaa ni aanib yaa ji mi tibɔr kan, ntafal aa bi ni ni. M mu aa ji mbaa tibɔr. ⁴ Maa nyi tiwan nibaa nsui ni aan naa ɲan. Nimina mu aa mɔk ke maabɔr ɲan Uwumbɔr chee. Tidindaan le ye u ji mi tibɔr na. ⁵ Nima pu na, ni yaa kaa kee ɲeer kan, ni taa ji unii ubaa tibɔr; see Tidindaan nan gir ni. Uma le ga kpiir tiwan ni bɔɔ mbɔmbɔɔn ni na, ki kpiir unibɔn mɔmɔk aalandak. Liyaadaal ngbaan kan, Uwumbɔr ga pak binibamɔm mɔmɔk.

⁶ Nnaabitiib, maah len pu na, m len ɲaɲ m ni Apolos aabɔr, ke m ter nimi la. M ban ke ni dii Uwumbɔr Aagbar aah len pu na. Ni taa li kpa kipupuk ubaa pu ki lik uken fam. ⁷ Nɲa ɲa si le aa jer uken? Saah kpa ni na, naa ye Uwumbɔr le tii si ii? Uwumbɔr aah tii si na, ba ɲa

aa kpa kipupuk ke uma le aah kaa tii si na?

⁸ Ni dak ke ni puun kan tiwan bab a, ki ye bipɔɔndam, ki kpaln bibɔrb, ki cha timi a. Ni yaa ba sil ye bibɔrb aan ti mu li ye bibɔrb ni chee kan, ni ba ga li mɔ timi. ⁹ Ba pu? m dak ke Uwumbɔr ɲa timi waakpambalb puwɔb yaab. Ti naahn bijab bi, bi ga ku bi binib aanimbil ni na la. Ti ye lijɲjiir aawan le dulnyaa wee ni. Ti ye lijɲjiir aawan, binib ni Uwumbɔr aatuuntiib aanimbil ni. ¹⁰ Kristo pu, ti ye bijɔrb la; le nimi ye bilankpalb Kristo aasan ni. Ti ye bigiim la; le nimi ye bipɔɔndam. Ni kan nnyun binib chee; le tima ye fam bi chee. ¹¹ Nkon le joo timi, nnyunyuu mu joo timi, le ki nan saa dandana wee. Ti peeni tiwanchar la. Le binib gbaa timi. Taa kpa taah ga li koo nin chee na. ¹² Ti tun lituln linimaln, ki joo timi aɲaal imina le ki tun. Binib seei timi la, le ti bui bi ke, “Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa ni pu.” Bi ɲani timi falaa la, le ti ji limɔr. ¹³ Bi bii timi la, le ti len bi imɔliinyaan. Bi ɲani timi ke dulnyaa aajɔɲ, ni litapuln pu aabir na la, le ki nan saa din.

¹⁴ Maa ɲmee tibɔr ngbaan m jinn nimi inimɔɔn. M ban m sur nimi ke maabigeehm na la. ¹⁵ Ba pu? ni yaa kpa bimɔmɔkb ɲichur kipiik Kristo aasan ni kan, ni kpa te ubaa baanja la. Min le ye nite. Kinye? maah nan tuk nimi tibɔnyaan tee na, le m kpaln nite Yesu Kristo aasan

ni. ¹⁶ Nima pu na, m gan̄ni nimi, ni li dii ke maah dii pu na. ¹⁷ Nima le m ga cha Timoti dan ni chee. U ye maabogeehn Tidindaan aasan ni, ki bi mbaməm. U ga teer nimi maah dii Kristo aasan pu na, ki ga teer nimi ke m tuk Kristo aanib bi bi n̄ipepel məmək ni na ke bi mu dii kina.

¹⁸ Ni ponn ni bibaa kpa kalmbaani, ki dak ke maan dan ni chee. ¹⁹ Tidindaan yaa kii kan, m ga dan ni chee dan-dana wee, ki nan bee binib bi kpa kalmbaani na aabimbin. Maan lik baaliin. M ga lik ke Uwumbər aapəon bi bi chee aan mu aa bi. ²⁰ Uwumbər aanaan aa ye iliin. Mu ye mpəon la. ²¹ Ni ban ke m dan ki li joo ni n̄tafadaan, aan ni ban ke m dan ki li joo ni n̄geehm aaliin ni nsuudoon la?

5

Kininsun̄ ki bi nikaasisik ni na

¹ Tə, bi tee len ke kininsun̄ aatun bi nikaasisik ni, ke ni ponn ni ubaa gaa ute aapuu. Hali binib bi kaa dii Uwumbər aasan na aa n̄ani kina. ² Nimi n̄ani kina la, ki mu kpa kalmbaani. Ba n̄a naa bii nisui? Ni n̄an ke ni nyan unii u n̄a kina na nikaasisik ni. ³ Mma kan, nwon aa bi ni chee, maalandak mu tee bi ni ni. Nima pu na, m puun siin unii u n̄a kina na n̄tafadaan, ke maah bi ni chee le na. ⁴ Ni yaa kuun təb

chee kan, maawiin, ni Tidindaan Yesu aapəon mu bi ni chee, Tidindaan Yesu aayimbil ni, ⁵ ni di udaan ngbaan n̄a kinimbəŋ aarjaal ni, ke ki cha uwon ji falaa dulnyaa wee ponn ni. Nima le waawiin ga n̄mar bundaln Tidindaan ga ji binib tibər na.

⁶ Naa n̄an ke ni li kpa kipupuk. Naa nyi ke boroboro aanyək siib le cha boroboromən duuni ii? ⁷ Ni n̄an ke ni nyan boroboro aanyəkpkok, aan ki li ye boroboro u kaa kpa nnyək na. Ni sil ye boroboro u kaa kpa nnyək na la. Maah len pu na le ye ke titunwanbir siib ga bii ni məmək. Nima pu na, ni nyan titunwanbir məmək nikaasisik ni. Ni ye bininyaam la. Ni li n̄ani ke bininyaam na. Ba pu? Kristo nan di ubaa toor kitork tii Uwumbər, timi aatunwanbir pu. ⁸ Nima pu na, cha ti li ji Lakr-jer aajim,* ki n̄mə boroboro u kaa kpa nnyək na, ki di boroboro aanyəkpkok lii. Maah len pu na le ye ke ti li dak ilandak i n̄an na, ki li n̄ani mbaməm, ki di bakaa ni titunwanbir lii.

⁹ Tə, m nan n̄mee kigban̄ ki tuk nimi ke ni ni bidagoob taa kpaan təb chee. ¹⁰ Maa len dulnyaa aanib pu; dulnyaa aanib bi ye bidagoob, ni binimandam, ni binib bi ji biken pempem na, ni biwaadam na, naa n̄maa nya bi chee, see ni nyan dulnyaa wee ni. ¹¹ Maah len pu na le ye ke unii

* 5:8 : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin̄ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

u len ke u dii Kristo aasan na, u yaa ye udagoor, bee unimandaan, bee uwaadaan, bee n̄siibil daan, bee udagbiir, bee unii u ji binib pem-pem na kan, ni ni udaan ngbaan taa kpaan. Hali ni taa ji u chee tijikaar.

12-13 Binib bi kaa ye Yesu aanib na, maan siin bi ntafadaan. Naa ye maabɔr. Uwumbɔr le ga siin bi ntafadaan. Binib bi ye Yesu aanib na yaa n̄ani ni kaa n̄an na kan, nimi nibaa siin bi ntafadaan man. Nima pu na, ni nya utunwanbirdaan ngbaan nikaasisik ni.

6

Naah joo biken chaa libɔjil ni pu na

1 Tɔ, ni ponn ni ubaa ni un̄een aatɔ yaa kpa tibɔr kan, ba n̄a ni chaa bibɔjirb chee, binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na aanimbiin ni, bi ti len tibɔr ngbaan, kaa cha Uwumbɔr aanib len ti? 2 Naa nyi ke Uwumbɔr aanib ga ji dulnyaa yaab tibɔr aa? Ni yaa ga ji dulnyaa yaab tibɔr kan, naa n̄maa toor tibɔr waatiir aa? 3 Naa nyi ke ti ga ji Uwumbɔr aatuuntiib tibɔr aa? N̄maninkabaa dandana wee aabɔr? 4 Nima pu na, tibɔr yaa bi nikaasisik ni kan, cha binib bi ye biwaatiib nikaasisik ni na len ti. 5 M len ke m jinn nimi inimɔɔn la. Ulankpal ubaa aa bi nikaasisik ni ii? Ni ponn ni ubaa aan n̄maa len tibɔr tii nimi ii? 6 le ki cha ubaa ni una aabo cha bibɔjirb chee,

ki ti cha binib bi kaa gaa Yesu ki kii na len baabɔr.

7 Ni yaa po kpa tibɔr nikaasisik ni, ki di n̄a bibɔjirb aanaal ni kan, naa dii Yesu aasan mbamɔm. Aana aabo yaa n̄a si bakaa, bee u ji saawan kan, taa gar u. Aa yaa kaa gar u kan, ni soor ni aa di ti buen bibɔjirb chee. 8 Ni ye naabitiib la; le nimi nibaa n̄ani tɔb bakaa, ki su tɔb kinaayuk. 9 Naa nyi ke binib bi aabimbin kaa n̄an na aan kan Uwumbɔr aanaan aa? Ni taa n̄manni nibaa man; bibɔnbɔnn, ni biwaadam, ni bidagoob, ni bijab bi di bin̄een aatɔtiib kpaln bipiib ki doo bi chee na, ni bijab bi mu di bibaa n̄a bipiib ki cha bijab n̄een aatɔtiib doo bi chee na, 10 ni binaayukb, ni binimandam, ni bidagbiirb, ni n̄siibildam, ni binib bi ji biken pem-pem na, aan kan Uwumbɔr aanaan. 11 Ni ponn ni bibaa nan bi kina la; le Uwumbɔr finn nipobil, ki n̄a nimi binib bi bi chain na, ki len ke nimi aabɔr n̄an, Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu, ni timi Aawumbɔr Aafuur Nyaan pu.

Cha Uwumbɔr kan nnyun saawon pu

12 Nimi bibaa bui ke tiwan nibaa aa kɔ. Tɔ, ni mu aa ye tiwan mɔmɔk le ga ter nimi. Tiwan nibaa aa kɔ; m mu aan cha tiwan nibaa chuu mi tinaagbiir. 13 Bibaa len ke lipuul pu le tijikaar bi, le tijikaar mu pu, lipuul bi. Tɔ, Uwumbɔr ga cha ni

məmək nilee ɲa yəli. Timi aawon tee aa bi kidagook aat-uln pu, ti bi Tidindaan aatuln pu la. Tiwon mu ye Tidindaan yaan la. ¹⁴ Uwumbər nan fikr Tidindaan nkun ni. Waapɔn pu, u ga fikr timi mu nkun ni.

¹⁵ Naa nyi ke nimi aawon ye Kristo aawon aawan aa? M ga di nwon tee, ti ye Kristo aawan na, ki di kpaan upiidagoor aawon ni ii? Maan ɲa kina kpala. ¹⁶ Naa nyi ke unii u doon upiidagoor chee na, bi kpaan tiwon tibaa la aa? Ba pu? Uwumbər Aagban len ke, “Upii ni uja yaa nyi tɔb kan, bi kpaan tiwon tibaa la.” ¹⁷ Tɔ, unii u kpaan Tidindaan chee na, bi kpaan nwiinbaan la.

¹⁸ Ni di cha kidagook aat-uln. Unii yaa tun titunwanbir kan, naa bi tiwon ponn ni, see kidagook aatuln. Unii u gər kidagook na, u ɲa uma ubaa aawon bakaa la. ¹⁹ Naa nyi ke nimi aawon ye Uwumbər Aafuur Nyaan aadiik la aa? Uwumbər tii nimi Waafuur Nyaan, le mu bi ni ni. ²⁰ Uwumbər daa nimi le ki pan. Naa yeh nibaa, Uwumbər le yeh nimi. Nima pu na, ni di nimi aawon tun lituln li ga nyun Uwumbər na.

7

Lichaməln aabaan

¹ Naah ɲmee mi kigban tibər ti pu na, ni ɲan ke uja taa li nyi upii. ² Tɔ, kidagook aatuln pu, ni ɲan ke uja məmək li kpa uma ubaa aapuu, upii məmək li kpa uma ubaa aachal. ³ Upii yaa

ban uchal kan, u taa yii, uja mu yaa ban upuu kan, u taa yii. ⁴ Upii aa joo uwon, uchal le joo ti. Uja mu aa joo uwon, upii le joo ti. ⁵ Ubaa taa yii uken, see ni puen kii tii tɔb ki laa di cha siib, aan ki li kpa n-yoonn ki mee Uwumbər, [ki lul buməb,] le ki ki kpaan tɔb chee. Ni yaa kaa ki kpaan tɔb chee kan, kinimbɔɲ ga tɔɲ nimi ni tun kidagook aatuln. Ba pu? naan ɲmaa chuu nibaa.

⁶ Maah ga len tibər ti na le ye ke m ga cha ni ɲa kina, maa len ke see ni ɲa kina. ⁷ Maageehn le ye ke ni məmək li bi ke maah bi pu na. Uwumbər mu tii unii məmək uma ubaa aapiin. Ti məmək aapiin aa kpaa. U tii ti məmək mbaabaa la.

⁸ Bijaakpaab, ni bisapəm, ni bikpopiib, m tuk nimi la, ni ɲan ke ni li bi kina, ke maah bi pu na. ⁹ Ni mu yaa kaa ɲmaa chuu nibaa kan, cha bijab din bipiib, bipiib mu mən. Bijab ni bipiib yaa yoor tɔb kan, ni soor ni binimbil li man tɔb pu, kaa kan.

¹⁰ Bipiijoob ni bichadam, m ga tuk nimi naah ga ɲa pu na, naa ye min le tuk nimi, Tidindaan le tuk nimi, ke upii taa di uchal lii. ¹¹ U yaa di uchal lii kan, u li bi ubaa, see u ki gir buen uchal chee, bi ti took. Uja mu taa jenn upuu.

¹² Binib bi gur na, Tidindaan aa len baabər. Min le tuk bi ke uja u ye Yesu aanii na yaa kpa puu u kaa ye Yesu aanii na kan, upii ngbaan yaa kii ke u li bi u chee kan, u taa

jenn u. ¹³ Upii u mu ye Yesu aanii na yaa kpa chal u kaa ye Yesu aanii na kan, uja ngbaan yaa kii ke u li bi u chee kan, u taa di uchal lii. ¹⁴ Uja u kaa ye Yesu aanii na, Uwumbør ga ŋa u ke waanib ponn ni ubaa na, upuu u ye Yesu aanii na pu la. Upii u mu kaa ye Yesu aanii na, Uwumbør ga ŋa u ke waanib ponn ni ubaa na, uchal u ye Yesu aanii na pu la. Ni yaa kaa ba ye kina kan, baabim ba ga li bi ke binib bi kaa dii Uwumbør aasan na aabim la. Tɔ, naah ye kina na, Uwumbør gaal bi ke bi ye waabim.

¹⁵ Unii u kaa ye Yesu aanii na yaa ban u di upuu, bee uchal u ye Yesu aanii na lii kan, cha u li cha. Naa ye limukl. Uwumbør yin timi ke ti li kpa nsuudoon. ¹⁶ Upii, aa nyi ke sin pu aachal ga ŋmar aan waan ŋmar? Uja, aa nyi ke sin pu aapuu ga ŋmar aan waan ŋmar?

Tibəkpaan le ye ke aa kii Uwumbør aaməb

¹⁷ Tɔ, Tidindaan aah tii unii məmək pu na, u li bi kina. Unii məmək aah nan bi pu aan Uwumbør nan yin u na, u li bi kina. Maah ga tuk nimi pu na, kina le m tuk Yesu aanib bi bi ŋipepel məmək ni na. ¹⁸ Ubaa yaa nan ye uchakpangendaan aan Uwumbør nan yin u na kan, u li bi kina, u taa toor li. U mu kaa ye uchakpangendaan aan Uwumbør nan yin u na kan, u taa ki gii. ¹⁹ Lichakpangeel aa kpa tinyoor. Unii yaa kaa gii kan, ni mu aa kpa tinyoor. Ti

yaa kii Uwumbør aaməb kan, nima le kpa tinyoor. ²⁰ Unii məmək aah nan bi pu aan Uwumbør nan yin u na, u li bi kina. ²¹ Uwumbør aah nan yin si na, aa yaa ye unaagbiija kan, taa cha ni li wu si. Aa mu yaa ga ŋmaa nya tinaagbiir ngbaan ni kan, nya ki li bi aabaa. ²² Tidindaan mu yaa yin unii u ye unaagbiija na kan, u ye Tidindaan aanii u u gaa u lii na la. Kina le ni ye ke Tidindaan yaa yin unii u kaa ye unaagbiija na kan, u ye Kristo aanaagbiija la. ²³ Yesu daa nimi le ki pan. Nima pu na, ni taa li ye binib aanaagbiib. ²⁴ Nnaabitiib, unii məmək aah nan bi pu aan Uwumbør nan yin u na, u li bi kina Uwumbør chee.

Bijaakpaab aabər

²⁵ Binachipəm ni bisapəm aabər kan, Tidindaan aa tuk mi; waanimbaasaln pu, le m ye unibamənn, ki ga tuk nimi maah dak pu na.

²⁶ Dandana aafalaa pu, m dak ke ni ŋan ke unii li bi ke waah bi pu na. ²⁷ Aa yaa kpa puu kan, taa li ban ke aa jenn u. Aa yaa kaa kpa puu kan, taa ki ban. ²⁸ Uja mu yaa din upii kan, naa bir. Usapəon mu yaa mən uja kan, naa bir. Bipiijoob ni bichadam mu ga kan falaa dulnyaa wee ni. Le maa ban ke ni kan falaa ngbaan.

²⁹ Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke n-yoonn mu gur na, mu par a. Nima pu na, binib bi kpa puutiib na, bi li bi ke baah kaa kpa le na; ³⁰ binib bi wii na mu li bi ke

baah kaa wii le na, binib bi kpa mpopiin na mu, bi li bi ke baah kaa kpa mpopiin le na, binib bi daa ki tiir na mu, bi li bi ke baah kaa kpa nibaa na. ³¹ Binib bi kpa dulnyaa ni aawan ki joo tun baatuln na, bi taa cha binimbil li man ni pu; ba pu? dulnyaa wee, ni waawan bi jer la.

³² Maa ban ke nibaa li muk nimi nisui ni. Uja u kaa kpa puu na, utafal bi Tidindaan aabər ni la. U dakl waah ga ɲa pu ki piir Tidindaan aasui na la. ³³ Uja u kpa puu na, utafal bi dulnyaa wee ni aabər ni la, u dakl waah ga ɲa pu ki piir upuu aasui na la, ³⁴ le waalandak yakr mfum mulee. Upii u kaa kpa chal na, bee usapɔɔn u kaa nyi uja na, utafal bi Tidindaan aabər ni la; u ban ke uwon ni waawiin li bi chain. Upii u kpa chal na, utafal bi dulnyaa wee ni aabər ni la, u dakl waah ga ɲa pu ki piir uchal aasui na la.

³⁵ M ban m ter nimi la. Nima le cha m len kina. Naa ye ke m ban m lej nimi la. M ban ke ni li ɲani tiwan mɔmɔk mbamɔm, ninimbil li man Tidindaan aabər pu, nibaa taa lej nimi.

³⁶ Uja yaa kpa bisal u jer lichamɔln na, ki yaa dak ke u jinn ubisal inimɔɔn aan ni yaa muk u kan, cha u ɲa waah ban pu na, cha u kunn ubisal ngbaan uchal do. Naa bir. ³⁷ Nibaakan, uja ubaa bi ki kpa nsan ki ga ɲmaa ɲa waah gee pu na, unii ubaa aa chuu u mpɔɔn, waalandak mu aa kpelni, le u di ɲa usui ni ke

waan di ubisal kunn uchal do, udaan ngbaan ɲa ni ɲan na la. ³⁸ Nima pu na, uja u kunn ubisal uchal do na, u ɲa ni ɲan na la. Uja u mu kaa kunn ubisal uchal do na, u ɲa ni ɲan na ki jer uja u kunn ubisal uchal do na.

³⁹ N-yoonn mumək upii ni uchal bi na, upii ye uchal yoo la. Uchal yaa kpo kan, u ga ɲmaa mɔn uja u dii Tidindaan aasan na aan u gee u na. ⁴⁰ M mu dak ke u yaa bi ke waah bi pu na kan, u ga li kpa mpopiin ki jer u yaa ki mɔn kan. M dak ke m kpa Uwumbər Aafuur Nyaan le ki len kina.

8

Niwaa aatork aajikaar aabər

¹ Tɔ, joo cha kitork aanann aabər wɔb na, ti nyi ke ti mɔmɔk kpa nnyim. Nnyim cha binib kpa kipupuk la. Ngeehm le ter binib ke bi dii Uwumbər aasan mbamɔm. ² Unii yaa dak ke u nyi tiwan kan, waa kee nyi waah ba ga li nyi pu na. ³ Unii mu yaa gee Uwumbər kan, Uwumbər beer udaan ngbaan.

⁴ Joo cha kitork aanann aajim aabər na, ti nyi ke ɲiwaa ɲimək bi dulnyaa wee ni na aa ye nibaa. Ti nyi ke Uwumbər ubaa baanja le bi. ⁵ ɲiwaa ni tiwan ni binib dooni ni na bi paacham ni taab, ki wiir. ⁶ Tima kan, ti kpa Uwumbərbaan, u ye Tite na. Uma le nan naan tiwan mɔmɔk. Ti bi ke ti li ɲani waageehn la. Ti kpa Tidindaan ubaa mu la. Uma

le ye Yesu Kristo. Uma le Uwumbør nan cha u naan tiwan mòmøk. Uma pu le ti bi.

⁷ Binib bibaa mu aa nyi kina. Bi nan dii ñiwaa ni yunn. Nima pu na, bi yaa ñman kitork aanann kan, ti ye kitork aanann le bi chee, le ni ña bi ilandak. ⁸ Tɔ, tijikaar aan ñmaa cha ti piir Uwumbør aasui; ti yaa jin, bee ti yaa kaa jin kan, naa kpa taani.

⁹ Aa mu yaa nyi ke ñiwaa aa ye nibaa kan, li nyi ki taa cha unii u kaa kee nyi Uwumbør aasan mbaməm na tun titunwanbir. ¹⁰ Unii u kaa nyi Uwumbør aasan mbaməm na yaa kan si, u kpa nnyim na, ji tijikaar ñiwaa aadichal ni kan, u mu ga li kpa lipobil ki ñmɔ kitork aanann, ki lir. ¹¹ Saanyim ngbaan pu le ga cha aana aabo u kaa nyi Uwumbør aasan mbaməm na bee yɔli. Aana aabo ngbaan pu, le Kristo nan kpo. ¹² Nima pu na, aa yaa kiir tinaabitiib bi kaa kee nyi Uwumbør aasan mbaməm na kan, aa ña bi bakaa le na. Naa ye bima baanja le aa ña bakaa, Kristo le aa ña bakaa. ¹³ Nima pu na, tijikaar tibaa yaa kiir nna aabo, Uwumbør aasan ni kan, maan ki ji tijikaar ngbaan kpala, aan ki taa kiir nna aabo, Uwumbør aasan aadiim.

9

Yesu Kristo aatutunn aah kpa nsan mu na

¹ Tɔ, maa ye Yesu aakpambal aa? Maa yeh mbaa aa? Maa kan Tidindaan Yesu uu? Naah gaa Yesu ki kii na, maatuln le na Tidindaan pu. ² Biken yaa dak ke maa ye Yesu aakpambal kan, ni nyi ke m ye. Naah gaa Tidindaan ki kii na, nima le møk ke m ye waakpambal. ³ Kina le m tuk binib bi ban bi baa mi na.

⁴ Maah tuk binib Uwumbør aabør na, maa ñeer bi tii mi tijikaar ni tiwanyukaan aa? ⁵ Maa ñeer m mu li ñani ke bikpambalb biken, ni Tidindaan aanaatiib, ni Siifas aah ñani pu na, ki li joo upii ubaa u mu li dii mi lisachuln ni ii? ⁶ M ni Banabas baanja le ye binib bi mooni Uwumbør aaliin ki tun lituln liken kpee ke ti ji ii? ⁷ Unii yaa ye butɔb aaja kan, baa pa u lipal aa? Unii yaa ko kisaak kan, waan ji tijikaar ti bi ki ni na aa? Unii yaa kpaa inaa kan, waan wub nnaabiin aa?

⁸ Maah len pu na aa ye unibøn aalan baanja. Moses aakaal mu len kina la. ⁹ Ni ñmee nkaal ngbaan ni, Uwumbør Aagbañ ni ke, “Aa yaa joo unaaja poi idi kan, aa taa buu umɔb.”* Uwumbør aatafal bi inaaja aabør baanja ponn ni la aa? ¹⁰ Waah len pu na, waa len ke u ter ti mu la aa? Mbamən, timi pu le ni ñmee kina. Ba pu? ni ñan ke unii u ko kisaak na, ni unii u poi njikaabim na li kpa limakl ke bi ga kan ni ponn ni ki ji. ¹¹ Ti nan tuk nimi Uwumbør aabør la. Ti

* 9:9 : Lik Ikaal 25.4; 1 Timoti 5.18.

yaa gaa ni chee dulnyaa ni aawan kan, naa ye sakpen.

¹² Binib biken yaa kpa nsan ke bi gaa tiwan ni chee kan, taa kpa nsan ki jer bi ii? Ti kpa nsan, ti mu aa nan gaa; ba pu? taa ban ti lej Kristo aabɔnyaan. Nima pu, le ti nan ji falaa mɔmɔk. ¹³ Naa nyi ke binib bi tun lituln Uwumbɔr Aadichal ni na ji nima la aa? Binib bi toor kitork tii Uwumbɔr na, bi mu ji nima la. ¹⁴ Kina le Tidindaan nan len ke binib bi mooni tibɔnyaan tee na, bi mu li ji ti ponn ni.

¹⁵ M mu kpa nsan m mu li ji kina; le maa ŋa kina. Maah ŋmee pu na, maa ŋmee ke binib ŋa kina ki tii mi. Maah kaa gaal nibaa binib chee na, nima le m kpa kipupuk. Maa ban ke m li kpa kipupuk yɔli. ¹⁶ M yaa tuk binib tibɔnyaan tee kan, maan ŋmaa li kpa kipupuk ti pu. Ni muk mi ke m tuk bi. M yaa kaa tuk binib tibɔnyaan tee kan, tibɔbir ga li bi m pu. ¹⁷ M yaa tuk binib tibɔnyaan tee maageehn pu kan, m ba ga li ban lipal. Ni yaa kaa ye maageehn kan, ni ye lituln li Uwumbɔr tii mi ke m li tun na la. ¹⁸ Nima pu na, maapar ye ba? Ni ye ke m li mooni tibɔnyaan tee aan binib ŋun ki taa pa nibaa. M kpa nsan ke m li gaal tiwan bi chee, ki mu aa gaal.

¹⁹ Maa ye unii ubaa aanaagbiija. M mu di mbaa ŋa binib mɔmɔk aanaagbiija, aan ki moo kan binib tii Kristo. ²⁰ Juu yaab chee, m bi ke Juu yaab na, aan ki kan

Juu yaab ki tii Kristo. Binib bi dii Moses aakaal na chee, m mu bi ke baah bi pu na, aan ki kan binib bi dii Moses aakaal na, ki tii Kristo. Mma aa bi Moses aakaal taab. ²¹ Binib bi kaa dii Moses aakaal na chee, m mu bi ke baah bi pu na, aan ki kan binib bi kaa dii Moses aakaal na, ki tii Kristo. Maa len ke maa dii Uwumbɔr aakaal. M dii Kristo aakaal la. ²² Binib bi ye bidaburb Kristo aasan ni na, m bi ke baah bi pu na la, aan ki kan bi mu ki tii Kristo. Binib mɔmɔk aabɔŋ chee, m po bi ke baah bi pu na la. M ŋani tiwan mɔmɔk maah ga ŋmaa ŋa pu na, aan ki cha binib bibaa ŋmar.

²³ Tibɔnyaan tee pu le m ŋani tiwan mɔmɔk, aan m ni binib biken mu kpaan ki kan tinyoor ti ponn ni. ²⁴ Ni nyi ke binib yaa kpak ki san litaasaln kan, bi mɔmɔk san; le unibaan u ji na, uma le kani ipiin. Kina pu na, ni mɔmɔk li san ke unii u ji na aah san pu na, aan ki kan ipiin ngbaan. ²⁵ Unii umɔk ban u kpak ngbiir ni na kan, u chur ubaa la, kaa ŋani tiwan ni ga bii tiwon na. U ŋani kina ke u kan ipiin i ga bii na. Tima kan, ti kpak ki ban ipiin i kaan bii na la. ²⁶ Nima pu na, maa san ke unii u san kaa nyi budabu pu u san na. Maa gbaa ke unii u gbaa fam na; ²⁷ m muk maawon le ti kii maamɔb. Ni yaa kaa ye kina kan, m ga tuk biken tibɔnyaan tee, le min mbaa ga nan bee yɔli.

10

Niwaa aabər

¹ Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke ntaalangbam nan sunn ni ki mək tiyaajatiib nsan. Le Uwumbər nan tii bi nsan nnyusakpem aakaasisik ni, bi puur. ² Baah puur nnyusakpem ngbaan ki dii ntaalangbam ngbaan aah mək bi pu na, ni naahn ke bi muin bi nnyun ni ki ɲa bi Moses aadidiliib la. ³⁻⁴ Bi məmək nan ji tijikaabaan ki nyu nnyunbaan la. Uwumbər Aafuur Nyaan le nan tii bi tijikaar ni nnyun ngbaan. Nfuur Nyaan ngbaan nan cha nnyun nyan ni litakpal ni, le bi nyu. Nima le nan ye liməkl ki mək ke Kristo dii bi. ⁵ Le bi ponn ni binib pam mu aa nan piir Uwumbər aasui. Kina pu na, bi nan kpo ki bee kipəək ni.

⁶ Tibər timina ye nsurm le ki tii timi, ke ti taa ban tiwan ni kaa ɲan na, ke baah nan ban pu na. ⁷ Ni mu taa dii ɲiwaa, ke bi ponn ni bibaa aah nan dii pu na; ni ɲmee Uwumbər Aagbaɲ ni ke, “Binib ngbaan nan kal ki ɲman kitork aanann, ki nyu ndaan gbii, le ki fii ki tun kininsuɲ aatun.”* ⁸ Ni mu taa tun kidagook aatuln ke bi ponn ni bibaa aah nan tun pu ki cha binib ɲichur moninko ni ɲitaa kpo liwinbaal na. ⁹ Ni mu taa tɔɲ Tidindaan ke bi ponn ni bibaa aah nan tɔɲ u pu ki cha iwaa junn ku bi na. ¹⁰ Ni mu taa ɲulni ke bi ponn

ni bibaa aah nan ɲulni pu ki cha Uwumbər aakun aatuun ku bi na.

¹¹ Tibər ngbaan nan ɲa bi kina ki ye liməkl le ki mək binib. Bi nan ɲmee ti Uwumbər Aagbaɲ ni, ke ni li ye nsurm le ki tii timi bi bi kookoo aayoonn na.

¹² Nima pu na, unii u dak ke u si chob na, u li nyi ki taa lir. ¹³ Naa kee kan ntɔɲ mu pəə ki jer unibən mək aah kani pu na. Uwumbər ye mbaməndaan, kaan cha ni kan ntɔɲ mu jer nimi na. Ni yaa kan ntɔɲ kan, u ga toor nsan tii nimi, ni nyan ntɔɲ ngbaan. Nima le ni ga li kpa limər ntɔɲ ponn ni.

¹⁴ Njətiib, nima pu na, di ɲiwaa lii ki di cha ɲaabər. ¹⁵ M len ni chee ke maah ba ga len bilankpalb chee pu na la. Maah ga len pu na, ni dakl ki lik naatataa. ¹⁶ Ti yaa yoor Uwumbər aayinyook ki doon u ki pu, ki nyu kan, ni ye Kristo aasin le ti kpaan nyu. Taah gii boroboro ki ɲman na mu, ni ye Kristo aawon le ti kpaan ɲman. ¹⁷ Boroboro ngbaan ye boroboro kpiln libaa la. Nima le mək ke ti kpaan tiwon tibaa la; ba pu? ti məmək kpaan ɲman boroboro kpiln libaa la.

¹⁸ Dakl lik man Juu yaab aah ɲani pu na. Binib bi toor kitork tii Uwumbər ki ji na, bi ni u kpaan la. ¹⁹ Maah len pu na le ye ke liwaal ye nibaa aa? Tijikaar ti bi di tii li na ye nibaa aa? Naa ye. ²⁰ Maah len pu na le ye ke binib bi kaa dii

* 10:7 : Lik Nnyam 32.6.

Uwumbør aasan na yaa toor kitork kan, bi toor ki tii tiwan ni kaa ye Uwumbør na la, kinimbør le bi toor tii. Maa ban ke ni ni kinimbør li kpaan. ²¹ Naan ηmaa yoor Tidindaan aayinyook ki nyu, ki gir ki ti nyu kinimbør aayinyook ni. Naan ηmaa ηmɔ Tidindaan aaboroboro, ki gir ti ηmɔ kinimbør aanann mu. ²² Ti ban Tidindaan li kpa lipiipoln ti pu uu? Ti kpa mpɔɔnjer u uu?

Ni li nyuηni Uwumbør n-yoonn mɔmɔk

²³ Tɔ, binib bibaa ga bui ke tiwan nibaa aa kɔ. Ni mu aa ye tiwan mɔmɔk le ηan. Tiwan nibaa aa kɔ. Ni mu aa ye tiwan mɔmɔk le ga ter timi aan ti dii Uwumbør aasan mbamɔm. ²⁴ Ubaa taa li lik ki ban ubaa aanyoor baanja. U li lik ki ban ujeen aatɔtiib aanyoor mu.

²⁵ Tinann ti bi kooh kinyan ni na, ni ga ηmaa daa ti ki ηmɔ, ki taa baa ke ti ye ba aanann, ki taa cha nimi aalandak li muk nimi ti pu. ²⁶ Ni ηmee Uwumbør Aagban ni ke, “Uwumbør le yeh dulnyaa ni tiwan nimɔk bi u ponn ni na.”†

²⁷ Unii u kaa gaa Yesu ki kii na yaa ηa tijikaar ki yin nimi kan, ni yaa buen kan, waah di tijikaar ti siin nimi na, jim man, ki taa baa ke ti ye kitork aanann la aa? ki taa cha nimi aalandak li muk nimi. ²⁸ Unii ubaa mu yaa bui nimi ke ti ye kitork aanann le kan, ni taa ji; waah tuk nimi na pu, ni taa ji, aan waalandak taa

li muk u. ²⁹ Maah len pu na le ye ke aa yaa jin kan, u mu ga ji, le waalandak ga muk u, ke waah ηa pu na aa ηan. ³⁰ Tɔ, nibaakan, unii ubaa ga baa ke ba ηa waan ηmaa ηa waah ban pu na, unii uken aalandak pu, ke u yaa doon Uwumbør tijikaar ti u ji na pu kan, bi ga ηa kinye ki bii u ti pu?

³¹ Maah len pu na le ye ke ni yaa jin kan, jim ke ni nyuη Uwumbør; ni yaa nyun kan, nyum ke ni nyuη Uwumbør; ni yaa ηani tiwan nimɔk na kan, ni li ηani ke ni nyuη Uwumbør. ³² Ni taa ηa tiwan ni ga kiir Juu yaab Uwumbør aasan ni na, ki taa kiir binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ki taa kiir Uwumbør aanib mu. ³³ Ni li ηani ke maah ηani pu na. M piir binib mɔmɔk aasui tiwan mɔmɔk ni, ke bi ηmar. Maa ban mi baanja aanyoor. M ban bi mɔmɔk kan tinyoor, aan ki ηmar la.

11

¹ Ni li dii maataabuu man, ke maah dii Kristo aataabuu pu na.

Uwumbør aadoon aakaal

² Mpak nimi; ba pu? ni teer mi tiwan mɔmɔk ponn ni, ki ηani maah mɔk nimi pu na la. ³ Tɔ, m ban ke ni bee ke uja mɔmɔk aayidaan le ye Kristo; upii mɔmɔk mu aayidaan le ye uchal; Kristo aayidaan le ye Uwumbør. ⁴ Uja yaa mee Uwumbør, bee u yaa nabr Uwumbør aah len pu na, ki laa chik kiyikpupuk kan, u

jinn uyidaan inimoon a. ⁵Upii mu yaa mee Uwumbor, bee u yaa nabr Uwumbor aah len pu na, kaa buu kiyibubuuk kan, u jinn uyidaan inimoon. Ni bi ke waah kuu tiyikpir le na. ⁶Upii yaa kaa buu kiyibubuuk kan, ni kpa inimoon ke waah chee tiyikpir le na. Upii u chee tiyikpir, bee u chuu kuu tiyikpir na, ni kpa inimoon. U yaa kaa buu kiyibubuuk kan, ni mu kpa inimoon. Nima pu na, ni nan ke u buu kiyibubuuk. ⁷Uja yaa mee Uwumbor kan, u taa chin kiyikpupuk uyil pu; ba pu? u naahn Uwumbor, ki ye waasil la. Upii mu ye uja aasil la. ⁸Uwumbor aah nan naan uja na, u nan nyan uja aasikaakpab le ki di naan upii, naa ye upii aasikaakpab le u nan nyan di naan uja. ⁹Uja pu, le u nan naan upii. Naa ye upii pu le u nan naan uja. ¹⁰Nima pu na, Uwumbor aatuuntiib mu pu, ni nan upii buu kiyibubuuk uyil pu, ki mak ke u bi kichadiik ni. ¹¹To, Tidindaan aasan ni, upii ni uja ban tob aaterm la. Upii yaa kaa bi kan, uja aan nmaa li bi. Uja yaa kaa bi kan, upii mu aan nmaa li bi. ¹²Upii nan nyan ni uja ni. Uja mu nyan ni upii ni. Le bi mamak nyan ni Uwumbor chee.

¹³Ni dakl lik man. Upii yaa mee Uwumbor ki yaa kaa buu kiyibubuuk kan, naa nan. ¹⁴Tiwan mamak aah bi pu na le mak nimi ke uja yaa kpa tiyikpir fofok kan, ni kpa inimoon la. ¹⁵Upii mu yaa kpa tiyikpir fofok kan,

waanyaan le na. Ba pu? Uwumbor tii bipiib tiyikpir fofok ti li bii bi pu la. ¹⁶Unii ubaa yaa kaa kii kina ki ban u kpak kinikpakpak kan, m tuk nimi la, taa ki kpa nkaal muken. Uwumbor aanib mu aa kpa nkaal muken.

Tidindaan aajim

(*Matiu 26.26-29; Mak 14.22-25; Luk 22.14-20*)

¹⁷To, maah ban m tuk nimi pu na, maan nmaa pak nimi. Ni kuuni tob chee, kaa nani tiwan ni ga ter nimi na, le ki tee nani tiwan ni kaa nan na. Nimina pu, maan nmaa pak nimi. ¹⁸Njan aabor le ye ke m nun ke naah kuuni tob chee na, ni kpak tob kinikpakpak, ki yakr tob. Le m pak maah nun pu na tibaa, ke ni sil nani kina la. ¹⁹Nnyamon aamomokb ga li bi ni ponn ni ki cha ni bee binib bi ye mbamondam na. ²⁰Naah kuuni nan ji tijikaar ti na, naa ye Tidindaan aajim le ni ji. ²¹Nimi bibaa puen ji nimi yaan nibaabaa. Le ni ponn ni bibaa aa ji babr. Bibaa mu nyu gbii. ²²Naan nmaa ji ki nyu nimi aadichal ni ii? Ni lik Uwumbor aanib fam ki jinn bigiim inimoon la aa? M ga len kinye? M ga pak nimi nimina pu uu? Maan pak nimi.

²³Tidindaan le nan tuk mi, le m mu tuk nimi kina, ke kinyeek ki Judas nan kooh u na, kinyeek ngbaan le Tidindaan Yesu nan yoor boroboro ²⁴le ki doon Uwumbor, le ki gii, ki bui bi, “[Gaa man ki nm.] Nwon

le na. Nimi aatunwanbir pu, le m tii tiwon tee. Ni li ηmɔ kina aan ki li teer mbɔr.”²⁵ Baah jin tijikaar ti doo na, le u yoor kiyinyook ki doon Uwumbɔr, le ki bui bi, “Tiwanyukaan ngbaan ye tipuupɔln ti Uwumbɔr puu tii nimi na, maasin pu. N-yoonn mumɔk ni ga ti nyu tiwanyukaan ngbaan na, ni li ηnani kina ki teer mbɔr.”²⁶ Ba pu? n-yoonn mumɔk ni ga ηmɔ boroboro ngbaan, ki nyu tiwanyukaan ngbaan na, ni mooni ke Tidindaan nan kpo ni pu la, ki ti saa bundaln u ga gir ni na.

²⁷ Nima pu na, unii yaa ηman Tidindaan aaboroboro ngbaan, ki nyu waawanyukaan ngbaan, kaa tii u lisil kan, u sii Tidindaan aawon ni waasin.²⁸ Nima pu na, cha unii mɔmɔk lik waabimbin aah bi pu na aan ki nin ηmɔ boroboro ngbaan ki nyu tiwanyukaan ngbaan.²⁹ Unii yaa ηman ki yaa nyun, ki yaa kaa bee Tidindaan aawon aatataa kan, u ga cha Uwumbɔr daa utafal.³⁰ Nima le cha ni ponn ni pam ye bidaburb, pam mu aa kpa laafee, pam mu kpo.³¹ Ti yaa puen lik timi aabimbin aah bi pu na, aan ki nin ji ki nyun kan, Tidindaan aan daa titafal.³² U mu yaa daa titafal kan, u chiini timi ke u taa bii timi bundaln u ga ji dulnyaa aanib tibɔr na la.

³³ Nnaabitiib, nima pu na, ni yaa kuun tɔb chee ki ti ji kan, ni mɔmɔk li kii tɔb ki kpaan ji.³⁴ Nkon yaa chuu

u na kan, cha u ji udo aan ki nin dan. Nima na, ni yaa nan kuun tɔb chee kina kan, ni taa kan ntafadaan ni pu. Tibɔr ti gur na, m yaa nan dan kan, m ga toor ti mu.

12

Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin aabɔŋ

¹ Nnaabitiib, m ban ke ni bee tibɔr ti joo cha Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin wɔb na la.² Ni nyi ke naah kaa nan kee dii Uwumbɔr aasan na, ni nan dii ηiwaa ηi ye bibirb na. ηi nan cha ni yenni n-yoonn mɔmɔk la.³ Nima pu na, m ban ke ni bee ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn yaa cha unii len tibɔr kan, waan ηmaa sii Yesu. Unii ubaa mu aan ηmaa len ke Yesu le ye Udindaan see Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ga cha u len kina.

⁴ Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin aabɔŋ aabɔŋ le bi; Nfuur Nyaanbaan ngbaan le tii timi ipiin ngbaan mɔmɔk.⁵ Lituln aabɔŋ aabɔŋ mu bi; Tɔ, Dindaan baan mu le ti tun tii.⁶ Uwumbɔr aapɔɔn le cha binib tun lituln aabɔŋ. Le Uwumbɔr u cha unii mɔmɔk tun lituln ngbaan mɔmɔk na, u ye ubaa.⁷ Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii unii mɔmɔk waapiin, ke u di ter Uwumbɔr aanib biken.⁸ Mu cha ubaa len nlan aaliin. Muma muchachaan ngbaan cha ubaa mu beer tibɔr ki len.⁹ Muma muchachaan le cha ubaa mu gaa Uwumbɔr ki kii mbamɔm. Muma muchachaan ngbaan le tii

ubaa mu mpɔɔn mu cha bimum pɔɔk. ¹⁰ Mu tii ubaa mu mpɔɔn u tun lijnjiir aatun. Mu cha ubaa mu nabr Uwumbɔr aah len pu na. Mu cha ubaa mu beer mu ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan na, ni mu kaa ye na. Mu cha ubaa mu len iliin yayan. Mu cha ubaa mu nabr iliin yayan ngbaan. ¹¹ Uwumbɔr Aafuur Nyaan muchachaan ngbaan le cha unii mɔmɔk tun lituln ngbaan mɔmɔk. Mu tii unii mɔmɔk ipiin aabɔɔn aabɔɔn mu aah ban pu na la.

Tiwon aawan aabɔr

¹² Tiwon kpa tiwan pam, ki tee ye tiwonbaan la. Kristo aanib mu bi kina la. Bi wiir, ki mu ye unibaan la. ¹³ Ti ponn ni bibaa ye Juu yaab, bibaa mu ye binib bi kaa ye Juu yaab na, bibaa mu ye binaagbiib, bibaa mu ye bimalb, le Yesu gbiin ti mɔmɔk Nfuur Nyaan baan, ki ɔa timi unibaan. U cha ti mɔmɔk kan Nfuur Nyaan baan la.

¹⁴ Tɔ, tiwon aa kpa tiwan nibaa baanja. Ti kpa tiwan kipaak la. ¹⁵ Kitaafaak yaa bui ke, “Maah kaa ye kinjaalfaak na, maa ye tiwon aawan” kan, naa ye tiwon aawan aa? ¹⁶ Litafal mu yaa bui ke, “Maah kaa ye linimbil na, maa ye tiwon aawan” kan, naa ye tiwon aawan aa? ¹⁷ Tiwonmɔn yaa ba ye linimbil ɔmeen kan, ti ba ga ɔa kinye ki ɔun? Ti yaa ba ki ye litafal ɔmeen kan, ti ba ga ɔa kinye ki ɔun nnun? ¹⁸ Naah ye pu na, Uwumbɔr le di tiwon aawan mɔmɔk san tɔb

ponn ni, waah ban pu na. ¹⁹ Tiwonmɔn yaa ba ye liwanbaal kan, ni ba ga li ye tiwon aa? ²⁰ Naah ye pu na, tiwon kpa tiwan aabɔɔn aabɔɔn, le ki ye tiwonbaan.

²¹ Nima pu na, linimbil aan ɔmaa tuk kinjaalfaak, “Maa ban si.” Liyil mu aan ɔmaa tuk titaafar, “Maa ban nimi.” ²² Tiwon nin chee kaa kpa mpɔɔn ke niken na, see ni mu li bi. ²³ Tiwon nin chee lann lisil na, ti ga tii nima chee lisil ki jer niken. Le tiwon nin chee kaa ɔan na, ti ga ɔa nima chee ni ɔan. ²⁴ Le tiwon nin chee ɔan na, naa ki ban nterm. Uwumbɔr le di tiwon aawan san tɔb ni, ki di lisil tii nin chee ni lann lisil na. ²⁵ Nima na, tiwon aawan aan li kpak tɔb kinikpakpak, ni ga li ter tɔb ke naah ter nibaa pu na la. ²⁶ Tiwon nibaa chee yaa ji falaa kan, ni mɔmɔk ga kpaan ji falaa kina. Nibaa chee mu yaa kan nnyun kan, ni mɔmɔk ga li kpa mpopiin.

²⁷ Nimi le ye Kristo aawon. Unii mɔmɔk ye waawon aawan nibaabaa la. ²⁸ Uwumbɔr di timi ɔa waanib ponn ni la; njan, bibaa ye Yesu aakpambalb; lelee, bibaa mu ye Uwumbɔr aabɔnabtiib; taataa, bibaa mu ye bimɔmɔkb; le u tii bibaa mu mpɔɔn bi tun lijnjiir aatun; ki tii bibaa mu mpɔɔn ke bi cha bimum pɔɔk; bibaa mu ye biteterb; bibaa mu ye biyidam; bibaa mu len iliin yayan. ²⁹ Ti mɔmɔk ye Yesu aakpambalb aa? Ti mɔmɔk ye Uwumbɔr

aabɔnabtiib aa? Ti mɔmɔk ye bimɔmɔkb aa? Ti mɔmɔk kpa mpɔɔn ki tun lijinjiiir aatun aa? ³⁰ Ti mɔmɔk ŋmaa tii bibum laafee ee? Ti mɔmɔk len iliin yayan aa? Ti mɔmɔk ŋmaa nabr iliin yayan ngbaan aa? ³¹ Tɔ, cha ninimbil li man ipiin i ŋan ki jer iken na pu.

Cha m mɔk nimi nsan mu ŋan ki jer muken na.

13

Ngeehm aabɔr

¹ Unii yaa ŋmaa len binib aaliin ni Uwumbɔr aatuun-tiib aaliin, ki yaa kaa gee binib kan, u bi ke tiwang-baakaan ni libɔluln na la. ² U yaa ŋmaa nabr Uwumbɔr aah len pu na, ki yaa bee tibɔr ti bɔɔ na mɔmɔk, ki yaa bee mbeen mɔmɔk, ki yaa kpa naadii u ga ŋmaa foor ŋjoo na, ki yaa kaa gee binib kan, waa ye nibaa. ³ U yaa di waawan mɔmɔk kpiin bigiim, ki yaa cha binib di u pun mmii ni Yesu pu, ki yaa kaa gee binib kan, naa kpa tinyoor Uwumbɔr chee.

⁴ Unii u gee binib na, u kpa limɔr bi pu, ki kpa tibulchinn. Waa kpa lipi-poln, kaa kpa kipupuk, kaa kpa kalmbaani, ⁵ kaa kpa in-impoo, kaa ye ukumɔndaan, kaa ye unjuudaan, kaa dak tilandakbir binib pu, ⁶ kaa kpa mpopiin unjeen aatɔ aatunwanbir pu; u kpa mpopiin mbamɔn pu. ⁷ Unii u gee binib na kpa suklaa n-yoonn mɔmɔk, ki dakl ilandak nyaan unjeen aatɔtiib pu, ki kpa limakl n-yoonn

mɔmɔk, ki kpa limɔr falaa mɔmɔk ni.

⁸ Ngeehm ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr aabɔnabr aaliin ma kan, i ga doo. Iiin yayan ma kan, i mu ga doo. Mbeem ma kan, mu ga doo. ⁹ Dandana wee ti nyi ligeln, ki nabr Uwumbɔr aah len pu na ligeln, ¹⁰ le buyoonn ti ga kan tiwamɔn na kan, ti ga di ligeln lii.

¹¹ Maah nan ye ubo na, m nan len ibiliin la, ki nan beer tiwan mbim aah beer pu na, ki dak mbim aah dak pu na. Maah ŋa unii na, le m di cha mbim aabɔr. ¹² Dandana, ni bi ke ti lik kinimbilikr, ki lik puu na la; n-yoonn mu choo na, tiwan nibaa aan nan ki li bi tinimbiin ni ki doŋ timi tiwan nibaa chee. Ti ga li waa tiwan mɔmɔk chain. Dandana m nyi ngem. N-yoonn mu choo na, m ga nan li nyi ni mɔmɔk, ke Uwumbɔr aah nyi maabɔr mɔmɔk pu na.

¹³ Tɔ, naadii, ni limakl, ni ngeehm, ni mɔmɔk nitaa le bi; ngeehm mu le jer ni mɔmɔk.

14

Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin aabɔr tiken

¹ Pɔɔk nibaa man ki li gee binib, ki cha ninimbil li man Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin pu; ni mu tee li ban ipiin i ga cha ni nabr Uwumbɔr aah len pu na, ki jer naah ban ipiin iken mɔmɔk pu na. ² Ba pu? unii u len iliin yayan na, waa len binib chee, Uwumbɔr

chee le u len; ubaa aa n̄un waah len pu na. Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha u len tibɔr ti bɔɔ na la. ³ Unii u nabr Uwumbɔr aah len pu na, u len binib chee, ki ter bi ke bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm, ki pɔɔk bitaakpab, ki sɔn̄ni bisui. ⁴ Unii u len iliin yayan na, u ter ubaa ke u dii Uwumbɔr aasan mbamɔm la. Unii u nabr Uwumbɔr aah len pu na, u ter Yesu aanib ke bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm la.

⁵ Ni mɔmɔk yaa len iliin yayan kan, ni ga li mɔ mi; ni mɔmɔk mu yaa nabr Uwumbɔr aah len pu na kan, ni ga li mɔ mi ki jer kina. Unii u nabr Uwumbɔr aah len pu na, u jer unii u len iliin yayan na, see unii u ga nabr iliin yayan ngbaan na bi. U yaa nabr iliin yayan ngbaan kan, u ga ter Yesu aanib ke bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. ⁶ Nnaabitiib, m yaa dan ni chee ki nan len iliin yayan baanja kan, ni ga ter nimi ii? Aayii. Naan ter nimi, see m tuk nimi Uwumbɔr aah kpiir tibɔr ti tuk mi na, bee m tuk nimi mbeen mu nyan ni Uwumbɔr chee na, bee m nabr Uwumbɔr aah len pu na, bee m mɔk nimi Uwumbɔr aabɔr.

⁷ Tɔ, tiwangbaakaan mu yaa kaa wii mbamɔm kan, ni ye fam la. Ni yaa ye liwul, bee ni yaa ye kibeek kan, ni yaa kaa wii mbamɔm kan, ubaa aan bee naah wii pu na. ⁸ Unii yaa pii ukpiin, kaa pii mbamɔm kan, baan kuun tɔb chee ke bi ti to butɔb. ⁹ Ni mu bi kina la. Nilambil yaa kaa len iliin i si mbamɔm na

kan, binib ga n̄a kinye ki n̄un naah len pu na? Ni len tii libuln la. ¹⁰ M nyi ke iliin aabɔn̄ aabɔn̄ le bi dulnyaa wee ni, le i mɔmɔk mu kpa yaatataa. ¹¹ M mu yaa kaa n̄un unii ubaa aaliin kan, m ga li ye uwɔwɔn̄ja le u chee, u mu ga li ye uwɔwɔn̄ja le m chee. ¹² Nimi, ninimbil aah man Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin pu na, ni li ban ipiin i ga ter Yesu aanib ke bi dii waasan mbamɔm na. Ni li ban ipiin ngbaan ki jer naah ban ipiin iken pu na.

¹³ Nima pu na, unii yaa len iliin yayan kan, u li mee Uwumbɔr ke u cha u nabr iliin yayan ngbaan. ¹⁴ Ba pu? m yaa mee Uwumbɔr ki len iliin yayan kan, Uwumbɔr Aafuur Nyaan le cha m mee kina, nlandak aa dak. ¹⁵ Kina pu na, ni n̄an ke m n̄a kinye? M ga mee Uwumbɔr, Waafuur Nyaan aah ga cha m mee pu na, ki mee maalandak mu aah ga cha m mee pu na. M ga gaa ilahn Waafuur Nyaan aah ga cha m gaa pu na, ki gaa ilahn maalandak mu aah ga cha m gaa pu na. ¹⁶ Aa yaa doon Uwumbɔr, Waafuur Nyaan aah cha aa doon u pu na kan, unii yaa bi nikaasisik ni, kaa nyi Uwumbɔr aasan kan, u ga n̄a kinye ki len ke saah doon Uwumbɔr pu na ye mbamɔn̄; ba pu? waa n̄un saah len pu na. ¹⁷ Mbamɔn̄, saah doon Uwumbɔr pu na, ni n̄an, ni mu aa ter udaan ngbaan ke u dii Uwumbɔr aasan.

¹⁸ M dooni Uwumbɔr ke m len iliin yayan ki jer ni

məmək. ¹⁹ M mu yaa bi Yesu aanib aakaasisik ni, ki yaa len maalandak aaliin iŋmu baanja, aan ki mək bi Uwumbər aabər kan, ni soor ni m len iliin yayan ŋichur kipiik.

²⁰ Nnaabitiib, ni taa ki li dak ke mbim aah dak pu na. Ni li dak ke binib bi chikr na aah dak pu na. Tɔ, bakaa wɔb ma kan, ni li bi ke mbipəm na.

²¹ Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke Uwumbər len ke,

“M ga di biwɔwɔm bi len ŋitimbol yayan aaliin na len binib ngbaan chee,

hali m yaa ŋa kina kan, baan pel.”*

²² Nima pu na, iliin yayan aa ye liməkl ki tii binib bi gaa Yesu ki kii na; i ye liməkl ki tii binib bi kaa gaa u ki kii na la. Uwumbər aabənabr aaliin mu aa ye liməkl ki tii binib bi kaa gaa Yesu ki kii na; i ye liməkl ki tii binib bi gaa u ki kii na la.

²³ Nima pu na, Yesu aanib məmək yaa kuun tɔb chee, aan bi məmək yaa len iliin yayan kan, binib bi kaa nyi Yesu aasan na, bee binib bi kaa gaa u ki kii na, bi yaa koo ni kan, baan len ke ni waar la aa? ²⁴ Le ni məmək yaa nabr Uwumbər aah len pu na kan, unii u kaa gaa Yesu ki kii na, bee unii u kaa nyi Yesu aasan na yaa koo ni kan, ni məmək aah len pu na le ga cha waalandak li muk u, ki cha u bee waatunwanbir aah bi pu na, ²⁵ ki cha

usui ni aabər nya mpaan pu. Nima pu le u ga gbaan kitin, ki pak Uwumbər, ki len ke ni ye mbamən, Uwumbər sil bi nikaasisik ni.

Naah ga li dooni Uwumbər pu na

²⁶ Nnaabitiib, maah len pu na ye kinye? Ni yaa nan kuun tɔb chee kan, ubaa ga li ban ke u gaa nlahn, uken mu ga li kpa mməkm, ubaa mu ga li kpa Uwumbər aah kpiir pu ki tuk u na, uken mu ga li kpa iliin yayan, ubaa mu ga ŋmaa nabr iliin yayan ngbaan. Naah ga ŋa tiwan ni məmək na, ni li ŋani tiwan ni ga ter Uwumbər aanib ke bi dii waasan mbaməm na.

²⁷ Ni ponn ni bibaa yaa ban bi len iliin yayan kan, cha binib bilee, bee bitaa len. Binib bi len na taa jer bitaa. Cha bi len ubaabaa, ki cha ubaa mu nabr baah len pu na. ²⁸ Unii u ga ŋmaa nabr iliin yayan ngbaan na yaa kaa bi kan, cha bi ŋmin Uwumbər aadiik ni, ki li len bibaa ni Uwumbər chee. ²⁹ Cha Uwumbər aabənabitiib bilee bee bitaa mu len, ki cha biken lik baah len pu na.

³⁰ Uwumbər yaa kpiir tibər ki mək unii u mu ka nikaasisik ni na kan, cha unii u puen len na ŋmin waahr aan uleler mu len. ³¹ Le ni məmək ga ŋmaa nabr Uwumbər aah len pu na ubaabaa. Ni yaa ŋa kina kan, ni məmək ga ŋmaa bae Uwumbər aabər, le ni ga pək ni məmək aataakpab. ³² Nfuur Nyaan yaa cha unii nabr Uwumbər aah len pu na kan, u ga ŋmaa chuu

* 14:21 : Lik Aisaya 28.11-12.

ubaa ki li kii n-yoonn mubaa.
³³ Uwumbør aa ban kifuuk, u ban suuna la.

³⁴ Bipiib li ηmin Yesu aanib aakuun ponn ni na. Baa kpa nsan ke bi len. Ni bi kina Yesu aanib aakuun məmək ponn ni la. Ni ηan bi li keei bichatiib aamoi. Uwumbør Aagban mu len kina la. ³⁵ Bi yaa ban bi bee tiwan kan, cha bi baa bichatiib linampal. Ba pu? upii yaa len Yesu aanib aakuun ni kan, ni kpa iniməon la.

³⁶ Uwumbør aabør puen nyan ni nimi le chee ee? Tibør ngbaan pii nimi baanja la aa? ³⁷ Tə, unii yaa dak ke u ye Uwumbør aabənabr kan, bee u yaa dak ke u kpa Uwumbør Aafuur Nyaan aapiin kan, cha u bee ke maah ηmee pu tii nimi na, ni ye Tidindaan aah len pu na la. ³⁸ Unii yaa kaa gar maah ηmee pu na kan, ni mu taa gar u.

³⁹ Nnaabitiib, nima pu na, cha ninimbil li man ke ni nabr Uwumbør aah len pu na, ki taa bui unii ubaa ke u taa len iliin yayan. ⁴⁰ Ni mu li ηani tiwan məmək, ni li dii nsan.

15

Yesu Kristo aah fikr nkun ni pu na

¹ Nnaabitiib, m ban m teer nimi maah nan tuk nimi tibənyaan ti na la. Ni nan gaa tibənyaan ngbaan, ki sil ti pu.

² Tibənyaan ngbaan mu pu le ni ηmar. Ni yaa joo maah tuk nimi ti na mbaməm, ki yaa kaa gaa ti ki kii fam kan, ni ηmar a.

³ Maah nan gaa tibənyaan ngbaan na, tima le m nan di tuk ni mu. Ti ye tibəkpaan ki jer tibør məmək. Tibənyaan ngbaan le ye ke Kristo nan kpo timi aatunwanbir pu. Ni ηmee kina Uwumbør Aagban ni. ⁴ Le bi nan di u di sub. Iwiin itaa daal le Uwumbør fikr u nkun ni. Ni ηmee kina Uwumbør Aagban ni. ⁵ Waah fikr nkun ni na, le Piita kan u. Le waakpambalb kipiik ni bilee mu kan u. ⁶ Le waa-didiliib bi jer ikui iηmu na mu nan kpaan kan u. Bi ponn ni pam beenin bi, le bibaa mu kpo. ⁷ Jems mu nan kan u, le bikpambalb məmək mu kan u.

⁸ Gbelngbeln yaan le m mu kan u. Min u bi ke baah ker ubo u lii na, m mu kan u. ⁹ Yesu aakpambalb məmək jer mi. Maa ηeer ke bi yin mi ke Yesu aakpambalb; ba pu? m nan ηa waanib falaa. ¹⁰ Le Uwumbør aah ter mi pu na, m bi ke maah bi pu dandana na. Waah ter mi pu na, waa ter mi yəli. M tun lituln ki jer Yesu aakpambalb məmək. Ni mu aa ye min le tun lituln ngbaan. Uwumbør aaterm mu bi m chee na le cha m tun. ¹¹ Nima pu na, min le yaa nan tuk nimi tibənyaan ngbaan, bee bima le yaa nan tuk nimi kan, ti məmək tuk nimi kina la, ni mu gaa ti ki kii kina.

Uwumbør aanib aah ga fikr nkun ni pu na

¹² Tə, taah nan tuk nimi ke Uwumbør fikr Kristo nkun ni na, ni ηa kinye aan ni ponn ni bibaa ki len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni. ¹³ Bi

yaa len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mæk ke Uwumbør aa fikr Kristo nkun ni. ¹⁴ Uwumbør yaa kaa nan fikr Kristo nkun ni kan, taah tuk nimi tibɔnyaan ti na mu ye yɔli la. Ni mu gaa ti ki kii yɔli la; ¹⁵ ni mu mæk ke ti mɔn nnyamɔn paan Uwumbør; ba pu? ti len ke u fikr Kristo nkun ni. Ni yaa ye mbamɔn ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mæk ke Uwumbør aa fikr Yesu mu nkun ni. ¹⁶ Ba pu? Bi yaa len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mæk ke Uwumbør aa fikr Kristo mu nkun ni. ¹⁷ Uwumbør yaa kaa nan fikr Kristo nkun ni kan, ni gaa u ki kii yɔli, ki beenin bi nimi aatunwanbir aapɔɔn ni. ¹⁸ Binib bi nan dii Yesu ki kpo na mu, ni mæk ke bi mu bee yɔli. ¹⁹ Ti yaa kpa limakl Kristo pu dulnyaa wee ponn ni baanja kan, ti kpa kinimbaak ki jer binib mɔmæk.

²⁰ Tɔ, ni ye mbamɔn la, Uwumbør sil fikr Kristo nkun ni. Uma le ye njan aanii u puen fikr nkun ni na, le ki mæk ke binib bimæk kpo na mu ga nan fikr nkun ni. ²¹ Uja ubaa pu, le nkun bi. Uja ubaa mu pu, le binib bi kpo na mu ga fikr nkun ni. ²² Adam pu, le binib mɔmæk kpu. Kristo pu, le binib mɔmæk ga kan limɔfal. ²³ Kina le bi ga li paa tɔb pu. Kristo le ye njan aanii u puen fikr nkun ni na. U yaa gir ni kan, binib bi ye uyaab na mu ga fikr nkun ni. ²⁴ Tiwan nimina mɔmæk yaa ti ɲa kan, le tiwan mɔmæk ga doo. N-yoonn ngbaan le u ga

kuln waadim aabɔɲ mɔmæk aapɔɔn, ki di nnaan na tii Ute Uwumbør, ²⁵ ki ga li joo tiwan mɔmæk ki nan saa buyoonn Uwumbør di waadim mɔmæk ɲa utaapɔtan ni na. ²⁶ Kookoo aadin u u ga bii u na le ye nkun. ²⁷ Uwumbør Aagban le len ke u di tiwan mɔmæk di ɲa Kristo aataapɔtan ni ke ni kii waamɔb. Uwumbør Aagban aah len ke u cha tiwan mɔmæk kii Kristo aamɔb na, nima le aa mæk ke Uwumbør ubaa mu ga kii waamɔb. ²⁸ Uwumbør yaa cha tiwan mɔmæk kii Kristo aamɔb kan, le Kristo, u ye Uwumbør Aajapɔɔn na, u mu ga kii Uwumbør u nan cha tiwan mɔmæk kii waamɔb na aamɔb. Nima kan, Uwumbør le ga li joo tiwan mɔmæk pel pel.

²⁹ Tɔ, ni muin binib bibaa nnyun ni, ke bi sil binib bi kpo na aasisiyyaan la. Bibaa yaa bui ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ba pu ni muin binib nnyun ni baasisiyyaan? ³⁰ Binib yaa kaan fikr nkun ni kan, ba pu ti kani linaln n-yoonn mɔmæk? ³¹ Nnaabitiib, idaa mɔmæk m chuun nkun ni la. M kpa kipupuk ni pu Tidindaan Yesu Kristo aasan ni, nima le cha m len kina. ³² Ipeel nan tak mi Efesus aatiɲ ni. M yaa po ye unibɔn u kaan fikr nkun ni kan, m kan tinyoor ni pu uu? Aayii. Binib bi kpo na yaa kaan fikr nkun ni kan, “Cha ti li ji ki li nyu; ba pu? ti ga fe kpo fen.” Tɔ, ni ye mbamɔn, binib bi kpo na ga sil fikr nkun ni.

³³ Ni taa cha unii ubaa ḡmann nimi man. “Ni yaa dii binib bi kaa ḡan na kan, nimi aabimbinyaan ga bii.”
³⁴ Finn ngeen pu man, ki tun lituln li ḡan na, ki taa ki tun titunwanbir. Ni ponn ni bibaa aa nyi Uwumbər. M len kina ke m jinn nimi iniməɔn la.

Tiwon ti fikr nkun ni na aabər

³⁵ Le unii ubaa ga baa ke, “Binib bi kpo na ga ḡa kinye ki fikr nkun ni? Bi yaa fikr nkun ni kan, tiwon ngbaan aaboln ga li bi kinye?”
³⁶ Ujər, aa yaa di lijikaabuul bun kan, li yaa kaa kpo kan, laan punn.
³⁷ Lijikaabuul li aa di bun na aa bi ke li ga lu na aah ga li bi pu na. Ni po ye lijikaabuul la, nibaakan idi, nibaakan tijikaar tiken.
³⁸ Le Uwumbər tii lijikaabuul ngbaan tiwon, waah gee pu na. U tii lijikaabuul məmək aawon aabəɣ aabəɣ la.

³⁹ Tiwan məmək aawon aa kpaan. Binib aawon bi tibaa, tiwakor mu aawon bi tibaa, inyoon mu aawon bi tibaa, ijan mu aawon bi tibaa.

⁴⁰ Paacham aawan mu bi la, le ki cha kitiɣ aawan. Paacham aawan kpa kinyaan, kitiɣ aawan mu kpa kinyaan. Naanyaan mu aa kpaan.
⁴¹ Nwiin, ni uɣmal, ni ḡiɣmabil kpa kinyaan; ni mu aanyaan aa kpaan; ḡiɣmabil məmək aanyaan mu aa kpaan.

⁴² Binib yaa nan fikr nkun ni kan, ni ga nan li bi kina la.

Tiwon ti bi di sub na, ni ye tiwan ni ga bur na la. Ni yaa fikr nkun ni kan, ni ga nan li ye tiwon ti kaan ḡmaa bur na la.
⁴³ Tiwon ti bi di sub na, aa ye lisil aawon. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na, tima le ga li ye lisil aawon. Tiwon ti bi di sub na aa kpa mpəɔn. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na, tima le ga li kpa mpəɔn.
⁴⁴ Tiwon ti bi di sub na, ti ye dulnyaa ni aawon la. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na ga nan ḡeer Uwumbər Aafuur Nyaan aah ban pu na la. Dulnyaa wee ponn ni aawon aah bi na, tiwon ti ga ḡeer Uwumbər Aafuur Nyaan aah ban pu na mu bi la.
⁴⁵ Ni ḡmee Uwumbər Aagban ni ke Uwumbər nan naan njan aanii Adam, ki tii u liməfal.* Kookoo yoo le ye Nfuur Nyaan mu tii timi liməfal li kaa kpa ndoon na. Uma le ye Kristo.
⁴⁶ Njan, ti kpa dulnyaa wee ni aawon. Lelee le ti ga kan tiwon ti ga ḡeer Uwumbər Aafuur Nyaan aah ban pu na paacham.
⁴⁷ Uwumbər nan di titan le naan njan aanii Adam. U nyan ni kitiɣ la. Lelee aanii, u ye Kristo na, uma le nyan ni Uwumbər do.
⁴⁸ Binib bi ye kitiɣ yaab na bi ke unii u Uwumbər nan di titan ki naan u na aah bi pu na la. Binib bi ye Uwumbər do yaab na, bi mu bi le ke unii u nyan ni paacham na aah bi pu na.
⁴⁹ Ti naahn unii u Uwumbər nan di titan ki naan u na la. Kina le ti ga li naahn unii u nyan ni

* 15:45 : Lik Mpiin 2.7.

Uwumbər do na mu.

⁵⁰ Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke tiwon ti ye tinann ni nsin na aan ηmaa koo Uwumbər aanaan ni paacham. Ni ga bur na mu aan ηmaa le ye ni kaan bur na.

⁵¹ Li pel man, m ga tuk nimi tibər ti bɔɔ na. Timi bibaa ga kpo, bibaa mu ga pii Kristo aah ga gir ni bundaln na. Le ti mɔmɔk aawon ga kpeln. ⁵² Kakaan yaa wii kookoo yaan kan, libuul ngbaan ni le ti ga kpeln. Naan pii linimbil aah ga kab pu na. Kakaan ga nan wii, le binib bi kpo na ga fikr nkun ni, kaan ki bur. Le Uwumbər ga kpeln timi aawon. ⁵³ See tiwon ti ga bur na kpaln tiwon ti kaan ki bur na, tiwon ti ga kpo na mu kpaln ti kaan kpo na. ⁵⁴ Tiwon ti ga bur na yaa nan kpaln ti kaan bur na, aan tiwon ti ga kpo na yaa nan kpaln tiwon ti kaan ki kpo na kan, liyaadaal ngbaan le Uwumbər Aagban aah len pu na ga gbiin ke,

“Uwumbər nyan nkun, ki kuln mu.†

⁵⁵ Nkun aapɔɔn bi la chee?

Nkun aaween ki bi la chee?”‡

⁵⁶ Titunwanbir le ye nkun aaween. Uwumbər aakaal le ye titunwanbir aapɔɔn. ⁵⁷ Le ti dooni Uwumbər; ba pu? Tidindaan Yesu Kristo pu le u tii timi bunyan.

⁵⁸ Nnaabigeehm, nima pu na, n-yoonn mɔmɔk ni li tun Tidindaan aatuln sakpen, ki taa cha nibaa lej nimi. Ni li

bi li ni; ba pu? ni nyi ke ni yaa tun lituln tii Tidindaan kan, naa tun fam.

16

Ipiin i ni ga di tii Uwumbər aanib na

¹ Tɔ, tibər ti bi ki joo cha ipiin i ni ga too ki tii Yesu aanib bi bi Judea aatin ni na, ni li ηani maah tuk Yesu aanib Galasia aatin ponn ni ke bi li ηani pu na. ² Likpaakool daal mɔmɔk, ni mɔmɔk aah kan tinyoor pu na, ni di ngem bil, ki li kii buyoonn m ga labr ni na. Nima kan, m yaa nan fuu ni kan, naan ki piin ki li too ηimombil. ³ Ni lee ni ponn ni bibaa. M yaa nan fuu ni kan, m ga tii bi tiggann, ki tun bi, ke bi di naah too ipiin i na ki di buen ti tii Yesu aanib bi bi Jerusalem na. ⁴ Ni yaa ηeer m mu buen nima chee kan, m mu ga dii bi.

Pɔɔl aalandak

⁵ M ban m bɔ dii Masedonia aatim ni. M yaa bɔ dii nima chee kan, m ga dii ni ni chee. ⁶ Nibaakan, m ga li bi ni chee ki yunn, nibaakan, kakab yoonn ga ti jer. Nima kan, ni ga ter mi m gor ki ki buen maah cha nin chee na. ⁷ M yaa nan fuu ni ni chee kan, maa ban m nan li bi ni chee iwiin siib. Tidindaan yaa kii kan, m ban ke m nan li bi ni chee ki yunn la.

⁸ Tɔ, m ga li bi Efesus aatin ni do ki ti saa Pentekost daal; ⁹ ba pu? m kpa nsan sakpen ke m tuk binib Yesu

† 15:54 : Lik Aisaya 25.8. ‡ 15:55 : Lik Hosea 13.14.

aabɔnyaan tee. Le maadim mu wiir.

¹⁰ Timoti yaa nan fuu ni ni chee kan, ni taa ŋaab ulan; ba pu? u mu tun Tidindaan aatuln ke maah tun pu na la.

¹¹ Nima pu na, ubaa taa lik u fam. Ni ter u man aan u gor ki ki chuun buen nibaa chee ni mpopiin, aan ki ki gir ni m chee; m nyi ubɔr ke u ni tinaabitiib ga fuu ni.

¹² Tina aabo Apolos ma kan, m gan u sakpen ke u dii tinaabitiib ki dan ni chee, le waa ban ke u dan dandana wee. U yaa kan nsan kan, u ga dan ni chee.

Kookoo aabɔr

¹³ Ni li nyi man, ki li dii Yesu mbamɔm, ki taa di cha waasan. Ni li kpa lipobil man, ki li kpa mpɔɔn mu Uwumbɔr tii nimi na. ¹⁴ Naah tun lituln limɔk na, ni li gee tɔb man.

¹⁵ Ni nyi Stefanas ni waachiln ni aanib aabɔr, ke bima li puen Akaya aatinj aanib mɔmɔk ki dii Yesu aasan. N-yoonn mɔmɔk bi kpa liyabr ki ter Yesu aanib.

¹⁶ Nnaabitiib, m gan nimi, ni dii binib bimɔk bi kina na, ni binib bimɔk kpaan ti chee ki tun Uwumbɔr aatuln linimaln na aasan.

¹⁷ Stefanas, ni Fotunatus, ni Akaikus aah fuu ni na, le m kpa mpopiin. Naah kaa bi m chee na, le bi leŋ nimi aaleleŋ. ¹⁸ Baah fuu ni na, bi pɔɔk ntaakpab, ni ni mu aataakpab. Ni li pak binib bi bi kina na.

¹⁹ Uwumbɔr aanib bi bi Asia aatim ni na dooni nimi. Akuila ni upuu Prisila, ni

Tidindaan Yesu aanib bi kuuni bido na mu dooni nimi mbamɔm waayimbil pu.

²⁰ Tinaabitiib mɔmɔk dooni nimi.

Ni mu doon tɔb ke naabitiib aah gee tɔb pu na.

²¹ Min Pɔɔl le ŋmee maanŋmeen ki dooni nimi.

²² Unii yaa kaa gee Tidindaan kan, Uwumbɔr aabɔbir li bi u pu.

Tidindaan, dan.

²³ Tidindaan Yesu ŋa tinyoor ŋa ni pu.

²⁴ M gee ni mɔmɔk Yesu Kristo pu.

Lelee aagban̄ ki Pɔɔl ηmee ki tii KORINT YAAB na

¹ Min Pɔɔl u ye Yesu aak-pambal Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Timoti le ηmee kigban̄ kee tii nimi Uwumbɔr aanib bi bi Korint aatiŋ ni na, ni waanib bimɔk bi Griis aatim mɔmɔk ni na. ²Tite Uwumbɔr ni Tidindaan̄ Yesu Kristo ηa tɔnyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Pɔɔl di idoon tii Uwumbɔr

³ Cha ti pak Uwumbɔr u ye Tidindaan̄ Yesu Kristo Aate na. U ye Tite u san timi kinimbaak sakpen ki sɔŋ tisui na. ⁴Timi aafalaa mɔmɔk ponn ni u sɔŋni tisui, ke ti mu ga ηmaa sɔŋ binib bi bi falaa mɔmɔk aabɔŋ ni na aasui. Ti mu ga sɔŋ bisui ke Uwumbɔr aah sɔŋ tisui pu na. ⁵Kristo pu, le ti ji falaa sakpen. Kristo pu, le Uwumbɔr sɔŋ tisui sakpen. ⁶Taah ji falaa pu na, ni pu le ti ji falaa, ke ti sɔŋ nisui ki ter nimi, ni ηmar. Uwumbɔr yaa sɔŋ tisui kan, ni pu le u sɔŋ tisui, ke ti mu sɔŋ nisui, ke ni li kpa limɔr ki ji falaa ke ti mu aah ji falaa pu na. ⁷Nima pu na, ti dak ke naan gir puwɔb. Ba pu? ti nyi ke ni yaa ji falaa ke taah ji falaa pu na kan, Uwumbɔr ga sɔŋ nisui, ke waah sɔŋ tisui pu na.

⁸ Tinaabitiib, ti ban ke ni bee taah nan ji falaa pu Asia aatiŋ ni na. Falaa ngbaan nan muk timi ki ti chaar jer.

Taa nan dak ke ti ga ki li bi. ⁹ Timi tibaa nan len ke ti ga kpo. Ni ηa kina ke ti bee ke taan ηmaa ter tibaa. Uwumbɔr u fikr binib nkun ni na baanja le ga ηmaa ter timi. ¹⁰ U nyan timi ijawaan aakun ni, ki beenin nyani timi. Ti pak ke u ga ki nyan timi. ¹¹ Ni mu aah mee Uwumbɔr tii timi pu na, ni ter timi la. Binib aah mee Uwumbɔr tii timi ki wiir pu na, le u ga ηa tɔnyoor ηa ti pu. Nima le binib pam ga doon Uwumbɔr tii timi.

Pɔɔl aalandak aah kpeln pu na

¹² Ti kpa kipupuk; ba pu? ti nyi tisui ni ke ti bi chain. Timi aabimbin bi mbamɔm Uwumbɔr aah ban pu na. Binib aalan le aa cha ti bi mbamɔm, Uwumbɔr aaterm pu, le cha ti bi mbamɔm joo cha dulnyaa wee ni aanib wɔb, ki moo bi mbamɔm joo cha niwɔb. ¹³ Ti yaa ηmee kigban̄ tii nimi kan, ti ηmee tibɔr ti gbii na baanja la. Ni ga ηmaa karn ti, ki bee ti mɔmɔk aatataa. M kpa limakl ke ni ga bee ti mɔmɔk doo. ¹⁴ Dandana ni bee timi aabimbin ngem aah bi pu na. M kpa limakl ke bundaln̄ Tidindaan̄ Yesu ga gir ni na, ni ga sil bee ke ni ga li ηmaa kpa kipupuk ti pu, ke ti mu aah ga li kpa kipupuk ni pu pu na.

¹⁵⁻¹⁶ Maah nyi kina na, le m nan ban ke m puen mann nimi. Maah nan cha Masedonia aatiŋ ni na, m nan ban ke m dii ni ki nan mann nimi, le ki nin buen nima; m yaa ti ki

gir ni kan, m ki dii ni ki nan mann nimi, ki ter nimi nfum mulee, aan ni mu ter mi m buen Judea aatiŋ ni. ¹⁷ Maah nan len ke m ga dan na, maa len fam la; maah dak ke m ga ŋa pu na, ni ye ke m dii binib aalan la aa? Ni dak ke m ye unii u aalandak kpelni yɔl yɔl na la aa? ¹⁸ Uwumbɔr aah ye mbamɔndaan na, ti mu aa kpelni timi aalandak yɔl yɔl. ¹⁹ M ni Silfanus ni Timoti nan tuk nimi Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aabɔr. Uma le aa ye unii u aalandak kpelni yɔl yɔl na. U ŋani waah len pu na n-yoonn mɔmɔk. ²⁰ U pu, le Uwumbɔr gbiin waah puu tipuur ti wiir na mɔmɔk. Nima pu na, u pu le ti bui ke, “Amii,” le ki nyuŋ Uwumbɔr. ²¹ Uwumbɔr le ter ti ni nimi ke ti dii Kristo mbamɔm, ki lee timi ke ti tun waatuhn. ²² U daan timi ke uma le yeh timi, ki di Waafuur Nyaan ŋa tisui ni, ke u mɔk timi waah ga tii timi pu na n-yoonn mu choo na.

²³ M puu Uwumbɔr ke m len mbamɔn la; maa nan ban ke m kae nimi, nima le cha m nan len ke maan dan ni chee Korint aatiŋ ni n-yoonn ngbaan. ²⁴ Taa joo nimi mpɔɔn; naah gaa Yesu ki kii mbamɔm na, le ti ban ti ter nimi ni li kpa mpopiin. Timi aatuhn le na.

2

¹ M nan di ŋa nsui ni, ke maan ki dan ni chee ki nan tii nimi mpombiin. ² Ba pu? nimi le ye binib bi tii mi mpopiin na. M yaa bii nisui kan, naan ki ŋmaa tii

mi mpopiin. ³ Nima le cha m nan ŋmee kigban ngbaan tii ni nimi. Maa ban m dan ki nan li kpa mpombiin ni pu. Ni ye binib bi ba ga ŋmaa ŋa mi mpopiin na la. M nyi nimi aabimbin, ke m yaa kpa mpopiin kan, ni mu ga li kpa mpopiin. ⁴ Maah nan ŋmee kigban ngbaan m tii nimi na, nsui nan bii sakpen. M nan wii pam. Maa nan ŋmee kigban ngbaan ke m tii nimi mpombiin, m nan ban ke ni bee maah gee nimi sakpen pu na la.

Di cha pinn unii u tun si taani na

⁵ Ni ponn ni ubaa yaa tun titunwanbir ki bii nsui kan, naa ye nsui baanja le u bii, ni mɔmɔk aasui le u bii. M mu aa ban ke m len tibɔr ngbaan ki ti chaar jer. ⁶ Ni ponn ni pam aah kii ki daa utafal pu na, nima le ŋeer. ⁷ Dandana ni ŋan ke ni di cha pinn u, ki sɔŋ usui, u taa li kpa mpombiin ki ti chaar jer. ⁸ Nima pu na, m gan nimi, ni cha u sil bee naah gee u pu na. ⁹ M nan ban m bee nimi aabimbin aah bi pu na, ke ni ga kii maamɔb mɔmɔk aan naan kii. Nima le cha m nan ŋmee kigban ngbaan tii nimi. ¹⁰ Ni yaa di cha pinn unii kan, m mu ga di cha pinn u. Maah di cha pinn u pu na, ni pu le m di cha pinn u, ki si Kristo aasisiyyaan. ¹¹ M di cha pinn u, ke kinimbɔŋ taa nyan timi; ba pu? ti nyi kaah ban ki bii timi pu na.

Ilandak aah nan joo Pɔɔl pu na

¹² M nan buen Troas aatinj ni, m ti moon Kristo aabɔnyaan. Maah fuu ni na, le Tidindaan tii mi nsan ke m tun waatuln ngbaan. ¹³ Le maah kaa kan nna aabo Taitus nima chee na, maa ŋmaa fuur lii nsui ni. Nima le m chɔi nima chee aanib, le ki siir buen Masedonia aatinj ni.

Yesu Kristo pu le ti nyanŋi

¹⁴ Tɔ, cha ti doon Uwumbɔr mbamɔm. N-yoonn mɔmɔk u cha ti nyanŋi kinimbɔŋ, Kristo aapɔɔn pu, ki cha ti buen ni kookoo, ki tuk binib waabɔr ke bi bee u. Waabɔr mɔ ke tulalee aah nu mɔ pu na. ¹⁵⁻¹⁶ Ti mu bi Uwumbɔr chee ke tulalee aayon mu nu mɔ na la; ba pu? Kristo bi tisui ni. Binib bi ŋmar na ŋun waah nu mɔ pu na, ki kan limɔfal; ba pu? bi gaa u ki kii. Binib bi kaa ŋmar na mu ŋun ki kan nkun; ba pu? baa gaa u ki kii. Ubaa ga ŋmaa tun Uwumbɔr aatuln ubaa pu uu? Aayii. ¹⁷ Ti mu aa mooni Uwumbɔr aabɔr ŋimombil pu ke binib pam aah ŋani pu na. Uwumbɔr le tun timi ke ti moon waabɔr. Nima pu le ti ye binib bi len mbamɔn na, ki mooni Uwumbɔr aabɔr unimbil ni, Kristo aapɔɔn pu.

3

Ti ye tipuupɔln aatutum la

¹ Ni dak ke ti piin ke ti ki nyuj tibaa aa? Taa bi ke binib bibaa aah bi pu na, ki ban ke binib ŋmee kigbanj ki pak timi na, ti tii nimi. Ti ban

ke ni ŋmee kigbanj ki pak timi ii? Aayii. ² Nimi nibaa le ye kigbanj ki pak timi na ki ŋmee tisui ni. Ba pu? binib yaa lik nimi aabimbin aah bi pu na kan, bi ga bee ke ti mɔk nimi nsanyaan la. ³ Bi ga bee ke ni ye kigbanj ki nyan ni Kristo ni na, le u cha ti ŋmee ki. Taa nan di ngbanjmeemoon le ŋmee ki. Uwumbɔr u ye limɔfadaan na Aafuur Nyaan le ŋmee ki. Nŋmeen ngbaan aa ŋmee ŋitakpal pu,* ni ŋmee binib aasui ni la.

⁴ Kristo pu, le ti kpa li-makl kina, Uwumbɔr aanimbil ni, nima le cha ti len kina. ⁵ Taa len ke ti ga ŋmaa ŋa nibaa tibaa aapɔɔn pu. Timi aapɔɔn nyan ni Uwumbɔr chee la. ⁶ Uma le tii timi mpɔɔn ke ti tuk binib waah puu tipuupɔln ti na. Taa tuk bi ke bi yaa kaa kii Moses aakaal mɔmɔk kan, bi ga kpo. Ti tuk bi ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ga tii bi limɔfal. Ba pu? Moses aakaal mɔk timi ke ti ŋeer nkun, Uwumbɔr Aafuur Nyaan le tii timi limɔfal.

⁷ Moses aakaal nan ŋmee ŋitakpapapan pu, ki nan fuu ni ni mpɔɔn aafuun la. Uwumbɔr aah nan cha Moses tii Israel yaab nkaal mu bi door na, Moses aanimbil wɔb nan wiin chain, le binib aanimbil aa ŋmaa lik u. Tɔ, nkaal mu mɔk timi ke ti ŋeer nkun na aah nan joo ni nwiihn kina na, ⁸ Uwumbɔr yaa tii timi Waafuur Nyaan kan, Nfuur Nyaan ngbaan

* 3:3 : Moses aakaal nan ŋmee ŋitakpal pu la. Lik Nnyam 24.12.

ga li joo ni nwiihn ki ti jer kina. ⁹ Waah nan tii binib nkaal mu mək bi ke baabər bii na, bi nan kan nwiihn mu deer binimbil na, le waah tii timi tibənyaan ti mək timi ke timi aabər ɲan u chee na, tibənyaan ngbaan ga tii timi nwiihn ki ti jer kina. ¹⁰ Moses aakaal mu nan joo ni nwiihn na aa ki kpa nwiihn; ba pu? tibənyaan ngbaan aawiihn jer nwiihn ngbaan la. ¹¹ Moses aakaal mu jer na yaa nan kpa nwiihn kan, tibənyaan ti ga li bi n-yoonn məmək na le kpa nwiihn ki ti jer kina.

¹² Taah kpa limakl tibənyaan tee pu na, nima le ti kpa lipobil ki len. ¹³ Taa bi ke Moses na. U nan di likekeln biin unimbil wəb, ke Israel yaab taa kan nkaal mu nan bi door na aah nan cha unimbil wəb wiin chain pu na. ¹⁴ Bitafal nan pəɔ. Bi yaa karn Uwumbər aagbakpok kan, baa beer naatataa ki nan saa dandana. Ba pu? unii aan ɲmaa bee naatataa see u gaa Kristo ki kii. ¹⁵ Bi yaa karn Moses aakaal kan, baa beer naatataa ki nan saa dandana. ¹⁶ Unii yaa fenn ki dii Tidindaan kan, u ga bee naatataa. ¹⁷ Tidindaan ni Nfuur Nyaan ye Unibaan la. Nfuur Nyaan aah bi nin chee na, lifuur bi nima. ¹⁸ Ti məmək waa Tidindaan aah wiin chain pu na. Nibaa aa bi ki dok timi ke ti taa li waa u. Tidindaan u ye Nfuur Nyaan na le cha ti bi kpelni, ki nanɲi u, ki moo wolni n-yoonn

məmək, ke waah wiin chain pu na.

4

Tibənyaan ti kpa mpəɔn na bi timi bi kaa kpa mpəɔn na aanaal ni la

¹ Tə, Uwumbər aanimb- baasaln pu, le u tii timi waatuln ke ti tun. Nima le timi aataakpab aa yəl. ² Ti yii iniməɔn aatuln, ni mbəmbəɔn aatuln, kaa ɲmanni binib, kaa kpelni Uwumbər aabər. Ti bi Uwumbər aanimbil ni la. Nima le cha ti tuk binib waabər mbaməm, aan bi məmək bee ke ti len mbamən. ³ Binib bi kaa ɲmar na baanja le aa bee tibənyaan tee aatataa. ⁴ Kinimbəɲ ki joo dulnyaa aanib na le jəb binib bi kaa gaa Yesu ki kii na aanimbil, ke tibənyaan tee taa woln binimbil. Tibənyaan tee tuk timi Kristo aah ɲan sakpen pu na. U ye Uwumbər aanan la. ⁵ Taa mooni timi tibaa aabər. Ti mooni Yesu Kristo aabər la, ke uma le ye binib məmək Aadindaan. U pu le ti ye nimi aatutum. ⁶ Uwumbər u nan len ke “Cha nwiihn woln mbəmbəɔn ni” na,* uma le woln tinimbil, ke ti bee waah ɲan sakpen pu na. Yesu Kristo aabimbin aah bi pu na le mək timi Uwumbər aah ɲan sakpen pu na.

⁷ Timi bi kaa kpa mpəɔn na, Uwumbər di tibənyaan ti kpa mpəɔn sakpen na ɲa tinjaal ni, aan binib bee ke tibənyaan ngbaan aapəɔn nyan Uwumbər chee, naa ye

* 4:6 : Lik Mpiin 1.3.

ti chee. ⁸ Limukl aabəŋ le pii timi, ki mu aa nyanj timi. N-yoonn mbaa le timi aalan ŋmal, le ti tee kpa limakl. ⁹ Binib ŋani timi falaa, le Uwumbər aa di cha timi. Bi lii timi kitiŋ, ki mu aa ku timi.

¹⁰ N-yoonn məmək binib dii timi ke bi ti ku timi, ke baah nan dii Yesu bi ti ku u pu na. Baah kaa ku timi na, nima le mək ke Yesu aaməfal aapəən bi ti ni. ¹¹ Yesu pu, le binib ban bi ku timi n-yoonn məmək. Baah kaa ku timi na, nima le mək ke Yesu aaməfal aapəən bi timi bi ga kpo na ni. ¹² Nkun dii timi la, le ni kan liməfal.

¹³ Tə, unii u nan ŋmee Uwumbər aalahn aagbaŋ na ŋmee ke u gaa Uwumbər ki kii, le ki len.

Uwumbər Aafuur Nyaan le cha ti mu gaa u ki kii kina, le ki len.† ¹⁴ Ti bee ke Uwumbər u nan fikr Tidindaan Yesu nkun ni na, ga fikr timi bi mu kpaan Yesu chee na nkun ni, ki ga li joo timi ni nimi ki di buen ubaa chee. ¹⁵ Ni pu, le ti ji falaa ngbaan məmək. Binib bi gaa Uwumbər na yaa kpaē kan, binib bi ga li dooni Uwumbər na mu ga li wiir, ki ga nyuŋ u.

N-yoonn mu choo na aabər

¹⁶ Nima le cha tiwon aa yəl. Tiwon timina bi diŋni iwiin məmək la. Timi aawiin aapəən kpaē iwiin məmək la. ¹⁷ Dandana aafalaa aan yunn, kaa wiir. Falaa ngbaan pu, le ti ga kan mpopiin ki ti nyanj, n-yoonn mu kaa kpa

ndoon na. ¹⁸ Titafal aa bi tiwan ni ti waa ni na ni, titafal bi taah kaa waa tiwan ni na le ni. Taah waa tiwan ni na aan li bi n-yoonn məmək. Taah kaa waa tiwan ni na, nima le ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

5

¹ Tə, ti nyi ke tiwon timina yaa kpo kan, tiwon ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na bi paacham. Uwumbər le toor tiwon ngbaan ki tii timi. ² Taah bi dulnyaa wee ni na, le ti ji falaa, ki du. Tinimbil man ke ti kan timi aawon ti bi paacham na. ³ Ti yaa kan tiwon ngbaan kan, timi aawiin aan chuun mu ŋmeen. ⁴ Ni ye mbamən, timi bi bi dulnyaa wee ni na, falaa muk timi, le ti du. Naa ye ke ti ban ke timi aawiin li chuun muŋmeen. Ti ban ke ti kan tiwon ti bi paacham na. Ti ban ke ti di tiwon ti ga kpo na lii, ki kan tiwon ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ⁵ Uwumbər le toor tiwon ngbaan tii timi, ki tii timi Waafuur Nyaan ke u mək timi ke u ga tii timi waah nan puu tipuur ti na.

⁶ Nima le cha ti kpa lipobil n-yoonn məmək. Ti nyi ke taah laa bi dulnyaa wee ni buyoonn na, taa bi Tidindaan do paacham. ⁷ Ti dii gaakii aasan,* taa dii tiwan ni tinimbil waa ni na. ⁸ Le ti kpa lipobil. Ti yaa di tiwon timina lii, ki kun Tidindaan do paacham kan, ni ga li mək timi. ⁹ Ti yaa bi kitiŋ do, bee

† 4:13 : Lik Ilahn 116.10. * 5:7 : Naatataa le ye ke: Ti ŋa naadii ke u bi, le ki dii waasan.

ti yaa bi paacham kan, ti ban ke ti piir usui la. ¹⁰ Ba pu? ti məmək ga nan sil Kristo aanimbiin ni, aan u lik timi aabimbin aah bi pu na, ki bee ke ti tun ni ŋan na, bee ni kaa ŋan na dulnyaa wee ni, ki ga tii ti məmək taah tun pu na aapal.

Yesu Kristo pu le ti ni Uwumbər kpaan

¹¹ Nima le cha ti san Tidindaan, ki sur binib ke bi li dii u. Uwumbər nyi timi aabimbin aah bi pu na. M dak ke ni mu nyi timi aabimbin. ¹² Naa ye ke ti bi pak tibaa la. Ti ban ke ti tii nimi ŋitaa ŋi pu ni ga li kpa kipupuk ti pu na, aan ni bee naah ga kii pu ki len tii binib bi lik biken paacham, ki kpa kipupuk bi pu, kaa lik bisui ni na. ¹³ Bi yaa len ke ti waar kan, Uwumbər pu le ti bi kina. Ti yaa kpa laasaab kan, ni pu le ti kpa, ke ti ter nimi. ¹⁴ Kristo aah gee timi pu na le junni tiwon ni, ki cha ti bi kina. Ti nyi ke unibaan nan sil binib məmək aasisiyyaan ki gaa baakun ki kpo, nima le bi məmək kpo. ¹⁵ U nan kpo binib məmək pu, ke binib bi laa bi na taa ki ŋani baageehn, bi li ŋani waageehn; ba pu? u nan kpo bi pu ki fikr nkun ni.

¹⁶ Taan ki lik unii ubaa paacham ke dulnyaa ni aanib aah lik pu na. N-yoonn mubaa ti nan lik Kristo kina la. Ti mu aa ki lik u kina. ¹⁷ Nima pu na, unii umək kpaan Kristo chee na, u ye unipəən la. Udaan

aabimbikpok jer a, ki kpeln mbimbipəən. ¹⁸ Mbimbipəən ngbaan nyan ni Uwumbər chee la. Kristo pu, le Uwumbər di timi kpaan ubaa chee, ke ti taa ki li ye waadim, ki tii timi lituln ke ti kpaan binib u chee. ¹⁹ Maah len pu na le ye ke Kristo aah nan kpo na, nima le tii Uwumbər nsan ke u di dulnyaa ni aanib kpaan ubaa chee, ki di cha baatunwanbir pinn bi. U di tichandaan aaliin imina ŋa tiŋaal ni, ke ti tuk binib.

²⁰ Ti sil Kristo aasisiyyaan, le ki gaŋni nimi. Ni bi ke Uwumbər ubaa le aah gaŋni nimi na. Ti gaŋni nimi ki tii Kristo, ke ni gir ni Uwumbər chee man. ²¹ Kristo aa nan tun titunwanbir tibaa. Timi aatunwanbir pu, le Uwumbər nan daa utafal. Timi bimək kpaan Kristo chee na, Uwumbər len ke timi aabər ŋan.

6

¹ Timi bi kpaan Uwumbər chee ki tun waatuln na le gaŋni nimi, ni taa gaa Uwumbər aaterm yəli. ² Uma Uwumbər le len ke, “Naah ŋeer pu na, le m pel saameen. Bundaln ni ŋeer ke m gaa si lii na, le m ter si.”

Li pel man, din le ni ŋeer. Din le ye n-yoonn mu u ga gaa si lii na.*

³ Taa ŋani tiwan ni ga len ŋunii ubaa Uwumbər aasan ni na, aan ubaa taa len ke timi aatuln kpa taani. ⁴ Timi aabimbin aah bi pu na,

* 6:2 : Lik Aisaya 49.8.

nima le mək binib ke ti ye Uwumbər aatutum. Kinye pu? ti kan falaa, ni limukl, ni tibər, ki ji limər, ni məmək ponn ni. ⁵ Binib lue timi njinaalab, ki lanj timi tiyondir ponn ni, ki nma tijar ti pu. Ti tun lituln linimaln, kaa geeni kinyeek, ki lann tijikaar. ⁶ Timi aabimbin bi chain la. Ti bee Uwumbər aabər, ki kpa limər, ni tibulchinn, ki gbii Uwumbər Aafuur Nyaan, ki gee binib mbaməm, ⁷ ki tuk bi Uwumbər aabər ti ye mbamən na. Ti kpa Uwumbər aapəən. U len ke timi aabər njan, nima le ye tijawan ti bi tiŋangii ni tiŋangan ni na. ⁸ Binib bibaa nyuŋni timi, bibaa mu seei timi. Bibaa bii timi, bibaa mu pak timi. Bibaa len ke ti nmanni binib la. Le ti tee len ibamən. ⁹ Taa kpa liyimbil binib chee. Ti kpa liyimbil Uwumbər chee la. Nkun dii timi, le ti beenin bi. Uwumbər cha falaa pii timi, ki mu aa cha u ku timi. ¹⁰ Tisui bii la. Yesu pu, le ti kpa mpopiin n-yoonn məmək. Ti ye bigiim la, le ki nja binib pam biwankpadam Uwumbər chee. Taa kpa dulnyaa wee ni aawan nibaa, ti kpa paacham aawan məmək. Nimina məmək le mək ke ti sil ye Uwumbər aatutum.

¹¹ Nimi Korint aatiŋ aanib, ti tuk nimi tiponn ni aabər məmək. Ti gee nimi sakpen. ¹² Naa ye ke timi le aa gee nimi. Ni ye ke nimi le aa gee

timi. ¹³ M len nimi ke uja aah ga len waabim pu na. Ni li gee mi man, ke maah gee nimi pu na.

Ni taa dii binib bi kaa dii Yesu Kristo na aasan

¹⁴ Ni taa kpaan binib bi kaa gaa Yesu ki kii na chee man. Binib bi njan na, ni binib bi kaa njan na ga nmaa kpaan tɔb chee ee? Nwiihn ni mbəmbəən ga li nmaa kpaan bi ii? ¹⁵ Kristo ni kinimbəŋ ga li nmaa kpaan kiməbaan aa? Unii u dii Yesu aasan na, ni unii u kaa dii na aabimbin kpaan aa? ¹⁶ Uwumbər aadiik ni njiwaa kpaan aa? Naa kpaan. Timi le ye Uwumbər u ye liməfadaan na aadiik. Uma ubaa le nan len ke, “M ga li bi maanib aasui ni, ki chuun bikaasisik ni. M ga li ye Baawumbər, bi mu ga li ye maanib.”†

¹⁷ Nima le cha Uwumbər ki bui ke, “Nya binib bi kaa dii mi na ponn ni man, ki li bi nibaa, ki di cha titunwanbir, le m ga gaa nimi.‡

¹⁸ M ga li ye Nite; ni mu ga li ye njapətiib ni mbisatiib.§
Min Uwumbər u kpa mpəəən məmək na, le len kina.”

7

¹ Maanigeekaab, Uwumbər aah puu tipuur tee ki tii timi na, cha ti di cha lituln li kaa njan na məmək, ni ilandak i kaa njan na məmək, ki li san u,

† 6:16 : Lik Liifai Yaab 26.12; Jeremia 32.38; Esekiel 37.27. ‡ 6:17 : Lik Aisaya 52.11. § 6:18 : Lik 2 Samuel 7.14; 1 Bibərb Aabər 17.13.

ki li ye binib bi bi chain ki doo na.

Pɔɔl aapopiin

² Ni li gee timi man. Taa ŋa ubaa bakaa, ki mu aa bii ubaa, ki mu aa ji unii ubaa aawan. ³ Maa len kina ke m galn nimi. Maah tuk nimi pu na, ti gee nimi la. Ti yaa kpo, bee ti yaa bi kan, ti po gee nimi la. ⁴ M kpa lipobil sakpen le ki len nimi. M kpa kipupuk sakpen ni pu. Nsui sɔŋ mbamɔm la. Timi aafalaa mɔmɔk ponn ni, m kpa mpopiin ni pu ki ti nyan.

⁵ Tɔ, taah nan fuu Masedonia aatinj ni na, taa ŋmaa fuu. Ti nan kan limukl, ŋipepel mɔmɔk ni. Binib nan kpak timi kinikpakpak. Nimi aabɔr mu pu le ilandak nan joo timi. ⁶ Uwumbɔr u sɔŋni binib bi kpa mpombiin na aasui na, uma le cha Taitus fuu ni ti chee ki nan sɔŋ tisui. Waah fuu ni na, nima le cha tisui sɔŋ. ⁷ Naa ye nima baanja le sɔŋ tisui. U tuk timi nimi aabimbin aah ŋan pu na. Nima le cha tisui sɔŋ. U tuk timi ke ninimbil man ke ni ki kan mi, ke ni kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu, ke ninimbil man ke ni kii maamɔb. Nima le cha m moo kpa mpopiin.

⁸ Maah nan ŋmee kigban tii nimi na, kigban ngbaan nan bii nisui ni yunn pɔkaa. Nisui aah nan bii na, le ni gar mi. Dandana, naa ki gar mi. ⁹ M kpa mpopiin la. Naa ye ke nisui aah bii na le cha m kpa mpopiin. Nimi aapombiin le cha ni kpeln

nimi aabimbin, nima le cha m kpa mpopiin. Uwumbɔr nan cha ni kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu. Nima le kigban ki nan bii nisui na nan ŋa nimi tinyoor. ¹⁰ Ba pu? Uwumbɔr yaa cha unii kpa mpombiin waatunwanbir pu kan, nima le ga cha u kpeln waabimbin ki ŋmar. Naan ki gar u. Tɔ, dulnyaa wee ni aapombiin joo ni nkun la. ¹¹ Uwumbɔr aah cha ni kpa mpombiin pu na, ni kan naah ŋa nimi tinyoor pu na. Nitafal bi waabɔr ni. Ni gee linjuul titunwanbir pu, ki ban ni nyan nibaa tibɔr ngbaan ni, ki san Uwumbɔr ijawaan, ki ban ni ki kan mi, ki ban ni ŋa Uwumbɔr aageehn, ki ban ni daa unii u tun titunwanbir na aatafal. Naah ŋa kina na, ni mɔk ke naa kpa taani ubaa tibɔr ngbaan ponn ni.

¹² Maah nan ŋmee kigban ngbaan tii nimi na, naa ye unii u tun titunwanbir na pu le m nan ŋmee ki, kaa ye bakaa aah kan u na pu le m ŋmee ki. M nan ban ke Uwumbɔr mɔk nimi naah gee timi mbamɔm pu na. Nima le cha m ŋmee ki, ¹³ le tisui sɔŋ ni pu.

Taitus aah nan bi ni chee na, le usui sɔŋ nimi aabimbinyaan pu, le ni ŋa u mpopiin. Nima le cha ti mu kpa mpopiin sakpen. ¹⁴ M nan pak nimi u chee, le naa jinn mi inimɔɔn. Taah tuk nimi tibɔr ti na mɔmɔk, ti len mbamɔn la. Kina le taah nan pak nimi Taitus chee pu na, ti len mbamɔn. ¹⁵ U teer naah nan gaa u pu na, ki teer naah

san u, ki pak waah len pu na, ki kii waaməb. Nima le cha u moo gee nimi. ¹⁶ M bee ke ni ga li beenin ŋani tiwan məmək mbaməm. Nima le m kpa mpopiin ni pu.

8

Naah ga tii Uwumbər ipiin pu na

¹ Tinaabitiib, ti ban ke ni bee Uwumbər aah ŋa tinyoor ŋa Yesu aanib bi bi Masedonia aatim ni pu na. ² Bi nan kan falaa, ni ntəŋ, ni igiin sakpen a. Le bi mu nan kpa mpopiin ki ti nyan. Baagiin ponn ni, le bi nan kpa tibulchinn, ki tii Uwumbər ipiin sakpen. ³ M ga ŋmaa ji seeraa ki tii bi, ke baah kpa tiwan ni na, bi tii u, ki jer kina. Baageehn pu, le bi tii, ⁴ ki gan timi ke ti gaa ipiin ngbaan, aan ki di tii Yesu aanib bi lann na. Ni mə bi ke bi ter bi la. ⁵ Bi tii ki jer taah nan dak pu na. Njan, le bi di bibaa tii Tidindaan, le ki nin di bibaa tii ti mu, Uwumbər aageehn pu. ⁶ Nima pu na, Taitus aah nan cha ni piin ki bi too ŋimombil ke ni tii Uwumbər na, le ti bui u ke u pəən ubaa ki cha ni too ŋimombil ngbaan ki doo. ⁷ Ni ŋa Yesu naadii, le ki bee waabər, ki ga ŋmaa tuk biken. Ninimbil man waat-uln pu. Le ni gee timi. Naah ŋani tiwan nimina məmək ki ti chaar jer na, ni li nyi ki tii ipiin mu ki ti jer kina.

⁸ Maah len pu na, naa ye ke m muk nimi ke ni tii. M tuk nimi ke Yesu aanib biken aanimbil man ke bi tii u ipiin,

ke m bee ni mu aah gee u pu na. ⁹ Ni nyi Tidindaan Yesu Kristo aah kpa tibulchinn pu na. U nan ye uwankpadaan la. Nimi pu le u ŋa ugiin. Waah ŋa ugiin na, nima le cha ni mu ŋa biwankpadam.

¹⁰ Cha m tuk nimi maalandak. Naah nan piin ki bi too ŋimombil ŋi giina na, ni ŋan ke ni too ŋi ki doo libiln lee. Ni nan puen biken ki ban ke ni tii Uwumbər ipiin, ki nan puen piin ki bi too ipiin ngbaan. Pəən nibaa man ki too i doo. Ninimbil nan man ke ni piin ki too ipiin ngbaan. ¹¹ Cha ninimbil li man ke ni tii naah ga ŋmaa tii pu na, aan ki too ipiin ngbaan doo. ¹² Unii yaa gee ke u tii Uwumbər ipiin ki yaa tii u waah kpa pu na kan, Uwumbər ga gaa la. Uwumbər aa ban ke unii tii ki jer waah kpa pu na.

¹³ Maa ban ke m ŋa nimi falaa ke m ter biken. M ban ke ni məmək ŋaŋ la. ¹⁴ Maah len pu na le ye ke naah kpa sakpen pu dandana na, ni ŋan ke ni ter binib bi kaa kpa na. Ni mu yaa nan lann daalbaadaal kan, bi yaa nan kpa sakpen kan, bi mu ga ter nimi. Kina le ni məmək ga ŋaŋ. ¹⁵ Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke,

“Unii u nan kan sakpen na aa nan ji ki gur.

Unii u mu nan kan siib na aa nan lann.”*

Taitus ni uŋeen aatətiib

¹⁶ Tə, m doon Uwumbər u cha Taitus ban u ter nimi na ke ti mu aah ban ti ter nimi pu na. ¹⁷ Ti bui u ke u pəən

* 8:15 : Lik Nnyam 16.18.

ubaa ki dan ni chee, le u kii. Unimbil man ke u dan, waageehn pu le u ga dan. ¹⁸ Le ti ga cha tina aabo ubaa mu dii u dan ni chee. Tina aabo ngbaan aah mooni Yesu aabɔnyaan pu na le cha Yesu aanib mɔmɔk pak u sakpen. ¹⁹ Bi mu nyan u ke u dii timi ke ti buen ti ter Uwumbɔr aanib bi ye bigiim na. Nima le ga nyuŋ Tidindaan, ki mɔk bi ke ti ban ti ter tɔb la.

²⁰ Ti ga li joo ŋimombil sakpen ke ti tii bi. Taa ban ke unii ubaa bii timi ke ti gur tibaa ngem. ²¹ Tidindaan nyi ke ti ŋani mbamɔm la. Ti ban ke binib mu bee ke ti ŋani mbamɔm.

²² Nima le ti ga tun tina aabo uken u mu dii Taitus mam ki dan ni chee. N-yoonn mɔmɔk ti nan lik tina aabo ngbaan aabimbin aah bi pu na, ki kan ke unimbil man Uwumbɔr aatuln pu. U pak nimi ke ni ga ŋa maah ban pu na, nima le cha u moo ban ke u dan ni chee. ²³ Binib yaa baa nimi Taitus aabɔr kan, ni tuk bi ke u ye maatutuŋeer u ter mi m tuk nimi Yesu aabɔnyaan na la. Ubaa yaa baa nimi tinaabitiib bi dii Taitus na aabɔr kan, ni tuk u ke bi ye Yesu aanib aatutum la. Baabimbinyaan pu, le binib nyuŋni Kristo. ²⁴ Ni li mɔk bi ni Yesu aanib mɔmɔk naah gee Uwumbɔr aanib pu na, ki ter bi, ke taah nan pak nimi pu na.

9

Naah ga ter Yesu Kristo aadidiliib biken pu na

¹ Maa ki ban m ŋmee kigban ki tuk nimi naah ga ter Yesu aanib bi bi Jerusalem ni pu na. ² M nyi ke ni ban ni ter bi. M nan pak nimi Masedonia aanib chee, ki bui bi ke nimi bi bi Griis aatiŋ ni na nan ban ni ter Yesu aanib giina. Ninimbil aah man ke ni ter Uwumbɔr aanib pu na, nima le cha bi ponn ni pam mu ban bi ter bi. ³ Le m ban m cha tinaabitiib bimina buen ni chee, aan bi ti kan ke taah nan pak nimi pu na, ti gbii la. Ni ga li bi ke maah nan len pu na, ki gor ke ni too ŋimombil ngbaan. ⁴ Ni yaa kaa ye kina kan, Masedonia aatiŋ aanib bibaa yaa dii mi ki fuu ni ni chee, ki kan ke naa kee gor kan, ni ga jinn mi inimɔɔn, naa ye mi baanja aanimɔɔn, ti mɔmɔk aanimɔɔn. Ba pu? ti nan pak nimi bi chee. ⁵ Nima le m dak ke ni ŋan m gan tinaabitiib bimina ke bi loln m pu nsan ki buen ni chee, ki ter nimi ni too ŋimombil ngbaan, naah nan puu tipuur ti na. M yaa fuu ni kan, m ga nan mui ni too ŋi ki doo. Nima le ga mɔk ke ni too ŋi, nimi aageehn pu, naa ye ke bi nan muk nimi le ni too ŋi.

⁶ M tuk nimi la, unii u bun tijikaar siib na ga nan chee siib la. Unii u mu bun tijikaar sakpen na ga nan chee sakpen la. ⁷ Unii mɔmɔk aah di pu ŋa usui ni ke u ga tii ni na, cha u tii kina. U taa tii ni mpombiin, ki taa tii limukl aatiin. Ba pu? Uwumbɔr gee unii u tii ni mpopiin na la. ⁸ Uwumbɔr ga ŋmaa ŋa tinyoor mɔmɔk ŋa ni pu, aan ni

taa lann nibaa. Ni ga li kpa ki gur, ki ga ηmaa tii binib bimək lann na. ⁹ Ni ηmee Uwumbər Aagbanj ni ke, “Ubulchindaan tii bigiim sakpen,

waanann aa kpa ndoon.”*

¹⁰ Uwumbər u di ηjijikaabil di tii unii u bu tijikaar na, ki tii binib tijikaar bi ji na, uma le ga tii nimi naah ban pu na məmək, ki jer kina, aan ni moo ter binib biken. ¹¹ Ni yaa moo ter binib kan, Uwumbər le ga moo tii nimi. Naah ga tii timi ipiin ke ti tii biken na, nima le binib pam ga doon Uwumbər ipiin ngbaan pu. ¹² Ni yaa ter Yesu aanib ki tii bi baah lann pu na kan, nima le binib pam ga doon Uwumbər mbaməm. ¹³ Ni yaa ter bi kan, nima le ga mək bi ke ni gaa Kristo aabənyaan ki kii, ki kpa tibulchinn, ki yakr naah kpa tiwan ni na tii bima, ni biken məmək. Nima le ga cha bi nyuη Uwumbər, ¹⁴ ki mee u tii nimi, ki li gee nimi, Uwumbər aah cha ni kpa tibulchinn sakpen pu na. ¹⁵ Cha ti doon Uwumbər u tii timi Ujapəon u jer ipiin məmək na man.

10

Pəol aah len waatuln aabər pu na

¹ Min Pəol mbaa ganj ni nimi la. Ni ponn ni bibaa len ke maah nan bi ni chee na, maa kaar nimi, ke m yaa bi nibaa chee kan, m kpa lipobil ki ηmee kigbanj ki sur nimi. Min Pəol bi suuna ke Kristo aah

bi pu na, ki ganj ni nimi ke ni toor nimi aabimbin man, ² aan m yaa fuu ni ni chee kan, m taa chiin ni ponn ni bibaa. M nyi ke m yaa fuu ni ni chee kan, m ga ηmaa li kpa lipobil ki chiin binib bi len ke ti dii dulnyaa ni aanib aah dii pu na. ³ Ni ye mbamən ke ti po ye binib la. Ni mu aa ye binib aajaak le ti jaa, ⁴ ki mu aa di binib aapəon le jan kijaak ngbaan. Ti di Uwumbər aapəon mu bii kinimbəη aapəon məmək na le jan ki. Ti len ki nyanj binib bi kpak Uwumbər aabər kinikpakpak na, ⁵ ki nyanj binib bi kpa kalmbaani ki dak ke bi kpa nlan ki jer Uwumbər na. Ti cha ilandak məmək kii Kristo aaməb. ⁶ Ti yaa bee ni ponn ni binib bi ga kii Uwumbər aaməboln na, le ti ga ηmaa daa binib bi gur kaa kii na aatafal.

⁷ Tə, ni lik binib paacham la aa? Ubaa yaa bi ni ponn ni ki len ke u ye Kristo aanii kan, cha u teer ke ti mu ye Kristo aanib ke waah ye pu na la. ⁸ Tidindaan tii mi tininkpir ke m ter nimi ni dii u mbaməm, waa tii mi tininkpir ngbaan ke m bii nimi. M yaa puk kipupuk ki jer maah ba ga puk pu na kan, maan ji iniməon. ⁹ Ni taa li dak ke m ban m ηmee kigbanj ki ga li kpa nimi ijawaan na. ¹⁰ Bibaa len ke m ηmee tigbann ke mpəondaan na, ke m yaa bi ni chee kan, maa pəo, maaliin aa bi tibər tibaa ni. ¹¹ Cha binib ngbaan aaboln

* 9:9 : Lik Ilahn 112.9.

bee ke ti yaa ηmee kigban ponn ni taah ga ηa pu na kan, ti yaa fuu ni kan, ti ga ηa kina la.

¹²Taa ban ke ti di tibaa ηan binib bi yoor bibaa paacham na, kaa ban ke ti len ke ti ye bi ponn ni bibaa. Baa kpa nlan. Bi lik tɔb aabimbin aah bi pu na, ki ηan ni bibaa la. ¹³Tima kan, taan li kpa kipupuk ki lakr taah tun lituln pu na. Ti ga li kpa kipupuk Uwumbɔr aah siin lituln li ki tii timi na pu. Taah nan tuk nimi waaliin na, nima le ye lituln ngbaan ponn ni ngem. ¹⁴Ti nan puen biken ki fuu ni ni chee ki tuk nimi Kristo aabɔnyaan tee. Taah ηani kina na, ti po tun lituln li Uwumbɔr siin timi na la. ¹⁵Taa ban mpakm biken aatuln pu. Ti kpa limakl ke ni ga moo dii Yesu aasan mbamɔm, ki ga ter timi ke ti tun Uwumbɔr aatuln sakpen, waah siin li pu ki tii timi na. ¹⁶Le ti ga ηmaa buen ntim mu daa ki jer nimi aatiη na, ki ti tuk binib tibɔnyaan tee. Taan buen biken aah tun lituln nin chee na, kaa ban ke bi pak timi biken aatuln pu.

¹⁷Uwumbɔr Aagban len ke, “Unii umɔk ban ke u puk kipupuk na, cha u puk kipupuk Uwumbɔr pu.”*

¹⁸Unii yaa pak ubaa kan, nima le aa mɔk ke Uwumbɔr aanimbil gbiin u. Uwumbɔr yaa pak unii kan, nima le mɔk ke Uwumbɔr aanimbil sil gbiin u.

11

Binib bi ban ke bi ηmann Yesu aanib na aabɔr

¹Tɔ, m yaa len kijɔrk aaliin siib kan, ni pɔɔn nibaa man ki li kpa limɔr m pu. ²M gee nimi sakpen ke Uwumbɔr aah gee nimi pu na. Ni bi ke usapɔɔn u kaa nyi uja na aah bi pu na, le m ban m di nimi tii Kristo, ni li dii uma baanja. ³M san ijawaan ke binib ga ηmann nimi, ni taa ki dii Kristo mbamɔm, ke kinimbɔη aah nan ηmann Adam aapuu lif pu na. ⁴Unii yaa fuu ni ni chee ki yaa tuk nimi tibɔr yayan ti kaa ye taah nan tuk nimi Yesu aabɔr ti na kan, ba ηa ni ji limɔr u pu? Ba ηa ni gaa tibɔr ti kaa ye Yesu aabɔnyaan, kaan cha ni kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan na? Taah nan tuk nimi Yesu aabɔnyaan tee na, tibɔr ngbaan le nan cha ni kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan.

⁵Binib bi ηmanni ke bi ye Yesu aakpambalb na, maa dak ke bi jer mi. ⁶Nibaakan, maan ηmaa len ke unii u bae mbaem sakpen na aah len pu na. M mu nyi Yesu aabɔr mbamɔm, ki ηeer ti mɔmɔk tuk nimi, binib aanimbil ni.

⁷M nan sunn mbaa taab ke m yoor nimi paacham; kinye pu? m nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan, kaa jin nimi kidaak. Maah ηa kina na, ni kpa taani ii? ⁸Maah nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔr na, Yesu aanib biken nan pa mi la. Ni naahn ke m nan yoor baamombil ngbaan

* 10:17 : Lik Jeremia 9.24.

ke m li joo ter nimi le na. ⁹ Buyoonn m nan bi ni chee ki lann maah ban pu na, maa muk nimi ke ni ter mi. Tinaabitiib bi nyan Masedonia aatiŋ ni na nan joo ni maah ban tiwan ni na məmək. Maah nan bi pu n-yoonn ngbaan na, m ga li beenin bi kina la, kaan muk nimi ke ni ter mi. ¹⁰ Kristo pu le m len mbamən, maan muk unii ubaa nibaa chee Griis aatiŋ ponn ni ke u ter mi. ¹¹ Ba pu? Ni ye ke maa gee nimi le ki len kina aa? Uwumbər nyi ke m gee nimi la.

¹² M ga li beenin tuk nimi Yesu aabər, kaan ji nimi kidaak. Biŋmanŋmannim bi ji nimi kidaak na aan ŋmaa pak bibaa ki len ke bi bi ke taah bi pu na. ¹³ Binib ngbaan ŋmanni nimi la. Baa ye Kristo aakpambalb. Bi ŋmanni nimi ke bi tun waatuln, ki mu aa tun. ¹⁴ Baah ŋani kina na, ni taa cha ni gar nimi. Kinimbəŋ kibaa ŋmanni ke ki ye Uwumbər aatuun u wiin chain na. ¹⁵ Kinimbəŋ aatutum yaa ŋmanni ke bi ye bininyaam kan, ni taa cha ni gar nimi. Uwumbər ga daa bitafal baatuln aah ŋeer pu na.

Pɔɔl aah ji falaa Yesu Kristo pu pu na

¹⁶ M ki tuk nimi la, ni taa dak ke m ye uŋər. Ni mu yaa dak ke m ye uŋər kan, ni li kpa limər m pu, ki cha m mu pak mbaa siib. ¹⁷ Maah ga len pu na aa ye Tidindaan aabər aaboln. Maah ga pak mbaa pu na, m ga len ke uŋər

na la. ¹⁸ Binib pam le bi ki pak bibaa dulnyaa ni aawan pu. Nima le m mu ga pak mbaa. ¹⁹ Ni dak ke ni kpa nlan. Ba ŋa ni ji limər biŋər pu ki kpa mpopiin? ²⁰ Maah len pu na le ye ke unii yaa chuu nimi tinaagbiir, bee u ji nimi aawan, bee u ŋmann nimi, bee u kpa kalmbaani, bee u faa nimi kitapak kan, le ni kpa limər u pu. ²¹ Taah kaa muk nimi kina na, le ni bii timi, ke taa kpa mpəən aa?

Unii ubaa yaa kaar ke u pak ubaa kan, m mu kaar kina la. M len ke uŋər na la. ²² Biŋmanŋmannim ngbaan ye Hiibru yaab la aa? M mu ye. Bi ye Israel yaab la aa? M mu ye. Bi ye Abraham aayaabitiib la aa? M mu ye. ²³ Bi ye Kristo aatutum la aa? M mu ye ki jer bi. M ŋa nimi gafara la, m len ke uŋər na la. M nan tun Kristo aatuln ki jer bi, ki koo tiyondir ponn ni ki jer bi. Kristo pu, binib nan gbaa mi ŋinaalab ki ti chaar jer. M nan kani linimaln, naa nan pəə ke m kpo. ²⁴ Nfum muŋmu le Juu yaab gbaa mi linaalab nfum piitaa ni muwae. ²⁵ Rom yaab nan gbaa mi ŋidabil nfum mutaa la. Binib nan mae mi ŋitakpal nfum mbaa la. Nfum mutaa le inŋi liin nnyusakpem ni ki cha mi. Kinyeek kibaa ni nwimən le m nan bi likpaln pu nnyusakpem ni. ²⁶ M nan chuun ŋisachun n-yoonn məmək, ki kani linimaln nnyun ni, le ki kani linimaln bififiirb chee, le ki kani linimaln maanib Juu yaab

chee, le ki kani linimaln binib bi kaa ye Juu yaab na chee, le ki kani linimaln ntim ponn ni, ni kipɔk ni, ni nnyusakpem ni, le ki kani linimaln binib bi nmann ke bi ye Yesu Kristo aanib na chee. ²⁷ M tun Yesu Kristo aatun linimaln, ki kani falaa, kaa geeni kinyeek. Nkon ni nnyunyuu mɔk nan joo mi. M nan lann tijikaar. Tiwoor nan joo mi. Maawanpeenkaan aa nan fuu tiwoor ngbaan. ²⁸ Naa ye falaa umina baanja le m kan. Ilandak joo mi iwiin mɔmɔk Yesu aanib mɔmɔk pu. ²⁹ Ubaa yaa kaa kpa mpɔn kan, ni yɔl m mu aawon la. Ubaa yaa tɔn uken ke u tun titunwanbir kan, ni fiini maanuul la.

³⁰ Tɔ, m yaa puk kipupuk kan, m ga puk kipupuk maadabur aabɔr pu la. ³¹ Tidindaan Yesu Aate Uwumbɔr, u yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, uma le nyi ke m len mbamɔn la. ³² Maah nan bi Damaskus aatinj ni, Ubɔr Aretas aayoonn na, le kitinj ngbaan aaninkpel nan ban u chuu mi, le ki cha waatɔb aajab si kii kitinj na aabisamɔb chee, ke bi nan chuu mi. ³³ Le njɔtiib di mi na kibɔkuuk sakpenj ni, ki ti di mi laan takolu u bi kitinj ngbaan aagoln pu na, le m nyan unjaal ni.

12

Pɔɔl aah kan tibɔkpiirkaan

tina

¹ See m puk kipupuk. Ni mu aa kpa tinyoor. M ga tuk nimi Tidindaan aah mɔk mi lijnjiir aawan pu ki kpiir tibɔr ti tuk mi na. ² Njibin kipiik ni njinaa le Uwumbɔr nan yoor mi buen udo paacham. M nyi u di maawiin baanja le buen aan u di maawiin ni nwon mɔk le di buen. Uma le nyi. ³ M po nyi ke Uwumbɔr yoor mi buen paacham, Paradais* ni. ⁴ Le m njun tibɔr ti maan njmaa tuk unii ubaa na. Uwumbɔr aa kii ke m len ti. ⁵ Lijnjiir aawan ngbaan pu, le m ga puk kipupuk. Maan pak mbaa, m ga puk kipupuk maadabur aabɔr pu la. ⁶ M yaa ban m puk kipupuk kan, maan le ye ujɔr; ba pu? m ga len mbamɔn la. M mu aan puk kipupuk. Ba pu? maa ban ke unii ubaa pak mi ki jer maah njeer pu na. M ban ke bi lik maabimbin aah bi pu na, ki pel maah len pu na, le ki bee maah bi pu na.

⁷ Tɔ, Uwumbɔr aah nan mɔk mi lijnjiir aawan sakpen pu na, waa ban ke m yoor mbaa paacham lijnjiir aawan ngbaan pu. Nima le u cha limukl li nyan ni kinimbɔn chee na muk mi. Limukl ngbaan wu mi ke nkokon aah saa tiwon kan, ni wu pu na. ⁸ Le m mee Tidindaan nfum mutaa ke u nyan mi limukl ngbaan ni. ⁹ Le waa kii, le ki bui mi ke waaterm le ga cha m nyanj limukl ngbaan; ba pu? unii u

* 12:3 : Paradais ye Uwumbɔr do paacham la.

kaa kpa mpɔɔn na ga li kpa waapɔɔn mbamɔm. Le m kpa mpopiin ki kpa kipupuk maadabur aabɔr pu, aan ki li kpa Kristo aapɔɔn. ¹⁰ M yaa kan idabur, ni ɲisiibil, ni falaa, ni limukl, ni tibɔr, Kristo pu kan, le ni mɔ mi; ba pu? maah kaa kpa mbaa aapɔɔn buyoonn na, le m kpa Kristo aapɔɔn.

Pɔɔl aatafal aah bi Korint aatiɲ aanib ni pu na

¹¹ Ni yaa ba pak mi kan, ni ba ga li ɲan. Naah kaa pak mi na, nima le cha m pak mbaa ke uɲɔr na. M yaa kaa bi tibɔr tibaa ni kan, binib bi ɲmanni ke bi ye Yesu aakpambalb na aa jer mi. ¹² Maah nan bi ni chee na, m nan tun lijinjiiir aatun Uwumbɔr aapɔɔn pu, ki nan kpa limɔr n-yoonn mɔmɔk. Nima le mɔk ke m ye Yesu aakpambalb mbamɔm. ¹³ Yesu aanib biken jer nimi kinye? Maah kaa muk nimi ke ni tii mi nibaa na le cha bi jer nimi ii? Nimina yaa kpa taani kan, m ɲa nimi gafara la.

¹⁴ Tɔ, dandana wee, m gor ke m dan ni chee taataa. Maan li ban nibaa ni chee. M ban nimi la, naa ye nimi aamombil. Mbim aa kpiini tetiib, tetiib le kpiini mbim. Ni bi ke maabim na la. ¹⁵ Nima le ni mɔ mi ke m di mbaa tii nimi, ki tun lituln linimaln ke m ter nimi. M yaa moo gee nimi kan, nimi aageehm bar la aa?

¹⁶ Ni ye mbamɔn, maa nan ɲani nimi falaa ke ni tii mi nibaa. Le ni ponn ni bibaa

len ke m nan ɲmanni nimi, ki jin nimi aawan. M jin nimi aawan kinye? ¹⁷ Maah nan cha binib buen ni chee na, bi ponn ni ubaa nan jin nimi aawan ki tii mi ii? Aayii. ¹⁸ M nan gaɲ Taitus ke u buen ni chee, le ki cha tina aabo uken mu dii u. Taitus jin nimi aawan nibaa aa? Aayii. Ti kpaan nlandak mubaa la. Maah ɲani pu na, u mu ɲani kina la. Ti mɔmɔk dii ki-taabuk kibaa la.

¹⁹ Ni dak ke ti len ke ti nyan tibaa tibɔr ni la aa? Taa ɲani kina kpala. Ti bi Uwumbɔr aanimbiin ni, ki len Kristo aah ban pu na. Maanigeekaab, ti ban ke ti ter nimi ke ni moo dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. Nima le cha ti len. ²⁰ M san ijawaan ke m yaa fuu ni ni chee kan, naah bi pu na aan li mɔ mi, m mu aah ga li bi pu na aan li mɔ nimi mu. M san ijawaan ke m ga nan mui ni bi kpak tɔb kinikpakpak, ki kpa lipiipoln tɔb pu, ki gee liɲuul tɔb pu, ki yakr tɔb, ki sii tɔb, ki bii tɔb, ki kpa kalmbaani, ki ɲma tijar, ²¹ ke m yaa fuu ni ni chee ki kan ke ni ponn ni pam tun titunwanbir, ni tijɔɲ aatuln, ki gɔr kidagook, ki ɲani tiwan ni kaa ɲan na, kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni ga bii nsui sakpen. Le Maawumbɔr ga cha m ji inimɔɔn ni pu.

13

Kookoo aasurm ni idoon

¹ Tɔ, m ga dan nan mann nimi taataa la. Ni yaa galn unii ubaa kan, maan gar nimi, see biseeraadam bilee,

bee bitaa len.* ² Maah nan mann nimi lelee na, m nan sur ni ponn ni bimək tun titunwanbir na. Dandana wee, maah kaa bi ni chee na, m ki sur bi ke maah nan sur bi njan pu na, ke m yaa fuu ni kan, m ga daa bitafal. ³ Nima le ga mək nimi ke Kristo le cha m len. Waa ye udabur ni chee, u kpa mpɔɔn ni chee. ⁴ U nan di waapɔɔn lii ki cha bi kpa u ndɔpuinkoo pu. Dandana, u fu Uwumbɔr aapɔɔn pu la. Timi bi mu kpaan u chee na aa kpa mpɔɔn. Ti mu aah kpaan u chee na, ti mu fu Uwumbɔr aapɔɔn pu, ki ga ηmaa mək nimi mpɔɔn ngbaan.

⁵ Ni lik nimi aabimbin aah bi pu na man, ke ni sil tii Yesu Kristo naadii aan naa tii. Ni taa lik maabimbin aah bi pu na man, ni li lik nimi nibaa aabimbin aah bi pu na. Naa bee ke Yesu Kristo bi ni ni ii? U bi ni ni la; u yaa kaa bi ni ni kan, naa ye waanib mbamɔm. ⁶ M kpa limakl ke ni ga bee ke timi le ye waanib mbamɔm. ⁷ Ti mee Uwumbɔr tii nimi, ke ni taa tun titunwanbir. Naa ye ke ti ban ti mək nimi timi aabamɔn la. Ni yaa po dak ke taa ye Yesu aanib mbamɔm kan, ti po ban ke ni tun lituln li ηan na la. ⁸ Ba pu? taan ηmaa di mpɔɔn mu Uwumbɔr tii timi na, ki lej tibɔnyaan tee. Ti ban ke tibɔnyaan ngbaan loln nsan la. ⁹ Ti yaa kaa kpa mpɔɔn, le nimi le kpa mpɔɔn kan, ni mɔ timi la. Le ti mee Uwumbɔr tii nimi ke ni toor nimi aabim-

bin. ¹⁰ M ηmee kigban kee, ke maah kaa bi ni chee na, m yaa nan fuu ni ni chee kan, m taa chiin nimi, ki mək nimi maapɔɔn. Nima le cha m ηmee ki. Tidindaan le tii mi tininkpir ke m ter nimi ni dii waasan mbamɔm. Waa tii mi tininkpir ngbaan ke m di bii nimi.

¹¹ Nnaabitiib, tibɔr ti gur na le ye ke m ban m chɔi nimi la. Toor nimi aabimbin man. Sɔɔ tɔb aasui man. Ni li kpa kimɔbaan ni nsuudoon man, le Uwumbɔr u gee timi ki tii timi nsuudoon na ga li bi ni chee.

¹² Ni li dooni tɔb mbamɔm man.

Uwumbɔr aanib bimək bi do na dooni nimi.

¹³ Tidindaan Yesu Kristo aanimbaasaln, ni Uwumbɔr aageehm, ni Waafuur Nyaan aamɔbaan li bi ni mɔmək chee.

* 13:1 : Lik Ikaal 17.6; 19.15.

Kigbanj ki Pɔɔl ŋmee ki tii GALASIA YAAB na

1-2 Min Pɔɔl ni nnaabitiib bimɔk bi m chee na dooni nimi Yesu aanib bi bi Galasia aatim ni na. Yesu Kristo ni Tite Uwumbɔr u fikr u nkun ni na le ŋa mi waakpambal. Naa ye unibɔn le ŋa mi, kaa ye binib le di lituln ngbaan tii mi.

³ Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

⁴ Tite Uwumbɔr aageehn pu, le Kristo nan kpo timi aatunwanbir pu, ke u nyan timi dulnyaa wee aatunwanbir ni. ⁵ Uwumbɔr le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Tibɔnyaan baan baanja le bi

⁶ Kristo aanimbaasaln pu, le Uwumbɔr yin nimi ke ni dii u. Ni tee gar mi pam; ba pu? ni ban ni di Uwumbɔr lii mala, ki gaa tibɔyayan, ⁷ ti kaa ye tibɔnyaan na. Binib bibaa bi, ki muk nimi, ki ban bi kpeln Kristo aabɔnyaan tee. ⁸ Timi le yaa tuk nimi tibɔr ti kaa ye taah nan tuk nimi tibɔnyaan ti na, bee ni ti ki ye Uwumbɔr aatuun u nyan ni Uwumbɔr do na le tuk nimi tibɔyayan tee kan, cha Uwumbɔr puun lii u pu. ⁹ Taah nan tuk nimi pu na, m ki tuk nimi dandana wee, ke unii ubaa yaa tuk nimi tibɔyayan ti kaa ye naah nan

gaa tibɔnyaan ti na kan, cha Uwumbɔr puun lii u pu.

¹⁰ M ban m piir binib aasui le aan Uwumbɔr aasui? M ban ke binib pak mi ii? Aayii. M yaa ban ke binib pak mi kan, maa ba ga li ye Kristo aatutunn.

Pɔɔl aah ŋa Yesu Kristo aatutunn pu na

¹¹ Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke maah nan tuk nimi tibɔnyaan ti na, taa nyan ni binib chee. ¹² Maa nan gaa ti binib chee. Unii ubaa aa di ti tuk mi. Yesu Kristo ubaa le kpiir ti tuk mi.

¹³ Ni nan ŋun maabimbin aah nan ye pu buyoonn m nan dii Juu yaab aasan na. M nan ŋa Uwumbɔr aanib falaa sakpen a, ki ban ke m kuln bi. ¹⁴ M nan dii Juu yaab aasan ki jer ŋneen aatɔtiib ponn ni pam aah dii pu na. Nnimbil nan man tiyaaajatiib aakaal pu.

¹⁵ Uwumbɔr aanimbaasaln pu, le u lee mi buyoonn baa nan kee ma mi na, le ki yin mi ke m dii u. ¹⁶ Waageehn pu le u kpiir Ujapɔɔn aah bi pu na mɔk mi, ke m buen ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na waabɔr. Waah ŋa kina na, le maa buen unii ubaa chee ki ti kpokl maah ga ŋa pu na, ¹⁷ kaa buen Jerusalem ki ti kpokl binib bi puen ye Yesu aakpambalb na chee. M nan buen Arabia aatiŋ ni ki ti bi nima mbaa ki mee Uwumbɔr, le ki nin gir buen Damaskus aatiŋ ni. ¹⁸ Njibin ŋitaa aah jer na, le m buen Jerusalem m ti mann Piita, ki nan bi u chee iwiin kipiik ni iŋmu. ¹⁹ Maa

nan ki kan Yesu aakpambal ubaa kpee, see Jems u ye Tidindaan aanaal na baanja.

²⁰ Maah ηmee pu tii nimi na, Uwumbər nyi ke maa mən nnyamən.

²¹ Tɔ, le m nyan Jerusalem, ki buen Siria aatiŋ ni, ni Silisia aatiŋ ni. ²² N-yoonn ngbaan Kristo aanib bi nan bi Judea aatim ni na aa nan kee kan mi, kaa nyi mi. ²³ Bi po ηun ke uja u nan ηani bi falaa na, dandana wee u chuun mooni tibənyaan ti u nan ban u bii ti na. ²⁴ Nima le cha bi nyunj Uwumbər m pu.

2

Pɔɔl ni Yesu Kristo aakpambalb biken

¹ Njibin kipiik ni ηinaa aah jer na, le m ni Banabas gir buen Jerusalem. Taitus mu nan dii timi. ² Uwumbər nan tuk mi ke m buen Jerusalem. Nima le cha m buen. Le m ni Yesu aanib aaninkpiib kuun tɔb chee tibaa, le m ηeer tuk bi tibənyaan ti m mooni binib bi kaa ye Juu yaab chee na; ba pu? m nan ban ke bininkpiib ngbaan kii maah tun Uwumbər aatuln pu na, maatuln taa bee fam. ³ Tɔ, Taitus u nan bi m chee na ye Griik aanii la. Le Yesu aanib aaninkpiib ngbaan aa muk u ke u gii uchakpaln. ⁴ Binib bibaa bi, ki ηmanni ke bi dii Yesu Kristo, ki kpaan ti chee; bima le nan ban ke bi giu u. Bi kpaan ti chee ke bi lik taah gaa tibaa pu ki dii Yesu aasan kaa ki dii Moses aakaal na. Le bi nan ban ke bi muk timi ti ki dii Moses

aakaal. ⁵ Le taa kii baah ban pu na kpala. Taa nan ban unii ubaa kpeln Yesu aabənyaan tee ki tuk nimi tibəyayan.

⁶ Yesu aanib aaninkpiib bi kpa liyimbil na, baah bi pu na, naa ye nibaa m chee; ba pu? Uwumbər aa pak ubaa ki jer uken, binib ngbaan aa len ke m di tibər tibaa ki kpee maah mooni tibər ti na pu. ⁷ Bi bee ke Uwumbər lee mi ke m di Yesu aabənyaan tuk binib bi kaa ye Juu yaab na, ke waah nan lee Piita u ti tuk Juu yaab pu na. ⁸ Uwumbər u tii Piita mpɔɔn ke u ti tuk Juu yaab Yesu aabənyaan na, uma le tii m mu mpɔɔn ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na. ⁹ Le Jems, ni Piita, ni Jɔnn, bi ye Yesu aanib aaninkpiib na, bee Uwumbər aah ter mi waatuln ponn ni pu na, le bi di binjaal tii m ni Banabas ke naabitiib pu na, ki kii ke ni ηan ke ti buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, aan bi mu buen Juu yaab chee. ¹⁰ Bi nan ban ke ti li teer ki ter binib bi ye bigiim bi ponn ni na. M mu aanimbil man ke m ter bi.

Pɔɔl aah kae Piita pu na

¹¹ Tɔ, Piita aah fuu ni Antiok aatiŋ ni na, le m kpak u; ba pu? u nan kpa taani la. ¹² Bijab bi nan nyan ni Jems chee na aah kaa nan kee fuu ni buyoonn na, u nan ji binib bi kaa ye Juu yaab na chee tijikaar. Bijab ngbaan aah nan fuu ni na, le u nyan binib bi kaa ye Juu yaab na chee, kaa ki ji bi chee tijikaar; ba pu? u nan san Juu yaab bi nyan ni Jems chee na ijawaan. ¹³ Le

Juu yaab bi nan bi Antiok aatiŋ ni na mu ŋani Piita aah ŋa pu na. Bi nyi tiwan ni ŋan na, le kaa ŋani ni. Hali bi nan cha Banabas mu yenn. ¹⁴ M nan kan ke baa dii Yesu aabɔnyaan mbamɔm. Le m tuk Piita bi mɔmɔk aanimbil ni ke, “Aa ye Juu aanii la. Aa yaa dii binib bi kaa ye Juu yaab na aah dii pu na, kaa ki dii Juu yaab aasan kan, ba ŋa aa muk binib bi kaa ye Juu yaab na ke bi dii Juu yaab aasan?”

Gaakii pu le Uwumbɔr ga gaa binib lii

¹⁵ Tɔ, ti ye Juu aamaal ni la. Taa ye binib bi kaa ye Juu yaab bi ye titunwanbirdam na; ¹⁶ le ti mu nyi ke unii yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumbɔr len ke waabɔr ŋan. Unii yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, nima le ga cha Uwumbɔr len ke waabɔr ŋan. Le ti gaa Yesu Kristo ki kii; ba pu? taah gaa u ki kii pu na, nima le cha Uwumbɔr len ke timi aabɔr ŋan, naa ye ke ti dii Moses aakaal mbamɔm le cha u len; ba pu? Uwumbɔr aan len ke unii ubaa aah dii nkaal ngbaan pu na le cha waabɔr ŋan. ¹⁷ Taah kpaan Kristo chee ke ti ŋmar pu na, nima le mɔk ke timi Juu yaab ye titunwanbirdam ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu aah ye pu na. Nimina mɔk ke Kristo ban titunwanbir aa? Aayii. ¹⁸ M nan yii Moses aakaal ki dii Yesu aasan la. M yaa ki dii nkaal ngbaan kan, nima le ga ŋa mi utunwanbirdaan. ¹⁹ Maa ki dii nkaal ngbaan

ke unii u kpo na aah kaa ki dii pu na la. Ni naahn ke nkaal ngbaan aah ku mi le na. M yii nkaal ngbaan ke m li bi Uwumbɔr aah ban pu na la. ²⁰ M nan kpo Kristo chee ndɔpuinkoo pu, le m mu beenin fu; naa ki ye min Pɔɔl le fu. Kristo le fu m ni. Uma Uwumbɔr Aajapɔɔn u gee mi ki nan kpo m pu na, uma le m gaa u ki kii, nima pu le m bi. ²¹ Maa yii Uwumbɔr aanimbaasaln. Maah len pu na le ye ke unii yaa bui ke waah dii Moses aakaal na, nima le ga gaa u lii kan, u bui ke Yesu nan kpo fam le na.

3

Nkaal bee gaakii

¹ Galasia aatiŋ aanib, bijɔrb, ŋma ŋmann nimi ke ni taa ki dii mbamɔn? Ti nan tuk nimi Yesu Kristo aah nan kpo ndɔpuinkoo pu pu na. Ni bi ke ninimbil aah kan le na. ² Cha m baa nimi mbaan mbaa. Naah dii Moses aakaal na le cha ni gaa Uwumbɔr Aafuur Nyaan aan naah ŋun Yesu aabɔnyaan tee ki gaa u ki kii na le cha ni gaa? ³ Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu, le ni nan piin ki dii waasan. Ni ye bijɔrb ki dak ke ni ga ŋmaa dii u nimi nibaa aapɔɔn pu uu? ⁴ Uwumbɔr aah tun litukpaan ki tii nimi na, ni ye fam la aa? M mak ke laa ye fam. ⁵ Uwumbɔr nan tii nimi Waafuur Nyaan ki tun lijnjiir aatun nikaasisik ni. Naah dii Moses aakaal na le cha u ŋani kina aan naah ŋun Yesu aabɔnyaan tee ki gaa u ki kii na le cha u ŋani kina?

6 Ni ηmee Uwumbør Aagbanj ni ke, “Abraham nan gaa Uwumbør aamøboln ki kii, kina pu na le Uwumbør gaa u ke u ye uninyaan u chee.”*

7 Nimina møk timi ke binib bi gaa Uwumbør ki kii na, bima le ye Abraham aayaabitiib.

8 Ni ki ηmee Uwumbør Aagbanj ni ke Uwumbør nan bee ke binib bi kaa ye Juu yaab na ga nan gaa u ki kii ki ηmar. Baah kaa nan kee gaa u ki kii buyoonn na, le u nan puen tuk Abraham tibønyaan tee, ki bui u, “Aa pu, le m ga ηa tinyoor ηa ηinibol mømøk pu.”† 9 Nima pu na, Uwumbør ga ηa tinyoor ηa binib bi gaa u ki kii na pu, ke waah nan ηa tinyoor ηa Abraham u nan gaa u ki kii na pu na.

10 Tø, binib bimøk dii Moses aakaal ke bi ηmar na, Uwumbør aamøpuur bi bi pu la. Ba pu? ni ηmee Uwumbør Aagbanj ni ke, “Uwumbør aamøpuur bi unii umøk yii, kaa dii ikaal ni mmøkm mumøk bi Nkaal aagbanj ni na pu la.”‡ 11 Ni ye mbamøn la, unii yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumbør len ke waabør ηan. Ni ηmee Uwumbør Aagbanj ni ke, “Unii yaa gaa Uwumbør ki kii kan, Uwumbør ga len ke udaan ngbaan aabør le ηan, uma le ga kan limøfal li kaa kpa ndoon na.”§ 12 Moses aakaal bi, le ki cha naadii mu

bi. Nkaal ngbaan len ke unii u dii mu mbamøn na ga li kpa limøfal.*

13 Ti bii nkaal ngbaan la, nima le Uwumbør aamøpuur bi ti pu. Le Kristo nyan timi mmøpuur ngbaan ni; kinye pu? u nan kpo ndøpuinkoo pu ki di mmøpuur ngbaan di tun uma ubaa aayil pu, ke baah nan ηmee Uwumbør Aagbanj ni pu na ke,† “Unii umøk bi kpaa u ndøpuinkoo pu na, Uwumbør aamøpuur bi u pu la.” 14 Uwumbør nan ηa tinyoor ηa Abraham pu. Le Yesu Kristo nan kpo ti pu ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu kan tinyoor ngbaan. Le ti yaa gaa Yesu ki kii kan, ti ga gaa Uwumbør Aafuur Nyaan, waah nan puu tipuur ti ke u ga tii timi na.

Nkaal na, ni tipuur ngbaan

15 Nnaabitiib, m ga di binib aabør ki di ηanj Uwumbør aabør aah bi pu na la. Unii yaa puu tipuur, ki ηmee waayimbil ti pu kan, ubaa aan ηmaa kpeln ti, kaan ηmaa ηa ti fam. 16 Uwumbør nan puu tipuur tii Abraham ni uyaabil la. Waa len ke uyaabitiib, kaa len ke kinipaak, u len ke unibaan la. U nan len ke uyaabil la.‡ Uma le ye Kristo. 17 Maah len pu na le ye ke Uwumbør nan puu tipuur, ki puu ke u ga sil ηa kina [Kristo pu]. Njibin ikui inaa ni ηjibin piitaa aah jer na, le u tii binib nkaal. Nkaal

* 3:6 : Lik Mpiin 15.6; Rom Yaab 4.3. Ikaal 27.26. § 3:11 : Lik Habakuk 2.4.

† 3:8 : Lik Mpiin 12.3. ‡ 3:10 : Lik

* 3:12 : Lik Liifai Yaab 18.5. † 3:13 : Lik Ikaal 21.23. ‡ 3:16 : Lik Mpiin 12.7.

ngbaan aa ŋa tipuur ngbaan fam. ¹⁸ Tipuur ngbaan pu le Uwumbɔr nan ŋa tinyoor ŋa Abraham pu. Nima le mək ke u ga ŋa tinyoor ŋa ti mu pu, tipuur ngbaan pu. Naa ye ke ti dii nkaal ngbaan le ga cha u ŋa tinyoor ŋa ti pu.

¹⁹ Ni yaa ye kina kan, ba pu Uwumbɔr nan tii binib nkaal ngbaan? U nan tii bi nkaal ngbaan ke bi bee titunwanbir aah ye pu na. U ban ke nkaal ngbaan li bi ki nan saa buyoonn Abraham aayaabil§ ga fuu ni na. Abraham aayaabil ngbaan le Uwumbɔr nan puu tipuur ngbaan tii u. Uwumbɔr nan cha waatuuntiib di nkaal ngbaan tii Moses, ke u di tii binib. ²⁰ Uwumbɔr nan cha waatuuntiib ni Moses le tii binib nkaal ngbaan. Uwumbɔr ubaa le nan puu tipuur na ki tii Abraham.

Nkaal ngbaan aatuln

²¹ Moses aakaal kpak Uwumbɔr aah puu tipuur ti na aa? Aayii. Nkaal ngbaan yaa ba ŋmaa tii timi limɔfal kan, nkaal ngbaan pu le ti ba ga ŋmar. ²² To, Uwumbɔr Aagban len ke dulnyaa ni aanib mɔmɔk ye titunwanbirdam la, ke Uwumbɔr aah nan puu tipuur ti na, u ga ŋa tinyoor ŋa binib bi gaa Yesu Kristo ki kii na pu. Binib bi gaa u ki kii na, bima le u ŋa tinyoor ŋa bi pu.

²³ Buyoonn Yesu aa nan kee fuu ni na, Moses aakaal nan dii timi ki nan saa buyoonn

Yesu nan dan dulnyaa ni na ke ti gaa u ki kii. ²⁴ Nkaal ngbaan nan ye ukikiir ki kii timi, ki nan saa buyoonn Yesu fuu ni na, aan ti gaa u ki kii le ki ŋmar. ²⁵ Dandana wee Yesu le ti gaa ki kii. Moses aakaal aa ki joo timi.

²⁶ Nimi bimɔk gaa Yesu Kristo ki kii na, u pu le ni ye Uwumbɔr aabim. ²⁷ Baah nan muin nimi nnyun ni, Kristo aayimbil pu na, ni gaa Kristo aabimbin la. ²⁸ Naah kpaan Yesu Kristo ni na, ni mɔmɔk ye unibaan la. Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ni binaagbiib ni mmaal aabim, ni bijab ni bipiib, ni mɔmɔk ye unibaan la. ²⁹ Ni ye Kristo aanib la. Nima le ni ye Abraham aayaabitiib. Le ni ni u ga kan tiwanyaana ni Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga tii nimi paacham na.

4

¹ Maah len pu na le ye ke ubo u ga ji lifaal na le yeh ute aawan mɔmɔk; le waah laa ye ubo buyoonn na, waa jer un-aagbiija. ² U bi waaninkpiib ni bimɔmɔkb aanjaal ni, ki nan saa nwiin mu ute siin na. ³ Ti mu bi kina la. Buyoonn taa nan kee nyi Yesu aabɔr na, dulnyaa aawanbir nan joo timi tinaagbiir la. ⁴ Naah nan ŋeer n-yoonn mu na, le Uwumbɔr nan tun ni Ujapɔɔn. Upii le nan ma u. ⁵ ke u ga binib bi dii nkaal

ngbaan na lii, aan Uwumbər ɲa timi waabim.

⁶ Taah ye Uwumbər aabim na, le Uwumbər tun ni Ujapɔɔn Aafuur Nyaan tisui ni. Muma le cha ti yin Uwumbər ke Tite. ⁷ Nima pu na, saa ki ye unaagbiija. Aa ye Uwumbər aabo la. Saah ye waabo na, aa ga kan waah puu tipuur ti na [Kristo pu].

Pɔɔl aatafal aah bi Galasia yaab ni pu na

⁸ Buyoonn naa nan kee nyi Uwumbər na, ɲiwaa ɲi kaa ye Uwumbər na nan joo nimi tinaagbiir la. ⁹ Dandana wee, ni nyi Uwumbər, le u mu nyi nimi. Ba ɲa ni ban ni labr ki ki dii dulnyaa aawanbir mu kaa kpa mpɔɔn, kaa ɲmaa ter nimi na? Ba ɲa ni ban ke tiwanbir ngbaan ki li joo nimi tinaagbiir? ¹⁰ Ni joo nwiin aakpaakool, ki joo unmal mu aakpaakool, ki joo libiln mu aakpaakool la. ¹¹ M nan tun Uwumbər aatuln linimaln nikaasisik ni. Le ni muk mi nsui ni, ke nibaakan maatuln ga nan ɲa yɔli la.

¹² Nnaabitiib, m nan di ɲikoobil ngbaan mɔmɔk lii, ke m li bi ke naah bi pu na. M gaɲni nimi ke ni mu li bi ke maah bi pu na, ki taa ki dii ɲikoobil ngbaan. Ni ye mbamɔn la, naa ɲa mi bakaa ubaa. ¹³ Idabur nan joo mi. Ni nyi ke idabur ngbaan nan tii mi nsan njan ke m dan nan tuk nimi Yesu aabɔnyaan. ¹⁴ Le ni ɲa mi tibulchinn, kaa lik mi fam, kaa yii mi ke m ye iween aanii. Ni nan gaa mi

ke naah ba ga gaa Uwumbər aatuun, bee Yesu Kristo pu na. ¹⁵ Ni nan kpa mpopiin m pu la. Mpopiin ngbaan ki bi la chee dandana wee? M nyi ke ni yaa ba ga ɲmaa lokr nimi aanimbil ngbaan ki di tii mi kan, ni ba ga lokr ɲi tii mi. ¹⁶ Dandana wee, maah sur nimi ki tuk nimi mbamɔn na, nima le cha m kpaln nimi aadin aa?

¹⁷ Binib bi tuk nimi tibɔyayan na, binimbil man ni pu la. Baabər mu aa ɲan. Bi ban ke bi nyan nimi Yesu aasan ni. Bi ban ke ninimbil li man bi pu, aan ni dii bi. ¹⁸ Binib aanimbil yaa man nsanyaan pu kan, nima le ɲan. Ni ɲan, maah bi ni chee buyoonn na, ki ɲan maah kaa bi ni chee buyoonn na mu. ¹⁹ Maabim, ni wu mi ke imalween aah chuu upii kan, ni wu pu na, ki nan saa buyoonn ni ga chikr Kristo aasan ni na. ²⁰ M ban ke m li bi ni chee dandana wee, ki kpeln maamɔboln; ba pu? nlan ɲmal nimi aabər pu la.

Sara ni unaagbiipii Hagar aamɔkl

²¹ Nimi bi ban ni dii Moses aakaal na, naa nyi nkaal ngbaan aah len pu na aa? ²² Uwumbər Aagban len ke Abraham nan kpa japɔtiib bilee. Unaagbiipii nan ma ubaa, mmaal aabo mu ma uken. ²³ Unaagbiipii ngbaan ma kan, u po ma ubijabo binib aah ma pu na la. Mmaal aabo ma kan, Uwumbər le nan puu tipuur tii u ke u ga maa ubijabo, le u ma u. ²⁴ Bipiib

bilee ngbaan aabər kpa ɲitaa la. Unaagbiipii u bi nan yin u ke Hagar na nan ma nnaagbiibim la. Hagar aabər ɲaɲ Moses aakaal la; ba pu? Moses aakaal joo binib tinaagbiir la. Uwumbər nan tii Moses nkaal ngbaan Sainai aajool paab. ²⁵ Sainai aajool bi Arabia aatiɲ ni la. Hagar aabim mu nan bi nima la. Jerusalem aatiɲ ki bi dulnyaa ni na naahn unaagbiipii Hagar la; ba pu? Jerusalem aanib ye binaagbiib la. Moses aakaal le joo bi tinaagbiir. ²⁶ Le Jerusalem aatiɲ ki bi paacham na aanib ye mmaal aabim. Timi le ye waabim. ²⁷ Ni ɲmee Uwumbər Aagbaɲ ni ke, “Upii u kaa ma mbim na, u li kpa mpopiin. Imalween aah kaa chuu upii u na, u li tar mpopiin ngbaan pu; ba pu? upii u aachal yii u na aabim wiir ki jer upii u kpa chal na aabim.”*

²⁸ Nnaabitiib, ti bi ke mmaal aabijabo Aisak aah nan bi pu na la; ba pu? Uwumbər aah puu tipuur ti na le cha ti ye waabim. ²⁹ N-yoonn ngbaan unaagbiipii aabijabo nan muk mmaal aabijabo Aisak u bi nan ma u Uwumbər Aafuur Nyaan aapɔɔn pu na. Dandana wee, ni bi kina la. Binib bi dii Juu yaab aakaal na muk timi bi ye Uwumbər aabim

Waafuur Nyaan aapɔɔn pu na la. ³⁰ Uwumbər Aagbaɲ len kinye? Ki len ke Uwumbər nan bui Abraham, “Nyan unaagbiipii na ni waabo; unaagbiipii aabo na aa kpa nsan u ji lifaal mmaal aabo na chee.”† ³¹ Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke taa ye unaagbiipii aabim, ti ye mmaal aabim la.

5

Yesu Kristo aah gaa timi lii pu na

¹ Kristo nan gaa timi lii, ke ti taa ki li bi tinaagbiir ni. Nima pu na, ni li si mbaməm, ki taa cha tiwan nibaa ki li joo nimi tinaagbiir.

² Ni li pel mbaməm, min Pɔɔl le tuk nimi ke ni yaa gii lichakpaln ke ni ɲmar kan, Kristo aan ɲa nimi tinyoor.

³ Unii umək gii uchakpaln ke u ɲmar na, m ban m ki sur u ke Moses aakaal məmək dii u la.

⁴ Nimi bi ban ke ni dii Moses aakaal ke ni ɲmar na, ni yakr Kristo chee la, ki di Uwumbər aaterm lii a. ⁵ Uwumbər Aafuur Nyaan bi ti ni. Le ti gaa Yesu ki kii. Nima le cha ti kii bundaln Uwumbər ga

nan len ke timi aabər ɲan na.

⁶ Ti yaa kpaan Yesu Kristo ni kan, lichakpangeei aa ye tibəkpaan. Unii yaa kaa gii kan, ni mu aa ye tibəkpaan. Ti yaa gaa Yesu ki kii, ki mu yaa gee binib kan, nima le ye tibəkpaan.

⁷ Ni nan dii Yesu mbaməm la. Nma kiir nimi ke ni taa ki kii waabər ti ye mbamən

* 4:27 : Lik Aisaya 54.1. † 4:30 : Lik Mpiin 21.10.

na? ⁸ Binib bi kiir nimi na aabər aa nyan ni Uwumbər u yin nimi na chee. ⁹ Boroboro aanyək siib le cha boroboro məmək duuni. ¹⁰ Tə, naah ye Tidindaan aanib na le m bee ke naan dii nnyamən aaməkm. Ntafadaan ga pii binib bi muk nimi na.

¹¹ Nnaabitiib, binib bibaa len ke m tuk binib ke bi li geei ηichakpan aan ki ηmar. Ti yaa gbii kan, ba pu Juu yaab beenin ηani mi falaa? Ti yaa gbii ke m tuk binib ke bi li geei ηichakpan aan ki ηmar kan, Yesu aadəpuinkoo aabər aa ba ga cha Juu yaab gee lijuul. ¹² Cha binib bi muk nimi lichakpangeei pu na lee nyan bibaa aajawan.

¹³ Nnaabitiib, Uwumbər yin nimi ke u nan gaa nimi lii la. Waah gaa nimi lii na, ni taa ki li ηani nimi aabimbikpok aah ban pu na. Ni li gee təb ki li ter təb. ¹⁴ Uwumbər aakaal mbaa len ke, “Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.”* Aa yaa joo nkaal ngbaan kan, Uwumbər aakaal məmək le aa joo.

¹⁵ Ni mu yaa kpa lipiipoln ki kpak təb kinikpakpak kan, ni li nyi, ni ga kuln təb.

Nfuur Nyaan ni unibən aabimbin

¹⁶ M tuk nimi la, cha Uwumbər Aafuur Nyaan le joo nimi man, ki taa ηani nimi aabimbikpok aah gee pu na.

¹⁷ Timi aabimbikpok aah ban pu na le kpak Uwumbər Aafuur Nyaan aah ban pu

na. Uwumbər Aafuur Nyaan aah ban pu na mu kpak timi aabimbikpok aah ban pu na. Timi aabimbikpok ni Uwumbər Aafuur Nyaan ye təb aadim la. Nima le cha ni pəə ke ni dii mbaməm naah ban pu na. ¹⁸ Ni yaa dii Uwumbər Aafuur Nyaan aah ban pu na kan, Moses aakaal aa dii nimi.

¹⁹ Mbimbikpok aatuln bi lipaal la. Binib bi dii kina na le gər kidagook, ki tun tijəη aatuln, ni iniməən aatuln, ²⁰ ki dii ηiwaa, ki chuun ji inyək, ki nan binib, ki ban tibər, ki kpa lipiipoln, ki kpa lijuul, ki kpa kukuməη, ki kpak təb kinikpakpak, ki yakr təb, ²¹ ki kpa iniman, ki ku binib, ki nyu ndaan gbii, ki gbiir bidagbiib aagbiir, ki tun lituln limina mək aaboln. M ki sur nimi ke maah nan sur nimi n-yoonn mu jer na pu na, ke binib bi ηani kina na aan koo Uwumbər aanaan ni.

²² Uwumbər Aafuur Nyaan le cha binib gee təb, ki kpa mpopiin, ni nsuudoon, ni limər, ni tibulchinn, ni mbimbinyaan, ni ibamən, ²³ ki bi suuna, ki chur bibaa. Nkaal aa bi ki ga kpak binib bi ηani kina na. ²⁴ Binib bi ye Yesu Kristo aanib na, bi yii baabimbikpok aah ban pu na məmək, ki di mbimbikpok ngbaan kpa Yesu aadəpuinkoo pu.

²⁵ Ti kpa liməfal Uwumbər Aafuur Nyaan pu. Nima pu na, cha Nfuur Nyaan ngbaan

* 5:14 : Lik Liifai Yaab 19.18.

le joo timi. ²⁶ Ti taa li kpa kalmbaani, ki taa muk tɔb, ki taa li kpa lipiipoln tɔb pu.

6

Ni li ye tɔb aatutum

¹ Nnaabitiib, bi yaa pii unii titunwanbir ni kan, nimi bi nyi Uwumbɔr aasan mbamɔm na, ni li bi suuna ki ter u ke u ki dii mbamɔm, ki li lik aabaa, kinimbɔɲ taa tɔɲ aa mu. ² Kii Kristo aakaal mbamɔm man, ki li ter tɔb nimi aamuk ponn ni. ³ Unii u kaa bi tibɔr tibaa ni na yaa dak ke u ye uninyuun kan, u ɲmanni ubaa la. ⁴ Cha unii mɔmɔk dakl lik ke waatuln ɲan aan laa ɲan. Li yaa ɲan kan, u ga li kpa mpopiin uma ubaa aatuln pu. U taa li kpa kipupuk ke waatuln ɲan ki jer una aabo yaan. ⁵ Ba pu? unii mɔmɔk kpa uma ubaa aatuln la.

⁶ Tɔ, binib bi bae Yesu aabɔnyaan na, cha bi yakr baah kpa ni na tii unii u mɔk bi tibɔnyaan ngbaan na.

⁷ Tɔ, ni taa ɲmanni nibaa; ni taa dak ke ni ga ɲmaa ɲmann Uwumbɔr; tiwan ni aa bun na, nima le aa ga nan chee.

⁸ Maah len pu na le ye ke unii yaa ɲani unibɔn aabimbin aah ban pu na kan, u ga kan nkun. Unii yaa ɲani Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.

⁹ Cha ti tun litunyaan ki taa di cha; ba pu? ti yaa kaa di cha kan, ni nan saa naayoonn kan, ti ga kan lituln ngbaan aanyoor. ¹⁰ Nima na, ti yaa

kan nsan kan, ti li ɲani binib mɔmɔk tiɲann. Binib bi gaa Yesu ki kii na, ti li ɲani bima le tiɲann sakpen.

Kookoo aasurm ni idoon

¹¹ Lik man, m di mbaa aanjaal ɲmee ke ni filk ki tii nimi. ¹² Binib bi muk nimi ke ni li geei ɲichakpan na, bi ban ke bi piir Juu yaab aasui, aan bi taa ɲa bi falaa Kristo aadɔpuinkoo aabɔr pu la. ¹³ Tɔ, binib ngbaan geei ɲichakpan la; bima bibaa aa dii Moses aakaal mɔmɔk. Bi po ban ni li geei ɲichakpan, aan bi li kpa kipupuk ke ni ɲa kina. ¹⁴ Mma kan, m ga li kpa kipupuk tiwan nibaa baanja le pu, nima le ye ke Tidindaan Yesu Kristo nan kpo ndɔpuinkoo pu.

Waadɔpuinkoo pu, le dulnyaa wee ni aawan aa ki mɔ m chee, ntafal aa ki bi dulnyaa wee ni aawan ni. ¹⁵ Unii yaa dii Yesu Kristo aasan kan, lichakpangeei aa ye tibɔkpaan, unii yaa kaa gii kan, ni mu aa ye tibɔkpaan. Mbimbipɔɔn le ye tibɔkpaan. ¹⁶ Binib bimɔk kii kina na le ye Uwumbɔr aanib, ki ye Israel yaab bamɔm. Uwumbɔr tii bi nsuudoon ki san bi kinimbaak.

¹⁷ Tɔ, ubaa taa ki muk mi; ba pu? binib aah gbaa mi na aabue bi nwon pu, ki mɔk ke m ye Yesu yoo.

¹⁸ Nnaabitiib, Tidindaan Yesu Kristo aanɲann li bi nisui ni. Amii.

Kigbanj ki Pɔɔl ηmee ki tii EFESUS YAAB na

¹ Min Pɔɔl, u ye Yesu Kristo aakpambal Uwumbɔr aageehn pu na, le ηmee kigbanj kee tii Uwumbɔr aaninyaam bi bi Efesus aatinj ni, ki joo waasan mbamɔm, ki kpaan Yesu Kristo chee na.

² Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Uwumbɔr aah tii timi Waa-fuur Nyaan aanyoor pu na

³ Cha ti pak Uwumbɔr, u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbɔr ηa tinyoor ηa ti pu, ki tii timi Waa-fuur Nyaan aapiin mɔmɔk paacham. ⁴ Uwumbɔr aah kaa nan kee naan dulnyaa wee buyoonn na, le u nan nyan timi, Kristo pu, ke ti li ye waanib, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa unimbiin ni. U gee timi la. ⁵ Taah kpaan Yesu Kristo chee na, le Uwumbɔr ηa timi waabim. N-yaayoonn na, u nan nyan timi ke ti li ye waabim. Nima le ye waageehn, ki ye waah ban pu na. ⁶ Waabogeehn pu le u ηa tinyoor sakpen ηa ti pu, nima le ti pak u ki nyuηni u waabulchinn sakpenn pu.

⁷ Kristo aasin pu, le Uwumbɔr gaa timi lii, ki di cha pinn timi, ki ηa timi tibulchinn sakpen, ⁸ ki ηa tinyoor sakpen ηa ti pu, ki tii

timi nlan mɔmɔk, ni mbeen mɔmɔk, ⁹ ki kpiir tibɔbɔrkaan ti u nan dak usui ni ke u ga ηa ti na mɔk timi. Kristo pu le u kpiir ti. Waageehn le na. ¹⁰ Tibɔbɔrkaan ngbaan le ye ke ni yaa nan ηeer kan, u ga di tiwan nimɔk bi paacham ni taab na kpaan tɔb chee, ki ηa ni kimɔbaan, ki ηa Kristo ni mɔmɔk aayidaan.

¹¹ Uwumbɔr aah ηani tiwan mɔmɔk pu na, u ηani waageehn, waah dak pu na la. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbɔr ηa timi waanib. N-yaayoonn na, le u nan nyan timi ke ti li ye waanib. ¹² U nyan timi bi puen kpa limakl Kristo pu na, ke ti li mɔk binib waah ηan sakpen pu na, aan bi pak u.

¹³ Ni mu gaa Kristo ki kii la. Naah ηun Uwumbɔr aabɔr ti ye mbamɔn, ki ye tibɔnyaan ti cha ni ηmar na, le ni gaa Kristo ki kii. Naah kpaan u ni na, le Uwumbɔr tii nimi Waa-fuur Nyaan, ke waah nan puu tipuur ti na, ki mɔk ke ni ye waanib la. ¹⁴ Waah tii timi Waa-fuur Nyaan na, nima le mɔk ke u ga tii timi waah puu tipuur ti na mɔmɔk, ki ga gaa timi bimɔk ye waanib na lii. Nima pu na, cha ti li pak u, waah ηan sakpen pu na.

Pɔɔl aah mee Uwumbɔr pu na

¹⁵ M ηun naah gaa Tidindaan Yesu ki kii, ki gee waanib mɔmɔk pu na, ¹⁶ nima le m dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk, ¹⁷⁻¹⁸ ki teer nimi maameel ponn ni. Tite Uwumbɔr, u ye Tidindaan

Yesu Kristo Aawumbər, ki yeh lisil məmək na aah woln ninimbil pu na, m mee u ke u tii nimi Waafuur Nyaan mu ga tii nimi nlan, ki kpiir Uwumbər aah bi pu na mək nimi na, aan ni bee u mbaməm, ki bee waah yin nimi ki tii nimi limakl pu na, ki bee waah ga tii waanib paacham aawan ni mək sakpen na pu na, ¹⁹ ki bee ke u kpa mpəən sakpen ki ti nyan, ki tii timi bi gaa u ki kii na. Mpəən ngbaan le ye mpəən sakpiin ²⁰ mu u nan di fikr Kristo nkun ni, ki di u kaan ungangii wəb paacham na. ²¹ Uma Kristo bi nima ki kpa mpəən mu jer mpəən məmək na: u kpa mpəən jer inyək, ni ŋiwaa, ni bipənib aapəən, ki kpa tininkpir jer tininkpir məmək, ki kpa mpəən jer dindatiib aapəən məmək. Waayimbil jer ŋiyimbil ŋimək bi dandana wee na, ni ŋimək ga li bi n-yoonn mu choo na. ²² Uwumbər di tiwan məmək di ŋa uma Kristo aataapətan taab, ki ŋa u tiwan məmək aayidaan ki tii waanib. ²³ Waanib le ye uma Kristo aawon, le u gbii bi, ki mu bi tiwan nimək bi ŋipepel məmək na ni.

2

Naah nyan nkun ni ki kan liməfal pu na

¹ U tii nimi liməfal la. Ni nan tun titunwanbir, kaa nan kii Uwumbər aaməb, nima le naa nan kpa liməfal.

² Ni nan dii dulnyaa aasan

mu kaa ŋan na, ki kii kinimbəŋ ki ye tiwanbir məmək aayidaan na aaməb. Kima le joo binib bi yii Uwumbər aaməb na. ³ Ti məmək mu nan bi bi ponn ni, ki mu dii taah ban tiwan ni kaa ŋan na pu na, ki ŋani tisui ni tiwon aah gee pu na. Taah nan bi pu na le nan cha Uwumbər gee liŋuul ti pu, ke waah gee liŋuul titunwanbirdam biken pu pu na.

⁴ Tə, Uwumbər mu kpa linimbaasaln sakpen, ki gee timi sakpen. ⁵ Taah nan tun titunwanbir na, taa nan kpa liməfal. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbər tii timi liməfal. Waanimbaasaln pu le u gaa nimi lii. ⁶ Taah kpaan Yesu Kristo ni na, le Uwumbər kpaan yoor timi ni uma Kristo, ki cha ti ti kal u chee paacham. ⁷ N-yoonn mu choo na, nima le ga mək ke Uwumbər kpa linimbaasaln sakpen, ki gee timi ki ti nyan, Yesu Kristo pu. ⁸ Naah gaa Yesu ki kii pu na, le ni ŋmar, Uwumbər aanimbaasaln pu. Naa ye nimi nibaa pu le ni ŋmar. Ni ye Uwumbər aapiin la. ⁹ Naa ye nimi aatunyaan pu le ti ŋmar, ubaa taa li kpa kipupuk. ¹⁰ Ti ye Uwumbər aawanaakaan la. Taah kpaan Yesu Kristo ni na, le Uwumbər ŋa timi binipəm, ke ti li tun lituln li ŋan na. U nan di lituln ngbaan siin kiir timi, ke ti nan tun li.

Nimi ni Yesu Kristo kpaan la

¹¹ Nimi bi kaa ye Juu yaab na, Juu yaab yin nimi binib

bi kaa geei njichakpan na, ki yin bibaa bichakpangeeb; ba pu? bi geei njichakpan. Ni teer man, naah nan bi pu n-yoonn mu jer na. ¹² N-yoonn ngbaan, naa nan kpaan Kristo chee, kaa nan ye binib bi Uwumbør nyan bi na ponn ni bibaa, kaa nan bi tipuur ti Uwumbør nan puu tii bi na ni. Ni nan bi dulnyaa wee ni, kaa nan kpa limakl, kaa nan nyi Uwumbør. ¹³ Le dandana wee, naah kpaan Yesu Kristo ni na, nimi bi nan daa Uwumbør chee na duun u chee dandana wee, Kristo aasin pu. ¹⁴ Uma pu le kimøbaan bi. U nan di timi Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan unibaan, ki gbaa wii ligoln li nan bi tikaasisik ni na. ¹⁵ Waah kpo na, u kuln kiduŋ ki nan bi ti ni bikaasisik ni na. U kuln Juu yaab aakaal ni baakoobil, ki di timi Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan ŋa linibopøln libaa, bi kpaan u ni na, nima le ti ŋa kimøbaan. ¹⁶ Waah kpo ndøpuinkoo pu na, u di timi ni bima, ki kpaan linibol libaa, ki giin bi Uwumbør chee, bi ni Uwumbør ti kpaan ki ŋa kijøtiik. Waah ŋa kina na, le u kuln kiduŋ ki nan bi ti ni bikaasisik ni na. ¹⁷ Kristo nan dan ki nan tuk nimi bi nan daa Uwumbør chee na, ni Juu yaab bi duun u chee na, ke u ga ŋa nimi, ni Juu yaab, ni Uwumbør kijøtiik. ¹⁸ Kristo pu, le binib bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na mømæk kpaani Uwumbør Aafuur Nyaan baan ni, ki dan

Tite Uwumbør chee.

¹⁹ Nima pu na, nimi bi kaa ye Juu yaab na aa ki ye biwøwøm ni bicham Uwumbør aanib chee. Ni ye Uwumbør aanib ponn ni bibaa, ki ye waamaal mu ponn ni bibaa la. ²⁰ Nimi Yesu aanib naahn kidiik la. Bi maa nimi lidinyikl li ye Yesu aakpambalb ni Uwumbør aabønabtiib na pu la. Yesu Kristo ubaa le ye lidinyikl ngbaan aatakpaakaan. ²¹ Uma pu le kidiik aawan mømæk tøn tøb pu, ki ŋa kidiik ki bi chain na, ki tii u. ²² Naah kpaan u ni na, ni mu ye kidiik ngbaan aawan ponn ni nibaa, ki ŋa kidiik ki Uwumbør Aafuur Nyaan bi ki ponn ni na.

3

Pøøl aah tuk binib bi kaa ye Juu yaab na tibønyaan pu na

¹ Nima pu na, min Pøøl mee Uwumbør tii nimi la. M ye Yesu Kristo aayom, nimi bi kaa ye Juu yaab na pu. ² M dak ke ni ga li ŋun Uwumbør aah san mi kinimbaak pu ki cha m tuk nimi waah gee nimi pu na. ³ U nan kpiir tibøbørkaan mæk mi. M puun ŋmee ti kigban kee ponn ni siib. ⁴ Ni yaa karn maah ŋmee pu na kan, ni ga bee maah nyi Kristo aabøbørkaan pu na. ⁵ Uwumbør aa nan kpiir tibøbørkaan ngbaan mæk n-yaayoonn na aanib. Dandana wee le Waafuur Nyaan kpiir ti, ki mæk Yesu aakpambalb ni waabønabtiib bi bi chain na. ⁶ Tibøbørkaan ngbaan le ye ke timi Juu yaab,

ni nimi bi kaa ye Juu yaab ki gaa Yesu aabɔnyaan tee na, ga kpaan ki yakr Uwumbɔr aawanyaan, ki kpaan ki li ye Yesu Kristo aanib, ki kpaan ki li bi Uwumbɔr aah nan puu tipuur ti na ni, Yesu Kristo pu.

⁷ Uwumbɔr aanimbaasaln pu, le u san mi kinimbaak ki ɲa mi tibɔnyaan tee aatu-tunn, ki tii mi mpɔɔn ke m tun lituln ngbaan. ⁸ Maa pii Uwumbɔr aniwaatiir ubaa, le u mu tee tii mi litunyaan limina, ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti moon tibɔnyaan tee, ki tuk bi Kristo aah ɲan sakpen pu na, ⁹ ki kpiir tibɔbɔrkaan mɔk binib mɔmɔk, ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu ga ɲmar. Uwumbɔr u nan naan tiwan mɔmɔk na le nan bɔr tibɔbɔrkaan ngbaan ki nan saa dandana. ¹⁰ U ɲa kina ke waatuuntiib bi bi paacham na yaa kan Juu yaab ni bi kaa ye Juu yaab na aah kpaan tɔb chee ki ɲa Yesu aanib pu na kan, bi ga bee uma Uwumbɔr aah kpa nlan mɔk aabɔɲ pu na. ¹¹ N-yaayoonn na le u nan len ke u ga ɲa kina Tidindaan Yesu Kristo pu. ¹² Taah gaa Yesu ki kii ki kpaan u ni na, nima le ti kpa lipobil ke ti dan Uwumbɔr chee ki nan doon u, ki taa li san ijawaan. ¹³ Nima pu na, m garɲ nimi, ke ni taa cha nitaakpab yɔl maah ji falaa ni pu pu na. Maafalaa le ye nimi aaterm.

Yesu Kristo aah gee timi pu na

¹⁴ Nima pu le m gbaan Tite Uwumbɔr aanimbiin

ni. ¹⁵ Waah ye Tite na, nima le mɔk timi te aabimbin bamɔnn aah bi pu na. ¹⁶ Waah kpa mpɔɔn sakpen pu na, le m mee u ke u tii nimi mpɔɔn nisui ni, Waafuur Nyaan pu, ¹⁷ ki ki mee u ke Kristo li bi nisui ni, naah gaa u ki kii pu na, ki ki mee u ke ngeehm li bi ni chee mbamɔm, ¹⁸ ki ki mee u ke ni ni waanib mɔmɔk ɲmaa bee Kristo aah gee nimi sakpen ki ti nyan pu na. ¹⁹ Waah gee timi pu na jer unii aah ga ɲmaa bee pu na. M ban ke ni bee waah gee nimi pu na aan nimi aabimbin li bi ke waah bi pu na mbamɔm.

²⁰ Waapɔɔn aah bi tisui ni ki tun lituln pu na, u ga ɲmaa ɲa sakpen tii timi ki jer taah dak pu na bee taah ga mee u pu na. ²¹ Yesu Kristo aanib aah kpaan u ni na, bi li nyuɲni Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk ki ti saa dulnyaa wee aadoon, ki li nyuɲni u n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

4

Tiwon aah kpaan pu na

¹ Min Pɔɔl, u bi kiyondiik ni Tidindaan pu na, m garɲi nimi, ni li dii mbamɔm. Uwumbɔr aah yin nimi ke ni li dii u pu na, ni li dii u kina. ² Ni li sunni nibaa taab man, ki li bi suuna, ki li kpa suklaa n-yoonn mɔmɔk, ki li gee tɔb, ki li kpa limɔr tɔb pu. ³ Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah kpaan nimi unibaan pu na, ni li pɔɔni nibaa man, ki li kpaan kimɔbaan, ki li beenin ye unibaan. ⁴ Timi

Yesu aanib məmək kpaan ki ye tiwonbaan ti ye waawon na la. Uwumbər Aafuur Nyaan baan le bi. Uwumbər yin nimi ki tii nimi limakl libaa ke ni ga ηmar. ⁵ Ti kpa Dindaan ubaa la, ki dii naadii aasan mubaa la. Bi muin nimi nnyun ni Dindaan ubaa aayimbil pu la. ⁶ Uwumbər ubaa u ye ti məmək Aate na mu bi. U ye ti məmək Aayidaan ki cha ti məmək tun waatuln la, ki bi ti məmək ni.

⁷ Kristo yakr ipiin tii ti məmək waah ban pu na la. ⁸ Ni ηmee Uwumbər Aagban ni ke,

“Waah buen paacham na u joo binaagbiib pam, ki di ipiin tii binib.”*

⁹ Naah ηmee ke u buen paacham na, ni mək ke u puen nyan ni paacham le ki sunn ni kitiη kee pu, le ki nin ki gir buen paacham. ¹⁰ U sunn ni kitiη kee pu na mu ye u buen paacham na, ki bi ηipepel məmək, ki ye dulnyaa wee məmək, ni paacham məmək Aayidaan. ¹¹ Uma le tii binib ipiin. U nan nyan bibaa bi li ye waakpambalb, bibaa mu li ye waabənabtiib, bibaa mu li ye mooni tibənyaan tee na, bibaa mu li ye waanib aaninkpiib, bibaa mu li ye waabər aaməmək. ¹² Kristo le di binib ngbaan məmək tii timi waanib, ke bi toor timi aabimbin, ti ti tun waatuln, ki ter təb, aan ti məmək li dii u mbaməm, ¹³ ki li kpaan kiməbaan, uma u ye Uwumbər Aajapəən na aasan

ni, ki bee u mbaməm, ki chikr waasan ni, ki li kpa mbimbinyaan ki ti doo, uma Kristo aah tii timi pu na. ¹⁴ Ti taa ki li ye mbim. Biηmarηmannim bi kpa nnyamən aalan ke bi di ηmann binib na yaa tuk nimi tibəyayan ti kaa ye Kristo aabər na kan, ni taa dii bi. ¹⁵ Ti li kpa ngeehm ki li len ibamən man, aan timi aabimbin məmək li moo naahn Kristo u ye timi Aayidaan na. ¹⁶ Kristo aah joo timi pu na, le ti məmək kpaan təb chee, le ki tun ter təb waah tii ti məmək lituln pu na, aan ti məmək li moo dii u mbaməm, ki li gee təb.

Liməfaln li bi Yesu Kristo ni na

¹⁷ Ni taa li dii ke binib bi kaa nyi Uwumbər na aah dii pu na. Tidindaan aayimbil pu, le m len tibər timina. Baalandak məmək ye ilandak yəli la. ¹⁸ Binimbil aa woln. Bitafal aah pəə pu na, le baa nyi Uwumbər. Nima le baa kpa liməfal li Uwumbər tii timi na. ¹⁹ Binimbil man kidagook ni tijəη aatuln pu la. Baalandak aa ki muk bi titunwanbir pu.

²⁰ Kristo aa mək nimi ke ni dii kina. ²¹ M nyi ke ni ηun waabər ki bae waaliin i ye mbamən na. ²² Nima pu na, ni di cha nimi aabimbikpok mu kaa ηan na. Mbimbikpok ngbaan nan cha ni ban tiwan ni kaa ηan ki ηmanni nimi na la. Ni taa ki li dii naah nan dii pu na man. ²³ Cha Uwumbər kpeln nimi aasui aan ki ηa

* 4:8 : Lik Ilahn 68.18.

nimi nsuupɔɔn, ²⁴ ki yoor mbimbipɔm mu Uwumbɔr naan mu ki di tii nimi na. Mu ye mbimbinyaan, ki bi chain mbamɔm, ki naahn Uwumbɔr aabimbin la.

²⁵ Nima pu na, ni taa ki mɔni inyamɔn. Ni mɔmɔk li len ibamɔn tɔb chee. Ti yaa nmanni tɔb kan, ni naahn ke tiwan aawan nibaa le aah nmanni niken na. ²⁶ Ni

yaa gee liɲuul kan, ni taa cha nimi aanjuul ngbaan tun titunwanbir. Ni taa li beenin joo liɲuul ngbaan nwiin ti lir,†

²⁷ ki taa tii kinimbɔɲ nsan. ²⁸ Binaayukb taa ki su. Cha bi di biɲaal tun lituln li njan na linimaln, aan ki kan baah ban pu na, ki tii bigiim mu.

²⁹ Ni taa cha iliin i kaa njan na nyan nimi aamɔi ni. Ni li len iliin i njan na, i ga ter binib bi njan na ke bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. ³⁰ Ni taa njan tiwan ni ga tii Uwumbɔr Aafuur Nyaan mpombiin. Nfuur Nyaan ngbaan ye kidaan, le Uwumbɔr di daan nimi, ki mɔk ke uma le yeh nimi.

N-yoonn mbaa bi ki choo, u ga nan gaa nimi lii kookoo. ³¹ Ni taa cha niponn ni li to tɔb pu; ni li nyani liɲuul nisui ni; ni taa li nman tɔb pu tijar; ni taa li seei tɔb; ni taa cha kinanan kibaa ki li bi ni chee. ³² Ni li njan tɔb tinann, ki li san tɔb kinimbaak, ki di cha pinn tɔb ke Uwumbɔr aah di cha pinn nimi, Kristo pu pu na.

5

Uwumbɔr aanib aabimbin

¹ Naah ye Uwumbɔr aabigeehm na, pɔk nibaa man, ki li bi ke waah bi pu na. ² Cha ngeehm li bi ni chee man, ke Kristo aah gee timi pu, ki kpo ti pu, ki nja kitork ki piir Uwumbɔr aasui, ki nja ti ni Uwumbɔr kijɔtiik na.

³ Naah ye Uwumbɔr aanib na, ni taa gɔr kidagook, ki taa tun tijɔɲ aatuln libaa, ki taa li kpa iniman. Ni taa po len lituln limina aaboln aabɔr. ⁴ Ni taa len iliin i kaa njan na, ni kijɔrk aaliin, ni yaasaraapɔol aaliin. Iliin imina aaboln aa ye Yesu aanib aah len i na. Ni taa len kina. Ni li dooni Uwumbɔr man. ⁵ Ni po nyi ke unii umɔk ye udagoor na, ni unii umɔk ye tijɔɲdaan na, ni unii umɔk ye unimandaan na, aan koo ni Kristo ni Uwumbɔr aanaan ni. Unii yaa kpa iniman kan, liwangol ye liwaal la, le u dii.

⁶ Titunwanbir timina aaboln pu, le Uwumbɔr gee liɲuul binib bi kaa kii waamɔb na pu. Ni taa cha unii ubaa nmanni nimi ki tuk nimi ke naa bir. ⁷ Ni taa dii binib bi tun kina na. ⁸ N-yoonn mbaa, ni mu nan bi mbɔmbɔɔn ni la. Dandana, naah kpaan Tidindaan ni na, ni bi nwiihn ni la. Naah bi nwiihn ni na, ni li bi mbamɔm, ke nwiihn ni aanib aah bi pu na. ⁹ Binib bi bi nwiihn ni na, bi kpa mbimbinyaan, ki tun lituln li njan na mɔmɔk, ki dii Uwumbɔr aabɔr ti ye mbamɔn na la. ¹⁰ Pɔk nibaa man, aan ki bee tiwan ni ga piir Tidindaan aasui na.

11 Ni taa kpaan binib bi bi mbambɔɔn ni ki tun yɔl yɔl na chee man. Ni tee li sur bi man. 12 Ti yaa po len baah tun lituln li libɔɔl ni na aabɔr kan, ni ye inimɔɔn la. 13 Tɔ, tiwan mɔmɔk yaa nyan ni mpaan pu kan, le naabimbin ga kpiir chain; nwiihn le nyan ni tiwan mɔmɔk mpaan pu. 14 Nima pu le ti gaa ilahn ke,

“Si u dɔ geen na,
finn aan ki fikr nkun ni,
le Kristo ga li wiin aa pu.”

15 Nima pu na, ni li nyi man, ki li bi mbamɔm. Ni taa li bi ke bijɔrb aah bi pu na. Ni li kpa laasaab man. 16 Ni li tun Uwumbɔr aatuln n-yoonn mɔmɔk, ki taa li ka fam; ba pu? titunwanbir wiir dandana wee la. 17 Nima pu na, ni taa li ye bijɔrb man. Pɔɔk nibaa man ki bee Tidindaan aah ban ke ni ŋa pu na.

18 Ni taa nyu ndaan ki gbii man. Ndaan ga bii nimi la. Cha Uwumbɔr Aafuur Nyaan li gbii nimi n-yoonn mɔmɔk, 19 ki li gaa Uwumbɔr aalahn ni ilahn i bi waagban ni na tɔb chee man, ki li yikr tiwanyikrkaan, ki gaa ilahn tii Tidindaan, ki pak u nisui ni. 20 Ni li dooni Tite Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk, tiwan mɔmɔk pu, Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu. 21 Tɔ, naah san Uwumbɔr pu na, ni li keei tɔb aamɔi.

Puutiib ni chatiib aabɔr

22 Bipiib, ni li keei nichatiib aamɔi, ke naah kii Tidindaan aamɔb pu na; 23 ba pu? uja le

ye upuu aayidaan ke Kristo aah ye waanib Aayidaan pu na. Kristo aanib ye waawon la. U mu gaal bi lir la. 24 Bipiib, ni li keei nichatiib aamɔi tiwan mɔmɔk ponn ni, ke Kristo aanib aah kii waamɔb pu na.

25 Bijab, ni li gee nipuutiib, ke Kristo aah gee waanib ki nan kpo bi pu pu na. 26 U nan kpo bi pu, ke u ŋa bi chain. Baah ŋun waabɔr na, le u nyan titunwanbir bisui ni, le bi muin bi nnyun ni, 27 ke u di bi tii uma ubaa, bi li bi u chee, ki li ŋan sakpen, ki li bi chain, ki taa li kpa tijɔŋ tibaa, ki taa li kpa taani ubaa. 28 Kina le ni ŋan ke bijab li gee bipuutiib ke baah gee bibaa aawon pu na. Uja u gee upuu na, u gee ubaa la. 29 Unii ubaa aa kee nan uma ubaa aawon. U kpiini ti, ki joo ti tiŋann, ke Kristo aah joo waanib pu na; 30 ba pu? timi Kristo aanib le ye waawon. 31 Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, “Nima le cha uja ni upii nya cha bitetiib ni binatiib, ki ti kpaan tɔb chee, ki ŋa unibaan.”* 32 Tibɔr timina le ye tibɔkpaan ti ye mbamɔn na, le m di tibɔr ngbaan ŋaŋ Kristo ni waanib. 33 Nima pu na, uja mɔk aah gee ubaa pu na, u li gee upuu mu kina. Upii mɔk mu li pak uchal.

6

Mbim ni tetiib ni natiib aabɔr

1 Mbim, ni li keei nitetiib ni ninatiib aamɔi Tidindaan pu;

* 5:31 : Lik Mpiin 2.24.

ba pu? nima le ŋan. ² Li pak aate ni aana. Nkaal ngbaan ye nkaal kpaan la. Uwumbər puu tipuur ke ni yaa kii mu kan, ³ u ga ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi liməfəfəŋ dulnyaa wee ni.*

⁴ Tetiib, ni taa fiini nimi aabim aaruul. Ni li joo bi mbaməm, ki sur bi, ki tuk bi Tidindaan aabər.

Binaagbiib ni dindatiib aabər

⁵ Binaagbiib, ni li keei ni-dindatiib bi bi dulnyaa wee ni na aaməi, ki li san bi, ki tun lituln mbaməm, ke naah tun lituln pu ki tii Kristo na. ⁶ Bi yaa bi ni chee, bee bi yaa kaa bi kan, ni li tun lituln mbaməm, ke naah ga tun tii Kristo pu na, ki taa ban ke binib pak nimi. Naah ye Kristo aanaagbiib na, ni li joo nisui məmək ŋani Uwumbər aageehn, ⁷ ki li kpa mpopiin ki tun lituln tii nidindatiib, ke naah ga tun pu tii Tidindaan na, naa ye binib. ⁸ Teer man ke unii umək tun litunyaan na, u yaa ye unaagbiija, bee u yaa kaa ye kan, Tidindaan ga tii u waatuln aapar.

⁹ Dindatiib, ni mu li ŋani nimi aanaagbiib mbaməm, ki taa faani bi, ki li nyi ke ni ni nimi aanaagbiib kpaan Dindaan baan le paacham. Uma aa pak ubaa ki jer uken.

Tijawan ti Uwumbər tii timi na

¹⁰ Nnaabitiib, gbelngbelnyaan le ye ke Tidindaan aah kpa mpəən sakpen pu

na, ni li kpa mpəən mu u tii nimi na. ¹¹ Yoor man tijawan timək Uwumbər tii timi na. Nima le ga cha ni ŋmaa yii kinimbəŋ aanyamən aalan. ¹² Naa ye binib le ti jaa kijaak. Ti jaa kinimbəŋ aanikpiwanbir ti bi paacham ki kpa mpəən ki joo dulnyaa aanib bi bi mbəmbəən ni na le kijaak. ¹³ Nima pu na, ni yoor tijawan timək Uwumbər tii timi na. Nima le ga cha ni yii kinimbəŋ, ki nyan ki, ki li beenin si bundaln ki ga jan nimi kijaak na.

¹⁴ Nima pu na, gor nibaa man ki ti jan kijaak. Ni li joo Uwumbər aabər ti ye mbamən ki naahn ligbapapaln na; ki li kpa mbimbinyaan mu bi ke tikur ti bii kibin pu na; ¹⁵ ki li tak ŋinaatak ŋi ye tibənyaan ti tii timi nsuudoon na; ¹⁶ ki li ŋani Yesu Kristo naadii, naadii bi ke kipeln ki ga kiir kinimbəŋ aapiin i wu ke mmii na; ¹⁷ ki li chik tikur aayikpupuk ki ye Uwumbər aapəən mu gaa nimi lii na; ki yoor Uwumbər aabər ti naahn kijaak aajuk ki Waafuur Nyaan di tii timi na; ¹⁸ ki li mee Uwumbər ki garŋi u ke u ter nimi. N-yoonn məmək ni li mee u mbimbim məmək pu. Waafuur Nyaan aah mək nimi pu na, ni li mee u kina, ki taa geen man, ki taa di cha man. Ni li mee u n-yoonn məmək ki tii waanib məmək, ¹⁹ ki li mee u ki tii m mu, ke u mək mi maah ga len pu na, ki tii mi lipobil ke m waar mməb ki tuk binib

* 6:3 : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16.

tibɔnyaan tee aabɔbɔrkaan.
²⁰ M si Yesu aasisiyyaan, ki bi kiyondiik ni, tibɔnyaan ngbaan pu la. Nima pu na, ni li mee Uwumbɔr ke u tii mi lipobil, ke m tuk binib tibɔnyaan ngbaan, maah ba ga tuk bi pu na.

Kookoo aadoon

²¹ Tinaabogeehn Tikikus u ye Tidindaan aatutunn bamɔnn na le ga tuk nimi maabɔr mɔmɔk, le ni bee maah bi pu na. ²² Nima le m cha u dan ni chee, ke u nan tuk nimi taah bi pu na, aan ki sɔŋ nisui.

²³ Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo tii tinaabitiib nsuudoon, ki cha ni li gee tɔb ki gaa u ki kii mbamɔm. ²⁴ Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa binib bimɔk gee u n-yoonn mu kaa kpa ndoon na pu.

Kigbanj ki Pɔɔl ŋmee ki tii FILIPI YAAB na

¹ Min Pɔɔl ni Timoti bi ye Yesu Kristo aanaagbiib na dooni waaninyaam bimɔk bi Filipi aatiŋ ni na, ni baaninkpiib ni baateterb mu. ² Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Pɔɔl aah mee Uwumbɔr pu na

³ Maah teer nibɔr n-yoonn mɔmɔk pu na, m dooni Uwumbɔr u m dii u na, ni pu la. ⁴ Maah mee Uwumbɔr tii ni mɔmɔk n-yoonn mɔmɔk pu na, m mee u ni mpopiin la, ba pu? ⁵ bundaln ni nan gaa Yesu aabɔr ki nan saa din na, ni ter mi ke m tuk binib waabɔnyaan tee la. ⁶ M bee ke Uwumbɔr u nan piin ki bi toor nimi aabimbin na, u ga li beenin ŋani kina ki toor nimi aabimbin ti doo bundaln Yesu Kristo ga gir ni na. ⁷ Maah nyi kina na, ni ŋan; ba pu? m gee nimi la. Ni mɔmɔk nan ter mi kiyondiik ni, ki nan ter mi buyoonn m nan bi bibɔjirb aanimbiin ni na ke m ti len Yesu aabɔnyaan tee aabamɔn. ⁸ Uwumbɔr nyi ke nnimbil man ke m ki kan nimi; ba pu? m gee nimi, Kristo aah tii mi ngeehm pu na.

⁹ M mee Uwumbɔr ke ni li moo gee tɔb ki li moo nyi Uwumbɔr aabɔr, ki li kpa nlan nyaan, ¹⁰ aan ki lee

nsan mu ŋan na, aan ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa bundaln Kristo ga gir ni na. ¹¹ M ban ke ni li kpa mbimbinyaan ki li tun lit-uln li ŋan na n-yoonn mɔmɔk, Yesu Kristo aapɔɔn pu, aan binib nyunj Uwumbɔr ki pak u.

Yesu Kristo pu le ti bi

¹² Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke maah bi kiyondiik ni na, nima le cha binib pam ŋun Yesu aabɔnyaan tee. ¹³ Ubɔrkpaan na aajab, ni binib bimɔk bi do na nyi ke Kristo pu le m bi kiyondiik ni. ¹⁴ Maah bi kiyondiik ni na, nima le pɔɔk nnaabitiib aataakpab Tidindaan aasan ni, ki tii bi lipobil ke bi tuk binib Yesu aabɔr ki taa san ijawaan.

¹⁵⁻¹⁷ Binib bibaa kpa lipi-poln m pu, ki ban baayimbil. Nima le cha bi mooni Kristo aabɔr. Bi ban ke binib nyunj bi la. Binimbil aa man Kristo aabɔr pu. Maah bi kiyondiik ni Yesu aabɔr pu na, le bi ban ke m ji falaa ki kpee. Nima le cha bi mooni Yesu aabɔr. Bibaa mu bi, ki mu gee mi ki mooni Kristo aabɔr ke bi ter mi; ba pu? bi bee ke Uwumbɔr le cha m bi do ke m len Yesu aabɔnyaan tee aabamɔn.

¹⁸ M ga len kinye? Bi yaa mooni Kristo aabɔr lipiipoln pu, bee bi yaa mooni waabɔr ngeehm pu kan, naa muk mi. Bi mɔmɔk aah mooni waabɔr pu na le cha m kpa mpopiin. Ni ye mbamɔn la, m ga li beenin kpa mpopiin, ba pu? ¹⁹ ni mee Uwumbɔr tii mi

la, Yesu Kristo Aafuur Nyaan mu ter mi, le m bee ke nima le ga cha m nya kiyondiik ni. ²⁰ Nnimbil man ke binib nyuŋ Kristo m pu. M yaa kpo u pu, bee m yaa kaa kpo u pu kan, m ban ke m li kpa lipobil dandana wee, ke maah kpa n-yoonn məmək pu na, ki li len ki taa li san binib iniməon. ²¹ M yaa bi liməfal ni kan, Kristo pu le m bi. M yaa kpo kan, m ga kan tinyoor. ²² M yaa bi kan, m ga tun Uwumbər aatuln, le u ga ŋa tinyoor ŋa li pu. Maa nyi maah ga lee pu na; ²³ nkun ni liməfal məmək ŋan la. M ban ke m nya dulnyaa ni, ki ti li bi Kristo chee; ba pu? nima le ga li ŋan sakpen ki jer naah ŋan pu dulnyaa wee ni na. ²⁴ M mu yaa kaa kpo kan, ni mu ŋan; ba pu? m ga li ŋmaa beenin ter nimi. ²⁵ Nima pu le m bee ke maan kpo dandana wee. M ga li beenin bi ni chee, ki ter nimi, ni moo gaa Yesu ki kii mbaməm, ki li kpa mpopiin. ²⁶ M yaa ki gir ni ni chee kan, m pu le ni ga nyuŋ Yesu Kristo sakpen.

²⁷ Tibəkpaan le ye ke nimi aabimbin li bi Kristo aabənyaan tee aah mək nimi pu na, aan m yaa dan nan mann nimi, bee m yaa kaa dan kan, m ga ŋun nimi aabər, ke ni si Yesu aachan ni, ki kpa kiməbaan, ki kpaan tuk binib Yesu aabənyaan, ke bi gaa u ki kii. ²⁸ Ni taa san nimi aadim ijawaan man. Nima le ga mək bi ke bi ga kan ntafadaan mu kaa kpa ndoon na, ki ga mək nimi

ke Uwumbər ga gaa nimi lii. ²⁹ Uwumbər cha ni gaa Kristo ki kii la, ki cha ni ji falaa mu u pu. ³⁰ Ni nan kan maah jin falaa Yesu pu pu na, ki ŋun maah ji falaa u pu dandana wee pu na. Le ni mu bi ji falaa ke maah ji pu na.

2

Mpəndaan Yesu Kristo aah nan sunn ubaa pu na

¹ Tə, Kristo pəoni nitaakpab, le waah gee nimi pu na səŋni nisui, ni ni Uwumbər Aafuur Nyaan mu kpaan kijətiik, le ni kpa tibulchinn ki san təb kinimbaak, ² nima pu na, ni li kpaan kiməbaan, ki li gee təb, ki li kpaan nlandak mbaa. Ni yaa ŋa kina kan, m ga li kpa mpopiin mbaməm. ³ Ni taa li kpa lipiipoln təb pu, ki taa li ban ke binib li pak nimi. Ni sunn nibaa taab man, ki li nyuŋni təb ki jer nibaa. ⁴ Ubaa taa li ban uma ubaa aanyoor baanja. Aa li ban ke ni məmək kan tinyoor. ⁵ Ni sunn nibaa taab man ke Yesu Kristo aah sunn ubaa taab pu na. ⁶ U bi ke Uwumbər aah bi pu na. U mu aa dak ke ni ye limukl ke u ni Uwumbər li ŋak. ⁷ Waageehn pu le u di cha tiwanyaan nimək bi Uwumbər do na, ki ŋa ubaa ke unaagbiija na. U kpaln unibən, ⁸ ki sunn ubaa taab, ki kii Uwumbər aaməb, hali ki ti kpo ndəpuinkoo pu. ⁹ Nima pu le Uwumbər nyuŋ u sakpen ki yoor u paacham, le ki ti u liyimbil li jer ŋiyimbil məmək na, ¹⁰ ke binib ni

tiwan nimək bi paacham na, ni binib ni tiwan nimək bi kitiŋ do na, ni binib ni tiwan nimək bi kitiŋ aataab na, bi məmək yaa ŋun Yesu aayimbil pu kan, bi li gbaani unimbiin ni. ¹¹ Bi məmək pel pel ga len binib ni, ke Yesu Kristo le ye tiwan ni binib məmək Aadindaan. Nima le ga nyun Tite Uwumbər.

Ni li wiin ke nwiihn na dulnyaa ni

¹² Nima pu na, nnaabitiib bi m gee bi na, maah kaa bi ni chee na, m ban ke ni kii maaməb ki jer naah nan kii maaməb buyoonn m nan bi ni chee pu na. Naah ŋmar pu na, ni li tun Uwumbər aatuln ke binib bi ŋmar na aah ba ga tun pu na, ki li san Uwumbər n-yoonn məmək; ¹³ ba pu? Uwumbər bi tun lituln nisui ni, ke ni li neen ke ni kii waaməb, ki li ŋani waageehn.

¹⁴ Naah ŋani tiwan nimək na, ni taa li ŋulni, ki taa kpak kinikpakpak, ¹⁵ aan ki li ye Uwumbər aabim bi kaa kpa taani, kaa kpa ngalm na. Ni bi titunwanbirdam aakaasisik ni la. Ni li bi ke nwiihn na le dulnyaa wee ni ki wiin bikaasisik ni, ¹⁶ ki joo ni Uwumbər aabər ti tii binib liməfal na. Ni yaa bi kina kan, le m ga li kpa kipupuk ni pu bundaln Kristo ga gir ni na, ke maah tun lituln linimaln ki tuk nimi Uwumbər aabər na, naa ye fam.

¹⁷ Ni yaa gaa Yesu ki kii ki tun waatuln mbaməm kan, m kpa mpopiin ni pu. Bi yaa po ku mi kan, m kpa mpopiin. ¹⁸ Ni mu li kpa

mpopiin sakpen ke maah kpa pu na.

Uwumbər aatutum Timoti ni Epafrodaitus

¹⁹ Tə, Tidindaan Yesu pu le m kpa limakl ke m ga cha Timoti dan ni chee dandana wee. U yaa nan tuk mi nimi aabər aah bi pu na kan, nsui ga sɔŋ. ²⁰ Utafal bi ni ni la. Maa ki kpa unii u aatafal bi ni ni, ke utafal aah bi ni ni pu na. ²¹ Biken na məmək aatafal bi bibaa ni la. Bitafal aa bi Yesu Kristo aatuln ni. ²² Ni nyi Timoti aabimbin aah ŋan pu na, ki nyi ke u tun lituln m chee ke ubo aah tun lituln ute chee pu na, ki ti tuk binib Yesu aabənyaan tee. ²³ Nima pu na, m yaa kan maabər aah ga doo pu na kan, m ga cha u dan ni chee. ²⁴ Tidindaan pu le m nyi ke ni yaa kpee siib kan, m mu ga dan ni chee.

²⁵ M dak ke ni ŋan ke m cha tina aabo Epafrodaitus ki gir ni ni chee. U ye maatu-tunjeer ni maajanjeer Tidindaan aasan ni, ki ye nimi aatutunn u dan nan tii mi maah ban pu na. ²⁶ Unimbil man ke u ki kan nimi. Naah ŋun ke u bun na, nima le usui bii. ²⁷ Ni ye mbamən, u nan bun ki ti ban u kpo, le Uwumbər san u kinimbaak ki cha u pək. Waah cha u pək na, u san m mu kinimbaak, m taa li kpa mpombiin ki kpee mpombiin pu. ²⁸ Le m ban ke m cha u gir ni ni chee mala, ni yaa nan kan u kan, ni ga li kpa mpopiin. Le nsui ga sɔŋ. ²⁹ Nima pu na, ni gaa u tiŋann Tidindaan pu, ki li kpa mpopiin sakpen, ki nyun u ni

binib bimək bi ke waah bi pu na; ³⁰ ba pu? Kristo aatun pu, waa nan daa nkun. Waah nan ban u ter mi, naah kaa nan nmaa ter mi pu na pu, le u nan kan linimaln.

3

Mbimbinyaan baməm

¹ Nnaabitiib, kookoo aabər le ye ke ni li kpa mpopiin Tidindaan pu. M yaa ki nnee ke maah nan nnee pu tii nimi na kan, naan muk mi; ba pu? ni njan ke ni ki njun maah ga nnee pu tii nimi na.

² Tə, ni li nyi binib bi tun lituln li kaa njan na, ki bi ke ibə na, ki len ke ni yaa kaa gii lichakpaln kan naan njan na. ³ Timi bi kpaan Uwumbər Aafuur Nyaan chee ki pak u, ki kpa kipupuk Yesu Kristo pu, ki bee ke taan njan tibaa aapəən pu na, timi le kpa lichakpangeei bamənn. ⁴ Min mbaa ba ga li kpa nsan ki ga nmaa len ke m ga nmaa njan mbaa pu. Unii ubaa yaa len ke u kpa nsan ke u ga nmaa njan ubaa pu kan, m kpa nsan ki jer u. ⁵ Maah nan ye iwiin iniin aabo na, bi nan gii nchakpaln. M ye Juu yaab aabo, ki ye Benjamins aanibol ponn ni aanii ubaa la. M ye Hiibru yaab aabo bamənn la. M nan dii Moses aakaal, Farisii yaab aah dii pu na. ⁶ Nnimbil nan man ke m nja Yesu aanib falaa. M nan dii Moses aakaal mbaməm, kaa yii nkaal mbaa. ⁷ Nimina məmək nan ye tinyoor le ki tii mi. Le m yii ni məmək Kristo pu, ke naa ye nibaa.

⁸ Ni ye mbamən la, m yii tiwan məmək ke naa ye nibaa, ke m li nyi Yesu Kristo u ye Ndindaan na. Maah nyi u pu na, nima le jer tiwan məmək. U pu le m di tiwan məmək lii, ke ni ye timoor la, ke m gaa uma, ⁹ ki kpaan u ni. M yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumbər len ke maabər njan. Maah gaa Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbər len ke maabər njan; m gaa Yesu Kristo ki kii le ki njan Uwumbər chee. ¹⁰ M ban ke m bee Kristo, ni mpəən mu fikr u nkun ni na, ki ji falaa u pu. M ban ke maabimbikpok kpo ke waah nan kpo pu na, ¹¹ aan m mu nan fikr nkun ni.

Pəəl aanibil aah man Yesu Kristo aasan pu pu na

¹² Maa len ke m fuu Yesu aah ban pu na, kaa len ke m ye unii u njan ti doo na. M pəəni mbaa ke m li bi Yesu Kristo aah ban ke m li bi pu na; ba pu? u gaa mi ki nja mi waanii la. ¹³ Nnaabitiib, maa len ke m fuu waah ban pu na. Nnimbil man tiwan nibaa le pu. M suln tiwan ni bi mpuwəb na, ki pəəni mbaa ke m pii tiwan ni bi nnimbiin ni na. ¹⁴ Yesu Kristo pu le Uwumbər yin mi ke m dii nsan mu cha paacham na. Nima le nnimbil man ke m fuu nima, ki ti kan tinyoor ti Uwumbər ga tii mi na.

¹⁵ Nimi bi dii Uwumbər aasan mbaməm na, cha ni mu aanibil li man kina man. Ni yaa kaa bee waabər tibaa mbaməm kan, u ga mək nimi. ¹⁶ Ti mu aah nyi

Uwumbər aabər məmək pu na, cha ti li dii kina man.

¹⁷ Nnaabitiib, ni li kpaan kiməbaan ki dii maataabuu, ki lik binib bi dii ke taah dii pu na. ¹⁸ Tɔ, binib pam aah dii pu na, bi ye Yesu aadəpuinkoo aadim la. M nan tuk nimi baabər n-yoonn məmək, ki ki tuk nimi dandana wee, ni tinyunyunn la. ¹⁹ Baadoon le ga li ye ntafadaan mu kaa kpa ndoon na. Baawumbər le ye bipuul. Bi kpa kipupuk iniməon aatuln pu. Baalandak bi dulnyaa wee ni aawan ni la. ²⁰ Tima kan, Uwumbər do le ye tido, le ti kii bundaln Tidindaan Yesu Kristo u ga gaa timi lii na ga nya ni nima na. ²¹ U kpa mpəon ki ga ηmaa nyan tiwan məmək, ki cha ni məmək kii waaməb. Waah kpa mpəon kina na, le u ga di timi aawon ti kaa ye lisil aawon na ηa tiwonpəonn ti naahn uyaar ti ye lisil aawon na.

4

Nsurm

¹ Nnaabitiib, Tidindaan aah ga ηmaa ηa kina ki tii nimi na, ni li si uchan ni. M gee nimi la. Le nimi aabər bi nsui ni. Le mponn piin ni pu. Nimi le ye maatuln aanyoor.

² Yuwodia ni Sintiki, m gan nimi, ni li kpaan kiməbaan Tidindaan pu. ³ Maatutuŋeer bamənn, m mee aa mu, ter bipiib ngbaan; ba pu? bi ni Klement ni maatutuŋeerb biken nan tun lituln linimaln m chee, ki ter mi m tuk binib

Yesu aabənyaan tee. Baayim-bil ηmee liməfal aagban ki bi paacham na ni.

⁴ Ni li kpa mpopiin Tidindaan pu, n-yoonn məmək. M ki tuk nimi la, ni li kpa mpopiin man.

⁵ Ni li bi suuna binib məmək chee man. Tidindaan ga gir ni dandana wee. ⁶ Ni taa cha ilandak li muk nimi tiwan nibaa pu. Ni li mee Uwumbər tiwan məmək pu, ki gan ni u, ki dooni u ki tuk u naah ban pu na məmək. ⁷ Ni yaa ηani kina kan, Uwumbər ga tii nimi nsuudoon mu jer taah nyi pu na. Nisui, ni nimi aalandak ga doon; ba pu? ni kpaan Yesu Kristo chee.

⁸ Nnaabitiib, kookoo yaan le ye ke ni li dak ilandak i ye mbaməon na, ni i kpa laasaab na, ni i tok na, ni i ye chain na, ni i ηan na, ni i kpa lisil na. Ni cha ilandak imək ηan ki ηeer mpakm na li joo nimi. ⁹ Ni nan bae Uwumbər aabər m chee, ki gaa ti, ki ηun maah len pu na, ki kan maah ηani pu na. Ni li dii kina, le Uwumbər u tii timi nsuudoon na ga li bi ni chee.

Ipiin pu aadoon

¹⁰ Ni yunn le naa ki kan mi; le nitafal mu beenin bi m ni. Nima le m kpa mpopiin sakpen Tidindaan pu. M bee ke nitafal bi m ni n-yoonn məmək; le ni mu aa nan kpa nsan ni ter mi. ¹¹ Maa len igiin pu. M yaa kpa sakpen, bee m yaa kpa siib kan, m bae maah ga ηa pu aan nnim-bil gbiin kina na. ¹² M nyi igiin, ki nyi liwankpal mu. Ni

yaa mɔ, bee ni yaa kaa mɔ kan, m yaa ji bab, bee nkon yaa pii mi kan, m yaa kpa sakpen, bee m yaa kaa kpa nibaa kan, m bae maah ga ŋa pu aan nnimbil gbiin kina na. ¹³ Kristo aah tii mi mpɔɔn mu na, m ga ŋmaa ŋa tiwan mɔmɔk.

¹⁴ Tɔ, naah ter mi maafalaa ni pu na, ni ŋa mbamɔm la. ¹⁵ Nimi Filipi aatinj aanib nyi ke maah nan tuk nimi Yesu aabɔnyaan tee njan ki nin nyan Masedonia aatinj ni na, Uwumbɔr aanib ponn ni ubaa aa tii mi ipiin, see nimi baanja. M nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔr, le ni mu nan tii mi ipiin. ¹⁶ Maah nan bi Tesalonika aatinj ni na, ni nan tun ni unii nfum mulee u nan tii mi maah ban pu na. ¹⁷ Naa ye ke m ban ipiin la. Naah tii mi ipiin pu na, nima le ni ga li moo kpa tinyoor. Nima le m ban. ¹⁸ Naah tii mi tiwan ni na, m gaa ni mɔmɔk ki kpa sakpen. Naah tun ni Epafrodaitus ke u nan tii mi ipiin i na, u nan tii mi i. Naah tii mi ipiin i na, ni naahn kitork ki ŋan na le ki tii Uwumbɔr, le usui piir, le u gaa i. ¹⁹ Uma Uwumbɔr u m dii u na le ga tii nimi naah lann pu na mɔmɔk; waah kpa liwankpal sakpen paacham pu na, kina le u ga tii nimi, Yesu Kristo pu. ²⁰ Cha ti li nyuŋni Tite Uwumbɔr n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aadoon

²¹ Ni doon Yesu Kristo aaninyaam mɔmɔk tii mi. Tinaabitiib bi bi m chee na

dooni nimi. ²² Uwumbɔr aanib mɔmɔk dooni nimi, Ubɔrkpaan Siisa aatutum bi ye Uwumbɔr aanib na mu dooni nimi mbamɔm.

²³ Tidindaan Yesu Kristo aanjann li bi nisui ni. [Amii.]

Kigban̄ ki Pɔɔl ηmee ki tii KOLOSE YAAB na

¹ Min Pɔɔl u ye Yesu Kristo aakpambal Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Timoti ² le ηmee kigban̄ kee ti tii nimi Uwumbɔr aanib bi ye tinaabitiib ki gaa Kristo ki kii, ki bi Kolose aatiη ni na. Tite Uwumbɔr [ni Tidindaan Yesu Kristo] ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Idoon aameel

³ N-yoonn mumɔk ti mee Uwumbɔr u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na tii nimi na, ti dooni u ni pu; ⁴ ba pu? ti ηun ke ni gaa Yesu Kristo ki kii mbamɔm, ki gee Uwumbɔr aanib mɔmɔk; ⁵ ba pu? ni kpa limakl ke ni ga nan kan Uwumbɔr aah di tiwan ni siin nimi paacham na. Ni ηun ni pu buyoonn ni ηun tibɔnyaan ti fuu ni ni chee ki ye mbamɔn na chee la.

⁶ Tibɔnyaan ngbaan le cha nimi ni binib bi bi ηipepel mɔmɔk na tun litunyaan. Binib moo gaal tibɔnyaan ngbaan ki keei, nikaasisik ni, ni ηipepel mɔmɔk. Naah ηun ti, ki bee mbamɔm Uwumbɔr aah ηani nimi tiηann pu na, le binib moo gaal tibɔnyaan ngbaan ki keei nikaasisik ni, ki nan saa dandana. ⁷ Timi aatutunjeer Epafras u ti gee u na le nan tuk nimi Uwumbɔr aanimbaasaln pu. Uma Epafras le si timi aasisiyyaan ki tun Kristo aatuln mbamɔm

ki ter nimi. ⁸ U tuk timi Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah cha ni gee binib pu na.

⁹ Nima pu le ti mee Uwumbɔr tii nimi, kaa di cha. Buyoonn ti nan ηun ni pu ki nan saa dandana wee na, le ti mee Uwumbɔr tii nimi, ke ni ga bee waah ban ke ni li ηani pu na. Ti mee u ke u tii nimi nlan ni bee Waafuur Nyaan aabɔr, ¹⁰ aan ki li dii Tidindaan waah ban pu na, aan ki gbiin unimbil, ki tun litunyaan aabɔη mɔmɔk, ki moo bee waabɔr. ¹¹ Ti mee u tii nimi ke waah kpa mpɔɔn sakpen pu na, u tii ni mu mpɔɔn, aan ni li kpa limɔr falaa ponn ni n-yoonn mɔmɔk, ki li kpa mpopiin, ¹² ki li dooni u; ba pu? uma le ηa nimi binib bi ηeer ke bi kan tiwan ni u ga tii waanib, nwiihn aanaan ηi na. ¹³ Uma le nan nyan timi mbɔmbɔɔn aanaan ni, ki nabr timi di buen Ujapɔgeehn aanaan ni. ¹⁴ Uma le gaa timi lii, le Uwumbɔr di cha pinn timi aatunwanbir, [Ujapɔɔn aasin pu].

Yesu Kristo aabimbin, ni waatuln

¹⁵ U ye Uwumbɔr u taa waa u na aanan, ki ye tiwan nimɔk Uwumbɔr naan ni na Aayidaan; ¹⁶ ba pu? Uwumbɔr nan cha u naan tiwan mɔmɔk, ni bi paacham, ni ni bi kitiη na, ni taah waa ni na, ni taah kaa waa ni na; ni yaa ye nnaan, bee ipɔɔn, bee bitinjoob, bee tininkpir, uma le nan naan ni mɔmɔk ke ni li nyuηni u. ¹⁷ Uma Yesu le puen tiwan mɔmɔk bi. Uma

pu le tiwan məmək beenin bi. ¹⁸ Uma le ye waanib Aayidaan. Le waanib mu ye waawon, le u tii bi liməfal. Uma le puen fikr nkun ni, ki ye tiwan məmək Aayidaan; ¹⁹ ba pu? ni mə Uwumbər ke waah bi pu na, Yesu mu bi kina la. ²⁰ Uma Yesu pu, le ni mə Uwumbər ke u di tiwan ni məmək bi paacham, ni tiwan ni məmək bi kitinj na tooh kijətiik ubaa chee. Waasin nan nyan uwon ni, ndəpuinkoo pu; waasin ngbaan pu le Uwumbər cha tiwan ngbaan məmək ni uma ŋa kijətiik.

²¹ N-yoonn mbaa ni nan ye biwəwəm le Uwumbər chee. Ni nan dak ilandak i kaa ŋan na, ki tun lituln li kaa ŋan na, nima le ni nan ye Uwumbər aadim, ²² le dandana wee u cha ni ni uma ŋa kijətiik; ba pu? Ujapəon nan kpo ni pu la. U nan kpo ni pu, ke ni li bi chain, ki li ye bininyaam, ki taa li kpa ngalm mubaa, bundaln u ga di nimi siin Uwumbər aanimbiin ni na. ²³ Ni ŋan ke ni li dii u mbaməm, ki taa di cha waasan, ki taa cha nibaa lej nimi. Naah ŋun tibənyaan tee na, tibər ngbaan tii nimi limakl la. Ni taa di cha limakl ngbaan. Bi moon tibənyaan tee, ki tuk binib bimək bi dulnyaa wee ni na la. Min Pəəl mu ŋa unii u mooni ti na la.

Pəəl aah ye Yesu Kristo aanib aatutunn pu na

²⁴ Tə, maah jin falaa u ni pu na, nima le m kpa mpopiin.

Kristo nan tuk mi maah ga ji falaa waanib pu pu na, le maah ji falaa tiwon tee ni na, falaa ngbaan u gur na le m ji.* Waanib bi m ji falaa bi pu na le ye waawon. ²⁵ Uwumbər nan ŋa mi waanib aatutunn, ki di lituln siin mi, ke m tun ki ter nimi. Lituln ngbaan le ye ke m tuk nimi waabər məmək pel pel. ²⁶ Ti ye tibəbərkaan la. Uwumbər nan bər ti n-yaayoonn na aanib, le ki kpiir ti tuk waanib dandana wee. ²⁷ U ban ke bi bee tibər ngbaan aah ŋan sakpen ki ter ŋitimbol məmək pu na la. Tibəbərkaan ngbaan le ye ke Kristo bi ni ni. Waah bi ni ni na, nima le ni kpa limakl ke ni ga ji waaməon. ²⁸ Kristo aabər ngbaan le ti mooni, ki sur binib məmək, ki tuk bi waabər, waah tii timi nlan pu na. Ti ban ke bi məmək li kpaan Kristo ni, ki li ye binib bi ŋan doo na. Ti ban ke ti di bi ki mək Uwumbər la. ²⁹ Nima le cha m tun lituln linimaln. M tun lituln ngbaan waapəon sakpiin pu la.

2

¹ M ban ke ni bee ke m tun lituln linimaln nimi pu, ni Laodisea aatinj aanib pu, ni binib bimək kaa kee kan mi na pu, ² ke m pəək bitaakpab. M ban ke ni məmək li kpaan kiməbaan, ki li gee təb, ki bee Uwumbər aabər mbaməm, aan ki li pak ti mbaməm, ki taa joo beeni. M ban ke ni bee Uwumbər aabəbərkaan, ti ye Kristo aabər na. ³ Uma baanja le ga ŋmaa tii timi nlan

* 1:24 : Lik Lituln 9.16.

mu ye nlan bamənn na. Uma baanja le ga ηmaa mək timi nnyim məmək.

⁴ M tuk nimi kina ke ubaa taa ηmann nimi la. Unii yaa məln inyamən i mə na ki tuk nimi kan, ni taa kii. ⁵ Maawon aa bi ni chee, le maalandak bi ni ni. Naah gaa Kristo ki kii mbaməm ki dii waasan mu mbaməm na, nima le m kpa mpopiin sakpen.

Cha Yesu Kristo aabimbin li gbii si

⁶ Ni nan gaa Yesu Kristo, ki kii ke u ye Nidindaan. Nima pu na, ni li kpaan u ni, ki li dii u man, ⁷ ki too chuu u ke busub aanyaan aah koo kitin pu na, ki li bae waabər n-yoonn məmək, ki gaa ti ki kii mbaməm, taah nan tuk nimi pu na, ki li dooni u n-yoonn məmək.

⁸ Unii yaa tuk nimi nnyamən aalan mu ye fam na kan, ni li nyi man ki taa dii u; nlan ngbaan ye binib aalan mu nyan ni kinimbəη ki joo dulnyaa wee na, naa ye Kristo aabər. ⁹ Uwumbər aabimbin məmək bi Yesu Kristo aawon ni. ¹⁰ Naah kpaan u ni na, le ni kpa liməfal baməln. Uma le ye tininkpir ni ipəon məmək aayidaan.

¹¹ Naah kpaan Kristo ni na, le ni bi ke binib bi gii ηichakpan na; ni mu aa ye ηichakpan le ni gii, ni ye nimi aabimbikpok le ni gii lii. Ni ye Kristo aah gii pu na la. ¹² Baah muin nimi nnyun ni na, ni mək ke bi di nimi

sub Kristo chee la. Baah nyan nimi nnyun ni na, le ni mək ke ni ki fikr u chee; ba pu? ni pak ke Uwumbər kpa mpəon ki fikr Kristo nkun ni. ¹³ N-yoonn mbaa, ni nan tun titunwanbir, kaa nan dii Uwumbər aakaal. Nima le naa nan kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. Naah kpaan Kristo ni dandana wee na, nima le Uwumbər fikr nimi. U di cha timi aatunwanbir məmək pinn timi. ¹⁴ Taah ba ga ηa pu na le ηmee kigban pu. Taah kaa ηa kina na, nima le timi aabər bii. Le Kristo aah nan kpo ndəpuinkoo pu na, nima le Uwumbər aa ki len ke timi aabər bii. ¹⁵ Waah kpo ndəpuinkoo pu na, le u ηa kinimbəη aapəon məmək fam, le ki nyan ki, ki jinn ki iniməon, binib aanimbil ni.

¹⁶ Nima pu na, ni taa cha ubaa galn nimi ti-jikaar aakoobil pu, bee tiwanyukaan aakoobil pu, bee likpaakool daal aakoobil pu. ¹⁷ Nikoobil məmək po ye tiwan ni choo na aajunjun la. U bi na le ye Kristo. ¹⁸ Binib bibaa bi ki sunni bibaa taab, ki pak Uwumbər aatuuntiib, ki bui ke bi dan tidan ki kan lijnjiir aawan, ki kpa kalmbaani, ki dak dulnyaa aalandak i ye fam na. Ni taa cha binib ngbaan bii nimi. ¹⁹ Baa joo timi aayidaan Kristo. Uma aapəon pu, le ti muun waasan ni, Uwumbər aah ban pu na. Uma le kpaan timi kiməbaan, ke ti li tuk təb pu, ke ηituk ni ηigir aah cha tiwon aawan məmək tuk təb pu pu na.

Ni naahn ke ni kpo ki beenin fu Yesu Kristo pu

²⁰ Ni nan kpo Kristo chee la, nima le ni nyan kinimbɔŋ ki joo dulnyaa na aapɔɔn ni. Nima pu na, ba ŋa nimi aabimbin bi ke naah beenin ye dulnyaa yaab le na? Ba ŋa ni kii nkaal mu len ke, ²¹ “Taa ji nee,” “Taa lakl nee,” “Taa meeh nee” na? ²² Binib yaa jin timina mɔmɔk kan, ti doo la. Njikoobil ŋimina po ye binib aakaal, ni baamɔkm la. ²³ Ni naahn nlan la, ki mu aa ye nlan. Bi dooni bisui aah gee tiwan ni na la, ki sunn bibaa taab, ki muk tiwon. Le baah ŋani pu na, naa ter bi ke bi chuu bibaa.

3

¹ Ni kpaan fikr Kristo chee la. Nima pu na, cha nitafal li bi paacham aawan ni. Kristo bi nima ki ka Uwumbɔr aɔŋangii wɔb. ² Ni li dakl tiwan ni bi paacham na aabɔr, ki di cha tiwan ni bi kitiŋ do na. ³ Ba pu? ni naahn ke ni kpo; le nimi aamɔfal kpaan Kristo ni, ki bi Uwumbɔr chee paacham, le u biin li pu. ⁴ Kristo, u ye timi aamɔfal na yaa nan gir ni kan, ti mu ga li bi u chee, ki kan nnyunŋ.

Mbimbikpok ni mbimbipɔm

⁵ Nima pu na, kuln man tiwon aah ban pu na, ki taa gɔr kidagook, ki taa tun tijɔŋ aat-uln, ki taa li ban tiwan ni kaa ŋan na, ki taa li kpa iniman. Unii u kpa iniman na aa dii Uwumbɔr, u dii liwankpal la.

⁶ Binib bi yii Uwumbɔr aamɔb ki tun titunwanbir timina na, u ga daa bitafal. ⁷ N-yoonn mbaa, ni mu nan bi bikaa-sisik ni, ki tun titunwanbir ngbaan.

⁸ Le naah ye Yesu aanib dandana wee na, ni di titunwanbir ngbaan mɔmɔk lii. Ni taa ki gee liŋuul ki li tar binib pu, ki taa ki li kpa kinanaŋ, ki taa ki seei ŋisiibil, ki taa ki len iliin i kaa ŋan na. ⁹ Ni taa mɔln inyamɔn ki tuk tɔb; ba pu? ni nan di nimi aabimbikpok aatun lii a, ¹⁰ ki yoor mbimbipɔm la. Uwumbɔr le tii nimi mbimbipɔm ngbaan, ki bi toor mu, ke ni moo bee u, ki li naahn u. ¹¹ Naah kpa mbimbipɔm na, naa ki yakr Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ni binib bi gii ŋichakpan na, ni binib bi kaa gii na, ni biwɔwɔm, ni timoor ni aanib, ni binaagbiib, ni bimalb. Ni mɔmɔk kpaan la. Kristo le jer tiwan ngbaan mɔmɔk, ki bi waanib mɔmɔk ni.

¹² Uwumbɔr nan nyan nimi, ki ŋa nimi waaninyaam, ki gee nimi. Nima pu na, ni li kpa linimbaasaln, ni tibulchinn, ki sunn nibaa taab, ki li bi suuna, ki li kpa suklaa, ¹³ ki li kpa limɔr tɔb chee. Ni ponn ni ubaa ni unjeen aato yaa kpa tibɔr kan, ni di cha pinn tɔb. Tidindaan aah di cha pinn nimi pu na, ni mu di cha pinn tɔb kina. ¹⁴ Tibɔr ti jer ti mɔmɔk na le ye ke ni li gee tɔb; ba pu? ngeehm di ni mɔmɔk kpaan tɔb chee

la, ni li kpaan kimɔbaan mbamɔm. ¹⁵ Kristo yin nimi ke ni li kpaan tiwonbaan ni, ki li kpa nsuudoon mu u tii nimi na. Nima pu na, cha nsuudoon ngbaan li joo nisui man, ki li dooni Uwumbɔr, waabulchinn pu. ¹⁶ Cha Kristo aabɔr li bi nisui ni sakpen, ki tii nimi nlan. Ni li tuk tɔb waabɔr, ki li sur tɔb, ki li gaa ilahn i bi Uwumbɔr Aagban ni na, ni waanib aalahn, ni ilahn i Waafuur Nyaan mɔk nimi na. Ni li gaa ilahn ngbaan, ki li dooni Uwumbɔr nisui ni. ¹⁷ Ni yaa len kan, ni len Tidindaan Yesu aayimbil pu; ni yaa tun lituln kan, ni li tun waayimbil pu, ki li ɲani tiwan mɔmɔk waayimbil pu, ki li dooni Tite Uwumbɔr u pu.

Naah ga li bi pu Tidindaan aasan ni na

¹⁸ Tɔ, bipiib, ni li keei nichatiib aamɔi. Naah dii Tidindaan na, ni ɲan ke ni li ɲani kina.

¹⁹ Chatiiib, ni li gee nipuu-tiib, ki taa muk bi.

²⁰ Mbim, ni li keei nitetiib ni ninatiib aamɔi tiwan mɔmɔk ni, Tidindaan aah ban pu na; ba pu? nima le piir Uwumbɔr aasui.

²¹ Tetiib, ni taa fiini nimi aabim aanɲuul, aan bitaakpab taa yɔl.

²² Binaagbiib, ni li keei nindatiib bi bi dulnyaa ni na aamɔi tiwan mɔmɔk ni. Bi yaa bi ni chee, bee bi yaa kaa bi kan, ni li tun lituln mbamɔm. Ni taa ban binib li pak nimi. Naah san Uwumbɔr na, ni li tun lituln

mbamɔm nima pu. ²³ Naah ɲani tiwan nimɔk na, ni cha nitafal li bi ni ni, ki tun lituln ke naah ba ga tun tii Tidindaan pu na, naa ye binib. ²⁴ Tidindaan Kristo le ni tun lituln tii u. Nima le ni bee ke uma le ga pa nimi tipar, waah nan puu tipuur ti ke u ga tii nimi na. ²⁵ Unii umɔk tun lituln li kaa ɲan na, Uwumbɔr ga daa utafal waah ɲeer pu na. Uwumbɔr aa pak ubaa ki jer uken.

4

¹ Dindatiib, ni li ɲani nimi aanaagbiib mbamɔm; ba pu? ni nyi ke ni mu kpa Dindaan paacham.

Nsurm

² Tɔ, ni mɔmɔk li beenin mee Uwumbɔr linimaln, ki li nyi ki taa geeni, ki li dooni u mmeen ponn ni, ³ ki li mee u tii ti mu, ke u tii timi nsan ti moon waabɔr ki tuk binib tibɔbɔrkaan ti ye Kristo aabɔr na. Waabɔnyaan ngbaan pu, le m bi kiyondiik ni. ⁴ Ni ɲan ke m tuk binib waabɔnyaan ngbaan aatataa mbamɔm. Ni mee Uwumbɔr tii mi ke u ter mi, m tuk bi kina.

⁵ Ni li kpa nlan ki li bi mbamɔm joo cha binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na wɔb. Naah kan nsan buyoonn na, ni li tun Uwumbɔr aatuln n-yoonn mɔmɔk. ⁶ Ni li len ibulchiliin n-yoonn mɔmɔk, ki li len Uwumbɔr aalambil aah ye pu na. Ni yaa len kina kan, ni ga bee naah ga giin pu ki kii unii mɔmɔk na.

Kookoo aadoon

⁷ Tina aabo Tikikus u ti gee u na ga tuk nimi maabər məmək aah bi pu na. U ye timi aatutuŋeer le Tidindaan aatuln ponn ni, ki tun lituln ngbaan mbaməm. ⁸ M cha u dan ni chee ke u nan tuk nimi, timi aabər aah bi pu na, aan ki sɔŋ nsui. Nima le m cha u dan ni chee. ⁹ Onesimus ni uma le dii ni. Onesimus mu ye tina aabo u ti gee u na la. U ter timi mbaməm, ki ye ni ponn ni aanii ubaa la. Bima le ga tuk nimi do chee na aabər məmək.

¹⁰ Aristakus u bi kiyondiik ni m chee na dooni nimi. Mak, u ye Banabas aaninkpan aajapɔɔn na, u mu dooni nimi. M nan tuk nimi naah ga ŋa u pu na. U yaa dan ni chee kan, ni gaa u injaal ilee. ¹¹ Josua Justus mu dooni nimi. Bijab bitaa ngbaan ye Juu yaab la. Juu yaab ponn ni, bima baanja le ye maatutuŋeerb ki tun Uwumbər aanaan aatuln. Bijab ngbaan sɔŋ nsui la.

¹² Epafra mu dooni nimi. U ye ni ponn ni aanii ubaa la, ki ye Yesu Kristo aatutunn. U mee Uwumbər n-yoonn məmək linimaln le ki tii nimi, ke ni li dii Uwumbər mbaməm, ki taa di cha, ki kii Uwumbər aah gee pu na məmək. ¹³ M tuk nimi la, Epafra tun lituln linimaln, ki tii nimi, ni Laodisea aatiŋ aanib, ni Hierapolis aatiŋ aanib. ¹⁴ Luk u ye dəkta, u ti gee u na mu dooni nimi. Demas mu dooni nimi.

¹⁵ Ni li dooni tinaabitiib bi bi Laodisea aatiŋ ni na tii timi, ki li dooni Nimfa

ni Yesu aanib bi kuuni udo na, tii timi. ¹⁶ Bi yaa karn kigbaŋ kee tii nimi kan, ni cha bi karn ki tii Yesu aanib bi bi Laodisea aatiŋ ni na mu. Maah ŋmee kigbaŋ ki tii Laodisea aatiŋ aanib na, ni mu karn ki. ¹⁷ Tuk Akipus ke Tidindaan aah tii u lituln li ke u tun na, u li nyi ki tun li mbaməm.

¹⁸ Min Pɔɔl le di ŋjaal ŋmee idoon imina. Ni teer ke m bi kiyondiik ni la.

Uwumbər ŋa tinyoor ŋa ni pu. [Amii.]

Njan aagbanj ki Pɔɔl ɲmee ki tii TESALONIKA YAAB na

¹ Min Pɔɔl, ni Silfanus, ni Timoti le ɲmee kigbanj kee ti tii Yesu aanib bi bi Tesalonika aatiŋ ni ki ye Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo aanib na. Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Tesalonika yaab aabimbin

² N-yoonn mɔmɔk ti mee Uwumbɔr na, ti mee u tii nimi, ki dooni u ni mɔmɔk pu. ³ Ti teer nimi Tite Uwumbɔr aanimbiin ni n-yoonn mɔmɔk, ki teer ke naah ɲani pu na, nima le mɔk ke ni gaa u ki kii; naah tun lituln pu na, nima le mɔk ke ni gee u; naah kpa limɔr pu na, nima le mɔk ke ni kpa limakl Tidindaan Yesu Kristo pu. ⁴ Tinaabitiib bi Uwumbɔr gee bi na, ti nyi ke u lee nimi la; ⁵ ba pu? taah tuk nimi waabɔnyaan na, tibɔnyaan ngbaan aa nan ye iliin baanja, Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn nan bi ti ni la, ki cha ni bee ke ti sil gbii. Taah nan bi nikaasisik ni buyoonn na, ni nan bee timi aabimbin aah nan bi pu na. Ti nan bi kina ke ti ter nimi la. ⁶ Le ni nan ɲakni timi ni Tidindaan; ba pu? ni gaa Yesu aabɔr ki kan falaa sakpen tibɔr ngbaan pu, ki mu nan kpa mpopiin

mu Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii nimi na. ⁷ Naah nan bi pu na, nima le mɔk Yesu aanib bimɔk bi Masedonia ni Akaya aatim ni na, bi mu aah ga li ɲani pu na; ⁸ ba pu? ni nan chuun mooni Tidindaan aabɔr, ki tuk Masedonia ni Akaya aatim aanib. Naa ye nima yaab baanja, ntim mɔmɔk aanib ɲun ke ni gaa Uwumbɔr ki kii la. Nima pu na, taa ki ban ke ti tuk bi nimi aabɔr. Bi puun nyi. ⁹ Ba pu? binib ngbaan len ke taah nan dan ni chee na, ni nan gaa timi, ki di ɲiwaa lii, ki fenn ki dii Uwumbɔr, u ye limɔfadaan ki ye Uwumbɔr bamɔnn na, ¹⁰ le ni kii bundaln Ujapɔɔn Yesu ga nyan ni paacham ki gir ni na. Uma le Uwumbɔr nan fikr u nkun ni. Uma le nyan timi ntafadaan mu choo na ni.

2

Pɔɔl aah tuk Tesalonika yaab tibɔnyaan pu na

¹ Tinaabitiib, nimi nibaa nyi ke taah nan dan ni chee na, naa ye fam. Ni nyi ke taah nan bi Filipi aatiŋ ni na, ² le nima yaab nan ɲa timi falaa, ki yook timi, le ti nin dan ni chee. Binib pam nan kpak timi kinikpakpak, le timi Aawumbɔr tii timi lipobil ke ti tuk nimi waabɔnyaan. ³ Taah tuk nimi waabɔnyaan ngbaan na, tibɔr ngbaan aa ye nnyamɔn. Taa ɲmann nimi. Ti nan bi chain la. ⁴ N-yoonn mɔmɔk ti nan len Uwumbɔr aah ban ke ti len pu na; ba pu? u nan lik taah bi pu na, le ki di waabɔnyaan

ngbaan ɲa tiɲaal ni, ke ti tuk binib. Nima pu le ti ban ke ti piir Uwumbɔr aasui, naa ye binib aasui. Uma Uwumbɔr le lik timi aasui ni aah bi pu na. ⁵ Ni nyi ke taa nan gbaa nimi mmɔmɔn aabɔr. Uwumbɔr nyi ke taa nan ye inimandam bi ɲmanni, ke binib taa bee ke ti ye na. ⁶ Taa nan ban ke ni nyuɲ timi, kaa nan ban ke binib biken nyuɲ timi. ⁷ Taah ye Kristo aakpambalb na, ti ba ga li ban ke ni nyuɲ timi. Le taa nan ban kina. Ti nan bi suuna ni chee ke upii aah bi pu waabim chee ki lik bi na la. ⁸ Ti gee nimi la. Nima pu na, ti nan kpa mpopiin ti tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan. Naa ye tibɔnyaan baanja le ti nan tii nimi, ti nan di tibaa mu tii nimi; ba pu? ti gee nimi pam. ⁹ Nnaabitiib, ni teer taah nan tun lituln linimaln pu na. Ti tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan, ki tun lituln nwiin pu ni kinyeek mɔk, ke ti ji. Ba pu? taa nan ban ni ji ti pu falaa.

¹⁰ Nimi bi gaa Yesu ki kii na, ti ɲa nimi mbamɔm la, ki nan bi chain, kaa nan kpa taani ubaa joo cha ni wɔb. Ni ni Uwumbɔr nyi ke ni ye mbamɔn la. ¹¹ Ni nyi ke uja aah ɲani waabim pu na, ti nan ɲani nimi ubaabaa kina la; ¹² ti sur nimi, ki nan sɔɲni nisui, ki gaɲni nimi ke ni li dii Uwumbɔr waah ban pu na. Uma le yin nimi ke ni koo waanaan ni ki nan ji waamɔn.

¹³ Ti dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk la; ba

pu? taah nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔr na, ni nan gaa tibɔr ngbaan, ki bee ke naa ye binib aabɔr, ni ye Uwumbɔr aabɔr la. Mbamɔn, ni ye Uwumbɔr aabɔr la, ki kpelni nimi bi gaa u ki kii na aabimbin. ¹⁴ Nnaabitiib, ni ɲakni Uwumbɔr aanib bi bi Judea aatim ni ki kuuni Yesu Kristo aayimbil pu na; kinye pu? nido yaab aah ɲa nimi falaa pu na, Juu yaab ɲa bi mu falaa kina la. ¹⁵ Bima Juu yaab nan ku Uwumbɔr aabɔnabtiib ni Tidindaan Yesu mu, ki jenn nyan timi mu. Baa piir Uwumbɔr aasui. Bi ye binib mɔmɔk aadim la, ¹⁶ ki kiir timi, kaa ban ke ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na tibɔnyaan tee, aan bi ɲmar. Juu yaab ngbaan aah ɲani kina na, bi too kpae baatunwanbir pu n-yoonn mɔmɔk la. Uwumbɔr aanjuul pii bi kookoo.

Pɔɔl aah neen ke u ki gir mann bi pu na

¹⁷ Nnaabitiib, taah kaa kan nimi ni yunn siib na, naa mɔ timi. Taa nan bi ni chee, timi aalandak ma nan bi ni ni; tinimbil nan man ni pu, le ti nan pɔɔni tibaa ke ti ki kan nimi. ¹⁸ Ti nan ban ti gir dan ni chee. Min Pɔɔl, n-yoonn mɔmɔk m ban ke m gir dan ni chee. Le kinimbɔɲ kiir timi ke ti taa dan. ¹⁹ Tidindaan Yesu yaa nan gir ni kan, bilabi pu ti ga li kpa limakl, ni mpopiin, ni kipupuk unimbiin ni? ²⁰ Naa ye nimi pu uu? Mbamɔn, ti kpa kipupuk ni mpopiin ni pu.

3

¹ Taah kaa bi ni chee na, taa ki ŋmaa m̄ər, nima le ti len ke ni ŋan ti cha Timoti dan ni chee. Timi baanja le gur Atens aatiŋ ni. ² Tina aabo Timoti ye Uwumbər aatutunn u tuk binib Kristo aabɔnyaan na la. Ti cha u dan ni chee ke u p̄ək nitaakpab Uwumbər aasan ni, ³ ubaa taa gir puwɔb falaa ngbaan pu. Nimi nibaa nyi ke falaa ngbaan ye Uwumbər aah siin timi pu na la. ⁴ Taah nan bi ni chee na ti nan tuk nimi ke ti ga ji falaa, le ni bee ke ni sil ŋa kina. ⁵ Le maa ki ŋmaa m̄ər. Nima le cha m tun ni Timoti ni chee, ke u nan lik ke ni beenin dii Yesu mbaməm aan naa dii. Ni muk mi la, m dak ke nibaakan kinimbɔŋ tɔŋ nimi, ki ŋa timi aatuln yɔli.

⁶ Le Timoti ki nyan ni ni chee; dandana u ki fuu ni ti chee, ki tuk timi tibɔnyaan ke ni beenin tii Yesu naadii mbaməm, ki gee tɔb. U tuk timi ke ti bi nisui ni n-yoonn m̄əmək, le ni ban ke ni ki kan timi, ke ti mu aah ban ke ti kan nimi pu na. ⁷ Tinaabitiiib, ti bi limukl ni ki ji falaa la; le ti ŋun naah tii Yesu naadii pu na, nima le tisui sɔŋ. ⁸ Ni yaa dii Tidindaan aasan ni, kaa di cha kan, nima le ti fuur. ⁹ Nima pu na, taa ki nyi taah ga ki pak Uwumbər ni pu pu na; ba pu? ti kpa mpopiin sakpen ki m̄əni ni pu, Uwumbər aanimbiin ni. ¹⁰ Ti mee u linimaln nwiin pu ni kinyeek m̄ək ke u cha ti ki kan nimi ki tuk nimi naah

kaa kee bee waabər pu na.

¹¹ M mee Tite Uwumbər ni Tidindaan Yesu ke bi tii timi n̄san aan ti dan ni chee. ¹² Tidindaan cha ni li moo gee tɔb ni binib m̄əmək, ke taah gee nimi pu na. ¹³ U tii nimi mp̄əən ke ni li bi chain ki taa li kpa taani ubaa Tite Uwumbər aanimbiin ni, bundaln Tidindaan Yesu ni waanib m̄əmək ga gir ni na.

4

Mbimbin mupiiir Uwumbər aasui na

¹ Tinaabitiiib, ti nan m̄ək nimi naah ga ŋa pu ki piir Uwumbər aasui na. Le ni ŋani kina. Ti gaŋni nimi, ki sur nimi Tidindaan Yesu aayimbil pu ke ni li moo ŋani kina. ² Ni bee taah nan sur nimi pu Tidindaan Yesu aayimbil pu na. ³ Uwumbər aageehn le ye ke ni li bi chain, ki taa gər kidagook. ⁴ Ni ŋan ke ni m̄əmək bee naah ga ŋa pu ki li joo tiwon mbaməm aan ti li bi chain, ki tun lituln li ŋan na. ⁵ Ubaa taa cha bipiib aakpeek li bi u ni, ke binib bi kaa nyi Uwumbər na aah bi pu na. ⁶ Uja ubaa taa li ban una aabo aapuu ki tun titunwanbir timina. Ti nan tuk nimi ki sur nimi mbaməm ke Tidindaan dar binib aatafal titunwanbir ngbaan m̄əmək pu. ⁷ Uwumbər yin timi ke ti li bi chain. Waa yin timi ke ti li gər kidagook. ⁸ Unii um̄ək yii mm̄əkm ngbaan na, naa ye binib aam̄əkm le u yii, u yii Uwumbər u tii nimi Waafuur Nyaan na aam̄əkm la.

⁹ Uwumbər m̄ək nimi naah ga li gee tɔb pu na. Nima

pu na, naa ki ban ke m ηmee kigban ki tuk nimi naah ga li gee ninaabitiib pu na. ¹⁰Ni ye mbamɔn la, ni gee tinaabitiib bimɔk bi Masedonia aatim mɔmɔk ni na. Ti gan ni nimi, ni li moo gee bi. ¹¹Cha nin-imbil li man ke ni li bi su-una, ki li tun nimi aatuln, ki di nimi aanjaal tun lituln, ke taah nan tuk nimi pu na. ¹²Ni yaa ηani kina kan, naan lann nibaa; binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na mu ga pak nimi.

Tidindaan aah ga nan gir ni pu na

¹³Tinaabitiib, ti ban ke ni bee binib bi kpo na aabɔr, aan ki taa li kpa mpombiin, ke binib bi kaa kpa limakl na aah kpa mpombiin pu na. ¹⁴Ti pak ke Yesu nan kpo, ki ki fikr nkun ni. Nima pu le ti pak ke Uwumbɔr ga fikr Yesu aanib bi kpo na mu, ki cha bi li dii u bundaln u ga gir ni na.

¹⁵Taah ban ti tuk nimi tibɔr ti na, ti ye Tidindaan aabɔr la. Tidindaan aanib bi ga li bi dulnyaa wee ni bundaln u ga gir ni na aan puen binib bi kpo na ki buen paacham.

¹⁶Ba pu? Tidindaan ubaa ga nyan ni paacham ki sunn ni. U yaa sunn ni kan, le ti ga ηun nneel sakpiin, ni Uwumbɔr aatuuntiib aaninkpel aaneel, ni Uwumbɔr aakakaan aawiil. ¹⁷Njan, Yesu aanib bi kpo na le ga fikr nkun ni, le Uwumbɔr nin kpaan yoor bi ni waanib bi mu ga li bi n-yoonn ngbaan na, le bi ti tooh Tidindaan ntaalangbam ni, paacham. Kina le ti ga li bi

Tidindaan chee n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁸Nima pu na, ni li tuk tɔb kina, aan ki sɔn tɔb aasui.

5

Gor ki li kii Tidindaan aagirndaal

¹Nnaabitiib, naa ki ban ke m ηmee ki tuk nimi bundaln tiwan nimina mɔmɔk ga ηa na. ²Ba pu? nimi nibaa nyi mbamɔm ke Tidindaan aawi-indaal ga fuu ni ke unaayuk aah fuur ni kinyeek pu na la.

³Buyoonn binib ga len ke bi bi bibaa pu, nibaa aan ηa bi nibaa na, libuul ngbaan ni le tibɔbir ga lir bi pu. Ni ga li bi ke imalween aah chuu upii pu na la. Baan ηmaa nyan ti. ⁴Nnaabitiib, nima aa bi mbɔmbɔɔn ni. Nima pu na, ni taa cha Tidindaan aawiindaal ηa nimi lijinjiiir ke unaayuk aah fuur ni pu na.

⁵Ba pu? ni mɔmɔk ye nwi-ihn ni aabim la. Ni ye nwiin pu aabim la. Taa ye kinyeek yaab, kaa ye mbɔmbɔɔn ni yaab. ⁶Nima pu na, ti taa li geeni, ke biken aah geeni pu na. Cha ti li kii, ki chuu tibaa man. ⁷Binib bi dɔ geen na, kinyeek le bi dɔ geen. Binib bi nyu ndaan gbii na, kinyeek le bi gbii. ⁸Tima ye nwiin pu aabim la, nima pu na, cha ti chuu tibaa man. Cha ti tii Yesu naadii, ki li gee tɔb. Ti yaa ηani kina kan, nima le ga biin ti pu, ke tikur ti bii kibin pu na. Le ti yaa kpa limakl ke ti ga sil ηmar kan, ni ga li bi ke tikur aayikpupuk ki bii tiyil na. ⁹Uwumbɔr aah

lee timi na, waa lee timi ke u gee liɲuul ti pu, u lee timi ke ti ηmar Tidindaan Yesu Kristo pu la. ¹⁰ Uma le nan kpo ti pu. Nima pu na, ti yaa bi, bee ti yaa kpo bundaln u ga gir ni na kan, ti ga buen ti li bi u chee. ¹¹ Nima pu na, ni li pɔɔni tɔb aataakpab, ki li ter tɔb, ni li moo dii Uwumbɔr aasan mbamɔm, ke naah ηani pu dandana wee na.

Kookoo aasurm ni idoon

¹² Tinaabitiib, ti gaɲ nimi, ke ni li pak nimi aaninkpiib bi tun Tidindaan aatuln nikaasisik ni, ki sur nimi waasan ni na. ¹³ Ni li pak bi mbamɔm, ki li gee bi baatuln pu. Ni mɔmɔk li kpaan kimɔbaan man.

¹⁴ Tinaabitiib, ti gaɲ nimi, ke ni sur binib bi kaa ban bi tun lituln na, ki li pɔɔni binib bi aataakpab yɔl na aataakpab, ki ter binib bi kaa pɔɔ na, ki li kpa limɔr binib mɔmɔk pu. ¹⁵ Ni taa cha unii ubaa teen uken waah ηa bakaa u na pu. Pɔɔn nibaa man ki li ηani tɔb, ni binib mɔmɔk tibulchinn, n-yoonn mɔmɔk.

¹⁶ Ni li kpa mpopiin n-yoonn mɔmɔk, ¹⁷ ki li mee Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk, ¹⁸ ki li dooni u tiwan mɔmɔk pu. Uwumbɔr aageehn le ye ke ni li ηani kina; ba pu? ni ye Yesu Kristo aanib la.

¹⁹ Ni taa yii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na. ²⁰ Unii yaa len Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tii u iliin i na kan, ni taa lik iliin ngbaan fam. ²¹ Ni li lik tibɔr mɔmɔk aah bi pu na, ke ti ηan aan

taa ηan, ki li joo ti ηan na mbamɔm. ²² Ni yii man isan i kaa ηan na mɔmɔk aabɔɲ.

²³ Uwumbɔr u tii timi nsu-udoon na, ηa nimi aabimbin mɔmɔk chain, ki li joo nimi aawiin, ni nisui, ni nimi aawon mbamɔm, ni taa li kpa taani ubaa bundaln Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni na. ²⁴ Uwumbɔr u yin nimi na ye mbamɔndaan la, ki ga ηa nimina mɔmɔk.

²⁵ Tinaabitiib, ni mee Uwumbɔr tii timi.

²⁶ Ni doon tinaabitiib mɔmɔk mbamɔm.

²⁷ M gaɲ nimi Tidindaan aayimbil pu ke ni cha bi karn kigbaɲ kee tii tinaabitiib mɔmɔk.

²⁸ Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu. [Amii.]

Lelee aagban̄ ki Pɔɔl ŋmee ki tii TESALONIKA YAAB na

¹ Min Pɔɔl, ni Silfanus, ni Timoti le ŋmee kigban̄ kee ti tii Yesu aanib bi bi Tesalonika aatiŋ ni ki ye Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo aanib na. ² Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu ki tii nimi nsuudoon.

Uwumbɔr aah ga daa binib aatafal pu na

³ Tinaabitiib, ni ŋan ke ti li dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk; ba pu? ni moo gaal Yesu ki kii mbamɔm ki moo gee tɔb la. ⁴ Nima pu le ti puk kipupuk ni pu Uwumbɔr aanib chee, ki tuk bi naah gaa Yesu ki kii ki kpa limɔr, falaa ni limukl mɔmɔk ponn ni pu na.

⁵ Binib aah ŋani nimi falaa pu na, nima le mɔk ke Uwumbɔr yaa daa bitafal kan, ni ŋan. Naah ji falaa pu na, Uwumbɔr aanaan pu le ni ji. Nima le Uwumbɔr ga len ke ni ŋeer ke ni koo waanaan ngbaan ni. ⁶ Ni ye mbamɔn, Uwumbɔr len ke ni ŋan ke binib bi ŋani nimi falaa na, u mu ŋa bi falaa, ⁷ ki tii timi ni nimi bi ji falaa na lifuur. Ti ga kan lifuur ngbaan bundaln Tidindaan Yesu ga nyan ni paacham ki mɔk waah bi pu na. U ni waatuuntiib ga nyan ni

paacham ni mpɔɔn, ⁸ ki li joo ni mmiigaal u nan daa binib aatafal. Binib bi yii Uwumbɔr na, ni binib bi kaa kii Tidindaan Yesu aabɔnyaan tee na, u ga daa bima le aatafal. ⁹ Tidindaan ga nyan bi unimbiin ni, waapɔɔn ni waawiihn sakpiin chee. U ga daa bitafal, ki cha bi ji falaa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰ Bi ga kan ntafadaan ngbaan bundaln Tidindaan ga gir ni na. Liyaadaal ngbaan le waanib bi mɔmɔk gaa u ki kii na ga nyuŋ u, ki pak u. Ni mu ga li bi waanib ngbaan ponn ni; ba pu? taah tuk nimi Yesu aabɔr na, ni gaa ti ki kii la.

¹¹ Nima pu le ti mee timi Aawumbɔr tii nimi n-yoonn mɔmɔk ke u len ke ni ye binib bi ŋeer waayim na, ki ter nimi ke ni li ban ni ŋa tiwan ni ŋan na, ki tii nimi mpɔɔn ke ni li ŋani kina, ki tun lituln li ga mɔk ke ni gaa Yesu ki kii mbamɔm na. ¹² Ni yaa ŋani kina kan, nima le ga nyuŋ Tidindaan Yesu Kristo, le u mu ga nyuŋ nimi, u ni Uwumbɔr aabulchinn pu.

2

Mbiindaan na

¹ Tinaabitiib, ti ban ke ti len ni chee ki joo cha bundaln Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni ki nan kuun timi u chee na aabɔr la. ² Bi yaa len ke Tidindaan aawiindaal fuu ni kan, ti gan̄ nimi ke ni taa cha nipo-bil yuk, ki taa cha ni li muk nimi. Nibaakan, bi ga bui ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan

mək bi kina la, nibaakan, bi ga bui ke ti ηmee kigbaŋ ki len kina la. ³ Ni taa cha ubaa ηmann nimi kina; buyoonn binib pam ga yii Uwumbər na le ga puen fuu ni, le Tidindaan aawiindaal nin fuu ni. Uja u yii Uwumbər aakaal məmək na, u mu ga puen nya mpaan pu. Uwumbər siin u ntafadaan la. ⁴ U ga yii Uwumbər, ni ηiwaa, ni tiwan nimək binib dii ni na. U ga nyuŋ ubaa ki jer ni məmək, ki ga kal Uwumbər Aadichal ni, ki len ke uma le ye Uwumbər.

⁵ Naa teer aa? Maah nan laa bi ni chee na, m nan tuk nimi tibər tee. ⁶ Le ni nyi tiwan ni kiir titunwanbirdaan ngbaan dandana wee na. Waayoonn yaa nan fuu ni kan, u ga nya mpaan pu. ⁷ Titunwanbir ti bɔɔ na, binib ηani ti dandana wee la. Le unii u kiir titunwanbir ngbaan dandana wee na ga kiir ti, ki nan saa buyoonn Uwumbər ga nyan u nima na. ⁸ N-yoonn ngbaan le titunwanbirdaan ngbaan ga kpiir. N-yoonn ngbaan le Tidindaan Yesu ga gir ni, ni mpɔɔn, ki pii libuln lii u pu, ki ku u, ki ηa waapɔɔn məmək yɔli. ⁹ Titunwanbirdaan ngbaan yaa nan fuu ni kan, u ga li kpa kinimbəŋ aapɔɔn, ki tun kaatuln, ki li kpa mpɔɔn ki ηmann ke u tun lijinjiiir aatun la, ¹⁰ ki li kpa nlan mu kaa ηan na ke u ηmann binib bi Uwumbər ga daa bitafal na. Bi yii Uwumbər aabər ti ga cha bi ηmar na, kaa gee ti. Nima le Uwumbər

ga daa bitafal. ¹¹ Baah yii Uwumbər aabər na, nima le u cha nnyamən aapak bi bisui ni, bi li pak nnyamən. ¹² Nima pu na Uwumbər ga len ke binib bi gee titunwanbir kaa pak mbamən na aabər bii a.

Uwumbər aah lee nimi pu na

¹³ Tɔ, tinaabitiib bi Tidindaan gee bi na, ni ηan ke ti li dooni Uwumbər ni pu n-yoonn məmək; ba pu? tiwan məmək aah nan piin buyoonn na, u nan lee nimi ke ni ηmar. Waafuur Nyaan ηa nimi binib bi bi chain ki pak mbamən, aan ki ηmar na. ¹⁴ Taah tuk nimi Uwumbər aabənyaan ti na pu, le u yin nimi ke ni ηmar ki ji Tidindaan Yesu Kristo aamɔɔn. ¹⁵ Nnaabitiib, nima pu na, ni li dii u mbaməm, ki taa di cha. Taah tuk nimi Uwumbər aabər ti, timəb ni, ni kigbaŋ ni pu na, ni li joo tibər ngbaan mbaməm.

¹⁶ Tɔ, Tite Uwumbər gee timi sakpen. Waabulchinn pu, le u tii timi lipobisoon li kaan doo na, ni limakl nyaan. ¹⁷ Uma ni Tidindaan Yesu Kristo ubaa pɔɔn nitaakpab, ki tii nimi mpɔɔn ke ni tun litunyaan məmək, ki len iliinyaan məmək.

3

Mee Uwumbər tii timi man
¹ Tinaabitiib, tibər ti gur na le ye ke ni li mee Uwumbər ki tii timi, ke u cha waabər moon ηipepel məmək mala, ki kan mpakm ke naah pak ti pu na, ² ki li mee u ke u nyan

timi titunwanbirdam bi kaa ŋan na aajaal ni; ba pu? naa ye binib məmək le gaa Yesu ki kii.

³ Tidindaan le ŋani waah len pu na, ki ga tii nimi mpɔɔn, ki biin ni pu, kinimbɔŋ ki kaa ŋan na taa ŋa nimi nibaa. ⁴ Tidindaan pu le ti bee ke ni ŋani taah tuk nimi pu na, ki ga li beenin ŋani kina.

⁵ Tidindaan ter nimi ke ni bee nisui ni Uwumbɔr aah gee nimi pu na, ki li kpa limɔr Kristo aah tii nimi pu na.

Ni ŋan ke unii məmək li tun

⁶ Tinaabitiib, ti tuk nimi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu la, ninaabitiib bimək kaa ban ke bi tun lituln, kaa dii taah tuk nimi pu na, ni nya bi chee. ⁷ Ni bee ke ni ŋan ni li dii ke taah dii pu na. Taah nan bi ni chee buyoonn na, taa nan san ligbanyakl. ⁸ Ti nan pa taah jin tijikaar ti na məmək pu la, ki tun lituln linimaln nwiin pu ni kinyeek mək; ba pu? taa nan ban ni ji ti pu falaa. ⁹ Naa ye ke taa nan kpa nsan ti ji niŋaal ni la. Ti nan ban ti mək nimi limək, ni li dii ke taah dii pu na. ¹⁰ Taah nan bi ni chee buyoonn na, ti nan tuk nimi ke unii umək kaa ban u tun lituln na kan, u taa ji.

¹¹ Ti ŋun ke ni ponn ni bibaa san ligbanyakl, kaa tun lituln libaa, ki chuun koo biken aabɔr ni. ¹² Binib bi bi kina na, ti tuk bi, ki sur bi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu, ke bi li bi suuna, ki tun lituln ki kan ki ji. ¹³ Tinaabitiib,

nima kan, ni yaa tun litun-yaan kan, ni taa cha nitaak-pab li yɔl li ponn ni.

¹⁴ Unii ubaa yaa kaa dii taah tuk nimi kigban kee ponn ni pu na kan, ni daan udaan ngbaan, ki taa kpaan u chee. Nima le ga cha inimɔɔn chuu u. ¹⁵ Ni taa ŋani u ke nimi aadin na, ni li sur u ke nina aabo na.

Kookoo aabɔr

¹⁶ Tidindaan u tii timi nsuudoon na tii nimi nsuudoon n-yoonn məmək, tiwan məmək ponn ni. Tidindaan li bi ni məmək chee.

¹⁷ Min Pɔɔl le di ŋjaal ŋmee idoon imina. Nimina ye kidaaan la, le ki mək maagbann məmək ponn ni. Kina le m ŋmee.

¹⁸ Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni məmək pu.

Njan aagbanj ki Pɔɔl ɲmee ki tii TIMOTI na

¹ Min Pɔɔl ye Yesu Kristo aakpambal la; ba pu? Uwumbɔr u gaal timi lir na, ni Tidindaan Yesu Kristo u tii timi limakl na, bima le len ke m li ye waakpambal. ² M ɲmee kigbanj kee m tii si Timoti, u ye maabo bamɔnn Uwumbɔr aasan ni na la. Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ɲa tinyoor ɲa aa pu, ki san si kinimbaak, ki tii si nsuudoon.

Tinyamɔnbɔr aasurm

³ Maah nan cha Masedonia aatiɲ ni na, m nan bui si ke aa li beenin bi Efesus aatiɲ ni; ba pu? binib bibaa bi nima ki mɔk binib mmɔkm mu kaa ye Yesu aamɔkm na. Aa sur bi ke bi taa ki mɔk kina, ⁴ ki taa ki joo ɲiyimbil ɲi bi Uwumbɔr Aagbanj ni na tiini itiin baah nan ɲani pu na. Nimina le cha binib baa mbaan. Naa ter bi ke bi gaa Yesu ki kii aan ki dii waasan mbamɔm. ⁵ M tuk si ke aa sur bi kina; ba pu? m ban ke Yesu aanib aasui li bi chain, ki ban ke bi bee bisui ni ke titunwanbir aa bi bi chee, ki gaa Yesu ki kii mbamɔm, ki li gee tɔb. ⁶ Binib bibaa bi, kaa ki dii kina. Bi yenn la, ki gbaa tɔb chee tibɔr ti ye fam na. ⁷ Bi ban bi li ye bimɔmɔkb bi mɔk binib Uwumbɔr aakaal na, ki mu aa bee baah len pu na aatataa,

ki len tibɔr ke binib bi nyi taatataa na, ki mu aa nyi.

⁸ Tɔ, ti nyi ke unii yaa joo Uwumbɔr aakaal, uma Uwumbɔr aah ban pu na kan, nkaal ngbaan ɲan la. ⁹ Ti yaa nyi ke nkaal aa bi bininyaam pu kan, nkaal ngbaan ɲan la. Mu bi tiniwanbir le pu, ni binib bi kaa gee bi ɲun tibɔr na, ni binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na, ni titunwanbirdam, ni binib bi yii Uwumbɔr kaa pak u na, ni binib bi ku bitetiib ni binatiib na, ni binib bi ku biken na, ¹⁰ ni binib bi gɔr kidagook na, ni bijab bi yii bipiib ki ban bijab na, ni binib bi chur biken tinaagbiir na, ni binib bi chuun mɔni inyamɔn na, ni binib bi puur Uwumbɔr yɔl yɔl na, ni binib bi ɲani tiwan ni kaa dii mmɔkm mu ɲan na. Nkaal ngbaan bi titunwanbir timina mɔmɔk pu la. ¹¹ Uwumbɔr aabɔnyaan len kina la, ki tuk timi Uwumbɔr u ti pak u na aah ɲan sakpen pu na. Uma le di tibɔnyaan tee ɲa ɲɲaal ni, ke m di tuk binib.

Uwumbɔr aah san Pɔɔl kinimbaak pu na

¹² M dooni Tidindaan Yesu Kristo u tii mi mpɔɔn ke m tun lituln ngbaan na la. U len ke m ye mbamɔndaan, ki lee mi ke m tun waatuln. ¹³ N-yoonn mu jer na, m nan len tibɔbir u pu, ki seei u, ki ɲa waanib falaa. Maah kaa nan gaa u ki kii n-yoonn ngbaan na, le maa nan nyi ke m ɲani ni kaa ɲan na. Maah kaa nan nyi na, le Uwumbɔr

san mi kinimbaak, ¹⁴ le Tidindaan Yesu Kristo mu gee mi sakpen, ki cha m gaa u ki kii, ki kpaan u ni, ki gee u ni waanib məmək. ¹⁵ Yesu Kristo nan dan dulnyaa wee ni ke u nan nyan titunwanbirdam baatunwanbir ni la. Tibər timina gbii la. Ni njan ke binib məmək gaa ti ki kii. Min le ye titunwanbirdaan ki jer binib məmək. ¹⁶ Le Uwumbər san mi kinimbaak. Yesu Kristo nja suklaa, min u ye titunwanbirdaan ki jer binib məmək na pu sakpen la. Waah nja mi suklaa pu na, nima le mək binib bi ga gaa u ki kii ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na, waah kpa suklaa pu na. ¹⁷ Cha ti pak Uwumbər, ki nyun u. Uma le ye Uwumbər baan; tinimbil aa waa u; u ye Ubər kpaan u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, kaan kpo. Amii.

¹⁸ Maabo Timoti, Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha m len tibər aa pu, nima le cha m tuk si saah ga tun Uwumbər aat-uln pu na. Cha Nfuur Nyaan aabər ngbaan tii si mpəən ke aa yii kinimbəŋ, ¹⁹ ki tii Yesu naadii mbaməm, ki taa di cha, ki li njan tiwan ni aa bee ke ni tok na. Binib bibaa bi, ki nyi ni njan na, ki mu aa njan kina. Nima le baa ki dii Yesu aasan. ²⁰ Bi ponn ni binib bilee ye Haimeneus ni Aleksanda. Le m di bi nja kinimbəŋ aanjaal ni ke ki daa bitafal, aan bi bee ke naa njan bi ki sii Uwumbər.

Naah ga li dooni Uwumbər pu na

¹ Tə, tibər ti ye tibəkpaan na le ye ke m ban ke ni li mee Uwumbər ki tii binib məmək, ki li ganji u ke u san bi kinimbaak, ki li dooni u bi pu. ² Ni li mee Uwumbər kina ki tii bibərb, ni kitiŋ aayidam məmək, aan ti li bi tibaa pu, ki li kpa nsuudoon, ki li dii Uwumbər aasan, ki li njan tiwan məmək mbaməm.

³ Ni yaa mee Uwumbər kina kan, ni njan, ki piir Uwumbər u gaal timi lir na aasui. ⁴ U ban ke binib məmək nmar, aan ki bee waabər ti ye mbamən na. ⁵ Ba pu? Uwumbər ye Uwumbər baan la. Uchandatuln ubaa baanja le bi Uwumbər ni binib aakaasisik ni. Uma le ye Yesu Kristo u nan kpaln unibən, ⁶ ki sil binib məmək aasisiyyaan ki kpo, ke u gaa bi lii na. Naah nan njeer buyoonn na le Uwumbər mək timi tibənyaan ngbaan. ⁷ Nima pu le Uwumbər lee mi ke m li ye Yesu aakpambal, ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Yesu aabər ngbaan, ke bi gaa u ki kii, ki bee waabər ti ye mbamən na. Maa mən nnyamən, maah len pu na gbii la.

⁸ M ban ke bijab bi bi nji pepel məmək na mee Uwumbər, ki yoor injaal paacham. Bi li ye binib bi bi chain na, ki taa li kpa linjuul, ki taa li kpa kinikpakpak.

⁹ M ban ke bipiib li pee tiwanpeenkaan ni njeer bipiib bi dii Uwumbər na, ki li bi suna, ki taa li kpa kalmbaani,

ki taa fiini tiyikpir sakpen si-
ini, ki taa tuun η̄tafaj̄on η̄i kpa
kidaak na, ki taa gbin nleen
mu kpa kidaak na, ki taa li
peeni tiwanpeenkaan ni kpa
kidaak na. ¹⁰ Bi li tun litun-
yaan. Nima le η̄an tii bipiib bi
len ke bi dii Uwumb̄or aasan
na. ¹¹ Bi li η̄min ki li bae
Uwumb̄or aab̄or ki li η̄un tib̄or.
¹² Maa kii ke bipiib tuk bijab
Uwumb̄or aab̄or; kaa kii ke bi
li ye bijab aayidam. Bi li η̄min.
¹³ Ba pu? Uwumb̄or nan puen
naan tiyaaaja Adam, le ki nin
naan upuu Iif. ¹⁴ Kinimb̄or
aa nan η̄mann Adam, ki nan
η̄mann upii ngbaan la, le u
tun titunwanbir. ¹⁵ T̄o, bipiib
mu yaa gaa Yesu ki kii, ki gee
binib, ki bi chain, ki bi suuna
kan, bi ga η̄mar imalween ni.

3

Bisalolm aab̄or

¹ Tib̄or tee gbii la, ke unii
yaa ban u li ye Yesu aanib
aaninkpel kan, ni η̄an; ba
pu? li ye lituln li η̄an na
la. ² Ni η̄an ke Yesu aanib
aaninkpel taa li kpa taani
ubaa. Ni η̄an u li joo upi-
ibaab, ki li chur ubaa tiwan
m̄om̄ok ni, ki li kpa laasaab,
ki li bi mbam̄om, ki li channi
bicham tichann, ki li ye unii
u ga η̄maa tuk binib Uwumb̄or
aab̄or mbam̄om na. ³ U taa
li ye udagbiir, ki taa gbaa
binib [ki taa li kpa iniman].
U li bi suuna ki taa li kpa
kinikpakpak. Unimbil taa li
man η̄mombil pu. ⁴ Ni η̄an
ke u li joo waachiln ni aanib
mbam̄om, ki li joo waabim
mbam̄om, aan bi li pak u ki

kii waam̄ob. ⁵ Ba pu? unii
yaa kaa η̄maa joo waachiln
ni aanib mbam̄om kan, u
ga η̄a kinye ki li joo Yesu
aanib? ⁶ U taa li ye unii
u kaa yunn Uwumb̄or aasan
ni na. U yaa ye unii u kaa
yunn Uwumb̄or aasan ni na
kan, nibaakan, u ga li kpa
kigaak, ki kan ntafadaan ke
kinimb̄or η̄ na. ⁷ Ni η̄an ke Yesu
aanib aaninkpel li ye unii u
kpa kipak binib bi kaa dii
Yesu aasan na chee, aan binib
taa galn u ki cha u lir kin-
imb̄or η̄ aagaaw̄ob ni.

Biteterb aab̄or

⁸ T̄o, ki joo cha Yesu aanib
aateterb w̄ob na, ni η̄an ke
bi mu li kpa laasaab. Bi
taa len fam fam. Bi li η̄ani
baah len pu na. Bi taa li
ye bidagbiib. Binimbil taa
li man η̄mombil pu. ⁹ Ni
η̄an ke bi li joo tib̄ob̄orkaan
ti kpiir, ki ye Yesu aab̄or na,
ki li nyi mbimbin mu η̄an na,
ki li η̄ani kina. ¹⁰ Binib yaa
ban bi li ye biteterb kan, cha
Yesu aanib aaninkpiib puen
lik baabimbin aah bi pu na
waahr, bi yaa kaa kpa taani
kan, cha bi li tun biteterb aat-
uln. ¹¹ Ni η̄an ke bipuutiib
mu li kpa laasaab, ki li chur
bibaa, ki li η̄ani tiwan m̄om̄ok
mbam̄om, ki taa li ye binibi-
inib. ¹² Ni η̄an ke Yesu aanib
aateterb li joo upii ubaaba,
ki li joo baabim ni baachiln
ni aanib mbam̄om. ¹³ Binib
bi tun biteterb aatuln ngbaan
mbam̄om na ga kan liyimbil,
ki li kpa lipobil sakpen ki tuk
binib baah ga gaa Yesu Kristo
ki kii pu na.

Tibəbərkaan kpaan

¹⁴ Tə, m kpa limakl ke naan yunn, m ga dan aa chee. Le maah ηmee kigban kee tii ni si na, ¹⁵ m yaa yunn kan, aa ga bee mbimbin mu ηjan tii Uwumbər Aadichal ni aanib, bi ye Uwumbər u ye liməfadaan na aanib na. Waabər ti ye mbamən na bi biɲaal ni la, le bi joo ti. ¹⁶ Uwumbər aah kpiir waasan aabər ti tuk timi na, ti ye tibəkpaan la:

U nan yoor unibən aawon, ki nyan ubaa mpaan pu.

Uwumbər Aafuur Nyaan le mək ke u ηjan.

Uwumbər aatuuntiib waa u.

Binib moon waabər ki tuk ηitimbol aanib,

le binib gaa u ki kii dulnyaa wee məmək ni.

Uwumbər nan yoor u ki di buen paacham, ki nyuη u.

4

Biməmək bi ye binyaməndam na

¹ Tə, Uwumbər Aafuur Nyaan len mpaan pu, ke n-yoonn mu choo na binib bibaa ga yii Yesu aabər, ki kii inyamən, ki dii bipənib bi ηmanni bi na. ² Bipənib ngbaan ga cha binib bibaa ηmann ke bi mək binib Uwumbər aasan. Bi ye binyaməndam la. Baalandak aa ki muk bi baatunwanbir pu. ³ Bi ga len ke bijab taa din bipiib, bipiib mu taa mən bijab. Bi ga li kə tijikaar tibaa. Uwumbər le naan tijikaar ngbaan. U ban ke binib bi gaa

u ki kii ki nyi mbamən na le ji ti, ki doon u ti pu. ⁴ Tiwan nimək Uwumbər naan ni na, ni ηjan la. Ti taa li kə tijikaar tibaa. Ti li ji ti, ki li dooni u ti pu. ⁵ Ba pu? taah ji tijikaar ti ki dooni Uwumbər ti pu na, nibaa aa bi ti ni; ba pu? Uwumbər len ke ti ηjan.

Yesu Kristo aatutunn bamənn

⁶ Aa yaa teer Yesu aanib tibər timina kan, aa ye Yesu Kristo aatutunn bamənn la. Saah bae Yesu aabər ki dii nsanyaan pu na, nima le cha saabimbin bi mbaməm. ⁷ Aa taa gar binyaməndam ngbaan aatiin; ba pu? itiin ngbaan aa kpa tinyoor ki tii si, kaa mək si Uwumbər aasan. Chuu aabaa ki bae Uwumbər aabər. ⁸ Unii yaa san ke uwon yabr kan, ni kpa tinyoor siib la. Unii yaa chuu ubaa ki bae Uwumbər aasan kan, nima le ye tinyoor sakpen ki tii u. Ba pu? Uwumbər puu tipuur ke nima le ga tii binib liməfanyaan dandana wee, ni n-yoonn mu choo na. ⁹ Tibər tee gbii la. Ni ηjan ke binib məmək gaa ti. ¹⁰ Nima le ti tun Uwumbər aatuln linimaln; ba pu? ti gaa Uwumbər u ye liməfadaan ki gaal binib məmək lir na ki kii la. Uma le gaal binib bimək gaa u ki kii na lir.

¹¹ Mək binib tibər tee, ki tuk bi ke bi li ηani kina. ¹² Taa cha bi lik si fam ke aa ye unachipəən la. Li len iliinyaan, ki li bi mbaməm, ki li gee binib, ki li tun Uwumbər aatuln mbaməm,

ki li bi chain, aan ki li ye liməkl ki mək binib bi gaa Yesu ki kii na baah ga li dii mbaməm pu na. ¹³ Li karni Uwumbər aabər tii binib, ki mək bi taatataa, ki tuk bi baah ga li ɲani pu na. Li ɲani kina linimaln, ki nan saa buyoonn m ga fuu ni na. ¹⁴ Taa suln Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin i bi aa ni na, i Uwumbər nan tii si buyoonn waabənabtiib nan len, aan Yesu aanib aaninkpiib di biɲaal paan aa pu na. ¹⁵ Maah tuk si pu na, li ɲani kina mbaməm ki cha aanimbil li man ni pu, aan binib məmək bee saah dii Yesu aasan mbaməm pu na. ¹⁶ Li nyi saabimbin aah bi pu na, ki li nyi saah mək binib Yesu aabər pu na. Li beenin ɲani maah tuk si pu na. Aa yaa beenin ɲani kina kan, sin aabaa ga ɲmar, le binib bi mu ɲun Yesu aabər aa chee na mu ga ɲmar.

5

Usaloln aah ga li joo Yesu aanib pu na

¹ To, taa kae uja u por na. Li sur u ke aate na. Li ɲani bijab bi kaa por na ke aanaabitiib na. ² Li ɲani bipiib bi por na ke aana na. Li ɲani bipiib bi kaa por na ke aaninkpatiib na, ki li bi chain bi chee.

³ Li ter bikpopiib bi sil ye bikpopiib na. ⁴ Ukpoppii mu yaa kpa mbim, bee u ti ki kpa yaabitiib le kan, ni ɲan ke bi bae Uwumbər aah ban ke bi ter baachiln ni aanib pu na, ki teen binatiib, ni

biyaatiib, baah nan kpiin bi pu na; ba pu? nima le piir Uwumbər aasui. ⁵ Ukpoppii u sil ye ukpoppii ki gur ubaa na kpa limakl Uwumbər pu la. Le u ga li mee Uwumbər ki gaɲni u nwiin pu ni kinyeek. ⁶ Ukpoppii u kaa bi mbaməm na ma kan, u lann liməfal Uwumbər chee ki laa chuun fu. ⁷ Tuk Yesu aanib ke bi li ɲani maah len pu na, aan bikpopiib bi bi bikaasisik ni na taa li kpa ngalm. ⁸ Unii u kaa ter udo yaab, kaa ter uma ubaa aachiln ni aanib ki jer biken na, u yii Yesu aasan le na, ki ye kiniwanbiik ki jer binib bi kaa gaa Yesu ki kii na.

⁹ Ukpoppii yaa kaa fuu ɲibin imonko itaa kan, aa taa ɲmee waayimbil bikpopiib aagban ponn ni. Uchal yaa nan ye ujabaan kan, ¹⁰ binib yaa len ke upii ngbaan tun litunyaan: u yaa nan kpiini mbim mbaməm, ki yaa nan ɲani bicham tichann, ki yaa sunn ubaa taab ki tun lituln tii Yesu aanib, ki yaa nan ter binib bi bi limukl ni na, aan unimbil yaa man litunyaan məmək pu kan, aa ɲmee waayimbil bikpopiib aagban ponn ni.

¹¹ Taa ɲmee bikpopiib bi kaa por na aayimbil; ba pu? bijab aakpeek yaa chuu bi kan, bi ga di Kristo aatuln lii, ki ban ke bi mən tichal, ¹² kaan gbiin baah puu tipuur ti na. Nima le bi ga li kpa ngalm. ¹³ Ki ki kpee na, bi ga li san ligbanyakl, ki ga li chaa ɲidichal ɲidichal ni. Naa ye ke bi ga li san ligbanyakl baanja la, bi ga li ye bibətukb la, ki

ga li koo binib aabər ni, ki ga len naah kaa ba ɲan bi len pu na. ¹⁴ M ban ke bikpopiib bi kaa por na mən tichal, ki maa mbim, ki li lik baachiln ni aabər, ki taa tii timi aadim nsan ke bi galn timi. ¹⁵ Ba pu? bikpopiib bibaa yenn, ki dii kinimbəɲ aasan. ¹⁶ Tɔ, bikpopiib yaa bi upii u gaa Yesu ki kii na do kan, ni ɲan ke u li ter bi, aan ki taa muk Yesu aanib ke bi ter bikpopiib ngbaan. Nima le bi ga ɲmaa ter bikpopiib bi kaa kpa do yaab na.

¹⁷ Tɔ, ni ɲan ke Yesu aanib pa baaninkpiib bi joo bi mbaməm na lipal li wiir na. Yesu aanib aaninkpiib bi tun lituln linimaln, ki mooni tibənyaan tee, ki mək binib taatataa na, ni ɲan ke bima le aapar li wiir jer biken yaan. ¹⁸ Ba pu? Uwumbər Aagban len ke, “Aa yaa joo unaaja poi idi kan, aa taa buu uməb,”* ki ki len ke, “Ututunn aapar ɲeer u la.”† ¹⁹ Tɔ, bi yaa galn Yesu aanib aaninkpel kan, taa gar baah len pu na, see biseeraadam bilee bee bitaa len kina. ²⁰ Kae binib bi tun titunwanbir na Yesu aanib məmək aanimbil ni, aan bi gur na san ijawaan.

²¹ M sur si Uwumbər ni Tidindaan Yesu Kristo ni waatuuntiib bi u nyan bi na aanimbiin ni la, aa li ɲani maah len pu na, ki li joo Yesu aanib mbaməm, ki taa li kpa imaagann. ²² Unii yaa kaa yunn Uwumbər aasan ni kan, taa nyan u ke u

tun Uwumbər aatuln. Taa cha biken aatunwanbir li ye saataani. Cha saabimbin li bi chain.

²³ Saah kaa kpa laafee kpala kpala na, taa ki nyu nnyun baanja, aa nyu ɲisubil aadaan siib, aan ni ter aaponn ni.

²⁴ Binib bibaa aatunwanbir bi mpaan pu, ki tii bi ntafadaan mala. Bibaa mu aatunwanbir aa kpiir mala. ²⁵ Kina le litunyaan mu bi lipaal. Li yaa bəɔ kan, laan li bəɔ n-yoonn məmək.

6

¹ Tɔ, Yesu aanib ponn ni bi ye binaagbiib na, bi məmək li pak bidindiitib mbaməm, aan binib taa bii Uwumbər aayimbil, ni waabər. ² Binaagbiib bi kpa dindiitib bi gaa Yesu ki kii na taa lik bidindiitib fam, ke bi ye binaabitiib. Bi li moo tun lituln tii bidindiitib ngbaan ki jer baah ba ga tun pu na; ba pu? dindiitib bi kan tinyoor baatuln ponn ni na ye binib bi gaa Yesu ki kii na la, le bi gee bi.

Yesu Kristo aanib aasurm

Tuk bi ki sur bi ke bi li ɲani kina. ³ Tidindaan Yesu Kristo aabər le ye tibənyaan, ki mək timi taah ga dii Uwumbər aasan mbaməm pu na. Unii ubaa yaa mək bi məmək m yayan kaa kii tibər ngbaan kan, ⁴ u ye kalmbaanidaan la, kaa nyi nibaa. U gee ke u kpak kinikpakpak ibəliin aatataa pu. Nima le cha

* 5:18 : Lik Ikaal 25.4. † 5:18 : Lik Matiu 10.10; Luk 10.7.

lipiipoln, ni tibər, ni ɲisiibil bi, ki cha binib dak ilandak i kaa ɲan na tɔb pu. ⁵ Le binib bi dak ilandakbir na kpak tɔb kinikpakpak. Baa ki nyi mbamɔn. Bi dak ke Uwumbər aasan ye liwankpal aasan la. [Nya binib ngbaan chee.]

⁶ Tɔ, unii aanimbil yaa gbiin waah kpa ni na pu ki yaa dii Uwumbər aasan kan, nima le ye tinyoor sakpen ki tii u. ⁷ Taah nan dan dulnyaa wee ni buyoonn na, taa nan joo ni nibaa. Taah ga ki nya dulnyaa wee ni buyoonn na, taan ki ɲmaa joo nibaa ki di nya. ⁸ Nima pu na, taah kpa tijikaar ni tiwanpeenkaan ni na, cha tinimbil gbiin ni. ⁹ Binib bi aanimbil man liwankpal pu na ga kan ntɔɲ, ki lir. Binimbil ga li man kijɔrk aawan sakpenn le pu. Ni ye fam la, ki ga bii bi. Tiwan ngbaan aaboln le cha binib bee fam ki kan ntafadaan mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰ Binib yaa gee ɲimombil sakpen kan, nima le cha bi tun titunwanbir mək aabɔɲ. Binib bibaa aanimbil aah man ɲimombil pu pu na le cha bi yenn, kaa ki dii Yesu aasan, ki kan mpombiin ki ti chaar jer.

Nsurm ki tii Timoti

¹¹ Saah ye Uwumbər aanii na, yii titunwanbir timina mɔmɔk, ki li dii mbimbinyaan, ki li bi Uwumbər aah ban pu na, ki li tun waatuln mbamɔm, ki li kpa ngeehm, ni suklaa, ki li bi suuna. ¹² Saah tii Yesu naadii pu na, ni ɲan ke aa pɔɔn

aabaa ki yii lituln limək kaa ɲan na, ki li ɲub limɔfal li kaa kpa ndoon na mbamɔm. Uwumbər yin si ke aa nan kan limɔfal ngbaan, buyoonn aa nan tii seeraa nyaan binib pam aanimbil ni, ki tuk bi saah gaa Uwumbər ki kii pu na. ¹³ Yesu Kristo nan tii seeraa nyaan Pontius Pailat aanimbiin ni. Le m sur si, uma Yesu ni Uwumbər u tii tiwan mɔmɔk limɔfal na aanimbiin ni ¹⁴ ke aa tun Uwumbər aah tii si lituln li na mbamɔm, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa, ki nan saa Tidindaan Yesu Kristo aah ga gir ni buyoonn na. ¹⁵ Ni yaa nan ɲeer kan, Uwumbər ga cha u gir ni. Uwumbər u ti pak u na, uma baanja le ye tiwan mɔmɔk Aayidaan. U ye bibɔrb mɔmɔk Aabɔr, ki ye dindatiib mɔmɔk Aadindaan. ¹⁶ Uma baanja le ye limɔfal li kaa kpa ndoon na Aadindaan. U bi nwiihn ni la. Ubaa aan ɲmaa duun mu ni. Ubaa aanimbil aa kee kan u. Ubaa mu aan ɲmaa kan u. Cha binib mɔmɔk nyuɲ u, ki kii waamɔb n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

¹⁷ Aa sur binib bi kpa liwankpal dulnyaa wee ni na ke bi taa li kpa kalmbaani, ki taa li kpa limakl liwankpal ngbaan pu. Ba pu? li ye libuln la. Bi li kpa limakl Uwumbər pu. U tii timi sakpen, le taa ti ki nyi ni mɔmɔk; u ban ke ti gaa, ki li kpa mpopiin. ¹⁸ Tuk biwankpadam ngbaan ke bi li ter biken, ki li tun

litunyaan sakpen, ki li kpa tibulchinn, ki li ban ke bi yakr baawankpal tii biken.

¹⁹ Bi yaa ŋa kina kan, bi ga di liwankpal bil paacham. Ni ga li ye nterm nyaan le ki tii bi n-yoonn mu choo na, le bi ga kan limɔfal li ye libamɔln na.

²⁰ Timoti, li joo tibɔr ti Uwumbɔr di ŋa aɔŋaal ni na. Binib bibaa len tibɔr yɔl yɔl, ki yii Uwumbɔr aabɔr, ki dak ke bi nyi la, kaa nyi. Yii baah len pu na. ²¹ Ba pu? binib bibaa bi, ki len ke bi nyi nnyim, ki mu yenn, kaa ki dii Yesu aasan.

Tɔ, Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa ni pu.

Lelee aagban̄ ki Pɔɔl ŋmee ki tii TIMOTI na

¹ Min Pɔɔl ye Yesu Kristo aakpambal Uwumbɔr aageehn pu, ke m ti tuk binib ke Uwumbɔr puu tipuur ke binib bi kpaan Yesu Kristo ni na ga kan limɔfal.

² M ŋmee kigban̄ kee m tii maabo Timoti u m gee u na la. Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa aa pu, ki san si kinimbaak, ki tii si nsuudoon.

Idoon ni ntaakpab pɔɔn aabɔr

³ M yaa mee Uwumbɔr u m tun lituln̄ tii u mbamɔm ke n-yaajatiib aah nan ŋani pu na kan, m teer aabɔr n-yoonn mɔmɔk maameel ni, kinyeek ni nwiin pu, ki dooni u aa pu la. ⁴ M teer maah buen cha si aan aa wii pu na. Le nnimbil man ke m ki kan si, aan ki li kpa mpopiin. ⁵ M teer saah gaa Yesu ki kii mbamɔm pu na. Aayaa Lois ni aana Yunis le nan puen gaa u ki kii. Le m bee ke aa mu sil gaa u ki kii. ⁶ Le Uwumbɔr nan tii si Waafuur Nyaan aapiin buyoonn m nan di ŋŋaal paan aa pu na; le m ban m teer si ke aa fikr ipiin ngbaan. ⁷ Nfuur Nyaan mu Uwumbɔr tii timi na aan ŋa timi bijawaandam. Mu tii timi mpɔɔn, ki cha ti gee binib, ki chur tibaa.

⁸ Nima pu na, tuk binib Tidindaan aabɔr, ki taa san

inimɔɔn. Maah bi kiyondiik ni Tidindaan pu na, taa cha inimɔɔn li joo si kina pu. Aa mu li ji falaa Yesu aabɔnyaan tee pu, Uwumbɔr aah tii si mpɔɔn pu na. ⁹ U gaa timi lii, ki yin timi ke ti li bi chain. Naa ye timi aatunyaan pu le u yin timi. Waah kpa tibulchinn pu na, nima le u yin timi waageehn pu. Waah kaa nan kee naan dulnyaa buyoonn na, le u nan ŋa timi tibulchinn ngbaan Yesu Kristo pu. ¹⁰ Dandana wee, ti kan waah ŋa timi tibulchinn pu na; ba pu? Yesu Kristo, u gaal timi lir na, dan dulnyaa wee ni ki nan kuln̄ nkun, ki tii timi limɔfal li kaa kpa ndoon na. Waabɔnyaan tee le kpiir kina.

¹¹ Uwumbɔr nan nyan mi ke m li ye Yesu aakpambal, ke m li chuun mooni binib waabɔnyaan tee, ki tuk bi taatataa. ¹² Nima pu le m ji falaa kiyondiik ni. Ni mu aa kpa mi inimɔɔn. Ba pu? m nyi Yesu u m gaa u ki kii na. Maah di mbaa tii u na, m sil nyi ke u ga ŋmaa li joo mi, ki nan saa waagirndaal. ¹³ Aa nan gaa Yesu Kristo ki kii le ki gee u; nima pu na, aa li joo maah tuk si tibɔnyaan ti na mbamɔm. ¹⁴ Uwumbɔr di tibɔnyaan tee ŋa aarjaal ni la; aa li joo ti mbamɔm, Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu bi ti ni na aapɔɔn pu.

¹⁵ Aa nyi ke Asia aatin̄ aanib ponn ni pam nan san cha mi. Bi ponn ni binib bilee le ye Fijelus ni Hemojenes. ¹⁶ Onesiforus pɔɔni ntaakpab

kpala kpala. Maah nan bi kiyondiik ni na, inimɔɔn aa nan joo u kina pu. Cha Uwumbɔr san u ni waachiln ni aanib kinimbaak. ¹⁷ Waah fuu ni Rom aatiŋ ni na, u nan chuun ban mi linimaln le ki ti kan mi. ¹⁸ Aa sil nyi waah nan ter mi pu Efesus aatiŋ ni na. Tidindaan san u kinimbaak uma Tidindaan aagirndaal.

2

Yesu Kristo aajabamɔnn

¹ Maabo, pɔɔk aataakpab Yesu Kristo aah ter si pu na. ² Aa nan ŋun Uwumbɔr aabɔr m chee kinipaak aanimbil ni. Di tibɔr ngbaan ŋa bijab bi bi mbamɔm ki ga ŋmaa tuk biken na aanaal ni.

³ Ji falaa Yesu Kristo pu ke waajanyaana. ⁴ Uja u to butɔb na aatafal aa bi dulnyaa wee ni aabɔr ni; ba pu? u ban u piir waaninkpel aasui la. ⁵ Unii u san litaasaln na yaa kaa dii litaasaln ngbaan aakaal kan, waan ji litaasaln aanyoor. ⁶ Ukpaal u tun lituln linimaln na, ni ŋan ke uma le puen ji kisaak ngbaan aajikaar. ⁷ Aa daki lik maah len pu na aatataa, le Tidindaan ga ter si aa bee ni mɔmɔk aatataa.

⁸ Teer Yesu Kristo bɔr. U fikr nkun ni, ki ye Ubɔr David aayaabil la. Maah tuk binib tibɔnyaan ti na le na. ⁹ Tibɔnyaan tee pu, le m ji falaa. Le bi buu mi idɔribi kiyondiik ni, ke bakadaan na. Uwumbɔr aabɔr ma aa buu. ¹⁰ Nima pu le m kpa limɔr falaa mɔmɔk ni, binib bi Uwumbɔr nyan bi na pu, aan

bi mu kpaan Yesu Kristo ni, ki ŋmar, ki li kpa mpopiin mu kaa kpa ndoon na. ¹¹ Tibɔr tee gbii,

“Timi aabimbikpok yaa kpo Yesu chee kan,
ti ga li kpa limɔfal u chee.

¹² Ti yaa dii u ki kpa limɔr kan,
ti ga ji nnaan u chee.

Ti yaa len ke taa nyi u kan,
u mu ga len ke waa nyi timi.

¹³ Ti yaa kaa ye mbamɔndam kan,
uma beenin ye mbamɔndaan la,
waan ŋmaa yii uma ubaa aabimbin.”

Ututunn bamɔnn

¹⁴ Aa li teer binib tibɔr timina, ki sur bi Tidindaan aanimbiin ni ke bi taa li kpak kinikpakpak ibɔliin aatataa pu; ba pu? naa kpa tinyoor, kaa ter binib ke bi dii mbamɔm. ¹⁵ Cha aanimbil li man ke aa piir Uwumbɔr aasui, ki li ye waatutunn bamɔnn u kaan ji inimɔɔn waatuln pu na, ki li tuk binib Uwumbɔr aabɔr ti ye mbamɔn na, ki mɔk bi taatataa mbamɔm. ¹⁶ Yii tibɔr ti ye fam na; ba pu? binib bi len kina na ga moo tun titunwanbir. ¹⁷ Baabɔr aa ŋan, ki ga pɔr ke mbuun aah pɔr pu na la. Bi ponn ni binib bilee le ye Haimeneus ni Filetus. ¹⁸ Bi yenn kaa ki dii mbamɔn aasan. Bi len ke ti fikr nkun ni a. Baah len kina na, nima le binib bibaa aa ki tii Yesu naadii mbamɔm. ¹⁹ Tɔ, Uwumbɔr aanib ye waadinyikl li pɔɔ, ki kpa kidaan, ki si na la.

3

Kidaan ngbaan le ye ke, “Uwumbər nyi binib bi ye waanib na,”* ki ki ye ke, “Binib bi pur Uwumbər aayimbil na məmək di cha titunwanbir.”

²⁰ Tə, ɲisambil aabəŋ bi lidichasakpeln ni. ɲibaa ye salmaa, ɲibaa ye tikur, ɲibaa mu ye busub yaan, ɲibaa mu ye tiyagr. Bi joo ɲibaa tun litukpaan, ki joo ɲibaa tun lituwaatiir. ²¹ Unii yaa di cha titunwanbir məmək kan, Tidindaan ga cha u tun litukpaan, ba pu? u ga li bi chain ki ɲeer lituln ngbaan, ki gor ke u tun litunyaan məmək tii Tidindaan. ²² Chuu aabaa ki taa dii tiwan ni kaa ɲan na aakpeek ke binachipəm aah dii pu na. Tun lituln li ɲan na, ki tii Tidindaan naadii mbaməm, ki li kpa ngeehm, ni nsuudoon. Kpaan binib bi mu bi kina ki joo bisui məmək mee Tidindaan na chee. ²³ Yii mbaan mu ye kijərək aabaan, kaa kpa ɲitaa na. Aa nyi ke nima le cha binib kpak kinikpapak. ²⁴ Tidindaan aatutunn taa li kpak kinikpapak. Ni ɲan ke u li ɲani binib məmək tibulchinn, ki tuk bi Yesu aabər mbaməm, ki li kpa limər, ²⁵ ki li bi suuna ki sur binib bi kpak u kinikpapak na. Nibaakan, Uwumbər ga cha bi kpeln baabimbin ki bee waabər ti ye mbamən na, ²⁶ ki ki kpaln binib, ki nyan ni kinimbəŋ ki nan chuu bi ke bi li ɲani kaageehn na aanaal ni.

Kookoo aayoonn aabər

¹ Tə, aa li nyi ke n-yoonn mu choo na ga li ye falaa aayoonn la. ² Ba pu? binib ga li ye bikuməndam. Binimbil ga li man ɲimombil pu. Bi ga li kpa kipupuk, ki li kpa kigaak, ki li seei binib. Baan li pak bite ni bina, kaan li nyi idoon, kaan li pak Uwumbər, ³ kaan li gee baamaal aanib, kaan di cha pinn binib. Bi ga li ye binibiinib. Baan ɲmaa chuu bibaa. Bi ga li kpa mbiin, ki ga li nan nsanyaan. ⁴ Bi ga kooh binib. Baan li kpa ilandak. Bi ga yoor bibaa paacham, ki ga li gee dulnyaa wee ni aawanyaan, kaan li gee Uwumbər. ⁵ Bi ga li ɲmanni ke bi dii Uwumbər aasan, ki ga lann Uwumbər aapəən. Aa taa dii binib ngbaan. ⁶ Bi ponn ni bibaa looni ki koo ɲidichal ponn ni, ki ɲmanni bipiijərb bi gbii titunwanbir ki dii bisui aah gee pu na aabəŋ na. ⁷ Bipiib ngbaan bae mbaem n-yoonn məmək, kaa ɲmaa bee Uwumbər aabər. ⁸ Janes ni Jamberes aah nan kpak Moses kinikpapak na, bijab ngbaan mu kpak Uwumbər aabər kina la. Bi dak ilandak i kaa ɲan na, kaa tii Yesu naadii. ⁹ Bi mu aan ki li ɲmanni binib ki yunn; ba pu? binib məmək ga bee ke bi ye bijərb, ke binib aah nan bee Janes ni Jamberes pu na.

Kookoo aasurm

* 2:19 : Lik Nkahn 16.5.

¹⁰ Sin ma kan, aa dii maah mək si pu na, ki dii maabimbin aah bi pu na. Maah ban ke m li ηani pu na, aa mu ban kina la. Aa nyi maah tii Yesu naadii pu na, ki nyi maah kpa limər, ni ngeehm, ni suklaa pu na. ¹¹ Aa nyi binib aah muk mi pu na, ki nyi maah ji falaa pu na. Aa nyi tibər ti lir m pu Antiok aatiη ni, ni Ikonium aatiη ni, ni Listra aatiη ni na. Bi ηa mi falaa sakpen la. Le Tidindaan nan nyan mi falaa ngbaan məmək ni. ¹² Ni ye mbamən la, binib bimək ye Yesu Kristo yaab ki ban ke bi li bi mbaməm Uwumbər aanimbiin ni na, binib ga ηa bi falaa la. ¹³ Le mbiindam ni biηmarηmannim ga moo tun titunwanbir ki li ηmanni binib, le binib mu gir ki li ηmanni bi. ¹⁴ Sin ma kan, aa bae Uwumbər aabər, ki sil bee ke ti gbii la. Aa li beenin dii kina; ba pu? aa bee ke binib bi mək si na ye mbaməndam la. ¹⁵ Aa bae Uwumbər Aagbaη aaliin tibir ni la. Iliin ngbaan ga ηmaa tii si nlan mu ga mək si saah ga gaa Yesu Kristo ki kii ki ηmar pu na. ¹⁶ Iliin imək bi Uwumbər Aagbaη ni na nyan ni Uwumbər chee la. Le i məmək kpa tinyoor, ki mək timi waasan, ki sur timi, ki toor timi aabimbin, ki mək timi taah ga li dii mbaməm pu na. ¹⁷ Unii u tun Uwumbər aatuln na yaa kii iliin ngbaan kan, u ga li bi mbaməm, ki gor ke u tun litunyaan məmək.

4

¹ Yesu Kristo ga gir ni ki

nan ji nnaan, ki ji binifuub ni bitekpiib tibər; m sur si uma ni Uwumbər aanimbiin ni la, ² li chuun mooni waabər. Ni yaa ηeer, bee naa kee ηeer kan, aa li mooni waabər, ki kae binib, ki li kpa bi, ki li sur bi, ki li kpa limər ki tuk bi Uwumbər aabər, ki taa di cha. ³ Ba pu? n-yoonn choo, le binib aan ki pel mməkm mu ηan na. Bitafal aan li bi mu ni. Bi ga li ban biməmək bi ga tuk bi bisui aah gee tibər ti na la. ⁴ Bi ga yii mbamən, ki li ban ke bi ηun itiin. ⁵ Sin ma kan, chuu aabaa n-yoonn məmək, ki ji suklaa falaa ponn ni, ki tuk binib tibənyaan tee, ki tun lituln li Uwumbər di siin si na məmək.

⁶ Mma kan, m bi ke kitork na la; bi ban ke bi ku mi Yesu aabər pu la. Ni gur siib, maan ki li bi dulnyaa wee ni. ⁷ M pəon mbaa Uwumbər aasanyaan ni, ki tun maatuln doo, ki joo Yesu aabənyaan mbaməm, ⁸ le Uwumbər len ke maabər ηan, ki di tinyoor bil kiir mi paacham. Tidindaan u ji binib tibər mbaməm na, le ga ti di tinyoor ngbaan tii mi bundaln u ga gir ni na. Naa ye mi baanja le u ga tii. U ga tii binib bimək gee u ki ban ke u ki gir ni na.

Pəol ubaa aaməboln

⁹ Tə, pəon aabaa ki dan m chee mala; ¹⁰ ba pu? Kreskens buen Galasia aatiη ni, Taitus mu buen Dalmasia aatiη ni. Demas gee dulnyaa wee ni aawan, ki di mi lii, ki buen Tesalonika aatiη ni.

¹¹ Luk baanja le bi m chee. Li joo ni Mak ki dan. U ga ηmaa ter mi, Uwumbər aatuln ni. ¹² M cha Tikikus buen Efesus aatiŋ ni. ¹³ Aa yaa choo kan, aa li joo ni maabəkul li m nan di bil Troas aatiŋ ni, Kapus do na, ki li joo ni maagbann, ki taa suln tigbann waatiir ngbaan bər.

¹⁴ Uchaa u bi yin u ke Aleksanda na nan ηa mi bakaa sakpen. Tidindaan ga teen u waah tun bakaa pu na. ¹⁵ U kpak taah mooni tibənyaan ti na kinikpakpak ki ti chaar jer, nima pu na, aa mu li nyi u.

¹⁶ Maah nan puen ban m len tibər bibəjirb aanimbiin ni ki nyan maabamən na, ubaa aa nan sil mpuwəb, bi məmək nan san cha mi la. Uwumbər taa chuu bi taani ni pu. ¹⁷ Tidindaan le nan sil mpuwəb, ki tii mi mpəən m len waabər məmək, aan bi məmək ηun. Waa cha ubəjir len ke bi ku mi. ¹⁸ Tidindaan ga nyan mi binib aah ban bi ηa mi bakaa u na məmək ponn ni. U ga biin m pu ki li joo ni mi waanaan ni paacham. Uma le yeh nnyuŋ n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aadoon

¹⁹ Aa doon Prisila, ni Akuila, ni Onesiforus aachiln ni aanib tii mi. ²⁰ Erastus beenin bi Korint aatiŋ ni. Trofimus bun la, nima le m cha u bee Miletus aatiŋ ni. ²¹ Pəən aabaa ki dan m chee aan kakab yoonn nin fuu ni.

Yubulus, ni Pudens, ni Linus, ni Klodia ni tinaabitiib məmək dooni si.

²² Tidindaan li bi saawiin chee. Uwumbər ηa tinyoor ηa ni pu.

Kigban̄ ki Pɔɔl ɲmee ki tii TAITUS na

¹ Min Pɔɔl, m ye Uwumbɔr aatutunn, ki ye Yesu Kristo aakpambal, ke m ter Uwumbɔr aah nyan binib bi na ke bi gaa u ki kii, ki bee waabɔr ti gbii na. Waabɔr ngbaan ter bi, ke bi li bi waah ban pu na. ² Waabɔr pu le bi kpa limakl ke bi ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr u kaa mɔni inyamɔn na, uma le nan puu tipuur n-yaayoonn na, ke u ga tii timi limɔfal ngbaan.

³ Naah nan ɲeer na, le uma Uwumbɔr u gaa timi lii na kpiir limɔfal ngbaan aabɔr, ki tuk mi ke m li chuun mooni ti.

⁴ M bi ɲmee kigban̄ kee m tii si Taitus u ye maabo bamɔnn Yesu Kristo aasan ni na. Tite Uwumbɔr ni Yesu Kristo u gaal timi lir na ɲa tinyoor ɲa aa pu, [ki san si kinimbaak,] ki tii si nsuudoon.

Taitus aah tun lituln li Krete aatiɲ ni na

⁵ Tɔ, m cha aa bee Krete aatiɲ ni ke aa tun lituln li kaa kee tun na, ki lee binib bi ga li ye Yesu aanib aaninkpiib ntim mɔmɔk ponn ni na. ⁶ Aa lee bijab bi kaa kpa taani ubaa, ki kpa upii ubaabaa, ki kpa mbim bi gaa Yesu ki kii, kaa ɲani bakaa, kaa ye tafalaan̄undam na. ⁷ Uwumbɔr aanib bi baaninkpel aan̄aal ni la, nima

pu le ni ɲan ke u taa li kpa taani ubaa, ki taa li tun uma ubaa aageehn, ki taa li ye linuuldaan, ki taa li ye udagbiir, ki taa gbaa binib; unimbil taa li man ɲimombil pu. ⁸ Ni ɲan ke u li ye unii u channi bicham tichann na, ki li gee lituln li ɲan na, ki li kpa laasaab, ni mbimbinyaan, ki li bi chain, ki li chur ubaa, ⁹ ki li joo taah nan tuk u tibɔnyaan ti ye Uwumbɔr aabɔr bamɔnn na, aan ki mɔk binib mmɔkm mu ɲan na, ki pɔɔk bitaakpab, ki len tibɔr ki nyan̄ binib bi kpak u kinikpakpak na.

¹⁰ Ba pu? binib pam le bi ki ye tafalaan̄undam, ki len tibɔr yɔl yɔl, ki ɲmanni binib. Juu yaab ponn ni bibaa le ɲani kina ki jer biken na. ¹¹ Ni ɲan ke aa cha bi ɲmin; ba pu? bi mɔk binib mmɔkm mu kaa ba ye bi mɔk bi na, ki cha ɲidichal ɲibaa ponn ni aanib mɔmɔk yenn. ɲimombil pu, le bi ɲani kina. Naa ɲan. ¹² Krete aatiɲ aanib ponn ni ubaa, u nan ye ulankpal na, nan bui ke, “Krete aatiɲ aanib ye binyamɔndam n-yoonn mɔmɔk la. Bi naahn ipeel i kaa ɲan na la. Bi ye bigbanyakdam, ki ye bipu-usakpendam.” ¹³ Ulankpal ngbaan aah len pu na ye mbamɔn la. Nima pu na, kae bi mbamɔm, aan bi li dii Yesu aasan chob, ¹⁴ ki taa gar Juu yaab aatiin, ki taa gar binib bi yii Yesu aabɔnyaan na aamɔkm. ¹⁵ Tiwan mɔmɔk bi chain binib bi bi chain na chee la. Binib bi kaa bi chain,

kaa gaa Yesu ki kii na, tiwan nibaa aa bi chain ki tii bi. Baalandak mu aa ŋan. Baa ki nyi lituln li ŋan na, ni li kaa ŋan na. ¹⁶ Bi len ke bi nyi Uwumbər, le baah tun pu na mək ke baa nyi u. Uwumbər aa gee baah ŋani pu na. Baa kii waaməb, kaa ŋmaa tun litunyaan libaa.

2

Mməkm bamənn

¹ Sin ma kan, mək binib mməkm mu ŋan na. ² Tuk bininkpiib ke bi li chur bibaa tiwan məmək ni, ki ŋeer kipak, ki li kpa laasaab, ki li dii Yesu aasan chob, ki li gee binib, ki li kpa limər. ³ Tuk bipininkpiib mu ke bi li san Uwumbər tiwan məmək ni, ki taa li ye binibiinib, ki taa li ye bidagbiib. Ni ŋan ke bi mək mməkm mu ŋan na, ⁴ ki mək bipininkpisapəm ke bi li gee bichatiib ni baabim, ⁵ ki li kpa laasaab, ki taa gər kidagook, ki li lik lichiln ni aatuln mbaməm, ki li kpa tibulchinn, ki li keei bichatiib aaməi, aan ubaa taa bii Uwumbər aabər.

⁶ Sur binachipəm mu ke bi li chur bibaa. ⁷ Sin aabaa mu li ŋani tiwan məmək chob, aan ki li ye liməkl ki tii biken. Tuk binib Uwumbər aabər mbaməm, ki li kpa laasaab. ⁸ Li len iliin i bi chob kaa kpa ngalm na, aan udin ubaa taa ŋmaa bii timi. Nima kan, iniməən ga chuu u.

⁹ Tuk binaagbiib ke bi li keei bidindatiib aaməi, ki piir bisui tiwan məmək ni, ki taa kpak bi kinikpakpak, ¹⁰ ki taa

su baawan, ki li bi mbaməm tiwan məmək ni. Bi yaa bi kina kan, baabimbinyaan ga mək binib ke Uwumbər u gaal timi lir na aasan le ŋan.

¹¹ Ba pu? ti kan Uwumbər aah kpa tibulchinn pu na. Waabulchinn pu le binib məmək ga ŋmaa ŋmar. ¹² Waabulchinn mək timi ke ti yii lituln limək kaa ŋan na, ki taa ki dii tiwan ni kaa ŋan na aakpeek, ki li chur tibaa mbaməm, ki li dii mbaməm, ki li bi Uwumbər aah ban pu na dulnyaa wee ni. ¹³ Ti kpa limakl li tii timi mpopiin na. Ti kii bundaln ti ga nan kan li na. Taah kpa limakl li na le ye ke timi Aawumbər sakpiin, Yesu Kristo u gaal timi lir na, ga gir ni ki nan nyan waah nyuun pu na mpaan pu. ¹⁴ U nan kpo ti pu ke u gaa timi lii ki nyan timi titunwanbir məmək ni, aan ti li bi chain, ki li ye waanib, ki li ye binib bi aanimbil man ke bi tun litunyaan na.

¹⁵ Uwumbər aah tii si tininkpir pu na, tuk binib tibər timina, ki pəək bitaak-pab, ki sur bi, ki taa cha ubaa lik si fam.

3

Yesu Kristo aadiidir aabimbin aah ye pu na

¹ Teer bi ke bi li pak kitin aayidam, ni binib bi kpa tininkpir na, ki kii baaməi, ki gor ke bi tun litunyaan məmək, ² ki taa bii unii ubaa, ki taa kpak binib kinikpakpak. Bi li kpa kijətiik binib biken chee, ki li bi suuna binib məmək chee.

³ N-yoonn mbaa timi tibaa nan ye bijərɓ, kaa kii Yesu aaməɓ. Kinimbəɲ nan ɲmann timi la. Tinimbil nan man tiwan ni kaa ɲan na aabəɲ pu. Tisui aah gee tiwan ni na le ti nan ban. Ti nan gee baka baka aatuln, ki nan kpa lipiipoln, ki nan ye binib bi ubaa aa gee bi na, ki mu nan nan təɓ. ⁴Le Uwumbər u gaal timi lir na mək timi waah kpa tibulchinn ki gee timi pu na, ⁵ ki gaa timi lii. Naa ye timi aatunyaan pu le u gaa timi lii, waanimbaasaln pu le u gaa timi lii. Le Waafuur Nyaan gir ma timi, ki tii timi liməɓapəln, ki finn tipobil ni. ⁶Taah kpaan Yesu Kristo u gaal timi lir na ni na, le Uwumbər ɲa timi tibulchinn ki tii timi Waafuur Nyaan. ⁷ Waabulchinn pu le u len ke timi aabər ɲan, ki tii timi limakl ke ti ga kan liməɓfal li kaa kpa ndoon na. ⁸ Tibər ngbaan gbii la.

M ban ke aa li tuk binib tibər ngbaan n-yoonn məmək, aan binib bi gaa Uwumbər ki kii na aatafal li bi litunyaan ponn ni. Nimina le ɲan ki kpa tinyoor ki tii binib. ⁹ Yii mbaan mu ye kijərɓ aabaan na, ki taa kpak kinikpakpak niyaajatiib aay-imbil pu. Aa taa jaa kijaak, ki taa kpak kinikpakpak Uwumbər aakaal aatataa pu. Nimina məmək ye fam la, kaa kpa tinyoor tibaa. ¹⁰ Unii yaa bi ki cha Yesu aanib yakr təɓ chee kan, aa sur u nfum mulee. U yaa kaa di cha kan, yii u. ¹¹ Aa bee

ke unii u bi kina na yenn a, ki tun titunwanbir. Uma ubaa aatunwanbir le mək ke waabər bii.

Kookoo aasurm

¹² M yaa cha Atemas, bee Tikikus dan aa chee kan, pəɓn aabaa ki dan m chee Nikopolis aatiɲ ni; m ɲa nlandak nsui ni ke m ga li bi nima chee kakab yoonn. ¹³ Pəɓn aabaa ki ter Senas, u ye ubəjir na, ni Apolos, ke bi piin baasachuln, ki taa cha bi lann baasachuln aawan nibaa. ¹⁴ Ni ɲan ke Yesu aanib bae ke ni ɲan ke bitafal li bi litunyaan ponn ni, ki li ter binib bi ban nterm na, aan ki taa li bi fam.

¹⁵ Binib bimək bi m chee na dooni si. Aa ti doon binib bi gaa Yesu ki kii ki gee timi na.

Uwumbər ɲa tinyoor ɲa ni məmək pu. [Amii.]

Kigban ki Pɔɔl ηmee ki tii FILEMONN na

¹ Min Pɔɔl u bi kiyondiik ni Yesu Kristo pu na, ni tina aabo Timoti le ηmee kigban kee ti tii si Filemonn, u ye timi aatutuŋeer u ti gee u na, ² ni Yesu aanib bi kuuni aado na, ni Afia u ye tininkpan na, ni Akipus u ye timi aatutuŋeer Yesu aasan ni na.

³ Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Filemonn aageehm ni waa-gaakii

⁴ N-yoonn mumɔk m mee Maawumbɔr na, m mee u tii si, ki dooni u aa pu; ⁵ ba pu? m ηun saah tii Tidindaan Yesu naadii, ki gee u ni Uwumbɔr aanib mɔmɔk pu na. ⁶ Saah tii Kristo naadii pu na, le aa nyi tiwanyaan nimɔk ti kpa u pu na, le m mee Uwumbɔr ke nima le ga cha aa yakr tiwanyaan ngbaan tii biken. ⁷ Nna aabo, saah gee binib pu na, nima le tii mi mpopiin sakpen, ki sɔŋ nsui; ba pu? saah ηani pu na, aa pɔɔk Uwumbɔr aanib aataakpab la.

Pɔɔl aah gan Onesimus pu pu na

⁸ Nima pu na, maah ye Kristo aatutunn na, m ba ga li kpa lipobil ki cha aa ηa tiwan ni ηan na, ⁹ tɔ, maah gee si na,

nima le m ganŋi si kaakaan. Min Pɔɔl u si Yesu Kristo aasisiyyaan, ki bi kiyondiik ni dandana wee u pu na, ¹⁰ m ganŋi si ki tii maabo Onesimus;* maah bi kiyondiik ni na le m kpaln ute Uwumbɔr aasan ni. ¹¹ N-yoonn mubaa waa nan kpa tinyoor aa chee; le dandana ma u kpa tinyoor aa chee, ni m mu chee.

¹² M ki giini u aa chee. Waah kaa ki bi m chee na, waabɔr bi nsui ni sakpen a. ¹³ M ba gee ke u li bi m chee ki li si saasisiyyaan ki ter mi buyoonn m bi kiyondiik ni tibɔnyaan tee pu na. ¹⁴ Aa mu yaa kaa kii kan, maan ηa nibaa see aa kii. Maa ban ke m muk si ke aa ter mi. M ban ke aa ter mi saageehn pu la.

¹⁵ Nibaakan, u yakr aa chee ni yunn siib, aan u ki gir ni aa chee ki li bi n-yoonn mɔmɔk mu kaa kpa ndoon na. ¹⁶ Dandana wee, waa ki bi ke unaagbiija na. U jer unaagbiija. U ye tina aabo u ti gee u na la. M yaa gee u kan, aa ga li gee u ki jer kina; ba pu? u ye saanaagbiija, ki mu ye aana aabo Tidindaan pu.

¹⁷ Nima pu na, aa yaa len ke m ye saatutuŋeer Uwumbɔr aatun ponn ni kan, gaa u ke saah ba ga gaa mi pu na. ¹⁸ U yaa nan koo saataani ni, bee u yaa joo saapɔln kan, cha ni li ye maapɔln. ¹⁹ Min Pɔɔl le di ηŋaal ki ηmee kina, m ga pa tii si. Maan len ke saapɔln li bi m chee na le ye saamɔfal. ²⁰ Nna aabo, taah kpaan Tidindaan

* **1:10** : Onesimus aataata le ye ke “U kpa tinyoor”.

ni na, piir nsui, ki pɔɔk ntaak-pab uma Kristo pu.

²¹ M nyi ke aa ga kii maamɔb. Nima le cha m ηmee kigban kee m tii si. M nyi ke aa ga ηa maah len pu na ki jer kina. ²² Ni gur na le ye ke m ban ke aa toor nkookoo yaan ki siin mi. Naah bi mee Uwumbɔr ki tii mi na, m kpa limakl ke u ga cha m gir ni ni chee.

Kookoo aadoon

²³ Epafra u mu bi m chee kiyondiik ni, Yesu Kristo pu na, dooni si. ²⁴ Mak, ni Aristakus, ni Demas, ni Luk, bi ye maatutuɲeeɓ Uwumbɔr aat-uln ponn ni na, bi mu dooni si.

²⁵ Tidindaan Yesu Kristo aarann li bi nisui ni. [Amii.]

**Kigbaŋ ki bi ŋmee ki
tii
HIIBRU YAAB
na**

Yesu aah ye Uwumbər aaməboln pu na

1 N-yaayoonn na Uwumbər nan cha waabənabtiib tuk tiyaajatiib waabər ki di tiwan aabəŋ aabəŋ ŋaŋ waasan.

2 Kookoo aayoonn mue le u cha Ujapəən tuk timi waabər. Uma le u nan cha u naan dulnyaa wee, ki len ke uma le ga li yeh tiwan məmək.

3 U wiin chain ke Uwumbər aah wiin chain pu na, ki ye Uwumbər aanəŋ bamənn, ki di waabər ti kpa mpəən na le joo tiwan məmək. U di ubaa toor kitork ki finn timi ki nyan timi aatunwanbir, le ki nin kal Uwumbər u yeh mpəən məmək na aənŋangii wəb paacham.

Uwumbər Aajapəən aapəən jer waatuuntiib aapəən

4 Uwumbər tii u liyimbil li jer waatuuntiib aayimbil na. Waayimbil aah jer baayimbil pu na, kina le u jer bi.

5 Uwumbər nan bui Ujapəən ke,

“Sin le ye Maabo, din wee le m ma si,”*

ki ki bui ke,

“Min le ga li ye Ute,

le u li ye Maabo.”†

Uwumbər aa nan bui waatuun ubaa kina.

6 U nan tun ni Ujapəən u kaa kpa ŋeen aatə na dulnyaa wee ni, le ki bui waatuuntiib məmək ke bi gbaan unimbiin ni ki doon u.

7 Uwumbər len waatuuntiib aabər, ke u cha waatuuntiib tun waatuln la, ke libuln ni mmiigaal aah tun waatuln pu na.† 8 Le u len Ujapəən aabər ke,

“Uwumbər, saanaan ga li bi ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Aa joo saanaan ni aanib mbaməm la.

9 Aa gee lituln li ŋan na, le kaa gee titunwanbir.

Nima pu le Uwumbər u ye Saawumbər na lee si, ki tii si mpopiin ki jer aənŋeen aatətiib məmək.”§

10 Uwumbər Aagbaŋ ki len ke,

“Naah nan piin na, sin Uwumbər le nan naan kitin,

ni paacham mu.

11 Kitin ni paacham ga doo, le aa ma ga li beenin bi.

Kitin ni paacham ga kpai ke libəkul na.

12 Aa ga kpab kitin ni paacham ke likekeln na,

ki kpeln ni nipəən,

le sin ma beenin bi, kaan kpeln;

saayoonn aan doo.”*

13 Uwumbər nan bui Ujapəən ke,

“Kal ŋŋangii wəb,

* 1:5 : Lik Ilahn 2.7. † 1:5 : Lik 2 Samuel 7.14; 1 Bibərb Aabər 17.13. ‡ 1:7 : Lik Ilahn 104.4. § 1:9 : Lik Ilahn 45.6-7. * 1:12 : Lik Ilahn 102.25-27. † 1:13 : Lik Ilahn 110.1.

ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.”†

Tɔ, Uwumbər aa nan bui waatuun ubaa kina.

¹⁴ Kina kan, waatuuntiib ye ba? Bi məmək ye iwiin i tun lituln tii Uwumbər na la. U tun ni bi ke bi nan ter timi waanib bi nmar na.

2

Nymarm kpaan

¹ Nima pu na, ni njan ke titafal li bi tibənyaan ti ti njan ti na ponn ni, ti taa di ti lii. ² Tibər ti Uwumbər nan cha waatuuntiib tuk waanib na sil mbaməm la. Unii umək nan yii tibər ngbaan ki nja taah kɔ pu na nan kan ntafadaan mu njeer u na. ³ Nima pu na, ti yaa yii nymarkpaan ngbaan aaboln kan, taan nyan ntafadaan ni. Tidindaan ubaa le nan pue tuk binib nymarm ngbaan aabər. Le binib bi njan na mu tuk timi, ki mək timi ke ti gbii la. ⁴ Uwumbər mu cha bi tun lijinjiir aatun aabən aabən, waapɔɔn pu, ki tii bi Waafuur Nyaan aapiin waah gee pu na. Nima le mək ke bi len mbamən.

Yesu u gaal timi lir na

⁵ Ti len dulnyaa u choo na aabər la. Uwumbər aa nan di dulnyaa ngbaan nja waatuuntiib aanjaal ni. ⁶ Ni nmeee Uwumbər Aagban ni ke, “Unibən ye ba aan aa teer ubər? Unibən ye ba aan aatafal bi u ni?”

⁷ Aa sunn u taab ki cha saatu-untiib jer u, ni yunn siib.

Aa di kipak ni liyimbil le di tii u, ki di u nja saawanaankaan məmək aayidaan,

⁸ ki cha tiwan məmək kii uməb.”*

Tɔ, saah cha tiwan məmək kii uməb na, tiwan ni kaa kii uməb na aa ki gur. Ti mu aa kee kan tiwan məmək kii uməb; ⁹ ti kan Yesu la. Uwumbər nan sunn u taab ki cha waatuuntiib jer u, ni yunn siib, aan u ti kpo binib məmək pu, uma Uwumbər aanimbaasaln pu. Dandana wee ti kan ke waah jin nkun aafalaa na, Uwumbər di kipak ni liyimbil le di tii u. ¹⁰ Uwumbər u nan naan tiwan məmək ki joo ni məmək na, ni njeer u ke u cha Yesu ji falaa, ki li joo ni Uwumbər aabim bi wiir na waanaan ni. Uma le gaa bi lii. Waah ji falaa pu na, nima le cha u ye timi aanmanmardaana bamənn.

¹¹ U njan binib chain la. U ni binib bi u njan bi chain na, bi məmək kpaan te ubaa la. Nima le iniməɔn aa joo u ke u yin bi unaabitiib. ¹² Le u bui Uwumbər ke,

“M ga tuk nnaabitiib saah tun pu na.

M ga pak si baah kuun nin chee na,”†

¹³ ki ki len ke,

“M ga tii Uwumbər naadii la,”‡

ki ki len ke,

* 2:8 : Lik Ilahn 8.4-6. † 2:12 : Lik Ilahn 22.22. ‡ 2:13 : Lik Aisaya 8.17.

§ 2:13 : Lik Aisaya 8.18.

“Lik, m ni mbim bi Uwumbør tii mi na so.”§

14 To, timi waabim aah ye binibəm pu na, nima le uma Yesu mu kpaln unibøn, ke u nan kpo ki ŋa kinimbøŋ ki nan kpa nkun aapɔɔn na fam, 15 le ki gaa binib bimək san nkun ijawaan na lii; baayo-oonn məmək nkun aajawaan nan joo bi. 16 Ni ye mbamøn, naa ye Uwumbør aatuuntiib le u ter. Abraham aayaa-bil le u ter. 17 Ni ŋan ke u li naahn unaabitiib tiwan məmək ponn ni, aan ki li ye utotoorninkpel u san timi kinimbaak, ki tun Uwumbør aatuln mbaməm, ki di ubaa toor kitork aan Uwumbør di cha pinn waanib baatunwan-bir na. 18 Uma ubaa le kan ntøŋ ki jin falaa, nima le u ga ŋmaa ter binib bi kan ntøŋ na.

3

Yesu jer Moses pel pel

1 Nnaabitiib bi bi chain, aan Uwumbør yin bi na, ni li dakl lik Yesu aabør. Ti dii u ki len binib aanimbil ni ke ti dii u la. Uwumbør nan tun ni u, ke u nan li ye utotoorninkpel. 2 U tun lituln mbaməm tii Uwumbør u tii u lituln ngbaan na. Moses mu nan tun Uwumbør aatuln mbaməm Uwumbør aamaal aanib aakaasisik ni. 3 Unii u ye mmaal aayaaja na le kani nnyuŋ ki jer mmaal aanii ubaa. Kina le Uwumbør len ke Yesu ŋeer nnyuŋ ki jer Moses. 4 Mmaal məmək kpa yaaja la. Uwumbør le nan naan binib məmək. 5 Ni ye mbamøn, Moses nan tun

Uwumbør aatuln mbaməm, Uwumbør aamaal aanib aakaasisik ni. U nan ye Uwumbør aatutunn, ki tuk binib Uwumbør aah nan ban ke u tuk bi pu na. 6 Kristo ma kan, u ye Uwumbør Aajapɔɔn, le ki joo Uwumbør aamaal mbaməm. Timi le ye waamaal ni aanib. Ti yaa kpa lipobil ni mpopiin ki ti saa ndoon kan, ki yaa kaa joo beeni kan, ti ye waamaal yaab la.

Uwumbør aanib aafuur

7 Uwumbør Aafuur Nyaan nan bui Israel yaab ke,

“Ni yaa ŋun Uwumbør aaneel din wee kan,

8 ni taa cha nitafal li pɔɔ ke niyaaajatiib aatafal aah nan pɔɔ pu buyoonn bi nan yii waaməb nteersakpiin ni na.

9 Bi nan tøn u ki lik, nteersakpiin ni.

Hali bi nan kan waah tun lijnjiir aatun pu na ŋibin imonko ilee, le ki tøn u nima chee.

10 Nima pu le u nan gee liŋuul bi pu,

le ki bui ke baalandak yenni n-yoonn məmək la,

baa bee waasan.

11 Nima pu na, u nan gee liŋuul, ki puu tipuuk-paan

ke baan koo kitin ki ponn ni u ba ga tii bi lifuur na.”*

12 Nnaabitiib, ni li nyi man, ni ponn ni ubaa aasui taa li bir aan u li joo beeni ki

* 3:11 : Lik Ilahn 95.7-11.

yii Uwumbør u ye limofadaan na. ¹³Ni li pɔɔk tɔb aataakpab iwiin mɔmɔk, nsan aah laa bi pu buyoonn na, titunwanbir taa nmann unii ubaa aan utafal li pɔɔ. ¹⁴Ti yaa beenin tii u naadii ke taah nan tii u naadii njan pu na ki ti saa ndoon kan, ti ga ji waamɔɔn.

¹⁵Uwumbør Aagban len ke, “Ni yaa nun Uwumbør aaneel din wee kan, ni taa cha nitafal li pɔɔ ke niyaajatiib aatafal aah nan pɔɔ pu buyoonn bi nan yii waamɔb nteersakpiin ni na.”†

¹⁶Nma nun Uwumbør aaneel ki yii waamɔb? Naa ye binib bimɔk Moses nan nyan bi Ijpt aatin ni na aa? ¹⁷Uwumbør nan gee linjuul nma pu nibin imonko ilee? Naa ye binib bi nan tun titunwanbir ki kpo kipɔɔk ni na aa? ¹⁸U nan puu tipuukpaan ke nma aan koo kitin ki ponn ni u ba ga tii bi lifuur na? Naa ye binib bi nan yii waamɔb na aa? ¹⁹Nima le ti bee ke baah kaa nan gaa u ki kii na, nima le baa nan nmaa kan lifuur ngbaan u chee.

4

¹Tɔ, Uwumbør aah puu tipuur ke u ga tii timi lifuur na, nsan laa beenin bi ke ti kan li. Nima na, ni li nyi man, ubaa taa lann lifuur ngbaan. ²Ti mu nun tibɔnyaan tee ke binib ngbaan aah nan nun ti pu na. Bi nan nun ti, kaa gaa

ti ki kii, nima le tibɔnyaan ngbaan aa na bi tinyoor. ³Timi bi gaa Yesu ki kii na le kan lifuur ngbaan. Uwumbør nan len ke,

“M nan gee linjuul binib bi kaa gaa mi ki kii na pu, ki puu tipuukpaan ke baan koo kitin ki ponn ni m ba ga tii bi lifuur na.”*

Waaah nan naan dulnyaa wee doo na, waatuln doo le na. ⁴Iwiin ilole daal aabør bi Uwumbør Aagban ni ke, “Uwumbør nan fuur winlole daal ki di cha waatuln mɔmɔk.”† ⁵Ni ki nnee ke, “Baan koo kitin ki ponn ni m ba ga tii bi lifuur na.”

⁶Binib bi puen nun tibɔnyaan tee na, baa nan gaa ti ki kii, nima le baa kan lifuur ngbaan. Binib biken mu ga kan lifuur ngbaan. ⁷Nima pu le Uwumbør ki siin nwiin mu bi ga kan lifuur ngbaan na, ki yin nwiin ngbaan ke “Din.” Binib ngbaan aa kan lifuur ngbaan; le nibin pam jer, le David nan nnee Uwumbør Aagban ni, naah nan puen nnee pu na ke,

“Ni yaa nun Uwumbør aaneel din wee kan, ni taa cha nitafal li pɔɔ.”‡

⁸Tɔ, Josua yaa ba nan tii Israel yaab lifuur ngbaan kan, Uwumbør aa ba ga ki siin nwiin muken. ⁹Naah bi pu na, lifuur beenin bi ki tii Uwumbør aanib. ¹⁰Unii u kan lifuur li Uwumbør tii u na, u di cha ubaa aatuln ke Uwumbør aah nan di cha

† 3:15 : Lik Ilahn 95.7-8. * 4:3 : Lik Ilahn 95.11. † 4:4 : Lik Mpiin 2.2. ‡ 4:7 : Lik Ilahn 95.7-8.

waatuln pu na la. ¹¹ Nima pu na, cha tinimbi li man ke ti kan lifuur ngbaan, ubaa taa yii Uwumbər aaməb ki lir, ke Israel yaab aah nan lir pu na.

¹² Uwumbər aabər fu, ki kpa mpəɔn, ki ka jer kijuk ki ka ɲipepel məmək ɲilee na, ki koo unii aasui ni, ni waawiin ni, ki lik usui ni aabəbərkaan aah bi pu na, ki mək waalandak aah bi pu na, ki lik usui aah ban pu na, ke ni ɲan aan naa ɲan. ¹³ Tiwan nibaa aa bi ki bər Uwumbər. Tibər məmək nyan ki də mpaan pu, ki də tiɲmeen unimbi ni. Uma le ti ga len timi aabər ki tuk u.

Yesu le ye utotoorninkpekpaan

¹⁴ Tə, ti kpa utotoorninkpekpaan u bi Uwumbər do na. U ye Uwumbər Aajapəɔn Yesu la. Nima pu na, cha ti li beenin dii u ki taa di waasan lii. ¹⁵ Utotoorninkpel ngbaan ga ɲmaa san timi kinimbaak timi aafalaa ponn ni. U kan ntəɲ aabəɲ aabəɲ ke taah kan ntəɲ məmək pu na. Uma le aa tun titunwanbir tibaa. ¹⁶ Timi aatotoorninkpel aah bi kina na, cha ti li kpa lipobil ki dan Uwumbər u kpa tibulchinn na aabərjal chee, aan u san timi kinimbaak, ki ter timi buyoonn ti ban nterm na.

5

¹ Utotoorninkpel umək bi na, Uwumbər le lee u ki nyan u binib ponn ni siin, ke u ti sil baasisiyyaan Uwumbər aanimbiin ni, aan ki tii u ipiin, ki toor kitork

tii u binib aatunwanbir pu. ² Utotoorninkpel ubaa mu kpa titunwanbir la. Nima le u ga ɲmaa san binib bi tun titunwanbir kaa nyi na kinimbaak. ³ Uma ubaa aah kpa titunwanbir pu na, ni ɲan ke u toor kitork uma ubaa aatunwanbir, ni bi mu aatunwanbir pu. ⁴ Unii ubaa aan ɲmaa nyun ubaa ki ɲa ubaa utotoorninkpel, see Uwumbər le lee u, ki ɲa u utotoorninkpel, ke waah nan lee utotoorninkpel Aaronn pu na.

⁵ Kina le Kristo aa nyun ubaa ki ɲa ubaa utotoorninkpel. Uwumbər le bui u ke,

“Sin le ye Maabo, din wee le m ma si,”*

⁶ le ki ki bui u ke,

“Aa ye utotoor ke Melkisedek aah nan ye pu na, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”†

⁷ Buyoonn Yesu nan ye unibəɔn na, u nan wii tinyunyunn mpəɔn pu, ki gaɲ Uwumbər u ga ɲmaa nyan u nkun ni na. Waah san Uwumbər na, le u ɲun waameel. ⁸ U ye Uwumbər Aajapəɔn la, le ki kii waaməb, ki jin falaa, le ki bae naah pəɔ pu aan u kii Uwumbər aaməb ki jin falaa na. ⁹ Nima le cha u ye timi aajmanjardaana bamənn, ki gaa binib bimək kii waaməb na lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰ Uwumbər len ke u ye uto-

* 5:5 : Lik Ilahn 2.7. † 5:6 : Lik Ilahn 110.4.

toorninkpel ke Melkisedek aah nan ye pu na.

Taa yii Uwumbər aasan man

¹¹ Ti ga ki ηmaa len waabər ti wiir na, le nimi aalan par, nima le taatataa ga li pəə ni chee. ¹² Naah dii Uwumbər ni yunn pu na, ni ba ga mək binib biken waasan. Le ni ban ke unii ki mək nimi Uwumbər aaməkm mu diin na. Ni naahn binib bi ban nnaabiin kaa ban tijikaar bamənn na la. ¹³ Unii umək nyu nnaabiin na ye ubopəənn la, kaa ηmaa len nsanyaan aabər. ¹⁴ Tijikaar bamənn le ye binib bi chikr na yaan. Bi bae Uwumbər aabər ki dii taah mək bi pu na. Nima le bi kpa nlan ki nyi nsan mu ηnan na, ni mu kaa ηnan na.

6

¹ Nima na, ti taa li beenin len Kristo aaməkm mu diin na baanja aabər n-yoonn məmək. Cha ti bae waaməkm mu gur na məmək, aan ki chikr waasan ni. Naa ki ban ke ti li beenin tuk nimi n-yoonn məmək ke, “Kpeln nimi aabimbin man, ki di cha ηitukpok, ki tii Uwumbər naadii man.” ² Naa ki ban ke ti li beenin tuk nimi n-yoonn məmək baah muini binib nnyun ni pu na, ni baah joo biŋaal paani binib pu pu na aabər, ni binib aah ga fikr nkun ni pu na aabər, ni ntafadaan mu kaa kpa ndoon na aabər. Timina məmək ye njan aabər le waasan ni. ³ Uwumbər yaa kii kan, ti ga bae waabər ti gur na, ki di kpee njan aabər ngbaan pu.

⁴ Tə, binib bi Uwumbər woln binimbil na yaa di cha waasan kan, baan ki ηmaa kpeln baabimbin ki ki dii u. Bi kan waapiin, ki gaa Waafuur Nyaan, ⁵ ki bee waabər aah ηnan pu na, ki kan dulnyaa u choo na aapəənn, le ki di cha waasan. ⁶ Baah di cha waasan na, ni mək ke bi ki bi kpa Uuumbər Aajapəənn ndəpuinkoo pu, ki jinn u iniməənn binib aanimbil ni la, le saan ηmaa cha bi ki kpeln baabimbin ki ki dii u.

⁷ Kitiŋ ki gaa utaal aanyun mu lir ni ki pu, ki ηani tijikaar ti ηnan na ki tii binib bi ko ti na, Uwumbər ηani tinyoor ηani kitiŋ ngbaan pu. ⁸ Tə, kitiŋ ki po ηani ikokon ni ichakpee-jagar baanja na bee yəli la. Naan yunn, le bi ga see ki mmii ki bii ki. Kitiŋ ngbaan aadoon le na.

⁹ Timi aanigeekaab, ti len kina la; ti mu aa dak ke ni bi ke kitiŋ ki bi ga see ki mmii na. Ti bee ke ni ηmar ki ga kan tinyoor. ¹⁰ Uwumbər ηnan la. Waan suln naah tun lituln pu ki ter waanib, ki beenin ter bi na, ki mək u naah gee u pu na bər. ¹¹ Ti ban ke ni məmək pək nibaa ki li kpa limakl ki nan saa ndoon. ¹² Ni taa li san ligbanyakl man. N-yaayoonn na aanib bi nan gaa Uwumbər ki kii ki jin suk-laa na, bi bi paacham ki kan waah puu tipuur ti ke u ga tii bi na. Ni mu li dii baah dii pu na.

Uwumbər ga ηa waah puu tipuur ti na

7

13 Uwumbør aah puu tipuur ki tii Abraham na, u nan puu uma ubaa aayimbil pu la. Ubaa aa bi ki jer u, ke u puu waayimbil, nima le cha u puu uma ubaa aayimbil. 14 U nan puu tipuur le ki bui Abraham, “M ga ña tinyoor ña aa pu pam, ki cha aa pør sakpen.”* 15 Abraham nan kpa limør; le ki nan kan Uwumbør aah nan puu tipuur ti na. 16 Binib yaa puu tipuur kan, bi puur unii u jer bi na aayimbil pu la. Binib yaa kpak kinikpapak ki ti puu tipuur kan, ni doo le na. 17 Uwumbør nan ban ke u mæk binib bi ga kan waah puu tipuur ti na, ke waan kpeln. Nima le u nan puu uma ubaa aayimbil pu. 18 Waah nan puu tipuur ti na, waan kpeln. Waah puu uma ubaa aayimbil pu na, nima le sil mæk ke waan kpeln. Waan ñmaa mæn nnyamæn. Nima le timi bi san cha u chee ke ti ñmar na aataakpab pɔɔ mbaməm, le ti kpa limakl ke ti ga kan waah puu tipuur ti na. 19 Taah kpa limakl ngbaan na, nima le joo timi aasui ke ti taa di cha waasan. Yesu pu, le ti kpa limakl ngbaan. Limakl ngbaan pu, le Yesu u bi paacham na aalandak bi tisui ni. 20 Yesu le ye utotoorninkpel n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ke Melkisedek aah nan ye pu na, ki loln ti pu nsan ki buen Uwumbør do, ke u ti sil timi aasisiyyaan nima chee, Uwumbør aanimbiin ni.

Melkisedek u nan ye uto-toor na

1 Melkisedek ngbaan nan ye Salem aatinj aabør; ki nan ye Uwumbør u kaa kpa ñeen aatɔ na aatotoor la. Abraham aah nan ku bibørb bi ye waadim na ki gir ni na, le Melkisedek tooh u nsan pu ki ti ña Uwumbør aanyoor ña u pu. 2 Le Abraham nan nyan tiwan nimæk u nan gaa na nibaabaa kipiik mæk ponn ni, ki di tii Melkisedek. Melkisedek aatataa le ye ke “ubør u kpa mbimbinyaan na.” U nan ye Salem aatinj aabør la. Salem aatataa le ye ke “nsuudoon.” 3 Baa ñmee ute ni una ni uyaa-jatiib aabør; kaa ñmee buyoonn bi nan ma u na, ki mu aa ñmee buyoonn u doo waat-uln na. Waaməfal aayoonn məmæk u nan ye Uwumbør aatotoor la. Nima le u naahn Uwumbør Aajapɔɔn u ye uto-toor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

4 Dakl lik man uja ngbaan aah nan nyuun pu na; tiyaajaninkpel Abraham nan yakr waadim aawan tiwan nfum kipiik, ki nyan nibaa, ki di tii u, ki gur niwae. 5 Uwumbør aakaal len ke Israel yaab yakr baawan məmæk nfum kipiik, ki nyan nibaa tii Liifai aayaabitiib, bi ye Uwumbør aatotoorb na. Bi ni Israel yaab nan ye binibaan la. Bi məmæk nan ye Abraham aayaabitiib la. 6 Melkisedek aa nan ye Liifai aayaabil, le Abraham

* 6:14 : Lik Mpiin 22.16-17.

yakr waawan məmək nfum kipiik, ki nyan nibaa tii u. Le u ŋa tinyoor ŋa Abraham pu. Abraham le Uwumbər nan puu tipuur tii u. ⁷ Unii yaa kpa mpəɔn ke u ŋa Uwumbər aanyoor ŋa uken pu kan, ni mək ke u jer u la. Ubaa aan kpak kina. ⁸ Israel yaab yakr baawan məmək nfum kipiik, ki nyan nibaa ki di tii Uwumbər aatotoorb, bi nan ye binib bi ga kpo na. Melkisedek u Abraham nan yakr waawan nfum kipiik ki nyan nibaa tii u na ma kan, baa ŋmee waakun aabər. Bi ŋmee waabimbin aabər la. ⁹ Abraham aah nan yakr waawan ki di tii u na, ti ga ŋmaa len ke uyaabitiib Liifai yaab bi gaal biken chee na, mu nan tii u la. ¹⁰ Buyoonn Melkisedek nan tooh Abraham nsan ni na, Abraham aa nan kee ma uyaabil Liifai. Ti ga ŋmaa len ke Abraham nan sil uyaabil Liifai aasisiiaan la.

¹¹ Uwumbər tii Israel yaab nkaal mu mək bi waatotoorb Liifai yaab aah ga li joo bi pu na. Bitotoorb ngbaan aat-
uln yaa ba gaa binib lii kan, Uwumbər aa ba ga li ban u tun ni Yesu u ye utotoor ke Melkisedek aah nan ye pu na. U ba ga ki tun ni utotoor u bi ke Aaronn aayaabitiib Liifai yaab aah nan bi pu na la. ¹² Waah tun ni utotoor uken aaboln na, see u kpeln nkaal ngbaan mu. ¹³ Tidindaan u ti len waabər na, aa nan ye Liifai aanibol ponn ni aanii.

U nan ye linibol liken ponn ni aanii la. Waanibol ponn ni aanii ubaa aa nan kee ye Uwumbər aatotoor. ¹⁴ Binib məmək nyi ke Tidindaan nan ye Juda aanibol ponn ni aanii la. Moses aa nan len ke linibol ngbaan aanib ga li ye bitotoorb.

Utotoor yayan u bi ke Melkisedek na

¹⁵ Nima le mək timi chob ke utotoor yayan, u bi ke Melkisedek aah nan bi pu na, fuu ni. ¹⁶ Naa ye binib le nyan u ki ŋa u utotoor baakaal aah dii pu na. Uma le kpa liməfal li kaa kpa ndoon na aapəɔn. Nima le cha u ye utotoor. ¹⁷ Uwumbər nan bui u, “Aa ga li ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ke Melkisedek aah nan bi pu na.”* ¹⁸⁻¹⁹ Moses aakaal aa nan kpa tinyoor, kaa nan kpa mpəɔn, kaa ŋmaa ŋa bi binib bi ŋan ti doo na. Nima le Uwumbər di nkaal ngbaan lii, le ki tii timi limakl li ŋan ki jer nkaal ngbaan na. Limakl ngbaan pu le ti ga ŋmaa duun Uwumbər.

²⁰ Uwumbər aah nan puu tipuur ti na mu bi. Uwumbər aah nan nyan Israel yaab aatotoorb buyoonn na, waa nan puu tipuur. ²¹ Waah ŋa Yesu utotoor buyoonn na, u nan puu tipuur tii u, le ki bui u ke,

“Min Uwumbər le puu tipuukpaan, kaan kpeln,

* 7:17 : Lik Ilahn 110.4. † 7:21 : Lik Ilahn 110.4.

ke aa ga li ye utotoor
n-yoonn mu kaa kpa
ndoon na.”†

22 Uwumbər aah puu
tipuupəl̄n ti tii Yesu na, nima
le mək ke tipuupəl̄n ngbaan
le ɲan ki jer tipuukpokl na.

23 Israel yaab aatotoorb
nan ye binib bi ga kpo na, le
biken leɲni baaleleɲ. Nima le
bi nan wiir. 24 Yesu ma kan, u
ye utotoor u ga li bi n-yoonn
mu kaa kpa ndoon na. Ubaa
aan ki nab waatuln pu ki
toor kitork. 25 U bi n-yoonn
mu kaa kpa ndoon na, u li
mee Uwumbər tii binib bi
dan Uwumbər chee u pu na.
Nima le u ga ɲmaa gaa bi lii
n-yoonn mu kaa kpa ndoon
na.

26 Yesu le ye uto-
toorninkpel taah ban pu
na. U bi chain, kaa kpa
ngalm, kaa kpa titunwanbir
tibaa. U ni titunwanbir-
dam aa kpaani. Uwumbər
voor u paacham ki jer
bimək bi paacham na.
27 Bitotoorninkpiib biken
aah bi pu na, waa bi kina.
Waa toor kitork uma ubaa
aatonwanbir pu, u toor
kitork binib aatonwanbir pu
la. Waa toor kitork iwiin
məmək. U nan di ubaa
toor kitork nfum mubaa,
kookoo aatork mu le na. 28 Bi
nan leer bitotoorninkpiib
Moses aakaal aah dii pu na.
Bitotoorninkpiib ngbaan aa
nan ɲan ti doo. Nkaal ng-
baan aapu wəb le Uwumbər
puu tipuur, ki ɲa Ujapəən
utotoorninkpel. Uma le ye
utotoorninkpel bamənn, ki

ga li bi n-yoonn mu kaa kpa
ndoon na.

8

*Yesu le ye timi aato-
toorninkpel*

1 Maah len pu na aayil le ye
ke ti kpa utotoorninkpel wee
aaboln. Uma le ye Yesu Kristo
u ka Uwumbər u yeh mpəən
məmək na aabərjal aanɲangii
wəb paacham na. 2 U tun uto-
toorninkpel aatuln paacham
aadiik ki ye kidibaməɲ ki bi
chain na ponn ni. Uwumbər
le maa ki, naa ye binib.

3 Baah leer bitotoorninkpiib
bimək na, bi lee bi ke bi
tii Uwumbər ipiin, ki toor
kitork tii u. Nima pu na,
ni ɲan ke utotoorninkpel
ngbaan mu li kpa tiwan ki tii
Uwumbər. 4 Bitotoorninkpiib
bi dulnyaa wee ni ki toor
kitork tii Uwumbər, Juu yaab
aakaal aah dii pu na la. Yesu
yaa ba laa bi dulnyaa wee ni
kan, waa ba ga li ye utotoor.
5 Bitotoorninkpiib ngbaan
aatuln ye paacham aatuln
aanaj la. Moses yaan mu
nan bi kina la. Waah nan ban
ke u ɲa libool tii Uwumbər
na, Uwumbər nan bui u ke
u li nyi ki ɲa tiwan məmək
ke waah mək u laanan,
lijool paab pu na.* 6 Tə,
Uwumbər nan tii Yesu lituln li
jer bitotoorninkpiib ngbaan
aatuln na. Kina le tipuupəl̄n
ti Uwumbər puu tii waanib
Yesu pu na jer tipuukpokl na,
ki mək ke u ga tii timi tiwan
ni ɲan jer tipuukpokl ngbaan
aawan na.

* 8:5 : Lik Nnyam 25.40.

7 Uwumbør aah puu tipuur ti njan na yaa kaa ba lann nibaa kan, waa ba ga li ban ke u ki puu tipuur lelee.

8 Uwumbør nan kan ke waanib kpa taani, le ki bui ke,

“Lik, n-yoonn choo, le m ga nan puu tipuupɔln tii Israel yaab ni Juda yaab.

9 Tipuur ngbaan aan li bi ke tipuur ti m nan puu tii biyaajatiib, buyoonn m nan chuu bijaal ki daar nyan bi, ki cheen bi nyan Ijipt aatiŋ ni na.

Baa nan joo tipuur ngbaan, nima le maa nan ki gar bi.

Min Uwumbør le len kina.

10 Maah ga puu tipuur ti tii Israel yaab n-yoonn mu choo na na le ye ke:

M ga di maakaal ŋa baalan-dak ni, ki ŋmee mu bisui ponn ni. M ga li ye Baawumbør, le bi li ye maanib.

11 Bi ponn ni ubaa aan ki bui uŋeen aatɔ ke, ‘Bee Uwumbør.’

Ubaa mu aan ki bui una aabo ke, ‘Bee Uwumbør.’

Ba pu? bi mɔmɔk ga bee mi, biwaatiib ki ti saa bik-paam mɔmɔk ga bee mi.

12 M ga di cha pinn baatun-wanbir, kaan ki teer baataani.”†

13 Tɔ, Uwumbør aah len ke u ga puu tipuupɔln na, u ŋa njan yaan tipuukpokl la. Tiwan yaa ye tiwankpok kan, naan yunn, naan ki li bi.

9

Tipuukpokl ni tipuupɔln na

1 Uwumbør aah nan puu njan aapuur tii bi na, u nan mɔk bi baah ga doon u pu na. Bi nan kpa libool li bi ga li dooni u li ponn ni, aan binib gaa li na. 2 Bi nan ŋa libool lipepel libaa wɔb, ki yin li ke chain aapepel. Karyaa ni teebul ni boroboro u bi di tii Uwumbør na, nan bi li ponn ni.* 3 Bi nan di likekeln gii libool ngbaan ponn ni lipepel libaa wɔb, ki yin li ke chain chain.† 4 Salmaa aatork aabimbiln nan bi ni ponn ni. Libimbiln ngbaan paab le bi seer tulalee aayon tii Uwumbør. Uwumbør aakaal aah nan bi dakaa u ponn ni na, mu nan bi ni ni. Bi nan di salmaa aakur le biin dakaa ngbaan pu. Tijikaar ti bi yin ti ke mana‡ na, nan bi salmaa aasambil ponn ni, dakaa ngbaan ponn ni. Aaronn aadabil li nan ŋeen nsupuun na mu nan bi u ponn ni. Uwumbør aakaal aah nan ŋmee ŋitakpapapan ŋilee ŋi pu na, mu nan bi u ponn ni.§ 5 Tiwan ni kpa ifeen na* nilee mu nan bi dakaa ngbaan paab. Nima chee le Uwumbør nan mɔk

† 8:12 : Lik Jeremia 31.31-34. * 9:2 : Lik Nnyam 26.1-30; 25.31-40, 23-30.

† 9:3 : Nnyam 26.31-33. ‡ 9:4 : Lik Nnyam 16.33. § 9:4 : Nnyam 30.1-6;

25.10-16. * 9:5 : Baaliin ni, bi yin ni ke “kerubim” la. Ni naan tiwakor, ki mu kpa ifeen.

Israel yaab waah wiin chain pu na. Tiwan ngbaan aafeen nan biin daka a ngbaan aabiil pu, Uwumbør aah san bi kinimbaak nin chee na. Taan ŋmaa len tiwan nimina məmək aatataa nibaabaa dandana wee.

⁶ Baah di tiwan nimina məmək siin kina na, le bito-toorb koo məb aadiik ni iwiin məmək, bi ti tun lituln tii Uwumbør. ⁷ Utotoorninkpel baanja le koo ni chain chain aapepel li bi libool ngbaan ponn ni na. U koo ni nima chee libiln məmək nfum mbaa baanja la. U yaa koo ni kan, see u joo ni nsin nan tii Uwumbør, uma ubaa aatunwanbir ni binib aatunwanbir pu. ⁸ Uwumbør Aafuur Nyaan mək timi ke məb aadiik ngbaan aah nan laa bi na, binib aa nan kpa nsan ke bi koo ni chain chain aapepel ponn ni. ⁹ Libool ngbaan le nan ye Yesu aabør aaməkl ki tii bi. Libool ngbaan ponn ni, le bi joo ipiin, ni tiwakor toor kitork tii Uwumbør. Kitork ngbaan aa nan cha bisui doon titunwanbir pu. ¹⁰ Nkaalkpok ngbaan mək bi tijikaar ni tiwanyukaan ni kə na, ni ni kaa kə na, ki mək bi baah ga finn bibaa ki ŋa chain pu na. Ni nan mək ke see bi dii kina le ki nan saa buyoonn Yesu ga joo ni nsanpəon mu ŋan na.

¹¹ Dandana wee Kristo fuu ni a, ki ye utotoorninkpel, ki joo ni nsanyaan mu bi nan len ke mu ga fuu ni na. Waa koo ni libool li binib ŋa li dulnyaa wee ni na. U dii lipepel

li jer dulnyaa wee aabool ngbaan na, ¹² le ki koo lipepel li ye chain na paacham, nfum mbaa kookoo. Uma ubaa aasin pu le u nan gaa timi lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, naa ye tiwakor aasin pu. ¹³ Bi nan joo iŋoob ni inaaja aasin yəkr binib bi kaa ye chain na pu, ki di unaasabo aafatan gbaa gbaa bi, le ni ŋa tiwon chain. ¹⁴ Nimina yaa nan ŋa tiwon chain kan, Kristo aasin ga ter timi, ki jer kina. Uwumbør Aafuur Nyaan mu bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aapəon pu, u nan di ubaa toor kitork ki kaa kpa ngalm na tii Uwumbør. Waasin ga nyan titunwanbir ti ga ku timi na tisui ni, aan ti dii Uwumbør u ye liməfadaan na.

¹⁵ Yesu aah ŋa kina na, le Uwumbør puu tipuupəln tii timi. Nima pu, le binib bi Uwumbør yin bi na ga kan lifaal li kaa kpa ndoon na, waah puu tipuur ti ke u ga tii bi na pu. Binib bi Uwumbør nan puu njan aapuur tii bi na nan tun titunwanbir la. Yesu aah kpo na, nima le Uwumbør di cha pinn bi, ki gaa bi lii.

¹⁶ Unii yaa yakr waafaal ki laa ka kan, ubaa aan ŋmaa ji lifaal ngbaan, see ni puen mək ke u kpo. ¹⁷ Buyoonn u laa beenin bi na, ubaa aan ŋmaa ji lifaal ngbaan, see u kpo. ¹⁸ Nima pu na, Uwumbør aah nan puu tipuur ti njan na, bi nan joo nsin le ki mək ke tipuur bi, bi ni Uwumbør aakaasisik

ni. ¹⁹ Njan, Moses nan tuk binib məmək baah ga dii Uwumbər aakaal məmək pu na, le ki nin di tikumaman ni tifar ŋa inaabi ni iŋoob aasin, ni nnyun ni, ki di yək yək Uwumbər aakaal aagban pu, ni binib məmək pu, ²⁰ le ki bui bi ke, “Nsin mue le mək nimi Uwumbər aah nan puu tipuur ti tii nimi ki tuk nimi ke ni li joo ti na,”† ²¹ le ki di nsin ngbaan yək yək libool, ni baah joo tiwan nimək tun lituln tii Uwumbər na pu. ²² Nkaal ngbaan aah dii pu na, bi yaa nan ban ke bi ŋa tiwan chain kan, see bi di nsin yək yək ni pu le ki ŋa ni chain. Nsin yaa kaa nyan kan, Uwumbər aan di cha pinn titunwanbir.

Yesu Kristo aatork nyani titunwanbir

²³ Uwumbər Aabool, ni tiwan nimək nan bi li ponn ni na ye paacham aawan aanan la. Le bi nan di tiwakor aasin ŋa ni məmək chain. Paacham aawan bamənn le ban nsin mu jer tiwakor aasin na, aan ni ŋa chain. ²⁴ Kristo aa koo ni chain aapepel li ye paacham yaan aanan li binib maa li na ponn ni. Paacham le u koo ni, ki si timi aasisiyyaan, Uwumbər aanimbiin ni. ²⁵ Juu yaab aatotoorninkpel nan di nsin mu kaa ye uma ubaa aasin na le koo ni chain aapepel ni, libiln məmək. Yesu Kristo di ubaa toor kitorok nfum mbaa baanja la. ²⁶ U yaa ba nan joo ubaa toor kitorok libiln

məmək kan, u ba ga ji falaa n-yoonn məmək, buyoonn dulnyaa wee piin ki joo cha na. Naah ye pu na, u fuu ni buyoonn ni ŋeer na, ki di ubaa toor kitorok nfum mubaa, ke u kulln titunwanbir. ²⁷ Uwumbər siin ke binib ga kpo nfum mubaa la, nee aapuwəb le u ga ji bi tibər. ²⁸ Kristo mu di ubaa toor kitorok nfum mubaa, binib pam aatunwanbir pu. U ga ki fuu ni lelee. Naa ye titunwanbir pu le u ga ki fuu ni. U ga fuu ni ke u nan gaa binib bi kii waagirndaal na lii.

10

¹ Moses aakaal nan ye nsanyaan mu choo na aaməkl la, naa nan ye nsanyaan ngbaan mbaməm. Binib bi dii Moses aakaal na toor titorbaan ŋibin ŋibin, nima le aa ŋmaa ŋa bi binib bi ŋan ti doo na. ² Nkaal ngbaan yaa ba nan nyan bi titunwanbir ni kan, baalandak aa ba ga ki li muk bi titunwanbir pu. Bi mu aa ba ga ki toor kitorok ngbaan. ³ Naah ye pu na, kitorok ngbaan teer bi baatunwanbir pu, libiln məmək la. ⁴ Inaaja aasin, ni iŋoob aasin aa ŋmaa nyan titunwanbir binib aasui ni.

⁵ Nima pu na, Yesu Kristo aah nan ban ke u dan dulnyaa wee ni na, u nan bui Uwumbər ke,

“Saa ban tiwakor ni tijikaar aatork.

Aa naan tiwon tii mi la.

† 9:20 : Lik Nnyam 24.6-8.

6 Saa ban ke m di tiwakor aatork, ki di see mmii ni tii si,

kaa ban ke m toor kitork ngbaan titunwanbir pu.

7 Le m bui ke, ‘Uwumbər, m fuu ni ke m nan ɲa saageehn,

ke baah ɲmee maabər pu saagban ɲi na.’”*

8 Njan, le u bui Uwumbər ke, “Saa ban tiwakor ni tijaakar aatork, kaa ban ke m di tiwakor aatork ki di see mmii ni tii si, kaa ban ke m toor kitork ngbaan titunwanbir pu.” (Moses aakaal aah dii pu na, bi toor kitork kina la.)

9 Le u ki bui Uwumbər, “M fuu ni ke m nan ɲa saageehn.” Uma Yesu Kristo aah di ubaa toor kitork na, Uwumbər gaa waatork, le ki kuln kitorkpok ngbaan. 10 U ɲa Uwumbər aageehn, le ki di ubaa aawon toor kookoo aatork nfum mbaa, le ki ɲa timi waanib bi ye chain na.

11 Juu yaab aatotoorb məmək tun lituln iwiin məmək tii Uwumbər. N-yoonn məmək, bi toor kitork kichachaan le tii u. Kitork ngbaan aan ɲmaa nyan titunwanbir binib aasui ni. 12 Yesu Kristo toor kookoo aatork titunwanbir pu nfum mbaa, le ki kal Uwumbər aanɲangii wəb. 13 U bi nima ki kii bundaln Uwumbər ga nyan waadim ki di bi ɲa utaapətan ni na. 14 Kitork baan ngbaan pu, le u nyan titunwanbir binib aasui ni, ki ɲa bi binib bi ɲan ti doo ki cha

n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

15 Uwumbər Aafuur Nyaan mu tuk timi kina la. Mu nan bui 16 ke Uwumbər len ke,

“Maah ga puu tipuur ti tii bi n-yoonn mu choo na le ye ke

m ga di maakaal ɲa bisui ni,

ki ɲmee mu baalandak ni,”†

17 ki ki len ke,

“Maan teer baatunwanbir bər,

kaan ki teer baah bii maakaal pu na.”‡

18 Kina pu na, Uwumbər yaa di cha pinn titunwanbir kan, baan ki toor kitork ti pu.

Cha ti foor duun Uwumbər man

19 Nnaabitiib, Yesu aasin pu le ti kpa lipobil ke ti koo ni chain aapepel ponn ni, Uwumbər aah bi nin chee na. 20 Yesu aah di ubaa toor kitork tii Uwumbər na,

u nyan tiwan nimək nan bi ti ni Uwumbər aakaasisik ni na, ki tii timi nsanpəɔn mu ye nsanbamənn na, ke ti koo ni Uwumbər aah bi nin chee na. 21 Ti kpa utotoorninkpel u joo timi bi ye Uwumbər aanib na. 22 Nima pu na,

cha tisui li bi mbaməm, aan ti duun Uwumbər chee, ki gaa u ki kii mbaməm ki taa joo beeni; ba pu? Yesu Kristo aasin finn tisui ni aatunwanbir, timi aalandak taa ki li muk timi titunwanbir pu. Le bi finn timi aawon nnyun mu bi chain na ni. 23 Taah bui ke ti kpa limakl na, cha ti li joo

* 10:7 : Lik Ilahn 40.6-8. † 10:16 : Lik Jeremia 31.33. ‡ 10:17 : Lik Jeremia 31.34.

limakl ngbaan injaal ilee ki taa joo beeni. Ba pu? Uwumbør u puu tipuur tii timi na ga sil tii timi waah puu tipuur ti na. ²⁴ Cha titafal li bi tøb pu man, aan ki fiin tøb aasui, aan ki li gee tøb, ki tun lituln li njan na. ²⁵ Cha ti li beenin kuuni tøb chee ki ti dooni Uwumbør man, ki taa di cha, ke binib bibaa aah di cha pu na. Ni li pøoni tøb aataakpab man. Ni kan ke bundaln Yesu Kristo ga gir ni na peen ni. Nima na, ni li moo pøoni tøb aataakpab man.

²⁶ Tø, unii yaa gaa Uwumbør aabør ki nyi waah ban pu na, ki yaa ki yii ki tun titunwanbir kigaak pu kan, kitork kibaa aa ki bi ki ga cha Uwumbør di cha pinn u. ²⁷ U ga kan ntafadaan mu kpa ijawaan na; ba pu? Uwumbør ga gee linjuul pam, ki di waadim nja mmii mu ton sakpen na ponn ni. ²⁸ Unii ubaa yaa nan yii Moses aakaal kan, biseeraadam bilee, bee bitaa, yaa len ke ti gbii kan, le bi ku u, kaa san u kinimbaak. ²⁹ Unii yaa lik Uwumbør Aajapøon fam, ki yaa dak ke Yesu aasin mu nja u chain na ye fam, ki yaa sii Uwumbør Aafuur Nyaan mu san timi kinimbaak na kan, udaan ngbaan njeer ntafadaan sakpen ki jer unii u bii Moses aakaal na aah kan pu na. ³⁰ Ti nyi ke Uwumbør len ke uma le ga daa bitafal, uma le ga teen bi. U kilen ke u ga ji waanib tibør. ³¹ Aa yaa lir Uwumbør u ye limofadaan

na aanjaal ni kan, ni kpa ijawaan sakpen a.

³² Ni teer man n-yoonn mu jer na. Buyoonn ninimbil nan woln njan na, ni nan jin falaa sakpen, ki nan kpa limør. ³³ N-yoonn mbaa bi nan nja nimi bakaa, ki sii nimi binib aanimbil ni. N-yoonn mbaa mu, ni yakr binib bi jin falaa kina na aafalaa la, ³⁴ ki san binib bi bi kiyondiik ni na kinimbaak. Binib aah gaa nimi aawan mpøon pu na, le ni nan kpa mpopiin; ba pu? ni nyi ke ni kpa tiwan paacham ni jer baah gaa ni na, ke tiwan ngbaan ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ³⁵ Ni taa di nimi aapobil lii man; ba pu? nima le ga cha ni kan tinyoor sakpen. ³⁶ Ni ban ni li kpa limør, aan ki nja Uwumbør aageehn, aan ki kan waah puu tipuur ti na. ³⁷ Uwumbør Aagban len ke, “Naan yunn, u choo na ga fuu ni, kaan taan.

³⁸ Uwumbør aaninyaam bi gaa u ki kii na ga li kpa limofal.

Unii ubaa mu yaa gir puwøb kan, waan piir Uwumbør aasui.”*

³⁹ Tima kan, taa ye binib bi gir puwøb aan ki beer yøli na. Ti ye binib bi tii Uwumbør naadii aan ki njar na la.

11

Gaakii

¹ Ti yaa gaa Uwumbør ki kii kan, naatataa le ye ke ti bee ke ti ga sil kan tiwan ni ti

§ 10:30 : Lik Ikaal 32.35-36; Ilahn 135.14.

* 10:38 : Lik Habakuk 2.3-4.

kpa limakl ke ti ga kan ni na. Tinimbil aa kan ni, le ti nyi ke ni sil bi. ² N-yaayoonn na aanib aah nan gaa Uwumbər ki kii na, nima le u len ke baabimbin ɲan.

³ Ti gaa Uwumbər ki kii, nima le cha ti bee ke u nan len ki naan kitin ni paacham. U nan di tiwan ni tinimbil aa ɲmaa kani ni na naan tinimbil aah kani nimək na.

⁴ Abel nan gaa Uwumbər ki kii, nima le cha u nan toor kitork ki ɲan ki jer ukpel Keenn aah toor pu tii Uwumbər na. Waah gaa Uwumbər ki kii pu na, le Uwumbər len ke waabimbin ɲan, le ki gaa waah toor kitork ki tii u na. U kpo, le waah gaa Uwumbər ki kii pu na pu, u beenin len.

⁵ Enok nan gaa Uwumbər ki kii, nima le nan cha waa nan kpo. Uwumbər nan yoor u buen paacham la. Ubaa aa ki kan u; ba pu? Uwumbər nan yoor u buen paacham. Uwumbər Aagban len ke buyoonn waa nan kee yoor u buen paacham na, u nan piir Uwumbər aasui. ⁶ Unii yaa kaa gaa Uwumbər ki kii kan, waan ɲmaa piir Uwumbər aasui. Unii u dan Uwumbər chee na, see u pak ke u bi, ki pak ke u ɲani binib bi ban u na tinyoor.

⁷ Uwumbər nan bui Nowa linimaln li nan choo na pu, le laa kee fuu ni. Nowa aah nan tii Uwumbər naadii pu na, le u nan pak waah len pu na, le ki kii waaməb, le ki kp̄ii bunjəb bu, u ni waamaal koo ki ɲmar na. Nowa aah

nan ɲa kina na, le ni mək ke dulnyaa ni yaab biken aabər bii Uwumbər chee. Nowa nan tii Uwumbər naadii, nima le nan cha Uwumbər len ke waabər ɲan u chee.

⁸ Uwumbər nan yin Abraham, ki bui u ke u buen kitin ki u puu tipuur ke u ga di tii u na. Abraham aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na le u kii waaməb, le ki nyan waatin ni, ki buen, kaa nyi waah cha nin chee na. ⁹ U nan ti fuu kitin ki Uwumbər puu tipuur ke u ga di tii u na ni. Le u pak Uwumbər aah len pu na, nima le u nan kal nima, ki nan ye uwəwənja. U ni waabo Aisak, ni uyaa-bil Jakob nan bi nima, ɲiboo ponn ni. Bi mu nan yeh tipuur tichachaa ngbaan la. ¹⁰ U nan ban kitin ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon aan Uwumbər maa ki na la.

¹¹ Abraham aapuu Sara mu nan tii Uwumbər naadii, nima le nan cha u kan mpəən ke u dek lipuul, buyoonn u jer timar na. Ba pu? u nan pak ke Uwumbər ga ɲa waah puu tipuur ti na. ¹² Nima pu na, ujabaan u nan bi ke waah kpo le na, nan ma binib bi wiir ke inmabi aah wiir pu na. Bi wiir ke litambol li də nnyusakpem aagbaan na. Ubaa aa ɲmaa kahn bi.

¹³ Binib ngbaan məmək nan tii Uwumbər naadii le ki ti saa baakundaal, kaa kan Uwumbər aah puu tipuur ti na. Bi nan bee ke n-yoonn mu choo na, u ga nan ɲa waah puu tipuur ti na. Bi nan len ke bi ye bicham le dulnyaa

wee ni. ¹⁴ Binib bi len kina na mək chain ke bi ban bite do la. ¹⁵ Binimbil yaa ba man kitin ki bi nyan ni ki ponn ni na pu kan, bi ba ga li kpa nsan ke bi gir buen nima. ¹⁶ Bi nan ban kitin ki nan jer kitin ngbaan na la. Bi nan ban paacham aatin la. Nima pu na, inimoon aa nan joo Uwumbor ke bi yin u ke Baawumbor. U nan toor kitin tii bi.

¹⁷⁻¹⁸ Uwumbor nan puu tipuur tii Abraham ke u ga kan yaabitiib waabo Aisak pu,* le Abraham nan gaa tipuur ngbaan. Le Uwumbor ton u, ki bui u ke u di waabo toor kitork tii u. Waanaadii pu le u nan kii, ki di waabo u nan ye libibaal na, u ti kor u ki toor kitork tii Uwumbor. ¹⁹ Ba pu? u nan pak ke Uwumbor ga ki nmaa fikr u nkun ni. Ni ye mbamon, waah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le Uwumbor nyan u nkun ngbaan ni. Ni naahn ke Abraham nan ki gaa u nyan ni nkun ni la.

²⁰ Aisak nan gaa Uwumbor ki kii, nima le nan cha u nan bui waabim Jakob ni Eso ke Uwumbor ga na tinyoor na bi pu n-yoonn mu choo na.

²¹ Jakob nan gaa Uwumbor ki kii, nima le nan cha u na Uwumbor aanyoor na waabo Josef aabim bilee pu buyoonn u nan ban u kpo na, le ki nyii waajaangbeedabil pu, ki doon Uwumbor.

²² Josef nan gaa Uwumbor ki kii, nima le waah nan ban u kpo na, u len ke Israel yaab ga nya Ijpt aatin ponn ni, ki tuk bi ke bi yaa nan nyan kan, bi yoor waawon di buen.

²³ Moses aate ni una aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bi nan di u bor inmal itaa. Bi nan kan ke u ye ubo u nan sakpen na, kina pu na, baa nan san Ubor Faro aah nan siin ke bi ku bima Israel yaab aabijabim pu na aakaal.

²⁴ Moses nan gaa Uwumbor ki kii, nima le waah nan chikr na, waa nan kii ke bi yin u ke Ubor Faro aabisal aabo. ²⁵ U nan kii ke u ni Uwumbor aanib kpaan ji falaa, ke ni soor ni u ji titunwanbir aamon mu kaa yunn na. ²⁶ U nan bee ke u yaa kan nisibil Kristo† pu kan, u ga nan kan tinyoor ti jer Ijpt aatin aawankpal momok na. Ba pu? utafal nan bi tinyoor ti Uwumbor ga tii u na ni la.

²⁷ Waah nan gaa Uwumbor ki kii pu na le u nan nyan Ijpt aatin ni, kaa san ubor na aah gee linjuul pu na. Ni naahn ke u waa Uwumbor u unibon aanimbil aan nmaa kan u na la. Nima le u nan kpa limor le ki sil mbamon. ²⁸ Waah nan gaa Uwumbor ki kii pu na le u nan bui Israel yaab ke bi kor ipihbi, ki di nsin gbaa gbaa ibisamoi, aan Uwumbor aatuun u ga ku mbipolb na taa nan na bi nibaa.

²⁹ Israel yaab aah nan

* **11:17-18** : Lik Mpiin 22.1-14. † **11:26** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke Uwumbor nyan u ke u gaa waanib lii. ‡ **11:29** : Limokaal Aanyusakpem—bi ki yin mu ke Nnyusakpem Mamam la.

ban ke bi puur Liməkal Aanyusakpem,‡ baah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le nnyun nan yakr ki cha nsan tii bi, le bi puur. Ijpt aatiŋ aanib aah nan ban bi mu puur na, bi nan bee nnyun ni la.

³⁰ Israel yaab nan gaa Uwumbər ki kii, nima le baah nan chuun manni Jeriko aatiŋ aagon iwiin ilole na, ŋi nan lir. ³¹ Rahab, u nan ye upiidagoor na, nan gaa Uwumbər ki kii, ki chann bipepekb tichann. Waah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le baa nan ku u buyoonn bi kuln waatiŋ aanib bi kaa kii Uwumbər aaməb na.

³² Tə, m ga ki len ke ba? Maa kpa n-yoonn ke m len Gideonn, ni Barak, ni Samsonn, ni Jefta, ni David, ni Samuel, ni Uwumbər aabənabtiib aabər. ³³ Baah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bibaa nan nyan ŋitimbol aajab, bibaa mu tun lituln li ŋan na, bibaa mu kan Uwumbər aah puu tipuur ti na, bibaa mu muib ichinn aaməi, i taa ŋa bi nibaa. §

³⁴ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, mmii sakpiin aa nan ŋmaa ŋa bi nibaa. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan nyan kijuk aakun ni. Bibaa mu nan ye bidaburb, le baah gaa Uwumbər ki kii pu na, bi nan kan mpəən. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi kan mpəən bi ti to butəb ki nyan baadim.

³⁵ Bipiib bibaa aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le biyaab bi kpo na nan fikr nkun ni.

Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le binib gbaa ku bi. Baa yii Uwumbər ke bi nyan bibaa nkun ni. Bi nan pak ke bi ga kan liməfal li ŋan ki jer dulnyaa wee aaməfal na paacham. ³⁶ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le binib nan ŋa bi mbənyun, ki lue bi ŋinaalab, ki buu bi tikululn, ki lan bi kiyondiik ni. ³⁷ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le binib mae bi ŋitakpal ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi chuu gii por bi ki ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan [təŋ bi, ki] di kijaak aajuk ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan ye bigiim, ki chuun pee ipiih, ni iŋoob aagban, ki jin falaa. Binib mu ŋa bi bakaa. ³⁸ Bi nan ye biwəwəm, ki nan bi kipəək ni, ni ŋijoo paab, ki koo titakpalunn ni, ni ibuu i bi kitiŋ ni na. Bi mu nan ye bininyaam ki jer dulnyaa wee aanib.

³⁹ Binib ngbaan məmək nan gaa Uwumbər ki kii, nima le nan cha u len ke baabər ŋan. Bi mu aa kan tiwan ni u nan puu tipuur ke u ga tii bi na, ⁴⁰ Ba pu? u nan ban ke u ŋa ti mu tiŋann sakpen la. U nan ban ke u di timi, ni bi mu, kpaan ŋa binib

bi ŋan ti doo na la.

12

Tite Uwumbər

¹ Tɔ, n-yaayoonn na aanib bi nan gaa Uwumbər ki kii na wiir pam, ki gonn timi, ki lik taah dii Uwumbər aasan pu na. Nima pu na, cha ti di tiwan nimək leŋ timi na lii, ki di cha titunwanbir ti dii timi na, ki li kpa limər, ki li dii Uwumbər aasan. ² Cha ti li lik Yesu chee man. Waapɔɔn pu le ti nan piin ki gaa u ki kii. Waapɔɔn mu pu, le ti ga tii u naadii, ki ti saa ndoon. Mpopiin mu u ga nan kan mu na pu, le u jin falaa ni iniməɔn ndɔpuinkoo pu, ki lik iniməɔn ngbaan fam. Dandana wee le u ka Uwumbər aabərjal aarŋangii wɔb.

³ Titunwanbirdam nan nan u, ki yii u. Le u nan kpa limər. Ni teer kina man, aan ki taa cha nitaakpab yɔl aan ni di waasan di lii. ⁴ Ni yii titunwanbir, le ki pɔɔni nibaa ke ni taa lir; ni mu aa kee kpo nsanyaan ngbaan pu. ⁵ Ni suln Uwumbər aah sur nimi pu na aa? U yin nimi waabim ki bui ke,

“Maabo, Uwumbər yaa sak si kan, ŋun mbaməm.

U yaa cha falaa pii si ke u chiin si kan,
taa cha aataakpab yɔl.

⁶ Ba pu? Uwumbər sak binib bimək u gee bi na,
ki dar binib bi u ŋa bi waabim na məmək aatafal.”

⁷ Tɔ, naah ji falaa pu na, Uwumbər mək nimi nlan le na. U ŋa nimi ke binib

aah ŋani baabim pu na la. Ubo ubaa aa bi, kaa kan ntafadaan ute chee. ⁸ Uwumbər yaa kaa daa nitafal, ke waah dar waabim məmək aatafal pu na kan, naa ye waabim, ni ye mbəmbim le u chee. ⁹ Titetiib bi ma timi na nan dar titafal la, le ti pak bi. Nima le ni ŋan ke ti kii Tite Uwumbər u bi paacham na aaməb ki jer kina, aan ki kan liməfal. ¹⁰ Taah nan ye mbim buyoonn na, titetiib nan dar titafal, baah gee pu na. Uwumbər ma kan, u dar titafal ke u ŋa timi tinyoor, aan ti yakr waabimbin mu bi chain na la. ¹¹ Buyoonn ti kan ntafadaan na, ni wu la, naa ye mpopiin aawan. Binib mu yaa kan ntafadaan kan, nee aapuwəb le bi kani nsuudoon ni mbimbinyaan.

Mməkm ni nsurm kpaam

¹² Nima pu na, ni li yoor iŋaal i bak na man, ki li pɔɔni nitaakpab, ¹³ ki li beenin dii nsan mu tok na, aan binib bi joo beeni na taa yenn; bi mu li dii mbaməm.

¹⁴ Ni məmək pɔɔ nibaa ki li kpa kiməbaan man, ki li bi chain. Unii umək kaa ye chain na aan kan Tidindaan. ¹⁵ Ni li nyi man, ubaa taa lann Uwumbər aanyoor. Ni li nyi man, ubaa taa cha usui li to, ki li muk nimi ki cha binib pam yenn. ¹⁶ Ni li nyi man, ubaa mu taa gər kidagook. Ubaa mu taa lik Uwumbər fam ke Esɔ aah nan ŋa pu na. Tijikaar pu, le u nan di ubopol aafaal kooh. ¹⁷ Nee

aapuwb na, u nan ki ban li-faal li ye Uwumbør aanyoor ngbaan na, kaa kan. Waa nan nmaa kpeln waah nan na pu na. U nan wii ki ganjini ute ke u na Uwumbør aanyoor na u pu. Le ute yii.

18 Tɔ, naa fuu ni dulnyaa wee ni aajool chee. Israel yaab nan fuu ni Sainai aajool chee, ki kan lijool ngbaan gaal mmii ki kpa inmanyuu i bɔɔn ki bɔln nima chee na. Bi nan nun kibun ki daar na, 19 ki nun kakaan wii mpɔɔn pu, ki nun nneel mu len mpɔɔn pu. Baah nun nneel ngbaan pu na, le bi ganj Uwumbør ke u taa ki len bi chee tibɔr. 20 U nan bui bi ke kiwakork kibaa yaa po meeh lijool ngbaan kan, bi mae ki nitakpal ki ti kpo. Nima le ijawaan nan joo bi sakpen.*

21 Baah kan tiwan ni na nan kpa ijawaan pam. Moses mu nan len ke ijawaan joo u sakpen, le uwon gbaa.†

22 Naa fuu ni lijool ngbaan chee. Ni fuu ni Sionn aajool chee la. Nima chee le Uwumbør u ye limɔfadaan na aatinj bi. Kitiŋ ngbaan ye Jerusalem la, ki bi paacham. Uwumbør aatuuntiib churbaka bi ki ponn ni. 23 Ni fuu ni Uwumbør aabipolb bi aayimbil nnee paacham na aakuun chee la. Ni fuu ni Uwumbør u ye binib mɔmɔk aabɔjir na chee. Ni fuu ni bininyaam aawiin mu Uwumbør na mu, mu nan ti doo na chee. 24 Ni fuu ni Yesu

chee la. U pu, le Uwumbør puu tipuupɔln tii timi. Uma Yesu aasin mu yaa ti pu na le na timi chain. Mu pu, le Uwumbør di cha pinn timi. Waasin ngbaan len tibɔr ti nan jer Abel aasin aah nan len pu na.‡

25 Ni li nyi man, ki taa yii Uwumbør u len ni chee na. Buyoonn u nan sur Israel yaab dulnyaa wee ni na, le bi yii, le u daa bitafal. Ti yaa yii Yesu u nyan ni paacham ki nan sur timi na kan, u ga sil daa titafal. 26 N-yaayoonn na waaneel nan cha kitiŋ deŋ. Dandana wee u puu tipuur ke u ga ki cha kitiŋ ni paacham mɔk deŋ. § 27 Waah len kina na, ni mɔk timi ke u ga deŋ waah nan naan tiwan nimɔk na, ki nyan ni, ki cha tiwan ni kaan deŋ na. 28 Ti ga ji nnaan mu ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Nima pu na, cha ti doon Uwumbør, ki tun lituln li ga piir usui na tii u, ki li pak u, ki li san u ijawaan. 29 Ba pu? timi Aawumbør bi ke mmiigaal mu ji tiwan ni kaa nan na mɔmɔk na la.*

13

Naah ga na pu ki piir Uwumbør aasui na

1 Tɔ, ni li beenin gee tɔb man ke naabitiib na. 2 Ni li teer ki chann bicham tichann. Binib bibaa nan chann Uwumbør aatuuntiib tichann, kaa nyi ke Uwumbør aatuuntiib ye. 3 Ni teer man

* 12:20 : Lik Nnyam 19.12-13. † 12:21 : Lik Ikaal 9.19. ‡ 12:24 : Lik Mpiin 4.10. § 12:26 : Lik Hagai 2.6. * 12:29 : Lik Ikaal 4.24.

binib bi bi kiyondiik ni na, ke nimi le aah bi ki ni na, ki teer man binib bi ji falaa na. Ba pu? ni mu bi tiwon tee ni la.

⁴ Tɔ, chatiib ni puutiib, ni li nyi ke Uwumbɔr le di nimi kpaan, ki li pak kina, ki taa gɔr kidagook man. Binib bi chuun bɔɔni na, ni binib bi chuun gɔr kidagook na, Uwumbɔr ga ji bi tibɔr.

⁵ Ni taa cha ninimbil li man ɲimombil pu. Cha ninimbil gbiin naah kpa ni na pu. Ba pu? Uwumbɔr ubaa le bui ke waan di cha si. Waan di si lii.*

⁶ Nima pu le ti ga li kpa lipobil ki bui ke,

“Uwumbɔr ye maateter la. Maan san ijawaan.

Ubaa aan ɲmaa ɲa mi nibaa.”†

⁷ Ni teer man nimi aayidam bi tuk nimi Uwumbɔr aabɔr na, ki li teer baamɔfal aah doo pu na, ki li beenin dii Yesu aasan ke baah nan dii pu na. ⁸ Yesu Kristo aa kpelni. Waah fe bi fen na pu na, u beenin bi kina le din, ki joo cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ⁹ Ni taa dii mmɔkm yayan aabɔɲ aabɔɲ ki yenn. Ni ɲan ke nisui doon Uwumbɔr aaterm pu, naa ye tijikaar pu. Binib bi kɔ tijikaar tibaa ki ji tiken na, naa ɲa bi tinyoor.

¹⁰ Timi aatork aabimbiln le ye Yesu aadɔpuinkoo. Juu yaab aatotoorb aan ɲmaa ji timi aatork. ¹¹ Bi yaa toor kitork kan, le baatotoorninkpel di nsin koo ni chain aapepel ponn ni, titunwanbir pu. Le bi nyan tinann ngbaan kitin

ponn ni ki di buen n-gbaan, bi ti di see mmii. ¹² Nima pu le Yesu mu nan kpo kitin aagbaan, ke waasin finn tisui, ki ɲa timi chain. ¹³ Nima pu na, ti li cha u chee n-gbaan nima, ki dii waasan, ki yakr u chee waanimɔɔn. ¹⁴ Tido u bi dulnyaa wee ni na aan li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Ti ban tido u bi dulnyaa u choo na ni la. ¹⁵ Yesu pu, cha ti pak Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk, ki li dooni u waabulchinn pu. Nima le ye kitork ki tii u. ¹⁶ Ni teer man aan ki li tun lituln li ɲan na, ki yakr naah kpa ni na tii tɔb man. Nima le ye kitork ki ga piir Uwumbɔr aasui mbamɔm na.

¹⁷ Ni li keei nimi aayidam aamɔi man, ki taa kpak bi. Bitafal bi ni ponn ni, ke ni dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. Bi nyi ke see bi mɔk Uwumbɔr baah nan joo nimi pu na. Ni yaa keei baamɔi kan, bi ga li kpa mpopiin, le ki joo nimi. Ni yaa kaa keei baamɔi kan, bi ga li kpa mpombiin, le ki joo nimi. Nima le aan ɲa nimi tinyoor.

¹⁸ Ni li beenin mee Uwumbɔr ki tii timi. Ti nyi ke timi aalandak aa galn timi tiwan nibaa pu. Ti ban ke ti li bi mbamɔm n-yoonn mɔmɔk la. ¹⁹ M gan nimi ke ni li moo mee Uwumbɔr ki tii mi, ke u ter mi, aan m gir ni ni chee mala.

Kookoo aameel

²⁰ Uwumbɔr nan fikr Tidindaan Yesu u ye waanib mɔmɔk aayidaan na nkun ni.

* 13:5 : Lik Ikaal 31.6. † 13:6 : Lik Ilahn 118.6-7.

Waasin pu, le Uwumbər puu tipuupəln tii timi. Tipuur ng-baan ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ²¹ Uwumbər, u tii timi nsuudoon na, toor nimi aabimbin mbaməm, aan ni li ɲani waah gee pu na. Cha u ɲa nimi binib bi ga piir usui na Yesu Kristo pu. Uma le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aabər

²² Nnaabitiib, m gaɲ nimi, ni li ji limər ki pel maah sur nimi kigbaɲ kee ponn ni pu na. Maah ɲmee pu na, ni ye siib la. ²³ M ban ke ni bee ke bi nan di tina aabo Timoti di lii. U yaa fuu ni mala kan, m ni uma ga kan nimi.

²⁴ Ni doon nimi aayidam məmək, ni Uwumbər aanib biken məmək tii timi. Binib bi ye Itali aatiɲ aanib na dooni nimi.

²⁵ Uwumbər ɲa tinyoor ɲa ni məmək pu. Amii.

Kigban̄ ki JEMS ŋmee ki na

¹ Min Jems, u ye Uwumbər ni Tidindaan Yesu Kristo aatutunn na, m dooni Uwumbər aanib bi yaa ki bi itingbaan məmək ni na.

Gaakii ni nlan

² Nnaabitiib, ni yaa kan ntəŋ məmək aabəŋ kan, ni cha ni məmək li ye mpopiin ni chee. ³ Ba pu? ni bee ke ni yaa kan ntəŋ, kaa koo mu ni kan, nima le tii nimi limər. ⁴ Ni mu li nyi man ki li kpa limər ki ti saa naadoon, ki taa di cha, aan ki li ye binib bi ŋan doo na, ki taa li kpa taani ubaa, ki taa lir. ⁵ Ni ponn ni ubaa yaa lann nlan kan, cha u mee Uwumbər, le u ga tii u; ba pu? Uwumbər tii binib məmək sakpen, kaa jinni ubaa iniməon. ⁶ U mu yaa mee Uwumbər kan, u li pak ke u ga kan, ki taa joo beeni; ba pu? unii u joo beeni na naahn ke libuln aah daar kan, nnyusakpem aanyunkpuŋ feei pu na. ⁷ Udaan taa dak ke u ga kan nibaa Uwumbər chee. ⁸ Ulandak aa si tiwanbaan pu, u saa labr, ki nya do, ki ti saa do la.

Igiin ni liwangol

⁹ Tə, Uwumbər aah nyuŋ tinaabitiib bi ye bigiim na, bi li kpa mpopiin. ¹⁰ Waah

sunn tinaabitiib bi ye bi-wankpadam na taab na, bi mu li kpa mpopiin; ba pu? bi ga jer ke mmopuun aah gbaar mala pu na. ¹¹ Nwiin yaa puu ki toŋ kan, le timoor ga yəl, le mmopuun gbaar, kaa ki kpa kinyaan. Kina le biwankpadam mu ga kpo, ki cha baawan məmək.*

Ntəŋ aabər

¹² Tə, unii u kan ntəŋ ki kpa limər na, Uwumbər aanyoor bi u pu. Ba pu? u yaa kan ntəŋ ki si mbaməm kan, u ga kan ipiin i ye liməfal li Uwumbər nan puu tipuur ke u ga tii binib bi gee u na. ¹³ Unii yaa kan ntəŋ kan, u taa len ke Uwumbər le təŋ u; ba pu? Uwumbər aa gee titunwanbir, ki mu aa təŋni unii ubaa. ¹⁴ Unii aakpeek yaa cha u ban ke u nya Uwumbər aasan ponn ni ki tun usui aah gee pu na kan, nima le cha u kani ntəŋ. ¹⁵ Kikpeek yaa dek lipuul kan, ki maa titunwanbir la; titunwanbir yaa chikr kan, ti maa nkun la.

¹⁶ Nnaabitiib bi m gee bi na, ni taa ŋmann nibaa. ¹⁷ Ipiin imək ŋan ki ye mbaməm na nyan ni paacham la. I nyan ni Tite Uwumbər u nan naan iwiihn imək bi paacham na chee la. Uma le aa kpelni ke nwiin ni uŋmal aah kpelni pu na, kaa kpa mbəmbəon. ¹⁸ U tii timi waabər ti ye mbamən na, ki ŋa timi waabim. Waageehn le na. U ban ke ti jer waah naan tiwan ni məmək na.

* 1:11 : Lik Aisaya 40.6-7.

Pel ki ŋa

¹⁹Nnaabitiib bi m gee bi na, ni bee nimina la. Ni ŋan ke unii məmək li gee ke u pel, ki taa len mala, ki taa gee liŋuul mala; ²⁰ba pu? binib aañuul aa tun Uwumbər aatunyaan. ²¹Nima pu na, ni di cha titunwanbir ni tiwan nimək kaa ŋan na, ki li bi suuna, ki gaa tibər ti Uwumbər di ŋa nisui ni na; tibər ngbaan ga gaa nimi lii.

²²Ni li ŋani waaməboln aah len pu na. Ni yaa pel, ki yaa kaa ŋani kan, ni ŋmanni nibaa la. ²³Unii yaa pel tibər ngbaan ki yaa kaa ŋani taah len pu na kan, u bi le ke unii u lik kinimbilkr ni, ki waa unimbil wəb aah bi pu na. ²⁴Ba pu? u kan unimbil wəb aah bi pu na, le ki siir. Libuul ngbaan ni le u suln waah bi pu na. ²⁵Tə, unii yaa dakl lik nkaal mu ye mbaməm ki gaal timi lir na, ki yaa beenin dii mu, ki yaa kaa ye unii u pel ki sulni na kan, ki ye unii u ŋani mu aah len pu na kan, Uwumbər ga ŋa tinyoor ŋa udaan ngbaan aatuln pu.

²⁶Unii yaa len ke u dii Uwumbər aasan, u yaa kaa chuu ulambil kan, u ŋmanni ubaa la. Waa dii le na. Ni ye fam la. ²⁷Unii yaa ter nkpobim ni bikpopiib baabər ni, ki yaa joo ubaa chain, ki di cha titunwanbir məmək kan, uma le dii Tite Uwumbər mbaməm, ki bi chain Uwumbər aanimbil ni.

2*Taa pak ubaa ki jer uken*

¹Nnaabitiib, ni tii Tidindaan Yesu Kristo u yeh mpakm na naadii la. Naah tii u naadii pu na, ni taa pak ubaa ki jer uken. ²Unii u ŋmaa salmaa aabəmbik ki pee tiwanyaan na yaa koo naah dooni Uwumbər kidiik ki ponn ni na, aan ugiin u pee tiwanchar na mu yaa koo ni kan, ³ni yaa pak unii u pee tiwanyaan na, ki bui u ke, “Kal do lijal li ŋan na pu,” ki bui ugiin ngbaan ke, “Sil nima,” bee aa bui u ke, “Kal kitiŋ ntaa chee,” kan, ⁴nima le mək ke ni kpa imaagann, ki dak ilandak i kaa ŋan na ki ŋaŋni binib la.

⁵Nnaabitiib bi m gee bi na, ni li pel man. Uwumbər nyan binib bi ye bigiim dulnyaa wee ni na ke bi gaa u ki kii ki li ye biwankpadam u chee, ki ji nnaan mu Uwumbər nan puu tipuur ke u ga tii binib bi gee u na. ⁶Nimi le lik bigiim fam. Bilabi muk nimi ki joo nimi tii bibəjirb? Naa ye biwankpadam aa? ⁷Bima le seei Kristo u tii nimi waayimbinyaan na.

⁸Uwumbər aanaan aakaal mu bi waagban ni na le ye ke, “Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.” Ni yaa sil ŋani kina kan, nima le ŋan.*

⁹Ni mu yaa pak ubaa ki jer uken kan, ni tun titunwanbir la. Uwumbər aakaal galn nimi ke ni bii mu la. ¹⁰Unii yaa bii nkaal mubaa baanja kan, u bii ikaal məmək le na. ¹¹Uwumbər u len ke “Taa gər

* **2:8** : Lik Liifai Yaab 19.18.

kidagook” na, uma le len ke, “Taa ku unii.” Aa yaa kaa gər kidagook, ki yaa ku unii kan, aa bii ikaal məmək le na.† 12 Ni li nyi naah len pu na, ni naah tun lituln pu na; ba pu? Uwumbər ga ji nimi tibər, nkaal mu gaal binib lir na aah dii pu na. 13 Unii u kaa san binib kinimbaak na, Uwumbər ga ji u tibər, kaan san u mu kinimbaak. Unii u san biken kinimbaak na, Uwumbər ga san u mu kinimbaak.

Li tun saagaakii aah mək pu na

14 Nnaabitiib, unii yaa len ke u gaa Yesu ki kii, u yaa kaa tun litunyaan kan, ni kpa tinyoor aa? U yaa gaa Yesu ki kii kina kan, nima le ga cha u ηmar aa? 15 Tina aabo ubaa yaa kaa kpa tiwanpeenkaan, kaa kpa tijikaar kan, 16 ni ponn ni ubaa yaa bui u ke, “Uwumbər ter si, ki tii si tiwanpeenkaan, ki kpiin si,” kaa tii u waah lann pu na kan, ni kpa tinyoor aa? 17 Aa yaa len ke aa gaa Yesu ki kii ki yaa kaa tun litunyaan kan, ni ye yəli le na.

18 Unii yaa len ke, “Ubaa gaa Yesu ki kii la, ubaa mu tun litunyaan la,” m mu ga bui u, “Aa yaa kaa tun lituln nyaan kan, saan ηmaa len ke aa gaa Yesu ki kii. Maatunyaan mu le ga mək si ke m gaa Yesu ki kii.” 19 Aa pak ke Uwumbər baan le bi. Nima le ηan. Kinimbəŋ mu pak kina, le ki san ijawaan pam. 20 Si

ujər, cha m tuk si, aa yaa len ke aa gaa Uwumbər ki kii, kaa tun litunyaan kan, ni ye yəli la. 21 Tiyaaja Abraham nan tun litunyaan. Nima le nan mək ke waabər ηan Uwumbər chee; ba pu? u nan di ujaɸɸon Aisak ki di paan kitorok aabimbiln paab, u di toor kitorok tii Uwumbər. 22 Ni kan ke waah gaa Uwumbər ki kii pu na, le u tun litunyaan. Waatunyaan ngbaan mək ke u gaa Uwumbər ki kii mbaməm. 23 Le ni gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na ke, “Abraham nan gaa Uwumbər aaməboln ki kii, kina pu na le Uwumbər gaa u ke u ye uninyaan u chee.”‡ Le Uwumbər yin u ke ujə. 24 Ni kan ke Uwumbər ga len ke unii aabər ηan litunyaan pu, naa ye naadii baanja pu.

25 Kina le Rahab u nan ye upiidagoor na nan chann Josua aatutum tichann, ki tuk bi ke bi dii nsan yayan aan baadim taa kan bi. Nima pu le waabər nan ηan Uwumbər chee.

26 Tiwon ti kaa kpa nwiin na, ti kpo le na, kina le naadii u kaa kpa litunyaan na mu kpo.

3

Lilambil aabər

1 Nnaabitiib, biməmək kb taa li wiir; ba pu? ni nyi ke timi bi ye biməmək kb na, Uwumbər ga ji timi tibər ki jer biken. 2 Ba pu? ti məmək yenni sakpen. Unii yaa kaa yenni

† 2:11 : Lik Nnyam 20.13-14; Ikaal 5.17-18. ‡ 2:23 : Lik Mpiin 15.6.

waabolen ponn ni kan, uma le ye unibamonn, ki ga nmaa chuu tiwon mómok ti taa na bakaa. ³ Ti joo itangar nani itaan aamoi ni, ke i kii tii timi. Le ti ga nmaa cha i dii taah ban pu na. ⁴ Lik inosakpiin aah bi pu na. I ye isakpiin la. Le libuln li pɔɔ na daar i joo cha laah cha ni wɔb na. Bi mu ki joo tinɔpann waatiir naal i, ki cha i dii bunɔnaab aah ban ni wɔb na. ⁵ Kina le lilambil mu ye tiwan waatiir tiwon ponn ni, ki puk tipupuk sakpen.

Lik, mmii waatiir aah ga nmaa wu kichoosakpen pu na. ⁶ Le lilambil ye mmii ki ye tiwan ni kaa nan na timi aawon ni, ki ga nmaa bii tiwon mómok, ki wu binib aabimbin. Lilambil aamii nyan ni kinimbɔn chee la. ⁷ Binib ga nmaa tin ipeel aabɔn mómok, ni inyoon aabɔn mómok, ni tiwan ni baar na aabɔn mómok, ni ijan aabɔn mómok. Bi ga nmaa tin ni mómok aabɔn. ⁸ Ubaa mu aan nmaa tin lilambil. Li ye tiwan ni kaa nan, kaa fuur na, le ki gbii liluul. ⁹ Ti joo lilambil pak Tite Uwumbɔr, le ki ki joo li seei binib bi Uwumbɔr naan bi aan bi naahn u na. ¹⁰ Bumɔb buchachaan ngbaan le pak Uwumbɔr, le ki ki len tibɔbir. Nnaabitiib, naa nan ke ni li nani kina. ¹¹ Nnyun mu mɔ na, ni mu kaa mɔ na, ga nmaa nya nnyunbun baan ni ii? ¹² Likakaln ga nmaa lu tikpasonn aa? Lichachar ga nmaa lu njakanbil aa? Kina le nnyun mu diin na ni mu

mɔ na mómok aa nmaa li bi nnyunbubaan ni.

Nlan mu nyan ni paacham na

¹³ Tɔ, unii ubaa bi ni ponn ni ki kpa nlan ni nuntii ii? Ni nan ke waabimbinyaan le mɔk ke u kpa. U li bi suuna, ki li kpa nlan, ki tun litunyaan. ¹⁴ Tɔ, lipiipoln ni kinikpakpak yaa bi nisui ni kan, ni taa li kpa kipupuk ke ni kpa nlan, ki taa mɔn nnyamɔn ki paan mbamɔn pu. ¹⁵ Nlan mumina aaboln aa nyan ni Uwumbɔr chee. Mu ye dulnyaa wee ni aalan la. Naa ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan aalan. Mu ye kinimbɔn aalan la. ¹⁶ Ba pu? lipiipoln ni kinikpakpak aah bi nin chee na, tijar ni lituln li kaa nan na mómok bi nima chee la. ¹⁷ Le unii u kpa nlan mu nyan ni Uwumbɔr chee na, u bi chain, ki kpa nsuudoon, ni mbimbisuuna, ki nun tii binib, ki kpa linimbaasaln sakpen, ki tun litunyaan sakpen, kaa kpa imaagann, ki ye mbamɔndaan. ¹⁸ Binib bi par kijaak na le joo ni nsuudoon, ki ga kan tinyoor ti ye mbimbinyaan na.

4

Dulnyaa aajɛtiik

¹ Tɔ, butɔb ni kijaak ki bi nikaasisik ni na, ni nyan ni la chee? Naa ye nimi aakpeek le jaa kijaak nisui ni ii? ² Ninimbil man tiwan pu la, le naa kpa. Nima le ni ku binib. Tiwan aakpeek bi nisui ni la, le naa nmaa kan ni, nima le

ni jaa kijaak, le ki to butəb. Naah kaa mee Uwumbər ke u tii nimi na, nima le naa kpa. ³ Ni mee Uwumbər ke u tii nimi tiwan ni kaa ɲan u chee na, nima pu le naa kan. Ni mee u ki ban tiwan ni ga ku nimi aakpeek na la. ⁴ Ni di Uwumbər lii a, ke upiidagoor aah di uchal di lii pu na. Naa nyi ke dulnyaa aajətiik le ye Uwumbər aadiŋ aa? Nima pu na, unii u ban dulnyaa aajətiik na, u ye Uwumbər aadin la. ⁵ Uwumbər Aagbaŋ len ke, “Unii yaa joo waawiin dooni tiwan ki cha Uwumbər kan, Uwumbər kpa lipiipoln sakpen a.” Ni dak ke ni len kina fam la aa? ⁶ Tə, Uwumbər tii timi nterm ki jer kina, le waagbaŋ len ke, “Uwumbər yiil kalm-baanidam, le ki lik faar binib bi sunni bibaa taab na.”*

⁷ Nima pu na, ni kii Uwumbər aaməb man. Ni yii kinimbəŋ man, le ki ga san nya ni chee. ⁸ Ni foor malni Uwumbər man, le u mu ga foor mal nimi. Nimi titunwanbirdam, di nimi aatunwanbir lii man. Nimi bi ban ni dii dulnyaa aasan, ni Uwumbər aasan mu na, toor nisui man. ⁹ Ni li kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu, ki li wii. Cha nimi aalaar kpaln iwiil. Cha nimi aapopiin kpaln mpombiin. ¹⁰ Ni sunn nibaa taab man Tidindaan aanimbiin ni, le u ga nyuŋ nimi.

Ni taa galni təb man

¹¹ Nnaabitiib, ni taa bii təb. Unii yaa bii una aabo ki yaa

galn u kan, u bii Uwumbər aakaal ki galn mu la. Aa yaa galn nkaal ngbaan kan, saa ye unii u ɲani nkaal aah len pu na, aa ye unii u galni mu la. ¹² Uwumbər baanja le ye u tii timi nkaal na, ki ye nkaal Aadindaan, ki ye u ji binib tibər na. Uma baanja le ga ɲmaa gaa timi lii, ki ga ɲmaa bii timi. Aa ye ɲma ki galn aanjeen aatə?

Kipupuk aabər

¹³ Li pel man, nimi bi len ke, “Din, ke nibaakan fen, ti ga fe buen kitiŋ kibaa ni, ki ti ɲa nima libiln libaa, ki daa tiwan, ki ɲa kitiirk ki kan tinyoor,” ¹⁴ naa nyi tiwan ni ga fe ɲa fen na. Nimi aaməfal bi kinye? Li naahn likpakpal li ɲub siib ki ki kpaan woln na la. ¹⁵ Nimi aaməfal aah bi kina na, nima le ni ɲan ke ni len ke, “Tidindaan yaa kii kan, ti ga li bi, ki ɲa kina, ki ki ɲa kina.” ¹⁶ Le ni tee kpa kalmbaani ki puk kipupuk. Ni yaa puk kipupuk kina kan, naa ɲan.

¹⁷ Nima pu na, unii yaa nyi lituln li ɲan na, kaa ɲani li kan, u tun titunwanbir le na.

5

Biwankpadam aasurm

¹ Nimi biwankpadam, ni li pel man. Ni li wii ki li kaani falaa u ga pii nimi na pu. ² Nimi aawankpal bii a. Njipaambil moo nimi aakeken a. ³ Ni di ɲimobil bil, le ɲi dan a. Njaah dan pu na, nima le mək ke nimi aabər

* 4:6 : Lik Niyatanjak 3.34.

bii a, ki ga ji nimi aawon ke mmii na. Naah kuun li-wankpal li wiir na bil na, ni kuun ntafadaan mu wiir ki ga pii nimi kookoo aataadaal na la. ⁴ Ni ji bitutum bi chee tijikaar tii nimi na pem pem, kaa pa bi. Le bi bi ki wii baapal pu. Le Uwumbør Mpɔɔnsakpiindaan ŋun baah wii pu na. ⁵ Ni bi dulnyaa wee ni, ki piir nisui, ki ŋani naah gee pu na mɔmɔk, ki kpiini nibaa ki filk sakpen a; ni bi ke inaa i filk aan bi kør i na la. ⁶ Nimi le bii bininyaam ki ku bi, le baa kpa mpɔɔn bi nyan bibaa nimi aanjaal ni.

Limør ni limeel

⁷ Nnaabitiib, nima pu na, ni li kpa limør ki ti saa bundaln Tidindaan ga gir ni na. Lik man, ukpaal aah kpa limør pu ki kii buyoonn waasaak ga nan ŋa tijikaar nyaan na. U kpa limør ki kii unaalantaal ni utakuutaal aah ga nan nu pu na. ⁸ Ni mu li kpa limør man, ki pɔɔk nitaakpab; ba pu? buyoonn Tidindaan ga gir ni na peeni.

⁹ Nnaabitiib, ni taa ŋulni tɔb pu man aan Uwumbør taa ji nimi tibør. Ni gur siib, u ga ji binib tibør. ¹⁰ Nnaabitiib, bibɔnabr bi nan len Uwumbør aayimbil ni na, ni lik baah nan jin falaa ki kpa limør pu na, ni ye limɔkl le ki tii nimi. ¹¹ Binib bi kpa limør falaa ponn ni ki ti saa naadoon na, bima le ti len ke bi kan Uwumbør aanyoor. Ni ŋun Job aah nan kpa limør falaa ponn ni pu na, ki kan Uwumbør aah nan ter

u pu falaa ngbaan aapuwɔb na. Ni kan ke Uwumbør kpa linimbaasaln sakpen, ki san binib kinimbaak.

¹² Nnaabitiib, ni jer ni mɔmɔk na le ye ke ni taa puu nibaa pu. Ni taa puu paacham pu, ki taa puu kitin pu, ki taa puu tiwan nibaa pu. Ni po len ke “Een,” bee “Aayii,” ki len mbamɔn. Ni yaa po len kina kan, Uwumbør aan daa nitafal.

¹³ Ni ponn ni ubaa yaa kpa falaa kan, u li mee Uwumbør. Ni ponn ni ubaa yaa kpa mpopiin kan, u li gaa ilahn ki pak Uwumbør.

¹⁴ Ni ponn ni ubaa yaa bun kan, cha u yin Yesu aanib aaninkpiib, ke bi dan ki nan mee Uwumbør tii u, ki di nkpan meen u, Tidindaan aayimbil pu. ¹⁵ Bi yaa mee Uwumbør ki pak ke u ga tii u laafee kan, mmeen ngbaan le ga cha ubun ngbaan pɔɔk, le Tidindaan ga fiin u. U yaa tun titunwanbir kan, u ga di cha pinn u. ¹⁶ Nima pu na, ni kpiir nimi aatunwanbir ki tuk tɔb, ki mee Uwumbør tii tɔb, aan u tii nimi laafee. Unii u dii Uwumbør aasan mbamɔn na yaa mee Uwumbør linimaln kan, waameel kpa mpɔɔn sakpen. ¹⁷ Elaija nan ye unibɔn ke ti mu aah ye pu na la. Le u mee Uwumbør linimaln ke utaal taa nu. Le ŋibin ŋitaa ni inmal iloob utaal aa nan nun kitin ngbaan ni. ¹⁸ Le u ki mee Uwumbør, le utaal nun, le tijikaar ŋa.

¹⁹ Nnaabitiib, ni ponn ni ubaa yaa yenn mbamɔn aasan chee kan, unii yaa

giin u mbamɔn chee kan,
20 u bee ke unii u giin
titunwanbirdaan waah yenn
pu na, u nyan waamɔfal nkun
ni la, ki cha Uwumbɔr di cha
pinn titunwanbir pam.*

* **5:20** : “ki cha Uwumbɔr di cha pinn titunwanbir pam” bee “ki biin titunwanbir pam pu”.

Njan aagban̄ ki PIITA ŋmee ki na

¹ Min Piita u ye Yesu Kristo aakpambal na le ŋmee kigban̄ kee m̄ tii Uwumb̄ər aanib̄ bi ye biw̄əw̄əm dulnyaa wee ni, ki yaa ki bi Pontus aatin̄ ni, ni Galasia aatin̄ ni, ni Kapadosia aatin̄ ni, ni Asia aatin̄ ni, ni Bitinia aatin̄ ni na. ² Tite Uwumb̄ər nan nyan nimi waageehn̄ pu, ki cha Waafuur Nyaan ŋa nimi chain, ni li keei Yesu Kristo aam̄əb̄, aan Uwumb̄ər di cha pinn̄ nimi Yesu aasin̄ pu. Uwumb̄ər ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi nsuudoon pam.

Limakl li bi n-yoonn m̄əmək na

³ Cha ti pak Uwumb̄ər u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na; ba pu? u san timi kinimbaak sakpen a, ki gir ma timi lelee, ki di timi ŋa waabim. U nan fikr Yesu Kristo nkun ni. Nima le ti kpa limakl li bi n-yoonn m̄əmək na. ⁴ Ti mak ke ti ga sil kan tinyoor ti Uwumb̄ər di siin paacham kiir timi na. Tinyoor ngbaan aan ŋmaa bii, kaan ŋmaa w̄əŋ, kaan doo. ⁵ Naah gaa Yesu ki kii na, nima le Uwumb̄ər aap̄əən biin̄ ni pu, ki ti saa buyoonn ni ga kan waah ga gaa nimi lii mbam̄əm pu na, kookoo aataadaal.

⁶ Nima le ni kpa mpopiin. Ni yaa po kpa mpombiin̄ ni yunn̄ siib̄ dandana wee, falaa aab̄əŋ ponn̄ ni kan, ni li kpa

mpopiin; ⁷ ba pu? falaa ngbaan ga m̄ək ke ni gaa Yesu ki kii mbam̄əm aan naa gaa. Naah gaa u ki kii pu na jer salmaa u ga bii na. Bi joo salmaa pu mmii ponn̄ ni ke bi lik ke u ŋan aan waa ŋan. Kina le Uwumb̄ər cha ni ji falaa ke u lik ke ni gaa u ki kii mbam̄əm aan naa gaa. Ni yaa gaa u ki kii mbam̄əm kan, le ni ga kan mpakm̄ ni nnyun̄ bundaln̄ Yesu Kristo ga nyan ubaa mpaan pu na. ⁸ Naa kee kan u, le ni gee u. Ninimbil aa waa u dandana wee, le ni gaa u ki kii. Nima le ni kpa mpopiin sakpen, ki pak Uwumb̄ər, kaa ŋmaa len naah kpa mpopiin ki ti saa pu na. ⁹ Naah gaa Yesu ki kii na, le u gaa nimi lii.

¹⁰ Tə, n-yaayoonn na aab̄ənabtiib̄ bi nan tuk binib̄ Uwumb̄ər aah ga ter nimi pu na, nan dakl lik mbam̄əm, ki ban ke bi bee Uwumb̄ər aah ga ŋa pu ki gaa binib̄ lii na. ¹¹ Le Kristo Aafuur Nyaan mu nan bi bib̄ənabr ngbaan ponn̄ ni na m̄ək bi ke uma Kristo ga ji falaa, le ki nin kan nnyun̄ falaa ngbaan aapuw̄əb̄. Le bi nan ban bi bee ke ulau ga ji falaa ngbaan, ki ban bi bee buyoonn u ga ji falaa ngbaan na. ¹² Le Uwumb̄ər nan m̄ək bi ke baah len tib̄ər ti na, baa len ke bi ter bima bibaa, bi len ke bi ter nimi la. Le ni ŋun̄ tib̄ər ngbaan dandana wee. Uwumb̄ər cha Waafuur Nyaan nyan ni paacham ki tii binib̄ mp̄əən bi tuk nimi tib̄ənyaan tee. Tib̄ənyaan timina le

Uwumbər aatuuntiib ban ke bi bee taatataa.

Ni li bi chain man

¹³ Nima pu na, ni li dak ilan-dak i ŋan na, ki li chur ni-baa, ki li kpa limakl n-yoonn məmək; ba pu? Yesu Kristo yaa nyan ubaa mpaan pu kan, u ga ŋa tynoor ŋa ni pu la. ¹⁴ Ni li keei Uwumbər aaməb. Buyoonn naa nan kee nyi nsan mu ŋan na, le ni nan dii nisui aah gee pu na. Ni taa ki dii kina. ¹⁵ Cha nimi aabimbin məmək li bi chain, ke Uwumbər u yin nimi na aabimbin aah bi chain pu na. ¹⁶ Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke Uwumbər bui nimi, “Min Uwumbər bi chain la; nima pu na, ni mu li bi chain man.”*

¹⁷ Ni yaa mee Uwumbər kan, ni yin u ke Nite la. Nima pu na, ni li san u buyoonn ni bi na; ba pu? waa pak ubaa ki jer uken. U ga ji binib məmək aabər baah tun pu na. ¹⁸ Niyaaajatiib nan bi mbimbin yəl yəl ponn ni. Ni nyi ke u gaa nimi lii ki nyan nimi mbimbin ngbaan ponn ni. Naa ye tiwan ni ga bii ke ŋimombil na, le u di pan ki gaa nimi lii. ¹⁹ U nan di Kristo aasin mu jer ŋimombil na le gaa nimi lii; uma Yesu nan di ubaa toor kitork ki tii Uwumbər, ki bi ke upihbo nyaan u kaa kpa iween ibaa na. ²⁰ Uwumbər aa nan kee naan dulnyaa le ki nyan Kristo ke u li ye kitork ngbaan. Naah nan ŋeer na, le u dan dulnyaa wee ni, nimi pu.

²¹ U pu, le ni gaa Uwumbər ki kii. U nan fikr u nkun ni ki nyuŋ u. Nima pu le ni gaa Uwumbər ki kii ki kpa limakl.

²² Ni kii Uwumbər aabər ti gbii na la. Nima le cha nimi aabimbin bi chain. Le ni sil gee ninaabitiib. Nima pu na, ni li beenin gee təb mbaməm. ²³ Bi ma nimi lelee la. Naa ye unibən u ga kpo na le ma nimi lelee. U ma nimi na aan kpo. Uwumbər di waaməboln li kpa liməfal ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le gir ma nimi lelee.

²⁴ Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke, “Binib məmək bi ke timoor na la.

Baanyaan bi ke mmopuun na la.

Timoor yəl mala, le mmopuun mu gbaar,

²⁵ Uwumbər aaməboln ma ga li bi

ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”†

Liməboln ngbaan le ye tibənyaan ti bi tuk nimi na.

2

Ni taa ki tun titunwanbir man

¹ Nima pu na, ni taa ki li kpa kinanan, ki taa ki ŋmanni təb, ki taa li ye binib bi ŋmanni ke bi ŋan na, ki taa li kpa lipiipoln, ki taa li bii binib. ²⁻³ Nimi nibaa lik ki kan Tidindaan aah kpa tiŋann pu na. Nima pu na, ni li ban Uwumbər aaməbon ke ubopəən aah ban mbiin pu na. Uwumbər aabər gbii,

* 1:16 : Lik Liifai Yaab 11.44-45; 19.2.

† 1:25 : Lik Aisaya 40.6-8.

ki ga ter nimi ke ni moo dii waasan mbaməm, ki ηmar.

⁴ Dan Tidindaan u ye liməfadaan na chee man. U naahn litakpal li bidimaab yii li na la. Le Uwumbər lee u ke u ηan sakpen. ⁵ Ni mu bi ke ηitakpal ηi kpa liməfal na. Uwumbər di nimi maa lidichal ke Waafuur Nyaan li bi li ni. U ban ke ni li ye uma ubaa aatotoorb, ki li tun waatuln, Waafuur Nyaan aapəən pu. Yesu Kristo pu, le u ga gaa nimi aatuln ngbaan.

⁶ Uwumbər Aagban len ke, “Lik, m lee litakpal li ηan na ki di bil Sionn aatiη ni.

M di litakpal ngbaan ki di siin kaaləbəη ni,

le unii umək gaa u ki kii na aan ji iniməən.”*

⁷ Nimi bi gaa u ki kii na, u ηan ni chee sakpen la. Le binib bi kaa gaa u ki kii na, bi li nyi ke Uwumbər Aagban len ke,

“Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal,”†

⁸ ki ki len ke,

“Binib bibaa ga gbeer litakpal ngbaan ki lir.

Litakpal ngbaan pu le bi ga lir.”‡

Baa kii Uwumbər aabər; nima le cha bi lir, waah siin bi pu na.

⁹ Tə, nimi bi gaa Uwumbər ki kii na le ye waanileekaam. Ni ye Uwumbər u ye Ubər kpaan na aatotoorb, ki ye litimbol li bi chain na, ki sil ye Uwumbər aanib. U lee nimi ke ni li tuk binib waah ηan sakpen pu na; ba pu? u

nyan nimi mbəmbəən ni, ki di koon waawiihn mu ηan sakpen na ni. ¹⁰ N-yoonn mbaa naa nan ye Uwumbər aanib. Dandana wee ni ye Uwumbər aanib la. N-yoonn mbaa Uwumbər aa nan san nimi kinimbaak. Dandana wee u san nimi kinimbaak.

Uwumbər aatutum

¹¹ Maanigeekaab, ni ye biwəwəm ni bisachum dulnyaa wee ni la. Nima pu na, m gan nimi, ni taa kii nisui aah gee pu na; ba pu? nisui aah gee pu na kiir nimi Uwumbər aasan ni. ¹² Ni bi binib bi kaa dii Uwumbər aasan na aakaasisik ni la. Ni li tun lituln li ηan na bi chee. Le bi yaa bii nimi ke ni ye bakadam kan, nimi aatunyaan chee bi ga kan ke ni ηan. Nima le ga cha bi nyuη Uwumbər bundaln u ga ji binib tibər na.

¹³ Tə, ni li keei nimi aaninkpiib məmək aaməi Tidindaan pu. Ni li keei nimi aabər kpaan u joo binib məmək na aaməb. ¹⁴ Waah kaan bininkpiib ntim ni na, ni li keei bi mu aaməi. Ba pu? u kaan bi ke bi daa binib bi tun lituln li kaa ηan na aatafal, ki ban ke bi pak binib bi tun lituln li ηan na.

¹⁵ Uwumbər ban ke ni tun litulnyaan aan ki cha bijərb bi kaa nyi nibaa ki bii nimi na ηmin la. ¹⁶ Ni bi nibaa pu la. Nima le aa tii nimi nsan ke ni li chuun ηani bakaa. Ni li bi ke Uwumbər aatutum aah ba ga li bi pu na. ¹⁷ Ni li pak binib məmək, ki li gee

* 2:6 : Lik Aisaya 28.16. † 2:7 : Lik Ilahn 118.22. ‡ 2:8 : Lik Aisaya 8.14-15.

binib bimək dii Yesu aasan na, ki li san Uwumbər, ki li pak ubərkaapan na.

*Yesu Kristo aafalaa
aaməkl*

¹⁸ Binib bi ye binaagbiib ni ponn ni na, ni li pak nidindatiib mbaməm, ki li keei baaməi. Bi yaa ye binibaməm, bee bi ti ki ye bakadam kan, ni li pak bi.

¹⁹ Unii u kaa ŋa nibaa na, bi yaa ŋa u falaa aan u yaa ji limər Uwumbər pu kan, nima le ŋan Uwumbər chee.

²⁰ Bi yaa gbaa nimi, nimi aatunwanbir pu aan ni yaa ji limər kan, nima le aan cha ubaa pak nimi. Ni mu yaa kan falaa nimi aatunyaan pu, ki yaa ji limər kan, nima le ga piir Uwumbər aasui. ²¹ Ba pu? Uwumbər yin nimi bi dii u na ke ni li ji falaa; ba pu? Kristo mu nan jin falaa ni pu.

Nima le ye liməkl ki tii nimi, ke ni li dii waataabuu. ²² Waa nan ŋa titunwanbir aatunlibaa, ki mu aa nan mən nnyamən mubaa. ²³ Baah seei u na, waa giin sii bi. Waah jin falaa na, waa len ke u ga teen bi. U di ubaa ŋa Uwumbər u ji tibər məmək mbaməm na aanaal ni la.

²⁴ U nan kpo ndəpuinkoo pu timi aatunwanbir pu, ki sil timi aasisiyyaan ki gaa timi aatafadaan. Nima pu na, ni di titunwanbir məmək lii, ki li dii mbimbin mu ŋan na. Waah gaa tigbar ti na pu, le Uwumbər tii nimi laafee.

²⁵ Ni nan bi ke ipiih i yenn na, le dandana wee, ni gir ni

Kristo chee. U kpa a nimi ke upihkpaal aah kpa ipiih pu na, ki kii nimi aaməfal.

3

Puutiib ni chatiib aabər

¹ Bipiib, ni li keei nichatiib aaməi. Ni yaa keei baaməi, aan chatiib yaa bi, kaa kii Uwumbər aabər kan, nibaakan bi ga gaa u ki kii nimi aabimbinyaan pu. Hali ni yaa kaa len tibaa kan, ² bi ga kan ke ni san Uwumbər ki kpa mbimbin mu bi chain na.

³ Bipiib, tiwan ni ga cha ni li ŋan na aa ye tiyikpir ti buu na, kaa ye nleen mu kpa kidaak na, kaa ye tiwanpeenkaan nyaan. ⁴ Tiwan ni ga cha ni li ŋan na le ye mbimbin mu ŋan na.

Ni yaa kpa mbimbin suuna kan, nima le ye kinyaan ki kaan fir, ki ŋan sakpen Uwumbər chee na. ⁵ N-yaayoonn na aapiib bi nan bi chain ki kpa liməkl Uwumbər pu na, nan keei bichatiib aaməi, nima le nan cha bi kpa kinyaan ki nan ŋan binib chee. ⁶ Sara nan ŋani kina la. U nan keei uchal Abraham aaməb, ki yin u ke udindaan. Ni yaa tun lituln li ŋan na, ki yaa kaa san ijawaan ibaa Uwumbər aasan ni kan, ni kpaln Sara aabisatiib la.

⁷ Bijab, ni mu li nyi naah joo nipuutiib pu na. Bipiib aa kpa mpəon ke bijab aah kpa pu na, nima na, ni li pak bi; ba pu? nimi ni bima le ga kpaan kan Uwumbər aapiin i ye liməfal li kaa kpa ndoon

na. Ni li joo bi mbaməm, nimi aameel taa ɲa yəli.

Ji mbimbinyaan aafalaa

⁸ Kookoo aabər le ye ke ni məmək li kpaan kiməbaan, ki cha nitafal li bi təb ni, ki li gee təb ke naabitiib na, ki li san təb kinimbaak, ki sunn nibaa taab. ⁹ Binib yaa ɲa nimi bakaa kan, ni taa teen bi. Bi yaa sii nimi kan, ni taa sii bi ki teen. Ni bui bi ke, “Uwumbər ɲa tinyoor ɲa ni pu;” ba pu? Uwumbər yin nimi ke u ɲa tinyoor ɲa ni pu la. ¹⁰ Ni ɲmee Uwumbər Aagbaɲ ni ke,

“Unii yaa ban ke u li kpa mpopiin, ni mbimbin mu mə na kan,

u taa ki len tibəbir, ki taa ki mənɪ inyamən,

¹¹ ki taa ki tun lituln li kaa ɲan na;

u tun lituln li ɲan na,

ki li ban nsuudoon lini-maln;

¹² ba pu? Tidindaan Uwumbər aatafal bi bininyaam ni,

ki ɲun baameel n-yoonn məmək,

le ki yiil binib bi tun titunwanbir na.”*

¹³ Tə, ninimbil yaa man lituln li ɲan na pu kan, ubaa ga ɲa nimi bakaa aa? ¹⁴ Ni mu yaa kan falaa lituln li ɲan na pu kan, Uwumbər aanyoor bi ni pu la. Ni taa san unii ubaa ijawaan, ki taa cha ilandak li joo nimi.† ¹⁵ Ni li pak Kristo nisui ni, ki di u ɲa Nidindaan. Ni li gor n-yoonn məmək, unii yaa nan baa nimi kan, ni ga

ɲmaa tuk u naah kpa limakl pu na. Ni tuk u suuna, ki pak Uwumbər. ¹⁶ Ni li ɲani ni ɲan na n-yoonn məmək, le naah dii Kristo mbaməm ki kpa mbimbin mu ɲan na na, nima le ga cha iniməɔn chuu binib bi sii nimi ki len nimi tibəbir na. ¹⁷ Ni yaa ye Uwumbər aageehn ke aa ji falaa litunyaan pu kan, ni soor ni aa ji falaa titunwanbir pu. ¹⁸ Ba pu? Kristo ubaa nan kpo nfum mbaa timi aatunwanbir pu. Kristo u ye uninyaan na nan kpo timi bi ye tiniwanbir na pu, ke u di ti ni Uwumbər kpaan. Bi nan ku waawon, le Uwumbər Aafuur Nyaan tii u liməfal, ¹⁹ le u nan buen ki ti len tibənyaan binib aawiin i bi kiyondiik ni, kitekpiitin ni na chee. ²⁰ Bi nan bi Nowa aayoonn, kaa nan kii Uwumbər aaməb, le u nan jin limər bi pu, ki kii n-yoonn mu Nowa nan ti kp̄ii buɲəb doo na. Binib biniin baanja le nan koo buɲəb ngbaan ni, le ki ɲmar nnyun pu. ²¹ Nnyun ngbaan le ye baah muini binib nnyun ni na aaməkl. Dandana wee, bi yaa muin nimi nnyun ni kan, ni ɲmar a; ba pu? Yesu Kristo nan fikr nkun ni. Nima le cha ni ɲmar. Bi yaa muin nimi nnyun ni kan, naa ye ke bi fu nimi aawon nnyun tiwon aajəɲ pu la. Ni ye ke ni di titunwanbir di lii, ki puu tipuur ke ni ga dii Uwumbər. ²² Yesu Kristo nan buen paacham ki ti bi Uwumbər aajangii wəb. Le

* 3:12 : Lik Ilahn 34.12-16. † 3:14 : Lik Aisaya 8.12.

Uwumbər di waatuuntiib, ni paacham yaab, ni kinimbəŋ ni kaapəən məmək ŋa Yesu Kristo aanjaal ni.

4

¹ Tə, Kristo aah nan joo unibən aawon na, u nan jin falaa. Nima pu na, ni mu kii ke ni ga ji falaa man, ke waah nan kii pu na. Waah nan jin falaa tiwon ponn ni pu na le u nan kuln titunwanbir. ² Nima pu na, naah laa bi dulnyaa wee ni na, ni taa ki kii nisui aah gee pu na, ni li keei Uwumbər aah gee pu na. ³ Ni nan tun titunwanbir n-yoonn mu jer na; ni ŋeer kina. Ni nan ŋani ke binib bi kaa nyi Uwumbər na aah ŋani pu na, ki dii bipiib, ki dii tiwan ni kaa ŋan na aakpeek, ki nan kuuni təb ki nyun ndaan gbii, ki tun lituln li kaa ŋan na, ki dii ŋiwaa ŋi sukr ponn ni na. ⁴ Naah kaa ki kpaani titunwanbirdam ngbaan chee ki ŋani kina na, ni gar bi la, le bi seei nimi. ⁵ Bi ga sil Uwumbər aanimbiin ni ki len baah tun pu na. U gor ke u ji binib bi fu na, ni binib bi kpo na tibər. ⁶ Nima le cha bi nan tuk binib bi kpo na Uwumbər aabənyaan tee. Bi nan kpo ke unibən mək aah kpo pu na. Le bi nan tuk bi Uwumbər aabənyaan tee, ke bi kan nsan ki gaa u ki kii aan baawiin kan Uwumbər aaməfal ki li bi u chee.

Ni li ye Uwumbər aatutun-yaam

⁷ Tə, ni gur siib le tiwan məmək ga doo. Nima pu na,

ni li kpa laasaab, ki chur nibaa, ki mee Uwumbər. ⁸ Tiwan ni jer tiwan məmək na le ye ke ni li gee təb mbaməm; ba pu? aa yaa gee unii kan, aa ga di cha pinn u titunwanbir pam. ⁹ Ni li channi təb tichann ki taa ŋulni. ¹⁰ Uwumbər tii ni məmək Waafuur Nyaan aapiin la. Waah tii nimi ipiin aabəŋ aabəŋ na, ni di ipiin ngbaan ter biken. ¹¹ Uwumbər yaa tii unii ipiin ke u len Uwumbər aabər kan, u teer ke ni ye Uwumbər aabər le u len. Uwumbər yaa tii unii ipiin ke u ter biken kan, u li ter bi Uwumbər aah tii u mpəən pu na. Ni li nyuŋni Uwumbər tiwan məmək ni, Yesu Kristo pu. Uma le yeh mpakm ni mpəən n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Yesu Kristo aadidiliib aah ji falaa pu na

¹² Njətiib bi m gee bi na, ni ji falaa u wu sakpen na la. Ni taa dak ke ni ye tiwachann la. Uwumbər cha ni ji falaa ke u lik nimi aabimbin aah bi pu na la. Ni taa cha ni gar nimi. ¹³ Ni li kpa mpopiin; ba pu? ni yaa ji falaa u Kristo nan jin na kan, ni ga li kpa mpopiin sakpen bundaln u ga gir ni ki nan mək waah nyuun pu na. ¹⁴ Bi yaa sii nimi Kristo aayimbil pu kan, Uwumbər aanyoor bi ni pu la; ba pu? Uwumbər Aafuur Nyaan mu ŋan sakpen na bi ni ni. [Bima le seei Kristo, le nima pak u.] ¹⁵ Le ni ponn ni ubaa yaa jin falaa linikul pu, bee kinaayuk pu, bee baka baka

pu, bee libɔbaln pu kan, nima aa ŋan. ¹⁶Tɔ, unii yaa jin falaa Yesu Kristo aasan pu kan, u taa cha inimɔɔn li joo u. U li pak Uwumbɔr waah ye Yesu Kristo yoo na pu.

¹⁷Ni ŋeer Uwumbɔr piin ki ji binib tibɔr. U ga puen ji waanib le tibɔr, le ki nin ji biken tibɔr. U yaa puen ji timi waanib tibɔr kan, binib bi kaa kii waabɔnyaan na aabɔr ga doo kinye? ¹⁸Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, “Ni yaa pɔɔ bininyaam ŋmar kan, titunwanbirdam bi kaa pak Uwumbɔr na

ga tee ŋa kinye ki ŋmar?”*
¹⁹Nima pu na, unii yaa ji falaa Uwumbɔr aageehn pu kan, u li tun lituln li ŋan na, ki di ubaa ŋa Uwumbɔr u nan naan u ki ye mbamɔndaan na aanjaal ni.

5

Uwumbɔr aanib aabimbin

¹Tɔ, m ye Yesu aanib aaninkpel, ki nan kan Kristo aah jin falaa pu na, ki tuk binib kina. M mu ga ji waamɔɔn mu ga nya mpaan pu na. Nima pu na, m gan nimi bi ye Yesu aanib aaninkpiib na, ²ni li ter Uwumbɔr aanib bi bi nido na, ke upihkpaal aah lik waapiih pu na. Ni taa ter bi limukl aaterm. Ni li ter bi nimi aageehn, Uwumbɔr aah ban pu na. Ni taa ter bi ŋimobil pu, ni li ter bi ni mpopiin. ³Uwumbɔr di bi ŋa niŋaal ni la. Ni taa ŋani

ke naah ye bidindatiib le na. Cha nimi aabimbinyaan mɔk bi baah ga dii pu na. ⁴Ni yaa ŋani kina kan, buyoonn upihkpaaninkpel ga gir ni na, ni ga kan lipal li mɔ sakpen ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

⁵Nimi bi kaa por na, ni li keei binib bi kpeln nimi na aamɔb. Ni mɔmɔk li sunni nibaa taab, ki li ter tɔb. Ba pu? Uwumbɔr Aagban len ke, “Uwumbɔr yiil kalmbaanidam, le ki lik faar binib bi sunni bibaa taab na.”* ⁶Nima pu na, ni li sunni nibaa taab, Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na aanjaal ni. Le ni yaa nan ŋeer kan, u ga nyuŋ nimi. ⁷Limukl limɔk muk nimi na kan, ni di li mɔmɔk ŋa Uwumbɔr aanjaal ni; ba pu? utafal bi ni ni.

⁸Ni li kpa laasaab ki li nyi; ba pu? kinimbɔŋ ki ye nimi aadin na chuun gonnɔ, ki ban ke ni di Uwumbɔr aasan lii. Ki bi ke uchinn u chuun tar, ki ban unii u ki ga chuu ki ŋmɔ na la. ⁹Ni yii u man. Ni gaa Uwumbɔr ki kii mbamɔm man, ki taa di cha. Ni nyi ke ninaabitiib bi bi dulnyaa wee ni na mu bi ji falaa ke naah ji pu na la. ¹⁰Ni yaa ji falaa ni yunn siib kan, Uwumbɔr ga ter nimi, ki tii nimi mpɔɔn ni li dii u mbamɔm, ki taa gir puwɔb. Ba pu? nterm mɔmɔk nyan ni uma le chee. U nan yin nimi Kristo pu, ke ni nan ji waamɔɔn n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹¹Uma le yeh mpɔɔn mɔmɔk n-yoonn

* 4:18 : Lik Niyatanjak 11.31.

* 5:5 : Lik Niyatanjak 3.34.

mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aadoon

¹² Tɔ, m nyi ke Silfanus, u ye tina aabo na, bi mbamɔm la. Uma le ter mi le m ηmee kig-baη waatiir kimina tii nimi ki pɔɔk nitaakpab, ki tuk nimi mbamɔn ke maah ηmee pu na le ye Uwumbɔr aabɔr, ki ye mbamɔn. Ni taa di ti lii.

¹³ Yesu aanib bi bi Babilon aatiη ni na dooni nimi. Bi ye binib bi Uwumbɔr nyan bi na. Maabo Mak mu dooni nimi.

¹⁴ Ni li dooni tɔb ke binib bi gee tɔb na.

Uwumbɔr tii nimi bimɔk ye Kristo yaab na nsuudoon.

Lelee aagban ki PIITA ɲmee ki na

¹ Min Simonn Piita u ye Yesu Kristo aakpambal ni waatutunn na le ɲmee kigban kee m di tii nimi bi gaa timi Aawumbɔr Yesu Kristo u gaal timi lir na ki kii na. Waah ɲan sakpen pu na le u cha ni gaa u ki kii ke ti mu aah nan gaa u ki kii pu na. ² Naah nyi Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu pu na, bi ɲa tinyoor ɲa ni pu ki tii nimi nsuudoon pam.

Uwumbɔr aah nyan timi ki yin timi pu na

³ Waapɔɔnsakpiin pu, le u tii timi tiwan nimɔk ga ter timi ke ti kan limɔfal ki dii u mbamɔn na. Taah nyi u pu na, nima le cha u tii timi. U nan mɔk timi ke u ɲan sakpen, ki kpa mbimbinyaan, ki yin timi ke ti dii u, ⁴ ki puu tipuur ti ɲan sakpen na tii timi. Binib kpa iniman la. Nima le titunwanbir bi dulnyaa wee ni. Ni yaa gaa Uwumbɔr aah puu tipuur ti na kan, ni ga nya titunwanbir ngbaan ni, ki gaa Uwumbɔr aabimbin.

⁵ Nima pu na, naah gaa Yesu ki kii pu na, ni li pɔɔni nibaa ki li kpa mbimbinyaan, ki di kpee ni pu; ki li kpa nlan ki di kpee mbimbinyaan pu; ⁶ ki chuu nibaa ki di kpee nlan pu; ki li kpa limɔr ki di kpee chuumbaa pu; ki li san Uwumbɔr ki di kpee limɔr pu; ⁷ ki li ɲani ninaabitiib tibulchinn ki

di kpee Uwumbɔr aasam pu; ki li gee tɔb, ki di kpee tibulchinn pu. ⁸ Nimi aabimbin yaa moo bi kina mbamɔm kan, nima le ga cha ni bee Tidindaan Yesu Kristo mbamɔm, ki tun waatun sakpen, ki ɲa tinyoor tii u. ⁹ Unii u lann mbimbin ngbaan aaboln na kan, u jɔb la. U suln ke Uwumbɔr nan finn u ki nyan titunwanbir ti nan bi usui ni na.

¹⁰ Nnaabitiib, Uwumbɔr aah nyan nimi ki yin nimi pu na, ni li pɔɔni nibaa ki cha nimi aabimbinyaan li mɔk ke ni sil ye waanib. Ni yaa ɲa kina kan, naan lir. ¹¹ Uwumbɔr ga tii nimi nsan ke ni koo Tidindaan Yesu Kristo u gaal timi lir na aanaan mu ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ni.

¹² Nima pu le m ga li teer nimi tibɔr timina n-yoonn mɔmɔk. Ni ɲun ti, ki nyi ti, ki joo ti mbamɔm. ¹³ M mu dak ke ni ɲan ke m li teer nimi, ki fiin nimi aalandak, maah laa bi tiwon tee ni buyoonn na. ¹⁴ M nyi ke naan yunn, le m ga di tiwon tee lii, Tidindaan Yesu Kristo aah nan tuk mi pu na. ¹⁵ Le m ga pɔɔk mbaa ki tii nimi kigban ki ga li teer nimi tibɔr tee n-yoonn mɔmɔk, ki joo cha maakundaal aapuwɔb na.

Binib bi aanimbil kan Yesu Kristo aah wiin chain pu na

¹⁶ Ti nan tuk nimi ke Tidindaan Yesu Kristo kpa mpɔɔn sakpen ki ga ki gir ni. Taah tuk nimi pu na aa ye itiin. Ti gbii la. Tinimbil kan waah kpa mpɔɔn sakpen

pu na. ¹⁷ Ti nan bi u chee buyoonn Tite Uwumbər nan pak u ki nyun u na. Uwumbər aaneel nan nyan ni paacham nin chee wiin chain na, ki bui ke, “Njapəon u m gee u na so. Nnimbil gbiin uma la.”*
¹⁸ Timi tibaa nan nun nneel ngbaan nyan ni paacham, buyoonn ti nan bi u chee Uwumbər aajool paab na.

¹⁹ Nima le mək timi ke Uwumbər aabənabtiib aah nan len Yesu aabər pu na, bi len mbamən la. Ni nan ke ni kii baah len pu na. Baaliin bi ke karyaa u wiin mbəmbəon ni na aah bi pu na. I ga woln ninimbil ki ti saa buyoonn Yesu Kristo ga gir ni ki nan woln ninimbil mbaməm na. ²⁰ Tibəkpaan le ye ke ni li nyi ke Uwumbər aabənabr aaliin ibaa aa ye bima bibaa aalandak le bi joo nme. ²¹ Naa ye bima bibaa aageehn pu le cha bi len. Bi nan len Uwumbər Aafuur Nyaan aah cha bi len pu na.

2

Biḡmanḡmannim aabər

¹ Biḡmanḡmannim mu nan bi Israel yaab ponn ni n-yoonn ngbaan, ki ḡmanni ke bi ye Uwumbər aabənabr la. Le biḡmanḡmannim ga li bi ni mu ponn ni, ki ga li looni ki mək nimi nnyamən aaməkm mu ga bii nimi na. Hali bi ga yii Tidindaan u nan gaa bi lii na. Nima pu le Uwumbər ga daa bitafal mbaməm mala.

² Binib pam ga dii baasan-wanbir ngbaan. Bi pu le binib ga sii mbamən aasan na. ³ Bi ga li kpa iniman ki ga ḡmann nimi, ke bi ji nimi. Ni yunn le Uwumbər nan puun len ke baabər bii. Naan yunn le u ga daa bitafal.

⁴ Hali Uwumbər aatuuntiib bi nan tun titunwanbir na, Uwumbər aa nan di cha bi, u daa bitafal la. U buu bi idəribi, ki di bi lii mmii mu kaan junn na ni, mbəmbəon ni, bi li bi nima ki ti saa bundaln u ga ji bi tibər na. ⁵ Waa nan di cha dulnyaakpok aanib mu. U nan cha nnyun jin dulnyaakpok, ki kuln binib bi kaa san u na; ki gaa Nowa u nan mooni waabənyaan na lii; ki gaa binib bilole lii ki kpee Nowa pu. ⁶ Tə, Uwumbər nan bii Sodom ni Gomora aatim ki cha mu kpaln nfatan, ki kuln ntim ngbaan aanib. Ni ye liməkl la, le ki mək titunwanbirdam Uwumbər aah ga daa bitafal pu na. ⁷ U nan gaa Lot lii; ba pu? u nan ye uninyaan; le titunwanbirdam na aah tun tijəḡ aatuln pu na, ni muk u sakpen a. ⁸ Uninyaan ngbaan nan bi baatiḡ ni, ki kan baah tun yəl yəl pu na, ki nun baah len iliinbir pu na. Waah nan ye uninyaan na, le baatunwanbir bii usui iwiin məmək. ⁹ Tə, nimina məmək le mək timi ke Tidindaan ga ḡmaa nyan binib bi san u na ntəḡ ni, ki ga ḡmaa li dar titunwanbirdam aatafal ki ti saa bundaln u ga ji bi tibər

* 1:17 : Lik Matiu 17.1-5; Mak 9.2-7; Luk 9.28-35.

na. ¹⁰ Binib bi dii tiwon aah ban pu na, ki gər kidagook, kaa kii unii ubaa aaməb na, Uwumbər ga daa bitafal ki jer waah ga daa biken aatafal pu na.

Biŋmaŋmannim bi bi ni ponn ni na aatafal pəə la. Baa san unii ubaa. Bi seei Uwumbər aatuuntiib, kaa san ijawaan. ¹¹ Uwumbər aatuuntiib kpa mpəən ki jer bi, ki mu aa galn bi, kaa seei bi Tidindaan aanimbiin ni. ¹² Binib ngbaan ŋani baah gee pu na, ki bi ke ipeel i binib chur i ki ku i na la. Bi sii Uwumbər aatuuntiib, kaa nyi baah bi pu na. Bima bibaa aatunwanbir le ga kuln bi. ¹³ Baah ŋa binib falaa pu na, bi mu ga kan falaa. Baageehn le ye ke bi gər kidagook nwiin pu. Baah bi nikaasisik ni pu na, bi bi ke tijəŋ aah likr likekeln pu pu na la. Baah ji ni chee tijikaar na, baalandak bi baatuln li kaa ŋan na ponn ni la. ¹⁴ Binimbil yaa kan upii kan, bi ban u la, kaan ŋmaa di cha titunwanbir. Bi ŋmanni binib bi kaa nyi Uwumbər aasan mbaməm na ke bi yenn. Bisui bae iniman la. Uwumbər aaməpuur bi bi pu la. ¹⁵ Bi yii nsanyaan le ki yenn, ki dii Beor aajapəən Balaam aah nan dii pu na. U nan gee titunwanbir aanyoor la. ¹⁶ Le Uwumbər sur u waatunwanbir pu, ki cha ubon u ye ubir na di unibən aaneel ki sur u, u taa tun uwaar aatuln.

¹⁷ Biŋmaŋmannim ngbaan

naahn inyunbun i kaa kpa nnyun na, ki naahn utaal u yun ki bəln ki joo libuln kaa nu na la. Uwumbər ga di bi ŋa mbəmbəən sakpiin ni, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁸ Bi len kalmbaani aaliin i ye fam na, ki ŋmanni binib bi kaa dii Uwumbər aasan ni yunn na, ki təŋni bi ke bi ŋa tiwon aah gee pu na ki gər kidagook, ¹⁹ ki bui bi ke bi ga gaa bibaa la. Bima bibaa ye titunwanbir aanaagbiib la; tiwan ni nyan unii na joo u tinaagbiir la. ²⁰ Binib yaa nyi Tidindaan Yesu Kristo u gaal timi lir na, ki nyan ni titunwanbir ti bi dulnyaa wee ni na aan titunwanbir ngbaan ki nyan bi kan, baadoon ga li bir ki jer baapiin aah nan bi pu na. ²¹ Bi yaa kaa ba nyi nsanyaan ngbaan kan, ni ba ga li soor ni baah nyi mu aan ki yii Yesu aabənyaan ti bi ŋun na. ²² Bi gbiin ŋiyataŋak aah len pu na ke, “Uboja gir ki ti jin waawuln la. Ugbeer u fu nnyun na gir ti koo tikpakpar ni, ki weei la.”*

3

Tidindaan ga sil gir ni

¹ Maanigeekaab, kigban kimina ye kigban leler le m ki ŋmee tii nimi. Tigbann tilee ngbaan məmək ponn ni, le m teer nimi tibər ngbaan pu, ke m fiin ilandaknyaan nisui ni. ² M ban ke ni li teer tibər ti Uwumbər aabənabnyaam nan len n-yaayoonn na,

* 2:22 : Lik Niyataŋak 26.11.

ki li teer Tidindaan u gaa timi lii na aabər ti timi waakpambalb tuk nimi na. ³ Njan, m ban ke ni li nyi ke binib bi dii bisui aah ban pu na ga li bi kookoo aayoonn, ki ga ɲa nimi mbənyun, ⁴ ki ga bui ke, “Yesu Kristo aah puu tipuur ti ke u ga gir ni na, u bi la chee? Buyoonn titetiib nan kpo ki nan saa dandana wee na, tiwan məmək beenin bi ke naah nan bi pu buyoonn Uwumbər naan dulnyaa wee na la.” ⁵ Baageehn pu, le bi suln ke n-yaayoonn na, Uwumbər nan di uməb len, le ki naan paacham, ni kitiŋ ki nyan ni nnyun ni, ki bi nnyun aakaasisik ni na. ⁶ Nnyun le nan jin dulnyaakpok, ki bii u. ⁷ Bi suln ke Uwumbər aaliin ichachaan ngbaan le joo paacham ni kitiŋ ki bi dandana wee na, ki nan saa buyoonn u ga see paacham ni taab mmii, ki kuln titunwanbirdam na; liyaadaal ngbaan le u ga ji bi tibər ki bii bi.

⁸ Maanigeekaab, ni taa suln ke liwinbaal naahn ɲibin lichur le Tidindaan chee. ɲibin lichur mu naahn liwinbaal le u chee. ⁹ Tidindaan aan taan ke u ɲa waah puu tipuur ti na, ke binib bibaa aah dak pu na. U ji limər ni pu la, kaa ban ke unii ubaa bii. U ban ke binib məmək kpeln baabimbin ki ɲmar la.

¹⁰ Tidindaan aawiindaal ga fuu ni ke unaayuk aah fuur ni pu na la. Liyaadaal ngbaan le paacham ga faa ki-fuuk sakpen ki jer. Mmii mu ton sakpen na ga donn

paacham aawan məmək. Kitiŋ, ni tiwan nimək bi kitiŋ pu na mu ga gaa mmii. ¹¹ Tiwan nimina məmək aah ga bii kina na, ni ɲan ke ni li ye ba aanibol? Ni ɲan ke ni li bi chain, ki li san Uwumbər, ¹² ki li lik Uwumbər aawiindaal aah ga fuu ni buyoonn na, ki cha ninimbil li man nwiin ngbaan pu. Liyaadaal ngbaan, le paacham ga gaa mmii ki donn. Mmii mu ton sakpen na ga donn paacham aawan məmək. ¹³ Uwumbər mu aah nan puu tipuur ti na, ti kpa limakl ke paacham pəən ni kitipəŋ ga li bi. Nima chee le tiwan məmək ga li bi mbaməm.

¹⁴ Maanigeekaab, naah kpa limakl kina na, ni li pəəni nibaa ki li bi suuna, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa Uwumbər chee bundaln u ga lik nimi aabimbin aah bi pu na. ¹⁵ Tidindaan aah jin limər, kaa gir ni mala na, ni bee ke u tii binib nsan ke bi ɲmar le waahr, le u nin gir ni. Tinaabogeekoo Pəəl mu nan ɲmee kigban tii ni nimi, ki tuk nimi kina, Uwumbər aah tii u nlan pu na. ¹⁶ Waagbann məmək ponn ni u ɲmee Uwumbər aawiindaal aabər, ki mək nimi tibər timina. Tibər ti pəə unii bee taatataa na tibaa mu bi waagbann ponn ni. Le binib bi kaa kpa nlan ki ga ɲmaa yenn mala na kpeln taatataa, ke baah kpeln Uwumbər Aagban aabər tiken pu na. Nima pu na, Uwumbər ga daa bitafal.

¹⁷ Maanigeekaab, ni puen

bee baah ɲani pu na. Naah dii
mbaməm pu na, ni li nyi man,
ki taa dii titunwanbirdam
aanyamən aan ki yenn. ¹⁸ Ni
moo gaa Tidindaan Yesu
Kristo u gaal timi lir na
aaterm, ki li moo bae waaliin.
Uma le yeh mpakm dandana
wee ki ti saa n-yoonn mu kaa
kpa ndoon na. Amii.

Njan aagban ki JONN ηmee ki na

Limɔfal aamɔboln

¹ Timi Yesu aakpambalb le ban ke ti tuk nimi limɔfal aabɔr. Tibɔr ngbaan ye Yesu aabɔr la. U nan bi n-yaayoonn na, ki beenin bi. Ti nan ηun waah len pu na. Tinimbil nan kan u, ki lik mbamɔm waah bi pu na. Tinjal nan meeh u. ² Yesu, u ye limɔfal ngbaan na, nan di ubaa mɔk timi. Le ti kan u. Nima pu le ti ji seeraa, le ki tuk nimi limɔfal ngbaan aabɔr. Yesu le ye limɔfal li kaa kpa ndoon na daan. N-yoonn mɔmɔk u nan bi Tite Uwumbɔr chee, le ki di ubaa nan mɔk timi. ³ Ti tuk nimi taah kan pu na, ni taah ηun pu na, aan ti ni nimi li kpaan kijɔtiik. Ni ye mbamɔn la, taah kpaan kijɔtiik na, ti ni Tite Uwumbɔr ni Ujapɔɔn Yesu Kristo le kpaan kijɔtiik ngbaan. ⁴ Ti ban ke ti li kpa mpopiin mbamɔm, nima pu le ti ηmee tibɔr timina tii nimi.

Uwumbɔr ye nwiihn la

⁵ Ti nan ηun tibɔr timina Yesu chee la, le ki tuk nimi. Tibɔr ngbaan le ye ke Uwumbɔr ye nwiihn la. Mbɔmbɔɔn mubaa aa bi u chee. ⁶ Ti yaa len ke ti ni Uwumbɔr kpaan kijɔtiik ki yaa beenin dii mbɔmbɔɔn aasan kan, ti mɔn nnyamɔn la, kaa dii mbamɔn aasan.

⁷ Ti yaa dii nwiihn aasan ke Uwumbɔr aah bi nwiihn ni pu na kan, ti kpaan kijɔtiik tɔb chee la. Le Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aasin finni tipobil ki nyani titunwanbir mɔmɔk.

⁸ Ti yaa len ke taa ye titunwanbirdam kan, ti ηmanni tibaa la; mbamɔn aa bi tisui ni. ⁹ Uwumbɔr ηani waah len pu na ki ye mbamɔndaan la. Ti yaa kpiir timi aatunwanbir tuk u kan, u ga di cha pinn timi aatunwanbir, ki finn tipobil, ki nyan tiwan ni kaa ηan na mɔmɔk. ¹⁰ Ti yaa len ke taa tun titunwanbir kan, ti yin Uwumbɔr unyamɔndaan la. Waabɔr aa bi tisui ni.

2

Yesu Kristo le ye timi aateter

¹ Maabim, maa ban ke ni tun titunwanbir. Nima le cha m ηmee tibɔr tee tii nimi. Unii mu yaa tun titunwanbir kan, ti kpa uchandatuln Tite Uwumbɔr chee. Uchandatuln ngbaan ye Yesu Kristo la, uma le ye mbamɔndaan. ² U nan si timi aasisiiaan ki di ubaa toor kitorok tii Uwumbɔr, timi aatunwanbir pu; naa ye timi baanja aatunwanbir pu, binib bimɔk bi dulnyaa ni na aatunwanbir pu. Uma Yesu pu, le Uwumbɔr ga di cha pinn timi.

³ Ti yaa kii Uwumbɔr aamɔb kan, nima le cha ti bee ke ti nyi u. ⁴ Unii yaa len ke u nyi Uwumbɔr, ki yaa kaa kii waamɔb kan, u ye unyamɔndaan la; mbamɔn

aa bi usui ni. ⁵⁻⁶ Unii umək kii Uwumbər aaməb na, uma le gee Uwumbər mbaməm. Unii umək len ke u kpaan Uwumbər chee na, u li bi ke Yesu aah bi pu na. Nima le cha ti bee ke ti kpaan Uwumbər chee.

Nkaal pəən

⁷ Maanigeekaab, naa ye nkaal pəən le m ηmee tii nimi. Ni ye nkaal kpok la. Naah nan piin ki dii Yesu aasan na, ni ηun nkaal ngbaan, le ki di nan saa din. Nkaal kpok ngbaan le ye tibər ti ni ηun na. ⁸ Tə, maah bi ηmee nkaal mu na ye nkaal pəən la. Yesu nan ηa nkaal ngbaan aah len pu na. Ni mu ηani mu aah len pu na la. Nimina mək ke mu ye mbamən. Mbəmbəən bi jer la. Nwiihn bamənn bi wolni la.

⁹ Unii yaa len ke u bi nwi-ihn ni ki yaa nan una aabo kan, u beenin bi mbəmbəən ni la, le ki di nan saa din. ¹⁰ Unii umək gee una aabo na bi nwiihn ni la. Tiwan ni ga cha unii lir na aa bi nwiihn ni. ¹¹ Unii umək nan una aabo na bi mbəmbəən ni la, le ki dii mbəmbəən aasan. Mbəmbəən ngbaan jəb unim- bil la, nima le waa nyi waah cha nin chee na.

¹² Maabim, Uwumbər di cha pinn nimi aatunwanbir Yesu aayimbi pu. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi. ¹³ Ntetiib, ni nyi Yesu u nan bi n-yoonn məmək na. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi. Binachipəm, ni nyan kinimbəη ki kaa ηan na. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi.

¹⁴ Maabim, ni nyi Tite Uwumbər. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi. Ntetiib, ni nyi Yesu u nan bi n-yoonn məmək na. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi. Binachipəm, ni kpa mpəən, le Uwumbər aabər bi nisui ni, le ni nyan kinimbəη ki kaa ηan na. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi.

¹⁵ Tə, ni taa li gee dulnyaa wee aasan. Ni taa li gee dulnyaa wee ponn ni aawan. Unii yaa gee dulnyaa wee aasan kan, waa gee Tite Uwumbər. ¹⁶ Binib aanimbi man tiwan ni kaa ηan na pu. Binimbi man baah kan tiwan ni na pu. Bi kpa kalm- baani baawan pu. Tiwan nimina məmək ye dulnyaa wee aasan la, naa ye Tite Uwumbər aasan. ¹⁷ Dulnyaa wee ga doo. Tiwan ni binib aanimbi man ni pu na, ni mu ga doo. Unii umək ηani Uwumbər aageehn na ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Yesu Kristo aadin

¹⁸ Maabim, ni yaa kpee siib kan, kookoo aayoonn ga fuu ni. Ni nan ηun ke Yesu aadin ga dan. Dandana wee Yesu aadim fuu ni ki wiir. Nima pu le ti nyi ke ni yaa kpee siib kan, kookoo aayoonn ga fuu ni. ¹⁹ Binib bi ye Kristo aadim na nyan ti chee. Bi mu aa nan ye timi aanib. Bi yaa ba ye timi aanib kan, bi ba ga li beenin bi ti chee. Bi nyan ti chee ke ti bee ke bi ponn ni ubaa aa ye timi aanii.

²⁰ Nimi kan, Yesu u ye chain na tii nimi Waafuur Nyaan. Waafuur Nyaan aah bi nisui ni na, nima le ni məmək nyi tibər ti ye mbamən na. ²¹ Naa ye ke naa nyi mbamən ngbaan le cha m ηmee tibər tee tii nimi. Ni nyi mbamən, ki mu nyi ke nnyamən mubaa aa ye mbamən. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi.

²² Nma ye unyaməndaan? Unyaməndaan ye unii u len ke Yesu aa ye Kristo u gaa timi lii na. Udaan le ye Kristo aadin. U yii Tite Uwumbər ni Ujapəən mək. ²³ Unii umək yii Uwumbər Aajapəən na yii Uwumbər mu la. Unii umək gaa Uwumbər Aajapəən na gaa Uwumbər mu la.

²⁴ Naah nan piin ki dii Yesu aasan ki di nan saa din na, ni ηun waabər la. Ni li nyi ki cha tibər ngbaan li beenin bi nisui ni. Tibər ngbaan yaa beenin bi nisui ni kan, ni ga kpaan Tite Uwumbər ni Ujapəən chee la. ²⁵ Waah puu tipuur ke u ga tii timi tiwan ni na, nima le ye liməfal li kaa kpa ndoon na.

²⁶ M ηmee tibər tee tii nimi, ke m tuk nimi binib bi ban bi ηmann nimi na pu. ²⁷ Nimi le Yesu nan tii Waafuur Nyaan. Waafuur Nyaan ngbaan beenin bi ni ni. Nima pu na, naa ki ban ke unii ubaa mək nimi waabər. Waafuur Nyaan le mək nimi Uwumbər aabər məmək. Waafuur Nyaan aah mək nimi pu na, ni ye mbamən la, naa ye nnyamən. Nima pu na, kii man Waafuur

Nyaan aah mək nimi pu na, ki li kpaan Yesu chee n-yoonn məmək.

²⁸ Maabim, ni li kpaan Yesu chee n-yoonn məmək, aan ti li kpa lipobil ki taa san iniməən u chee bundaln u ga gir ni na. ²⁹ Ni nyi ke Yesu ye mbaməndaan la. Nima pu le ni bee ke unii umək ηani ni ηan na ye Uwumbər aabo.

3

Uwumbər aabim

¹ Lik Tite Uwumbər aah gee timi sakpen pu na. U yin timi ke waabim. Le ti mu sil ye waabim. Dulnyaa aanib aa nyi Uwumbər. Baah kaa nyi Uwumbər na, nima pu le baa nyi ti mu. ² Maanigeekaab, dandana wee ti ye Uwumbər aabim la. Taa kee nyi taah ga nan li bi pu na. Ti po nyi ke Yesu yaa nan gir ni kan, ti ga kan waah bi pu na. Nima pu le ti mu ga li naahn u. ³ Unii umək kpa Yesu pu limakl ngbaan na, u ηani ubaa chain la, ke Yesu aah ye chain pu na.

⁴ Unii umək tun titunwanbir na, u ηani Uwumbər aakaal aah kə pu na la; ba pu? unii yaa ηa Uwumbər aakaal aah kə pu na kan, nima le ye titunwanbir. ⁵ Ni nyi ke Yesu aah nan dan dulnyaa wee ni na, u dan u nan nyan titunwanbir la. Ni nyi ke uma Yesu aa tun titunwanbir tibaa. ⁶ Unii umək bi Yesu ni na aan ki li beenin tun titunwanbir. Unii umək beenin tun titunwanbir na aa kan u, ki mu aa nyi u.

⁷ Maabim, taa cha unii ubaa ηmann nimi. Unii umək

ɲani ni ɲan na, udaan ye unibamɔnn ke Yesu aah ye unibamɔnn pu na la. ⁸Unii umək tun titunwanbir n-yoonn məmək na, u ye kinimbəɲ aanii la. Ba pu? kinimbəɲ aah nan piin buyoonn na, ki po tun titunwanbir la. Uwumbər Aajapɔɔn aah nan dan dulnyaa wee ni na, u nan dan ke u nan ɲa kinimbəɲ aatuln yəli la.

⁹ Unii umək ye Uwumbər aabo na, Uwumbər aabimbin bi u ni. Nima pu, waan ki li beenin tun titunwanbir. Ute le ye Uwumbər. Nima pu, waan ɲmaa dii titunwanbir aasan. ¹⁰ Unii umək kaa ɲani ni ɲan na aa ye Uwumbər aabo. Unii umək kaa gee una aabo na, u mu aa ye Uwumbər aabo. Nima le cha ni beer binib bi ye Uwumbər aabim na, ni binib bi ye kinimbəɲ aabim na.

Ni li gee tɔb

¹¹ Naah nan piin ki dii Yesu aasan ki di nan saa din na, naah ɲun tibər ti na le ye ke, “Cha ti li gee tɔb.” ¹² Taa cha ti li bi ke Keenn na. U nan ye kinimbəɲ ki kaa ɲan na aanii la, le ki ku unaal. Ba pu u ku unaal? Uma Keenn aatuln aa nan ɲan. Unaal ma aatuln nan ɲan. Nima le nan cha u ku u.

¹³ Nnaabitiib, dulnyaa aanib yaa nan nimi kan, taa cha ni gar nimi man. ¹⁴ Taah gee tinaabitiib na, nima le cha ti bee ke ti nyan nkun ni, ki kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. Unii umək kaa gee una aabo na, u beenin

bi nkun ni la. ¹⁵ Unii umək nan una aabo na, u ye unikur la. Ni nyi ke unikur ubaa aa kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁶ Yesu nan sil timi aasisiidaan ki kpo ti pu. Nima le cha ti bee ngeehm aah ye pu na. Ni ɲan ke ti mu ga ɲmaa kpo tinaabitiib pu. ¹⁷ Unii yaa kpa liwankpal ki yaa kan una aabo bi igiin ni ki yaa kaa san u kinimbaak kan, Uwumbər aageehm aa bi usui ni. ¹⁸ Maabim, taa cha ti li gee binib timəb ni baanja. Nima ye fam la. Cha ti li gee bi mbaməm, ki li ter bi. ¹⁹ Nima le ga cha ti bee ke ti dii mbamən aasan. Nima le ga cha ti li kpa nsuudoon Uwumbər chee. ²⁰ Ti yaa dak tisui ni ke timi aabər bii kan, cha ti li teer ke Uwumbər jer tisui, ki nyi tiwan məmək. ²¹ Maanigeekaab, ti yaa bee tisui ni ke timi aabər aa bii kan, ti kpa lipobil Uwumbər chee. ²² Ti kii waaməb la, ki ɲani tiwan ni piir usui na. Nima pu, taah mee u tiwan ni na, u tii timi. ²³ Waah tuk timi ke ti li ɲani pu na le ye ke: ti gaa Ujapɔɔn Yesu Kristo ki kii, ki li gee tɔb, uma Yesu aah tuk timi pu na. ²⁴ Unii umək kii Uwumbər aaməb na, u bi Uwumbər ni. Uwumbər mu bi u ni. U tii timi Waafuur Nyaan, nima le cha ti bee ke u bi ti ni.

4

Binib bi ɲmanni nimi na aabər

¹ Maanigeekaab, binib yaa len ke bi kpa Uwumbər Aafuur Nyaan kan, ni taa

pak bi məmək. Ni lik baah len pu na, aan ki bee ke ni ye Uwumbər Aafuur Nyaan le cha bi len aan naa ye. Biṇmaṇmannim chuun dulnyaa wee ni ki wiir, ki len ke bi ye Uwumbər aabənabtiib, kaa ye. ² Ubənabr umək len ke Yesu Kristo nan kpaln unii ki dan dulnyaa wee ni na, uma le kpa Uwumbər Aafuur Nyaan. Nima le ga cha ni bee binib bi kpa Uwumbər Aafuur Nyaan na, ni binib bi kaa kpa na. ³ Ubənabr umək len ke Yesu aa kpaln unii na kan, udaan ngbaan aa kpa Uwumbər Aafuur Nyaan. U ye Kristo aadin aabənabr la. Ni nan ḡun ke Kristo aadin aabənabtiib ga dan. Dandana wee, bi fuu ni dulnyaa ni a.

⁴ Maabim, ni ye Uwumbər yaab la. Uwumbər Aafuur Nyaan mu bi nisui ni na jer kinimbəṅ ki bi dulnyaa wee ni na. Nima pu le ni nyan Yesu aadin aabənabtiib ngbaan. ⁵ Bi ye dulnyaa yaab la. Nima pu le bi len dulnyaa aabər, le dulnyaa aanib pel baah len pu na. ⁶ Tima kan, ti ye Uwumbər yaab la. Unii umək nyi Uwumbər na pel taah len pu na. Unii umək kaa ye Uwumbər yoo na aa pel taah len pu na. Nimina le ga cha ti bee binib bi kpa Uwumbər Aafuur Nyaan mu ye mbamən na, ni binib bi ye Yesu aadin aabənabtiib na.

Uwumbər ye ngeehm la

⁷ Maanigeekaab, cha ti li gee təb. Ba pu? u cha binib gee təb na le ye Uwumbər.

Unii umək gee unaabitiib na, u ye Uwumbər aabo la, ki nyi Uwumbər. ⁸ Uwumbər ye ngeehm la. Nima pu na, unii u kaa gee unaabitiib na, waa nyi Uwumbər. ⁹ Uwumbər nan tun ni Ujapənbaal dulnyaa wee ni ke ti nan kan liməfal li kaa kpa ndoon na u pu. Nimina le mək timi ke u gee timi. ¹⁰ Ngeehm aa ye ke timi le gee Uwumbər. Ngeehm ye ke Uwumbər le gee timi, ki tun ni Ujapəən dulnyaa ni, u nan sil timi aasisiyyaan ki di ubaa toor kitork tii Uwumbər, timi aatunwanbir pu. Uma pu, le Uwumbər ga di cha pinn timi.

¹¹ Maanigeekaab, Uwumbər aah gee timi sakpen kina na, ni ḡan ke ti mu li gee təb. ¹² Unii ubaa aa kee kan Uwumbər. Ti yaa gee təb kan, Uwumbər bi ti ni la, nima le ti gee təb mbaməm, waah ban pu na.

¹³ Tə, u tii timi Waafuur Nyaan. Nima le cha ti bee ke ti bi u ni, u mu bi ti ni. ¹⁴ Tinimbil nan kan Uwumbər Aajapəən, le ti jin seeraa ke Ute tun ni u dulnyaa wee ni, ke u nan gaa dulnyaa ni aanib lii. ¹⁵ Unii umək len binib aanimbil ni ke Yesu le ye Uwumbər Aajapəən na kan, Uwumbər bi u ni la, u mu bi Uwumbər ni. ¹⁶ Ti nyi Uwumbər aah gee timi pu na, ki pak ke u gee timi la.

Uwumbər ye ngeehm la. Unii umək gee binib n-yoonn məmək na, u bi Uwumbər ni la, Uwumbər mu bi u ni. ¹⁷ Ti gee binib mbaməm

ke ti li kpa lipobil bundaln Uwumbør ga ji binib tibør na. Ba pu? Yesu aah bi pu na, ti mu bi kina le dulnyaa wee ni. ¹⁸ Unii u gee Uwumbør na aa san ijawaan. Unii yaa kpa ngeehm mbaməm kan, ngeehm ngbaan nyan ijawaan u ni. Unii u san ijawaan na aa gee Uwumbør mbaməm; ijawaan ye falaa la.

¹⁹ Uwumbør le nan puen gee timi. Nima pu le ti mu gee u. ²⁰ Unii yaa len ke u gee Uwumbør ki yaa nan una aabo kan, u ye unyaməndaan la. U yaa kaa gee una aabo u unimbil waa u na kan, u ga ŋa kinye ki li gee Uwumbør u unimbil aa waa u na? ²¹ Yesu aah nan tuk timi pu na le ye ke: unii u gee Uwumbør na, u li gee una aabo mu.

5

Taah nyan dulnyaa aabimbin pu na

¹ Unii umək pak ke Yesu ye Kristo u gaa timi lii na, udaan ngbaan ye Uwumbør aabo la. Unii umək gee ubo aate na, u ga li gee waabo mu. ² Ti yaa gee Uwumbør ki kii waaməb kan, nima le cha ti nyi ke ti gee waabim. ³ Ti yaa gee Uwumbør kan, naatataa le ye ke ti kii waaməb. Le waaməb aa pəə. ⁴ Ba pu? binib bimək ye Uwumbør aabim na nyanŋi dulnyaa aatəŋ. Taah gaa Yesu ki kii na, nima le cha ti nyanŋi dulnyaa aatəŋ. ⁵ Ulau nyanŋi dulnyaa aatəŋ? Unii umək pak ke Yesu ye

Uwumbør Aajapəən na, uma le nyanŋi dulnyaa aatəŋ.

Yesu Kristo aaseeraadam

⁶ Yesu Kristo le ye u nan dan dulnyaa wee ni na, le Jənn muin u nnyun ni. Baah nan ku u na, le waasin nyan. Naa ye ke Jənn muin u nnyun ni baanja la, bi nan ku u ki kpee, le waasin nyan. Uwumbør Aafuur Nyaan mək timi ke nimina ye mbamən la; ba pu? Nfuur Nyaan ye mbaməndaan la. ⁷⁻⁸ Jənn nan muin Yesu nnyun ni. U nan kpo, le waasin nyan. Nimina le mək ke u ye Uwumbør Aajapəən. Nfuur Nyaan ngbaan mu mək ke u ye Uwumbør Aajapəən. ⁹ Kina le Uwumbør ji seeraa ki mək ke Yesu sil ye Ujapəən. Ti pak binib aaseeraa la. Uwumbør aaseeraa jer binib yoo. ¹⁰ Unii umək gaa Uwumbør Aajapəən ki kii na, u pak Uwumbør aah len pu na. Unii umək kaa pak Uwumbør aah len pu na, u yin Uwumbør unyaməndaan la; kinye pu? waa pak Uwumbør aah len Ujapəən aabər pu na. ¹¹ Uwumbør aah len pu na le ye ke u tii timi liməfal li kaa kpa ndoon na, ke liməfal ngbaan bi Ujapəən ni. ¹² Unii umək kpa Uwumbør Aajapəən na le kpa liməfal ngbaan. Unii umək kaa kpa Uwumbør Aajapəən na aa kpa liməfal ngbaan.

Liməfal li kaa kpa ndoon na

¹³ M ŋmee tibør tee tii nimi bi gaa Uwumbør Aajapəən

ki kii na, ke ni bee ke ni kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁴ Ti kpa lipobil ki mee Uwumbɔr ki bee ke ti yaa mee u tiwan ni ye waageehn na kan, u ŋun timi aameel la. ¹⁵ Ti yaa bee ke u ŋun timi aameel kan, ti bee ke ti kan taah mee u tiwan ni na la.

¹⁶ Unii yaa kan una aabo tun titunwanbir ti kaan cha u kpo na kan, u ga mee Uwumbɔr tii u. Le Uwumbɔr ga tii u limɔfal. Binib bi tun titunwanbir ti kaan cha bi kpo na, Uwumbɔr ga tii bi limɔfal. Le titunwanbir ti cha binib kpo na mu bi. Maa len ke ni li mee Uwumbɔr tii binib bi tun titunwanbir ngbaan na. ¹⁷ Lituln limɔk kaa ŋan na po ye titunwanbir la. Titunwanbir ti kaan cha binib kpo na mu bi.

¹⁸ Ti nyi ke unii umɔk ye Uwumbɔr aabo na aa ki tun titunwanbir; ba pu? Uwumbɔr Aajapɔɔn kii u, le kinimbɔŋ aan ŋmaa ŋa u nibaa.

¹⁹ Ti nyi ke ti ye Uwumbɔr aabim la, ki nyi ke dulnyaa aanib mɔmɔk bi kinimbɔŋ aanjaal ni la.

²⁰ Ti nyi ke Uwumbɔr Aajapɔɔn nan dan ki nan tii timi nlan ke ti bee Uwumbɔr, u ye Uwumbɔr bamɔnn na la. Ti bi Ujapɔɔn Yesu Kristo ni, nima le ti bi Uwumbɔr bamɔnn mu ni. Uma le ye Uwumbɔr bamɔnn, ni limɔfal li kaa kpa ndoon na daan.

²¹ Maabim, ni nyan nibaa ŋiwaa ni man.

Lelee aagban̄ ki

JÖNN

ηmee ki na

¹ Min Jönn u ye uninkpel na le ηmee tibər tee tii nimi Yesu aanib, nimi bi Uwumbər nyan bi na. M gee nimi mbaməm la. Naa ye min baan̄ja le gee nimi. Binib bimək nyi mbamən na mu gee nimi. ² Mbamən pu, le ti gee nimi. Mbamən ngbaan bi tisui ni, ki ga li bi ti chee n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

³ Tite Uwumbər, ni Yesu Kristo u ye Tite Uwumbər Aa-japəən na, ga ter timi, ki san timi kinimbaak, ki tii timi nsuudoon, ki cha ti li dii mbamən aasan, ki li gee təb.

Mbamən ni ngeehm

⁴ M kan ke ni ponn ni bibaa dii mbamən aasan, Tite Uwumbər aah tuk timi pu na. Le ni ηa mi mpopiin sakpen.

⁵ Yesu aanib, m gan̄ nimi, cha ti məmək li gee təb man. Maa ηmee nkaal pəən tii nimi. Taah nan piin ki dii Yesu aasan na, ti nan ηun nkaal ngbaan la, le ki di nan saa din. ⁶ Ti yaa gee Uwumbər kan, naatataa le ye ke ti li keei waaməb. Naah nan piin ki dii Yesu aasan na, ni nan ηun nkaal ngbaan la, le ki di nan saa din. Nkaal ngbaan le ye ke ti li gee təb n-yoonn məmək.

⁷ Biηman̄mannim chuun dulnyaa wee ni ki wiir. Bi len ke Yesu Kristo aa nan kpaln

unii ki dan dulnyaa wee ni. Bima le ye biηman̄mannim ki ye Kristo aadim. ⁸ Li nyi man, taa cha nimi aatuln bee yəli. M ban ke ni kan naah tun lituln li na aapiin məmək la.

⁹ Unii umək kaa beenin dii Kristo aabər, ki di tibəyayan kpee ti pu na kan, waa gaa Uwumbər. Unii umək beenin dii Yesu aabər na kan, u gaa Tite Uwumbər ni Ujapəən məmək la. ¹⁰ Unii yaa dan ni chee ki joo ni tibər ti kaa ye Kristo aabər na kan, ni taa cha u koo ni nido. Hali ni taa doon u. ¹¹ Unii u doon u na kpaln ubakaatə le na.

Kookoo aabər

¹² M kpa tibər sakpen ki ban m tuk nimi; m mu aa ban m ηmee ti kigban̄ kee ponn ni. M dak ke m ga mann nimi, ki len ni chee, aan ti li kpa mpopiin mbaməm.

¹³ Ninaabitii bi Uwumbər lee bi na dooni nimi la.

Taataa aagban ki JÖNN ηmee ki na

¹ Min Jönn u ye uninkpel na dooni si, njögeehn Gayus. M gee si mbaməm la.

² Njögeehn, m mee Uwumbər tii si, ke aa li kpa laafee, ki kani tinyoor, ke saawiin aah kpa tinyoor Uwumbər chee pu na.

³ Tinaabitiib bibaa dan do, ki nan tuk mi saah dii mbaməm pu na. Le ni ηa mi mpopiin sakpen a. Aa sil dii mbaməm la. ⁴ M yaa ηun ke maabim dii mbaməm kan, ni ηani mi mpopiin la. Nibaa aa bi ki ηani mi mpopiin ki jer kina.

⁵ Njögeehn, m nyi ke aa ter Yesu aanib bi ye bicham na n-yoonn məmək; saah kaa nyi bi na mu, aa ter bi la. Saah ηani kina na, aa ηani mbaməm la. ⁶ Bi tuk m ni Yesu aanib bi bi do na saah gee bi pu na. Aa pək aabaa, ki li beenin ter bi baasachuln ponn ni. Ter bi Uwumbər aah ban pu na. ⁷ Yesu pu, le bi chuun tuk binib waabər, kaa gaal tiwan nibaa binib bi kaa dii Yesu aasan na chee. ⁸ Nima pu, ni ηan ke timi bi dii Yesu aasan na li ter bi. Ti yaa ter bi kan, ti ter bi ke bi tuk binib Yesu aabər ti ye mbamən na la.

⁹ M nan ηmee tibər tibaa tii Yesu aanib. Le Diotrefes aa gar ti. U ban ke u li ye Yesu aanib aayidaan. ¹⁰ U len tibəbir ki geei inyamən paani timi. Waah ηa kina na,

waa faar. Tinaabitiib yaa dan kan, waa channi bi tichann. Binib bi ban ke bi chann bi tichann na, u kiir bi, kaa kii, ki ban ke u jenn nyan bi Yesu aanib ponn ni. M yaa fuu ni kan, m ga baa u waah ηani pu na, aan ti nyan mpaan pu.

¹¹ Njögeehn, taa dii unii u kaa ηan na aataabuu. Li dii unii u ηan na aataabuu. Unii umək ηani ni ηan na kan, u ye Uwumbər yoo la. Unii umək ηani ni kaa ηan na kan, waa nyi Uwumbər.

¹² Binib məmək pak Demetrius. Waah dii mbamən aasan pu na le mək ke u ye unii. Ti mu pak u. Aa bee ke taah len pu na, ti gbii la.

Kookoo aabər

¹³ M kpa tibər sakpen, ki ban m tuk si. Maa ban m ηmee ti kigban kee ponn ni.

¹⁴ M dak ke ni yaa kpee siib kan, m ga kan si, ki len aa chee.

¹⁵ Uwumbər tii si nsuudoon.

Yesu aanib bi bi do na dooni si. Aa doon Yesu aanib bi bi aa chee na məmək ubaabaa tii timi.

Kigban̄ ki JUUD ŋmee ki na

¹ Min Juud, u ye Yesu Kristo aatutunn, ni Jems aanaal na le ŋmee tibər tee tii nimi bi Uwumbər lee nimi na. U gee nimi, ki joo nimi Yesu Kristo pu la.

² M mee Uwumbər ke u moo san nimi kinimbaak, ki tii nimi nsuudoon, ki cha ni li gee tɔb mbaməm.

Bibiindam aah ŋani pu na

³ Maanigeekaab, nnimbil nan man ke m ŋmee kigban̄ ki tuk nimi Uwumbər aah gaal timi lir pu na aabər tii nimi. M mu aa ŋmee kina; ba pu? ni muk mi ke m ŋmee kigban̄ ki gan̄ nimi ke ni li pɔɔni nibaa ki li joo Uwumbər aabər, ki yii binib bi bii ti na. Uwumbər le nan di tibər ngbaan tii waaninyaam. Ubaa taa kpeln ti. ⁴ Budabu cha m gan̄ni nimi kina na le ye ke binib bibaa nan koo ni nikaasisik ni, ki ŋmanni nimi. Baa san Uwumbər. Bi len ke Uwumbər aah di cha pinn timi pu na, ti yaa gər kidagook kan, waan daa titafal. Bi yii Tidindaan Yesu Kristo. Uma baanja le ye Tidindaan. N-yaayoonn na, Uwumbər aabənabtiib nan ŋmee ke Uwumbər ga daa bibiindam ngbaan aatafal.

⁵ Ni nyi maah ga tuk nimi pu na məmək. Le m ban m teer nimi. Uwumbər nan nyan Israel yaab Ijpt aatin̄ ni

ki gaa bi lii. Le u mu nan ku bi ponn ni binib bi kaa gaa u ki kii na.

⁶ Teer man, Uwumbər aatuuntiib bi nan di cha Uwumbər aah tii bi lituln li na, ki nyan ni bido paacham na aabər. Uwumbər nan buu bi tikululn ti baan ŋmaa buur ti na, ki di bi ŋa mbəmbəɔn mu bi kitiŋ aataab na ni, ki nan saa nwiin mundaln u ga ji bi tibər ki siin bi ntafadaan na. ⁷ Teer man, Sodom ni Gomora aatim, ni itingbaan na aanib bi nan gər kidagook, ki mu yii bipiib ki ban bijab na aabər. Uwumbər nan daa bitafal, ki di bi ŋa mmii mu kaan junn na ni, ni le ye nsurm ki tii titunwanbirdam məmək.

⁸ Le bibiindam bi bi nikaasisik ni na aa gar nsurm ngbaan. Bi mu ŋani ke binib ngbaan aah nan ŋani pu na la. Bi len ke bi dan̄ tidan̄ ti mək bi ke bi gər kidagook, ki seei Uwumbər aatuuntiib, ki taa kii unii ubaa aaməb na. ⁹ Maikel u ye Uwumbər aatuuntiib aaninkpel na aa nan gee ke u sii kinimbəŋ. U ni kinimbəŋ nan kpak kinikpakpak Moses aawon pu, ke ulau ga yoor u. Maikel mu aa gee ke u sii kinimbəŋ ki bii ki. U nan po bui ki ke, “Uwumbər li kae si.” ¹⁰ Bibiindam ngbaan ma seei Uwumbər aatuuntiib la, kaa nyi baah bi pu na. Bi ŋani bisui aah gee pu na, ke ipeel i kaa dak ilandak na aah ŋani pu na. Nima le Uwumbər ga daa bitafal. ¹¹ Tibəbir bi bi pu la. Bi yii

Uwumbør aamøb ke Keenn aah nan yii pu na. Bi mæk binib mmækmu mu kaa ñan na ñimombil pu, ke Balaam aah nan ña pu na. Bi yii baaninkpiib aamõi ke Kora aah nan yii pu na. Uwumbør ga bii bi mu. ¹² Ni yaa kpaan ni ji tijikaar Uwumbør aadiik ni kan, bi sak nikaasisik ni ke tijøj aah likr libækul pu pu na; ba pu? bi kpaan ji ni chee, kaa san Uwumbør. Bi ban ke bi kpiin bibaa baanja la. Baa kpa tinyoor. Bi naahn utaal u yun ki bølñ ki joo ni libulñ kaa nu na la; ki naahn isui i kaa lu ñisubil ki kpo ki kpukr lir na la. ¹³ Bi tun inimøon aatulñ la, ki naahn nnyusakpem aanyunkpenn ti ñani tipupukr ni tijøj nnyun aagbaan na la, ki ki naahn ñiñmabil ñi kaa chuun ñaasan ni na. Uwumbør ga di bi ña mbømbøon ni, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹⁴ Tø, Enok, u nan ye Adam aayaabisøsak loloob na, nan puun len Uwumbør aah ga ña bibiindam ngbaan pu na ke, “Li pel man, Uwumbør ni waatuuntiib ñichur kipiik ga dan ¹⁵ ki nan ji binib mømæk tibør, ki ga bii titunwanbir-dam mømæk; ba pu? bi yii Uwumbør, ki tun titunwanbir waah kaa gee pu na, ki len tibøbir u pu.”

¹⁶ Bibiindam ngbaan ñulni n-yoonn mømæk; tiwan nibaa aa mø bi chee. Bi dii tiwan ni kaa ñan na aakpeek, ki len mpøon pu ki kpa kipupuk, ki pak biwankpadam, ñimombil pu.

Nsurm ni nsakm aabør

¹⁷ Maanigeekaab, teer man Tidindaan Yesu Kristo aakpambalb aah nan tuk nimi pu na, ¹⁸ ke kookoo aayoonn ni, binib ga li bi ki ñani bininyaam mbønyun, ki dii tiwan ni kaa ñan na aakpeek, Uwumbør aah kaa gee pu na. ¹⁹ Binib ngbaan yakr Yesu aanib la, ki dii bisui aah gee pu na, kaa kpa Uwumbør Aafuur Nyaan. ²⁰ Maanigeekaab, naah gaa Uwumbør aabør ti ye chain na pu na, ni li moo dii waasan mbamøm, ki li mee u Waafuur Nyaan aapøon pu, ²¹ ki li ye binib bi Uwumbør ga li gee bi na, ki kii buyoonn Tidindaan Yesu Kristo ga tii timi limøfal li kaa kpa ndoon na, waanimaasaln pu na.

²² Binib bibaa joo beeni la. San bidam kinimbaak man, ²³ ki ter bibaa mu ke bi ñmar ki nya ntafadaan ni. San bibaa mu kinimbaak man, ki li nan baatunwanbir ti ña bi tijøj na, ki li san ijawaan baatunwanbir taa doo nimi.

Kipak aameel

²⁴ Uwumbør u wiin chain na ga li ñmaa joo nimi, ni taa lir, ki ga ñmaa di nimi siin unimbiin ni, le ni ga li kpa mpopiin sakpen, kaan li kpa taani ubaa. ²⁵ Uwumbør baan baanja le bi. Tidindaan Yesu Kristo pu le u nyan timi ntafadaan ni, ki gaa timi lii. Uwumbør le yeh nnyun, ni mpakm, ni mpøon mømæk, ni tiwan mømæk, n-yoonn mu jer na, ni dandana wee, ni

n-yoonn mu kaa kpa ndoon
na. Amii.

TIBOKPIIRKAAN (REFELESSIONN)

¹ Tibor tee le Uwumbor nan tuk Yesu Kristo ke u nan kpiir tuk waatutum. Ti ye tibor ti ga na woween na la. Le Yesu nan tun waatuun ke u buen waatutunn Jonn chee ki ti tuk u tibor ngbaan. ² Uwumbor ni Yesu Kristo aah tuk Jonn tibor ti, ki mak u tiwan ni na, le u nmee ni mamak kigban ponn ni. ³ Unii u karn Uwumbor aabor timina binib aanimbil ni na, Uwumbor aanyoor bi u pu. Binib bi nun ki na taah len pu na, Uwumbor aanyoor bi bi mu pu. Ba pu? buyoonn tibor tee ga nan na aa ki daa.

U doon Yesu aanib bi bi ntim mulole ni na

⁴⁻⁵ Min Jonn le nmee kigban kee ke m tii Yesu aanib bi bi Asia aatim mulole ni na. Uwumbor u nan bi, ki beenin bi, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ni Waafuur mulole mu bi waaborjal chee na, ni Yesu Kristo, na tinyoor na ni pu, ki tii nimi nsuudoon. Yesu Kristo len mbamən, ki puen fikr nkun ni, ki ye dulnyaa wee ni aaborb aayidaan.

U gee timi la, ki di waasin finn timi, ki nyan timi titunwanbir ni, ki gaa timi lii, ⁶ ki na timi waanaan ni aanib bi ye bitotoorb na, ke ti li tun lituln tii Ute Uwumbor. Uma Yesu le ye uyimbidaan, ki kpa

mpəən mamək n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

⁷ Lik, u ga dii ntaalangbam ni ki dan. Binib mamək aanimbil ga kan u. Binib bi nan saa u na mu ga kan u. U pu, le njinibol njimak bi dulnyaa wee ni na ga wii. Ni ye mbamən la. Amii.

⁸ Tidindaan Uwumbor, u yeh mpəən mamək, ki nan bi, ki beenin bi, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le len ke uma le ye Alfa ni Omega,* mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan.

Yesu aah kpiir ubaa mak Jonn pu na

⁹ Min Jonn u ye nina aabo na, m ni nimi kpaan ki ji falaa ni suklaa Yesu pu, ki ye waanaan ni aanib. Uwumbor aabor ni Yesu aabonyaan tee pu, le bi nan di mi kaan lidikl li bi yin li ke Patmos na pu. ¹⁰ Tidindaan aakpaakool daal le Uwumbor Aafuur Nyaan nan fir m pu. Le m nun nneel sakpiin len mpuwəb ke kakaan na, ¹¹ ki bui mi ke, “Nmee saah ga kan pu na kigban ni, ki di kigban ngbaan tun Yesu aanib bi bi Asia aatim mulole ni na chee, bi bi Efesus aatij ni, ni Simina aatij ni, ni Pegamum aatij ni, ni Tiataira aatij ni, ni Sadis aatij ni, ni Filadelfia aatij ni, ni Laodisea aatij ni na.”

¹² Le m fenn lik ke m bee udaan u len m chee kina na. Maah fenn na, le m kan salmaa aawan ni pu karyaa tiib tən ni na tiwan nilole, ¹³ ni

* 1:8 : Alfa ni Omega aatataa le ye mpiin ni ndoon.

unii u naahn Unibŏn Aabo na, bi bikaasisik ni, ki pee libŏkul li pii utaafar na, ki buu salmaa aagbapapaln ubin chee.† ¹⁴ Uyil ni waayikpir piin chain, ke tikokonn na. Unimbil wiin ke mmii na. ¹⁵ Utaafar mu wiin ke baah pur tikur ti mmii ni na aah wiin pu na. Uneel mu fuuk ke bunyŏb sakpem aanyun na. ¹⁶ Le u joo in̄mabi ilole un̄angii ni. Kijaak aajuk ki ka n̄ipepel mŏmŏk n̄ilee na mu bi umŏb ni. Unimbil wŏb wiin chain, ke nwiin aah wiin chain pu nwiin pu na. ¹⁷ Maah kan u na, le m lir gbaan unimbiin ni ke maah kpo le na. Le u di un̄angii paan m pu, ki bui mi ke, “Taa san ijawaan. Min le ye mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan. ¹⁸ Min le ye umŏfadaan. M nan kpo, le ki fikr, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki joo nkun ni kitekpiitin̄ aasaafii tiib. ¹⁹ Nima pu na, n̄mee saah kan pu na, ki n̄mee naah bi pu dandana wee na, ki n̄mee naah ga nan n̄a pu n-yoonn mu choo na na. ²⁰ Saah kan in̄mabi ilole i n̄angii ni, ki kan salmaa aawan ni pu karyaa tiib tŏn̄ni na tiwan nilole na, naatataa le ye ke in̄mabi ilole ngbaan si maanib bi bi ntim mulole ngbaan ni na aatuuntiib aasisiyyaan. Karyaa tiib aah tŏn̄ni tiwan ni pu, aan ni ye nilole ngbaan mu si maanib bi bi ntim mulole ngbaan ni na aasisiyyaan.

2

Efesus aatiŋ aanib aabŏr

¹ “N̄mee kigban̄ tii maanib bi bi Efesus aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u joo in̄mabi ilole ngbaan n̄angii ni, ki chuun salmaa aawan ni pu karyaa tiib tŏn̄ni na tiwan nilole na aakaasisik ni na le len tibŏr timina: ² M nyi naah tun lituln linimaln pu na, ki nyi naah kpa limŏr pu na, ki nyi ke ni yii bibiindam, ke ni lik binib bi n̄manni ke bi ye maakpambalb kaa ye na aabimbin aah bi pu na, ki bee ke bi ye bin̄man̄mannim la. ³ Ni kpa limŏr la. M pu, le ni ji falaa, kaa bakr. ⁴ Tŏ, m mu galn nimi; ba pu? naa ki gee mi ke naah nan gee mi njan pu na. ⁵ Teer man naah nan bi pu, kaa ki bi kina dandana wee na, ki kpeln nimi aabimbin man, ki ki li n̄ani ke naah nan n̄ani njan pu na. Ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, m ga dan ni chee ki nan chuu nyan nimi aakarya ngbaan, le naan ki li ye maanib. ⁶ Tŏ, ni mu nan Nikolas aanib aah tun pu na. Naah nan baatuln na, nima le n̄an; m mu nan baah tun pu na.

⁷ “U kpa litafal na kan, u n̄jun Uwumbŏr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

“Unii umŏk nyan̄ na, m ga cha u moo limŏfal aasubil n̄i bi Uwumbŏr do, aan bi yin nima chee ke Paradais* na.

Simina aatiŋ aanib aabŏr

† **1:13** : Lik Daniel 7.13; 10.5. * **2:7** : Paradais aatataa le ye ke “isui i lu n̄jubil n̄i mŏ sakpen na aasaak.”

⁸ “Nmee kigbanj tii maanib bi bi Simina aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u ye mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan, ki nan kpo ki ki fikr na le len tibər timina: ⁹ M nyi naah ji falaa sakpen pu na, ki ye bigiim pu na; ni mu tee ye biwankpadam le Uwumbər chee. M nyi binib bibaa aah sii nimi pu na. Bi len ke bi ye Juu yaab, le kaa ye; bi ye kinimbəŋ aanib la. ¹⁰ Ni ga ji falaa dandana wee; ni mu taa san ijawaan man. Kinimbəŋ ga di ni ponn ni bibaa ŋa kiyondiik ni, aan ni kan ntəŋ, le ni ga ji falaa iwiin kipiik. Ni li dii maasan mbaməm ki nan saa nkundaal man. Le m ga nan tii nimi lipal li ye liməfal li kaa kpa ndoon na.

¹¹ “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbər Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

“Unii umək nyanj na aan kan lelee aakun.

Pegamum aatiŋ aanib aabər

¹² “Nmee kigbanj tii maanib bi bi Pegamum aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u kpa kijaak aajuk ki ka ŋipepel məmək ŋilee na le len tibər timina: ¹³ M nyi naah bi nin chee na, ke ni bi kitiŋ ki ye kinimbəŋ aatiŋ na ponn ni la. Ni mu beenin si nchanj ni la, kaa yii mi. Buyoonn bi nan ku maaseeraadaan bamənn Antipas nikaasisik ni, kinimbəŋ aah bi nin chee na, naa nan yii mi. ¹⁴ Tə,

m mu galn nimi tibər tibaa pu. Ba pu? Ni ponn ni bibaa joo Balaam aaməkm; uma le nan mək Ubər Balak waah ga ŋa pu ki təŋ Israel yaab bi ti ŋmə libaawol aanann, ki gər kidagook, aan Uwumbər daa bitafal na. ¹⁵ Binib bibaa mu bi ni ponn ni, ki ŋani kina, ki dii Nikolas aanib aaməkm kina. ¹⁶ Nima pu na, kpeln nimi aabimbin man. Ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, m ga fuu ni mala, ki di kijaak aajuk ki bi mməb ni na jan binib ngbaan.

¹⁷ “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbər Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

“Unii umək nyanj na kan, m ga tii u tijikaar ti bər aan bi yin ti ke mana† na, ki ga tii u litakpapiln li liyimbipəln ŋmee li pu na. Ubaa aan li nyi liyimbipəln ngbaan; unii u gaa li na baanja le ga li nyi.

Tiataira aatiŋ aanib aabər

¹⁸ “Nmee kigbanj tii maanib bi bi Tiataira aatiŋ ni na aatuun ke min Uwumbər Aajapəon u kpa ŋinimbil ŋi wiin ke mmii na, ni titaafar ti wiin ke baah pur tikur ti mmii ni na aah wiin pu na le len tibər timina: ¹⁹ M nyi naah tun pu na, ki gee binib pu na, ki gaa mi ki kii pu na, ki kpa limər pu na, ki tun lituln dandana wee ki jer naah nan tun njan pu na. ²⁰ Tə, m mu galn nimi; ba pu? ni ŋmin ki lik Jesebel, upii u len ke u ye Uwumbər aabənpapii

† 2:17 : Mana ye tijikaar ti Uwumbər nan tii Israel yaab buyoonn bi nan bi neersakpiin ni kaa kpa nibaa bi ji na. Lik Nnyam 16.33.

kaa ye na. U ŋmanni maatum, ki tuk bi ke bi yaa gɔr kidagook ki ŋman libaawol aanann kan, naa bir. ²¹ M tii u nsan ke u kpeln waabimbin, u mu aa ban u di cha kidagook aatuln. ²² U ni binib bi dii ki gɔr kidagook na yaa kaa kpeln baabimbin ki di cha waatuln kan, m ga cha bi ji falaa sakpen, ²³ ki ga ku waabim mu. Le maanib bi bi ŋipepel mɔmɔk na ga bee ke min le nyi bisui ni aah bi pu na. M ga tii ni ponn ni unii mɔmɔk waatuln aah ŋeer pu na.

²⁴⁻²⁵ “Tɔ, nimi bibaa mu bi Tiataira aatiŋ ni, kaa dii Jesebel ngbaan aamɔkm, kaa bae kinimbɔŋ aatuln li bi yin li ke ‘tibɔr ti nyoo na.’ Nimi le m len ke ni li joo naah kpa tibɔr ti na, ki nan saa bundaln m ga fuu ni na. Maan bui nimi ke ni ŋa tiwan nibaa ki kpee. ²⁶ Binib bimɔk nyanj ki tun maatuln n-yoonn mɔmɔk na, m ga tii bi tininkpir bi li joo ŋinibol na, ke maah gaa Nte Uwumbɔr chee tininkpir pu na. ²⁷ Le bi ga li joo ŋi mpɔɔn pu, ki gbaa wii ŋi yak yak ke tiyakr aabuul na.† ²⁸ M ga tii bi liŋmabil naanyuun mu.

²⁹ “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

3

Sadis aatiŋ aanib aabɔr

¹ “Ŋmee kigbanj tii maanib bi bi Sadis aatiŋ ni na aatuun

ke min u kpa Uwumbɔr Aafuur mulole ki joo iŋmabi ilole ŋŋaal ni na le len tibɔr timina: M nyi naah tun pu na, ki nyi ke ni naahn ke ni kpa limɔfal le na, ki mu tee kpo. ² Fiin man, ki toor nimi aabimbin, ki dii Uwumbɔr mbamɔm ki jer naah dii u pu dandana wee na; nimi aatuln aa gbiin Uwumbɔr aanimbiil. ³ Nima pu na, teer man naah nan ŋun Uwumbɔr aabɔr ki gaa ti pu na. Ni li keei ti man, ki kpeln nimi aabimbin. Ni yaa kaa finn ngeen pu kan, m ga dan ni chee ke unaayuk aah ga dan pu na. Naan li nyi buyoonn m ga dan ni chee na. ⁴ Tɔ, ni ponn ni bibaa bi Sadis aatiŋ ponn ni, kaa tun titunwanbir. Bima le ga chuun m chee paacham, ki pee ŋibɔkupiin; ba pu? bi ŋeer kina. ⁵ Unii umɔk nyanj na, m ga peen u libɔkupiln. Maan chuu ber waayimbiil limɔfal aagbanj ni. M ga len ke u ye maanii, Nte Uwumbɔr ni waatuuntiib aanimbiin ni.

⁶ “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

Filadelfia aatiŋ aanib aabɔr

⁷ “Ŋmee kigbanj tii maanib bi bi Filadelfia aatiŋ ni na aatuun, ke min Yesu u ye chain, ki ye mbamɔn, ki kpa Ubɔr David aasaafii na, yaa piir mbisamɔb kan, ubaa aan ŋmaa piin mu; m yaa piin mu mu kan, ubaa aan ŋmaa piir mu, ⁸ min le len tibɔr timina: M nyi naah tun pu

† 2:27 : Lik Ilahn 2.8-9.

na. M bee ke ni kpa mpɔɔn siib. Ni joo maabɔr, kaa yii maayimbil. M piir mbisamɔb tii nimi, le ubaa aan ŋmaa piin mu. ⁹ M ga cha kinimbɔŋ aanib bi mɔn nnyamɔn ke bi ye maanib, kaa ye na, dan ni chee ki nan gbaan kitij ninimbiin ni, ki bee ke m gee nimi la. ¹⁰ Ni kii maabɔr, ki kpa limɔr. Nima pu na, m mu ga li lik nimi, ki nyan nimi falaa u ga pii dulnyaa aanib mɔmɔk ki tɔŋ bi na ni. ¹¹ M ga gir ni mala. Ni li beenin dii maasan mbamɔm ke naah dii pu dandana wee na, ubaa taa leŋ nimi aapiin nsan ni. ¹² Unii umɔk nyan na, m ga ŋa u jatɔlk Maawumbɔr Aadichal ni, le u ga li bi nima n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. M ga ŋmee Maawumbɔr aayimbil, ni waatiŋ ki ye Jerusalem pɔɔn ki ga nyan ni u chee paacham na aayimbil u pu. M ga ki ŋmee maayimbipɔln mu u pu.

¹³ “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

Laodisea aatiŋ aanib aabɔr

¹⁴ “Ŋmee kigban tii maanib bi bi Laodisea aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u ye mbamɔn, ki len ibamɔn, ki ye Uwumbɔr aah nan naan tiwan ni mɔmɔk na aayidaan na, le len tibɔr timina: ¹⁵ M nyi naah tun pu na; naa soon kaa ton mu; m ba ga li gee ke ni li soon, bee ni li ton. ¹⁶ Ni bi ke kinyubɔbɔk ki kaa ton kaa soon mu na la; nima

pu le m ga tii nimi mmɔb ni lii. ¹⁷ Ni len ke ni ye biwankpadam ki kan liwangol kaa lann nibaa, kaa tee nyi ke ni kpa kinimbaak, ki ye bigiim, ki ye bijoom, ki si niŋmeen la. ¹⁸ Nima pu na, m sur nimi ke ni daa m chee salmaa u bi di pu mmii ni aan u ŋa chain na, aan ki sil li ye biwankpadam; ki daa m chee tiwanpeenkaan ni piin na ki di peen, aan binib taa ki kan naah si niŋmeen pu na; ki daa m chee linimbil aanyɔk ki di mee ninimbil aan ki likr. ¹⁹ Maah gee binib bimɔk na, m sur bi ki dar bitafal. Nima pu na, cha ninimbil li man aan ni kpeln nimi aabimbin man. ²⁰ Li pel man, m si mbisamɔb chee ki kpaar jaalen. Unii umɔk ŋun maaneel ki piir tii mi na, m ga koo ni u chee, ki nan ji u chee tijikaar, u mu ga ji m chee. ²¹ Unii umɔk nyan na, m ga cha u kal m chee maabɔrjal pu, ke m mu aah nan nyan pu ki kal Nte Uwumbɔr chee waabɔrjal pu pu na.

²² “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.”

4

Paacham yaab aah dooni Uwumbɔr pu na

¹ Waah len ti doo na, le m kan Uwumbɔr do aabisamɔb piir. Le nneel mu naahn kakaan ki len m chee njan na le len ke, “Dan paacham do, le m ga mɔk si budabu ga sil ŋa n-yoonn mue aapuwɔb na.” ² Libuul ngbaan

ni le Uwumbør Aafuur Nyaan yoor mi buen paacham. Le m ti kan libørjal si Uwumbør do; ubaa mu ka li pu. ³ U ka li pu na wiin chain ki piin, ki man. Waakpimanja u ye likal na mu lur goln libørjal ngbaan. ⁴ Le njjal moninko ni njinaa mu si gob libørjal ngbaan. Bininkpiib moninko ni binaa mu ka njjal ngbaan pu, ki pee tiwanpiln, ki chik salmaa aayikpupur. ⁵ Libørjal ngbaan chee moor lak lak ke utaal aah moor pu na, kifuuk mu faa ke utaal aah tar pu na. Karyaa bilole mu wiin libørjal ngbaan aanimbiin ni, ki ye Uwumbør Aafuur mulole la. ⁶ Libørjal aanimbiin ni wøb naahn nnyusakpem, ki wiin chain ke kinimbilik aah wiin pu na.

Le tiwanfuurkaan ninnaa mu si gob libørjal ngbaan. Tiwanfuurkaan ngbaan aanimbiin ni, ni nipuwøb mu nan ye njinimbil njmeen la. ⁷ Le nibaa naahn uchinn, nibaa mu naahn unaajabo, nibaa mu aanimbil wøb naahn unii la, nibaa mu naahn libørwiin li laani na. ⁸ Ni mòmøk nan kpa ifeen iloloob, ki mu nan kpa njinimbil tiwon mòmøk pu. Nwiin pu ni kinyeek mòmøk, naa fuur; n-yoonn mòmøk ni len ke, “Chain, chain, Tidindaan Uwumbør u yeh mpöön mòmøk na ye chain la. U nan bi, ki beenin bi, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

⁹ Tiwanfuurkaan ninnaa ngbaan le len kina, ki di mpakm, ni lisil, ni idoon tii

Uwumbør u ka libørjal pu, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰ Tiwanfuurkaan ngbaan aah len kina na, le bininkpiib moninko ni binaa ngbaan gbaan Uwumbør u ka libørjal pu ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aanimbiin ni, ki doon u, ki di baasalmaa aayikpupur bil waabørjal taab, ki len ke,

¹¹ “Tidindaan Uwumbør, si le ñeer ke ti pak si, ki nyun si, ki ñeer aa li kpa mpöön; ba pu? si le naan tiwan mòmøk. Saageehn pu le aa nan naan tiwan mòmøk. Saageehn pu le ni mòmøk bi.”

5

Kigban ni Upihbo na

¹ Le m kan Uwumbør u ka libørjal pu na njub kigban unjängii ni. Kigban ngbaan nan kpa njjmeen njipepel mòmøk, ki dab njimögbin nfum mulole. ² Le m njun Uwumbør aatuun mpööndaan len mpöön pu ke, “Ñma ñeer u dabr kigban ngbaan ki kpar ki?” ³ Le baa kan unii ubaa paacham, bee kitiñ, bee kitiñ aataab, u ga njmaa kpar kigban ngbaan ki lik ki ponn ni na. ⁴ Baah kaa kan unii u ñeer u kpar kigban ngbaan ki lik ki ponn ni na, nima pu le m wii pam. ⁵ Le bininkpiib na ponn ni ubaa bui mi ke, “Taa ki wii. Lik, Yesu u pöö ke uchinn, ki ye Juda aanibol ni aanii ubaa, ki ye Ubør David aayaabil na le

nyan, ki ga ŋmaa dabr kigban ki bi dab ki nfum mulole na, ki kpar ki.”

⁶ Le m kan Upihbo si libərjal, ni tiwanfuurkaan ninaa, ni bininkpiib na aakaasisik ni. Upihbo ngbaan kpa libuel uneen ni ke baah kər u le na, ki kpa iyiin ilole ni ŋinimbil ŋilole ŋi ye Uwumbər Aafuur mulole mu Uwumbər tun ni mu ŋipepel məmək dulnyaa wee ni na.

⁷ Le Upihbo ngbaan buen Uwumbər u ka libərjal pu na chee, ki ti gaa kigban ngbaan uŋangii ni.

⁸ Waah gaa kigban na, le tiwanfuurkaan ninaa ngbaan, ni bininkpiib moninko ni binaa ngbaan, nan gbaan unimbiin ni. Bi məmək gbaa tibar, ki joo salmaa aasambil ŋi gbii tulalee aayon na. Tulalee aayon ngbaan si Uwumbər aanib aameel aasisiyyaan.

⁹ Le bi gaa ilahnɔɔn ki tii Upihbo ngbaan ke,

“Si le ŋeer aa gaa kigban ngbaan ki dabr ki;

ba pu? aa nan kpo ki di saasin daa binib tii Uwumbər;

binib ngbaan nyan ŋitimbol məmək aanib bi bi dulnyaa wee ni, ki len iliin imək bi dulnyaa wee ni na,

¹⁰ Aa ŋa bi saanaan ni aanib bi ye bitotoorb na,

bi ti tun lituln tii timi Aawumbər,

le bi ga li joo dulnyaa məmək.”

¹¹ Le m lik ki kan Uwumbər aatuuntiib ŋichur ŋichur, kaa ti nyi baakahm. Bi si gob

Uwumbər aabərjal, ni tiwanfuurkaan, ni bininkpiib ngbaan. ¹² Le m ŋun bi məmək len mɔɔn pu ke,

“Upihbo u bi nan kər u na le ŋeer u kan yiko, ni liwankpal,

ni nlan, ni mɔɔn, ni nnyuŋ, ni mpakm, ni idoon.”

¹³ Le m ŋun binib bi bi paacham na, ni binib bi bi kitiŋ na, ni binib bi bi kitiŋ aataab na, ni tiwan nimək bi nnyusakpem ni na, ni Uwumbər aah naan tiwan nimək na məmək len ke,

“Uwumbər u ka libərjal pu na, ni Upihbo ngbaan le yeh mpakm, ni lisil, ni nnyuŋ, ni mɔɔn, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

¹⁴ Le tiwanfuurkaan ninaa ngbaan kii ke “Amii.” Bininkpiib ngbaan mu nan gbaan Uwumbər ni Upihbo ngbaan aanimbiin ni ki doon bi.

6

Nidab na

¹ M kan Upihbo ngbaan chuu dabr kigban ki bi nan dab ki nfum mulole pu na nibaa. Le m ŋun tiwanfuurkaan ninaa ngbaan ponn ni nibaa len ke utaal aah tar pu na ke, “Dan.” ² Le m lik ki kan utapiin. Unii u dik u pu na joo butəm. Le bi tii u linyan aayikpupuk u di chinj. Le u buen u ti nyan binib, ki sil ti nyan bi.

³ Le Upihbo ngbaan nan ki chuu dabr kigban ngbaan

aadam leler. Le m ḡun tiwanfuurkaan leler len ke, “Dan.”⁴ Le utaman mu fuu ni. Bi nan tii unii u dik utaman ngbaan pu na kijaak aajuk sakpen, le Uwumbər tii u mpəən ke u cha dulnyaa aanib to butəb ki ku təb.

⁵ Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam tatar. Le m ḡun tiwanfuurkaan tatar len ke, “Dan.” Le m lik ki kan utanbən. Unii u dik utanbən ngbaan pu na nan joo tiwan ni bi joo ḡaḡni tijikaar na unjaal ni. ⁶ Le m ḡun nneel len tiwanfuurkaan ninaa ngbaan aakaasisik ni ke, “Tijikaar taa li wiir, taadaak li pəə. Tə, taa bii nkpan ni ḡisubil aawanyukaan.”

⁷ Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam nanar. Le m ḡun tiwanfuurkaan nanar aaneel len ke, “Dan.” ⁸ Le m lik ki kan utanyənyə. Unii u dik u pu na aayimbil ye Nkun. U bi yin u ke Kitekpiitinj na mu dii u. Le Uwumbər tii bi mpəən ke bi di kijaak aajum, ni nkon, ni iween, ni ipeel ku dulnyaa aanib lipepel nanar wəb.

⁹ Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam ḡmuḡmur. Le m kan binib aawiin kitork aabimbiln taab, Uwumbər do. Bi ye binib bi bi nan ku bi na. Bi nan mooni Uwumbər aabər ki tuk binib Yesu aabənyaan. Nima le cha bi ku bi. ¹⁰ Le binib ngbaan aawiin teen mpəən pu ke, “Tidindaan u ye chain ki ye mbamən na, ni ga yunn ki ti saa kinye pu aan aa ga ji dulnyaa aanib bi ku timi na aabər ki daa bitafal?” ¹¹ Le

Uwumbər peen bi məmək tikparpiiin, ki bui bi ke u siin ke binib ku bitutuḡeen aatətiib bi məmək dii Yesu na, ke baah nan ku bi pu na. Bi laa fuur siib ki nan saa n-yoonn ngbaan.

¹² Le m kan Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam loloob. Le kitinj den sakpen. Le nwiin bəln ke likekebəln na. Le unjal mann ke nsin na. ¹³ Inmabi nyan ni paacham ki lir kitinj ke kibun aah ker ḡisubil ḡi kaa pur na lir pu na. ¹⁴ Kitaapaak kpab ki buen ke baah kpai kikapeek pu na. Le ḡjoo ni ḡidik məmək fii foor. ¹⁵ Le dulnyaa aayidam, ni bibərb, ni butəb aajab aayidam, ni biwankpadam, ni bipəəndam, ni binaagbiib məmək, ni bimalb məmək bər titakpalunn ni, ni ḡitakpasakpiin taab ḡjoo paab, ¹⁶ ki bui ḡjoo ni ḡitakpal ke, “Lir ti pu, ki biin ti pu, aan Uwumbər u ka libərjal pu na taa li waa timi, Upihbo ngbaan mu aanjuul taa pii timi; ¹⁷ ba pu? baanjuul aawiin sakpiin daal fuu ni a. Nma ga ḡmaa sil?”

7

Israel aanib ḡichur nkub ni imonko ilee ni ḡinaa na

¹ Nimina aapuwəb le m kan Uwumbər aatuuntiib binaa si dulnyaa aapepel məmək ḡinaa, ki kiir libuln ke li taa ki daa kitinj ni, ki taa daa nnyusakpem ni, ki taa daa isui ni. ² Le m kan Uwumbər aatuun uken nyan ni liwipuul wəb ki dan paacham, ki joo ni Uwumbər

u ye liməfal daan na aadaan, ki nan teen mpəən pu, ki tuk Uwumbər aatuuntiib binaa bi Uwumbər tii bi mpəən ke bi bii kitij ni nnyusakpem na ke, ³ “Ni taa bii kitij, bee nnyusakpem, bee isui ki li kii buyoonn ti ga nan daan timi Aawumbər aatutum aayigbeer pu na.” ⁴ Le m n n n baah daan binib bi na aakahm. Bi nan ye binib njichur nkub ni imonko ilee ni njinaa, ki nyan ni Israel aanibol məmək ni. ⁵⁻⁸ Bi nan daan bi kina la:

Juda aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Rubenn aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Gad aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Aser aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Naftali aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Manase aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Simeonn aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Liifai aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Isakar aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Sebulunn aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Josef aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Benjaminn aanibol aanib njichur kipiik ni njilee.

Kinipaak sakpenj

⁹ Nimina aapuwəb le m kan kinipaak sakpenj. Ubaa aa ti ki nyi baakahm. Bi nyan njitimbol məmək aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imək bi dulnyaa wee ni na,

ki si Uwumbər aabərjal ni Upihbo ngbaan aanimbiin ni, ki pee tikparpipiin, ki njub tibəkparfar binjaal ni, ¹⁰ ki teen mpəən pu ke, “Timi Aawumbər u ka libərjal pu na, ni Upihbo ngbaan le nan gaa timi lii.” ¹¹ Le Uwumbər aatuuntiib məmək si gob Uwumbər aabərjal, ni bininkpiib, ni tiwanfurkaan ninaa ngbaan. Le Uwumbər aatuuntiib doon njichichik ki di binimbil kpaa kitij Uwumbər aabərjal taab ki dooni u, ¹² ki len ke, “Ni ye mbamən, timi Aawumbər le yeh mpakm, ni nnyun, ni nlan, ni idoon, ni lisil, ni yiko, ni mpəən n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.”

¹³ Le bininkpiib na ponn ni ubaa baa mi ke, “Binib bi pee tikparpipiin na, bi ye ba aanib? Bi nyan ni la chee?”

¹⁴ Le m bui u ke, “Maaninkpel, si le nyi.”

Le u bui mi ke, “Bi ye binib bi nyan falaa sakpiin ni, ki finn baakpar Upihbo ngbaan aasin ni aan ti nja ti tipipinn na. ¹⁵ Nima le cha bi si Uwumbər aabərjal taab. Bi bi waadichal ni, nwiin pu ni kinyeek, ki tun lituln tii u. Uwumbər u ka libərjal ngbaan pu na ga li bi bi chee, ki biin bi pu. ¹⁶ Nkon aan ki chuu bi, nnyunyuu mu aan ki chuu bi, nwiin mu aan ki see bi, ntoton mu aan ki njun bi; ¹⁷ ba pu? Upihbo u bi Uwumbər aabərjal aakaasisik ni na le ga kpiin bi, ki ga mək bi uyayak aanyun mu ga tii bi

limɔfal na chee. Uwumbɔr ga per binimbil tinyunyunn mɔmɔk.”

8

Nɔdab ŋilole na

¹ Le Upihbo ngbaan chuu dabr ndam lolole. Le Uwumbɔr do ŋmin chii chii ki yunn siib. ² Le m kan Uwumbɔr aatuuntiib bilole bi si Uwumbɔr aanimbiin ni na. Le bi tii bi kakaan tiib bilole.

³ Le Uwumbɔr aatuun uken dan nan sil kitork aabimbiln chee, ki ŋub salmaa aasambil li bi joo tulalee aayon ŋani li ponn ni na. Le bi tii u tulalee aayon sakpen u di kpee Uwumbɔr aanib mɔmɔk aameel pu, ki di ŋa salmaa aabimbiln li bi Uwumbɔr aabɔrjal aanimbiin ni na paab, ki di tii Uwumbɔr.

⁴ Le tulalee aayon ngbaan aabaan, ni Uwumbɔr aanib aameel nyan Uwumbɔr aatuun ngbaan aanjaal ni, ki fii paacham Uwumbɔr aanimbiin ni. ⁵ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan moo mmii mu bi kitork aabimbiln paab na gbiin tulalee aayon aasambil ngbaan, le ki di mee yaa dulnyaa wee ponn ni. Le kifuuk faa, le utaal tar ki moor, le kitiŋ denj.

Kakaan tiib

⁶ Le Uwumbɔr aatuuntiib bilole bi ŋub kakaan tiib bilole na gor ke bi pii.

⁷ Le Uwumbɔr aatuun njan yoo pii waakakaan. Waah pii waakakaan na, le ŋitaatakpabil, ni mmii, ni nsin ŋmal tɔb ponn ni, ki nyan paacham ki lir ni kitiŋ. Le

mmii gaa kitiŋ ligetatar, ni isui mu ligetatar, ni timosɔnn mɔmɔk.

⁸ Le Uwumbɔr aatuun leler mu pii waakakaan. Le bi di tiwan ni naahn lijoal li gaal mmii na mee lii nnyusakpem ponn ni. Le nnyun ngbaan ligetatar kpaln nsin. ⁹ Le tiwan nimɔkbi nnyun ligetatar ngbaan ponn ni na kpo. Injɔi ligetatar mu bii a.

¹⁰ Le Uwumbɔr aatuun tatar mu pii waakakaan. Le liŋmabisakpeln li gaal mmii ke limɔfifil na nyan ni paacham ki lir ŋimɔɔ ligetatar ponn ni, ni inyunbun ligetatar ponn ni. ¹¹ Liŋmabil ngbaan aayimbil le ye ke “Ni To.” Le laah lir nnyun ni na mu aagetatar kpaln nnyun mu to na. Le binib pam kpo nnyun ngbaan pu; ba pu? mu to la.

¹² Le Uwumbɔr aatuun nanar mu pii waakakaan. Le nwiin ligetatar chuu gii ki bɔln. Uŋmal ligetatar, ni inmabi ligetatar mu chuu gii ki bɔln. Le nwiin ligetatar aa wiin. Kinyeek ligetatar mu aa wiin.

¹³ Le m kan libɔrwiin laani paacham, ki ŋun li teen mpɔɔn pu ke, “Uwumbɔr aatuuntiib bitaa bi gur kaa kee pii baakakaan na yaa pii kan, tibɔbir sakpenn ga lir dulnyaa aanib pu.”

9

¹ Le Uwumbɔr aatuun ŋmuŋmur mu pii waakakaan. Le m kan liŋmabil li nyan ni paacham ki lir ni kitiŋ na. Le bi tii li libuul li nyoo kaa kpa limɔk na aasaafii. ² Le

li chuu lakr libuul ngbaan aajaalenj. Le inmanyuu nyan li ponn ni ki fii paacham, ki naahn mmii mu gaal sakpen na aanmanyuu, ki bɔln nwiin timm. ³ Le itoon nyan ni inmanyuu ngbaan ponn ni, ki yaa gaa dulnyaa ni. Le Uwumbɔr tii i mpɔɔn ke i li junni binib ke inyoohn aah junni binib pu na, ⁴ le ki tuk i ke i taa n̄mɔ timoor, ki taa n̄mɔ tijikaar, ki taa n̄mɔ isui, i li junni binib bi kaa kpa Uwumbɔr aadaan biyigbeer pu na; ⁵ i taa ku binib ngbaan, i mɔk bi falaa ki ti saa in̄mal in̄mu. Falaa ngbaan wu ke unyoohn aah juu unii kan, ni wu pu na. ⁶ N-yoonn ngbaan, binib ga li ban nkun ke mu ku bi, kaan kan mu. Nkun ga san cha bi.

⁷ Itoon ngbaan naahn itaan i gor ke i to butɔb na. Tiwan ni naahn salmaa aayikpupur na nan bi iyil pu. Inimbil wɔb naahn binib aanimbil wɔb la. ⁸ Yaayikpir mu ti ki naahn bipiib aayikpir la. Yaanyin mu naahn ichinn aanyin la. ⁹ Tiwan nibaa bii ibinj pu ki naahn tikur la. Yaafeen kpa kifuuk ke itaan ni tɔroku i san cha i ti to butɔb na aah kpa kifuuk pu na. ¹⁰ Yaajuu mu naahn inyoohn aajuu la. Inyoohnpiin bi yaajuu pu, ki kpa mpɔɔn ke i mɔk binib falaa ki ti saa in̄mal in̄mu. ¹¹ Libuul li kaa kpa limɔk na aatuun le ye yaabɔr. Hiibru* aaliin ponn ni, bi yin u ke Abadonn. Griik aaliin ponn ni, bi yin u

ke Apolionn. Naatataa le ye ke “U kulni binib na.”

¹² Njan aabɔbir ma jer a. Tibɔbir tilee mu choo.

¹³ Le Uwumbɔr aatuun loloob mu pii waakakaan. Le m n̄jun nneel nyan ni salmaa aabimbiln li bi Uwumbɔr aanimbiin ni na aamɔju n̄inaa chee. ¹⁴ Le nneel ngbaan tuk Uwumbɔr aatuun loloob u joo kakaan na ke, “Chuu gbiln Uwumbɔr aatuuntiib binaa bi bi limɔsakupeln li bi yin li ke Yufrates na chee lii.”

¹⁵ Le u chuu gbiln Uwumbɔr aatuuntiib binaa ngbaan lii. Uwumbɔr le gor bi, ki siin bi libiln, ni un̄mal, ni nwiin, ni kikurk ki bi ga di ku binib ligetatar na. ¹⁶ Bi nan kpa butɔb aajab bi dik itaan pu na. Le m n̄jun baakahm aah ye pu na. Bi nan ye butɔb aajab n̄ichur n̄ichur ikui ilee.

¹⁷ Tidanj ponn ni le m nan kan itaan ngbaan ni binib bi dik i pu na. Tikur aawan nibaa bii bibinj pu ki man ke mmii na, ki bɔn ke nsiin na, ki man ke chirbil na. Itaan ngbaan aayil naahn ichinn aayil la. Mmii, ni inmanyuu, ni chirbil nyan ni imɔi ni.

¹⁸ Tiwan nitaa ngbaan, mmii, ni inmanyuu, ni chirbil ni nan nyan ni itaan ngbaan aamɔi ni na le ku linigetektatar; ¹⁹ ba pu? itaan ngbaan aapɔɔn le bi yaamɔi ni, ni yaajuu ni. Yaajuu ngbaan naahn iwaa le ki kpa n̄iyil ki mɔk binib falaa.

²⁰ Binib bi gur kaa kpo iween ngbaan pu na aa kpeln baabimbin, kaa di cha baah

* 9:11 : Hiibru aaliin ye Juu yaab aaliin la.

ɲani ɲiwaa ɲi na. Bi beenin dooni tininkpiwanbir, ni ɲiwaa ɲi bi nan di salmaa, ni tikunabr, ni tikur, ni ɲitakpal, ni idɔ naan ɲi na, ɲiwaa ɲi kaa waa, ki mu aa ɲun tibɔr, ki mu aa ɲmaa chuun na. ²¹ Binib ngbaan beenin ku binib, ki ji inyɔk, ki gɔr kidagook, ki su kinaayuk, kaa kpeln baabimbin.

10

Uwumbɔr aatuun ni kigban waatiir na

¹ Le m kan Uwumbɔr aatuun mpɔɔndaan uken nyan ni paacham. U pee kitaalangban, le waakpimanja mu lur goln uyil. Unimbil wɔb naahn nwiin la. Utaa mu naahn kimiigaak. ² U joo kigban waatiir ki kpar na unjaal ni. Le u di utaagiil taa nnyusakpem pu, le ki di utaagal mu taa kitiɲ pu, ³ le ki teen mpɔɔn pu ke uchinn aah tar pu na. Waah teen kina na, le utaal mu teen nfum mulole. ⁴ Utaal aah teen nfum mulole na, le m ban m ɲmee waah len pu na kigban ni. Le m ɲun nneel len Uwumbɔr do ke, “Taa ɲmee utaal aah len tibɔr ti na, ki taa kpiir ti.”

⁵ Uwumbɔr aatuun u m kan u si nnyusakpem, ni kitiɲ pu na le yoor unangii paacham ⁶ ki puu Uwumbɔr u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki nan naan paacham ni tiwan nimɔk bi ni ponn ni na, ni kitiɲ ni tiwan nimɔk bi kitiɲ pu na, ni nnyusakpem, ni tiwan nimɔk bi mu ponn ni

na, ke Uwumbɔr aan ki taan. ⁷ Buyoonn Uwumbɔr aatuun lolole ga pii waakakaan na, n-yoonn ngbaan le Uwumbɔr ga tun waatunyaan li bɔr na ki doo, waah nan tuk waabɔnabr bi ye waatutum na ke u ga tun pu na.

⁸ Nneel mu m ɲun paacham na ki len m chee ki bui mi ke m li cha ti gaa kigban ki kpar ki bi Uwumbɔr aatuun u si nnyusakpem, ni kitiɲ pu na aajaal ni na.

⁹ Le m buen Uwumbɔr aatuun ngbaan chee, le ki ti bui u ke u tii mi kigban waatiir ngbaan. Le u bui mi ke, “Gaa ki ɲmɔ. Ni ga li mɔ aamɔb ni ke tisiir na la, ki tee ga li to aaponn ni.”

¹⁰ Le m gaa kigban waatiir ngbaan unjaal ni, ki ɲman ki. Maah ɲman ki na, le ni mɔ mmɔb ni ke tisiir na. Le maah di nab na, ni to mponn ni. ¹¹ Le bi bui mi, “See aa ki tuk ɲitimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na, ni baabɔrb, tibɔr ti ga ɲa bi n-yoonn mu choo na.”

11

Seeraadam bilee na

¹ Le bi tii mi tiwanɲankaan ni naahn lidabil na, le nneel bui ke, “Li cha ti ɲaɲ Uwumbɔr Aadiik, ni kitork aabimbiln, ki lik naafɔfɔk, ki kahn binib bi dooni Uwumbɔr nima chee na. ² Taa ɲaɲ kikaakpaak ki bi lipaal na aafɔfɔk; ba pu? Uwumbɔr di kikaakpaak ngbaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na la. Le bi ga bii Uwumbɔr aatinyaan ki ti saa

inmal imonko ilee ni ilee. ³ Le m ga tun ni maaseeraadam bilee bi nan moon Uwumbər aabər ki ti saa iwiin lichur ni ikui ilee ni imonko itaa, ki ga li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na.”

⁴ Biseeraadam bilee ngbaan ye nkpan aasui ilee ni karyaa tiib aah tən̄ni tiwan ni pu na bilee bi si dulnyaa Aadindaan aanimbiin ni na. ⁵ Unii ubaa yaa ban u ŋa bi nibaa kan, mmii ga nyan biməi ni ki ku baadim. Unii ubaa yaa ban u ŋa bi nibaa kan, see bi ku u kina. ⁶ Biseeraadam bilee ngbaan nan kpa mpəən bi kiir utaal u taa nū buyoonn bi bi mooni Uwumbər aabər na, ki kpa mpəən ki cha nnyun kpaln nsin, ki kpa mpəən ki cha falaa aabəŋ məmək lir dulnyaa wee ni, n-yoonn mumək bi gee na.

⁷ Bi yaa moon Uwumbər aabər doo kan, le upeel u nyan ni kinimbəŋ chee, libuul li kaa kpa limək na ni na, ga to bi butəb ki nyan bi, ki ku bi. ⁸ Le ŋinikpol ngbaan ga li də kitisakpeŋ na aasan ni. Uwumbər yin kitin̄ ngbaan ke Sodom, ki ki yin ki ke Ijpt. Bi nan kpa Tidindaan ndəpuinkoo pu nima la. ⁹ Le ŋitimbol məmək aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imək bi dulnyaa wee ni na, bi ponn ni bibaa ga lik ŋinikpol ngbaan ki ti saa iwiin itaa ni ligeln, kaan kii ke unii ubaa ti sub bi. ¹⁰ Baakun pu le dulnyaa aanib ga li

kpa mpopiin sakpen, ki waa liwaal, ki tii təb ipiin; ba pu? Uwumbər aabənabr bilee bi ŋa bi falaa na kpo a. ¹¹ Iwiin itaa ni ligeln ngbaan aah jer na, le Uwumbər ki tii bi liməfal. Le bi fii sil. Le binib bimək kan bi na san ijawaan sakpen. ¹² Le ŋinikpol ŋi fikr na ŋun nneel sakpiin nyan ni paacham ki bui bi, “Dan paacham do man.” Le bi koo ntaalangbam ni ki buen paacham. Baadim mu kan baah buen pu na. ¹³ N-yoonn ngbaan le kitin̄ deŋ pam. Le kitisakpeŋ ngbaan aadir ligeln kipiik lir kitin̄. Kitin̄ aah deŋ pu na le ni ku binib ŋichur ŋilole. Binib bi gur kaa kpo na, ijawaan chuu bi sakpen, le bi nyuŋ Uwumbər u bi paacham na.

¹⁴ Tibəbir leler jer a. Tibəbir tatar mu choo mala.

Kakaan tiib bilole na

¹⁵ Le Uwumbər aatuun lolole mu pii waakakaan. Le ineel sakpiin len Uwumbər do ke, “Dulnyaa wee ni aanaan məmək kpaln Tidindaan Uwumbər ni Waabo Kristo* aanaan la. U ga li joo mu n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” ¹⁶ Le bininkpiib moninko ni binaa bi ka baabərjal pu, Uwumbər aanimbiin ni na, doon ŋichichik ki di binimbil kpa kitin̄ ki dooni Uwumbər, ¹⁷ ki len ke, “Tidindaan Uwumbər, u yeh mpəən məmək, ki nan bi, ki beenin bi na, ti dooni si;

* **11:15** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatata le ye ke Uwumbər nyan u ke u gaa binib lii.

ba pu? aa di saapɔɔn sakpiin
ki joo dulnyaa wee.

¹⁸ Njinibol aanib nan gee lijnuul,
le saanjuul mu fii,
le ni ɲeer aa ji bitekpiib
tibɔr,

ki ɲeer aa di ipiin tii
saabɔnabtiib bi ye saatu-
tum na,
ni saanib bi mɔmɔk pak
si na,
bi ye biwaatiib na, ni bi
ye bisakpem na,

ki ɲeer aa kulin binib bi ku
dulnyaa aanib na.”

¹⁹ Tɔ, le bi chuu piir
Uwumbɔr aadiik ki bi
paacham na. Le m kan
Uwumbɔr aakaal aadakaa si
waadiik ponn ni. Le utaal
moor, le kifuuk faa, le utaal
tar, le kitiŋ deŋ, le utaal nu
ɲitaatakpabil sakpiin.

12

Upii na, ni kipeewanbiik na

¹ Tɔ, le m kan lijnjiir
aawan paacham. Upii ubaa
nan bi ki pee nwiin. Le
uɲmal mu nan bi utaa aataab.
Inmabi kipiik ni ilee mu nan
bi uyil pu. U nan kpa lipuul,
² le imalween chuu u, le u wii
ki ban u maa ubo.

³ Le m ki kan lijnjiir aawan
niken paacham. M nan
kan kipeewanbiik sakpeŋ
mamaŋ ki kpa ɲiyil ɲilole
ni iyiin kipiik, ki chik ubɔr
aayikpupur tilole na. ⁴ Le
kipeewanbiik ngbaan di
kijuul kuun foor ni inmabi
ligetatar, ki di lii ni kitiŋ, ki
dan nan sil upii u ban u maa

ubo na aanimbiin ni ke ki
ɲmɔ waabo.

⁵ Le upii ngbaan ma
ubijabo u ga li joo ɲinibol
mɔmɔk mpɔɔn pu na. Le
Uwumbɔr yoor ubo ngbaan
di buen ubaa chee paacham,
waabɔrjal chee. ⁶ Le upii ng-
baan san buen nteersakpiin
ni, Uwumbɔr aah toor mpaan
nin chee tii u na, ki ti kpiini u
nima chee iwiin lichur ni ikui
ilee ni imonko itaa.

⁷ Tɔ, le bi to butɔb
paacham. Uwumbɔr aatu-
untiib aaninkpel Maikel ni
waatuuntiib to kipeewan-
biik ngbaan ni waatuuntiib
butɔb, ⁸⁻⁹ le ki nyan bi, ki
nyan bi paacham. Baa ki
kan mpaan paacham. Kipee-
wanbiik ngbaan ye kinimbɔŋ
la. Bi yin ki ke Uwaa u
Yunn na, ki ki yin ki ke
Defil,* ki ki yin ki ke Sintana.
Kima le ɲmanni dulnyaa
aanib mɔmɔk. Bi nyan ki ni
kaatuuntiib paacham, ki di
lii ni kitiŋ.

¹⁰ Le m ɲun nneel sakpiin
len mpɔɔn pu paacham ke,
“Dandana wee ti kan timi
Aawumbɔr aah kpa mpɔɔn
pu ki gaa waanib lii ki
joo waanaan ni aanib na.
Dandana ti kan Kristo u gaa
timi lii na aah kpa yiko pu
na. Ba pu? u nyan kinimbɔŋ
paacham. Kinimbɔŋ ye
unibiinii u nan si Uwumbɔr
aanimbiin ni ki bii Uwumbɔr
aanib nwiin pu ni kinyeek
na la. ¹¹ Upihbo Yesu aasin
aapɔɔn pu ni waabɔr aapɔɔn
pu le bi nyan kinimbɔŋ. Bi

* 12:8-9 : Defil ni Sintana ye kinimbɔŋ aayimbil ɲiken la.

gee Yesu ki jer baamɔfal, ki kii ke bi kpo u pu. ¹² Nimi bi bi Uwumbɔr do na, li kpa mpopiin man; ba pu? kinimbɔŋ aa ki kpa mpɔɔn. Tɔ, tibɔbir mu ga lir kitinɔ aanib pu, ni nnyusakpem ni aanib pu; ba pu? kinimbɔŋ sunn ni bi chee, ki gee linuusakpeln; ba pu? ki bee ke kaayoonn aa ki wiir.”

¹³ Kipeewanbiik ngbaan aah kan ke bi nyan u paacham ki di lii ni kitinɔ na, le u san dii upii u ma ubijabo na, ke u chuu u. ¹⁴ Le Uwumbɔr tii upii ngbaan libɔrwiin aafeen ilee ke u fii buen nteersakpiin ni, waapaan ni, kipeewanbiik ngbaan taa ki pii u nima chee. Le bi ti kpiini u nima chee ki ti saa njibin njitaa ni ligeln. ¹⁵ Le kipeewanbiik ngbaan tii nnyun sakpem umɔb ni ke limɔɔl na ki lii, ke mu di upii ngbaan puu buen. ¹⁶ Le kitinɔ ter upii ngbaan, ki waar kimɔb ki di nnyun mu nyan kipeewanbiik ngbaan aamɔb ni na nab, le mu aa ki pii upii ngbaan. ¹⁷ Le kipeewanbiik ngbaan gee linjuul sakpen upii ngbaan pu, ki buen ti to waabim biken butɔb. Waabim le ye binib bi kii Uwumbɔr aamɔb ki tuk binib Yesu aabɔnyaan na. ¹⁸ Le kipeewanbiik ngbaan sil nnyusakpem aagbaan.

13

Ipeel ilee na

¹ Le m kan upeel nyan ni nnyusakpem ponn ni. U nan kpa njiyil njilole ni iyiin kipiik,

le ki chik ubɔr aayikpupur waayiin kipiik mɔmɔk pu. Le liyimbil li ye lisiibil ki tii Uwumbɔr na nan bi njiyil mɔmɔk pu. ² Upeel ngbaan nan naahn unaamuun la. Utaafar pɔɔ sakpen. Umɔb mu naahn uchinn aamɔb. Kipeewanbiik ngbaan le di waapɔɔn, ni waanaan, ni waapɔɔn sakpiin tii u. ³ Libuel nan bi uyil libaa pu ki naahn ke laah kpo ki sɔŋ le na. Laah sɔŋ na, le ni gar dulnyaa aanib mɔmɔk pam. Le bi dii u, ⁴ ki gbaan kitinɔ ki doon kipeewanbiik ngbaan; ba pu? u nan di waapɔɔn tii upeel ngbaan. Bi nan gbaan kitinɔ ki doon upeel ngbaan mu, le ki baa ke, “Nma bi ke upeel wee na? Nma ga njmaa to u butɔb?”

⁵ U nan kpa nsan ke u li kpa kipupuk ki sii Uwumbɔr, ki kpa nsan ke u li bi injmal imonko ilee ni ilee. ⁶ Le u waar umɔb ki sii Uwumbɔr, ni Uwumbɔr aayimbil, ni Uwumbɔr do, ni bimɔk bi Uwumbɔr do na, ⁷ ki kpa nsan ke u to Uwumbɔr aanib butɔb ki nyan bi. Le Uwumbɔr tii u tininkpir u li joo njitimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na. ⁸ Le dulnyaa ni aanib bimɔk aayimbil aa njmee Uwumbɔr Aapihbo u bi nan ku u na aamɔfal aagbanɔ ni buyoonn Uwumbɔr aa nan kee naan dulnyaa wee na ga dii upeel ngbaan.

⁹ “U kpa litafal na kan, u njun. ¹⁰ Binib bi Uwumbɔr len ke bi ga chuu bi tinaagbiir na,

bima le bi ga chuu bi tinaag-biir. Unii umək joo kijaak aajuk ku binib na, kijaak aajuk le ga ku u mu. Nima le cha ni njan ke Uwumbər aanib li ban limər ke bi dii Uwumbər mbaməm.”

¹¹ Le m kan upeel leler nyan ni kitin ni. U nan kpa iyiin ilee i naahn upihbo aayiin na, le ki len ke kipeewanbiik aah len pu na. ¹² U nan bi njan aapeel chee, ki kpa waapəən, ki muk dulnyaa, ni binib bimək bi dulnyaa ni na, ke bi li dii njan aapeel u nan kpa nkun aabuel li səŋ na. ¹³ Upeel leler ngbaan nan tun lijinjiiir aatun pam, ki cha mmii nyan ni paacham ki sunn ni kitin, binib aanimbil ni, ¹⁴ ki nmann binib bimək bi dulnyaa ni na; ba pu? u nan kpa nsan ke u tun lijinjiiir aatun njan aapeel aanimbiin ni, ki tuk dulnyaa ni aanib ke bi njan liwaal li naahn upeel u nan kpa kijuk aabuel li səŋ na. ¹⁵ Upeel leler ngbaan nan kpa nsan ke u cha liwaal ngbaan fuur libuln ki len tibər, le ki cha bi ku binib bimək kaa dii liwaal ngbaan na, ¹⁶ ki cha bi daan binib məmək biŋangii pu, bee biyigbeer pu. U nan cha bi daan biwaatiib, ni bisakpem, ni biwankpadam, ni bigiim, ni binaagbiib, ni bimalb. ¹⁷ Kidaan ngbaan le ye upeel ngbaan aayimbil, bee waayimbil aanamba. Unii u kaa kpa kidaan ngbaan na, baa nan cha u daa tiwan nibaa, kaa cha u kooh tiwan nibaa mu.

¹⁸ Tibər timina ban nlan la. Unii u kpa nlan na ga nmaa bee upeel ngbaan aanamba aatataa. Ni ye unibən aanamba la. Waanamba ye ikui iloob ni imonko itaa ni niloob.

14

Upihbo na, ni waanib

¹ Tə, le m kan Upihbo na si Sionn aajool paab. Binib nchur nkub ni imonko ilee ni njinaa nan bi u chee, le waayimbil ni Ute Uwumbər aayimbil nan nmeə paa biyigbeer pu. ² Le m njan binib gaa ilahn paacham. Ni nan fuuk ke bunyəb aanyun aah fuuk pu na, ki fuuk ke utaal aah teen mpəən pu pu na, ki naahn binib aah gbaa tibar aan ti wii pu na. ³ Binib ngbaan bi Uwumbər aabərjal, ni tiwanfuurkaan ninaa, ni bininkpiib na aanimbiin ni, ki gaa ilahn pəən. Ubaa aan nmaa bae nlahn ngbaan see binib nchur nkub ni imonko ilee ni njinaa bi Uwumbər daa bi ki nyan bi dulnyaa wee ni na. ⁴ Bima le ye binib bi kaa doon bipiib chee kaa njan bibaa tijəŋ. Baa nyi bipiib. Bima le dii Upihbo ngbaan waah cha nin chee na məmək. Uwumbər nyan bi binib ponn ni ki daa bi, bi li ye u ni Upihbo ngbaan aanib. ⁵ Nnyamən mubaa aa bi biməi ni. Baa kpa taani ubaa.

Uwumbər aatuun tiib bitaa na

⁶ Le m kan Uwumbər aatuun uken laani paacham,

ki joo ni tibɔnyaan ti bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki ti di ti tuk ɲitimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na. ⁷ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan len mpɔɔn pu ke, “Ni li san Uwumbɔr, ki nyun u man; ba pu? ni ɲeer u ji binib tibɔr. Ni li pak Uwumbɔr u nan naan paacham, ni kitin, ni nnyusakpem, ni nnyun mɔmɔk na.”

⁸ Uwumbɔr aatuun leler nan paan ni njan yoo na aapuwɔb ki len ke, “Kitisakpen Babilon lir a. Kitin ngbaan le nan cha ɲinibol mɔmɔk aanib nyu ndapɔm gbii. Ndaan ngbaan le ye waadagook aakpeek. Nima le ki lir a.”

⁹ Uwumbɔr aatuun tatar nan paan ni uleler na aapuwɔb ki len mpɔɔn pu ke, “Binib bimɔk dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, ki gaa waadaan biyigbeer pu, bee binjaal pu na, ¹⁰ ga nyu ndaan mu ye Uwumbɔr aanjuul, le u kpir ɲa kiyikuuk ni, kaa di nnyun kpee mu pu. Nima le mɔk waanjuul sakpen, le bi ga li bi waatu-untiib bi bi chain na, ni Upihbo ngbaan aanimbiin ni, ki ga ji falaa sakpen mmii ni chirbil ponn ni. ¹¹ Inmanyuu nyan ni mmii ngbaan ni ki fii paacham n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Binib bi dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, ki gaa waadaan ki ye waayimbil na, ga ji falaa mmii ngbaan ponn ni, kaan

fuur nwiin pu, kaan fuur kinyeek mu.”

¹² Nima le cha ni ɲan ke Uwumbɔr aanib bi kii waamɔb ki dii Yesu mbamɔm na li kpa limɔr.

¹³ Le m ɲun nneel len paacham ke, “Nmee ke: Bitekpiib bi nan dii Tidindaan na, waanyoor bi bi pu dandana wee ki joo cha.”

Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan kii ke, “Ni ye mbamɔn; ba pu? bi nan tun litunyaan linimaln. Baah kpo na, le bi fuur. Baah tun pu na mu dii bi.”

Dulnyaa aajikaacheel

¹⁴ Le m kan ntaalangbapim. Ubaa ka mu pu ki naahn unii, ki chik salmaa aayikpupuk, ki joo gɔrk u ka na unjaal ni.* ¹⁵ Le Uwumbɔr aatuun uken nyan ni Uwumbɔr Aadichal ni, ki len mpɔɔn pu ki tuk u ka ntaalangbam pu na ke, “Di saagɔrk chee tijikaar; ba pu? ni ɲeer lijikaacheel. Dulnyaa aajikaar biir a.” ¹⁶ Le u ka ntaalangbam pu na di waagɔrk chee dulnyaa aajikaar.

¹⁷ Le Uwumbɔr aatuun uken nyan ni Uwumbɔr Aadichal li bi paacham na ni. U mu nan joo gɔrk u ka na.

¹⁸ Le Uwumbɔr aatuun uken nyan ni kitork aabimbiln chee. Uma le ye mmii aayidaan. Le u teen mpɔɔn pu ki tuk Uwumbɔr aatuun u joo gɔrk u ka na ke, “Di saagɔrk u ka na ker ndaan aasubil ɲi bi dulnyaa ni

* 14:14 : Lik Daniel 7.13.

na; ba pu? nisubil ngbaan pur a.”¹⁹ Le Uwumbər aatuun ngbaan di waagərker dulnyaa aasubil ngbaan, ki di ŋa libuusakpeln li ponn ni bi ŋmaani nisubil ki nyani ŋaanyun na. Nima le mək Uwumbər aah ga bii binib bi kaa dii u na pu na.²⁰ Le bi taa nisubil ngbaan pu libuusakpeln ngbaan ponn ni, kitinj aagbaan, ki nyan ŋaanyun. Le nsin nyan libuul ngbaan ni, ki wiir aan utaan yaa sil mu ponn ni kan, u ga ŋmaa liin na, ki puu ti saa mal ikui ilee aafəfək aah bi pu na.

15

Gbelngbeln aafalaa na

¹ M nan ki kan lijnjiir aawan niken paacham. Ni nan ye tiwankpaan, le ki gar mi pam. M nan kan Uwumbər aatuuntiib bilole bi joo ni falaa bilole na. Falaa ngbaan ga li ye gbelngbeln aafalaa la; ba pu? falaa ngbaan aapuwəb Uwumbər aaruul ga sɔŋ.

² Le m kan tiwan ni naahn nnyusakpem mu mmii ŋmal mu ponn ni na, le mu wiin chain ke kinimbilik na. Le m kan binib bi nyan, kaa dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, kaa gaa waadaan ki ye waayimbil aanamba na; bi ka nnyusakpem mu wiin chain ke kinimbilik na chee, ki joo tibar ti Uwumbər tii bi na,³ ki gaa ilahn i ye Upihbo ngbaan ni Uwumbər aatuunn Moses aalahn na ke, “Tidindaan Uwumbər u yeh mpəən məmək na,

saatuln ye litukpaan ki gar binib pam.

Saasan ye nsanyaan, ki mu ye nsan bamənn.

Si le ye Ubər n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

⁴ Tidindaan, ŋma bi, kaan san si ki nyun si?

Si baanja le ye chain.

Ŋinibol məmək ga dan ki nan gbaan aanimbiin ni ki doon si;

ba pu? binib məmək kan saatunyaan.”

⁵ Nimina aapuwəb le m kan ke bi nan chuu piir Uwumbər Aapepel li bi chain chain na aan li bi waabool ponn ni paacham na,⁶ le Uwumbər aatuuntiib bilole bi joo ni falaa bilole na nyan ni li ponn ni, ki pee ŋikekepiin ŋi bi chain na, ki buu salmaa aagbapapann bibinj pu.⁷ Le tiwanfuurkaan ninaa ponn ni nibaa di salmaa aasambil ŋilole tii Uwumbər aatuuntiib bilole ngbaan. Uwumbər u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aaruul aah fii pu na le gbii nisambil ngbaan.⁸ Le Uwumbər aanyun ni waapəən cha inmanyuu gbiin waadichal. Ubaa aa ŋmaa koo lidichal ngbaan ni ki nan saa buyoonn falaa bilole bi Uwumbər aatuuntiib bilole joo ni bi na ga pii dulnyaa ni aanib ki doo na.

16

Uwumbər aaruul aasambil

¹ Le m ŋun nneel sakpiin nyan ni Uwumbər Aadichal ni, ki tuk Uwumbər aatuuntiib bilole ngbaan ke, “Li cha

ti di falaa u bi nisambil nilole ni na kpir dulnyaa ni; ba pu? Uwumbør gee linqul bi pu.”

² Le Uwumbør aatuun ubaa buen ki ti di falaa u bi waasambil ni na kpir dulnyaa ni. Le ni na ibuun i wu sakpen na ki baan binib bi kpa upeel ngbaan aadaan ki dii waawaal na pu.

³ Le Uwumbør aatuun leler mu di falaa u bi waasambil ni na kpir nnyusakpem ponn ni. Le nnyusakpem ngbaan aanyun kpaln nsin ke linikpol aasin na. Le tiwan nimək bi nnyusakpem ponn ni na kpo.

⁴ Le Uwumbør aatuun tatar mu di falaa u bi waasambil ni na kpir niməə ni, ni inyunbun ni. Le nnyun ngbaan kpaln nsin. ⁵ Le m n̄un Uwumbør aatuun u ye nnyun aayidaan na len ke, “Uwumbør u ye chain daan, ki nan bi, ki beenin bi na, saah daa binib ngbaan aatafal kina na, aa na ni nan; ⁶ ba pu? bi ku saanib ni saabənbatiib ki cha baasin nyan, le aa mu cha baanyun kpaln nsin bi nyu. Bi neer kina la.”

⁷ Le m n̄un nneel nyan ni kitork aabimbiln ni ki len ke, “Tidindaan Uwumbør, u yeh mpəəən məmək na, ni ye mbamən, aa jin binib tibər mbaməm ki na bi naah neer bi pu na.”

⁸ Le Uwumbør aatuun nar mu di falaa u bi waasambil ni na kpir nwiin pu. Le Uwumbør cha mu seer binib ke mmii aah seer pu na. ⁹ Le ntoton sakpen seer binib. Le

bi sii Uwumbør u kpa mpəəən ki cha bi ji falaa kina na. Baa kpeln baabimbin, kaa nyun u.

¹⁰ Le Uwumbør aatuun n̄mun̄mur mu di falaa u bi waasambil ni na kpir upeel ngbaan aabərjal pu. Le waanaan bəln. Le binib junni bilambil iween pu.

¹¹ Iween ngbaan pu, ni ibuun ngbaan pu, le bi seei Uwumbør u bi paacham na, kaa kpeln baabimbin, kaa di cha baatunwanbir.

¹² Le Uwumbør aatuun loloob mu di falaa u bi waasambil ni na kpir liməəsakpeln li bi yin li ke Yufrates na ni. Le laanyun foor, ki na nsan ki tii bibərb bi nyan ni liwipuul wəb na.

¹³ Le m kan tiyayaar ti naahn titaateeraakpann na titaa nyan ni kipeewanbiik, ni upeel ngbaan, ni waabənabr u n̄manni binib na aaməi ni la. ¹⁴ Tiyayaar ngbaan ye kinimbəŋ yaan la, le ki tun lijnjiir aatun, ki buen dulnyaa wee ni aabərb məmək chee, ki ti kuun bi, ke bi to butəb, Uwumbør u yeh mpəəən məmək na aawiinsakpiin daal.

¹⁵⁻¹⁶ Tiyayaar ngbaan nan kuun bi lipepel libaa wəb. Hiibru* aaliin ponn ni bi yin nima chee ke Amagedonn. Le Yesu bui ke, “Li pel man, m ga dan ke unaayuk aah choo pu na la. Uwumbør aanyoor bi binib bi si kii bundaln m ga nan fuu ni na, ki lik baawanpeenkaan ke bi taa chuun

* 16:15-16 : Hiibru aaliin ye Juu yaab aaliin la.

binmeen, ki taa ji iniməən.”

17 Le Uwumbər aatuun lolole mu di falaa u bi waasambil ni na kpir libuln pu. Le nneel sakpiin nyan ni Uwumbər aabərjal li bi waadichal ni na, ki len ke, “Ni ɲa doo a.” 18 Le utaal moor, kifuuk mu faa, le utaal teen, le kitin deŋ sakpen ki ti nyan. Uwumbər aah nan naan binib buyoonn na, kitin aa nan deŋ sakpen ke kaah deŋ n-yoonn ngbaan sakpen pu na. 19 Le kitisakpen ngbaan aadir məmək yakr nfum mutaa ki lir kitin. Ninibol məmək aatim mu lir kitin a; ba pu? Uwumbər aa suln kitisakpen Babilon ngbaan aanib aatunwanbir bər, ki tii bi kiyikuuk ki gbii ndaan mu ye waanjuul sakpen na, ki cha bi nyu. 20 Le ɲidik məmək muin nnyun ni kaa ki bi, ɲijoo məmək mu lir. 21 Le utaal nun ɲitaatakpabil sakpiin, ki lir binib pu. Ni məmək nan nyuun ke njikaabim bətə aah nyuun pu na. Le binib sii Uwumbər ɲitaatakpabil ngbaan aabəbir pu; ɲi nan ɲa bi falaa pam.

17

Upiidagookpaan na aabər

1 Le Uwumbər aatuuntiib bilole bi joo ɲisambil ɲilole ngbaan na ubaa dan ki nan len m chee ki bui mi ke, “Dan do, aan m nan mək si Uwumbər aah ga daa upiidagookpaan u bi nnyunkpaan chee na aatafal pu na. 2 Dulnyaa aabərb gər chaa upiidagoor ngbaan chee. Dulnyaa aanib

mu gər chaa u chee ki nyu waadagoor aadaan ki gbii.”

3 Le Uwumbər Aafuur Nyaan fir m pu, le waatuun ngbaan yoor mi ki di buen nteersakpiin ni. Le m ti kan upii ubaa dik upeel u man na pu. Niyimbil ɲi seei Uwumbər na nan bi upeel ngbaan aawon məmək pu. U nan kpa ɲiyil ɲilole ni iyiin kipiik. 4 Upii ngbaan nan pee tiwanpeenkaan nyaan, nibaa chee man, niken chee mu bən ke nsiin na, ki pee nleen mu ɲan ki kpa kidaak na uneen ni. Waawanpeenkaan pu nan ye salmaa ni ɲitakpabinyaan ɲi kpa kidaak na. U nan joo salmaa aasambil unjaal ni. Tiwan ni kaa ɲan, ki ye waadagook aawan, ki kpa tijon na nan gbii waasambil ngbaan ni. 5 Liyimbil li aatataa bəə na nan ɲmee paa uyigbeer pu. Liyimbil ngbaan le ye ke, “Kitisakpen Babilon ki ye bipiidagoob ni bininum məmək aana na.” 6 Le m kan upii ngbaan gbii ndaan ki də; ba pu? u nyun Uwumbər aanib aasin, ni binib bi kpo Yesu pu na aasin ki gbii.

Maah kan u na, le ni gar mi pam. 7 Le Uwumbər aatuun ngbaan baa mi ke, “Ba pu ni gar si? M ga kpiir upii ngbaan aabər, ni waah dik upeel u pu na aabər aatataa, ki tuk si. 8 Upeel u kpa ɲiyil ɲilole ni iyiin kipiik aan aa kan u na, u nan bi, kaa ki bi. Ni yaa kpee siib kan, u ga nyan ni libuul li nyoo kaa kpa limək na ni,

ki cha nin chee bi ga kuln u. Le dulnyaa ni aanib bi aay-imbil aa ηmee liməfal aagban ni buyoonn Uwumbər aa nan kee naan dulnyaa wee na, yaa kan upeel ngbaan kan, ni ga gar bi pam; ba pu? u nan bi, kaa ki bi, ki ga ki gir ni.

9 “Unii umək kpa nlan na, u dakl lik ki bee nimina aatataa. Upeel ngbaan aayil ηilole na ηaη ηijoo ηilole ηi upii ngbaan ka ηi pu na, ki mu ηaη bibər b bilole. 10 Bibər b bilole ngbaan ponn ni biηmu lir a, ubaa laa bi dandana wee, uken aa kee fuu ni. U yaa nan fuu ni kan, waan ki yunn. 11 Upeel u nan bi, kaa ki bi na le ηaη ubər niniin, ki ye bibər b bilole ngbaan ponn ni ubaa, ki cha nin chee bi ga kuln u na.

12 “Saah kan iyiin kipiik i na, i ηaη bibər b kipiik bi kaa kee ji nnaan na la. Bi ni upeel ngbaan ga kan bibər b aapəən, ni yunn siib. 13 Bibər b kipiik ngbaan kpa kiməbaan, ki di baapəən ni baayiko tii upeel ngbaan. 14 Bi ga faa Uwumbər Aapihbo butəb. Le Upihbo ngbaan ga nyan bi; ba pu? u ye dindatiib məmək Aadindaan, ki ye bibər b məmək Aabər kpaan la. Binib bi dii u na le ye waah nyan bi ki yin bi na, le bi si uchaη ni.”

15 Le Uwumbər aatuun ngbaan ki bui mi ke, “Aa kan nnyunkpaan mu upiidagoor ngbaan ka mu chee na. Nnyunkpaan ngbaan ηaη binib la. Bi ye ηitimbol məmək aanib bi bi dulnyaa wee ni,

ki len iliin imək bi dulnyaa wee ni na. 16 Saah kan iyiin kipiik i na ni upeel ngbaan ga li nan upiidagoor, ki ga yoor waawan məmək ki cha u chuun unmeen, ki ga ji waawon ki see u mmii; 17 ba pu? Uwumbər le cha bi ban bi ηa waageehn, ki cha bi kpa kiməbaan ki di baanaan tii upeel ngbaan u ji ki nan saa buyoonn Uwumbər aah len pu na nan ηa.

18 “Saah kan upii u na, u ye kitisakpeη ki ye dulnyaa ni aabər b aayidaan na la.”

18

Babilon aalirn

1 Nimina aapuwəb, le m ki kan Uwumbər aatuun uken nyan ni paacham ki sunn ni, ki kpa mpəən sakpen, ki wiin chain ki woln dulnyaa wee ni, 2 le ki len mpəən pu ke, “Kitisakpeη Babilon lir a. Ki lir kookoo a. Bipə nib, ni tiyayaar, ni tiwanbir, ni in-yoon i bir ki kə na baanja le koo nima chee; 3 ba pu? ηinibol məmək nyun ndaan mu ye kitin ηgbaan aadagook aakpeek na, le dulnyaa ni aabər b gər chaa ki chee. Binib bi chuun tiir na nan kan tinyoor sakpen ki pu; ba pu? kaanib nan ban ti-wanyaan ki ti nyan.”

4 Le m ki ηun nneel nyan ni paacham ki len ke, “Maanib, nyan ni kitin ηgbaan aanib chee, ki taa kpaan tun titun-wanbir bi chee, ki taa ji falaa u bi ga ji u na;

⁵ Kitiŋ ngbaan aatunwanbir
muun ki wiir ki ti fuu
paacham,

le Uwumbər aa suln kaatun-
wanbir.”

⁶ U bui ke, “Teen kitiŋ ngbaan
kaah nan tii pu na.

Teen ki kaah nan tun pu
na mfum mulee.

Gbiin kaayikuuk ndaan mu
pɔɔk jer kaah tii biken
na mfum mulee.

⁷ Kitiŋ ngbaan nan nyuŋ
kibaa ki gaa ti-
wanyaan ki ti nyan.

Cha ki ji falaa ki li kpa
mpombiin ki ti ki saa
kina;

ba pu? ki len kisui ni
ke ki ye ubərpii, kaa ye
ukpopii,

kaan kan mpombiin
kpala.

⁸ Nima pu le falaa ga pii kitiŋ
ngbaan liwinbaal.

Iweenbir, ni mpombiin,
ni nkon ga lir ki pu.

Le mmii ga gaa kitiŋ ngbaan
mɔmɔk; ba pu?

Tidindaan Uwumbər
u dar kitafal na kpa
mpɔɔn sakpen.”

⁹ Tɔ, dulnyaa aabərɔb bi
nan gər kitiŋ ngbaan chee ki
jin kaawanyaan na yaa kan
mmii gaal kitiŋ ngbaan, ki
kan inmanyuu fii paacham
kan, bi ga li wii ki kaani.

¹⁰ Kitiŋ ngbaan aafalaa pu bi
ga li san ijawaan, ki ga li si
dandar, ki len ke, “Kitisakpeŋ
Babilon ki nan kpa mpɔɔn na,
tibɔbir bi ki pu. Ntafadaan pii
ki liwinbaal.”

¹¹ Le binib bi chuun tiir
dulnyaa ni na mu ga wii ki li
kpa mpombiin kitiŋ ngbaan

pu; ba pu? ubaa aan ki
daa baawan. ¹² Ubaa aan ki
daa baasalmaa, ni tikunabr,
ni ŋitakpabil ŋi ŋan ki kpa
kidaak na, ni ileen i kpa
kidaak na, ni ŋikekenyaan, ni
ŋikeken ŋi bɔn ke nsiin na, ni
ŋi man na, ni ŋikpanyaan, ni
iluub aanyin aasambil, ni idɔ
aasambil ŋi kpa kidaak na, ni
tikur aawan, ni ŋitakpanyaan
aawan, ¹³ ni tikpin aawan,
ni kinimbɔɔpan, ni tulalee,
ni nkpanmirkoo, ni tulalee
aayon mu bi joo toor kitork
na, ni ndaan, ni nkpan, ni
boroboro aayon, ni tijikaar,
ni inaa, ni ipiih, ni itaan, ni
tɔroku tiib, ni binaagbiib, ni
binib aamɔfal. ¹⁴ Tijikaar

nyaan ti kitiŋ ngbaan aanib
aanibil nan man ti pu
na, taa ki bi bi chee. Ti-
wanpeenkaan ni ŋan na ni
tiwanyaan mɔmɔk wan a.
Baan ki kan ni. ¹⁵ Binib
bi chuun tiir tiwan nimina
kitiŋ ngbaan ponn ni ki kan
tinyoor na ga san ijawaan
kitiŋ ngbaan aafalaa pu,
ki ga li si dandar ki wii,
ki kpa mpombiin, ¹⁶ ki len
ke, “Tibɔbir bi kitisakpeŋ
ngbaan pu la. Kaanib nan
pee ŋikekenyaan, ni ŋikeken ŋi
bɔn ke nsiin na, ni ŋikeken ŋi
man na, ki nan kpa salmaa
ni ŋitakpabil ŋi ŋan ki kpa
kidaak na, ni ileen i ŋan ki
kpa kidaak na. ¹⁷ Liwinbaal
le liwankpasakpeln ngbaan
mɔmɔk bee yoli.”

Le binɔdam mɔmɔk, ni
binib bimɔk koo inɔi ni
ki chuun na, ni binɔŋaab
mɔmɔk, ni binib bimɔk ji

nyusakpem aatuln ponn ni na, bi məmək si dandar
 18 ki lik mmii aah gaal kitin ngbaan pu na, le ki tar ke, “Kilatin ki bi ke kitisakpen ngbaan na?” 19 le ki faa kitangbaak na biyil pu, ki wii ki li kpa mpombiin ki len ke, “Tibəbir bi kitisakpen ngbaan pu la. Binədam bimək chuun nnyusakpem pu na nan kan tinyoor pam; ba pu? kitin ngbaan aanib nan daa bi chee tiwan ni kpa kidaak na. Liwinbaal le kitin ngbaan məmək kuln a.”

20 Tə, nimi bi bi paacham na, ni Uwumbər aanib, ni Yesu aakpambalb, ni Uwumbər aabənbatiib, ni li kpa mpopiin kitisakpen ngbaan aah kuln pu na pu; ba pu? Uwumbər teen ki kaah na nimi bakaa u na, ki daa kitafal.

21 Tə, le Uwumbər aatuun mpəəndaan yoor litakpal li naahn kinaak sakpen na, ki di mee lii nnyusakpem ponn ni, le ki bui ke, “Kina le bi ga yoor kitisakpen Babilon ki di lii. Kaan ki li bi. 22 Ubaa aan ki li nən binib bi gbaa tibar na, ni binib bi gaa ilahn na, ni binib bi pii njwul ni kakaan tiib na pu, kitin ngbaan ponn ni. Ututunn ubaa mu aan ki li bi ki ponn ni. Upii ubaa mu aan ki nan tijikaar ki ponn ni. 23 Karyaa ubaa mu aan ki li wiin ki ponn ni. Uja ubaa mu aan ki yoor upii ki ponn ni. Upii ubaa mu aan ki mən uja ki ponn ni. Binib bi chuun tiir tiwan ki ponn ni na nan ye mpəəndam la. Kaanib nan

nani inyək ki nmanni njinibol məmək.”

24 Uwumbər daa kitin ngbaan aanib aatafal; ba pu? bi ku waanib, ni waabənbatiib, ni binib bimək kpo u pu na. Baasin bi kitin ngbaan ponn ni.

19

1 Nimina aapuwb le m nən nneel mu naahn kinipaak sakpen na aaneel paacham. Bi len ke, “Haleluya, Tidindaan Uwumbər le gaa timi lii. Uma le yeh nnyun, ni mpakm, ni mpəən. 2 U jin binib tibər mbaməm ki na bi naah njeer bi pu na. U jin upiidagookpaan u nan cha dulnyaa ni aanib gər kidagook na aabər, ki daa utafal; ba pu? u nan ku uma Uwumbər aatutum.” 3 Le kinipaak ki bi paacham na ki len ke, “Haleluya. Inmanyuu nyan kitin ngbaan ni ki ga fii paacham n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” 4 Le bininkpiib moninko ni binaa ngbaan, ni tiwanfuurkaan ninaa ngbaan gbaan kitin ki pak Uwumbər u ka libərjal pu na, ki len ke, “Amii. Haleluya.”

Upihbo ngbaan aajim

5 Le nneel nyan ni libərjal chee ki len ke, “Nimi bimək ye timi Aawumbər aatutum ki san u na, biwaatiib ni bipəəndam, ni məmək pak u man.” 6 Le m nən nneel mu naahn kinipaak sakpen aaneel, ki naahn bunyəb sakpem aanyun aah fuuk pu na, ki fuuk ke utaal aah

tar mpɔɔn pu na, len ke, “Haleluya. Dandana wee Tidindaan Uwumbɔr u kpa mpɔɔn mɔmɔk na le joo tiwan mɔmɔk. ⁷ Cha ti li mɔɔni ki li kpa mpopiin sakpen ki nyun u; ba pu? ni njeer Upihbo ngbaan yoor upuu.* Le upuu gor ubaa. ⁸ Uwumbɔr tii u njekenyaan ni bi chain ki wiin na, u di gbab.” Nikekenyaan ngbaan le ye Yesu aanib aatunyaan.

⁹ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui mi ke, “Nmee ke: Binib bi Uwumbɔr yin bi ke bi dan ki nan ji Upihbo ngbaan aabɔndinn aajikaar na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu.” Le Uwumbɔr aatuun ngbaan ki len ke, “Uwumbɔr aabɔr ti ye tibamɔnn na le na.”

¹⁰ Le m gbaan kitinj utaafar chee, le ki ban ke m pak u. Le u bui ke m taa na kina; ba pu? u mu po ye m ni nnaabitiib bi joo tibɔr ti Yesu kpiir na aaturjeer la, ke m pak Uwumbɔr baanja.

Tɔ, tibɔr ti Yesu kpiir na le tii waabɔnabitiib mpɔɔn ke bi len.

Unii u dik utapiin pu na

¹¹ Le m kan kitaapaak chuu piir, ki kan utapiin. U dik u pu na aayimbil le ye ke, “Mbamɔndaanyaan.” U yaa ji binib tibɔr kan, u tii bi baabamɔn, ki mu dii nsanyaan ki ti to butɔb. ¹² Unimbil wɔb wiin ke mmiigaa na. Ubɔr aayikpupur ti wiir na bi uyil pu. Waayimbil njeer u pu. Ubaa aa nyi

liyimbil ngbaan see uma baanja. ¹³ U pee kikpalk ki bi di ki mɔɔn nsin ni na. Bi yin u ke “Uwumbɔr Aamɔboln.” ¹⁴ Le Uwumbɔr aatuuntiib bi bi paacham na paa upuwɔb, ki dik itapiin pu, ki pee njekepiin ni njan ki bi chain na. ¹⁵ Le kijaak aajuk ki ka na bi umɔb ni, ke u ti nyan njinibol mɔmɔk. U ga di tikur aadabil ki li joo bi mpɔɔn pu, ki ga na bi ke binib aah taar nisubil pu libuusakpeln ponn ni ki nyani naanyun pu na, le ki mɔk bi Uwumbɔr Mpɔɔnsakpiindaan aah gee linjuul pu na.† ¹⁶ Liyimbil nan njeer waakpalk pu, utaapaln chee ke, “Bibɔrb mɔmɔk Aabɔrkpaan ni dindatiib mɔmɔk Aadindaan.”

¹⁷ Le m kan Uwumbɔr aatuun ubaa si nwiin ni. Le u teen mpɔɔn pu ki yin inyoon imɔk laani paacham na, ke i dan ki nan ji tijikaar sakpenn ti Uwumbɔr ga tii i na, ¹⁸ ti ye bibɔrb aawon, ni butɔb aajab aaninkpiib aawon, ni bipɔɔndam aawon, ni itaan aawon, ni binib bi dik i pu na aawon, ni binib mɔmɔk aawon, bi ye binaagbiib ni bi kaa ye binaagbiib na, ni bi ye biwaatiib, ni bi ye bipɔɔndam na aawon la.

¹⁹ Le m kan upeel ngbaan, ni dulnyaa aabɔrb ni baajab mɔmɔk kuun tɔb chee, bi ti to unii u dik utaan pu na, ni waatuuntiib butɔb. ²⁰ Le u chuu upeel ngbaan, ni waabɔnabr u nan tun lijinjir aatun unimbiin ni

* 19:7 : Upihbo le ye Yesu. Upuu le ye waanib. † 19:15 : Lik Ilahn 2.9.

ki ŋmanni binib bi nan gaa upeel ngbaan aadaan ki dii waawaal na. Bi nan chuu upeel ngbaan ni waabɔnabr ngbaan ki di ŋa chirbil aamii sakpiin ni, bifuub. ²¹ Le unii u dik utaan ngbaan pu na di kijaak aajuk ki bi umɔb ni na ku baajab ngbaan mɔmɔk. Le inyoon mɔmɔk jin baawon ki ti bab.

20

Nibin lichur na

¹ Le m kan Uwumbɔr aatuun nyan ni paacham ki ŋub libuul li nyoo kaa kpa limɔk na aajaalenj aasaafii, ni tikululn sakpenn, unjaal ni.

² U nan chuu kipeewanbiik ki ye kinimbɔŋ aan bi yin ki ke Uwaa u Yunn na, ki ki yin ki ke Defil,* ki ki yin ki ke Sintana na, le ki di tikululn ngbaan buu ki, ³ ki di ki ŋa libuul ngbaan ni, ki di libiil biin, ki lanj, ke ki li bi ni ponn ni ŋibin lichur, ki taa ki ŋmanni binib ki ti saa buyoonn ŋibin lichur ngbaan ga jer na. N-yoonn ngbaan aapuwɔb, see bi chuu buur ki, ki di ki lii, ni yunn siib.

⁴ Le m kan ŋibɔrjal, ni binib bi ka ŋi pu na. Le Uwumbɔr tii bi nsan ke bi ji binib tibɔr. Bi nan ye binib bi nan kpo Yesu pu na aawiin. Binib nan chuu gii biyil lii; ba pu? bi nan moon tibɔbamɔnn ti Yesu nan kpiir na ni Uwumbɔr aabɔr. Baa dii upeel ngbaan, bee waawaal, kaa gaa waadaan biyigbeer pu, bee biŋaal pu. Bi nan kpa

limɔfal ki jin nnaan Kristo chee ŋibin lichur. ⁵ Bima le ye binib bi puen fikr nkun ni na. Bitekpiib bi gur na aan ki kan limɔfal ki nan saa buyoonn ŋibin lichur ngbaan ga jer na. ⁶ Binib bi puen fikr nkun ni na kpa mpopiin; bi ye Uwumbɔr aanib la. Baan ki kpo lelee. Bi ga li ye bitotoorb ki tun lituln tii Uwumbɔr ni Kristo, ki ga ji nnaan u chee ŋibin lichur.

Kinimbɔŋ aalirn

⁷ Nibin lichur ngbaan yaa jer kan, Uwumbɔr ga cha bi nyan kinimbɔŋ kiyondiik ni, ki di ki lii. ⁸ Le ki ga buen ki ti ŋmann ŋinibol ŋi bi dulnyaa wee mɔmɔk ni na, ki ti kuun bi, bi ti to butɔb. Njinibol ngbaan aayimbil le ye Gog, ni Magog. Bi wiir ke nnyusakpem aatambol aah wiir pu na, ⁹ ki chuun gbii dulnyaa aapepel mɔmɔk ni, ki si gob kitiŋ ki Uwumbɔr gee ki, aan waanib bi nima chee na. Le mmii nyan ni Uwumbɔr do ki nan wun bi mɔmɔk. ¹⁰ Le Uwumbɔr chuu kinimbɔŋ ki ŋmann bi na, ki di ki ŋa chirbil aamii ni, upeel ngbaan ni waabɔnabr u nan ŋmanni binib na aah bi nin chee na. Le bi ga ji falaa, nwiin pu ni kinyeek ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Kookoo aabɔjil

¹¹ Le m kan libɔrjal pipiln sakpeln, ni u ka li pu na. Le kitiŋ ni paacham san nyan u chee, kaa ki bi. ¹² Le m kan

* 20:2 : Defil ni Sintana ye kinimbɔŋ aayimbil ŋiken la.

bitekpiib, bi ye bipəəndam ni bi ye biwaatiib na, si libəəjal ngbaan aanimbiin ni. Le u kpar tigbann, ki ki kpar kigban kiken, ki ye liməfal aagban na, ki jin bitekpiib tibə, baabə aah ηmee tigbann ngbaan ponn ni pu na, baah nan tun pu na. ¹³ Le bitekpiib məmək nyan ni kitekpiitin ni, ki si nima; binib bi nan bee nnyusakpem ponn ni na, bi mu nyan ni ki si nima. Le u jin bi məmək tibə baatuln aah ye pu na. ¹⁴ Le u di nkun ni kitekpiitin ηa mmii sakpiin ponn ni. Mmii ngbaan le ye lelee aakun. ¹⁵ Le bi di binib bimək aayimbil aa ηmee liməfal aagban ni na ηa mmii ngbaan ponn ni.

21

Paacham pəən ni kitipəη

¹ Le m kan paacham pəən, ni kitipəη; njan aapaacham, ni njan aatin ηa jer a. Nnyusakpem mu aa ki bi. ² Le m kan kitin ki bi chain, ki ye Jerusalem pəən na, nyan ni Uwumbə chee paacham, ki gor ke ubəndinn u ban u mən tichal na aah gor ubaa pu pu na. ³ Le m ηun nneel sakpiin libəəjal ngbaan chee len ke, “Lik, Uwumbə do bi binib chee, le u ga li bi bi chee. Bi ga li ye waanib. Uma ubaa ga li bi bi chee ki ga li ye Baawumbə, ⁴ ki ga per bi tinyunyunn məmək. Nkun aan ki li bi; mpombiin mu aan ki li bi; iwiil mu aan ki li bi; iween mu aan ki li bi; ba pu? tiwankpok məmək jer a.”

⁵ Le Uwumbə u ka libəəjal ngbaan pu na len ke, “Lik, m ηa tiwan məmək nipənn.” Le u mu bui mi ke, “Nmee kina; ba pu? tibə timina ye mbamən, ki ga sil ηa kina.” ⁶ Le u ki bui mi ke, “M ηa tiwan ngbaan məmək doo. Min le ye Alfa ni Omega, mpiin ni ndoon ngbaan. Unii umək nnyunyuu chuu u na, m ga tii u liməfal aanyun, le waan pa nibaa. ⁷ Unii umək nyan na ga li yeh tiwan məmək. M ga li ye Waawumbə; u mu ga li ye maabo. ⁸ Le bi-jawaandam, ni binib bi yii mi na, ni bininsom, ni binikurb, ni bidagoob, ni bibəəb, ni biwaadam, ni binyaməndam məmək ga li bi chirbil aamii ni. Nima le ye lelee aakun na.”

Jerusalem pəən na

⁹ Le Uwumbə aatuuntiib bilole bi joo kookoo aafalaa bilole ηisambil ηilole ponn ni na, bi ponn ni ubaa dan m chee ki nan bui mi ke, “Dan, aan m nan mək si Ubəndinn u ye Upihbo ngbaan aapuu na.” ¹⁰ Le Uwumbə Aafuur Nyaan fir m pu, le Uwumbə aatuun ngbaan yoor mi ki di buen lijoosakpeln li fək na paab, le ki ti mək mi Jerusalem aatin ki ye chain na nyan ni Uwumbə chee paacham, ¹¹ ki wiin chain Uwumbə aanyun pu, ki wiin chain ke lichachatakpal li kpa kidaak aan bi yin li ke Jaspaa na aah wiin pu na. ¹² Ligoln sakpeln li fək na mann gonn kitin ngbaan, ki kpa ibisaməi kipiik ni ilee.”

Uwumbər aatuuntiib ponn ni kipiik ni bilee mu si ibisaməi ngbaan məmək chee. Israel yaab aanibol kipiik ni nilee aayimbil n̄mee ibisaməi kipiik ni ilee ngbaan mək pu. ¹³ Ibisaməi itaa bi liwipuul wəb, itaa mu bi n̄ngan, itaa mu bi n̄nganii, itaa mu bi liwilir wəb. ¹⁴ Ligoln ngbaan kpa n̄dinyik kipiik ni n̄lee. Upihbo na aakpambalb kipiik ni bilee aayimbil n̄mee n̄dinyik ngbaan məmək pu.

¹⁵ Uwumbər aatuun u len m chee na joo salmaa aadabil u ti n̄an kitiŋ ngbaan ki lik kaah wiir pu na, ki n̄an ki lik ligoln aabisaməi aah waa pu na, ki n̄an ki lik ligoln mu aah fək pu na. ¹⁶ Kitiŋ ngbaan nan ye likpakpaln la. N̄ipepel məmək n̄inaa aah waa pu na n̄ak la. Le u di lidabil ngbaan n̄an ki lik kitiŋ ngbaan aah wiir pu na. Le n̄ipepel n̄inaa məmək ye mal lichur libaa ni ikui in̄mu, ki mu fək kina la. ¹⁷ Le u n̄an ki lik ligoln aapepeen. Ni ye n̄itaa ikui ilee ni kipiik ni n̄iloob, binib aah n̄an ni n̄itaa pu na; le Uwumbər aatuun ngbaan n̄an kina. ¹⁸ Bi nan di litakpanyaan li kpa kidaak aan bi yin li ke jaspā na le maa ligoln ngbaan. Kitiŋ ngbaan ye salmaa u bi chain na, ki wiin ke kinimbilik ki bi chain na. ¹⁹⁻²⁰ Ligoln ngbaan aadinyik nan ye n̄itakpanyaan n̄i kpa kidaak na məmək aabəŋ la.

Njan aatakpal ngbaan nan ye litakpanyaan li bi yin li ke jaspā na,
lileler nan ye litakpanyaan

li bi yin li ke safir na,
litatar nan ye litakpanyaan
li bi yin li ke agate na,
linanar nan ye litakpanyaan
li bi yin li ke emeral na,
lin̄mun̄mur nan ye litakpanyaan
li bi yin li ke sadoniks na,
lilolooob nan ye litakpanyaan
li bi yin li ke kaneliann na,
lilolole nan ye litakpanyaan
li bi yin li ke krisolate na,
lininiin nan ye litakpanyaan
li bi yin li ke beril na,
liwawaer nan ye litakpanyaan
li bi yin li ke topas na,
kipiik nan ye litakpanyaan
li bi yin li ke kalsedoni na,
kipiik ni libaa nan ye litakpanyaan
li bi yin li ke jasinte na,
kipiik ni nilee nan ye litakpanyaan
li bi yin li ke ametis na.

²¹ Le ibisaməi kipiik ni ilee ngbaan nan ye n̄itakpanyaan kipiik ni n̄lee li bi yin li ke peral na; i məmək nan ye litakpanyaan libaabaa. Kitiŋ ngbaan ponn ni aasan nan ye salmaa u bi chain ki naahn kinimbilik ki bi chain na la.

²² Maa nan kan Uwumbər Aadichal kitiŋ ngbaan ponn ni; ba pu? Tidindaan Uwumbər u yeh mpəən məmək na, ni Upihbo ngbaan bi kitiŋ ngbaan ponn ni, le binib dooni bi. ²³ Kitiŋ ngbaan aa ban n̄wiin ni un̄mal li wiin ki ponn ni;

ba pu? Uwumbør aah wiin pu na woln ki ponn ni. Kaakaryaa ye Upihbo ngbaan la. ²⁴ Kaawiin ga woln njinibol aanib pu, ke bi chuun. Dulnyaa aabørb ga li joo ni baawanyaan ki ponn ni. ²⁵ Kitiñ ngbaan aagoln aabisamøi kipiik ni ilee aan piin nwiin pu. Kinyeek aan li bi nima. ²⁶ Njinibol aanib ga li joo ni baawanyaan ki ponn ni. ²⁷ Tiwan ni kpa tijøñ na nibaa aan koo ni ki ponn ni. Binib bi dii ñiwaa na ponn ni ubaa aan koo ni. Binib bi mølñ inyamøn na ponn ni ubaa mu aan koo ni. Binib bi aayimbil ñmee Upihbo ngbaan aamøfal aagban ni na baanja le ga koo ni.

22

¹ Uwumbør aatuun ngbaan nan mæk mi limøøl li ye limøfal aanyun ki wiin chain na. Mu nyan ni Uwumbør ni Upihbo ngbaan aabørjal chee, ki puu dii kitiñ ngbaan aasan aakaasisik ni. ² Le limøfal aasui si limøøl ngbaan aapepel mømæk ñilee pu, le ki lu ñisubil libiln ponn ni nfum kipiik ni mulee, uñmal uñmal ponn ni. Isui ngbaan aafar le tii njinibol mæk laafee. ³ Tiwan ni Uwumbør kø na nibaa aan li bi kitiñ ngbaan ni.

Uwumbør ni Upihbo ngbaan aabørjal ga li bi ki ponn ni; le waatutum ga tun lituln tii u, ⁴ ki ga kan unimbil wøb. Waayimbil ga li bi biyigbeer pu. ⁵ Kinyeek aan ki li bi. Baan li ban karyaa, kaan li

ban nwiin; ba pu? Tidindaan Uwumbør le ga li wiin bi pu. Bi ga li ye bibørb ki chain-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Yesu aah ga nan gir ni pu na

⁶ Le Uwumbør aatuun ngbaan bui mi ke, “Tibør ngbaan ye mbamøn ki ga sil ña. Tidindaan Uwumbør u di Waafuur Nyaan tii waabønabtiib na tun ni waatuun u nan mæk waatum tiwan ni ga ña mala na.”

⁷ Tø, Yesu len ke, “Li pel man, m ga gir ni mala. Binib bi kii kigban kee aabør ti tuk timi tiwan ni ga ña na, Uwumbør aanyoor bi bi pu.”

⁸ Min Jøn le ñun ki kan tiwan nimina. Maah ñun ki kan ni mømæk doo na, le m gbaan kitiñ, Uwumbør aatuun u mæk mi tiwan ngbaan na aanimbiin ni, ki ban ke m pak u. ⁹ Le u bui mi ke, “Taa ña kina. Pak Uwumbør baanja. M mu ye saatutunjeer ubaa la, ni Uwumbør aabønabtiib bi ye aanaabitiib na aatutunjeer la, ni binib bi kii kigban kee aabør na aatutunjeer la.” ¹⁰ Le u ki bui mi ke, “Kigban kee aabør ti tuk timi tibør ti ga ña na, taa joo ti aabaa; ba pu? naan yunn, ti ga ña. ¹¹ Unii umæk tun lituln li kaa ñan na, u li beenin tun kina. Unii umæk tun tijøñ aatuln na, u li beenin tun kina. Unii umæk tun lituln li ñan na, u li beenin tun kina. Unii umæk bi chain na, u li beenin bi chain.”

¹² Yesu len ke, “Li pel man, m ga gir ni mala, ki ga li joo

ni ipiin ki nan tii unii məmək ipiin waatuln aah ŋeer pu na.
 13 Min le ye Alfa ni Omega, njan yoo ni gbelngbeln yoo, mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan.”

14 Tɔ, binib bi finn baawan-
 peenkaan ki ŋa ni chain na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu. Bi ga li kpa nsan ke bi moo limɔfal aasubil, ki dii kitin ngbaan aabisamɔi ni ki koo ni.
 15 Le tiniwanbir, ni bibɔɔb, ni bidagoob, ni binikurb, ni biwaadam, ni binyamɔndam, ni biŋmanɔmannim ma kan, baan koo ni kitin ngbaan ni.

16 “Min Yesu tun ni maatuun u nan tuk nimi tibɔr tee, ni ti tuk maanib. M ye Ubɔr David aayaabil, ki ye linɔmabil naanyuun li wiin chain na.”

17 Uwumbɔr Aafuur Nyaan ni Yesu aanib bui ke, “Dan.”

Unii umək ŋun na, u mu bui ke, “Dan.”

Unii umək nnyunyuun chuu u na, u mu dan. Unii umək ban na, u mu dan ki nan nyu limɔfal aanyun, ki taa pa ni-baa.

Kookoo aabɔr

18 M sur unii umək ŋun kigban kee aabɔr ti tuk timi tiwan ni ga ŋa na, unii ubaa yaa di tibɔr tiken kpee tibɔr ngbaan pu kan, Uwumbɔr ga di falaa u ŋmee kigban kee ponn ni na kpee u. 19 Unii ubaa yaa bar kigban kee aabɔr ti tuk timi tiwan ni ga ŋa na kan, Uwumbɔr aan cha u moo limɔfal aasubil, kaan cha u koo ni kitin ki bi chain na ponn ni, tiwanyaan ni bi ŋmee kigban kee ponn ni na.

20 Yesu u tuk timi tibɔr tee na bui ke, “Een, m ga gir ni mala.”

Mbamɔn, Ndindaan Yesu, dan.

21 Tidindaan Yesu ŋa tinyoor ŋa waanib məmək pu. Amii.